ASIMOV

Autobiografie

Teora

ISAAC ASIMOV – AUTOBIOGRAFIE

Premiul Hugo pentru non-fiction – 1994

Cărți de Isaac Asimov apărute la Editura **Teora**

Zeii înșiși
Soarele gol
Pulbere de stele
Curenții spațiului
Eu, Robotul
O piatră pe cer
Sfârșitul eternității
Căderea nopții (scrisă împreună cu Robert Silverberg)
Băiețelul cel urât (scrisă împreună cu Robert Silverberg)
Povestiri cu roboți
Omul pozitronic (scrisă împreună cu Robert Silverberg)
Roboții de pe Aurora
Vântul schimbării
Roboții și Imperiul
Călătorie fantastică

Vor apărea:

Nemesis (roman)
Perioada Campbell (nuvele)
Planeta care nu a existat (non-fiction)

ISAAC ASIMOV

AUTOBIOGRAFIE

Traducere de Mihai-Dan Pavelescu

Teora

Dragei mele soţii, Janet,
Partenera mea în viaţă şi în gând

Cuprins

Introducere 9

1. Copil genial? 11
2. Tatăl meu 14
3. Mama mea 16
4. Marcia 17
5. Religia 20
6. Prenumele meu 23
7. Antisemitismul 26
8. Biblioteca 31
9. Şoarece de bibliotecă 35
10. Şcoala 38
11. Adolescenţa 40
12. Orarul prelungit 41
13. Literatura „pulp“ 44
14. Science-fiction 47
15. Primele încercări literare 50
16. Umilirea 53
17. Eşecul 57
18. The Futurians 62
19. Frederik Pohl 65
20. Cyril M. Kornbluth 67
21. Donald A. Wollheim 68
22. Primele vânzări 69
23. John W. Campbell, Jr. 72
24. Robert A. Heinlein 75
25. Lyon Sprague de Camp 78
26. Clifford D. Simak 80
27. Jack Williamson 81
28. Lester del Rey 82
29. Theodore Sturgeon 84
30. Facultatea 86
31. Femeile 90
32. Suferind din dragoste 91
33. „Căderea nopţii“ 93
34. Declanşarea Celui de-al Doilea Război Mondial 95
35. Master of Arts 96
36. Pearl Harbour 99
37. Căsătoria şi problemele 99
38. Rudele soţiei 104
39. NAES 107
40. Viaţa la sfârşitul războiului 111
41. Jocurile 115
42. Acrofobia 117
43. Claustrofilia 121
44. Diploma Ph.D. şi oratoria 123
45. Postdoctoratul 127
46. În căutare de slujbă 129
47. Cei Trei Mari 130
48. Arthur C. Clarke 131
49. Din nou despre familie 133
50. Primul roman 136
51. În sfârşit, o slujbă 138
52. Doubleday 141
53. Gnome Press 145
54. Facultatea de Medicină a Universităţii Boston 148
55. Articolele ştiinţifice 151
56. Romanele 154
57. Non-ficţiunea 157
58. Copiii 159
59. David 161
60. Robyn 162
61. Ad-hoc 164
62. Horace L. Gold 172
63. Viaţa în mijlocul naturii 176
64. Automobilul 178
65. Concediat! 179

66. Prolificitatea 183
67. Problemele de scriitor 188
68. Criticii 192
69. Umorul 194
70. Sexul și cenzura în literatură 198
71. Apocalipsa 201
72. Stilul 202
73. Scrisorile 204
74. Despre plagiat 210
75. Convențiile science-fiction 214
76. Anthony Boucher 216
77. Randall Garrett 219
78. Harlan Ellison 222
79. Hal Clement 223
80. Ben Bova 225
81. Cu ochii închiși 226
82. Rămas bun, science-fiction! 228
83. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction* 230
84. Janet 232
85. Romanele polițiste 236
86. Lawrence P. Ashmead 240
87. Supraponderal 243
88. Alte convenții 244
89. *Călăuza în lumea științei* 245
90. Indexurile 250
91. Titlurile 251
92. Culegerile de articole 253
93. Cărțile de istorie 257
94. Biblioteca de referință 259
95. Colecția Universității Boston 262
96. Antologiile 263
97. Prezentările 266
98. Propriile mele premii Hugo 268
99. Walker & Company 270
100. Eșecurile 274
101. Adolescenții 276
102. Al Capp 277
103. Oazele 283
104. Judy-Lynn del Rey 287
105. Biblia 291
106. A o suta carte 294
107. Moartea 294
108. Viața după moarte 300
109. Divorțul 303
110. A doua căsătorie 304
111. *Călăuza în lumea lui Shakespeare* 308
112. Adnotările 309
113. Noile rude 313
114. Spitalizările 318
115. Croazierele 322
116. Cărțile lui Janet 326
117. Hollywood 329
118. Convențiile *Star Trek* 332
119. Povestirile polițiste 334
120. Trap Door Spiders 339
121. Mensa 342
122. Dutch Treat 344
123. Baker Street Irregulars 347
124. Societatea Gilbert & Sullivan 349
125. Alte cluburi 351
126. *American Way* 352
127. Institutul Rensselaerville 354
128. Mohonk Mountain House 358
129. Călătoriile 360
130. Călătoriile în străinătate 365
131. Martin Harry Greenberg 373
132. *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine* 378
133. Autobiografia 383
134. Preinfarctul 388
135. Crown Publishers 394

136. Simon & Schuster 396
137. Chestiunile mărunte 400
138. Nightfall, Inc. 404
139. Hugh Downs 406
140. Best-seller-ul 408
141. Ecouri din trecut 413
142. Procesorul de texte 415
143. Poliţia 419
144. Heinz Pagels 421
145. Noile romane cu roboţi 424
146. Din nou despre Robyn 428
147. Operaţia pe cord 429
148. Azazel 439
149. *Călătorie fantastică II* 441
150. Limuzinele 445
151. Umaniştii 446
152. Vârsta pensionării 448
153. Din nou despre Doubleday 450
154. Interviurile 452
155. Omagiile 454
156. Neamurile din Rusia 456
157. Grand Master 458
158. Cărţile pentru copii 460
159. Romanele recente 462
160. Înapoi la non-ficţiune 464
161. Robert Silverberg 467
162. Cercul de umbre 470
163. Şaptezeci de ani 473
164. Spitalul 479
165. Noua autobiografie 483
166. Noua viaţă 486

Epilog, de Janet Asimov 488
Cărţile lui Isaac Asimov 492
Anexă 503

NOTĂ

Pentru termenii marcaţi cu * se pot găsi adnotări în Anexa de la pagina 503, ordonată alfabetic.

Introducere

În 1977 mi-am scris autobiografia. Întrucât mă ocupam de subiectul meu preferat, am scris cât am putut de mult şi au rezultat cam trei mii de pagini. Fiindcă cei de la Doubleday* sunt întotdeauna copleşitor de amabili cu mine, mi-au publicat întregul material – dar în două volume. Primul a fost *Verde încă-n amintire* (*In Memory Yet Green*, 1979), iar al doilea *Cu-aceeaşi bucurie de-altădată* (*In Joy Still Felt*, 1980). Laolaltă, ele descriau în detaliu primii cincizeci şi şapte de ani ai vieţii mele.

Fusese o viaţă liniştită şi lipsită de excese şi, în consecinţă, deşi căutasem să compensez prin ceea ce, în viziunea mea, era un delicios stil literar (după cum veţi descoperi foarte repede, nu mă încurc niciodată cu falsa modestie), volumele respective n-au reprezentat evenimente publicistice zguduitoare. Cu toate acestea, câteva mii de oameni le-au citit cu plăcere şi periodic eram întrebat dacă voi continua autobiografia.

Le răspundeam tuturor: „Mai întâi, trebuie să o trăiesc."

Iniţial, m-am gândit că ar trebui să aştept până în simbolicul an 2000, care dintotdeauna a fost extrem de important pentru autorii de science-fiction şi viitorologi. Pe de altă parte însă, în 2000 aş împlini optzeci de ani şi există posibilitatea să nu trăiesc chiar până atunci.

Chiar înainte de a şaptezecea aniversare am fost afectat de o boală destul de serioasă, fapt care a determinat-o pe scumpa mea soţie, Janet, să mi se adreseze cu severitate:

— O să-ncepi al treilea volum, chiar *acum*!

Am protestat jalnic şi i-am spus că în ultimii doisprezece ani viaţa mea fusese mai potolită ca oricând. Ce aş fi putut spune? Janet a subliniat că primele două volume ale autobiografiei fuseseră strict cronologice. Relatasem diversele evenimente în ordine calendaristică (mulţumită unui jurnal pe care l-am ţinut de la vârsta de optsprezece ani, ca să nu mai pomenesc de excelenta-mi memorie) şi nu menţionasem aproape nimic despre gândurile mele. În al treilea volum, ea şi-ar fi dorit altceva: o retrospectivă în care faptele să fie secundare, pe primul loc trecând ideile mele, reacţiile, filozofia asupra vieţii şi altele de acest fel.

Cu o voce şi mai jalnică, am şoptit:

— Pe cine ar interesa aşa ceva?

Iar ea a răspuns cu fermitate, deoarece este şi mai puţin lipsită de modestie în privinţa mea:

— Pe toată lumea!

Deşi nu cred că are dreptate, totuşi nu sunt absolut sigur că greşeşte – de aceea intenţionez să încerc. Nu doresc să continuu din locul unde s-a încheiat al doilea volum. Dimpotrivă, ar fi periculos s-o fac. Primele două volume nu se mai reeditează, iar mulţi dintre cei care ar cumpăra cartea de faţă şi ar considera-o interesantă (s-au întâmplat şi lucruri mai ciudate) nu le-ar putea găsi pe cele două anterioare şi, ca atare, ar avea tot dreptul să se enerveze, în primul rând pe mine.

În consecinţă, doresc să-mi descriu *întreaga* viaţă ca pe o modalitate de a-mi prezenta opiniile, sub forma unei autobiografii independente. Nu voi aborda genul de amănunte oferite în primele două volume. Vreau să împart cartea în mai multe capitole, fiecare concentrându-se asupra unei etape diferite din existenţa mea sau asupra unei persoane care mi-a influenţat viaţa, şi s-o urmăresc atât cât este necesar... eventual până în prezent.

Cred – şi nutresc speranţa – că în felul acesta veţi ajunge să mă cunoaşteţi mult mai bine şi, cine ştie, chiar să vă devin agreabil. *Asta* mi-ar plăcea într-adevăr.

1. Copil genial?

M-am născut în Rusia, pe 1 ianuarie 1920, dar părinţii mei au imigrat în Statele Unite, unde au sosit în ziua de 23 februarie 1923. Aşadar, am fost american prin anturaj (iar după cinci ani, începând din septembrie 1928, şi prin cetăţenie) încă de la vârsta de trei ani.

Nu-mi amintesc practic nimic despre primii ani petrecuţi în Rusia; nu ştiu ruseşte, iar cultura rusă nu-mi este mai familiară decât oricărui american inteligent. Prin educaţie şi sentimente sunt în totalitate american.

Dacă voi încerca acum să mă refer la persoana mea începând cu vârsta de trei ani, perioadă pe care *mi-o amintesc,* voi fi nevoit să fac afirmaţii de tipul celor care i-au determinat întotdeauna pe unii să mă acuze de faptul că aş fi „egocentric“, „înfumurat“ ori „vanitos“. (Sau, dacă respectivii se numără printre cei ce adoră dramatismul – că deţin „un egotism cât Turnul Eiffel“.)

Ce pot face? Afirmaţiile mele dovedesc în mod limpede că am o părere foarte bună despre mine, însă numai în privinţa calităţilor care, apreciez eu, merită să fie admirate. Totodată, am destule defecte, pe care le recunosc în mod deschis, dar se pare că nimeni nu sesizează acest aspect.

Oricum, atunci când spun ceva care sună „înfumurat“, vă asigur că este *adevărat* şi refuz să accept acuzaţia de vanitate până când se poate dovedi că o afirmaţie a mea care sună a înfumurare *nu este* adevărată.

Ca atare, voi inspira adânc şi voi spune că am fost un copil genial.

Nu cunosc o definiţie bună a copilului supradotat. Dicţionarul Oxford îl descrie ca fiind „un copil dotat cu o genialitate precoce“. Dar cât de precoce? Ce dimensiuni ale genialităţii?

Aţi auzit de copii care pot citi la vârsta de doi ani, care învaţă latina la patru ani şi intră la universitate la doisprezece ani. Bănuiesc că aceia sunt în mod sigur copii-minune, dar în ceea ce mă priveşte pot afirma că *nu* am făcut parte dintre ei.

Presupun că dacă aş fi avut drept tată un intelectual american de clasă, cufundat în studiul ştiinţelor sau al clasicilor, şi dacă acel tată ar fi descoperit în mine un posibil candidat la genialitate, el m-ar fi putut călăuzi, modelându-mă până ar fi obţinut rezultatul dorit. Pot numai să mulţumesc şansei care mi-a condus viaţa că nu s-a întâmplat aşa.

Un copil îndopat cu sila, împins mereu spre capacitatea maximă a posibilităţilor sale, poate ceda sub efort. Tata era însă un mărunt negustor, care habar n-avea de cultura americană şi, totodată, nu dispunea de timp ca să mă îndrume – şi chiar dacă ar fi avut timp, nu deţinea cunoştinţele necesare. El nu putea decât să mă impulsioneze pentru a lua note bune la şcoală, iar asta reprezenta oricum intenţia mea.

Altfel spus, împrejurările mi-au permis să-mi descopăr propriul nivel de satisfacţie, care s-a dovedit suficient de ridicat pentru toate obiectivele, menţinând în acelaşi timp tensiunea la o valoare suficient de rezonabilă ca să pot înainta rapid fără să încerc senzaţia unei încordări, a unei constrângeri. Acest lucru a mai însemnat că, într-un fel sau altul, mi-am păstrat „genialitatea“ toată viaţa.

De fapt, atunci când sunt întrebat dacă am fost un copil-minune (şi *sunt* întrebat lucrul acesta, cu o frecvenţă descumpănitoare), răspund invariabil: „Da, am fost şi încă mai sunt.“

Am învăţat să citesc înainte de a merge la şcoală. Îmboldit de faptul că părinţii mei nu ştiau încă să citească în engleză, i-am rugat pe copiii mai mari din cartier să mă înveţe alfabetul. După aceea, am început să silabisesc toate cuvintele pe care le zăream pe firme sau altundeva şi astfel am învăţat să citesc cu un minim de ajutor din exterior.

Când tata a descoperit că puştiul lui preşcolar era în stare să citească, ba mai mult, când a aflat că iniţiativa învăţatului îmi aparţinuse în exclusivitate, a rămas uluit. Poate că aceea a fost prima ocazie când a început să mă suspecteze că aş fi un individ mai puţin obişnuit. (Nu şi-a schimbat această părere tot restul vieţii, deşi n-a ezitat niciodată să mă critice pentru numeroasele mele eşecuri.) Faptul că mă considera neobişnuit şi că nu se sfiise s-o recunoască faţă de mine mi-a oferit mie primul indiciu că eram un individ aparte.

Presupun că există mulţi copii care au învăţat să citească înainte de a merge la şcoală. De pildă, eu am învăţat-o pe sora mea mai mică să citească înainte ca ea să meargă la şcoală, dar pe mine *nu m-a învăţat nimeni.*

În septembrie 1925, când am intrat în clasa întâi, am rămas uluit constatând câte probleme aveau colegii mei cu învăţarea cititului. M-a surprins şi mai mult faptul că, după ce primeau anumite explicaţii, ei uitau şi trebuia să li se explice *din nou* şi *din nou.*

Bănuiesc că am remarcat foarte devreme acest aspect: că, pentru mine, era de ajuns să mi se explice o singură dată un anumit lucru. Nu mi-am dat seama că aveam o memorie remarcabilă până n-am constatat că ceilalţi colegi nu se puteau făli cu aşa ceva. Voi nega însă categoric că aş avea o „memorie fotografică“. E drept că toţi cei care mă admiră mai presus decât orice susţin acest lucru, dar eu am afirmat şi afirm întotdeauna: „Am doar o memorie *aproape* fotografică.“

De fapt, în privinţa aspectelor ce nu mă interesează în mod deosebit, memoria mea nu este cu mult mai bună decât cea a unui individ obişnuit, şi mă fac vinovat de lapsusuri îngrozitoare atunci când sunt afundat în gânduri.

(Mă pot afunda extraordinar de adânc în propriile-mi gânduri.) Odată, mă holbam la frumoasa mea fiică, Robyn, fără s-o recunosc, pentru că nu mă așteptam s-o văd în momentul acela, fiind conștient doar de un chip vag familiar. Robyn însă n-a fost deloc jignită, și nici măcar surprinsă. S-a întors către prietenul de alături și a rostit: „Vezi? Ți-am spus: dacă stau locului și nu spun nimic, n-o să mă recunoască."

În privința chestiunilor ce mă interesează, și care sunt destule, memoria mea funcționează practic instantaneu. Într-un rând, pe când lipseam de acasă, prima mea nevastă, Gertrude, și fratele ei, John, aveau o dispută și au trimis-o pe Robyn, pe atunci în vârstă de vreo zece ani, să ia din biroul meu volumul cuvenit din Enciclopedia Britanică, pentru a lămuri lucrurile.

Robyn s-a dus, pufnind: „Îmi pare rău că tăticu' nu-i acasă. L-ați fi putut întreba pe el."

Bineînțeles, orice situație prezintă dificultăți și dezavantaje. Poate că am fost înzestrat încă din copilărie cu o memorie minunată și o înțelegere rapidă, dar n-am avut parte de multă experiență de viață și de o cunoaștere profundă a naturii umane. Nu mi-am dat seama că ceilalți copii nu vor aprecia faptul că știam mai multe și puteam învăța mai repede decât ei.

(De ce oare, stau și mă întreb, toți cei care dau dovadă de aptitudini sportive deosebite reprezintă un subiect de admirație pentru colegii lor, în timp ce aceia care dovedesc capacități mintale superioare sunt detestați? Există cumva un acord tainic, potrivit căruia aptitudinile intelectuale, nu mușchii definesc ființele omenești, iar copiii care sunt lipsiți de aptitudini atletice pur și simplu nu sunt buni, în vreme ce aceia care nu sunt prea inteligenți se simt subumani? Nu știu.)

Problema era că eu nu încercam să-mi ascund mentalitatea superioară. Mi-o afirmam zilnic în clasă și niciodată, absolut niciodată nu m-am gândit să mă arăt „modest" în această privință. Întotdeauna am fost fericit să demonstrez cât se poate de limpede că eram foarte inteligent... și puteți bănui rezultatele.

Consecințele au fost cu atât mai inevitabile cu cât eram scund pentru vârsta mea, slăbuț și mai mic decât restul clasei (în cele din urmă, ajunsesem să fiu cu doi ani și jumătate mai mic decât ceilalți colegi – asta pentru că eram periodic promovat și continuam să rămân „puștiul cel isteț").

Ajunsesem pe post de țap ispășitor, ceea ce era absolut firesc.

Până la urmă, am priceput motivul, dar, cu toate acestea, am avut nevoie de mulți ani să-l accept, deoarece nu suportam să-mi ascund inteligența în fața celorlalți. Mai exact, am pățit-o, cu intensitate tot mai redusă, până după împlinirea vârstei de douăzeci de ani. (Totuși, să nu exagerez. Niciodată n-am fost agresat fizic. Am fost doar ironizat, minimalizat și exclus din societatea celor de-o vârstă cu mine – lucru pe care-l puteam accepta cu destulă stăpânire de sine.)

În final, am învăţat lecţia. Faptul că sunt un individ ieşit din comun rămâne în continuare imposibil de ascuns, ţinând cont de numeroasele cărţi pe care le-am scris şi publicat, ca şi de numărul vast de subiecte abordate în ele, dar mi-am însuşit deprinderea ca în viaţa de zi cu zi să mă abţin să ies la rampă. Am învăţat cum să „mă decuplez“ şi să discut cu oamenii de pe poziţia lor.

Drept rezultat, am mulţi prieteni care mă tratează cu cea mai mare căldură şi pentru care simt, la rândul meu, o afecţiune similară.

Ce minunat ar fi dacă un copil supradotat ar putea fi genial nu doar în privinţa memoriei şi a rapidităţii intelectuale, ci şi în înţelegerea naturii omeneşti. Din păcate, însă, nu toate aptitudinile sunt înnăscute. Aptitudinile cu adevărat importante se dezvoltă lent, odată cu acumularea de experienţă, şi fericiţi sunt cei care le pot deprinde mai rapid şi mai uşor decât am făcut-o eu.

2. Tatăl meu

Tatăl meu, Judah Asimov, s-a născut în ziua de 21 decembrie a anului 1896, în localitatea Petrovici, Rusia. Fiind un tânăr inteligent, el a primit o educaţie completă în limitele iudaismului ortodox. A studiat cu asiduitate „cărţile sfinte“ şi se exprima fluent în ebraică, fireşte cu pronunţia specifică dialectului lituanian. Peste un timp, în discuţiile noastre, era încântat să citeze din Biblie sau din Talmud* în ebraică, traducându-mi după aceea în idiş sau în engleză şi interpretând respectivele pasaje în detaliu.

Pe lângă educaţia religioasă primită, putea vorbi şi scrie perfect în limba rusă şi, în plus, citise multă literatură. Cunoştea practic pe dinafară povestirile lui Şalom Aleihem*. Mi-l amintesc recitându-mi-le în idiş, o limbă pe care o înţeleg.

Ştia destulă matematică pentru a ţine contabilitatea tatălui său, în afacerile familiei. A reuşit să supravieţuiască în perioada neagră a Primului Război Mondial, fără să fie recrutat în armată. Acesta, cel puţin, a fost un lucru bun, pentru că dacă ar fi participat la lupte ar fi avut şanse serioase să fie ucis, iar eu nu m-aş mai fi născut niciodată. A traversat cu bine şi perioada tulbure postbelică şi s-a însurat cu mama mea în 1918.

Până în 1922, în ciuda războiului, a revoluţiei şi a haosului provocat de războiul civil, s-a descurcat destul de bine în Rusia. Totuşi, dacă ar fi rămas acolo, cine ştie ce s-ar fi întâmplat, cu el şi cu mine, în zilele şi mai întunecate ale tiraniei lui Stalin, ale Celui de-al Doilea Război Mondial şi ale ocupaţiei naziste a regiunii noastre natale?

Din fericire, nu este nevoie să speculăm în această direcţie, întrucât, în anul 1922, fratele vitreg al mamei, Joseph Berman, care emigrase în Statele Unite cu câţiva ani înainte, ne-a chemat la el, iar părinţii mei, după multe discuţii şi reflecţii, au decis să-l urmeze. N-a fost o hotărâre uşor de luat. Pentru ei însemna să părăsească orăşelul în care trăiseră toată viaţa, în care locuiau toţi prietenii şi toate rudele, pentru a porni spre un ţinut necunoscut.

Au decis, totuşi, să rişte şi au făcut-o aproape în ultima clipă, pentru că începând cu 1924 legile privind imigrarea au devenit mai stricte şi, ca atare, nu ni s-ar fi permis accesul în S.U.A.

Tata a venit în Statele Unite cu speranţa de a le oferi copiilor săi o viaţă mai bună, iar lucrul acesta i-a reuşit fără doar şi poate. A apucat să-şi vadă un fiu ajungând scriitor încununat de succes, pe celălalt devenind un reputat ziarist, iar pe fiica sa măritată şi fericită. Toate acestea l-au costat însă destul de mult.

În Rusia, el făcuse parte dintr-o prosperă familie de negustori. Ajuns în Statele Unite, s-a trezit fără un ban. În Rusia fusese o persoană cultivată, respectată de cei din jur pentru cunoştinţele sale. În Statele Unite, s-a pomenit practic analfabet, fiindcă nu putea citi sau măcar vorbi engleza. Mai mult, el nu avea genul de educaţie care să fie luată în considerare de americani şi, în consecinţă, a constatat că era privit drept un imigrant ignorant.

A suportat toate acestea fără să se plângă, deoarece s-a concentrat exclusiv asupra mea. Eu trebuia să compensez totul... şi am făcut-o. Întotdeauna i-am fost recunoscător tatei pentru sacrificiul său, după ce am ajuns suficient de matur ca să înţeleg situaţia din jur.

După ce am sosit în Statele Unite, el n-a pregetat să îndeplinească orice muncă i se oferea, vânzând bureţi pentru baie din uşă în uşă, făcând demonstraţii cu aspiratoare de praf, lucrând pentru o companie de tapete şi ulterior într-o fabrică. După trei ani, economisise destui bani pentru a deschide o prăvălioară şi viitorul nostru a fost asigurat... şi modelat.

După cum am explicat deja, tata nu m-a împins niciodată spre genialitate. De asemenea, nu m-a pedepsit niciodată fizic; a lăsat asta pe seama mamei, care era foarte pricepută în materie. El se mulţumea să-mi ţină prelegeri lungi ori de câte ori mă comportam necorespunzător. Cred că preferam loviturile mamei... În ciuda acestor „pedepse“ am ştiut mereu că tata mă iubea, chiar dacă îi venea greu s-o spună.

3. Mama mea

Numele de naştere al mamei a fost Anna Rachel Berman. Tatăl ei, Isaac Berman, a murit pe când ea era mică, iar pe mine m-au botezat după acest bunic.

Mama, care semăna leit cu o ţărancă rusoaică tipică, nu atingea un metru cincizeci înălţime şi putea citi şi scrie în rusă şi idiş. Ajuns în acest punct, aş vrea să le reproşez un lucru părinţilor mei. Ori de câte ori aveau de discutat ceva care nu trebuia auzit de urechile mele ascuţite, o făceau în ruseşte. Dacă ar fi renunţat la această pornire meschină spre intimitate şi mi s-ar fi adresat *mie* în ruseşte, aş fi absorbit-o ca un burete şi aş fi cunoscut o a doua limbă de circulaţie mondială.

Lucrurile însă nu aveau să se petreacă aşa. Bănuiesc că tata ar fi adus drept justificare dorinţa ca eu să învăţ engleza, care să-mi devină limba de bază, fără a fi tulburat de complexităţile altui grai, astfel încât să pot fi un adevărat american. Ei bine, aşa s-a şi întâmplat, şi din acel moment am considerat engleza drept limba cea mai frumoasă din lume, ceea ce, probabil, a fost spre binele meu.

Exceptând scrisul şi cititul, precum şi faptul că deţinea suficiente cunoştinţe de aritmetică pentru a fi vânzătoare în prăvălia mamei sale, mama nu primise o educaţie. Pur şi simplu, în iudaismul ortodox, femeile nu urmau şcoala. Ea nu ştia ebraica şi nici învăţăturile religioase.

Cu toate acestea, am auzit-o râzând de scrisul în ruseşte al tatei şi bănuiesc că avea dreptate. Am observat că, dintr-un motiv necunoscut, caligrafia femeilor este mai elegantă şi mai citeaţă decât a bărbaţilor. De pildă scrisul meu seamănă cu mâzgăliturile unui semianalfabet dacă îl compar cu scrisul surorii mele. De aceea, n-ar fi o mare surpriză ca scrisul în ruseşte al mamei să fi fost mai frumos decât al tatei.

Viaţa mamei ar putea fi rezumată printr-un singur cuvânt: „muncă". În Rusia, deoarece fusese mai mare decât toţi numeroşii ei fraţi şi surori, fusese nevoită să aibă grijă de aceştia, pe lângă slujba din prăvălie. În Statele Unite, a trebuit să crească trei copii şi să muncească nenumărate ore în magazin.

Era extrem de conştientă de limitările impuse de viaţa ei, de faptul că-i lipsea genul de libertate pe care îl aveau alte femei. Adesea, se pierdea în autocompătimire – deşi n-o pot învinui pentru asta, eu eram martorul cel mai frecvent al plângerilor ei. Şi fiindcă lăsa să se înţeleagă foarte clar că eram parte componentă a crucii pe care trebuia s-o poarte, şi nicidecum lumina vieţii ei, mă simţeam cuprins de vinovăţie.

Traiul greu îi tocise nervii, de aceea se descărca în principal asupra mea. E drept că și eu i-am dat suficiente motive, dar mă bătea adesea și nu avea deloc mâna ușoară. Asta nu însemna însă că nu mă iubea din tot sufletul. Regret doar că nu avea și alte modalități de a mi-o dovedi.

Mama n-a avut niciodată ocazia de a deveni o bună bucătăreasă. Din cauza prăvăliei, trebuia să gătească pe fugă, așa că, pe toată durata tinereții mele (de fapt, până m-am însurat), am mâncat numai prăjeli și, ocazional, carne fiartă cu cartofi fierți. Nu consumam legume, însă mâncam foarte multă pâine. Nu mă plâng. Îmi plăceau toate.

Cred însă că modul acela de preparare a hranei mi-a imprimat un mod de viață care, spre bătrânețe, mi-a provocat necazuri cu arterele coronare. Privind și partea pozitivă a lucrurilor, mâncărurile mamei mi-au antrenat sistemul digestiv, obișnuindu-l cu sarcini mai dificile, așa încât am căpătat un stomac de fier.

Totuși, mama gătea și unele specialități – ridichi gratinate cu ceapă și ouă fierte tari – care erau o minunăție, dar, după ce le mâncai cu regularitate vreme de o săptămână, cei din jur începeau să păstreze o oarecare distanță.

Mai prepara și piftie din pulpă de miel cu ceapă, ouă și alte ingrediente. Se numea *pșaș*, iar pentru mine acest fel de mâncare depășea plăcerile Raiului. Chiar și după ce m-am însurat, la ocazii deosebite mai primeam câte o oală mare cu *pșaș* pentru acasă. Bineînțeles, gustul pentru această delicatesă se forma cu timpul, iar pentru mine una din zilele cele mai nefericite a fost cea în care soția mea, Gertrude, s-a obișnuit cu ea. Instantaneu, tainul mi-a fost înjumătățit. Îmi amintesc cu tristețe ultimul *pșaș* pe care mi l-a preparat mama.

Actuala mea soție, Janet, femeia cea mai scumpă din lume, a adunat nenumărate rețete și câteodată îmi face *pșaș*. Este minunat, dar mă tem că nu seamănă întru totul cu cel preparat de mama.

4. Marcia

Copilăria mi-am petrecut-o în tovărășia surioarei mele, Marcia, care s-a născut pe 17 iunie 1922, în Rusia, și care, la data plecării noastre în Statele Unite, avea vârsta de opt luni. Ea mi s-a plâns adesea că o amintesc prea puțin în scrierile mele și are dreptate. În 1974 însă am publicat o carte în care am menționat că s-a născut în Rusia.

I-am telefonat ca să-i citesc pasajul respectiv, vrând să-i demonstrez că uneori *pomenesc* de ea, și imediat a izbucnit în bocete prelungi și isterice.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o consternat.

Printre suspine, mi-a răspuns:

— Acum, toţi vor şti câţi ani am... (Pe atunci, avea cincizeci şi doi.)

— Şi ce dacă? am replicat. N-o să mai poţi participa la concursul pentru Miss America?

În ciuda strădaniilor mele, n-am reuşit s-o calmez. Acum cred că aţi priceput ce tip de relaţii au existat în majoritatea cazurilor între noi doi.

Marcia nu este prenumele ei adevărat. Avea un prenume rusesc foarte frumos, pe care nu am dreptul să-l amintesc. Ulterior, ea şi-a ales numele Marcia, şi de atunci sunt nevoit să-i spun aşa.

Copii fiind, nu ne-am înţeles foarte bine. Nimic surprinzător în asta. De ce am fi făcut-o? Personalităţile noastre erau complet diferite şi, dacă n-am fi fost fraţi, probabil că n-am fi devenit niciodată prieteni. Iată-ne însă laolaltă şi mereu iritaţi unul de celălalt.

Aproape orice făcea unul dintre noi, celălalt se simţea ofensat. Urma o ceartă care se transforma rapid într-o competiţie de zbierete şi urlete feroce. Poate că nu s-ar fi ajuns până acolo dacă am fi avut părinţi care să ne despartă, să asculte cu răbdare toate detaliile crimelor şi fărădelegilor săvârşite de celălalt, iar apoi să pronunţe un verdict imparţial. Din nefericire, însă, părinţii noştri nu aveau timp pentru aşa ceva.

Mama apărea în fugă din prăvălie şi poruncea: „Terminaţi!“. După aceea, se lansa într-un monolog furios, al cărui subiect îl constituia faptul că noi eram singurii copii din cartier – ba nu, din întrega lume! – care se ciondăneau în maniera aceea, iar toţi ceilalţi copii erau nişte îngeraşi. Nu uita să adauge că vecinii şi clienţii de pe două străzi învecinate ne auziseră şi veniseră să se intereseze ce se întâmplase şi, ca atare, ea se simţea îngrozitor de ruşinată. Nici nu mai ştiu de câte sute de ori am auzit discursul acela. Cum era de aşteptat, el nu avea nici un efect asupra noastră, mai ales fiindcă eu *ştiam* că nici alţi fraţi nu se înţelegeau mai bine decât noi.

Un amănunt interesant. Marcia îşi aminteşte că datorită mie a ajuns să-i placă Gilbert şi Sullivan* şi că aveam prieteni interesanţi şi amuzanţi în lumea science-fiction-ului, dar nu ţine minte să ne fi bătut vreodată. Ea pomeneşte despre nişte relaţii idilice şi am constatat că acest lucru este valabil şi în cazul altor persoane cu care am amintiri comune. Ei anulează arhive întregi de fapte şi construiesc feerii inexistente care, în concepţia lor, ar reprezenta realitatea. Poate că-i mai confortabil să-ţi creezi un trecut personal, însă eu n-o pot face. Îmi amintesc lucrurile prea bine – totuşi, nu pot afirma că întregul meu trecut este complet insensibil la reconstrucţie. Când mi-am scris autobiografia şi am consultat jurnalul, am fost uimit de amănuntele pe care le uitasem, ca şi de cele pe care mi le aminteam sub altă formă. Cu toate acestea, nu era vorba decât de detalii neînsemnate.

Marcia a fost un copil foarte inteligent. Am învăţat-o să citească (cumva împotriva voinţei ei) înainte de a frecventa şcoala şi după aceea a galopat, la fel ca mine, absolvind liceul, tot ca mine, la cincisprezece ani. Apoi, însă, şovinismul misogin al iudaismului a dezavantajat-o. Deşi tata era sărac, el izbutise, cu destule sacrificii, să-şi trimită ambii băieţi la facultate. Nici prin cap nu-i trecea însă să procedeze la fel cu biata Marcia. La urma urmelor, fetele trebuiau să se mărite.

În felul acesta, la cincisprezece ani, Marcia a fost nevoită să-şi caute de lucru. Era prea tânără pentru măritiş şi, de fapt, era mult prea tânără şi pentru muncă, cel puţin în mod legal. Cred că a minţit în legătură cu vârsta, deoarece a găsit un post de secretară şi s-a descurcat destul de bine.

Nu s-a măritat decât la treizeci şi trei de ani, fapt care nu m-a surprins, ţinând cont că posedam acea incapacitate tipică unui frate de a vedea virtuţile surorii. Îmi amintesc că atunci când eu însumi mă pregătisem de însurătoare, cu vreo treisprezece ani mai devreme, o femeie (evident adeptă a vechii mentalităţi) îşi exprimase surpriza.

— Fraţii, declarase ea, n-ar trebui să se însoare decât după măritişul surorilor lor.

Obiceiul cu pricina trebuie să fi fost valabil în Europa Orientală, pe vremea când căsătoriile erau aranjate şi orice fată putea să se mărite, şi de obicei o făcea, ca adolescentă, dacă avea o zestre corespunzătoare. Dar aici? În America?

— Dacă o să aştept să se mărite soră-mea, replicasem eu, voi muri burlac.

S-a dovedit că greşisem. Un bărbat de treizeci şi şapte de ani, Nicholas Repanes, răbdător, tăcut şi blând, a fost cucerit de ea. S-au căsătorit, au avut doi fii frumoşi şi au trăit fericiţi împreună timp de treizeci şi patru de ani, până la moartea lui Nicholas, ce a survenit pe 16 februarie 1989, când cumnatul meu avea şaptezeci şi unu de ani. Janet şi cu mine am mers la înmormântare, tocmai în Queens*. Îi datoram măcar atât, întrucât fusese un soţ minunat pentru Marcia.

Apropo, Marcia este înaltă de numai un metru cincizeci, zâmbeşte în permanenţă şi este într-adevăr o persoană generoasă. Îmi pare rău că nu ne-am putut înţelege mai bine.

5. Religia

În ciuda educației primite, tata nu a fost un ortodox[1] convins. Din anumite motive, noi doi n-am discutat niciodată despre asta – poate pentru că mi s-a părut că era o problemă ce ținea de intimitatea lui și nu doream să-l iscodesc. Mă gândesc că, în Rusia fiind, a acceptat credința iudaică doar pentru a-i face plăcere tatălui său. Cred că asemenea lucruri se petrec foarte des.

S-ar putea crede că, de când cunoscuse pe propria-i piele tirania țaristă, în timpul căreia evreii fuseseră frecvent agresați, tata era un revoluționar în adâncul sufletului. După știința mea, însă, el nu s-a implicat în activitatea revoluționară, deoarece era un individ mult prea prudent.

Una dintre modalitățile prin care un evreu putea deveni un revoluționar, luptând pentru o lume nouă, caracterizată prin egalitate socială, libertate civilă și democrație, ar fi fost să renunțe la credință. Iudaismul dictează fiecare acțiune a indivizilor în fiecare moment al zilei și amplifică diferențele dintre evrei și ceilalți, asigurând practic persecuția grupului mai slab.

În consecință, odată ajuns în Statele Unite și eliberat de prezența copleșitoare a părintelui său, tata s-ar fi putut întoarce spre laicism. Desigur, nu în totalitate. Legile dietei sunt greu de încălcat, mai ales atunci când, de pildă, ai crescut convins că toate preparatele din carne de porc reprezintă hrana Iadului. Nici sinagoga locală nu poate fi ignorată complet, câtă vreme mai există interesul pentru știința biblică.

Cu toate acestea, tata nu rostea numeroasele rugăciuni prevăzute pentru fiecare ritual și n-a încercat niciodată să mă silească să le învăț. Nici măcar nu s-a deranjat să-mi facă bar mitzvah la vârsta de treisprezece ani – ritualul prin care un băiat devine evreu, asumându-și toate responsabilitățile respectării legilor. Așadar, eu am rămas pur și simplu fără religie pentru că nimeni nu s-a străduit să mă învețe religia – indiferent care anume.

Pentru a respecta adevărul, într-un anumit moment al anului 1928, simțind nevoia unui supliment bănesc, tata a acceptat să îndeplinească funcția de secretar al sinagogii locale. De aceea, trebuia să fie prezent la slujbele din sinagogă și, ocazional, m-a luat și pe mine. (Recunosc deschis că nu mi-a plăcut.) În mod demonstrativ, m-a înscris la școala ebraică, unde am început să deprind puțin limba. Întrucât asta însemna învățarea alfabetului ebraic, și deoarece idișul utilizează alfabetul ebraic, am constatat că pot citi în idiș.

I-am arătat tatei performanțele mele, este drept într-o manieră oarecum ezitantă, şi m-a suprins că a fost uluit şi a întrebat cum izbutisem. Deja mi se părea că n-ar mai fi trebuit să-l mire nici una dintre reuşitele mele.

---

[1] În această carte, cuvântul ortodox este folosit cu sensul său etimologic: care se potrivește strict cu principiile tradiționale (din gr. orthos – drept, doxa – părere) (n.trad).

Tata n-a rămas multă vreme secretar; nu putea menţine două slujbe simultan. Ca atare, după câteva luni, am fost scos de la şcoala ebraică, spre marea mea uşurare, pentru că nu-mi plăcea acolo. Detestam să memorez în mod mecanic şi nu vedeam rostul învăţării ebraicii.

Poate că în privinţa aceasta mă înşelam. Este util să înveţi *orice*, însă eu nu aveam decât opt ani şi prea puţină experienţă de viaţă. Din perioada aceea timpurie, ca şi din prelegerile tatei, pe care le ilustra adesea cu citate biblice, mi-a rămas un singur lucru. A început să mă intereseze Biblia. După ce am mai crescut, am citit Biblia de câteva ori – mai exact Vechiul Testament. În cele din urmă, cu oarecare circumspecţie şi după numeroase ezitări, am citit şi Noul Testament.

La vremea când am citit Biblia însă, science-fiction-ul şi cărţile de popularizare a ştiinţei mă învăţaseră versiunea lor asupra Universului şi, ca atare, nu puteam accepta istoria Facerii sau diversele miracole descrise în Cartea Sfântă. Miturile greceşti (şi, ulterior, cele nordice, mai încrâncenate) îmi dovedeau foarte limpede că Biblia era o colecţie de mituri ebraice.

După pensionare, tata s-a mutat în Florida şi, neavând altă ocupaţie, a considerat că cel mai bun lucru era să se alăture altor evrei bătrâni a căror viaţă gravita în jurul sinagogii şi al discuţiilor legate de amănuntele ortodoxiei. Acolo tata se simţea în elementul său, pentru că îi plăcea să discute în contradictoriu despre fleacuri şi era convins că întotdeauna avea dreptate. (Ceva din caracteristica respectivă am moştenit şi eu). Ba chiar, uneori afirm cu ironie că tata nu şi-a abandonat niciodată opiniile, cu excepţia cazurilor când acestea erau, accidental, corecte.

Oricum, în ultimele luni ale vieţii, a revenit cu încântare la ortodoxie. Bănuiesc că nu în adâncul sufletului, ci doar în planul acţiunilor exterioare.

Uneori, faptul că sunt fără religie este considerat drept un act de protest împotriva părinţilor mei habotnici. Poate că asta ar fi fost valabil pentru tata, dar în nici un caz pentru mine. Eu nu am întreprins nici un act de protest. Am fost lăsat liber şi am iubit libertatea. Acelaşi lucru este valabil şi în privinţa fratelui şi surorii mele şi a copiilor noştri.

Motivul nu-l constituie nici faptul că, găsind iudaismul deşart, aş fi căutat altceva pentru a-mi umple vidul spiritual. Nici o religie nu m-a ispitit, nici măcar pentru o clipă. Realitatea este că nu simt nici un vid spiritual. Am o filozofie personală asupra vieţii, care nu include nici un aspect al supranaturalului şi pe care o consider perfect satisfăcătoare. Pe scurt, sunt un raţionalist şi cred doar în ceea ce-mi spune raţiunea.

Evident, nu-i deloc uşor. Suntem în permanenţă înconjuraţi de istorii supranaturale, de acceptarea cu uşurinţă a paranormalului, de forţele care se străduiesc să ne convingă de existenţa supranaturalului, astfel încât până şi cei mai rezistenţi dintre noi se simt uneori clătinându-se.

Ceva de acest fel mi s-a întâmplat recent. În ianuarie 1990, zăceam într-un pat de spital într-o după amiază (nu contează motivul – vom discuta şi asta la momentul cuvenit), iar Janet plecase acasă pentru câteva ore, ca să se îngrijească de treburile gospodăreşti. Dormeam, când am fost împuns de un deget. M-am trezit, bineînţeles, şi am privit în jur cu ochi împăienjeniţi pentru a vedea cine mă deşteptase şi în ce scop.

Uşa camerei era însă încuiată, având lanţul de siguranţă pus. Razele soarelui luminau o odaie în mod evident pustie. Acelaşi lucru se putea spune despre baie şi debara. Deşi mă declar un raţionalist, n-am putut să nu mă gândesc la o interferenţă supranaturală care mă anunţa că se întâmplase ceva cu Janet (evident, teama mea principală). Am ezitat o clipă, căutând să-mi alung gândul negru din minte şi probabil că aş fi reuşit dacă ar fi vorba de oricine altcineva, nu şi de Janet. Ca atare, i-am telefonat acasă. Mi-a răspuns imediat şi mi-a spus că nu se întâmplase nimic.

Uşurat, am închis telefonul şi am pornit să mă întreb cine sau ce mă împunsese. Fusese oare numai un vis, o halucinaţie senzorială? Poate că da, însă păruse absolut real. Am căzut pe gânduri.

Când dorm singur, obişnuiesc să mă cuprind în braţe. Mai ştiu că atunci când dorm superficial, muşchii îmi tresar. Am adoptat poziţia respectivă de somn şi mi-am închipuit muşchii tresărind. A fost limpede că propriul deget mă împunsese în umăr, şi astfel dilema a luat sfârşit.

Să presupunem acum că, printr-o coincidenţă absurdă, exact în clipa când mă împunsesem cu degetul, Janet s-ar fi împiedicat şi şi-ar fi julit genunchiul. Şi să mai presupunem că eu i-aş fi telefonat, iar ea, gemând, mi-ar fi răspuns: „Tocmai am căzut şi m-am lovit rău“.

Aş fi putut rezista în faţa gândului că fusese o intervenţie supranaturală? Sper că da. Cu toate acestea, nu pot fi sigur. Asta-i lumea în care trăim. Îi poate corupe până şi pe cei mai puternici, iar eu nu cred că sunt cel mai puternic.

6. Prenumele meu

Dintre toate prenumele, Isaac este în mod clar cel mai evreiesc cu putinţă, exceptându-l poate pe Moise. Desigur, sunt conştient de faptul că există destui Isaac printre primii colonişti americani sau printre mormoni*, totuşi cred că în nouăzeci la sută din cazuri prenumele este al unui evreu.

Bineînţeles, în copilărie habar n-aveam de toate astea. Îmi plăcea prenumele meu. Eram Isaac Asimov şi nu doream să fiu altcineva. Lucrul respectiv îmi era absolut clar şi poate că era legat de convingerea că eram o persoană deosebită. Deoarece prenumele făcea parte integrantă din mine, trebuia de asemenea să fie deosebit.

Din păcate, nu toată lumea era îndrăgostită de el. În primii ani după sosirea în America, vecinii au considerat că era de datoria lor s-o prevină pe mama că mă împovăra cu o zestre nedorită. Numele Isaac îmi proclama originea evreiască, stabilind un soi de stigmat, şi n-avea absolut nici un sens să mărească numărul dezavantajelor inevitabile cu care urma să cresc. Ce rost avea s-o proclame sus şi tare? Cam aşa sunau argumentele lor.

Mama a fost pusă în încurcătură. „Ce nume să-i pun atunci?“ a întrebat ea.

Răspunsul a fost simplu. Se păstrează iniţiala prenumelui, astfel ca bunicul, după care fusesem botezat, să fie în continuare venerat, dar se adoptă un prenume anglo-saxon vechi şi onorabil. În cazul meu, ar fi trebuit să fie Irving.

(În realitate, asemenea schimbări de nume nu ajută prea mult. Dacă destui Isaac şi Israel devin Isidore şi Irving, vechile nume aristocratice ajung să capete un iz evreiesc şi ne întoarcem de unde am plecat.)

Nu s-a ajuns însă niciodată până acolo. Cred că aveam vreo cinci ani pe atunci şi ascultam discuţia, iar când am auzit sugestia de a fi numit Irving, am izbucnit într-un plâns cum mama nu mai auzise vreodată[1]. Am declarat sus şi tare că în nici un caz nu aveam să accept să mi se spună Irving, că nu aveam să răspund la apelativul acela, că aveam să urlu şi să zbier ori de câte ori urma să aud numele cu pricina. Numele meu era *Isaac* şi aşa avea să rămână.

A rămas, şi până în ziua de azi nu mi-a părut rău. Stigmat sau nu, eu sunt Isaac Asimov; Isaac Asimov sunt eu.

Desigur, a trebuit să suport o mulţime de apelative batjocoritoare, Izzy sau Ikey, dar le-am îndurat impasibil, deoarece nu aveam de ales. Când am ajuns să am o oarecare influenţă asupra anturajului, am insistat asupra numelui meu integral. Sunt Isaac şi nu accept nici un fel de porecle (exceptându-i pe vechii prieteni, care s-au obişnuit într-atât să-mi spună Ike, încât nu cred că ar mai fi în stare să se schimbe).

---

[1] Am relatat episodul acesta şi în autobiografia anterioară. Trebuie să mă iertaţi, însă uneori este esenţial să repet anumite întâmplări pentru a realiza o retrospectivă corectă. De asemenea, nu uitaţi că mulţi dintre cititorii acestei cărţi n-au parcurs-o pe cealaltă. (n. aut.)

Îmi amintesc că, odată, am cunoscut un individ care m-a felicitat pentru că-mi păstrasem prenumele Isaac, spunându-mi că era un act rar de curaj. În continuare, mi s-a adresat cu apelativul „Zack“ şi a trebuit să-l corectez, destul de iritat.

Spre sfârşitul adolescenţei, odată cu primele tentative literare, problema numelui meu a reapărut. Nu puteam să nu observ că toţi scriitorii de literatură de consum, care pe atunci apărea aproape exclusiv în reviste, aveau prenume simple, cu precădere de origine anglo-saxonă. Puteau fi prenumele lor adevărate, sau pseudonime.

Pseudonimele erau larg răspândite printre autorii ce publicau în reviste. Unii scriau în mai multe domenii şi utilizau nume diferite pentru fiecare domeniu în parte. Alţii nu doreau să se ştie că se ocupă cu scrisul, iar alţii considerau că un nume american simplu ducea la o acceptare mai sigură din partea cititorilor.

Asta nu însemna că nu existau scriitori evrei. Unii publicau chiar cu numele lor reale. Doi dintre cei mai buni autori de science-fiction ai anilor '30 au fost Stanley G. Weinbaum* şi Nat Schachner*, ambii evrei. (Weinbaum a publicat doar un an şi jumătate, interval în care s-a afirmat drept cel mai popular scriitor american de science-fiction, după care a murit în mod tragic de cancer înainte de a împlini patruzeci de ani.)

Trebuie remarcat însă faptul că numele de familie erau germane, iar asta era satisfăcător. În ciuda Primului Război Mondial, Germania făcea parte din Europa nord-vestică, iar prenumele erau cu siguranţă acceptabile. Stanley era un vechi nume englezesc. (Fratele meu a fost botezat Stanley, la insistenţele mamei, cu toată împotrivirea mea şi a tatei, care prefera Solomon.) Iar în privinţa lui Nathan, prescurtarea Nat sună perfect.

Eu însă posedam un prenume clar evreiesc şi (cerurilor!) un nume de familie slav. Am fost prevenit că redactorii vor dori probabil să-mi spună John Jones. Când am auzit aşa ceva, m-am înfuriat. Nu aveam să permit publicarea nici unei povestiri scrise de mine decât sub numele de Isaac Asimov.

S-ar putea să pară excentric faptul că eram dispus să sacrific o posibilă carieră de scriitor de dragul unui nume destul de bizar, şi totuşi n-aş fi renunţat în ruptul capului la convingerile mele. Mă identificasem atât de mult cu numele meu, încât n-aş fi încercat nici o satisfacţie ca o povestire ce-mi aparţinea să apară sub pseudonim.

Nu s-a ajuns însă niciodată atât de departe. În cele din urmă, numele mi-a a fost utilizat fără obiecţii. De-a lungul unei perioade de peste o jumătate de secol, el a apărut pe cărţi, în reviste, ziare şi în alte locuri unde putea fi întâlnită prolifica mea producţie. Iar odată cu trecerea anilor, Isaac Asimov a fost scris cu litere tot mai mari.

Nu intenţionez să-mi asum merite mai mari decât cele reale, dar cred că am avut o contribuţie majoră la distrugerea convenţiei de a impune autorilor nume cât mai nevinovate. În particular, am făcut posibil ca scriitorii să-şi poată recunoaşte în mod deschis apartenenţa evreiască în lumea literaturii de consum.

Şi totuşi... şi totuşi...

Cumva asta nu pare îndeajuns. Un amic din Atlanta mi-a trimis un articol apărut în *Atlanta Jewish Times*, în data de 10 noiembrie 1989. Acesta reproducea ideile unui individ pe nume Charles Jaret, descris drept „un sociolog de la Universitatea Georgia, care a alcătuit un studiu despre temele evreieşti în science-fiction".

Iată un extras din articol: „Probabil că evreul cel mai cunoscut în science-fiction este scriitorul Isaac Asimov. Totuşi, legăturile sale cu iudaismul sunt lipsite de substanţă. «În opera sa veţi găsi mai multe teme ce derivă din creştinism decât din iudaism», afirmă Jaret."

Nu este deloc corect. Am explicat că n-am fost educat în tradiţia iudaistă. Cunosc foarte puţine despre iudaism. Cu siguranţă, nu mi se poate reproşa nimic. Sunt un american liber şi nu înseamnă că, deoarece bunicii mei au fost de credinţă iudaică, eu ar fi trebuit să scriu pe teme evreieşti.

Faptul că sunt evreu nu mă leagă de mâini şi de picioare. Isaac Bashevis Singer* scrie pe teme evreieşti fiindcă aşa doreşte. Eu nu urmez direcţia respectivă pentru că asta-i dorinţa mea. Am aceleaşi drepturi ca şi el.

A ajuns să mă plictisească faptul că evreii îmi repetă periodic că nu sunt suficient de evreu.

Să vă dau un exemplu. La un moment dat, am fost de acord să ţin o prelegere într-o zi care, întâmplător, coincidea cu Anul Nou evreiesc. Nu ştiusem acest amănunt, dar chiar dacă l-aş fi cunoscut lucrurile nu s-ar fi schimbat cu nimic. Eu nu respect sărbătorile – nici Anul Nou evreiesc, nici Crăciunul, nici Ziua Independenţei*. Pentru mine, fiecare zi este una de lucru, iar sărbătorile au singurul merit că sunt lipsite de telefoane şi scrisori care să mă distragă.

La puţin timp după aceea, am primit un telefon de la un evreu. Acesta citise în ziar că ţinusem o conferinţă în ziua sfântă şi m-a muştruluit destul de aspru. Mi-am păstrat cumpătul şi i-am explicat că nu respect sărbătorile şi, că, chiar dacă n-aş fi ţinut prelegerea, cu siguranţă nu m-aş fi dus la sinagogă.

— Nu asta contează, a ripostat el. Dumneata trebuie să slujeşti drept model pentru tinerii evrei. În loc s-o faci, încerci pur şi simplu să ascunzi faptul că eşti evreu.

Atunci mi-am ieşit din sărite.

— Iartă-mă, domnule, dar eşti în avantaj faţă de mine. Îmi cunoşti numele, dar eu nu-l ştiu pe al dumitale.

Fireşte, aruncasem o nadă la întâmplare, dar s-a prins. Nu-i voi folosi numele adevărat, ci un altul, construit pe acelaşi tipic.

— Mă numesc Jefferson Scanlon.

— Am înţeles. Ei bine, dacă aş fi încercat să ascund faptul că sunt evreu, primul lucru pe care l-aş fi făcut, dar *primul*, ar fi fost să-mi schimb numele din Isaac Asimov în Jefferson Scanlon.

Mi-a trântit receptorul şi de atunci n-am mai auzit de el.

Altădată, am primit o săpuneală similară – că nu sunt îndeajuns de evreu – din partea unui individ care avea două prenume, Leslie Aaron, dar care îl folosea doar pe Leslie.

De ce mă sâcâie oamenii aceştia? Ei au prenume pure, de sfinţi, ca Charles, Jefferson şi Leslie, şi mă acuză *pe mine* că-mi ascund originea evreiască, deşi eu mi-am afişat numele Isaac pe toate scrierile şi mi-am discutat deschis originea, ori de câte ori a fost cazul.

7. Antisemitismul

În felul acesta ajung la o discuţie mai generală despre antisemitism.

Tata îmi povestea, cu destulă mândrie, că în cătunul lui n-a existat niciodată un pogrom şi că evreii se înţelegeau perfect cu ceilalţi. Ba chiar, mi-a mai spus el, unul din bunii săi prieteni, pe care-l ajuta la teme, nu era evreu. După Revoluţie, băiatul acela a devenit funcţionar local în cadrul Partidului Comunist şi l-a ajutat pe tata să întocmească actele necesare emigrării.

Acesta e un detaliu important. Adeseori, i-am auzit pe unii romantici exaltaţi presupunând că familia mea a fugit din Rusia pentru a scăpa de persecuţii. Ei par să creadă că am făcut-o sărind de pe un sloi pe altul al Niprului, urmăriţi îndeaproape de câini de vânătoare şi de întreaga Armată Roşie.

Nici vorbă de aşa ceva. N-am fost persecutaţi şi am plecat în chip cât se poate de legal, fără a îndura mai multe necazuri decât ar fi de aşteptat din partea oricărei birocraţii, inclusiv a celei americane. Dacă v-am dezamăgit, n-am ce face!

În același timp, îmi este absolut imposibil să vă istorisesc povești de groază despre viața din Statele Unite. N-am avut de suferit niciodată la modul extrem al cuvântului pentru că eram evreu; n-am fost bătut și nici nu mi s-a făcut vreun rău fizic. Am fost tachinat adesea, uneori în mod deschis, de către tineri neghiobi, dar mai frecvent în mod subtil de către cei educați. A fost un lucru pe care l-am acceptat ca o parte inevitabilă a Universului, pe care n-o puteam modifica.

Știam, de asemenea, că, fiind evreu, zone întinse ale societății americane îmi erau închise, dar asta era valabil în orice societate creștină din lume de două mii de ani încoace, și în consecință am acceptat-o tot ca pe un fapt inevitabil.

Cu adevărat dificil de suportat a fost senzația de nesiguranță și chiar teroare născută din cauza celor ce se petreceau în lume. Mă refer la anii '30, când puterea lui Hitler* sporea, iar demența lui antisemită devenea tot mai ucigașă.

Nici un evreu american nu putea să nu-și dea seama că evreii, mai întâi în Germania, apoi în Austria, erau permanent umiliți, maltratați, întemnițați, torturați și uciși doar datorită originii lor. Era imposibil să nu observăm că partide naziste apăreau și în alte state europene, având de asemenea antisemitismul ca doctrină centrală. Nici Franța și Anglia nu erau imune; în ambele țări activau partide de tip nazist, ambele având antecedente în privința antisemitismului.

Nu ne găseam în siguranță nici chiar în Statele Unite. Curentul subteran de antisemitism existase aici dintotdeauna, la fel ca violențele ocazionale ale bandelor de cartier. Li se adăuga acum și influența nazismului. Pe lângă faptul că exista German-American Bund* – care era o filială nazistă recunoscută – o serie de personalități, precum preotul catolic Charles Coughlin* și aviatorul erou Charles Lindbergh*, își exprimau în mod deschis opiniile antisemite. Existau și mișcări fasciste naționale care se raliau stindardului antisemit.

Cum puteau rezista evreii americani în aceste condiții? De ce nu cedau psihic? Presupun că majoritatea practicau pur și simplu „negarea". Se străduiau din răsputeri să nu se gândească la realitate și-și continuau pe cât era posibil modul normal de viață. În mare măsură, asta am încercat și eu să fac. Nu exista alternativă. (Evreii din Germania procedaseră la fel, până izbucnise furtuna.)

În plus, eu aveam o atitudine mai pozitivă. Nutream destulă încredere față de Statele Unite ale Americii și nu puteam să-mi închipui că cei care conduceau țara aveau să urmeze vreodată exemplul german.

În același timp, excesele lui Hitler, nu numai în privința rasismului, ci și a amenințărilor naționaliste, accentuarea evidentă a paranoiei sale trezeau dezgust și mânie în segmente importante ale populației americane. Chiar dacă

Statele Unite rămâneau, în general, oarecum indiferente față de soarta evreilor europeni, oamenii erau tot mai porniți împotriva lui Hitler. Cel puțin așa simțeam eu și asta mă liniștea.

Am încercat, de asemenea, să evit a fi obsedat de antisemitism, pentru a nu-l considera drept principala problemă mondială. Mulți evrei pe care îi cunoșteam împărțeau lumea în evrei și antisemiți – nimic altceva. Aceștia, precum și alții asemenea lor nu admiteau nici un fel de problemă, nicăieri și nicicând, decât antisemitismul.

M-a surprins însă că prejudecata era universală și că toate grupurile ce nu erau dominante, ce nu ocupau o poziție de vârf în societate, reprezentau potențiale victime. În Europa anilor ’30 erau asupriți evreii, dar și în Statele Unite exista un segment de populație supus discriminărilor. Aici, așa cum putea vedea orice ins care nu închidea în mod deliberat ochii, rolul respectiv le revenea negrilor.

Vreme de două secole, ei fuseseră sclavi. După ce sclavia fusese abolită în mod oficial, negrii continuaseră să aibă o poziție de semi-sclavie în cea mai mare parte a societății americane. Erau lipsiți de drepturile obișnuite, tratați cu dispreț, interzicându-li-se participarea la așa-numitul vis american.

Eu, însă, deși eram evreu și sărac pe deasupra, am primit totuși o educație excelentă într-o universitate de vârf. Nu de puține ori, m-am întrebat câți negri ar fi avut aceeași șansă. Nu mi-a plăcut niciodată să acuz antisemitismul fără a acuza cruzimea generală a omului față de semenii săi.

Din păcate, mulți indivizi dau dovadă de obtuzitate – astfel, am cunoscut evrei care, deplângând amar antisemitismul, treceau fără să clipească la subiectul negrilor și imediat începeau să semene cu niște imitații ale lui Hitler. Iar când le atrăgeam atenția asupra acestui lucru și obiectam energic, îmi atrăgeam mânia lor. Pur și simplu, nu erau conștienți de ceea ce făceau.

Odată am ascultat o femeie vorbind cu patimă despre teribila indiferență a ne-evreilor, care nu făceau nimic pentru a-i salva pe evreii din Europa.

— Nu poți avea încredere în ne-evrei, a declarat ea.

N-am intervenit o vreme, totuși, într-un târziu, am întrebat-o brusc:

— Dumneata ce faci pentru a-i ajuta pe negri în lupta lor pentru obținerea drepturilor civile?

— Uite ce-i, mi-a replicat ea, am și așa destule necazuri!

— La fel au și ne-evreii, am adăugat eu.

Femeia m-a privit inexpresiv. Nu pricepuse aluzia.

Ce s-ar putea face în această direcție? Întreaga lume pare să trăiască sub stindardul: „Libertatea este minunată... dar numai pentru mine.“

Odată mi-am pierdut cumpătul, în nişte circumstanţe aparte, în mai 1977. Mă aflam pe acelaşi podium cu alţi invitaţi – printre care Elie Wiesel* – care supravieţuiseră Holocaustului (exterminarea a şase milioane de evrei europeni) şi care acum nu mai vorbesc despre nimic altceva. Wiesel m-a enervat atunci când a declarat că el nu se încredea în savanţi şi ingineri, deoarece unii ca ei fuseseră implicaţi în desfăşurarea Holocaustului.

Stupidă generalizare! Era exact genul de declaraţie pe care o fac antisemiţii: „Eu nu am încredere în evrei, fiindcă ei l-au răstignit pe Mântuitor."

Am tăcut o vreme, reflectând la cele auzite, dar în cele din urmă n-am mai putut rezista şi am spus:

— Domnule Wiesel, este o greşeală să credeţi că, dacă un grup a suferit nişte asupriri teribile, aceasta constituie o dovadă a inocenţei şi neprihănirii membrilor grupului. Desigur, e posibil ca ei să fi fost inocenţi şi neprihăniţi, dar procesul asupririi nu constituie o dovadă. Asuprirea dovedeşte doar faptul că grupul respectiv era slab. Dacă ar fi fost puternic, atunci, din câte ştim, putea fi chiar el asupritorul.

În faţa acestor remarci, Wiesel, extrem de aţâţat, a replicat:

— Daţi-mi un exemplu de evrei care au asuprit pe cineva vreodată.

Bineînţeles că n-am ezitat nici o clipă.

— În regatul maccabeu, i-am spus, în secolul al doilea înainte de Hristos, Ioan Hircan de Iudeea a cucerit Edomul şi le-a oferit edomiţilor posibilitatea de a alege între convertirea la iudaism şi moarte. Edomiţii, fiind cu capul pe umeri, s-au convertit, dar după aceea au suferit discriminări fiindcă, deşi evrei, erau în acelaşi timp şi edomiţi.

Iar, Wiesel, încă şi mai aţâţat, a replicat:

— Aceea a fost singura dată!

— A fost şi singura dată când evreii au avut puterea, am observat eu. Un procentaj de sută la sută nu-i rău deloc.

Aici disputa s-a încheiat, dar trebuie să menţionez că toţi cei care asistau la dispută erau cu sufletul şi inima alături de Wiesel.

Poate că ar fi trebuit să continuu. Poate că ar fi trebuit să mă refer la tratamentul primit de canaaniţi de la israeliţi sub David şi Solomon. Şi dacă aş fi putut prevedea viitorul, aş fi menţionat ce se întâmplă astăzi în Israel. Evreii americani ar putea aprecia mai clar situaţia dacă şi-ar imagina o inversare a rolurilor – palestinienii fiind cei care ar conduce ţara şi evreii cei care ar azvârli disperaţi cu pietre.

Cândva, am purtat o discuţie similară cu Avram Davidson*, un strălucit autor de science-fiction, care este (desigur) evreu şi era, cel puţin pe atunci, ortodox la modul ostentativ al cuvântului. Eu scrisesem un articol despre Cartea Rut*, considerând-o un apel la toleranţă ce combătea cruzimea scribului

Ezra, care îi silise pe evrei să se despartă de soţiile lor de alt neam. Rut era moabită, un popor urât de evrei, şi totuşi a fost descrisă ca o femeie model – din ea s-a tras David.

Pe Avram Davidson l-a nemulţumit aluzia mea potrivit căreia evreii erau intoleranţi şi mi-a adresat o scrisoare în care a fost de-a dreptul sarcastic. Şi el întreba când asupriseră evreii pe cineva.

În răspunsul meu, am scris: „Avram, amândoi suntem evrei ce trăim într-o ţară populată în proporţie de nouăzeci şi cinci la sută cu ne-evrei şi ne descurcăm foarte bine. Mă întreb cum ne-am fi descurcat dacă am fi fost ne-evrei şi am fi trăit într-o ţară populată în proporţie de nouăzeci şi cinci la sută cu evrei ortodocşi."

Nu mi-a răspuns niciodată.

În clipa de faţă, Israelul este confruntat cu un aflux de evrei proveniţi din fosta Uniune Sovietică. Aceştia fug, fiindcă se aşteaptă la persecuţii religioase. Cu toate acestea, în clipa când tălpile lor ating solul Israelului, ei devin naţionalişti extremişti, lipsiţi de orice milă faţă de palestinieni. Din asupriţi ajung asupritori cât ai clipi din ochi.

Evreii nu constituie un caz aparte în această privinţă. Eu dau dovadă de o anumită sensibilitate faţă de situaţia respectivă fiindcă sunt evreu, dar fenomenul este general. Atunci când Roma păgână i-a persecutat pe primii creştini, aceştia au pledat pentru toleranţă. Se poate vorbi însă de toleranţă după instaurarea creştinismului? Nici vorbă! Persecuţiile au pornit imediat în direcţia opusă.

Bulgarii au dorit eliberarea de un regim asupritor şi s-au folosit de libertatea dobândită atacându-i pe etnicii turci din rândurile lor. Azerii din Azerbaidjan au dorit libertatea faţă de controlul centralizat al Uniunii Sovietice, dar se pare că au vrut s-o utilizeze pentru a-i ucide pe armenii conlocuitori.

Biblia afirmă că aceia care au cunoscut asuprirea *nu* ar trebui, la rândul lor, să asuprească: „Să nu chinuieşti pe străin şi să nu-l asupreşti, căci şi voi aţi fost străini în ţara Egiptului" (Exodul 22:21). Dar oare respectă cineva textul? Când încerc să-l fac cunoscut, pur şi simplu sunt privit cu neîncredere şi reuşesc să-mi atrag o groază de antipatii.

8. Biblioteca

Pe măsură ce capacitatea mea de a citi s-a îmbunătăţit, a apărut o problemă serioasă: nu aveam nimic de citit. Am terminat manualele de şcoală în prima săptămână, căpătând astfel educaţia necesară pentru primul trimestru. Învăţătorul n-a venit cu multe noutăţi pentru mine.

Când aveam şase ani, tata cumpărase o prăvălie în care se găseau o groază de reviste, dar mie îmi era interzis să ating vreuna. Tata le considera nişte gunoaie. Când i-am spus că alţi copii le citeau, mi-a replicat: „Atunci o să aibă gunoi în loc de creier şi părinţilor lor nu le pasă. Mie îmi pasă."

Iar eu m-am supus.

Ce puteam să fac? Tata mi-a obţinut o legitimaţie de cititor şi, periodic, mama mă ducea la bibliotecă. Prima dată când mi s-a permis să plec singur undeva a fost la bibliotecă, după ce mama a obosit să mă însoţească.

Şi în acest caz, din nou, am avut parte de noroc.

Dacă tata ar fi avut timp sau dacă ar fi fost un exponent al culturii americane, cu siguranţă că m-ar fi călăuzit cu mai multă atenţie şi nu s-ar fi rezumat doar la interdicţia de a mă apropia de maculatura pe care o vindea în magazin. M-ar fi putut îndruma spre ceea ce el ar fi considerat ca fiind literatură de calitate şi, fără s-o dorească, mi-ar fi îngustat orizonturile intelectuale.

N-a putut însă s-o facă, oferindu-mi posibilitatea de a acţiona pe cont propriu. Tata a presupus că toate cărţile dintr-o bibliotecă publică erau corespunzătoare, de aceea n-a încercat să controleze volumele pe care le luam. Iar eu, lipsit de o călăuză, am încercat din toate.

Absolut din întâmplare, am găsit nişte cărţi despre miturile greceşti. Pronunţam greşit denumirile şi multe din ele rămâneau nişte mistere pentru mine, dar m-au fascinat. Interesant este că, peste nişte ani, am recitit de câteva ori *Iliada*, luând-o din bibliotecă ori de câte ori se ivea prilejul şi revenind la primul vers imediat ce-l terminam pe ultimul. Volumul pe care l-am citit prima dată fusese o traducere de William Cullen Bryant*, dar (privind retrospectiv) cred că era una slabă. Cu toate acestea, ştiam *Iliada* pe dinafară. Mi se putea citi un vers la întâmplare şi spuneam imediat unde anume trebuia căutat. Am citit şi *Odiseea*, dar cu mai puţină încântare, fiindcă nu era la fel de sângeroasă.

Iată un lucru care mă nedumereşte. Nu-mi amintesc ce vârstă aveam când am citit prima dată o carte despre mitologia greacă, dar trebuie să fi fost destul de mic. Oare fusesem sau nu în stare să-mi dau seama că ele erau născociri, nu adevăruri? Aceeaşi întrebare se poate pune şi despre basme (citisem toate cărţile de poveşti din bibliotecă). De unde ştim că ele nu sunt decât „basme"?

Bănuiesc că, în familiile obişnuite părinţii le citesc copiilor cărţi adecvate vârstei lor şi cumva micuţii înţeleg că, de fapt, iepuraşii nu vorbesc. Nu ştiu... În mod bizar, nu-mi amintesc cum au decurs lucrurile cu copiii mei. Nu le-am citit prea mult (fiind atât de absorbit de propriile-mi gânduri) şi nu-mi amintesc să fi declarat: „Asta-i doar o născocire."

Bineînţeles, unii copii sunt înspăimântaţi de vrăjitoare, monştri şi tigri care li se ascund sub paturi, ca şi de alte lucruri îngrozitoare despre care citesc, aşa încât probabil că ei le acceptă ca fiind adevărate (şi, dacă sunt mai naivi, le acceptă şi mai târziu în viaţa adultă). Pe mine nu m-au speriat niciodată astfel de lucruri, deci trebuie să fi ştiut din capul locului că poveştile erau simple ficţiuni... dar habar n-am *cum* anume reuşisem să aflu.

Este posibil să fi întrebat pe cineva asupra subiectului cu pricina, dar pe cine? Tata era prea ocupat cu prăvălia ca să fie deranjat, iar mama (în afară de faptul că ştia să citească, să scrie şi să facă operaţii aritmetice simple) nu avea nici un fel de educaţie. Încercam senzaţia neplăcută că nu trebuia să-i sâcâi cu întrebări. În tot cazul, e sigur că nu i-am întrebat pe cei de aceeaşi vârstă cu mine. Nu m-aş fi gândit niciodată să-i consult în probleme intelectuale. Rezultatul a fost că am rămas pe cont propriu şi am căzut în picioare – atâta doar că nu-mi amintesc cum s-au petrecut lucrurile.

Mai exact, în ciuda excelentei mele memorii, există nenumărate lucruri de cea mai mare importanţă pentru mine pe care nu mi le reamintesc şi cărora, oricât mi-aş răscoli copilăria, nu le pot da de urmă.

De exemplu, când eram destul de tânăr, am avut un volum conţinând operele complete ale lui William Shakespeare*. Nu-l împrumutasem de la bibliotecă, fiindcă ţin minte că l-am păstrat timp îndelungat. Poate că mi-l dăduse cineva.

Îmi amintesc extrem de clar cum mă străduiam să avansez prin *Furtuna*, care era prima piesă din carte, deşi fusese ultima scrisă de Shakespeare (şi unica în care a conceput singur intriga).

Mai ţin minte că mi-au plăcut *Comedia erorilor* şi *Mult zgomot pentru nimic.* Ba chiar parcă-mi aduc aminte că m-au distrat scenele cu Falstaff din *Henry IV, Partea Întâi.* Pe scurt, mă amuzau pasajele comice, cum era şi firesc. De asemenea, îmi amintesc că nu m-am dat în vânt după *Romeo şi Julieta* fiindcă era prea lacrimogenă.

Şi acum, urmează chestia care mă înnebuneşte. Am încercat sau nu să citesc *Hamlet* sau *Regele Lear*? Nu-mi pot aminti sub nici o formă. Mai mult decât atât, nu ţin minte când am citit Hamlet pentru întâia oară. În mod sigur, trebuie să fi existat un moment când am citit piesa, sau cel puţin când am încercat prima dată s-o citesc. Este imposibil să nu fi avut vreo reacţie. Dar în mintea mea nu există nimic în această privinţă. Doar o pată albă...

Când stai să te gândești, apar o mulțime de alte întrebări. Când am aflat prima dată că Pământul se mișcă în jurul Soarelui? Când am aflat prima dată despre dinozauri? Probabil că am citit toate astea în cărțile de popularizare științifică pe care le împrumutam de la bibliotecă, dar de ce nu-mi amintesc clipa în care am spus: „Măiculiță, tot Pământul gonește în jurul Soarelui. Ce chestie!“?

Mai țineți minte când ați aflat prima dată asemenea amănunte? Sunt oare un idiot fiindcă nu-mi amintesc?

Pe de altă parte, este oare posibil ca, în copilărie, odată ce admiți ceva în mod ferm, să-ți ștergi din minte starea anterioară de „neștiință“ sau „știință incorectă“? Oare funcția de memorizare a creierului anulează pur și simplu cunoștințele anterioare? Ar fi ceva cu adevărat util, deoarece nu cred că este sănătos să-ți păstrezi credința din copilărie că iepurii vorbesc, chiar dacă ai descoperit contrariul. Voi fi de acord cu asta, decizând că nu sunt un idiot.

Așadar, presupun că am citit și am apreciat *Hamlet* atât de mult, încât funcția de memorizare a creierului meu s-a complăcut în credința mai simplă că am cunoscut piesa de când m-am născut. Mai presupun că am învățat din cărți unele lucruri pe care le-am adoptat de asemenea retrospectiv.

Un lucru duce la altul, chiar și în cazul accidentelor. Odată, când eram bolnav și nu m-am putut duce la bibliotecă, am convins-o pe biata mea mamă să se ducă în locul meu, promițându-i că voi citi orice carte mi-ar aduce. Ea a venit cu biografia romanțată a lui Thomas Edison*. Am fost extrem de dezamăgit, însă făcusem o promisiune, așa că am citit-o și momentul acela poate să fi reprezentat primul meu contact cu lumea științei și tehnologiei.

Apoi, pe măsură ce am crescut, ficțiunea m-a condus spre non-ficțiune. A fost imposibil să citesc *Cei trei mușchetari* de Alexandre Dumas* fără să fiu interesat de istoria Franței.

Primii pași în istoria greacă (deci nu în mitologie) au fost cauzați, presupun, de *Zeii geloși* de Gertrude Atherton* (probabil crezusem că era mitologie). M-am pomenit citind despre Atena și Sparta și mai ales despre Alcibiade*. Imaginea pe care o am despre Alcibiade descris de Atherton nu m-a părăsit niciodată.

După aceea, *Gloria purpurei* de William Stearns Davis* m-a introdus în lumea Imperiului Bizantin și mi l-a făcut cunoscut pe Leon III (Isaurianul)*, ca să nu mai pomenesc de focul grecesc. Alta dintre cărțile lui Davis, al cărei titlu nu mi-l pot aminti acum, mi-a prezentat războaiele persane și pe Aristide*.

Așa am ajuns la istoria propriu-zisă. Am citit cartea lui Hendrik van Loon*, apoi am decis că aveam nevoie de lucruri mai avansate. În consecință, îmi amintesc că am citit o istorie a lumii scrisă de un istoric francez din secolul XIX, pe nume Victor Duruy*. Pe aceasta am lecturat-o de câteva ori.

Astfel de cărţi făceau parte din categoria lecturilor diverse, despre care nici măcar nu pot spune cât de vaste erau şi cât de prosteşti trebuie să fi părut în ochii altora. La una din bibliotecile pe care le frecventam (mă duceam la toate din vecinătate) am descoperit exemplare legate din *St. Nicholas*, o revistă pentru copii care avusese mare succes în veacul trecut. Am împumutat toate volumele, pe rând – erau imense şi legate în piele, fiecare cuprinzând cele douăsprezece numere dintr-un an, tipărite microscopic – şi am citit cât am putut de mult.

În ele am întâlnit serializarea unei poveşti intitulată *Davy şi spiriduşul*, care mi s-a părut o simplă imitaţie după *Alice în Ţara Minunilor**, dar nu la fel de bună. (Iată, din nou! Când am citit prima dată *Alice*? Nu-mi amintesc, totuşi sunt absolut sigur că de la început mi-a plăcut la nebunie.)

În fiecare număr existau şi nişte poezioare comice despre o bandă de spiriduşi nevinovaţi care treceau prin tot soiul de peripeţii. Ilustraţiile, mai cu seamă, erau încântătoare, mai ales pentru că un spiriduş era îmbrăcat ca un englez sadea (joben, frac şi monoclu) şi avea mai multe necazuri decât toţi ceilalţi laolaltă.

Desigur, nu citeam chiar totul, însă destul de mult.

După ce am mai crescut, l-am descoperit pe Charles Dickens* (după propria-mi numărătoare, am citit *Documentele clubului Pickwick* de douăzeci şi şase de ori, iar *Nicholas Nickleby* de vreo zece ori). Am izbutit chiar să parcurg romane precum cele ale lui Eugène Sue*, *Evreul rătăcitor* (atras de cuvântul „evreu“) şi *Misterele Parisului* (atras de „mistere“). Eram pur şi simplu fascinat. Nu mă puteam opri din citit, însă eram îngrozit de la început şi până la sfârşit de felul în care Sue îi zugrăvea pe săraci şi pe criminali. Chiar şi acum mă înfior când îmi amintesc. Dickens înfăţişa sărăcia şi mizeria folosindu-se permanent de umor, ceea ce le făcea mai tolerabile. Sue lovea de-a dreptul cu barosul.

De asemenea, am citit şi o carte uitată pe bună dreptate, *Zece mii pe an* de Samuel Warren, care avea un excelent personaj negativ, pe nume Gammon Unsurosul. Cred că atunci mi-am dat seama pentru prima dată că un personaj negativ, iar nu un „erou pozitiv“, poate fi adevăratul protagonist al unui roman.

Cred că singurele cărţi pe care nu le-am citit pe vremea aceea au fost din literatura secolului XX. (Acest lucru nu este valabil şi pentru non-ficţiunea secolului XX, din care am citit masiv.) Nu ştiu de ce nu am abordat literatura modernă. Poate că mă atrăgeau cărţile prăfuite. Poate că bibliotecile pe care le frecventam nu erau înzestrate cu literatură modernă.

Predilecţia aceea din copilărie mi-a rămas intactă. Chiar şi acum, citesc rareori literatură contemporană (cu excepţia romanelor poliţiste).

Tot acest amalgam de lecturi, rezultat al unei lipse de călăuzire, şi-a imprimat clar pecetea asupra mea. M-am pomenit interesat de douăzeci de domenii diferite, şi toate acele pasiuni s-au menţinut. Am scris cărţi despre mitologie, despre Biblie, despre Shakespeare, istorie, ştiinţă şi aşa mai departe. Chiar şi absenţa lecturilor de literatură contemporană se face simţită – astfel, sunt perfect conştient că stilul meu deţine un specific oarecum desuet. Mie îmi place însă şi există destui cititori cărora se pare că le place într-atât de mult, încât nu m-au lăsat să rămân sărac lipit pământului.

Bazele educaţiei le-am primit în şcoală, dar ele n-au însemnat totul. *Adevărata* mea educaţie, suprastructura, detaliile, adevărata arhitectură le-am dobândit din bibliotecile publice. Pentru un copil sărac, a cărui familie nu-şi putea permite să cumpere cărţi, biblioteca reprezenta uşa deschisă spre o lume minunată, plină de realizări; de aceea, niciodată nu voi putea fi îndeajuns de recunoscător faptului că am avut înţelepciunea să dau buzna pe uşa aceea şi să profit din plin.

Acum, când aud tot mai frecvent despre reducerea permanentă a fondurilor alocate bibliotecilor, mă pot gândi doar că uşa aceea se închide şi că societatea americană a mai descoperit o modalitate de autodistrugere.

9. Şoarece de bibliotecă

Toate evenimentele păreau a unelti în direcţia împingerii mele spre un gen anormal de viaţă pentru un copil; „anormal“ în comparaţie, desigur, cu modul obişnuit de viaţă al copiilor obişnuiţi care mă înconjurau. Pentru mine însă nu era anormal, ci minunat. Stăteam singur cu cărţile mele şi-mi părea rău pentru ceilalţi copii.

Să nu credeţi însă că eram complet izolat. N-am fost un mizantrop sau un „singuratic“ teribil de timid. Dimpotrivă (aşa declară alţii), sunt extrem de extrovertit. Vorbesc tare, sunt zgomotos, pălăvrăgesc şi râd mult. (Folosesc timpul prezent, fiindcă se pare că nu mi-am pierdut aceste însuşiri.) Asta însemna că puteam discuta cu colegii de şcoală şi cu puştii din cartier, ba chiar, ocazional, mă şi jucam cu ei. Spun ocazional din mai multe motive.

1. Odată ce am fost pus să muncesc în prăvălia familiei, timpul meu liber s-a redus aproape la zero. Nu exista vreme pentru joacă.

2. Chiar dacă, în anumite împrejurări, m-aş fi putut juca, refuzam să particip la jocurile ce implicau violenţa, fie ea şi simulată. Eram mic de statură, eram slăbuţ şi dacă s-ar fi ajuns la îmbrânceli, eu urma să fiu cel îmbrâncit.

3. Multe jocuri, fie ele cu piese, bile, capace sau alte obiecte, se jucau „pe luate“. Câştigătorul lua obiectele învinsului. Foarte repede mi-am dat seama că nu eram făcut să particip la asemenea partide. Dacă-mi pierdeam preţioasele bunuri, nu aveam nici o şansă să le înlocuiesc. Tata nu avea posibilitatea să-mi ofere cantităţi infinite din aceste flecuşteţe – era un amănunt pe care nu trebuia să-l pierd din vedere. Eu jucam doar „pentru distracţie“ – adică perferam jocurile în care gloria victoriei reprezenta singurul obiectiv. Pentru majoritatea copiilor, jucatul de dragul distracţiei nu era deloc amuzant, şi de aceea nu aveam multe ocazii să mă joc aşa cum doream.

Rememorând toate astea, pare destul de meschin din parte-mi că nu am vrut să risc nişte bunuri banale, mizând pe abilitatea mea de jucător. Totuşi refuzul a avut avantajele sale: m-a oprit toată viaţa de la a ceda în faţa tentaţiilor jocurilor de noroc. O singură dată, *o singură dată*, m-am prăbuşit din starea aceea de puritate. Pe la douăzeci de ani, n-am rezistat ispitei de a mă alătura „băieţilor“ şi am participat la un joc de pocher, la care fusesem asigurat că mizele aveau să fie modeste.

Ulterior, încercat de remuşcări, i-am mărturisit tatei că jucasem pocher pe bani.

— Şi cum te-ai descurcat? m-a întrebat calm tata.

— Am pierdut cincisprezece cenţi.

— Slavă Domnului, a exclamat el. Gândeşte-te ce s-ar fi întâmplat dacă ai fi *câştigat* cincisprezece cenţi.

Bătrânul meu era perfect conştient de patima pe care o declanşa un asemenea viciu.

Această atitudine de respingere a jocurilor de noroc merge chiar mai departe. Nu se referă doar la faptul că nu joc pocher sau nu pariez la curse de cai. În fiecare etapă a vieţii, am încercat să-mi estimez şansele de reuşită. Dacă, în opinia mea, şansele de succes erau mult mai mici decât cele de pierdere, nu riscam. O astfel de atitudine dă rezultate dacă eşti capabil să faci aprecieri corecte, şi se pare că eu am fost. Cel puţin, lucrurile pe care le-am încercat au ieşit aproape întotdeauna bine, chiar şi atunci când *altora* li se păreau riscante. Dacă *mie* nu mi se păreau riscante, mă angajam cu toate puterile în rezolvarea lor şi aproape întotdeauna aveam succes.

În felul acesta, am scris cărţi despre care nimeni – cu excepţia, poate, a unui idiot – nu ar fi crezut că se pot vinde, şi totuşi ele au fost primite cu entuziasm. Pe de altă parte, am estimat întotdeauna că orice legătură cu Hollywood-ul, indiferent cât de profitabilă ar *părea* pe moment, se va termina în mod dezastruos – de aceea am evitat mereu să stabilesc relaţii cu cei de acolo. N-am regretat niciodată această decizie.

După cum aţi înţeles, nu am făcut parte din gaşca din cartier; mai mult chiar, pe măsură ce am crescut, m-am îndepărtat şi mai mult de ea. Extravertit sau nu, palavragiu vesel sau nu, eram, în esenţă, un marginalizat, ceea ce mi-ar fi putut cu uşurinţă frânge inima, otrăvindu-mi tot restul vieţii. (Unii dintre prietenii mei au avut o existenţă mai mult sau mai puţin nefericită, din cauză că în tinereţe fuseseră marginalizaţi.)

Pe mine, însă, amănuntul respectiv pur şi simplu nu mă deranja. Nu-mi amintesc să fi bocit pentru că rămâneam pe dinafară. Nu-mi amintesc să-i fi privit cu nostalgie pe ceilalţi copii alergând şi dorindu-mi să mă pot alătura lor. Dimpotrivă, apreciam posibilitatea drept una neplăcută.

Eu eram mult mai fericit, deoarece aveam cărţile. Preferam oricând să citesc.

Nu uit după-amiezile fierbinţi de vară când vânzările lâncezeau şi tata, cu sau fără mama, se putea descurca şi fără mine în prăvălie. Stăteam afară, în faţa magazinului (gata oricând să dau o mână de ajutor la nevoie), cu scaunul lăsat pe spate, până atingea zidul cu speteaza, şi citeam.

Îmi amintesc că după ce s-a născut fratele meu, Stanley, şi am căpătat sarcina de a avea grijă de el, dădeam ocol cartierului de douăzeci-treizeci de ori, în vreme ce citeam, ţinând o carte rezemată de mânerul căruciorului.

Ţin minte cum mă întorceam de la bibliotecă cu trei cărţi, având câte una sub fiecare braţ şi citind din a treia. (Vecinii îi povesteau asta mamei şi subliniau că aveam „un comportament ciudat“, iar mama mă certa, fiindcă atât ea, cât şi tata detestau să-i nemulţumească pe clienţi. Puteţi fi siguri că mie puţin îmi păsa.)

Cu alte cuvinte, eram un clasic „şoarece de bibliotecă“. Pentru cei care n-au pasiunea cărţilor, ar putea părea ciudat ca un individ să citească întruna, lăsând viaţa cu toate farmecele ei să trecă neobservată pe lângă el, irosind zilele lipsite de griji ale tinereţii, necunoscând jocul minunat al muşchilor şi tendoanelor. Probabil că asta degajă o impresie de tristeţe, ba chiar de tragedie, şi ridică întrebarea ce anume l-ar sili pe un tânăr să procedeze astfel.

Viaţa însă este minunată atunci când eşti fericit; zilele sunt lipsite de griji când sunt fericite, iar jocul gândului şi al imaginaţiei îl depăşeşte cu mult pe cel al muşchilor şi tendoanelor. Permiteţi-mi să vă spun, dacă n-o cunoaşteţi din proprie experienţă, că cititul unei cărţi bune, afundarea în cuvinte şi idei, reprezintă pentru unii oameni (de pildă, pentru mine) o fericire de o incredibilă intensitate.

Dacă vreau să-mi amintesc de pace, seninătate şi plăcere, mă gândesc la mine însumi aşa cum eram în acele toropite după-amiezi de vară, cu spătarul scaunului proptit de perete, cu cartea în poală, întorcând paginile. Poate că în viaţa mea au existat, la răstimpuri, note mai acute de extaz, momente copleşitoare de triumf şi satisfacţie, dar în privinţa fericirii senine şi liniştite, nu există alte clipe cu care să le pot compara.

10. Şcoala

Mi-a plăcut la şcoală. Nimic din lecţiile de acolo, cel puţin în cursul primar şi în gimnaziu, nu mi s-a părut dificil. Totul era simplu, iar eu sclipeam... şi-mi plăcea să fiu sclipitor.

Bineînţeles, aveam şi probleme. Întotdeauna există probleme. Lăsând la o parte faptul că nu eram prea iubit de colegi, pot spune că nici majoritatea profesorilor nu se dădeau în vânt după mine. Cu toate că, în mod inevitabil, eram cel mai inteligent elev din clasă (şi cel mai mic ca vârstă), făceam parte şi dintre cei mai obraznici. Când afirm asta, trebuie să înţelegeţi că acum şaizeci de ani criteriile după care se stabilea „obrăznicia" se deosebeau total de cele din prezent.

În societatea de astăzi, elevii se droghează, vin cu arme la şcoală, bat şi uneori violează profesorii.

Un asemenea comportament nici măcar nu se putea imagina în şcolile de pe timpul meu. Eu, de pildă, eram obraznic fiindcă vorbeam în timpul orelor. În permanenţă aveam multe de spus despre ceea ce se întâmpla şi era absolut imposibil să mă abţin să nu comentez în şoaptă cu colegul de bancă.

Şi indiferent cine ar fi fost acesta, în majoritatea cazurilor pufnea în râs, atrăgând astfel atenţia profesorului. Întrucât cei care chicoteau stăteau totdeauna cu mine în bancă, deducţia era imediată.

De ce procedam aşa? De ce nu mă învăţam minte? Nu ştiu. Poate că era o reacţie instinctivă. În tot cazul, am practicat aceste procedee toată viaţa, deşi treptat tot mai rar. Uneori, chiar şi acum, mă gândesc la câte ceva amuzant, dar foarte nepotrivit, şi-l rostesc înainte de a reuşi să mă abţin.

De pildă, în timpul unei pauze la o operetă de Gilbert şi Sullivan (una din pasiunile mele), o femeie s-a apropiat de mine şi mi-a solicitat un autograf. M-am conformat (niciodată n-am refuzat să acord autografe), iar ea a spus:

— Sunteţi a doua persoană căreia i-am cerut un autograf în viaţa mea.

— Cine a fost cealaltă? am întrebat într-o doară.

— Laurence Olivier*.

Atunci, cu disperare, m-am auzit comentând:

— Cât de onorat s-ar simţi Olivier dacă ar şti.

Bineînţeles, intenţionasem să fac o glumă – umorul prin inversiune – dar femeia s-a îndepărtat imediat şi sunt sigur că le-a spus tuturor cunoscuţilor că eram un monstru de vanitate şi aroganţă.

Nu mă limitez însă doar la vorbe, ci trec şi la fapte. Cu aceeaşi ocazie, o femeie mai vârstnică mi-a spus (înţelegeţi, deja eram şi eu un tip în vârstă):

— Am fost colegi în cursul primar.

— Chiar așa? am întrebat-o, neavând desigur nici o amintire în această direcție.

— La PS 202.

Am devenit mai interesat. Într-adevăr, urmasem școala PS 202 între 1928 și 1930.

— Motivul pentru care te țin minte, a urmat ea, este că, odată, profesoara a spus ceva – am uitat exact ce anume – iar tu i-ai zis că a greșit. Ea a insistat că avea dreptate, iar în recreație ai fugit acasă, te-ai întors cu o carte mare și i-ai dovedit că greșea. Asta îți amintești?

— Nu, am recunoscut, dar într-adevăr acela era Isaac Asimov. Nu cunosc să fi existat alt elev care să se fi chinuit într-atât pentru a umili un profesor și să se facă detestat de acesta doar pentru a dovedi că avusese dreptate într-o problemă neînsemnată.

Așa este, m-am ciondănit cu profesorii pe tot parcursul studiilor, chiar și în timpul doctoratului. În plus, am avut dispute cu toți cei care se aflau deasupra mea în vreo ierarhie. Nu mi-am găsit cu adevărat liniștea până ce nu am ajuns singurul meu stăpân. Niciodată nu am avut stofă de slujbaș.

În această privință, am serioase bănuieli că m-aș fi născut să fiu patron. Cel puțin n-am încercat nicicând dorința de a avea o secretară ori un asistent. Instinctul mă avertizează că ar apărea cu siguranță interacțiuni care mi-ar încetini ritmul de lucru. Prefer să fiu o întreprindere cu un singur angajat, ceea ce, în cele din urmă, am devenit și am rămas.

Uneori sunt întrebat dacă a existat vreun profesor în școală care să fi constituit un model pentru mine și dacă doresc să ofer detalii în acest sens. Practic, nu-mi amintesc absolut nimic despre nici un profesor, nu fiindcă ei ar fi fost atât de neînsemnați, ci pentru că eu sunt extrem de preocupat de mine. Au existat, totuși, trei pe care nu-i pot uita.

Mai întâi, a fost o învățătoare pe care am avut-o pentru o lună în clasa întâi. Aceasta era masivă, caldă și iubitoare (și negresă – singurul profesor de culoare pe care l-am avut). Ea a cerut să fiu promovat și, când a trebuit să părăsesc clasa, am izbucnit în plâns și am spus că o doream pe *ea*, dar m-a bătut ușor pe spate și mi-a zis că trebuia să plec. A doua zi, când am încercat să mă furișez înapoi în aceeași clasă, m-a luat de mână și m-a dus printre noii colegi.

Apoi, nu pot uita o anumită domnișoară Martin, pe durata clasei a cincea, care (spre deosebire de majoritatea profesorilor) mă plăcea în ciuda obrăzniciilor și era bună cu mine. Ce lucru minunat a însemnat acesta!

În sfârșit, trebuie să amintesc de domnișoara Growney, pe care am avut-o profesoară în clasa a șasea și care avea reputația de „milităroasă“, terorizându-i pe elevi. Țipa la ei și-i muștruluia – ocazional a făcut-o și cu mine. Eu, însă, eram obişnuit cu certurile şi le înduram fără să clipesc din ochi. Cred că şi ea m-a plăcut, tocmai pentru că dădeam semne clare că nu mă temeam de ea. (Descoperisem destul de rapid că „puştiul cel mai isteţ din clasă“ putea scăpa uneori nepedepsit.)

11. Adolescenţa

Bănuiesc că fiecare copil doreşte să crească şi să se maturizeze, pentru a câştiga toate drepturile şi privilegiile unui adult. Este firesc ca un copil să fie conştient de viaţa oarecum limitată pe care o duce, câtă vreme părinţii îi spun permanent ce să facă şi ce să nu facă, fiind lipsit de posibilitatea de a lua propriile decizii, şi aşa mai departe. Prin urmare, el vede maturitatea ca vârsta unei incredibile libertăţi. (Ulterior, va înţelege probabil că aceasta nu reprezintă decât paşaportul pentru o sclavie şi mai împovărătoare... dar nu contează.)

Când eram copil, existau anumite detalii asociate creşterii. Copiii purtau „bufanţi“ – pantalonaşi ce se încheiau cu catarame imediat sub genunchi, aducând cu cei ai aristocraţilor din secolul XVIII. Bineînţeles, trebuia să porţi şi ciorapi lungi până la genunchi. Pe măsură ce creşteai, în sufletul tău începea să mocnească o ură îndârjită împotriva bufanţilor, care constituiau o caracteristică a copilăriei. Abia aşteptai să poţi îmbrăca pentru prima dată „lungii“ – pantalonii obişnuiţi, care ajungeau până la glezne şi nu necesitau catarame.

Îmi amintesc momentul când am îmbrăcat întâia oară pantaloni lungi. Eram atât de mândru, încât nu-mi mai încăpeam în piele. Am ieşit pe stradă şi m-am plimbat în sus şi în jos, sperând că cineva mă va zări şi va observa că în lume îşi făcuse apariţia un nou adult. În realitate, pe atunci aveam doar treisprezece ani şi n-a durat mult până am descoperit că pantalonii lungi nu făceau din mine un adult.

Cu toate acestea, m-am simţit îndurerat când, la scurt timp după aceea, bufanţii au dispărut de pe scenă. Copiii nu-i mai poartă. Nu mai au de îndurat stigmatul acela şi nu mi se pare corect. Eu de ce am fost silit să suport emblema ruşinii?

Am apucat să văd şi alte transformări ale modei. În copilărie, toţi tinerii purtau şepci: simple pălării cu cozoroc. Le puteai trânti pe cap, smulge de pe cap, îndoi, mototoli, făcând orice doreai cu ele, şi rămâneau la fel de utilizabile. Erau acoperământul cel mai practic pe care l-am cunoscut; unele aveau şi clape laterale, pentru a-ţi proteja urechile pe timp de iarnă.

Acum au dispărut toate. Mi s-a explicat că șepcile fuseseră purtate de eroii negativi din primele filme cu gangsteri și, în consecință, publicul american, care nu s-a distins niciodată prin încercarea de a gândi cu propria minte, le-a respins în bloc.

Nu contează. Am avansat la gambetă, care era „pălăria adultului". Cu timpul, am ajuns s-o urăsc, deși devenise universală. În filme, toată lumea purta gambetă. Chiar când se ajungea la un schimb de pumni, lucru frecvent în filmele fără pretenții, gambeta rămânea pe cap.

A fost o ușurare pentru mine când, la rândul lor, gambetele au dispărut și toți bărbații au început să umble cu capul descoperit. Am constatat că era util să port o căciulă și acum am o căciulă de blană în stil rusesc, așa cum purtam în copilărie, care poate fi îndesată într-un buzunar. Așadar cercul se închide.

Am asistat și la alte modificări în domeniul vestimentației bărbaților. Pe timpuri, costumele se făceau cu două perechi de pantaloni, ceea ce, în prezent, nu mai este cazul. În general, vestele au dispărut. Pantalonii și-au pierdut manșetele (extrem de utile pentru colectarea de pietricele și scame). Buzunărelul pentru ceas nu se mai croiește.

Nasturii de la pantaloni au fost înlocuiți cu fermoare. Acesta a fost un dar ceresc, fiindcă una din glumele favorite ale copilăriei era să te apropii de o victimă neștiutoare și s-o tragi de șliț, în hohotele batjocoritoare ale celor din jur. Nu știu dacă se descoperea ceva notabil în felul acesta, dar penibilul situației era deosebit, mai cu seamă dacă la scenă asistau și câteva fete. Dacă agresorul izbutea să-ți rupă și câțiva nasturi era și mai triumfător, iar sărmana mamă trebuia să-i coasă la loc.

12. Orarul prelungit

Între șase și douăzeci și doi de ani, principalul element din viața mea a fost prăvălia tatei.

Magazinul prezenta destule avantaje. Tata muncea pentru el însuși și nu putea fi concediat. Acest fapt a ieșit în evidență imediat după Marea Criză*, începută prin crahul bursier din 1929. Câtă vreme existau milioane de șomeri, fără ajutor de șomaj, fără economii, perpetuându-se sentimentul că societatea nu-i putea ajuta cu nimic pe nefericiți decât azvârlindu-le câte un bănuț pentru o ceașcă de cafea, nu-ți rămânea decât să stai pe la colțurile străzilor, în haine jerpelite, și să vinzi mere, să scotocești prin pubele sau să mori de foame.

Este imposibil să fi traversat perioada aceea și să nu fi rămas marcat de ea. Cel puțin în Statele Unite, dezastrul produs de criză l-a depășit pe cel din

Al Doilea Război Mondial (dacă se ignoră morții de pe front, ceea ce, desigur, pare cam greu de realizat). Nici un „copil al crizei“ nu va ajunge vreodată un cheltuitor. Nici un fel de experiență ulterioară nu-l va putea convinge pe un individ care a trăit în vremurile acelea că lumea este sigură din punct de vedere economic. Te aștepți întruna ca băncile să dea faliment, ca fabricile să se închidă și să primești preavizul de concediere.

Ei bine, familia Asimov a scăpat. La limită, firește. Eram *săraci*, dar am avut întotdeauna suficienți bani ca să putem mânca și plăti chiria. N-am fost niciodată amenințați de foame și de evacuare. De ce? Datorită prăvăliei. Ea ne aducea venitul necesar supraviețuirii noastre. Un venit minim, repet, dar în timpul crizei economice până și minimul era dumnezeiesc.

Am plătit și un preț, desigur. Orice are un preț. Prăvălia răpea absolut tot timpul mamei și tatei (deși mama izbutea să găsească un răgaz pentru a păstra casa dereticată cât de cât, dar și pentru a pregăti mâncarea).

Asta a însemnat că, de la vârsta de șase ani (după cum am amintit), am pierdut ocazia de a avea niște părinți „tradiționali“ – o mamă care să trebăluiască ore întregi în bucătărie, disponibilă oricând, la cerere, să facă una sau alta; și un tată care să vină acasă după orele de serviciu și să-și petreacă week-end-urile alături de copii.

Pe de altă parte, însă, știam întotdeauna unde anume se aflau părinții. Erau în prăvălie și puteam fi sigur că aveam să-i găsesc acolo. Asta, presupun, constituia o siguranță.

La vârsta de nouă ani, când mama a rămas din nou însărcinată, am fost trecut la muncă. Tata nu avea de ales. Iar odată intrat în prăvălie, n-am mai ieșit de acolo până când n-am părăsit casa – abia atunci, am fost înlocuit de fratele meu, care fusese, la urma urmelor, motivul înrobirii mele. (Deși n-am considerat-o niciodată o robie, din motive pe care le voi explica imediat.)

Lucrul cel mai remarcabil la magazin era orarul. Fie că era ploaie, viscol sau soare, tata îl deschidea la ora șase dimineața și-l închidea la unu noaptea. Dormea patru-cinci ore pe noapte, la care mai adăuga încă două ore de somn după prânz. Asta se petrecea *zilnic*, inclusiv sâmbăta, duminica și de sărbători.

Atunci când întâmplarea a făcut să avem prăvălia într-un cartier evreiesc (am avut, pe rând, cinci prăvălii, în cinci cartiere diferite), închideam cu ocazia principalelor sărbători evreiești, ca să nu scandalizăm vecinii; totuși, în majoritatea cazurilor, am fost în cartiere ne-evreiești și acolo nu mai procedam la fel. Ba chiar, în foarte rarele ocazii când magazinul era închis, țin minte că mă simțeam stingher, ca și cum s-ar fi întâmplat ceva bizar și cu totul nenatural. Îmi reveneam doar când prăvălia se deschidea din nou și îmi reluam cursul monoton al vieții.

Mă veți întreba în ce chip mi-a afectat viața orarul prelungit.

Privind partea neplăcută a lucrurilor, el mi-a anulat aproape în totalitate timpul liber. Mi-a anulat orice şansă de a duce o existenţă normală în mijlocul societăţii, chiar în timpul adolescenţei, iar în perioada când aş fi putut descoperi femeile, am făcut-o doar de la depărtare.

La şcoală, nu puteam să mă angajez în „activităţi extraşcolare“ ori să mă alătur cercurilor de specialitate ce se desfăşurau după orele de program, deoarece trebuia să merg acasă şi să-mi iau în primire munca la magazin. Asta mi-a afectat media generală. În liceu n-am luat niciodată premiu fiindcă nu participam la activităţile extraşcolare, dar trebuie să recunosc că nici n-am încercat vreodată să mă justific prezentând situaţia de acasă. O asemenea plângere ar fi lăsat impresia că vreau să-mi învinuiesc părinţii, iar eu nu voiam aşa ceva.

Bineînţeles, ar fi trebuit să fiu redus mintal ca să nu pricep că magazinul era singura sursă de venit care ferea familia de dezastru. Ar fi trebuit, de asemenea, să fiu total lipsit de bun simţ (ceea ce, sper eu, nu e cazul) ca să-i privesc pe părinţii mei trăgând din greu şi să nu-i ajut.

Programul prelungit avea însă şi o latură pozitivă. Probabil că îmi plăcea, fiindcă ulterior n-am adoptat niciodată o atitudine de genul: „Am muncit din greu în copilărie şi tinereţe, iar acum vreau s-o iau încet şi să dorm până la amiază.“

Dimpotrivă. Am menţinut tot restul vieţii programul prăvăliei. Mă trezesc la cinci dimineaţa şi mă apuc de treabă cât mai repede. Lucrez cât pot de mult. Fac asta şapte zile pe săptămână, inclusiv în perioada sărbătorilor. Nu-mi iau vacanţe din proprie iniţiativă şi încerc să lucrez şi atunci când sunt în vacanţă. (Ba chiar şi când sunt în spital.)

Cu alte cuvinte, n-am părăsit prăvălia. Desigur, nu servesc clienţi, nu încasez bani şi nu dau restul; nu sunt silit să fiu politicos cu oricine intră (de fapt, n-am fost niciodată priceput la chestia asta). E drept, nu fac niciodată lucruri care-mi displac – dar orarul a rămas, orarul care mi-a intrat în sânge, orarul împotriva căruia aţi fi crezut că aveam să mă răzvrătesc imediat ce mi s-ar fi oferit ocazia.

Pot spune doar că prăvălia mi-a oferit anumite avantaje, fără nici o legătură cu simpla supravieţuire, ci mai degrabă cu o fericire copleşitoare, care era asociată cu orarul prelungit în asemenea manieră, încât l-a îndulcit şi mi l-a fixat în sânge pentru tot restul vieţii. Imediat vă voi explica despre ce a fost vorba.

13. Literatura „pulp“

În anii ’20 şi ’30 nu exista televiziune. Nu apăruseră nici cărţile cu benzi desenate. (Existau însă aparate de radio, iar unele emisiuni, de pildă *Amos ’n’ Andy,* ajunseseră un fel de obsesie naţională.) Pe ansamblu, însă, nişa ambientală dedicată gunoaielor pentru minte era constituită din aşa-numitele „reviste pulp“.

Denumirea lor venea de la faptul că se tipăreau pe o hârtie ieftină denumită „pulp“, care nu avea viaţă lungă, ci se îngălbenea repede şi avea tendinţa de a deveni sfărâmicioasă. Muchiile revistelor erau tăiate inegal, iar copertele arătau şterse şi neregulate. Ele contrastau cu revistele „de lux“, care aveau coperte lucioase şi hârtie de calitate superioară, acestea din urmă fiind, în opinia mea, nişte gunoaie mai elegante.

Revistele „pulp“ apăreau lunar, în unele cazuri bilunar şi în foarte puţine cazuri săptămânal. Iniţial, ele acopereau domenii largi, oferind ficţiuni epice melodramatice pentru o mulţime de gusturi (de exemplu, *Argosy* şi *Blue Book*), dar, cu timpul, s-a dovedit necesară o specializare.

Oamenii doreau să citească cu precădere povestiri poliţiste, de dragoste sau western-uri, ori întâmplări de război, din lumea sportului sau de groază, ori din alte multe genuri, nefiind interesaţi practic de altceva în afara subiectului favorit. Ca atare, ei cumpărau revistele ce publicau exclusiv materiale din sfera lor de preocupări.

Poate că revistele „pulp“ care cunoşteau cel mai mare succes erau cele cu super-eroi. Cel mai vestit dintre aceştia era, desigur, Shadow, care, de două ori pe lună, îi îngrozea pe răufăcători cu râsul lui straniu şi cu talentul pe care-l avea de a se mişca precum o fantomă. Urma după aceea Doc Savage, „Omul de bronz“, şi cele cinci ajutoare ale sale, care uneori stârneau hazul. Apoi, Spider, Secret Agent X şi Operator 5. Nu trebuie uitaţi nici G-8 şi ai săi Battle Aces, care reuşeau singuri să învingă Germania Kaiser-ului, anihilând ticăloasele maşinaţiuni ale savantului german Herr Doktor Krueger, în fiecare lună realizând alte şi alte isprăvi de pomină.

Tocmai de această literatură „pulp“ căutase să mă îndepărteze tata, obţinându-mi o legitimaţie de bibliotecă, şi în general avusese dreptate, fiindcă nu avea de unde să ştie ce urma să scot din asemenea (n-am să le mai spun gunoaie, pentru că le datorez prea mult) produse literare de duzină.

Dar, după ce am început să lucrez în prăvălie, i-a fost tot mai greu să mă îndepărteze de „pulp“, iar eu am devenit tot mai insistent în solicitările de a-mi permite să citesc aceste „creaţii“, aducând în discuţie faptul că şi el citea cu regularitate revistele cu Shadow. Tata mi-a replicat că el încerca să înveţe engleza, pe când eu cunoşteam deja limba şi aveam lucruri mai bune de făcut. Avea într-un fel dreptate, totuşi am continuat cu solicitările şi în cele din urmă tata a cedat, aşa că am adăugat revistele „pulp“ lecturilor de la bibliotecă.

Preţuiam mai mult decât orice revistele pe care le aveam de vânzare în prăvălie; ele m-au împăcat cu munca, cu orarul prelungit şi cu orice alt lucru ce mi s-ar fi părut plicticos; ele mi-au impus un mod de viaţă, chiar şi după ce magazinul a dispărut din viaţa mea. Dacă acesta n-ar fi existat, nu mi-aş fi putut permite să cumpăr revistele. Aşa, însă, le citeam pe toate, foarte atent, după care le puneam din nou la locul lor, aparent neatinse.

Până am împlinit şaptesprezece ani şi am început să mă pregătesc pentru propria carieră scriitoricească, citisem cu acelaşi nesaţ „cărţile bune“ din biblioteci şi „literatura de duzină“ a revistelor „pulp“. Pe drept cuvânt, mă veţi întreba ce anume mi-a influenţat scriitura?

Spre dezamăgirea multora, trebuie să recunosc că... a fost literatura „pulp“!

În primul rând, doream să public în revistele respective, sau mai exact într-o anumită varietate din cadrul lor (o să ajung şi acolo), deci doream să scriu aşa cum erau scrise povestirile cuprinse în ele. În inocenţa mea, consideram că acela era unicul mod de a scrie.

Evident, rezultatul a fost că primele mele texte au fost extrem de rudimentare din punct de vedere literar – abundau în adjective şi adverbe. Oamenii nu „vorbeau“, ci „scrâşneau“. Acţiunea era debordantă, dialogurile sunau fals, caracterizările erau inexistente. (Nu cred că ştiam ce înseamnă caracterizare.)

Lucrul cel mai uluitor a fost că primele mele povestiri, sau cel puţin o parte din ele, au fost publicate. Presupun că circumstanţele favorabile au fost două la număr. Mai întâi, în revistele „pulp“ apăreau atât de multe texte, încât nivelul lor trebuia să fie coborât, altfel editorii n-ar mai fi avut ce publica. Ştacheta se afla atât de jos, încât până şi eu mă puteam număra printre „fericiţii aleşi“.

În al doilea rând, domeniul particular de literatură „pulp“ care mă interesa pentru a-mi demonstra vocaţia de *scriitor* era cel mai îngust şi mai lipsit de autori – ca atare, aveam cele mai mari şanse de a pătrunde în el. Vicisitudinile vieţii au sporit însă mult standardele literare ale domeniului meu particular, făcându-mă să devin extrem de conştient de faptul că, dacă ar fi trebuit să debutez *azi* ca adolescent, deţinând doar talentul evident pe care l-am avut atunci, mi-ar fi fost imposibil să intru în rândurile scriitorilor (acest lucru îl repet deseori în minte).

Este foarte important să te găseşti la momentul potrivit, în locul potrivit.

Trebuie să precizez că nu am rămas la stadiul rudimentar. Exprimarea mea literară s-a îmbunătăţit rapid şi maniera „pulp“ a dispărut, deşi probabil că niciodată în întregime. Bănuiesc că o persoană care-mi citeşte cărţile cu multă atenție poate detecta chiar și acum influențele „pulp“. Regret acest lucru... dar fac și eu ce pot.

Dacă tot ne aflăm la acest capitol, lăsați-mă să spun câteva vorbe despre literatura „pulp“. Ea a înflorit în perioada de dinaintea Celui de-al Doilea Război Mondial, iar în zilele acelea rasismul și stereotipiile rasiale făceau parte din scena americană. Abia după sfârșitul războiului și începutul luptei împotriva discriminărilor promovate de Hitler, exprimarea opiniilor rasiste a devenit nepopulară printre americani.

Nu doresc să afirm că rasismul a dispărut după Cel de-al Doilea Război Mondial, ci doar că exemplul lui Hitler i-a distrus respectabilitatea, mai puțin în rândurile troglodiților ce există totdeauna printre noi. Oamenii se mai simt rasiști în diferite probleme, totuși manifestă precauție în modul de exprimare a opiniilor, iar dacă au suficientă decență (și majoritatea o au), ei încearcă să-și înfrâneze aceste sentimente.

Literatura „pulp“ care se publica înainte de izbucnirea Celui de-al Doilea Război Mondial era ostentativ rasistă și toți o acceptau ca atare. Până și victimele oprimărilor rasiste o acceptau. Minoritățile erau prea puțin combative, nu-și revendicau drepturile. Din acest motiv, eroii literaturii „pulp“ erau invariabil americani get-beget, având strămoșii originari din Europa nord-vestică.

În privința celorlalți, ei bine... Dacă se întâmpla să fie menționați, italienii erau cântăreți ambulanți slinoși, rușii – mistici visători, grecii aveau pielea măslinie și caracterul perfid, evreii erau caraghioși și ahtiați după bani, iar negrii erau caraghioși și fie dădeau dovadă de lașitate, fie erau criminali, după nevoile intrigii. Chinezii erau subtili și cruzi (pe atunci, Dr. Fu Manchu era un personaj negativ perfect acceptabil). Toți, cu excepția anglo-saxonilor, vorbeau cu accente exagerate, neauzite în viața reală. (În această privință, nici filmele din perioada respectivă nu erau mai grozave – multe dintre ele ar fi extrem de penibile pentru niște spectatori culți, dacă ar mai rula acum.)

Până și eu acceptam toate acestea.

Când am început să scriu, oricât de rudimentar mi-ar fi fost stilul, am evitat stereotipiile. Asta cel puțin mi-a fost caracteristic; trebuie să recunosc, însă, că toate personajele mele purtau nume de tipul Gregory Powell, Mike Donovan și altele similare. Avea să treacă destul timp până să-mi permit să folosesc nume etnice.

O altă trăsătură specifică a literaturii „pulp“ o constituia faptul că, deși femeile erau amenințate în mod curent de către personajele negative, natura respectivelor amenințări nu se explicita niciodată. Acea epocă se caracteriza printr-o puternică inhibare sexuală, iar actele sexuale și amenințările puteau apărea doar în „revistele de familie“, și acolo doar în chip aluziv. Bineînțeles, pe nimeni nu deranjau descrierile de violență și sadism - acestea nu erau deranjante pentru o familie–, dar fără sex!

În consecință, femeile erau reduse la dimensiunile unor marionete și nu contribuiau niciodată în mod activ la intrigă. Ele existau doar pentru a fi amenințate (fără detalii), capturate, legate și întemnițate... și, desigur, pentru a fi salvate fără să fi pățit nimic.

Femeile apăreau doar pentru a-i face pe eroii negativi și mai negativi, iar pe cei pozitivi, și mai pozitivi. Chiar în momentul salvării, ele jucau un rol pur pasiv, replicile lor constând în primul rând din țipete. Nu-mi pot aminti (deși sunt sigur că trebuie să fi existat câteva cazuri rare) vreo femeie care să fi participat la lupta finală, ajutându-l pe protagonist, vreo femeie care să fi ridicat un băț sau un bolovan în încercarea de a-l lovi pe ticălos. Nu, ele se comportau precum ciutele, păscând visătoare și așteptându-i pe cerbi să termine încleștarea, pentru a afla în care harem urmau să fie incluse.

În condițiile respective, orice mascul cu sângele clocotind în vene care citea literatură „pulp“ (ca mine, de exemplu) devenea teribil de plictisit de apariția vreunui personaj feminin. Știind din capul locului că n-aveau decât să încurce lucrurile, eu doream să nu mai existe. Îmi amintesc că am trimis câteva scrisori revistelor, în care mă plângeam în legătură cu aceste stupide eroine - protestând împotriva existenței lor.

Acesta a fost unul dintre motivele (deși nu singurul) pentru care în primele mele povestiri am omis femeile. În majoritatea cazurilor, ele nu apăreau absolut deloc. Era o lipsă, desigur, și o altă dovadă a originii mele „pulp“.

14. Science-fiction

Unul dintre domeniile literaturii „pulp“ era science-fiction-ul: domeniul cel mai îngust și mai prost privit. În lumea revistelor ieftine, el era reprezentat de *Amazing Stories,* al cărei prim număr apăruse în aprilie 1926. Editorul și redactorul-șef, și ca atare fondatorul science-fiction-ului din reviste, Hugo Gernsback*, denumise genul „scientifiction“, o combinație oribilă de termeni.

În 1929, el a fost îndepărtat de la conducerea revistei și în aceeași vară a pus bazele altor două publicații concurente, *Science Wonder Stories* și *Air Wonder Stories,* care în scurt timp au fuzionat, formând *Wonder Stories.* În legătură cu aceste reviste, el a utilizat pentru întâia dată termenul „science-fiction“.

Prezența cuvântului „science“ (știință) în noua revistă a însemnat pentru mine un dar ceresc. Am izbutit să-l conving pe neștiutorul meu tată că o revistă intitulată *Science Wonder Stories* cuprindea lucrări referitoare numai la știință. În felul acesta, revistele de science-fiction au fost primele dintre „pulp“-urile pe care am avut voie să le citesc. Poate că acesta este și unul dintre motivele pentru care, când a sosit vremea să devin scriitor, mi-am ales ca domeniu science-fiction-ul.

Un alt motiv îl constituia atractivitatea mult mai mare exercitată de acest gen asupra imaginației tinerilor. Prin intermediul science-fiction-ului, am aflat o groază de lucruri despre Univers; mai exact, despre Sistemul Solar și planete. Chiar dacă întâlnisem deja noțiunile respective în cărțile de știință popularizată, science-fiction-ul mi le-a fixat în minte pentru totdeauna.

Așa a fost, de pildă, cazul unui ciclu alcătuit din trei episoade intitulat *Distrugătorii Universului* de Edmond Hamilton*, care a apărut în numerele din mai, iunie și iulie 1930 ale lui *Amazing*. În acesta, Pământul era amenințat cu distrugerea de către niște extratereștri veniți din afara Sistemului Solar, anihilați în final prin eroismul protagoniștilor care călătoreau până la Neptun pentru a salva omenirea. (Cât de excitantă și plină de suspans era o asemenea acțiune, în comparație cu banala capturare a unui criminal de către polițiști!)

Din acel serial am aflat pentru prima dată despre Triton, cel mai mare dintre sateliții lui Neptun. Alfa Centauri juca un rol minor în cadrul povestirii, dar pot să pariez că atunci am auzit întâia oară de ea și mi-am dat seama că este steaua cea mai apropiată de Pământ.

În mod similar, am aflat despre principiul incertitudinii, unul din fundamentele fizicii moderne, dintr-un serial în două episoade intitulat *Incertitudine* de John W. Campbell, Jr.*, apărut în numerele din octombrie și noiembrie 1936 ale lui *Amazing*.

În nici un caz nu vreau să afirm că science-fiction-ul era în mod necesar sursa optimă de cunoaștere științifică. Dimpotrivă, în adolescența mea lucrurile stăteau tocmai pe dos. În acea epocă de început, mulți scriitori de science-fiction erau autori de literatură „pulp“, care își încercau mâna și în acest domeniu și o făceau având doar vagi cunoștințe științifice. Existau, desigur, și o sumedenie de adolescenți entuziaști al căror bagaj științific era aproape la fel de sărac.

Cu toate acestea, printre gunoaie existau și diamante, iar treaba cititorului înzestrat cu discernământ era tocmai să le descopere pe acestea. Astfel, începând cu numărul din septembrie 1932 al lui *Amazing*, un autor pe nume J. W. Skidmore a început un ciclu de povestiri despre două entități denumite „Pozi“ și „Nega“ – evident, prescurtări de la „pozitiv“ și „negativ“ – și bănuiesc că din acele texte am deprins noțiunile de protoni și electroni.

Aşadar, pot afirma că am fost extrem de norocos fiincă tata a avut o prăvălie universală, iar nu alt gen de magazin. Desigur, însă, că aici nu e vorba numai de noroc. A fost un lucru inevitabil. Întrucât tata era un imigrant lipsit de orice cunoştinţe, exceptându-le pe cele de contabilitate elementară, el n-a avut practic de ales. Nu ar fi fost în stare să devină măcelar sau brutar deoarece nu fusese instruit în această direcţie, şi poate că nu s-ar fi descurcat nici ca băcan. O prăvălie în care se vindeau numai produse ambalate (alături de diversele specialităţi de siropuri cu sifon, uşor de preparat) reprezenta magazinul cel mai puţin specializat, necesitând cunoştinţe minime.

Una dintre dificultăţile întâmpinate de mine în această „muncă de instruire“ era că trebuia să citesc cât mai repede, pentru a reduce şansele ca revista în cauză să fie cerută de un client. Dacă cineva solicita singurul număr din *Doc Savage* pe care tocmai îl citeam eu, acesta îmi era înşfăcat din mâini cu viteza fulgerului. Din fericire, solicitările pentru science-fiction nu erau la fel de mari. Nu-mi amintesc să fi existat vreo ocazie în care să fi fost nevoit să vând o revistă înainte s-o fi terminat de citit. Bineînţeles, dacă primeam mai multe exemplare din acelaşi număr, aşa cum se întâmpla în mod frecvent, puteam practic să-mi fac de cap.

Adesea, una sau mai multe dintre revistele aflate pe lista mea de priorităţi rămâneau nevândute până în momentul apariţiei următorului număr. Aţi putea crede că le opream eu. Trebuie să ştiţi însă că, la apariţia unui număr nou, cele vechi erau returnate distribuitorului la preţul de vânzare, aşa încât tata nu ezita nici o clipă. Nu mi s-a permis niciodată să păstrez vreo revistă... Ştiam că duceam o existenţă la limita sărăciei, de aceea nici nu m-am plâns.

La urma urmelor, căpătam alte lucruri pe gratis. Periodic, puteam bea sirop de ciocolată, deşi trebuia să-l solicit. Necunoscătorii îl denumeau „cremă de ouă“, deşi nu conţinea nici ouă, şi nici cremă. Era pur şi simplu un sirop gros de ciocolată combinat cu sifon. Nu încercaţi să-i găsiţi un echivalent în zilele noastre. Nici nu vreau să-mi imaginez ce mizerii sintetice se beau astăzi pe post de siropuri, care n-au în nici un caz aroma şi gustul de ciocolată al băuturilor din prăvălia tatei. Alteori, mama obişnuia să-mi dea să beau lapte cu ciocolată de malţ, considerând că acest amestec era bun la creştere. Era *foarte* bun! Se prepara din lapte şi malţ, cu o porţie zdravănă din siropul acela de ciocolată, ce era bătut până se făcea cremă; în final, se umplea o cană mare de tot, iar atunci când te apucai să bei ţi se forma pe buza superioară o mustaţă pe care-ţi părea rău s-o ştergi.

Văd însă că m-am abătut de la subiect...

Vă puteţi întreba ce efect a avut lectura literaturii „pulp“ asupra mea şi a dezvoltării mele intelectuale. Tata o denumea „gunoi“ şi, deşi nu-mi face plăcere s-o recunosc, bătrânul avea cam 99% dreptate. Daţi-mi însă voie să spun şi ce cred eu.

Oricât de lipsită de valoare ar fi fost literatura „pulp“, ea trebuia să fie *citită*. Tinerii ahtiaţi după povestioarele banale, stângace, violente şi ticsite de clişee trebuiau să le citească, pentru a-şi satisface dorinţa, întrucât ele reprezentau un antrenament util în deprinderea ştiinţei de carte, existând posibilitatea ca un mic procentaj dintre ei să treacă după aceea la lecturi de o calitate superioară.

Să ne gândim la ceea ce s-a petrecut de atunci încoace. La sfârşitul anilor ’30, cărţile de benzi desenate au început să inunde piaţa, iar revistele „pulp“ au bătut în retragere, reuşind cu greu să facă faţă concurenţei. Al Doilea Război Mondial a determinat o criză de hârtie, care a redus şi ea din numărul supravieţuitorilor. Odată cu apariţia televiziunii, revistele „pulp“ au murit (toate, cu excepţia – surpriză! – science-fiction-ului).

În general, tendinţa ultimei jumătăţi de secol a constituit-o trecerea de la cuvânt la imagine. Revistele de benzi desenate au amplificat rolul imaginii, reducând nivelul lecturii. Televizorul a împins la extrem tendinţa respectivă. Chiar şi revistele de lux s-au pomenit pe moarte, datorită faptului că au intrat în concurenţă cu revistele specializate în fotografii ale anilor ’40 şi cu cele abundând în nuduri ce au urmat.

Pe scurt, epoca revistelor „pulp“ a fost ultima în care tinerii, pentru a căpăta acces la ceea ce doreau, trebuiau să fie cât de cât instruiţi. Acum, adolescenţii stau cu ochii lipiţi de micul ecran şi rezultatul este vizibil. Adevărata ştiinţă de carte devine ceva ezoteric şi, treptat, naţiunea „se prosteşte“.

Mi se rupe inima şi-mi reamintesc de vremea revistelor „pulp“ cu un suspin de nostalgie, deplângând nu doar soarta mea, ci şi pe cea a întregii societăţi.

15. Primele încercări literare

Am început să scriu în 1931, la vârsta de unsprezece ani. Nu mi-am încercat puterile în science-fiction, ci am abordat ceva mult mai primitiv.

Literatura „pulp“ fusese precedată de „romanele de zece cenţi“. Eu am prins chiar sfârşitul epocii lor. Prima prăvălie a tatei avea la vânzare câteva cărţulii vechi, prăfuite şi îngălbenite, descriind aventurile unor eroi precum Nick Carter, Frank Merriwell şi Dick Merriwell.

Existau zeci de cărţi cu fiecare din aceste personaje şi, bănuiesc, cu altele de acelaşi calibru. Nick Carter era un detectiv ce poseda o mare măiestrie în arta deghizării. Frank şi Dick Merriwell erau băieţi tipic americani care, în ciuda diverselor dificultăţi, câştigau întotdeauna meciuri de baseball pentru buna şi bătrâna Yale*. N-am citit niciodată vreuna din cărţile acelea. Tata s-a opus cu fermitate, iar până ce am ajuns îndeajuns de mare ca să-mi permită să citesc literatură de duzină, romanele de zece cenţi dispăruseră.

„Seriile“ erau cărţi cartonate, având un erou central ce înfrunta noi aventuri în fiecare volum. Unele dintre ele se adresau preşcolarilor, de pildă cele având eroi pe Bunny Brown şi sora lui, Sue (copil fiind, am citit şi eu una sau două aventuri ale lor), iar cele de un nivel puţin mai ridicat pe Bobbsey Twins, Darewell Chums, Roy Blakely, Poppy Ott şi alţii. (Asemenea cărţi au existat decenii după aceea, mai cu seamă cele avându-i ca eroi pe Fraţii Hardy şi pe Nancy Drew.)

În adolescenţa mea, ciclul cel mai popular era cu Fraţii Rover. Într-una dintre aceste cărţi, *Fraţii Rover pe Marile Lacuri*, apărea o domnişoară, Dora, ce reprezenta un exemplu atât de primitiv al „căsătoriei din interes“, încât nici măcar nu mi-am dat seama. Ea avea o mamă bună, dar lipsită de fermitate, victimă permanentă a unui escroc numit dl. Crabtree. Exista, de asemenea, un cuplu şi mai ticălos, tată şi fiu (deşi, în cele din urmă, tatăl se pocăia).

Când am început să scriu, am imitat în mod direct – chiar slugarnic – cartea aceea. O intitulasem *Fraţii Greenville la liceu*.

Acum vine întrebarea: de ce am început să scriu?

Amintesc deseori despre începuturile mele ca scriitor, obişnuind să spun că simţisem lipsa unor materiale de lectură *permanente*, având parte doar de cărţi ce trebuiau înapoiate la bibliotecă sau de reviste al căror loc era în raftul de vânzare. Mă gândisem că aş fi putut copia o carte, pentru ca s-o păstrez. În acest scop, alesesem una despre mitologia greacă, dar după cinci minute îmi dădusem seama că nu era deloc un procedeu practic. În sfârşit, puţin mai târziu, am avut ideea de a scrie propriile mele cărţi care să-mi alcătuiască biblioteca.

Fără îndoială că acela a fost un motiv, dar nu singurul. Pur şi simplu trebuie să fi încercat un imbold mistuitor de a spune o poveste.

De ce nu? Cu siguranţă, mulţi oameni simt impulsul de a născoci o istorie. Este probabil o dorinţă omenească firească pentru orice minte neastâmpărată, sentimentul de provocare pe care îl încerci atunci când auzi povestea altcuiva. La urma urmelor, asta se face în jurul focurilor de tabără, nu? Multe reuniuni mondene sunt consacrate depănării de amintiri şi oricui îi place să relateze o întâmplare ce s-a petrecut cu adevărat. Iar astfel de relatări sunt inevitabil completate şi îmbunătăţite, până când asemănarea cu realitatea devine îndepărtată.

Ni-i putem imagina pe oamenii primitivi strânşi în jurul focului şi povestind isprăvi vânătoreşti ce exagerau în mod ridicol adevărul, dar care nu erau puse la îndoială, fiindcă toţi cei prezenţi intenţionau să istorisească scorneli similare. O poveste cu adevărat reuşită avea să fie repetată mereu şi atribuită în cele din urmă unui străbun sau unui vânător legendar.

Şi, în mod inevitabil, unii indivizi aveau să fie mai iscusiţi la povestit şi, ca atare, urmau să fie solicitaţi ori de câte ori tribul cunoştea momente de răgaz. Ei puteau chiar fi răsplătiţi cu o halcă de carne dacă istoria era cu adevărat interesantă, ceea ce i-ar fi stimulat să se străduiască pentru a inventa întâmplări mai lungi, mai „lucrate" şi, evident, mai fascinante.

Bănuiesc că în această privinţă nu poate exista nici urmă de îndoială. Impulsul de povestitor este înnăscut la majoritatea oamenilor, şi dacă se întâmplă să fie combinat cu destul talent şi ambiţie, el nu poate fi înăbuşit. Aşa s-au petrecut lucrurile în cazul meu.

Pur şi simplu, *trebuia* să scriu.

Evident, n-am terminat niciodată *Fraţii Greenville la liceu.* Am scris opt capitole, după care am renunţat la ideea respectivă. Apoi am încercat să scriu altceva, iar după ce am abandonat şi noul proiect, am încercat să scriu altceva, şi tot aşa, vreme de şapte ani.

Scrisul era o treabă fascinantă, deoarece niciodată nu-mi făceam un plan prealabil. Construiam intriga pe măsură ce aşterneam cuvintele pe hârtie – semăna foarte mult cu lectura unei cărţi al cărei autor nu fusesem eu. Ce urma să se întâmple cu eroii? Cum aveau să scape din situaţia în care ajunseseră? În acei ani de început, scriam realmente numai pentru suspansul cu pricina. Nici în visele mele cele mai nesăbuite nu mă gândisem că ceea ce scriam va fi publicat vreodată. Nu scriam mânat de ambiţie.

De fapt, continuu să-mi scriu în modul acesta romanele şi povestirile – construindu-le pe măsură ce se derulează acţiunea –, cu o îmbunătăţire esenţială. Am învăţat că nu are rost să improvizezi totul la fiecare pagină, dacă n-ai un plan general. Lipsa acestuia mă făcuse să-mi abandonez toate creaţiile de început.

Acum pornesc de la o problemă şi de la *rezolvarea ei*. După aceea, încep să scriu şi construiesc acţiunea pe parcurs, încântat să descopăr ce se va întâmpla cu personajele şi cum vor scăpa din situaţiile în care au ajuns, dar îndreptându-mă neabătut spre finalul cunoscut, astfel încât să nu mă pierd pe drum.

Atunci când începătorii îmi cer sfaturi, subliniez întotdeauna aspectul acesta. Trebuie să cunoaşteţi finalul, le spun, altfel râul poveştii voastre se poate pierde în deşert, fără să ajungă la ocean.

16. Umilirea

Am explicat deja că m-am considerat dintotdeauna un individ remarcabil, încă din copilărie, şi că nu m-am abătut niciodată de la această opinie. Mai e nevoie să adaug că părerea respectivă n-a fost unanimă?

Nu mă refer la persoanele care îmi recunosc lipsurile, care îmi cunosc trăncănelile, egocentrismul, cufundarea în propriile gânduri, gafele sociale. Eu însumi mi-am identificat aceste hibe şi m-am străduit (cu un succes relativ) să le corijez. Mă refer la cei care nu consideră că aş fi remarcabil din punct de vedere intelectual, sau posesorul unor talente neobişnuite (sau al oricăror talente).

Am parcurs primii ani de şcoală cu o uşurinţă remarcabilă şi cu convingerea liniştitoare că nici unul dintre colegi nu-mi putea fi egal. Lucrurile au luat însă sfârşit în 1932, când am intrat în clasa a noua.

Unul dintre necazuri a fost că nu m-am dus la liceul din cartier, Thomas Jefferson. Eu voiam să merg la liceul Boys, care se găsea destul de departe, deşi tot în Brooklyn (districtul în care mi-am petrecut întreaga tinereţe). Pe vremea aceea, liceul Boys era unul de elită, iar tata şi cu mine ne-am gândit că urma să-mi fie mai uşor să intru la o facultate bună dacă-l absolveam pe acesta.

Asta însemna însă că liceul îi selecta pe elevii „cei mai inteligenţi“ din întregul district, iar unii erau mai isteţi decât mine, cel puţin când se punea problema obţinerii unor note mai bune. Am bănuit acest lucru atunci când am încercat să mă înscriu la cercul de matematică (în mod invariabil, Boys câştiga toate concursurile de matematică), crezându-mă un matematician dat naibii. Am descoperit însă rapid că ceilalţi elevi cunoşteau lucruri de care eu nici măcar nu auzisem şi m-am retras derutat.

De asemenea, după o vreme, am constatat că mulţi luau note mai bune decât mine la o materie sau alta. Asta nu m-a speriat. Îmi aminteam că în clasa a opta un băiat câştigase concursul de biologie, deşi era slab la matematică, iar câştigătorul concursului de matematică de-abia făcea faţă la biologie, în vreme ce eu fusesem finalist la *ambele*.

Din nefericire, am mai descoperit că unii elevi terminau cu medii generale mai mari decât a mea. Aceste medii erau afişate şi am avut neplăcerea să-mi zăresc numele pe locul al zecelea sau al doisprezecelea. (Nu era nici o ruşine, dar nu mă mai puteam făli că eram „puştiul cel mai inteligent“.)

Lucrul respectiv m-a impresionat atât de mult încât, deşi de atunci a trecut mai bine de o jumătate de secol, ţin încă minte numele a trei dintre elevii situaţi înaintea mea. Este ceva remarcabil pentru un individ ca mine, atât de egocentric încât nu consideră demne de reţinut numele altor persoane. În mod evident, *acei* elevi mă puseseră pe gânduri.

Nici unul dintre evenimentele amintite nu mi-a clătinat încrederea în calităţile mele deosebite, dar am căutat o explicaţie. Întotdeauna caut explicaţii, iar acum nu aveam alternativă. Nu mă puteam duce la cineva, în nici un caz la vreun profesor, ca să-l întreb: „De ce elevii aceia au note mai bune decât mine?“.

Fără îndoială, replica ar fi fost: „Pentru că sunt mai deştepţi decât tine, Asimov, amărâtule, şi mă bucur pentru asta!“. Nu era răspunsul pe care doream să-l aud, sau în care-mi propuneam să cred.

De aceea, am tras concluzia, după o serie de raţionamente, că acei elevi extraordinari proveneau din familii excepţionale, că se dezvoltaseră într-o atmosferă intelectuală, că aveau timp berechet pentru studiu şi că, la urma urmelor, nu erau proşti.

În ceea ce mă privea, eu trebuia să muncesc în prăvălie şi nu aveam timp suficient pentru studiu. În realitate, însă, nu mă străduiam cu adevărat să-mi găsesc vreme pentru învăţat. Mă agăţam cu încăpăţânare de ideea că nu trebuia să învăţ. Citeam manualele, îi ascultam pe profesori... şi atât.

Ei bine, una este să spui, dar alta să faci, şi dacă aş fi dorit cu adevărat să mă întrec cu ceilalţi, dacă aş fi simţit cu adevărat că trebuia să iau note mai mari, aş fi tocit... însă am refuzat s-o fac. Am decis că nu era necesar pentru că nu aveam nevoie de note care să-mi demonstreze faptul că eram un individ remarcabil. Această situaţie nu îmi afecta câtuşi de puţin satisfacţia de a fi eu însumi. La urma urmelor, nu eram doar un elev – eram un scriitor.

Cu toate acestea, liceul avea să-mi rezerve amărăciunea umilinţei. Într-adevăr, egotismul meu a căpătat acolo cea mai grea lovitură din toată viaţa. În 1934, unul dintre profesorii de engleză, Max Newfield, care era şi consilierul revistei literare bianuale a liceului, a decis să ţină un curs special dedicat scrisului, sperând ca astfel să obţină mai multe materiale pentru publicare. M-am înscris imediat la cursul lui. Aveam doar paisprezece ani, iar restul colegilor aveau şaisprezece sau şaptesprezece ani, dar eu eram *scriitor*.

A fost o greşeală uriaşă. Ni s-a cerut să scriem un eseu, iar eu am scris unul care era, fără îndoială, teribil de prost. Când Newfield a solicitat voluntari care să-şi citească lucrarea, am ridicat imediat mâna. Citisem cam un sfert, când profesorul m-a oprit şi a utilizat un termen insultător, făcând unele asociaţii cu grajdul, pentru a-mi descrie opera. (Până atunci, nu mai auzisem un profesor folosind un „cuvânt urât“, de aceea am rămas şocat.) Clasa nu mi-a împărtăşit însă reacţia. Toţi au hohotit încântaţi, în timp ce eu m-am aşezat la loc în bancă, profund ruşinat şi umilit.

N-am părăsit totuşi cursul. Am înţeles greşeala pe care o făcusem. Încercasem să fiu „literar“, fără să am habar cum să procedez. Nu aveam să mai repet *niciodată* eroarea respectivă. (Şi n-am mai repetat-o. Poate că am făcut alte erori, dar nu pe aceea.) Eram hotărât să progresez.

În cele din urmă, ni s-a cerut să scriem ceva special pentru revista amintită şi m-am apucat de treabă cu încrâncenare. Am scris un eseu intitulat „Frăţiorii“, despre noul prunc apărut cu cinci ani în urmă în familia noastră. Am încercat să fiu amuzant. Newfield l-a acceptat, ba chiar l-a şi publicat, acesta fiind primul meu text semnificativ care a fost tipărit.

Am încercat să-i mulţumesc lui Newfield, sperând că el avea să-mi spună cât de mult progresasem, dar în zadar. Se părea că, aflându-ne în toiul crizei economice, toţi ceilalţi elevi, profund marcaţi de aceasta, scriseseră texte dramatice, cu accente dostoievskiene. Singur eu, oarecum lipsit de probleme datorită prăvăliei, compusesem o lucrare optimistă. Newfield avusese nevoie de o povestire destinsă şi a mea fusese unica. Fără tact şi cu o inutilă cruzime, el mi-a explicat că acesta fusese unicul motiv pentru care o selectase. Mai mult decât atât, adăugase o notă editorială în revistă, practic scuzându-se pentru includerea „Frăţiorilor“.

Cum oare am izbutit să supravieţuiesc unei asemenea jigniri?

Trebuie să mărturisesc că am fost profund zguduit şi nu-mi pot aminti ce argumente am folosit pentru a mă autoconvinge că de fapt eram un scriitor bun şi că urma să fiu încununat de succes. Bănuiesc că, pur şi simplu, m-am agăţat cu încăpăţânare de opinia excelentă ce o aveam în privinţa propriei mele persoane şi mi-am găsit refugiul în ura revărsată asupra lui Newfield. (Urăsc foarte puţine persoane, dar pe *el* cu siguranţă.)

Te poate cunoaşte şi aclama întreaga lume, dar cineva din trecut, de-a pururi imposibil de atins, de-a pururi necunoscător, strică totul. Faptul rămâne sub forma unei pete, a unei zone întunecate, a unei dureri permanente.

În cazul meu, este vorba despre Newfield. Bănuiesc că a murit înainte ca eu să ajung un scriitor cu adevărat celebru, aşa încât n-a ştiut niciodată ce a făcut. La răstimpuri, însă, îmi doresc să fi avut o maşină a timpului ca să mă pot întoarce în 1934, cu câteva cărţi de-ale mele şi cu articole scrise despre mine, şi să-i spun: „Cum îţi plac astea, fraiere? N-ai ştiut pe cine aveai în clasa ta. Dacă m-ai fi tratat aşa cum se cuvenea, te-aş fi putut consemna ca fiind descoperitorul meu, în loc să te etichetez drept fraier.“

De fapt, jumătatea de secol de suferinţe îndurate m-a afectat atât de mult, încât recent am scris o povestire intitulată „Călătorul temporal“ („Time Traveler“), în care un personaj care a pătimit exact ca mine *se întoarce* în timp. Din păcate, fiind scriitor, am fost silit să închei povestirea în mod dramatic, nu aşa cum aş fi procedat dacă aş fi dorit cu adevărat să mă răzbun. (Nu, n-o să vă spun cum anume.)

Singura satisfacţie pe care o am este aceasta: Trebuie să mai existe câteva exemplare ale revistei ce conţine textul „Frăţiorii". De pildă, eu am unul. Vă asigur că, făcând abstracţie de mine, nici unul dintre numele care semnează acolo nu sunt cunoscute. Există câteva poezii scrise de Alfred A. Duckett, un negru talentat care a continuat să publice destul de mult, dar în mod clar singurul nume familiar este al meu. Există colecţionari care ar fi în stare să plătească o sumă considerabilă pentru exemplarul amintit, numai fiindcă acolo mi-am publicat primul text, cel pentru a cărui includere Newfield şi-a cerut scuze.

La sfârşitul anului şcolar, s-a publicat tradiţionalul anuar conţinând numele celui mai bun elev, al celui mai bun autor şi al altor „cei mai buni". Nu are rost să precizez că eu nu figuram nicăieri, la fel cum nu are rost să precizez că (din câte ştiu) nici unul dintre „cei mai buni" n-a ajuns faimos. Singurul loc din anuar unde îmi apărea numele era chiar sub fotografia mea, alături de caracterizarea: „Când se uită la tine, nu numai că-ţi stă ceasul, ci merge îndărăt." Poante de liceu...

Nu, cariera mea de licean n-a reprezentat câtuşi de puţin un succes, deşi am terminat cu o medie generală foarte mare – asta în ciuda faptului că descoperisem, spre considerabila mea oroare, că existau materii la care, pur şi simplu, nu puteam face faţă.

Eram obişnuit să abordez cu aceeaşi uşurinţă orice materie de studiu, de la gramatică la algebră şi de la germană la istorie. La liceul Boys, însă, am făcut un trimestru de economie şi am constatat, cu totală suprindere, că n-o pricepeam. Nu m-a ajutat nici faptul că-l ascultam cu urechile ciulite pe profesor şi nici că citeam dinainte manualul. Pentru prima dată în viaţă, mă loveam de o barieră mintală, de un subiect care realmente nu-mi putea intra în cap.

A trebuit să supravieţuiesc tuturor acestor neajunsuri. A trebuit să suport acea cumplită umilire în faţa întregii clase de literatură, faptul că media mea nu figura nici măcar printre primele şase medii generale, completa ignorare din cadrul anuarului de absolvire, precum şi realitatea că existau materii pe care nu le puteam înţelege.

Am reuşit s-o fac, totuşi. Cel puţin, nu-mi amintesc să fi fost proscris. Continuam să rămân o persoană remarcabilă şi intenţionam să arăt asta lumii întregi. Am absolvit liceul în 1935, la numai cincisprezece ani.

17. Eșecul

Intenția mea era să intru la Colegiul Columbia, o şcoală elitistă ce funcţiona pe lângă Universitatea Columbia. Tata nu-şi putea permite să plătească taxa şcolară, dar a decis să amâne grija aceasta pe mai târziu. În primul rând, trebuia să mi se aprobe intrarea. În ziua de 10 aprilie 1935, am pătruns pentru prima dată în campusul Columbia, pentru a mă prezenta la interviul de acceptare.

M-au respins şi ştiu care a fost motivul. Cota de evrei a colegiului pentru următorul an fusese deja completată. A reprezentat primul meu contact serios cu efectul descurajant al antisemitismului. Cel care m-a intervievat a fost însă un individ cu suflet bun, care mi-a explicat că nu aveam vârsta corespunzătoare. Trebuia să împlinesc şaisprezece ani pentru a fi boboc la Colegiul Columbia. Mi-a sugerat să accept înscrierea la Colegiul Seth Low Junior, tot al universităţii. (Am observat că şi acolo vârsta minimă era de şaisprezece ani, dar asta părea fără importanţă la o şcoală non-elitistă.) Se găsea în Brooklyn, iar cursurile lui durau doi ani; după aceea, puteam urma ultimii doi ani cu elevii de la Columbia.

Am fost de acord. Altă soluţie nici nu prea aveam.

Tata însă nu şi-a dat acceptul. Era gata să facă tot posibilul, chiar să împrumute bani, pentru a mă trimite la Columbia, dar nu era dispus să procedeze la fel pentru Seth Low Junior. De aceea, am înghiţit în sec şi m-am dus la Colegiul City, la care trimisesem de asemenea un formular de înscriere şi care mă acceptase. Acest Colegiu nu cerea taxe şcolare, însă era un soi de ghetou frecventat în majoritate de evrei, iar absolvenţii nu aveau mari şanse de a-şi găsi slujbe bine remunerate.

Am petrecut acolo trei zile mizerabile şi singurul lucru pe care mi-l mai amintesc este examenul medical. Toţi au primit pe carnete ştampila BD, numai la mine scria SD. Am întrebat ce înseamnă BD şi mi s-a explicat că înseamnă „bine dezvoltat". SD însemna „slab dezvoltat". Nu se ţinea seama de faptul că eram mai tânăr cu aproape trei ani decât majoritatea celorlalţi candidaţi. M-am simţit extrem de jignit.

Apoi am primit o scrisoare de la Seth Low. De ce nu mă prezentasem? Luând cunoştinţă de conţinutul ei, tata le-a telefonat celor de acolo, explicându-le că nu-mi puteam permite taxele. Colegiul mi-a oferit atunci o bursă de o sută de dolari şi, în faţa unei astfel de oferte, el n-a mai putut rezista. M-am mutat la Seth Low. Ulterior, am primit o scrisoare de la City. Indivizii respectivi examinaseră rezultatele testelor de inteligenţă la care fuseseră supuşi toţi candidaţii şi doreau foarte mult ca eu să mă prezint pentru a discuta cariera mea acolo. Le-am răspuns pe un ton rece, informându-i că era prea târziu. Mă duceam la Columbia. („Slab dezvoltat“, ce să vă zic!)

(Apropo, episodul acesta m-a silit să am o discuţie serioasă cu tata. În Rusia primirea unei scrisori reprezenta un eveniment atât de rar, încât primul membru al familiei care punea mâna pe ea o deschidea. I-am explicat tatei, pe un ton destul de tăios, că în Statele Unite nu se proceda la fel. O scrisoare ce-mi era adresată putea fi deschisă doar de mine. Tata a rămas surprins de această ciudată exclusivitate, însă de atunci corespondenţa nu mi-a mai fost atinsă.)

Seth Low s-a dovedit a fi o altă şcoală ghetou – jumătate din elevi erau evrei, iar cealaltă jumătate italo-americani. Se părea că acolo se revărsa surplusul de tineri inteligenţi care nu corespundeau criteriilor Colegiului Columbia.

Colegiul nu era unul de succes. După primul meu an petrecut acolo, a fost închis, iar pe noi ne-au transferat în campusul Columbia. Pe tot restul colegiului, am frecventat aceleaşi cursuri cu cei din Columbia, am stat alături de ei în amfiteatre, am dat examenele lor şi am fost notat conform standardelor lor.

Înseamnă, aşadar, că am făcut parte din promoţia de la Colegiul Columbia? Nu! Colegii din Columbia au primit B.A.-uri – Bachelor of Arts (Licenţiat în Litere) –, însemnul unui gentleman, în vreme ce eu am primit B.S. – Bachelor of Science (Licenţiat în Ştiinţe) –, o diplomă mai puţin prestigioasă. Iniţial am crezut că am obţinut diploma cu pricina pentru vreuna din disciplinele ştiinţifice promovate, dar nu era cazul; era vorba de o diplomă de rang doi, după cum am aflat în cele din urmă, ceea ce a reprezentat un alt motiv de ciudă.

Mai mult decât atât, universitatea a comasat ulterior mai multe categorii de cursuri sub denumirea generică de Şcoala de Studii Generale, care se ocupa în principal de seralişti. Asta înseamnă că eu apar drept absolvent al Şcolii de Studii Generale, şi orice biograf neglijent ar putea trage concluzia că am urmat Colegiul la seral. *Nu este adevărat.*

Evident, într-un târziu, Universitatea Columbia s-a arătat îndeajuns de mândră de mine ca să-mi acorde o diplomă de doctor onorific şi să profite de pe urma mea, solicitându-mă să rostesc cuvântări cu diverse prilejuri. Iar când Colegiul Columbia însuşi m-a invitat să ţin *acolo* o cuvântare, am avut suficientă influenţă pentru a accepta doar cu condiţia de a fi făcut membru al promoţiei 1939. Profesorii au fost de acord, şi în 1979 am participat la a patruzecea aniversare a absolvirii. Nu pentru că aş fi dorit-o (în general, nu particip la asemenea aniversări, fiindcă nu pun un preţ atât de mare pe nostalgie), însă atunci am făcut-o pentru a stabili capul de pod, ca să mă exprim aşa. Nu cunoşteam pe nici unul dintre ceilalţi participanţi la reuniune şi, deşi toţi auziseră de mine, nu cred că vreunul mă ţinea minte din anii de colegiu.

Aşadar, din mai multe puncte de vedere, perioada petrecută în colegiu a reprezentat un eşec, poate chiar mai răsunător decât cel din liceu, cu atât mai mult cu cât aceşti ani s-au caracterizat prin continuarea lunecării mele pe toboganul aprecierilor. În şcoala primară şi în gimnaziu, *eu* fusesem puştiul isteţ. În liceu, fusesem unul dintre elevii isteţi. În colegiu, eram pur şi simplu un băiat inteligent, lipsit de vreo caracteristică specială.

Lovitura cea mai grea am primit-o spre sfârşitul Colegiului.

Acela a fost momentul cel mai periculos. Atâta vreme cât urmam şcoala primară, gimnaziul, liceul şi Colegiul, eram un elev, mulţumit să locuiesc acasă, să lucrez împreună cu familia şi să duc o viaţă normală şi calmă.

Odată însă cu scurgerea anilor, se apropiau ameninţătoare absolvirea colegiului şi examenul de diplomă, după care trebuia să-mi caut o slujbă. În 1939, anul absolvirii, urma să împlinesc nouăsprezece ani, iar slujbele continuau să fie greu de găsit.

Mai mult chiar, în pofida calităţilor mele, unele posturi îmi erau de-a dreptul inaccesibile. Nu aveam nici o şansă să obţin una din slujbele prohibite evreilor – bineînţeles, una dintre cele care asigurau un loc pe scara ce ducea spre poziţiile cele mai prestigioase şi profitabile. Nu voi pomeni însă nimic despre antisemitism. Chiar dacă *nu* aş fi fost evreu, rămânând eu însumi, tot n-aş fi izbutit. Nu constituiam o apariţie impresionantă, eram slăbănog, plin de acnee, afişam cu uşurinţă un surâs despre care cred că-mi conférea o expresie mai degrabă prostească şi, ca o încununare, eram incredibil de stângaci în societate. Nu-mi pot imagina că m-ar fi dorit cineva.

Singura soluţie era să rămân în învăţământ şi, pe cât posibil, să mă pregătesc pentru o meserie în care să devin propriul meu patron. Printr-o bizară conjunctură, reuşisem deja asta fără să-mi dau seama. În anii de colegiu vândusem primele două-trei povestiri şi devenisem scriitor profesionist.

Cu toate acestea, mi-era imposibil să-mi imaginez că aş fi putut să câştig altceva decât nişte bani de buzunar de pe urma povestirilor mele. Ideea unei *cariere* de scriitor, şi încă a uneia foarte bine plătite, ar fi putut-o avea doar un megaloman; în ciuda faptului că aveam o totală încredere în propria-mi persoană, eu nu eram megaloman.

Meseriile pe cont propriu accesibile unui evreu, care în acelaşi timp implicau promisiunea de prestigiu social şi câştig bun, erau cele de medic, dentist, avocat, contabil şi altele similare. Bineînţeles, cel mai bine era să fii medic. Mulţi medici din New York erau evrei, această meserie reprezentând calea sigură pentru un evreu de a reuşi într-o societate moderat antisemită.

Întâmplător, tata făcuse de mult toate socotelile. Se gândise că, după ce terminam colegiul, aveam evident să intru la medicină şi să devin doctor.

Pentru că niciodată nu-mi trecuse prin minte să-l contrazic în aceste probleme, acceptasem și eu aceeași variantă.

Pe măsură ce trecea vremea, însă, anumite îndoieli începuseră să mi se adune în minte. În primul rând, de unde naiba aveam să iau banii? În nici un caz n-aș fi avut posibilitatea să plătesc taxele, manualele și întregul echipament. Cu colegiul reușisem să mă descurc, cu destul de noroc, având parte de câteva slujbe pe timpul verii, vânzând două povestiri, căpătând niște burse foarte mici și deturnând toate câștigurile familiei. Niciodată însă nu existau economii. Facultatea de medicină urma să fie mult mai scumpă. Nu aveam absolut nici o șansă s-o termin.

Ca un făcut, lucrurile s-au înrăutățit și mai mult. În 1938, tata s-a îmbolnăvit de anghină pectorală și s-a ridicat cu toată seriozitatea întrebarea dacă mai putea continua să muncească și dacă n-ar fi trebuit ca eu să-i preiau atribuțiile și să renunț la orice speranță că voi deveni altceva decât un mărunt negustor.

Din fericire, tata, care pe atunci cântărea 110 kilograme, a slăbit în mod deliberat ajungând la 80 de kilograme și și-a păstrat greutatea respectivă pe tot restul vieții. Deși n-a părăsit prăvălia (continuând însă tratamentul medicamentos), totuși cariera mea de medicinist era pusă realmente sub semnul întrebării.

Pe de altă parte, pe un plan mult mai personal, apărea posibilitatea de a-mi părăsi familia. Ce s-ar fi întâmplat dacă aș fi fost acceptat de o facultate din Ohio sau Nevada?

Adevărul era că trăisem toată viața acasă – nu părăsisem New York-ul decât foarte rar, și atunci pentru perioade extrem de scurte. Desigur, ca și în cazul orarului prelungit, m-aș fi putut răzvrăti și, atunci când mi s-ar fi ivit ocazia și n-aș mai fi fost silit să stau acasă, aș fi putut să încep să străbat lumea. Fratele meu, Stanley, a reacționat exact așa. El și soția lui au călătorit prin toată lumea și au fost foarte mulțumiți.

Din nefericire (sau poate din fericire – cine poate ști?), imboldul călătoriilor se ofilise în sufletul meu. Nu voiam să plec de acasă. Ba chiar mă simțeam speriat de ideea părăsirii căminului. Nu-mi mai găseam somnul, gândindu-mă că s-ar fi putut să plec în alt stat și să fiu nevoit să-mi văd singur de grijă. Nu știam *cum* să fac asta.

Desigur, odată cu trecerea anilor, am fost nevoit în cele din urmă să trăiesc pe cont propriu, acceptând responsabilitatea unei soții și a copiilor. Cu toate acestea, ori de câte ori m-am stabilit într-un punct pe care-l puteam denumi cămin, mă instalam acolo cu fermitate și nu mai voiam să-l părăsesc.

Asta a continuat toată viața, iar aversiunea mea față de călătorii, dorința de a rămâne acasă, în mediul confortabil și familiar, a sporit. În clipa de față, locuiesc de douăzeci de ani în Manhattan și mă străduiesc pe cât pot să nu ies din cartier. Ca să fiu cu totul cinstit, nu mă încântă nici măcar ideea de a ieși din apartament. Sunt de-a dreptul gelos pe Nero Wolfe, care practic nu şi-a părăsit niciodată locuinţa de pe Strada Treizeci şi cinci.

Al treilea motiv era şi cel mai simplu dintre toate. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât înţelegeam că nu doream să fiu medic, în nici o specialitate. Îmi face rău vederea sângelui, mă înfior când aud de răni şi nu-mi place deloc să aud descrierile unor boli. Mi-am dat seama că, treptat, te obişnuieşti să fii nepăsător. Eu m-am deprins cu disecţiile când am urmat zoologia în colegiu, dar nu voiam să reiau acel proces chinuitor.

Din fericire, problema a fost tranşată chiar de facultăţile cu pricina, iar decizia a fost cât se poate de corectă. Solicitasem înscrierea doar la cele cinci facultăţi de medicină din zona New York-ului, întrucât eram decis să nu plec de acasă. Două dintre ele (una fiind Facultatea de Medicină şi Chirurgie din Universitatea Columbia) m-au respins din capul locului, probabil fiindcă procentajul de evrei fusese acoperit. Celelalte trei m-au chemat la interviuri şi, ca de obicei, am lăsat o impresie nefavorabilă. Vă rog să mă credeţi că nu o făceam în mod intenţionat; mă străduiam din răsputeri să fiu cuceritor şi plăcut, însă asemenea caracteristici pur şi simplu nu făceau parte din calităţile mele; cel puţin, nu pe atunci.

Toate cele cinci facultăţi m-au respins din primul an de colegiu, iar în anul următor, când am candidat din nou, m-au refuzat încă şi mai rapid.

Tata a fost extrem de dezamăgit. Până atunci, nu se întâmplase ca remarcabilul său fiu să abordeze ceva care pentru el părea foarte important şi să fie învins. Bănuiesc că socotea că o parte din vină mi se datora (ceea ce era perfect adevărat) şi pentru o vreme relaţiile noastre au fost destul de reci. Eu, însă, mă simţeam mai degrabă rănit în mândrie; n-aş fi fost om, dacă nu m-ar fi durut. Cel mai bun prieten al meu din colegiu, care avea note mai mici, dar deţinea o poziţie socială incomparabil superioară, *a fost* admis la medicină şi, pentru scurt timp, am fost copleşit de un sentiment dureros pe care nu-l încercasem aproape niciodată: invidia.

Mi-am revenit, totuşi, iar scurgerea anilor n-a făcut altceva decât să-mi confirme convingerea că n-aş fi terminat niciodată facultatea de medicină. Aş fi suferit umilinţa mult mai mare de a fi fost nevoit s-o abandonez, chiar dacă aş fi avut banii necesari, pur şi simplu fiindcă nu deţineam abilitatea necesară şi, mai important, temperamentul corespunzător.

Cea mai cumplită lovitură ar fi fost *asta*! Nu exclud posibilitatea să nu-mi fi revenit niciodată de pe urma ei. Întotdeauna, când mă gândesc la acea perioadă periculoasă a vieţii mele, mă simt teribil de recunoscător faţă de diversele persoane care se ocupau cu selecţia candidaţilor şi care m-au oprit să intru la medicină, admirându-le perspicacitatea şi inteligenţa dovedite în cazul meu.

18. The Futurians

Pe la mijlocul anilor ’30, devenisem fan science-fiction („fan“ este prescurtarea de la „fanatic“ – nu glumesc deloc). Prin asta, vreau să spun că nu mă mai limitam la lectura povestirilor, ci încercam să particip la alcătuirea sumarelor revistelor. Modalitatea cea mai simplă o reprezentau scrisorile adresate redacţiei.

Toate revistele de science-fiction aveau rubrici de scrisori primite din partea cititorilor, iar aceştia erau încurajaţi să corespondeze. Acum mă simţeam cel mai mult atras de *Astounding Stories*, care, la început, făcea parte din grupul editorial Clayton Publications. Datorită crizei economice, atât revista, cât şi grupul şi-au încetat activitatea după numărul din martie 1933, dar titlul a fost preluat de Street & Smith Publications, cea mai mare editură de literatură „pulp“.

Aşadar, la o jumătate de an după dispariţie, *Astounding* a reînviat în octombrie 1933. Sub conducerea plină de imaginaţie a redactorului-şef F. Orlin Tremaine*, a devenit rapid cea mai vândută şi cea mai bună revistă de science-fiction. Există şi în ziua de azi, deşi şi-a schimbat denumirea în *Analog Science Fact-Science-Fiction*. În ianuarie 1990, şi-a sărbătorit a şaizecea aniversare, dar, spre disperarea mea, boala m-a împiedicat să particip la eveniment.

La *Astounding* am trimis prima scrisoare, în 1935, şi ea a fost publicată. Aşa cum făceau toţi fanii, înşirasem povestirile care-mi plăceau şi care nu-mi plăceau, enumerasem motivele şi solicitasem margini regulate la foile revistei, pentru a se evita zdrenţuirea lor. (În cele din urmă, revista a adoptat marginile regulate. Nu fusese vorba de indiferenţă, ci de faptul că acestea costau mai mult.)

Prin 1938, scriam lunar la *Astounding*, iar misivele mele erau de obicei publicate. Apariţia lor s-a dovedit mai benefică decât mi-aş fi putut închipui.

Existau şi alte laturi ale vieţii de fan. În urma scrisorilor publicate, care reproduceau numele şi adresele fanilor, aceştia puteau face cunoştinţă între ei. Dacă locuiau relativ aproape, se puteau întâlni, discuta despre povestiri, face schimb de reviste, şi aşa mai departe. Acest lucru a dus apoi la apariţia „fan clubirilor“. În 1934, una dintre reviste a inventat Science Fiction League of America, iar fanii care deveneau membrii săi îşi puteau găsi prieteni în toate colţurile ţării.

Limitat fiind la pereţii prăvăliei, nu ştiam nimic despre fan cluburi; de asemenea, nu m-am gândit niciodată să mă înscriu în SFLA. Cu toate acestea, un băiat care urmase liceul Boys în acelaşi timp cu mine mi-a remarcat numele în *Astounding* şi mi-a trimis o scrisoare în 1938, invitându-mă să particip la întrunirile lui Queens Science-fiction Club.

Posibilitatea de a mă întâlni şi de a discuta cu alţi pasionaţi de literatură science-fiction m-a înflăcărat teribil şi am început imediat negocierile cu părinţii. În primul rând, trebuia să mă asigur că pe durata întrunirii puteam lipsi din prăvălie. După aceea, trebuia să-i conving să-mi dea bani de transport, plus alţi câţiva bănuţi, pentru cazul în care în club trebuia făcută consumaţie.

Ajuns în acest punct, trebuie să precizez că nu am căpătat niciodată bani de buzunar. Munceam în prăvălie pentru masă, casă, haine şi şcoală, iar părinţii considerau că era suficient, eu fiind de aceeaşi părere. Din filme, din benzile desenate sau din alte părţi auzisem despre bani de buzunar daţi copiilor, dar întotdeauna avusesem vaga impresie că reprezenta o abatere romantică de la realitate.

Desigur, dacă aveam nevoie de bani pentru ceva bine definit (bilete de transport la şcoală, o gustare, ba chiar şi pentru ceva frivol, precum filmele), aceştia nu mi se refuzau niciodată, dar trebuia să-i solicit. Abia după ce am început să primesc bani pentru povestiri, am fost capabil să-mi deschid un cont în bancă, şi atunci numai cu condiţia clar înţeleasă că banii erau destinaţi exclusiv taxelor şcolare şi altor inevitabile cheltuieli aferente învăţământului.

Mult mai târziu, mi s-a părut bizar că, în ciuda faptului că nu-mi dădea nici un ban de buzunar, tata nu ezita să-mi lase pe mână cheia de la casa de bani a magazinului. Bineînţeles, casa înregistra toate vânzările şi dacă luam măcar un sfert de dolar tot se observa; totuşi, aş fi putut vinde nişte zaharicale sau un pachet de ţigări iar apoi „să uit“ să pun banii în casă şi să-i strecor în buzunar. Fusesem educat însă în spiritul corectitudinii, de aceea nu m-am gândit niciodată să fac aşa ceva, la fel cum, se pare, nici tata nu se gândise.

Oricum, am căpătat permisiunea de a participa la întrunirea fan clubului, am obţinut suma necesară şi, pe data de 18 septembrie 1938, m-am întâlnit pentru prima dată cu alţi fani science-fiction. Dar între prima invitaţie şi cea de-a doua, care-mi oferea detalii asupra modului cum să ajung la locul de întâlnire, clubul Queens se divizase şi una dintre facţiuni formase o nouă organizaţie. (În cele din urmă, mi-am dat seama că fanii science-fiction alcătuiau un grup certăreţ şi zurbagiu, iar cluburile se destrămau permanent, formând apoi asociaţii rivale.)

Prietenul meu din liceu aparţinea facţiunii nou desprinse, iar eu, neavând habar că nu mergeam la clubul Queens, m-am alăturat lor. Noua grupare se rupsese din clubul original deoarece ei considerau că se cuvenea ca fanii science-fiction să ia o poziţie antifascistă mai declarată, pe când ceilalţi afirmau că science-fiction-ul nu avea legătură cu politica. Dacă aş fi cunoscut de la început motivele, m-aş fi alăturat fără ezitare noii grupări – întâmplarea a făcut că am ajuns direct în locul cuvenit.

Gruparea cea nouă îşi atribuise un nume destul de lung şi bombastic, dar era în general cunoscută sub numele de The Futurians (Viitorologi, în traducere aproximativă) şi reprezenta cu siguranţă cel mai uluitor fan club existent vreodată. Era un grup de adolescenţi sclipitori care, din câte îmi puteam da seama, proveneau cu toţii din familii destrămate şi avuseseră parte de copilării mizerabile, sau cel puţin presărate cu multe lipsuri.

Ca de multe alte ori, eu mă deosebeam de ceilalţi, întrucât familia mea era strâns unită şi avusesem o copilărie fericită; din toate celelalte puncte de vedere, însă, am fost fermecat de ei şi am simţit că-mi descoperisem un cămin spiritual.

Pentru a vă povesti cum mi s-a transformat viaţa, trebuie să vă explic mai întâi ce părere am despre prietenii.

Adesea, afli din cărţi sau din filme despre prietenii din copilărie care au durat toată viaţa; despre foşti colegi de şcoală care se întâlnesc cu regularitate de-a lungul anilor; despre camarazi de armată care se îmbată în mod regulat şi retrăiesc satisfacţiile vieţii din cazarmă; despre amici de colegiu care se ajută tot restul vieţii de dragul vechii legături din respectiva perioadă.

Poate că este adevărat, dar eu sunt întotdeauna sceptic în această privinţă. Am impresia că cei care au urmat aceeaşi şcoală sau au făcut armata împreună au fost siliţi la un anumit grad de intimitate pe care nu l-au ales ei înşişi. Genul de prietenie-prin-obişnuinţă-şi-proximitate poate fi valabil doar pentru aceia care întâmplător se plac reciproc, ori care au fost puşi laolaltă în situaţii sociale exterioare mediului artificial al şcolii sau armatei.

În cazul meu, n-am avut nici un prieten din timpul şcolii sau armatei cu care să fi continuat relaţia de-a lungul anilor. Pe de o parte, aceasta s-a datorat faptului că nu existau ocazii de interacţiune socială exterioare şcolii sau armatei, iar pe de altă parte vina a purtat-o propriul meu egocentrism.

Dar, după ce i-am cunoscut pe Futurians, totul s-a schimbat. Aici, deşi în majoritatea cazurilor interacţiunile sociale erau puţin posibile, deşi uneori nu ne mai contactam perioade îndelungate de timp, am închegat prietenii strânse care au durat în unele cazuri o jumătate de secol, până în ziua de azi.

De ce?

Întâlnisem, în sfârşit, persoane care ardeau la aceeaşi flacără ca şi mine; care iubeau la fel de mult science-fiction-ul; care doreau şi ei să scrie science-fiction; care posedau aceeaşi strălucire dezordonată ce-mi era specifică. Eu nu mi-am identificat în mod conştient un tovarăş de suflet. Am simţit-o instantaneu, fără necesitatea unei intelectualizări. Ba chiar, în anumite împrejurări, atât în cazul Futurians-ilor, cât şi în afara lor, m-am simţit legat sufleteşte şi am rămas prieten pe viaţă până şi cu indivizi care, de fapt, nu-mi plăceau.

Oricum, intenţionez ca în această carte să dedic mici capitole celor care mi-au influenţat puternic cariera, sau ale căror vieţi s-au împletit într-o anumită măsură cu a mea, şi n-o pot face mai bine decât începând cu câţiva dintre cei mai proeminenţi Futurians.

19. Frederik Pohl

Frederik Pohl* s-a născut în 1919 şi mă depăşeşte ca etate doar cu câteva săptămâni. Când ne-am întâlnit la Futurians, în septembrie 1938, amândoi aveam să împlinim în curând nouăsprezece ani. În ciuda faptului că aveam aproape aceeaşi vârstă, el a fost dintotdeauna mai versat decât mine, dând dovadă de mai multă înţelepciune. I-am recunoscut mereu calităţile şi i-am solicitat fără ezitare sfatul.

Fred este mai înalt decât mine şi vorbeşte pe un ton foarte blând. Are un prognatism destul de pronunţat şi o expresie adesea întrebătoare a feţei, care-i dau un aer cumva iepuresc, dar inteligent, în ochii mei – pentru că ţin mult de tot la el. Are păr şaten, care începuse deja să i se rărească atunci când ne-am cunoscut.

Este o persoană foarte neobişnuită. Nu are scăpări la răstimpuri, ca mine sau ca alţi Futurians, ci arde cu o lumină clară şi statornică. Este unul dintre cei mai inteligenţi oameni pe care i-am întâlnit şi scrie adesea în publicaţiile fanilor, ori în reviste profesioniste, exprimându-şi opiniile asupra unor subiecte ştiinţifice sau sociale. Eu le citesc cu aviditate, fiindcă are un stil limpede şi fermecător, şi în cincizeci de ani n-am avut niciodată ocazia de a dezaproba o singură afirmaţie a lui. În foarte puţinele ocazii când şi-a exprimat un punct de vedere diferit faţă de al meu, mi-am dat imediat seama că eu greşisem. Cred că este singurul individ ale cărui păreri nu le-am contestat niciodată.

Dintotdeauna m-am simţit mai apropiat de el decât de oricare alt Futurian, deşi personalităţile şi dezvoltarea noastră erau atât de diferite. El avusese o copilărie nefericită (niciodată nu ne-a oferit amănunte), fiind nevoit să abandoneze liceul din cauza crizei economice. Se străduieşte să trateze chestiunea respectivă cu umor şi se recomandă „absolvent de gimnaziu“. Nu vă lăsaţi însă păcăliţi. Şi-a continuat programul de autoinstruire în asemenea măsură, încât cunoaşte mult mai multe lucruri despre mult mai multe subiecte decât o mare parte dintre cei care au primit educaţia mea intensivă.

Viaţa lui socială a fost mai agitată decât a mea. Ca să vă dau un simplu exemplu, a fost însurat de cinci ori – totuşi, actuala lui căsnicie, a cincea, cu Bette, pare stabilă şi fericită.

Atunci când ne-am cunoscut, el şi alţi Futurians scriau science-fiction într-un ritm nebunesc, singuri şi în colaborare, folosind o mulţime de pseudonime. Eu nu m-am alăturat lor, insistând să-mi scriu povestirile singur şi folosind exclusiv numele meu. Întâmplător, am fost primul Futurian care a început să-şi vândă în mod consistent textele, dar ei s-au grăbit să mă ajungă din urmă.

Fred şi-a utilizat pentru prima dată numele adevărat în 1952, când, în colaborare cu alt Futurian, Cyril Kornbluth*, a publicat în revista *Galaxy* un serial din trei părţi intitulat „Planeta profitului". Acesta a apărut şi ca roman în 1953, sub titlul *Negustorii spaţiali,* şi i-a consacrat pe Fred şi Cyril. După aceea, fiecare în parte a devenit un scriitor de science-fiction important.

Legătura lui cu mine?

În 1939, mi-a citit povestirile refuzate, le-a denumit „cele mai bune refuzuri pe care le-am văzut vreodată" (ceea ce mi-a ridicat mult moralul) şi mi-a dat nişte sfaturi foarte folositoare despre modul în care mi-aş putea îmbunătăţi stilul. Apoi, în 1940, pe când avea doar douăzeci de ani, a devenit redactor-şef (unul foarte bun) la două noi reviste science-fiction, *Astonishing Stories* şi *Super Science Stories*. Pentru acestea, a cumpărat câteva din primele mele povestiri. Asta m-a ajutat să continuu, până am ajuns la nivelul celei mai bune reviste de gen, *Astounding*. Fred şi cu mine am scris împreună două povestiri, deşi mă tem că nu au ieşit foarte bune.

În 1942, când aveam un blocaj şi nu mai puteam continua o nuveletă pe care *trebuia* s-o predau peste o săptămână, el m-a ajutat să ies din situaţia în care mă înfundasem. Îmi amintesc că stăteam pe Podul Brooklyn, dar nu mai ţin minte în ce consta dificultatea mea şi care a fost soluţia lui. (Stăteam pe Podul Brooklyn fiindcă – dar asta am aflat-o mulţi ani mai târziu – Doris, prima soţie a lui Fred, mă considera un „ciudat" şi nu voia să mă primească în casa lor. Am rămas foarte amărât când am citit acest amănunt în autobiografia lui Fred, deoarece îmi plăcuse Doris şi nu bănuisem niciodată aversiunea ei. Din păcate, n-am putut rezolva lucrurile între noi, întrucât ea a murit.)

În 1950, Pohl a contribuit din plin la publicarea primului meu roman. Pe scurt, Fred, mai mult decât oricine altul (cu excepţia lui John W. Campbell, Jr., despre care voi avea mai multe de spus în curând), mi-a făcut posibilă cariera.

20. Cyril M. Kornbluth

Cyril M. Kornbluth era cel mai tânăr dintre Futurians şi, din anumite puncte de vedere, cel mai strălucitor dintre ei. Se născuse în 1923 şi avea doar cincisprezece ani când l-am cunoscut. Era scund şi grăsuţ, cu păr castaniu, cârlionţat, şi vorbea cu un ton ascuţit, ceea ce-l făcea să pară o persoană deloc plăcută.

Era mai sclipitor decât mine şi, presupun, promitea mai mult, însă el, ca şi Fred Pohl, îşi abandonase educaţia şcolară din motive pe care nu le-am aflat niciodată. Poate că aş fi fost tentat să-i invidiez inteligenţa, dar în mod clar era o persoană nefericită. Nu ştiu care putea fi motivul acelei nefericiri, totuşi bănuiesc că provenea din faptul că se descoperea „aterizat“ într-o lume populată de oameni mult mai puţin inteligenţi decât el şi care-l apreciau în foarte mică măsură.

Deşi nu era cazul să mă asocieze celor „mai puţin inteligenţi“, impresia mea a fost că nu mă plăcea, iar acesta e un mod delicat de a prezenta lucrurile. N-am nici un fel de dovadă în acest sens. El nu mi-a spus vreodată că nu mă place, dar m-a evitat, nu mi s-a adresat niciodată şi, ocazional, m-a repezit. Pe de altă parte, însă, avea tendinţa să fie morocănos şi ţâfnos tot timpul, aşa că e posibil ca eu să fi fost prea sensibil, închipuindu-mi că avea ceva cu mine. Poate că-l irita permanenta mea voioşie zgomotoasă, dar mărturisesc cu mâna pe inimă că nu o făceam pentru a-l enerva. Nu-mi putea înfrâna această veselie, tot aşa cum el nu-şi putea înfrâna ursuzenia.

Odată, când am cântat aria „Preaminunata fecioară“ din *H.M.S. Pinafore*, am atins cu uşurinţă nota acută din final, iar Cyril a mormăit: „Pe toţi dracii! A luat-o!“, de parcă s-ar fi aşteptat ca glasul să-mi cedeze, pentru a-mi putea savura stinghereala.

Iar altădată, când vorbeam la o întrunire science-fiction, Cyril m-a întrerupt atât de frecvent şi într-o manieră atât de neprietenoasă, încât am tăcut complet câteva momente, pentru a se acumula suspansul şi a atrage atenţia, după care am rostit clar şi răspicat: „Cyril Kornbluth – un nou George O. Smith.“

George O. Smith era un alt scriitor de science-fiction şi un plicticos de zile mari. La orice întrunire, îi înnebunea pe toţi, vorbitori şi auditoriu, cu remarcile lui lipsite de noimă. Compararea, nefavorabilă, cu George l-a amuţit pe Cyril, determinându-l să nu mă mai întrerupă.

El s-a dovedit însă un scriitor excelent şi, în textele lui, a făcut dovada unui simţ al umorului pe care nu-l manifestase *niciodată* în viaţa de zi cu zi. Specialitatea sa erau povestirile – cea mai celebră rămâne „Marşul cretinilor“, apărută în numărul din aprilie 1951 al revistei *Galaxy*. În ea a descris o societate alcătuită în principal din subdezvoltați mintal, din rândul cărora s-au ridicat câțiva oameni inteligenți care au asigurat mersul înainte al lumii. Sunt convins că Cyril a simțit o implicare personală atunci când a creat acest univers. El a colaborat cu Fred Pohl la „Planeta profitului" și a scris câteva romane de unul singur. Sunt convins că era pe punctul de a părăsi genul science-fiction și de a scrie romane aparținând literaturii generale, devenind renumit, când totul s-a sfârșit pe neașteptate.

Deși suferea de inimă, pe 21 martie 1958 a curățat zăpada, după o surprinzătoare ninsoare de echinocțiu. Apoi a alergat după tren, a avut un atac de inimă în gară și a murit. Avea doar treizeci și cinci de ani.

21. Donald A. Wollheim

Donald Allen Wollheim* era cel mai vârstnic dintre Futurians, fiind născut în 1914. Ne domina, fiind la acea vreme probabil cel mai activ fan science-fiction din țară, cu posibila excepție a lui Forrest J. Ackerman* din Los Angeles.

Nu era un bărbat chipeș; poseda un nas destul de mare și umflat, iar atunci când l-am cunoscut avea (ca și mine, de altfel) o acnee destul de urâtă. Cu toate acestea, era mânat de o forță incontestabilă, deși părea la fel de posac ca și Cyril Kornbluth. În 1941, el a devenit redactor-șef la două reviste science-fiction, *Stirring Science-fiction* și *Cosmic Stories*, apărute în condiții financiare precare. Mai exact, nu avea nici bani cu care să plătească povestirile, bizuindu-se pe tovarășii săi Futurians pentru a-l aproviziona cu texte pe care ei nu le puteau vinde nicăieri. Mi-a cerut și mie o povestire și i-am dat una intitulată „Simț tăinuit"* („The Secret Sense"), care a apărut în numărul din martie 1941 al lui *Cosmic*. Nu putusem s-o vând, fiind slabă de tot, chiar și în ochii mei, așa că eram gata să i-o ofer, fără nici un ban, de dragul prieteniei noastre.

Între timp, F. Orlin Tremaine, care editase *Astounding* până în 1938, lansase și el o nouă revistă, *Comet Stories*, și plătea prețul maxim de un cent cuvântul. El mi-a spus că scriitorii care dădeau texte la revistele ce nu plăteau le ajutau pe acestea să fure cititorii revistelor *care plăteau*. Asemenea scriitori le făceau rău colegilor de breaslă și science-fiction-ului în general și, ca atare, trebuiau boicotați.

Asta m-a speriat. L-am sunat imediat pe Wollheim și i-am cerut zece dolari pentru povestirea mea (o cincime de cent cuvântul), numai ca să pot spune că am primit bani pentru ea. Wollheim mi-a plătit, dar odată cu cecul mi-a trimis și o scrisoare foarte dură.

El a continuat să realizeze lucruri deosebite. A scris mai multe povestiri, prima fiind „Omul de pe Ariel“, apărută în ianuarie 1934 în *Wonder Stories*, cu cinci ani înainte de debutul meu. Cea care m-a impresionat cel mai mult a fost „Cameleonul“, apărută în septembrie 1950 în *Fantastic Novels*. A mai publicat câteva romane science-fiction, majoritatea pentru copii.

Oricum era clar pentru mine că Wollheim, ca şi legendarul John Campbell de la *Astounding*, prefera activitatea de redactor celei de scriitor. Wollheim a alcătuit prima antologie de texte provenite din revistele science-fiction, *Cartea de buzunar a science-fiction-ului*, în 1943. A lucrat multă vreme ca redactor la editura Ace Books, făcând lucruri bune şi novatoare. După aceea, a înfiinţat DAW Books, prima editură de cărţi broşate care se ocupa exclusiv de science-fiction – acolo a publicat un număr important din noile stele ale genului.

Una dintre cărţile sale, intitulată *Făuritorii de universuri*, a apărut în 1971. Era o istorie a genului science-fiction, în care încerca să demonteze unele aspecte mai exagerate ale legendei Campbell. De asemenea, se referea în mod favorabil la povestirile mele aparţinând ciclului Fundaţiei (despre care voi aminti la momentul cuvenit), susţinând că ele puseseră bazele science-fiction-ului modern. Fără să fiu de acord în totalitate cu el în aceste două privinţe, i-am acceptat laudele cu recunoştinţă, şi în cele din urmă i-am iertat incidentul cu „Simţul tăinuit“. (Da, sunt sensibil la laude. Cam toată lumea descoperă asta foarte repede, mai cu seamă redactorii mei.)

Don a suferit o hemoragie cerebrală în 1989, care i-a imobilizat corpul, dar nu şi mintea. DAW Books continuă să funcţioneze, sub conducerea soţiei sale, Elsie (*singura* lui soţie – o situaţie pe care, uneori, o consider foarte neobişnuită printre autorii de science-fiction), şi a fiicei lor, Betsy.

22. Primele vânzări

Abia pe la şaptesprezece ani m-am gândit că ar trebui să scriu o povestire cu finalul clar formulat dinainte, renunţând la obiceiul de a lua lucrurile aşa cum îmi veneau pe moment. Am început o asemenea povestire în mai 1937, am denumit-o „Tirbuşonul cosmic“ („Cosmic Corkscrew“) şi am lucrat la ea în etape, uneori lăsând-o să zacă luni la rând în sertar.

La începutul lui 1938, însă, *Astounding* şi-a modificat data apariţiei fără să-i anunţe pe clienţi, şi n-a sosit în ziua cuvenită. Temându-mă că-şi încetase existenţa, am sunat la Street & Smith şi am aflat că ziua apariţiei pe piaţă fusese modificată. Panica de moment care mă cuprinsese când crezusem că revista dispăruse pentru totdeauna m-a determinat să scot „Tirbuşonul cosmic“ şi să reîncep lucrul la ea. Doream să expediez textul atâta vreme cât mai aveam cui să-l trimit. L-am terminat în iunie 1938.

De unde graba aceea de a-l expedia? Am senzaţia că prin 1938 mă plictisesem de toate revistele de literatură „pulp“, *cu excepţia* celor de science-fiction. Citeam numai science-fiction, iar autorii începeau să capete în ochii mei proporţiile unor semizei. Doream să fiu şi eu un semizeu.

În plus, aş fi putut câştiga ceva bani dacă aş fi vândut povestirile – în primul rând, ardeam de nerăbdare să pot achita o parte din taxele de colegiu fără să recurg la tata. În vara lui 1935, lucrasem câteva săpătămâni, însă experienţa respectivă îmi lăsase amintiri neplăcute; aş fi preferat să câştig banii în faţa maşinii de scris.

Dar acum, după ce scrisesem povestirea, cum trebuia să procedez? Tata, la fel de neexperimentat ca şi mine, a propus să mă duc personal la redactorul-şef şi să-i înmânez manuscrisul. I-am spus că aş fi fost prea speriat pentru a face aşa ceva. (Mă şi vedeam dat afară din birou, însoţit de comentarii sonore şi insultătoare.) Tata a replicat: „De ce anume îţi este frică?“ (Îi convenea să vorbească aşa – doar nu se ducea *el*.)

Obişnuinţa de a-mi asculta tatăl era înrădăcinată de multă vreme în mine, de aceea am luat metroul până la Street & Smith şi am cerut să vorbesc cu domnul Campbell. Nu mi-a venit să cred când secretara l-a sunat şi apoi mi-a spus că pot intra. Audienţa respectivă era însă posibilă prin faptul că nu reprezentam un anonim pentru el. Primise şi publicase scrisorile mele, de aceea ştia că eram un fan science-fiction de nădejde. În plus, după cum aveam să descopăr, era un vorbitor de neoprit care avea nevoie de audienţă, iar în clipa aceea simţise că mă putea folosi în ipostaza cu pricina.

John Campbell m-a tratat extrem de respectuos, mi-a acceptat manuscrisul, mi-a promis că-l va citi cât mai repede şi s-a ţinut de promisiune. Am primit manuscrisul prin poştă, dar scrisoarea lui de refuz era atât de amabilă, încât am început imediat să scriu o altă povestire, intitulată „Pericolul dinspre Calistan“ („The Calistan Menace“). Realizarea ei a durat numai o lună.

După aceea, am scris câte o povestire pe lună şi i le-am dat pe toate lui Campbell, care le citea şi mi le returna însoţite de comentarii utile.

Abia pe data de 21 octombrie 1938, exact la patru luni după prima mea vizită la redacţia lui *Astounding*, am reuşit să vând cea de-a treia povestire „Naufragiaţi lângă Vesta“ („Marooned off Vesta“), dar nu lui Campbell, care mi-o refuzase. Am vândut-o la *Amazing Stories,* trecută recent la o nouă editură, Ziff-Davis, care decisese să publice povestiri de acţiune mai simpliste – acestea, deşi coborau ştacheta calităţii, creşteau vânzările.

Redactorul-şef al revistei era pe atunci Raymond A. Palmer*, un omuleţ de un metru cincizeci, cocoşat, cu o minte vioaie şi neortodoxă. Ceva mai târziu, el avea să creeze, practic de unul singur, mania farfuriilor zburătoare şi să abordeze publicarea de reviste pseudoştiinţifice. A murit în 1977, la vârsta de şaizeci şi şapte de ani. Nu l-am cunoscut niciodată personal, dar a fost primul redactor care mi-a cumpărat un text şi a venit o vreme când el amintea cu mândrie acest lucru.

Am primit pentru povestire şaizeci şi patru de dolari, ea fiind publicată în numărul din martie 1939 al lui *Amazing*. Datorită sistemului de distribuire, numărul a apărut pe 9 ianuarie 1939, la o săptămână după ce împlinisem nouăsprezece ani. Tata a expediat scrisori mândre şi pline de laude către toţi prietenii lui (nu ştiusem că avea vreunul) şi părea pregătit să facă acelaşi lucru cu ocazia fiecărei povestiri care urma să mi se publice. M-am străduit din răsputeri până l-am convins să se oprească.

După aceea, am vândut a doua povestire, „Pericolul calistan“, lui Fred Pohl – ea a apărut în *Astonishing* din aprilie 1940. N-am vândut niciodată prima povestire, „Tirbuşonul cosmic“, şi nici alte şapte povestiri din perioada mea de început. Nici una din ele nu mai există. Bănuiesc că atunci când am părăsit oraşul, în 1942 (din motive pe care le voi explica) mama, fără să-şi dea seama ce face, mi le-a aruncat. Din punct de vedere literar, nu reprezintă nici o pierdere; ba chiar pot spune că lumea a câştigat de pe urma dispariţiei lor. Din punct de vedere istoric, însă, este un mare păcat. Dintotdeauna, producţiile de tinereţe au prezentat un anume interes.

Prima povestire pe care i-am vândut-o lui John Campbell se numea „Tendinţe“ („Trends“); acesta a apărut în *Astounding* din iulie 1939. Deja, *Amazing* îmi publicase un alt text, numit „O armă prea teribilă“ („A Weapon Too Dreadful to Use“), în mai 1939, aşa că debutul în *Astounding* a reprezentat cea de-a treia povestire apărută.

Amănuntul acesta m-a deranjat întotdeauna. Am minimalizat mereu acele prime două povestiri pentru că nu mă încânta *Amazing*-ul lui Ziff-Davis şi mă simţeam stânjenit că lucrările mele apăreau într-o companie atât de îndoielnică. Eu doream să fiu publicat în *Astounding*, de aceea m-am străduit din răsputeri să consider „Tendinţe“ ca fiind prima mea povestire tipărită.

Greşesc, totuşi, procedând în felul acesta, întrucât este posibil ca primele două texte din *Amazing* să mă fi salvat de la o soartă mai rea decât moartea. John Campbell credea cu toată convingerea în necesitatea utilizării unor nume simple pentru autorii săi şi sunt sigur că mi-ar fi cerut să folosesc un pseudonim de tipul John Smith, iar eu l-aş fi refuzat cu încăpăţânare, şi poate că astfel mi-aş fi încheiat cariera de scriitor.

Cele două povestiri din *Amazing* au apărut însă sub numele meu adevărat – Isaac Asimov. Lui Palmer – fie el binecuvântat! – nu-i păsa de asemenea amănunte. Ca atare, probabil fiindcă faptul se consumase deja şi numele meu, aşa cum era, onorase pagina de cuprins a unei reviste de science-fiction, Campbell n-a scos un murmur şi numele mi-a fost scris în paginile din august ale lui *Astounding* în forma cuvenită.

Una peste alta, în ultimul an de colegiu am câştigat 197 de dolari. Nu însemna mare lucru, deşi în 1939 era o sumă considerabil mai mare decât acum, totuşi era un început. Nu doar începutul perioadei în care-mi puteam plăti singur taxele şcolare, ci şi începutul eliberării mele de sub tutela părintească şi al posibilităţii de a mă întreţine singur.

Însemna chiar mai mult decât atât, deoarece reprezenta ceva ce-mi dorisem mai presus decât banii. Ceea ce doream... ceea ce visam... lucrul după care tânjeam... era să-mi văd numele pe pagina de cuprins şi, cu litere mai mari, pe prima pagină a povestirii.

Asta obţinusem, şi-mi creştea inima.

23. John W. Campbell, Jr.

John Wood Campbell, Jr., născut în 1910, era doar cu nouă ani şi jumătate mai mare decât mine, deşi când îl întâlnisem prima dată îl considerasem în afara timpului. Era un bărbat înalt şi voinic, cu păr deschis la culoare, nas coroiat, faţă lătăreaţă cu buze subţiri şi ţinând veşnic între dinţi un port-ţigaret.

Era vorbăreţ, sigur pe sine, cu o minte ca argintul viu, autoritar. Conversaţia cu el însemna audierea unui monolog. Unii scriitori nu-l puteau suporta şi-l ocoleau, dar mie îmi amintea de tata, de aceea eram dispus oricând să-l ascultând perorând la infinit.

Aidoma atâtor personalităţi din science-fiction, avusese o copilărie nefericită. N-am aflat niciodată detaliile, fiindcă nu se referea la ele, iar eu nu pun întrebări în astfel de cazuri. În primul rând, nu sunt un individ indiscret, iar în al doilea rând prefer, desigur, să vorbesc mai degrabă despre mine decât despre altul.

A urmat Institutul de Tehnologie Massachusetts, fără să-l termine. Din câte am dedus, n-a izbutit să înveţe germana. A trecut la Universitatea Duke din statul North Carolina, faimoasă în tinereţea mea pentru cercetările lui Joseph B. Rhine* asupra percepţiei extrasenzoriale, şi poate că acest fapt a influenţat opiniile ulterioare ale lui Campbell în legătură cu respectivul subiect.

Prima sa povestire publicată a fost „Când atomii au dat greş“, în numărul din ianuarie 1930 al lui *Amazing*. Pe vremea aceea, cel mai faimos autor de science-fiction era Edward Elmer („Doc“) Smith*, care scria „povestiri superştiinţifice“. Smith a fost primul scriitor care a folosit călătoria interstelară în *Ciocârlia spaţiului* – numerele din august, septembrie şi octomobrie 1928 ale lui *Amazing* –, iar Campbell dorea să-l imite, imaginând istorii cu eroi ieşiţi din comun care jonglau cu stelele şi planetele. În *Amazing* din iunie 1930, el a publicat „Preferabil pirateria“, ce a constituit debutul faimosului său ciclu despre „Wade, Arcot şi Morey“, care l-a făcut să câştige o celebritate aproape egală cu cea a lui Smith.

Se cuvine să amintesc că Smith a continuat să scrie despre superştiinţă până în 1965, când a murit la vârsta de şaptezeci şi cinci de ani. El a fost unul dintre cei mai iubiţi scriitori de science-fiction, însă a rămas încremenit temporal. Primele sale povestiri îşi depăşeau cu zece ani epoca, iar ultimele rămăseseră cu zece ani în urma acesteia, deşi Campbell, animat de o remarcabilă fidelitate, a continuat să le publice în *Astounding*.

La un moment dat, Campbell s-a plictisit de superştiinţă şi şi-a îndreptat atenţia spre alte direcţii. În 1936 şi 1937, el a scris pentru *Astounding* un serial alcătuit din optsprezece episoade despre ultimele descoperiri din Sistemul Solar. Acesta a reprezentat una din primele incursiuni ale unui scriitor de science-fiction pe tărâmul ştiinţei propriu-zise.

Un lucru poate şi mai important l-a constituit însă o schimbare în stilul textelor sale. Renunţând la superştiinţă, el a abordat povestirile de atmosferă. Acestea difereau atât de radical de creaţiile sale anterioare, încât a fost nevoit să utilizeze un pseudonim pentru a evita să-şi dezamăgească cititorii care i le-ar fi citit crezându-le superştiinţă. Pseudonimul adoptat a fost Don A. Stuart, o simplă alterare a numelui de fată al primei sale neveste, Dona Stuart. Prima povestire sub acest pseudonim a fost „Asfinţit“, care a apărut în *Astounding* din noiembrie 1934, o lucrare ce a rămas clasică.

Treptat, el a abandonat textele semnate Campbell, continuând cu cele semnate Stuart, până la publicarea lucrării „Cine-i acolo?“*, în *Astounding* din august 1938. Este posibil ca aceasta să fie cea mai bună povestire science-fiction scrisă vreodată.

În momentul acela, însă, el îşi descoperise adevărata vocaţie. În 1938, a preluat conducerea revistei *Astounding* şi a păstrat-o tot restul vieţii. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să schimbe titlul din *Astounding Stories* în *Astounding Science-Fiction* (*ASF*).

Campbell a reprezentat forţa cea mai puternică a science-fiction-ului din toate timpurile; pe durata primilor zece ani de conducere a lui *ASF*, el a dominat în mod autoritar genul. În 1939, a înfiinţat *Unknown*, o revistă cuprinzând texte fantastice pentru adulți, unică și minunată în felul ei... dar care n-a avut o viață lungă din cauza crizei de hârtie din timpul Celui de-al Doilea Război Mondial.

În acei ani, Campbell a descoperit și format o duzină de excelenți scriitori de science-fiction, printre care m-am numărat și eu.

Ar fi părut imposibil ca acest gigant să cunoască o perioadă de declin, însă așa s-a întâmplat. Însuși succesul său, conferirea de respectabilitate science-fiction-ului prin povestiri despre savanți și ingineri, iar nu despre aventurieri și super-eroi, a dus la apariția concurenței. În 1949, *The Magazine of Fantasy and Science-Fiction* (*F&SF*) a debutat sub conducerea lui Anthony Boucher* și J. Francis McComas*, repurtând un mare succes. În 1950, pe scenă a apărut *Galaxy*, realizată de Horace L. Gold*, care a fost de asemenea primită foarte bine. Fiind pus în umbră de cele două noi reviste, Campbell a decăzut.

Declinul a fost accelerat de propriul său caracter. Campbell avea o deosebită plăcere să facă investigații la granițele științei, trecând în pseudoștiință. Părea să ia în considerare cu toată seriozitatea povești precum farfuriile zburătoare, capacitățile psionice de tipul percepției extrasenzoriale (influența lui Rhine), ba chiar și altele mult mai prostești, ca „propulsia Dean“ și „mașina Hieronymus“. În primul rând, însă, a susținut „dianetica“, un tip de terapie mintală neconvențională inventată de un alt scriitor de science-fiction, L. Ron Hubbard*. Bazele ei au fost prima dată publicate într-un articol intitulat „Dianetica“, în *ASF* din mai 1950.

Toate acestea au avut un cuvânt de spus asupra genului de povestiri acceptate de Campbell, ducând, după părerea mea, la declinul revistei. Mai mulți autori produceau texte pseudoștiințifice pentru a-și asigura cumpărarea lor de către Campbell, în vreme ce scriitorii cei mai buni s-au retras și eu i-am urmat. Nu am încetat să scriu pentru Campbell și nici nu am rupt prietenia noastră, dar a intervenit o oarecare răceală, deoarece eu nu-i acceptam ideile stranii și i-o spuneam în față.

Am scris o povestire, „Convingere“ („Belief“), publicată în *ASF* din octombrie 1953, care se ocupa de capacitățile psionice așa cum le vedeam *eu*. După discuții îndelungate, am acceptat să schimb sfârșitul la dorința lui Campbell, dar nu i-am iertat acest lucru niciodată.

El a continuat să conducă revista – al cărei nume s-a modificat în *Analog* la începutul anilor ’60 – până la moartea sa, survenită pe 11 iulie 1971, la vârsta de șaizeci și unu de ani. În orice caz, însă, trebuie să spun cu regret că, în ultimii douăzeci de ani ai vieții a fost doar o umbră tot mai palidă a fascinantei personalități de odinioară.

24. Robert A. Heinlein

În primii doi ani de colaborare cu John Campbell, am cunoscut mai mulți oameni care aveau în cele din urmă să devină stele de primă mărime ale science-fiction-ului. Prieteniile astfel întemeiate, ca aproape toate cele din interiorul genului, aveau să rămână pe viață.

Bănuiesc că motivul îl constituia faptul că ne simțeam cu toții aparținând unui grup mic, ironizat și defăimat de vasta majoritate care, pur și simplu, nu reușea să ne înțeleagă. Din această cauză, ne-am strâns laolaltă, tânjind după siguranță și căldură, formând o frăție care n-a eșuat niciodată. Nici chiar concurența pentru vânzarea textelor nu ne-a învrăjbit. În zilele acelea, banii obținuți din science-fiction erau atât de puțini, încât practic nu aveam pentru ce ne invidia. De fapt, scriam de plăcere.

(În ziua de azi, bănuiesc că situația s-a modificat. Există de zece ori mai mulți autori de science-fiction decât în 1939, iar sumele rezultate din avansuri, drepturi de ecranizare și altele sunt uneori uriașe. Mi se pare că în aceste condiții, vechiul sentiment al frăției nu mai poate exista.)

Din anumite puncte de vedere, prietenia mea cea mai însemnată a fost cu Robert Anson Heinlein*, un bărbat foarte chipeș, având o mustață îngrijit aranjată, surâs blând și maniere curtenitoare, în a cărui prezență mă inhibam întotdeauna. Pe lângă aristocrația pe care o degaja, mă simțeam ca un provincial.

Heinlein făcuse parte din marina S.U.A., dar fusese trecut în rezervă în anul 1934 pentru tuberculoză. În 1939, la vârsta de treizeci și doi de ani (târziu pentru un scriitor de science-fiction), s-a apucat de scris, prima lui povestire, „Ancoră de salvare“ (*ASF* din august 1939), apărând la o lună după „Tendințe“ a mea. Din clipa publicării primului text, întrega lume science-fiction l-a acceptat, cu o înmărmurită admirație, drept cel mai bun scriitor al genului, poziție pe care și-a păstrat-o toată viața. Desigur, și eu am fost impresionat. M-am numărat printre primii care au trimis revistelor scrisori de laudă despre creația lui.

A devenit imediat principalul colaborator al *ASF* și a ajuns prieten bun cu Campbell, deși se pare că a impus drept condiție a acestei prietenii ca nici una din povestirile lui să nu fie respinse.

Heinlein nu s-a împăcat niciodată cu trecerea în rezervă. Aflând despre Pearl Harbour*, el a dorit să se înroleze ca voluntar, însă a fost respins. De aceea a venit pe Coasta de Est, căutând o modalitate de a se face util în calitate de civil.

A reuşit să-şi găsească un post la Naval Air Experimental Station (Baza de experimentări aero-navale), după care a început să caute şi alte persoane de formaţie ştiinţifică/inginerească, care i-ar fi putut deveni colaboratori. L-a recrutat pe Sprague de Camp* (asupra căruia mă voi opri în curând mai mult) şi mi-a oferit şi mie o slujbă. În cele din urmă, după multe frământări pe care le voi descrie mai târziu, am acceptat.

Trebuie să precizez că prietenia mea cu Heinlein n-a urmat calea netedă şi dreaptă care mi-a marcat celelalte legături din science-fiction. Lucrul acesta avea să iasă la iveală imediat după angajarea la NAES. Nu ne-am certat niciodată în mod deschis (caut să nu mă cert cu nimeni) şi nu l-am refuzat niciodată. Ne-am salutat cu căldură ori de câte ori ne-am reîntâlnit, până la moartea lui.

Cu toate acestea, în prietenia noastră exista o anumită reţinere. Heinlein nu era un tip agreabil, precum celelalte personalităţi science-fiction pe care le cunoşteam şi îndrăgeam. El nu era genul de om care să respecte independenţa celorlalţi – avea senzaţia că se pricepea mai bine decât oricine în orice domeniu şi căuta să te convingă să-i dai dreptate. Campbell proceda similar, totuşi îşi păstra seninătatea dacă nu erai de acord cu el, pe când, în aceleaşi circumstanţe, Heinlein devenea ostil.

Nu mă împac grozav cu cei care îşi dau aere de atotştiutori în faţa mea şi care mă sâcâie cu faptul că (vorba vine!) sunt mai pricepuţi decât mine în diverse domenii; în consecinţă, am început să-l evit.

În plus, deşi fusese un liberal înflăcărat în timpul războiului, Heinlein a devenit un înrăit conservator de dreapta imediat după declararea păcii. Asta s-a petrecut atunci când a divorţat de soţia lui cu vederi liberale, Leslyn, optând pentru o înrăită conservatoare de dreapta, Virginia.

Ronald Reagan* a suferit aceeaşi schimbare atunci când s-a despărţit de liberala Jane Wyman şi s-a însurat cu ultraconservatoarea Nancy, dar mie Reagan mi s-a părut dintotdeauna un tip lipsit de minte, care repetă opiniile oricui ajunge în preajma lui.

Nu-l pot judeca însă pe Heinlein în acelaşi fel, deoarece nu pot crede că ar fi fost capabil să urmeze orbeşte părerile nevestei. Mă gândeam adesea nedumerit la cazul lui (bineînţeles, nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să-l întreb chiar pe el – sunt sigur că ar fi refuzat să-mi răspundă şi m-ar fi tratat cu ostilitate), ajungând în cele din urmă la o concluzie: niciodată n-aveam să mă însor cu cineva care nu-mi împărtăşea opiniile politice, sociale şi filozofice.

A te căsători cu cineva având cu totul alte păreri în aceste direcţii fundamentale însemna să accepţi o viaţă de certuri şi contraziceri, sau (mai rău, din unele puncte de vedere) o înţelegere tacită de a nu discuta niciodată despre asemenea aspecte. Nici nu întrezăream vreo şansă de armonie. Eu n-aveam în nici un caz să-mi modific opiniile de dragul liniştii în familie şi nici nu doream o tovarăşă de viaţă atât de nesigură pe propriile-i idei încât să fie gata să renunţe la ele. În primul rând, voiam o nevastă compatibilă cu părerile mele şi trebuie să spun că asta a fost valabil în cazul ambelor mele soţii.

Trebuie să mai amintesc un amănunt legat de Heinlein, şi anume faptul că nu se număra printre scriitorii care, ajungând la un anume stil literar, îl menţin tot restul vieţii, în ciuda schimbării curentelor şi a modelor. Am pomenit deja de E. E. Smith, care era un asemenea autor, şi – trebuie s-o recunosc – eu sunt un altul. Romanele pe care le-am scris în ultima vreme sunt în genul celor scrise în anii '50. (Unii exegeţi m-au admonestat pentru asta, dár nu-i voi băga niciodată în seamă pe critici.)

Heinlein, în schimb, a încercat să ţină pasul cu vremurile, romanele lui mai noi dorind să ilustreze preceptele curentelor literare post-1960. Spun „a încercat“, fiindcă nu mi se pare că a izbutit. Nu judec lucrările altora (nici măcar pe ale mele) şi nu vreau să fac afirmaţii subiective despre ele, totuşi trebuie să admit că mi-ar fi plăcut să-şi fi păstrat stilul din povestiri precum „Soluţie nesatisfăcătoare“ (*ASF* din octombrie 1941), când folosea pseudonimul Anson MacDonald, sau din romane ca *Stea dublă*, publicat în 1956, pe care-l consider cel mai bun lucru pe care l-a realizat vreodată.

Tot el a ieşit şi în afara lumii mărginite a science-fiction-ului. A fost primul din grupul nostru care a apărut în revistele „de lux“, publicând „Colinele verzi ale Pământului“ în *The Saturday Evening Post*. O vreme, l-am invidiat pentru asta, până ce m-am gândit că astfel promova problema science-fiction-ului şi, totodată, le făcea celorlalţi mai uşoară încercarea de a merge în aceeaşi direcţie. Heinlein a fost de asemenea implicat în producerea unui film ce se dorea simultan romantic şi science-fiction – *Destinaţie Luna**. Atunci când Science Fiction Writers of America* a început, în 1975, să atribuie premiul Grand Master, Heinlein a fost primul laureat, în aclamaţiile generale.

Moartea lui, petrecută la 8 mai 1988, la vârsta de optzeci de ani, a fost urmată de un torent de regrete, venind chiar şi din afara science-fiction-ului. Până la sfârşit, el îşi păstrase nezdruncinată poziţia de cel mai mare scriitor de science-fiction.

În 1989, cartea lui *Mormăituri din mormânt* a fost publicată post-mortem. Ea conţinea corespondenţa lui cu diverşi redactori şi, în principal, cu agentul său literar. Am citit-o, am clătinat din cap şi am dorit să nu fi apărut niciodată, fiindcă Heinlein (cel puţin aşa mi se părea) dovedea în scrisorile acelea o răutate pe care i-o simţisem încă de pe vremea când lucram la NAES; oricum, în concepţia mea, o asemenea trăsătură nu s-ar fi cuvenit să fie dezvăluită lumii.

25. Lyon Sprague de Camp

Lyon Sprague de Camp s-a născut în 1907, în acelaşi an cu Robert Heinlein. Este un tip înalt şi arătos, îşi ţine spinarea dreaptă şi are o minunată voce de bariton (deşi e complet afon). Când l-am văzut prima oară, avea o mustaţă elegantă, iar în ultima vreme i-a adăugat un barbişon tuns scurt. Aspectul lui are ceva foarte britanic.

Dintre toate persoanele pe care le cunosc, el pare cel mai neschimbat. L-am întâlnit când avea treizeci şi doi de ani. Acum, după trecerea a cincizeci de ani, este rapid identificabil – părul i s-a mai rărit, barba s-a grizonat, dar a rămas acelaşi L. S. de Camp. Alţi indivizi s-au schimbat şi nu mai seamănă deloc cu fotografiile din tinereţe, ceea ce nu este cazul lui.

Pare ameninţător şi rezervat, dar asta nu-i decât o iluzie. În mod incredibil, este *timid*. Cred că de aceea ne înţelegem atât de bine, întrucât în prezenţa mea nimeni nu poate fi timid; nu permit aşa ceva. Cu mine, se poate relaxa. Oricum, am faţă de el o afecţiune profundă. De la bun început, de la prima noastră întâlnire, în biroul lui Campbell, în 1939 – eu un tânăr lipsit de experienţă, iar el deja un autor versat –, m-a tratat cu un respect plin de gravitate care m-a câştigat. De atunci, am rămas prieteni, discutând la telefon sau corespondând.

Dintotdeauna, am fost prea copleşit de respect şi admiraţie pentru a-l tutui pe Campbell, iar cu Heinlein n-am ajuns atât de intim încât să-i folosesc prenumele. De Camp, însă, a fost, este şi va fi întotdeauna „Sprague“ pentru mine.

Este căsătorit de peste cincizeci de ani cu soţia lui, Catherine; când l-am cunoscut, de-abia se însurase. Ea s-a născut în acelaşi an cu el şi se ţine la fel de bine. Aparent neîmbătrâniţi, amâdoi sunt foarte ocupaţi cu scrisul şi călătoriile.

În timpul crizei economice, Sprague s-a descurcat greu (ca noi toţi) iar în 1937 s-a apucat să scrie science-fiction. Prima lui povestire „Izolingvalii“ a apărut în *ASF* din septembrie 1937. Asta se întâmpla înaintea epocii Campbell; când a venit la conducerea revistei, Campbell a introdus schimbări atât de radicale în domeniu, încât mulţi autori care-şi câştigaseră anterior celebritatea n-au putut ţine pasul şi au dispărut. (A fost o situaţie similară cu tragedia starurilor filmului mut, după introducerea sonorului.) Sprague, însă, s-a adaptat fără probleme.

El este unul din acei autori de science-fiction care pot scrie cu aceeaşi uşurinţă literatură sau non-ficţiune. A publicat multe cărţi despre aspectele de graniţă ale ştiinţei, dar şi-a păstrat întotdeauna detaşarea cea mai raţională. Totodată, este autorul unor excelente romane fantastice şi istorice.

În timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, Heinlein, Sprague şi cu mine am lucrat la Naval Air Experimental Station. Iniţial, am fost cu toţii angajaţi civili. Lui Heinlein nu i se accepta statutul de ofiţer, iar eu nu mi-l doream în nici un caz. Sprague, însă, şi-a propus acest obiectiv şi în scurt timp a devenit locotenent de marină. Înainte de sfârşitul războiului, fusese avansat căpitan de rangul trei, deşi îndatoririle îl ţineau în spatele unui birou din cadrul NAES.

Voi repeta acum un episod pe care l-am relatat în anterioara autobiografie...

Din motive de securitate, în incinta NAES trebuia să purtăm ecusoane de identitate. Dacă le uitam, ne alegeam cu o muştruluială umilitoare, ni se dădeau ecusoane temporare şi eram penalizaţi cu tăierea unei ore din salariu.

La început, eu şi Sprague veneam împreună la slujbă; odată, când am ajuns înaintea porţii, el şi-a dus mâna la rever şi a exclamat:

— Mi-am uitat ecusonul!

Pentru Sprague era o chestiune serioasă, întrucât îşi imagina că un asemenea incident urma să i se consemneze în dosar, existând posibilitatea de a-i afecta tentativa de a ajunge ofiţer. De aceea, mi-am scos ecusonul şi i-am spus:

— Ia-l pe al meu. Nimeni n-o să-l privească atent, astfel încât o să poţi intra. După program, mi-l dai înapoi.

— Şi tu ce vei face? m-a întrebat.

— O să capăt un frecuş. Sunt obişnuit.

— Inimile bune, a murmurat el cu glas stins, sunt mai preţioase decât coroanele regale.

De atunci, Sprague n-a încetat niciodată să mă laude, în scris sau verbal, deşi acum pretinde că nu-şi mai aminteşte episodul. Îmi place să cred că acţiunea mea a fost motivată de simpatia sinceră pentru el, dar dacă aş fi fost un cinic adevărat, dotat cu puteri de previziune, aş fi considerat-o o bună investiţie.

După Cel de-al Doilea Război Mondial, Sprague a rămas în Philadelphia, iar eu am revenit în New York. Am participat la cea de-a optzecea aniversare a lui pe 27 noiembrie 1987. În 1989, Sprague şi Catherine s-au mutat în Texas pentru a profita de climatul cald şi a fi mai aproape de cei doi fii ai lor, Lyman şi Gerard. Pentru prietenia noastră, însă, distanţa nu contează. Chiar aseară am vorbit cu el la telefon.

26. Clifford D. Simak

Clifford Donald Simak* s-a născut în 1904 şi a lucrat ca ziarist în Minneapolis. Primul meu contact cu el a fost când am citit o povestire, „Planeta soarelui roşu“, în numărul din decembrie 1932 al lui *Wonder Stories*. Mi-a plăcut atât de mult încât, într-o pauză, la gimnaziu, m-am aşezat pe o bordură şi am povestit-o în amănunt unui grup de puşti extrem de atenţi.

Nu ţinusem minte numele autorului. Nu mi-am dat seama cine o scrisese decât peste patruzeci de ani, când am alcătuit o antologie cu povestirile mele favorite din anii '30, publicată de Doubleday în 1974 sub titlul *Înaintea Epocii de Aur (Before the Golden Age)*. În momentul acela, Cliff era un prieten vechi şi am rămas stupefiat descoperind că povestirea pe care o îndrăgisem îi aparţinea.

De fapt, „Planeta soarelui roşu“ era chiar primul lui text. A mai scris câteva, apoi a abandonat genul, deoarece nu-i plăcea science-fiction-ul care se publica. Când însă Campbell a preluat *ASF*, Cliff a fost stimulat şi a devenit rapid unul din principalii colaboratori ai revistei.

În acest punct, trebuie să vă povestesc cum am devenit prieteni, deşi este un episod pe care l-am relatat deseori.

Cliff Simak a scris „Regula 18“, apărută în *ASF* din iulie 1938. În scrisoarea lunară pe care o adresam revistei, eu am afirmat că nu-mi plăcuse povestirea şi i-am acordat o notă foarte mică.

Destul de rapid, am primit o scrisoare din partea lui Cliff, care mă ruga să detaliez ce anume greşise, pentru a-şi îmbunătăţi stilul. Tonul lui curtenitor şi amabilitatea mi-au tăiat răsuflarea – trebuie să recunosc cu sinceritate că nu mă pot imagina reacţionând cu aceeaşi curtoazie şi amabilitate în faţa oricărui puşti obraznic care ar avea cutezanţa să critice una din povestirile *mele*.

Reacţia era însă caracteristică pentru Cliff, cu siguranţă una dintre figurile cele mai puţin polemice ale science-fiction-ului. N-am auzit niciodată un cuvânt rău despre el, ci doar lucruri bune şi laude generale.

Oricum, am recitit imediat „Regula 18“ (ajunsesem deja să *păstrez* revistele science-fiction) şi, spre marea mea stânjeneală, am descoperit că era o povestire foarte bună.

Ceea ce mă derutase la prima lectură fusese faptul că Cliff trecea de la o scenă la alta fără interludii, iar eu nu eram obişnuit cu tehnica respectivă. A doua oară, mi-am dat seama ce făcuse şi de ce anume. Procedeul respectiv conferise textului un ritm mai susţinut.

Am redactat o scrisoare plină de umilință și mi-am explicat eroarea. Astfel, chiar înainte de a-mi publica prima povestire, au început o prietenie și o corespondență care au durat până la moartea lui Simak.

Mai mult decât atât, incidentul m-a determinat să-i parcurg lucrările cu atenție și să încerc să-i imit stilul simplu și lipsit de zorzoane. Bănuiesc că în mare parte am reușit și că în felul acesta mi-am îmbunătățit în mod considerabil scrisul. El este, așadar, a treia persoană care mi-a influențat cariera. John Campbell și Fred Pohl au făcut-o prin sfaturi, iar Cliff Simak prin exemplul personal.

Am relatat de atâtea ori această întâmplare, încât Simak, un individ plin de modestie, m-a întrebat oarecum stânjenit dacă aveam să mă opresc vreodată din a-l lăuda.

Răspunsul meu a constat într-un singur cuvânt: „Niciodată!"

Cliff a fost unul dintre cei care au primit premiul Grand Master conferit de Science Fiction Writers of America și pot afirma că l-a meritat pe deplin.

A murit pe 25 aprilie 1988, la optzeci și patru de ani. Dar, din cauză că Heinlein a murit la mai puțin de două săptămâni după aceea, decesul lui Simak a trecut pe locul doi în atenția iubitorilor de science-fiction. Am încercat un gust amar, deoarece, chiar dacă Heinlein a avut mai mult succes, eu continuu să cred că Cliff a fost un om mult mai bun.

27. Jack Williamson

Jack Williamson* este genul de nume anglo-saxon specific revistelor „pulp", dar nu este un pseudonim. Mai exact, numele complet e John Stewart Williamson, iar Jack reprezintă porecla firească.

S-a născut în 1908 și actualmente e veteranul incontestabil al scriitorilor de science-fiction, fiindcă prima lui povestire, „Omul metalic", a apărut în numărul din decembrie 1928 al lui *Amazing*, iar Jack continuă să scrie, ceea ce, din câte știu, nu mai face nici un autor de aceeași vârstă. Alături de Cliff Simak, el constituie o altă figură îndrăgită de toți, aflându-se deasupra oricăror controverse și critici. Povestirile lui din anii '30 erau printre cele mai apreciate de mine.

El a fost unul dintre puținii care au reușit fără probleme să depășească tranziția la perioada Campbell și a doua persoană (după Heinlein) răsplătită cu premiul Grand Master de către Science Fiction Writers of America.

Întâiul meu contact cu bunătatea lui Jack s-a petrecut în 1939, când, după apariția primei mele povestiri, „Naufragiați lângă Vesta", am primit de la el o carte poştală pe care scria: „Bun venit printre noi“. A fost primul eveniment care m-a făcut să mă *simt* ca un autor de science-fiction şi am rămas permanent recunoscător pentru gestul acela sensibil şi generos.

Williamson dusese o viaţă pauperă în sud-vest şi avea o educaţie limitată, fapt care era vizibil în primele sale scrieri. Treptat, însă, el a revenit pe băncile şcolii, obţinând în final un post de profesor. Fără nici o exagerare, poate fi considerat un gentleman cu adevărat deosebit.

Ca şi în cazul lui Cliff Simak, m-am întâlnit cu Jack doar în rarele ocazii când amândoi participam la aceleaşi convenţii science-fiction.

28. Lester del Rey

Lester del Rey* (forma simplificată a unui sonor nume spaniol) s-a născut în 1915. Este un individ micuţ şi slăbuţ, cu glas sonor şi fire bătăioasă. Are un chip triunghiular, ascuţit spre bărbie, şi poartă ochelari cu lentile groase, deoarece a fost operat de cataractă. Când l-am cunoscut, în 1939, era bărbierit, dar de atunci şi-a lăsat o barbă rară şi neregulată. Dintotdeauna am avut senzaţia că aşa trebuie să fi arătat vrăjitorul Gandalf din *Stăpânul inelelor* al lui Tolkien*.

Horace Gold (un autor şi redactor de science-fiction, asupra căruia voi zăbovi mai târziu) avea obiceiul să spună că Lester „are trupul unui poet şi sufletul unui camionagiu“, ceea ce mi se pare o descriere perfectă. Din nefericire, Horace a căutat să completeze remarca spunând: „Iar Isaac are trupul unui camionagiu şi sufletul unui poet.“ Mă tem că a greşit în ambele aprecieri.

Lester face parte din acei oameni pe care norocul mi i-a scos în cale. Este absolut cinstit, o persoană pe al cărei cuvânt te poţi bizui şi în care poţi avea încredere. La urma urmelor, întâlneşti atâţia sonaţi, atâţia indivizi care mint şi-şi încalcă promisiunile, încât uneori ai senzaţia oribilă că viaţa este o groapă de gunoi în care oamenii sunt coji putrede de banană. Şi totuşi, un *singur* om cinstit împrospătează aerul stricat de o mie de escroci. Din acest motiv, îl preţuiesc pe Lester şi pe ceilalţi oameni cinstiţi pe care i-am cunoscut în science-fiction sau în afara lui.

În literatura evreiască moralistă există o pildă în care se afirmă că Dumnezeu nu distruge această lume nenorocită şi păcătoasă de dragul puţinilor oameni corecţi care pot fi găsiţi în fiecare generaţie. Dacă aş fi fost religios, aş fi crezut cu tot sufletul acest lucru. Nu pot fi niciodată îndeajuns de recunoscător numeroşilor oameni corecţi pe care soarta mi i-a scos în cale, precum şi faptului că am căzut atât de rar în mâinile celor răi.

Lester a fost căsătorit de patru ori. Nu ştiu dacă scriitorii deţin o caracteristică anume ce încurajează divorţurile. Poate că ei sunt atât de absorbiţi de concentrarea specifică profesiunii lor, de scrisul în sine, încât au puţin sau deloc timp pentru familii. Bănuiesc că puţine sunt soţiile care pot îndura multă vreme o astfel de situaţie. Aceasta este cu atât mai adevărat, cu cât scriitorii câştigă rareori destul de mult pentru ca nevasta să poată murmura în barbă: „Măcar aduce bani în casă".

Am cunoscut-o destul de bine pe Evelyn, a treia soţie a lui Lester. Avea un chip îngust, era atrăgătoare şi inteligentă. Cred că la început nu m-a plăcut. (Nu ştiu de ce.) Cu toate acestea, pe măsură ce a ajuns să mă cunoască mai bine, m-a îndrăgit tot mai mult. Eu am îndrăgit-o de la început. Ea m-a ajutat să revin la science-fiction după ce părăsisem o vreme genul (un episod pe care-l voi povesti la momentul cuvenit). În martie 1967, m-a întrebat:

— De ce nu mai scrii science-fiction, Isaac?

— Ştii foarte bine, i-am răspuns cu tristeţe, că am rămas în urma domeniului. Sunt un dinozaur.

— Vorbeşti prostii, mi-a replicat ea. Când scrii, *tu* eşti domeniul.

Am strâns cu putere remarca ei la piept – trebuie să recunosc că mai ales aceasta m-a ajutat să revin la science-fiction.

Evelyn a murit în mod tragic într-un accident de automobil, pe 28 ianuarie 1970. Avea doar patruzeci şi patru de ani.

A existat o vreme când mi se părea că Lester bea prea mult. Poate că exageram, datorită antipatiei pe care o simt faţă de alcool, dar oricum, dacă a avut o problemă în această direcţie, şi-a rezolvat-o de mult.

Se ridică totuşi întrebarea dacă alcoolismul constituie un risc profesional pentru scriitori. Am auzit chestiunea aceasta pusă cu toată seriozitatea şi cred că pot înţelege motivele. Scrisul este o meserie practicată de unul singur. Chiar dacă un scriitor duce o viaţă mondenă regulată, atunci când trece la adevărata lui slujbă rămâne singur în faţa maşinii de scris sau a procesorului de texte. Nimeni altul nu mai poate fi implicat.

În plus, este bine ştiută nesiguranţa creatorului. Nu cumva textele lui sunt slabe? Chiar dacă este un autor popular, care nu-şi pune problema publicării, el îşi poate face griji în privinţa calităţii. Am impresia că o combinare între singurătate şi nesiguranţă (la care se adaugă, în unele cazuri, apropierea inexorabilă a termenului de predare) duce uşor la căutarea alinării în băutură. Şi cunosc destui scriitori de science-fiction care sunt băutori înveteraţi.

Cum am scăpat eu? În primul rând, am fost învăţat să mă feresc de băuturile alcoolice de către un tată sever. În al doilea rând, motivele care-i împing pe scriitori spre băutură nu există în cazul meu. Mie îmi *place* să fiu singur, deşi pot fi foarte sociabil într-un grup, mai cu seamă dacă sunt lăsat să vorbesc numai eu. De asemenea, nu m-am gândit niciodată că operele mele pot fi proaste. Sunt lipsit de orice discernământ critic şi-mi place tot ceea ce scriu.

Ţinând cont de acest raţionament, mă surprinde faptul că Harlan Ellison* (la care mă voi referi mai târziu), un scriitor mult mai talentat decât mine, dar a cărui viaţă literară este mult mai instabilă, nu se atinge de băutură. Cred că noi doi şi Hal Clement* (alt autor despre care vă voi povesti) suntem cei mai de seamă abstinenţi din science-fiction.

Dar m-am îndepărtat de la subiect...

Viaţa lui Lester s-a schimbat complet după al patrulea mariaj, cu Judy-Lynn. A fost un episod dramatic, asupra căruia voi reveni la momentul cuvenit.

Prima povestire a lui Lester, „Credinciosul“, apărută în *ASF* din aprilie 1938, a fost scrisă în împrejurări mai degrabă desprinse din literatură decât din viaţa de zi cu zi. Citind o povestire science-fiction care nu-i plăcuse, el aruncase revista cât colo spunând:

— Aş fi putut scrie o chestie mult mai bună.

La care prietena lui, căreia i se adresase, replicase:

— Facem pariu că nu poţi?

El se aşezase la masă... şi restul aparţine istoriei.

Dintre povestirile lui del Rey, favorita mea este „Sfârşitul zilei“, apărută în *ASF* din mai 1939, pe care am citit-o în metrou şi la care am plâns. Într-un moment de imprudenţă, i-am mărturisit acest lucru şi de atunci el mă are la mână.

29. Theodore Sturgeon

Theodore Sturgeon*, născut în 1918, a purtat iniţial numele de Edward Hamilton Waldo, dar a adoptat numele tatălui său vitreg. Ca şi Fred Pohl, Jack Williamson, Lester del Rey şi alţii, Ted a avut o copilărie grea şi o educaţie incompletă. (Oare genul acesta de educaţie îi împinge pe oameni spre scris datorită imposibilităţii de a căpăta de lucru?)

Ted a trecut de la o slujbă la alta, până ce, în cele din urmă, a început să scrie science-fiction. Prima lui povestire a fost „Respiratorii de eter“, apărută în *ASF* din septembrie 1939. Asta se petrecea la o lună după debutul lui Heinlein şi la două luni după debutul meu. În acele zile fericite, Campbell descoperea lunar scriitori de calibru.

Aidoma lui Ray Bradbury*, Ted era un autor cu un stil poetic aparte. (Bradbury a fost singurul scriitor de calibru din anii '40 care n-a fost descoperit de Campbell și care, practic, nu i-a vândut acestuia nici o povestire. Cei doi pur și simplu nu se potriveau, ceea ce nu l-a împiedicat pe Bradbury să devină faimos și bogat.)

Problema cu literatura poetică este că, dacă îți reușește, rezultatul e minunat; în schimb dacă dai greș, iese o mizerie. De obicei, autorii cu simț poetic scriu opere inegale. Un tip prozaic ca mine, care ratează în mod regulat vârfurile, evită în același timp și prăbușirile. Oricum, textele lui Ted erau de cele mai multe ori minunate.

Sturgeon era un individ cu totul aparte. Vorbea blând și părea timid, fiind exact genul de bărbat de care le place femeilor tinere să aibă grijă, chiar și după ce îmbătrânește. Drept rezultat, el a dus o viață sexuală complexă și una maritală complicată, pe care eu n-am reușit niciodată să le înțeleg. Acest lucru s-a reflectat și în scrierile sale, care se ocupau din ce în ce mai mult de iubire și sex în diferitele lor ipostaze.

A fost un autor destul de prolific în anii '40 și '50, dar apoi blocajul scriitorului a devenit o problemă tot mai accentuată, și în ultima parte a vieții s-a pomenit redus la o stare de nesiguranță considerabilă. Uneori îmi scria, solicitându-mi sume mici, pentru a nu se confrunta cu situații stânjenitoare. Desigur, i le expediam.

Am un „punct vulnerabil“ în această privință, de aceea, ocazional, zeci de scriitori au ciugulit câte ceva de la mine. Adevărul este că nevoile mele sunt puține la număr și n-am multe ocazii pentru a-mi cheltui banii nebunește. Chiar și în armată, alți soldați împrumutau de la mine sume mici pe care le restituiau în ziua soldei. Dacă nu fumezi sau nu bei, banii îți rămân în buzunar. Ori de câte ori împrumut bani, simt că-mi exprim o profundă recunoștință pentru că dau și nu iau cu împrumut.

Nici nu mă aștept să primesc banii înapoi. Considerând fiecare împrumut un cadou, accept problema în mod realist. Adesea, cei care sunt siliți să împrumute de la prieteni nu au posibilitatea de a plăti – desigur, eu nu cer banii *niciodată*. În al doilea rând, fiindcă nu mă aștept să-i mai primesc, evit dezamăgirile. Trebuie totuși să precizez că în multe cazuri, deși nu în toate, banii îmi sunt returnați.

Odată, un prieten ne-evreu mi-a cerut o sumă mică și, fără un cuvânt, i-am completat un cec. Mi-a promis că-mi va înapoia banii peste șase săptămâni și s-a ținut de cuvânt. După aceea mi-a spus, ușor nedumerit:

— Am colindat mai întâi pe la toți amicii mei ne-evrei, dar m-au refuzat. Te-am lăsat pe tine la urmă pentru că ești evreu, și totuși mi-ai împrumutat banii.

Iar eu i-am răspuns cu ceea ce sper că a fost numai o blândă ironie:

— Vai de mine, şi nu ţi-am cerut nici dobândă! Probabil că am uitat că sunt evreu.

Dar să revin la Sturgeon. Ted făcea parte dintre cei care restituiau banii *întotdeauna*, uneori însă după un timp atât de îndelungat, încât uitam că-i împrumutasem.

Desigur, relaţia noastră funcţiona în ambele sensuri. Odată, Ted aranjase ca mai mulţi scriitori de science-fiction să participe la o emisiune radiofonică în serial. Din nefericire, producătorul emisiunii n-a obţinut succesul aşteptat şi a abandonat serialul, rămânând dator scriitorilor – deşi nu cu sume mari. Ted s-a luptat luni de zile să obţină banii de la el. A izbutit în cele din urmă, şi toţi cei implicaţi, inclusiv eu, am primit cecurile.

După câteva săptămâni, Ted mi-a adresat o scrisoare pe un ton destul de plângăcios. Povestea în amănunt cât se străduise pentru a smulge banii de la respectivul individ şi încheia: „Iar dintre toţi cărora le-am expediat cecuri, tu ai fost singurul care mi-a răspuns şi mi-a mulţumit."

Dintotdeauna, am considerat că nu-i greu să fii politicos cu ceilalţi, făcându-le o bucurie cu ajutorul unor gesturi mărunte, întrucât şi aceştia, la rândul lor, se vor comporta similar.

30. Facultatea

În ciuda faptului că 1939 fusese un an bogat în producţia de science-fiction şi în întâlnirile cu oameni din lumea science-fiction, problema majoră nu fusese soluţionată. Nu puteam trăi din 197 de dolari pe an, aşa încât trebuia să consider scrisul doar un hobby plăcut şi nimic mai mult.

Renunţarea la facultatea de medicină nu eliminase problema viitorului incert ce mă aştepta după terminarea colegiului. Părea de-a dreptul inutil să plec mulţumit cu diploma de absolvent. N-aveam să găsesc nici o slujbă – aşadar, trebuia să-mi continuu studiile.

Dacă nu se mai punea problema de M.D. (doctor în medicină), mă puteam îndrepta către Ph.D. (doctor în filozofie). Nu aveam garanţia că diploma Ph.D. urma să-mi aducă o slujbă, dar important era că rămâneam în şcoală între doi şi patru ani, iar trecerea timpului putea rezolva problema.

Dar ce specialitate ar fi trebuit să-mi aleg? În colegiu, continuasem să fiu fascinat de istorie, aşa cum fusesem în copilărie când împrumutam cărţi de la bibliotecă. Ajunsesem de mult la scrierile lui Herodot* şi Edward Gibbon*.

Mă gândisem – îmi amintesc asta perfect – că aş fi putut deveni istoric. Tânjeam după aşa ceva, deşi eram destul de conştient că, în calitate de istoric, nu puteam găsi decât un post la vreun colegiu, probabil obscur. Asta însemna să fiu departe de casă şi să nu câştig niciodată prea mult.

Ca atare, am decis că va trebui să devin om de ştiinţă, având astfel ocazia să lucrez în industrie sau într-un institut important de cercetare. Acolo se puteau câştiga mulţi bani, multă faimă, poate chiar un Premiu Nobel, şi aşa mai departe.

Uneori, însă, prea multă gândire nu aduce nimic bun. *Am devenit* om de ştiinţă, şi cu ce m-am ales? Am găsit un post într-o instituţie de învăţământ, destul de obscură şi departe de casă, şi n-am câştigat mult. (Din fericire, evenimentele ulterioare au anulat toate astea, după cum voi explica mai târziu.)

N-am abandonat, totuşi, niciodată visul de a deveni istoric. Când Eric, fiul fratelui meu Stan, a terminat colegiul şi a plecat în Texas ca să lucreze pentru teza de doctorat în istorie, am simţit un fior de invidie. M-am întrebat ce curs ar fi luat viaţa mea dacă aş fi procedat la fel. (În cele din urmă, Eric şi-a schimbat opţiunea, a revenit în New York şi a devenit ziarist ca tatăl său.)

Dacă hotăram să obţin o diplomă Ph.D. în ştiinţe, ce specialitate trebuia să aleg? Norocul meu a fost că răspunsul la această întrebare a venit singur. Când intrasem la colegiu, fusesem nevoit să optez pentru o materie principală – în consecinţă, deoarece consideram că aveam să urmez medicina, alesesem zoologia. Fusese una dintre erorile mele cele mai teribile. Nu puteam suferi zoologia. Ah, da, m-aş fi putut descurca binişor dacă n-ar fi trebuit decât să studiez manuale, dar nu era doar atât. Mai exista şi laboratorul, unde disecam viermi, broaşte, peşti şi pisici. Nu-mi plăcea câtuşi de puţin, dar în cele din urmă m-am obişnuit.

Necazul era că trebuia să găsim o pisică vagaboandă şi s-o ucidem închizând-o într-un recipient pe care-l umpleam cu cloroform. Ca un nesăbuit, am făcut-o. La urma urmelor, executam ordinele superiorilor, aidoma oricărui funcţionar nazist din lagărele de concentrare. Nu mi-am revenit însă niciodată. Pisica aceea ucisă mă obsedează şi acum, după mai bine de jumătate de secol. La sfârşitul anului, m-am retras de la zoologie.

Întâmplător, acesta e un exemplu de incompatibilitate între raţiune şi sentiment. Din punct de vedere raţional, înţeleg necesitatea experienţelor pe animale pentru dezvoltarea medicinei (cu condiţia ca experimentele să fie indispensabile şi să nu provoace suferinţe). Pot susţine în mod elocvent necesitatea respectivă.

Nu voi participa însă niciodată, indiferent de circumstanţe, la astfel de experienţe şi nici nu voi asista la ele. Când animalele sunt aduse, eu părăsesc scena.

După ce eliminasem zoologia, trebuia să aleg între chimie şi fizică. Am renunţat rapid la fizică din cauza aparatului matematic implicat. După ani şi ani în care considerasem matematica floare la ureche, în clipa în care ajunsesem la calculul integral mă lovisem de o barieră. Îmi dădusem seama că, pentru mine, acela era sfârşitul drumului, şi nici până în ziua de azi n-am avut succes în a-l depăşi decât în modul cel mai superficial.

Rămâneam astfel cu chimia, care era mai puţin matematizată. Altfel zis, chimia s-a impus prin lipsa adversarilor, ceea ce nu reprezenta tocmai un fundament grozav pentru o profesiune, dar nu exista altă soluţie.

Din păcate, deoarece iniţial nu avusesem în vedere o diplomă Ph.D., ci una M.D., am constatat că acceptarea în facultate reprezenta o problemă. În colegiu, nu urmasem suficiente cursuri de chimie. Fireşte, ele erau de ajuns pentru facultatea de medicină, dar nu şi pentru cea de chimie. În plus, decanul facultăţii de chimie nu mă simpatiza. Ba mai mult, am dedus că nu mă plăcea absolut deloc.

Situaţia nu mă tulbura prea mult. De când intrasem în şcoală, existaseră o mulţime de învăţători şi profesori care nu mă plăcuseră, fără doar şi poate din motive valabile. Decanul însă îmi putea bara accesul în facultate şi se părea că aceasta era chiar intenţia lui.

Astfel, între noi doi a început un duel. El mă dădea afară din cabinet; eu reveneam cu regulamente ce demonstrau că puteam fi acceptat în facultate, dacă eram considerat student asistent până la absolvirea cursului pe care nu-l urmasem în colegiu – chimia fizică.

În cele din urmă, încăpăţânarea mi-a adus câştig de cauză. Am obţinut simpatia celorlalţi profesori şi decanul a cedat, deşi nu mi-a făcut viaţa uşoară. Puteam urma chimia fizică, cu condiţia să nu lipsesc la nici un alt curs (iar chimia fizică era indispensabilă pentru absolut toate). Mai mult decât atât, trebuia să iau cel puţin nota 8, altfel nu puteam susţine nici un examen şi toţi banii cheltuiţi vreme de un an pe taxe şcolare aveau să fie azvârliţi în vânt. Condiţiile erau dure, dar le-am acceptat. Ce alternativă aveam?

Am reuşit. La cursul de chimie fizică susţinut cu Louis P. Hammett, am fost unul dintre cei trei studenţi care au obţinut nota 10. Asta mi-a modificat statutul după numai şase luni – din student asistent în student obişnuit.

La acea dată aveam douăzeci de ani şi acela a fost ultimul meu triumf universitar.

Mai exact, cariera mea şcolară o luase constant la vale după debutul remarcabil. În colegiu, încă fusesem considerat un elev inteligent. Când am ajuns în facultate, nu depăşeam cu nimic mediocritatea. În general, ceilalţi studenţi păreau că înţeleg materiile mai bine şi mai repede decât mine, iar în laborator eram de-a dreptul neajutorat. Experienţele îmi reuşeau arareori, iar atunci când izbuteam să rezolv toate problemele, dovedeam mai puţină dibăcie şi precizie decât toţi ceilalţi colegi.

Într-un fel, nu era deloc suprinzător. Pentru ceilalţi, chimia reprezenta subiectul principal al vieţii lor. Ei priveau cu toată seriozitatea posibilitatea dobândirii unor posturi în învăţământ sau în industrie. Eu, însă, trăgeam de timp, considerând chimia cel mai mic dintre rele şi sperând doar să amân ziua nefericită când urma să-mi caut o slujbă şi (o simţeam cu neplăcere) n-aveam s-o găsesc.

Ce se întâmplase însă cu credinţa mea, atât de fermă în copilărie, potrivit căreia eram o persoană remarcabilă? Acum, când nu mai eram un monument de inteligenţă sclipitoare, ci doar un student obişnuit, oscilând între 7 şi 8 (*în continuare*, puţin iubit de profesori), trebuia oare să-mi retrag cornițele, să-mi abandonez cel puţin parţial încrederea în sine, să ocup o poziţie mai retrasă şi să mă pregătesc pentru obscuritate şi regrete faţă de o viaţă atât de bine începută şi atât de jalnic continuată?

În mod poate straniu, nu s-a întâmplat aşa. Încrederea în propria-mi persoană nu se clătinase câtuşi de puţin şi păstram aceeaşi părere bună despre mine. Devenisem, însă, mai înţelept. Începusem să-mi dau seama că succesul universitar nu se limita la note, întrucât ele constituiau criterii mai mult sau mai puţin arbitrare, concepute pentru aprecierea progresului studenţilor. Adevărata valoare a câştigului meu în şcoală (şi în biblioteci) consta în realizarea unui fundament de cunoaştere şi înţelegere într-o multitudine de domenii, din cele mai variate.

Era lipsit de importanţă faptul că studenţii din jur se pricepeau mai bine decât mine la chimie. Cei mai mulţi erau practic analfabeţi într-o duzină de alte domenii ale cunoaşterii, în care eu mă descurcam perfect.

Începusem să pricep că nu eram un specialist; că în *oricare* domeniu al cunoaşterii existau persoane mai pricepute decât mine, care şi-ar fi putut câştiga traiul, şi poate gloria, desfăşurându-şi activitatea acolo unde eu n-aş fi realizat mare scofală. Într-un cuvânt, eram un *generalist*, ştiind o mulţime de lucruri despre tot felul de lucruri. Existau mulţi specialişti, de sute sau chiar mii de feluri, însă, mi-am spus, avea să existe un singur Isaac Asimov. Înţelegerea aceasta era doar vagă la început, dar a devenit rapid tot mai fermă.

Megalomanie? Nu! Îmi cunoşteam perfect capacităţile şi lipsurile şi intenţionam să le demonstrez în faţa lumii.

Pe măsură ce reuşitele în chimie deveneau din ce în ce mai palide (şi, vai, chiar aşa se petrecea!), succesul literar îmi sporea, iar eu eram din ce în ce mai convins – cu încăpăţânare, chiar – că, în ciuda tuturor vicisitudinilor, eram o persoană ieşită din comun.

31. Femeile

Printr-un noroc, n-am avut niciodată îndoieli sau nesiguranțe în privința sexului opus. Încă din grădiniță, am constatat că fetițele erau mult mai drăguțe decât băiețașii. Pe atunci, nu m-am întrebat asupra motivelor, ci am acceptat situația ca atare.

Desigur, odată cu trecerea anilor am aflat mai multe despre natura sexului. Cred că vă închipuiți că nu de la părinți. Tatei și mamei nici nu le-ar fi trecut prin cap să discute asemenea lucruri cu mine (sau, bănuiesc eu, deși poate pe nedrept, nici chiar între ei). Nici eu, însă, nu m-aș fi încumetat să-i abordez cu întrebări asupra subiectului respectiv.

N-am avut la îndemână nici surse autorizate de cunoaștere. Tot ce am aflat a provenit din cunoștințele imperfecte și distorsionate ale altor băieți. Aceasta este, de obicei, soarta tinerilor într-o societate prea puritană și ipocrită pentru a admite predarea educației sexuale ca orice altă materie de învățământ.

Ținând cont de faptul că sexul este destul de important în viața noastră, că el reprezintă o sursă minunată de fericire, dar și de mizerie și boli, la care se adaugă și contribuția sa atât în curtat, cât și în căsătorie, nu este oare ciudat că ne străduim din răsputeri să ne învățăm copiii să facă sport și nici măcar nu încercăm să le facem o minimă educație sexuală?

Întotdeauna, orice tentativă de introducere a educației sexuale în programa școlară a avut de întâmpinat o oponență înverșunată. Cei care se împotrivesc cred că (asta după ce sunt înlăturate ipocriziile „moralității“) orele de educație sexuală îi vor încuraja pe tineri să experimenteze cele aflate, ceea ce va duce la apariția unor sarcini nedorite și a unor boli.

O asemenea concepție mi se pare de-a dreptul ridicolă. Nimic de pe lumea asta nu-i poate opri pe tineri să se dedea experiențelor sexuale, exceptând cazul în care sunt menținuți cu atâta brutalitate în ignoranță, încât viețile lor sunt deformate și distruse. Înlăturând așa-zisele mistere ale sexului și discutându-le în mod deschis, actul sexual își pierde orice caracter de clandestinitate, de ispită, încetând să mai fie un „fruct oprit“. În opinia mea, o bună cunoaștere a tuturor aspectelor sexuale, incluzând metodele cuvenite de contracepție și igienă, va duce, de fapt, la reducerea numărului sarcinilor nedorite și al bolilor.

Aș fi putut, desigur, să învăț mai multe despre sex decât mi-au spus băieții și să-mi testez cunoștințele vagi și imperfecte. N-ar fi fost deloc greu să le pun în practică, alături de niște fete doritoare. În cel mai fericit caz, aș fi putut găsi o tânără experimentată din punct de vedere sexual care ar fi fost încântată să mă inițieze.

Realitatea a fost cu totul alta, şi asta nu din cauză că eu n-aş fi dorit. Priveam cu nostalgie după fete şi deprindeam flirtul în mod mai degrabă stângaci, dar nu m-am ales cu nimic.

Motivul principal era că nu aveam timp. Urmam colegiul şi lucram în prăvălie. În plus, tata decisese să pună la vânzare şi ultima ediţie a ziarului *Daily News*, care nu era distribuit la magazine. Prin urmare, în fiecare seară, pe durata adolescenţei mele, fără excepţie şi indiferent de condiţiile meteo, a trebuit să merg cam un kilometru până la un centru de distribuţie, să aştept sosirea camionului cu ziare, să le iau, să le plătesc şi apoi să le car la magazin. Practic, serile îmi erau ocupate şi n-aş fi putut întreţine nici măcar o relaţie inocentă cu o fată.

Mai exact, n-am avut nici o întâlnire cu o fată înainte de a împlini douăzeci de ani.

Situaţia a fost amplificată şi de faptul că, între doisprezece şi nouăsprezece ani, urmasem liceul Boys, Colegiul Seth Low Junior şi Colegiul Columbia, care erau instituţii de învăţământ exclusiv pentru băieţi. Asta însemna că la şcoală rămâneam într-o singurătate monahală.

Poate că acest lucru n-a fost chiar atât de rău. Absenţa sexului opus a însemnat că m-am putut concentra asupra învăţăturii, fără a fi distras de prezenţe feminine. În plus, datorită faptului că fusesem promovat înainte de termen în clase superioare, toate colegele mele, fiind cu doi ani mai mari, m-ar fi privit ca pe un copil şi mi-ar fi respins cu dispreţ orice avansuri.

Şi totuşi, n-a fost în întregime bine. Absenţa femeilor a contribuit la deformarea dezvoltării mele sociale. Totodată, a avut drept efect faptul că m-am trezit în noaptea nunţii (la vârsta de douăzeci şi doi de ani) flăcău, cu o soţie virgină. Asta poate părea minunat pentru moralişti, dar eu cred că a fost un dezastru.

32. Suferind din dragoste

În cele din urmă, intrând în facultate la vârsta de nouăsprezece ani, am avut şi colege. Din întâmplare, vecina mea de bancă la cursul de chimie organică sintetică era blondă, atrăgătoare, doar cu un an mai mare decât mine şi o chimistă mult mai pricepută.

(Atunci când m-am numărat printre cei trei studenţi care au luat 10 la chimie fizică, ea a obţinut aceeaşi notă, dar mult mai uşor ca mine.)

În condiţiile respective, nu consider surprinzător faptul că m-am îndrăgostit imediat. Poate a fost o prostie s-o fac aşa rapid, dar a fost perfect natural.

Nu m-a deranjat câtuşi de puţin faptul că se pricepea mai bine la chimie. Privind retrospectiv, asta era cea mai bună dovadă că îmi rearanjasem deja priorităţile. Anterior, când notele reprezentau totul pentru mine, nu-mi plăceau elevii care mă întreceau sau care păreau că mă pot întrece, deşi nu mi-am irosit niciodată energia în a-i urî sau invidia. Dacă mi-aş fi menţinut opinia aceea asupra „inteligenţei", superioritatea ei în chimie mi-ar fi îndepărtat-o imediat.

Fata era foarte drăguţă şi bună la suflet, străduindu-se din răsputeri să nu mă jignească, deşi n-o interesam câtuşi de puţin din punct de vedere romantic. Am ieşit împreună de câteva ori (primele mele întâlniri) şi a rezistat în faţa incredibilelor mele stângăcii. Ea m-a învăţat, de pildă, că bufetele cu autoservire nu erau singurele localuri unde se putea mânca şi m-a dus la un restaurant micuţ, după ce m-a prevenit, cu multă blândeţe, că trebuia să las un bacşiş.

De fapt, ziua cea mai fericită din viaţa mea a fost 26 mai 1940, când am mers împreună la Expoziţia Mondială*, am petrecut toată ziua împreună, ba chiar am reuşit s-o ating de câteva ori rapid cu buzele, închipuindu-mi că acelea erau... săruturi.

Acela a fost însă şi sfârşitul. Ea obţinuse diploma de absolvire şi-şi găsise o slujbă în industrie în Wilmington, statul Delaware. Pe 30 mai, şi-a luat rămas bun de la mine, lăsându-mă copleşit de durere.

Am mai întâlnit-o de două ori după aceea. O dată, m-am dus chiar în Wilmington, ca s-o vizitez, şi am mers împreună la film. Iar după un sfert de veac, am ţinut o prelegere în Atlantic City pentru Societatea Chimică Americană, iar o femeie, care mă aşteptase să-mi vorbească după încheierea conferinţei, m-a întrebat: „Mă mai ţii minte, Isaac?"

Ea era. Am recunoscut-o, fireşte, dar nu m-am simţit emoţionat. Am cinat pe faleză, împreună cu ea şi cu soţul ei. Avea deja cinci copii.

Ce s-a întâmplat după despărţirea noastră din 1940 mi se pare acum (*acum*, după o jumătate de secol) partea cea mai interesantă a întregului episod. Pentru prima şi singura dată în viaţă, am suferit din dragoste.

Judecând după experienţa mea limitată, suferinţa respectivă este durerea pe care o simţi la pierderea obiectului iubirii, în cazul când acesta nu-ţi răspunde sentimentului, ci rupe legătura (indiferent dacă o face blând ori cu cruzime) şi pleacă. Persoana pe care o iubeşti a dispărut, totuşi continuă să existe, dar pur şi simplu nu mai e disponibilă. Este o situaţie destul de suportabilă, comparativ cu pierderea irevocabilă datorată morţii unei persoane iubite, totuşi este dureroasă.

Mult timp după aceea, am bântuit de colo-colo, încruntat şi nefericit. Pentru mine, norii pluteau la o palmă de pământ şi razele soarelui erau inutile. Nu mă puteam gândi decât la fata aceea, iar când o făceam pieptul îmi era cuprins de o gheară şi-mi venea greu să respir. Decisesem că viaţa nu avea sens şi eram foarte, foarte, *foarte* sigur că n-aveam să-mi revin niciodată. Ba chiar mă întrebam dacă n-ar fi fost mai simplu să mă întind în pat şi să mor de durere.

Curios este că am depăşit starea respectivă, dar nu-mi amintesc exact cum anume. A fost în etape? Suferinţa s-a redus treptat, zi după zi? Ori, pur şi simplu, m-am trezit într-o dimineaţă fluierând nepăsător? Nici măcar nu mai ştiu sigur cât a durat până mi-am revenit.

Iar când s-a terminat, n-a lăsat nici măcar o cicatrice. De aceea spun că a fost o situaţie suportabilă. Presupun totodată că, cu cât eşti mai tânăr când suferi din dragoste, cu atât suferinţa e mai redusă şi-ţi revii mai repede. (Mă întreb dacă cineva a cercetat problemele acestea...) Admiţând că speculez în mod corect, mă bucur că n-am pătimit după vârsta de douăzeci de ani.

Aş mai dori să fac o presupunere, şi anume că suferinţa din dragoste conferă o anume imunitate, dacă persoana respectivă nu este din cale-afară de sensibilă emoţional. Cel puţin în ceea ce mă priveşte, am fost foarte atent să nu permit emoţiilor să-mi scape de sub control. Mi-am stăpânit sentimentele faţă de fete, lăsându-le să se dezvolte doar dacă se justificau prin reacţia pe care mi se părea că o simt. Drept urmare, n-am mai suferit niciodată din dragoste.

În cele din urmă, m-am însurat de două ori şi de fiecare dată din dragoste, dar îmi place să cred că am făcut-o şi raţional; iar a doua oară cu mai multă raţiune decât prima dată.

33. „Căderea nopţii“

Până în primăvara lui 1941, publicasem cincisprezece povestiri, dintre care patru în *ASF*. Mai scrisesem, de asemenea, vreo zece povestiri pe care nu reuşisem să le plasez. Este adevărat, cele mai multe dintre cele apărute fuseseră slăbuţe. Începusem însă un ciclu de texte despre nişte „roboţi pozitronici“, care avea să devină renumit. Publicasem trei din ele: „Un ciudat tovarăş de joacă“, pe care ulterior am rebotezat-o „Robbie“, în *Super Science* din septembrie 1940, „Raţionament“ („Reason“), în *ASF* din aprilie 1941, şi „Mincinosul“ („Liar!“)* în *ASF* din mai 1941. Acestea erau destul de bune.

Deşi publicam însă de aproape trei ani, nu reuşisem să produc nimic remarcabil.

Dar în ziua de 17 martie 1941, când l-am vizitat pe Campbell la redacţie, el mi-a citit următoarea frază dintr-un eseu intitulat „Despre natură“ scris de Ralph Waldo Emerson*:

„Dacă stelele ar apărea numai pentru o singură noapte, la o mie de ani, ce ar crede oamenii, cum ar adora şi cum ar păstra ei, peste generaţii, amintirea oraşului Domnului?“

După aceea, mi-a spus: „Cred că Emerson greşeşte. Eu bănuiesc că dacă stelele ar apărea într-o singură noapte, o dată la o mie de ani, oamenii ar înnebuni. Aş vrea să scrii o povestire despre asta şi s-o intitulezi «Căderea nopţii»* («Nightfall»).“

Alexei Panshin*, unul din istoricii importanţi ai science-fiction-ului, este convins că John Campbell decisese anterior ca eu să fiu cel care să scrie povestirea. Părerea mea este alta. Bănuiesc că John, pur şi simplu, aştepta să apară unul dintre autorii lui de vârf, şi întâmplător eu am fost acela. Dacă este adevărat, am fost foarte norocos. Putea să fi fost Lester del Rey, sau Ted Sturgeon, şi aş fi pierdut o şansă unică în viaţă.

Am lucrat la „Căderea nopţii“ aşa cum aş fi făcut cu oricare altă povestire şi i-am vândut-o lui Campbell în aprilie. A apărut în *ASF* din septembrie 1941.

Pentru mine, era un text obişnuit, dar Campbell, mult mai priceput în aprecierile literare, l-a considerat ieşit din comun. În consecinţă, mi-a plătit un tarif special de un cent şi un sfert cuvântul, în locul centului obişnuit. Nu-mi zisese însă ce intenţiona să facă; de aceea, atunci când am primit cecul, am căzut pe gânduri, apoi, în conformitate cu strictul cod etic pe care îl desprinsesem de la tata, i-am telefonat să-i spun că mă plătise prea mult. Campbell a fost foarte amuzat. Se obişnuise cu plângeri legate de tarifele prea mici; acum, pentru prima dată, situaţia se inversase.

De asemenea, mi-a trecut numele pe coperta revistei – până atunci, nu mai apărusem pe coperta *ASF* – şi povestirea a fost piesa de rezistenţă a numărului respectiv.

De atunci, „Căderea nopţii “ a ajuns să fie considerată un text clasic. Mulţi o socotesc cea mai bună povestire scrisă de mine vreodată, iar alţii apreciază că este cea mai bună povestire science-fiction din toate timpurile. Personal, mi se pare o afirmaţie ridicolă, de aceea am şi repetat-o de multe ori.

În primul rând, stilul ei trăda încă puternice influenţe „pulp“. După părerea mea, n-am scăpat de influenţele cu pricina decât din 1946.

Deşi recunosc că intriga e interesantă şi pune cititorul pe gânduri (este vorba de o planetă aflată permanent în lumină, care cunoaşte bezna doar la intervale foarte, foarte mari de timp), de atunci am scris povestiri – şi încă destule – care-mi plac mult mai mult decât „Căderea nopţii “.

Prin anii 1960, Campbell a înfiinţat în revistă o rubrică denumită „Laboratorul analitic“, care cumula voturile cititorilor referitoare la popularitatea relativă a textelor dintr-un număr anterior. Dacă rubrica respectivă ar fi existat în 1941, sunt convins că „Adam şi nici o Evă“ de Alfred Bester*, apărută în acelaşi număr cu „Căderea nopţii“, ar fi fost votată pentru locul întâi. Bester era un scriitor mai bun decât mine (atunci şi mai târziu), iar povestirea lui era excelentă.

În ultimii ani, diverse organizaţii science-fiction au început să atribuie premii tot mai prestigioase celor mai bune texte apărute în anul respectiv, în funcţie de lungimea acestora. Principalele asemenea premii sunt Hugo, acordat la Convenţia Mondială de Science-Fiction, şi Nebula, acordat de Science Fiction Writers of America. Dacă ele ar fi existat în 1941, cu siguranţă „Căderea nopţii“ n-ar fi obţinut premiul la categoria nuveletă*. În anul cu pricina, Robert A. Heinlein şi A. E. van Vogt* erau de departe cei mai populari scriitori de science-fiction şi stelele absolute ale lui *ASF*. Fără îndoială că ei ar fi obţinut toate premiile.

Cu toate acestea, „Căderea nopţii“ îşi menţine poziţia retroactiv. În mai multe clasamente întocmite pe baza voturilor cititorilor în privinţa celei mai bune povestiri din toate timpurile, ea a obţinut cu regularitate locul întâi. Chiar şi acum, sunt anunţat că, ori de câte ori este inclusă printre textele studiate în cursurile de science-fiction, e invariabil principala favorită.

N-o să înţeleg niciodată această popularitate.

Deşi nu-mi pot explica motivele, ea a reprezentat un punct de cotitură. După publicarea ei, nici o povestire nu mi-a mai fost respinsă. Pur şi simplu, vindeam tot ce scriam, iar într-un an sau doi am ajuns la nivelul Heinlein/van Vogt, sau cam pe acolo.

Atunci când, la patruzeci de ani după publicarea povestirii, m-am hotărât să înfiinţez o corporaţie, n-am avut de ales. Am denumit-o Nightfall, Inc.

34. Declanşarea Celui de-al Doilea Război Mondial

Aproape simultan cu începerea facultăţii, în Europa a izbucnit al doilea război mondial.

Ezit să caut motive externe pentru regresul meu din acea perioadă, totuşi războiul mi-a îndepărtat atenţia de la studiu. Era inevitabil. Nici un tânăr evreu inteligent care urmărise ani de zile, cu dureroasă atenţie, situaţia europeană nu putea considera războiul drept ceva ce nu-l interesa doar pentru că națiunea lui nu era implicată și-și menținea neutralitatea. Dacă Germania lui Hitler câștiga războiul, toți evreii din lume se aflau în pericol.

Doream cu disperare înfrângerea lui Hitler. Cu disperare!

Anul de facultate în care trăisem idila neîmpărtășită începuse prin cotropirea Poloniei și se încheiase cu ocuparea Franței. Petreceam ore în șir (*ore*), zilnic, ascultând radioul și citind ziarele, căutând în zadar niște vești bune, orice care să-mi ridice moralul. În vara lui 1940, chinurile mele din dragoste erau amplificate de nenorocirea abătută asupra Europei.

Sunt sigur că studiile au avut de suferit. Îmi venea greu să mă concentrez asupra lor, sau să le consider importante. Este uluitor că am continuat să scriu. Îmi explic faptul doar prin experiențele de viață ulterioare. Atunci când m-am simțit deprimat sau nefericit, singurul antidot pe care l-am avut la îndemână (fiindcă niciodată nu am fumat, nu am băut și nu m-am drogat) a fost scrisul. Doar el mi-a anihilat anxietatea. Odată, când Robyn și-a rupt glezna și eram disperat, gândindu-mă că era posibil ca fractura să-i afecteze dezvoltarea piciorului, lăsând-o cu un șchiopătat permanent, singura mea scăpare a fost să mă așez la masă și să scriu, unul după altul, trei articole lungi.

Totuși, în epoca aceea nenorocită, nici scrisul nu era suficient. La numai câteva luni după ce am vândut „Căderea nopții", forțele germane au invadat Uniunea Sovietică. Până când „Căderea nopții" a fost publicată, Uniunea Sovietică părea pe punctul de a fi îngenuncheată.

Cu toate acestea, Statele Unite și-au menținut neutralitatea. Este adevărat, fiecare victorie a lui Hitler slăbea forțele izolaționiste. Fiecare victorie înspăimânta tot mai mulți oameni, care doreau ca țara să intervină activ pentru a-i ajuta pe aceia care luptau împotriva nazismului. Mai cu seamă, rezistența remarcabilă a Angliei în toamna lui 1940, victoria ei în Bătălia pentru Anglia* electrizaseră simpatiile americane în asemenea măsură, încât eram gata oricând să pornim împotriva Germaniei. Glasul acelora (destul de numeroși) care se temeau de Uniunea Sovietică mai mult decât de Germania era acoperit de strigătele mulțimilor ce doreau distrugerea imediată a lui Hitler.

35. Master of Arts

În cele din urmă, orice student trebuie să susțină examenul, pentru a vedea dacă: (a) merită să primească diploma de Master of Arts (M.A.) și (b) dacă merită să i se permită să continue cursurile, pentru dobândirea diplomei de Doctor of Philosophy (Ph.D.).

Fata de care fusesem îndrăgostit nu avusese probleme la sfârşitul primului an de studiu în a promova examenele şi a căpătat M.A.; dacă ar fi dorit, ar fi putut continua pentru Ph.D. Un semn foarte clar al reducerii interesului meu pentru învăţătură îl reprezintă faptul că am obţinut M.A., dar diploma n-a fost pentru mine decât un premiu de consolare, fiindcă notele căpătate la examene nu erau suficient de mari ca să pot merge mai departe, pentru Ph.D.

În felul acesta eram pus într-o dilemă, aceeaşi cu care mă confruntam de câţiva ani. Dacă acceptam M.A. şi mă opream acolo, ar fi trebuit să părăsesc şcoala şi să-mi caut o slujbă. Pe de altă parte, aveam posibilitatea să continuu cursurile, fiindcă examenele puteau fi repetate.

Desigur, situaţia slujbelor se schimbase în mod considerabil. Statele Unite făceau acum pregătiri pentru a intra în război, dacă avea să fie necesar, sau, în cazul în care nu intram, pentru a sluji ceea ce Franklin Roosevelt* denumise „arsenalul democraţiei".

Ca atare, erau căutaţi studenţi dotaţi din domeniile ştiinţifice, care ar fi putut ajuta la pregătirea pentru război. Eu m-aş fi declarat fericit să accept o astfel de slujbă şi să simt că îmi aduc contribuţia la lupta împotriva lui Hitler.

Din păcate, însă, mă împiedicau două lucruri. În primul rând nu eram un student de vârf, cel puţin nu în chimie. În al doilea rând, eterna mea problemă: profesorii nu mă vedeau bine... şi ei dădeau recomandările.

Întâlnisem un alt profesor căruia îi plăcea să-şi terorizeze studenţii. Eu refuzasem să mă las intimidat şi bănuiam că el mă considera nerespectuos, aşadar nu aveam şanse de a fi recomandat. Ajunsesem, deci, în facultate şi tot nu izbuteam să stabilesc o relaţie de lucru decentă cu cadrele didactice.

Mai târziu, am intrat în bucluc cu profesorul Arthur W. Thomas, un personaj extrem de iritabil, şi în disperare de cauză i-am solicitat o audienţă, în care intenţionam să încerc să-mi prezint versiunea asupra evenimentelor. (Profesorul primise plângeri cum că obişnuiam să cânt în laboratorul de chimie, deranjându-i pe ceilalţi studenţi; situaţia aducea oarecum cu cea din gimnaziu, când mi se reproşa că vorbeam în timpul orelor.) M-am străduit din răsputeri să fiu cât mai prezentabil şi să-l conving şi, spre surprinderea mea, am izbutit.

Mai mult decât atât, el a devenit pro-Asimov, iar la scurt timp după aceea a ajuns decanul facultăţii de chimie. Bănuiesc că unul dintre motivele ce l-au determinat să-şi schimbe atitudinea a fost că le dăduse instrucţiuni asistenţilor (asta mi-au mărturisit-o ei, după un an) să mă pună să rezolv probleme analitice dificile şi să mă elimine, ca urmare a eşecurilor repetate. Eu, însă, le-am dat de capăt cu încăpăţânare şi am făcut-o fără să mă plâng măcar o singură dată, fiind prea prostănac ca să bănuiesc o conspiraţie.

M-am gândit deseori la discuţia cu Thomas şi m-am întrebat ce curs ar fi luat viaţa mea dacă mi-aş fi folosit farmecul atunci când ar fi fost util, în loc să adopt atitudinea de „Eu am dreptate – tu greşeşti – şi nu fac nici un compromis." N-am procedat însă aşa. Până nu am devenit liber profesionist, am avut mereu probleme serioase cu oricine putea fi considerat superiorul meu ierarhic.

După ce am susţinut pentru a doua oară examenele, pe 13 februarie 1942 am primit permisiunea de a continua cursurile pentru Ph.D. poate şi graţie unui cuvânt bun din partea amabilului – acum – profesor Thomas. Aceasta n-a pus totuşi capăt necazurilor mele. Trebuia să găsesc un profesor care să accepte să-mi fie îndrumător, să-mi dea o temă şi să-mi urmărească lucrul în mod competent şi prietenos. Din nefericire, profesorii din facultate pe care-i cunoşteam nu doreau în nici un caz să-mi devină îndrumători, iar Thomas era prins cu probleme administrative şi nu avea timp de cercetare.

Un coleg însă mi-a spus că îndrumătorul său, Charles Reginald Dawson, era un individ bun la suflet care îi prelua pe toţi „ciudaţii" nedoriţi de nimeni. Apelativul nu m-a ofensat; m-am grăbit să mă prezint în faţa lui Dawson şi el m-a acceptat. Era un bărbat de înălţime mijlocie, cu glas blând şi foarte calm. Nu-şi pierdea niciodată firea şi nu se enerva niciodată. (Era posibil ca asta să-l coste, fiindcă suferea de ulcer duodenal.) Se arăta extrem de răbdător, iar eu reuşeam să-l amuz. Pe mine mă încânta. Nu mă deranja să fiu considerat excentric, dacă alternativa o reprezenta categorisirea drept student-problemă.

Fiind un gentleman de o bunătate deosebită, Dawson a reprezentat pentru mine o gură de aer proaspăt. În ciuda incapacităţii mele crase de a face experienţe de laborator, el m-a asistat atent şi neobosit, asigurându-se că reuşesc. Cred că, într-un fel, mă considera un entuziast creator de idei şi o persoană remarcabilă. (Cel puţin într-una sau două ocazii când l-am auzit discutând despre mine cu alt profesor, am avut dificultăţi în a mă recunoaşte din descrierea lui.)

Rezultatul? Ei bine, a apucat să mă vadă devenind ceea ce sunt acum, i-am dedicat câteva cărţi şi l-am lăudat în multe ocazii. (Este posibil să am destule lipsuri, dar în nici un caz pe cel al nerecunoştinţei.)

Ba chiar mi-a spus – cu ceea ce bănuiesc că era o exagerată afecţiune – că el a izbutit să se apropie cel mai mult de glorie datorită faptului că m-a avut student. Nu-mi vine să cred aşa ceva, dar mi-ar plăcea să fie adevărat, fiindcă nu-mi pot imagina o modalitate mai bună prin care să-l răsplătesc pentru tot ceea ce a făcut pentru mine.

36. Pearl Harbour

Cu două luni înainte de a primi acceptul pentru Ph.D., japonezii au bombardat Pearl Harbour. Drept urmare, pe 7 decembrie 1941, Statele Unite îşi anunţau intrarea în război.

Bănuiesc că ar suna foarte frumos dacă aş putea spune că imediat am abandonat totul şi m-am oferit voluntar, alăturându-mă forţelor armate, iar apoi am luptat pe front, acoperindu-mă de răni şi medalii.

Aşa s-ar fi întâmplat, dacă lumea ar fi fost ideală şi eu aş fi fost perfect, dar fiindcă nici una din ipoteze nu este adevărată, lucrurile nu s-au petrecut în felul acesta. Dintotdeauna am recunoscut că nu sunt făcut pentru a fi un erou în plan fizic.

Dacă aş fi fost mobilizat, m-aş fi prezentat, desigur, deşi aş fi fost înspăimântat de moarte la fiecare pas. Nu-mi pot imagina ce fel de soldat aş fi fost şi mă paralizează ideea că, sub focul inamic, aş fi fugit zbierând ca un laş, ori aş fi făcut ceva la fel de jalnic. Mă consolez cu gândul că fiinţele umane se comportă remarcabil în ocazii extreme, că până şi laşii găsesc un rezervor de putere interioară atunci când este necesar.

Ei bine, poate că e adevărat... dar eu am considerat că mi-aş putea folosi în slujba ţării mai bine creierul, decât corpul tremurător.

Da, e adevărat, îmi este ruşine că nu m-am năpustit să mă ofer voluntar, însă mi-ar fi mult mai ruşine dacă aş încerca să afirm o bravură ce nu mă caracterizează. Oricum, n-am fost mobilizat, aşa că am continuat să scriu şi să încep munca pentru Ph.D.

37. Căsătoria şi problemele

În 1941, mă alăturasem Clubului Autorilor din Brooklyn. Ne întâlneam, ne citeam manuscrisele şi le criticam. Era destul de amuzant. Un alt tânăr membru al clubului, Joseph Goldberger, a fost încântat de o povestire de-a mea şi a sugerat să ieşim împreună în oraş cu prietenele noastre. I-am explicat că nu aveam nici o prietenă şi el mi-a spus că-mi face rost de o fată. Foarte nervos, am acceptat.

După cum am aflat mai târziu, prietena lui, Lee, încerca să se decidă dacă era cazul să se mărite sau nu cu el şi voia să-l prezinte celei mai bune amice a ei, pentru a-i afla părerea. Ca atare, ea a sugerat ca prietena sa, al cărei nume era Gertrude Blugerman, să fie partenera mea, numai în scopul de a-şi da cu părerea în privinţa lui Goldberger. Fără să fie prea încântată, Gertrude s-a conformat. Îi fusesem descris drept un rus mustăcios, şi Dumnezeu ştie ce personaj exotic îşi imaginase. Ieşirea a fost stabilită pentru 14 februarie 1942. Faptul că era chiar Sf. Valentin* nu a trecut prin mintea nici unuia dintre noi, sunt sigur; în nici un caz prin mintea mea.

Într-adevăr, *purtam* mustaţă de un an, dar una destul de urâtă, iar un coleg pusese la bătaie un dolar împotriva mustaţei mele că aveam să trec examenele pentru Ph.D. Când primisem avizarea respectivă, pe 13 februarie, mă răsesem, aşa că la întâlnire nu purtam mustaţă.

Gertrude m-a privit îngrozită şi (cred) a încercat să se retragă, pretextând o bruscă migrenă, dar Lee n-a vrut s-o lase. „E vorba de numai câteva ore, i-a spus ea. Vreau să mă ajuţi să iau o hotărâre în privinţa lui Joe."

Din punctul meu de vedere, lucrurile s-au petrecut taman pe dos. Văzusem *Căpitanul Blood**, cu Errol Flynn* şi Olivia de Havilland*, şi deşi nu sunt unul dintre cei care se îndrăgostesc de stelele de cinema, le admir pe unele mai mult decât pe altele. La data respectivă, Olivia de Havilland mi se păruse simbolul frumuseţii feminine. În ochii mei înmărmuriţi, Gertrude constituia replica perfectă a Oliviei de Havilland. Într-adevăr, era o fată extraordinar de frumoasă.

Reacţia mea a fost inevitabilă, deşi trecuseră trei ani de la episodul îndrăgostirii în laboratorul de chimie. Nu aveam absolut nici o intenţie să trec din nou prin chinurile unei iubiri neîmpărtăşite. De aceea, am reacţionat cu prudenţă, abordând apropierea pas cu pas.

Eram însă decis. Tactul şi fermitatea, insistenţa în fixarea altor întâlniri, siguranţa mea calmă că ne vom căsători au fost atât de impresionante, încât Gertrude a cedat. În nici un caz nu mă considera un obiect de adorare romantică (cine naiba ar fi făcut-o?), totuşi am izbutit s-o ameţesc prin vorbe în asemenea măsură, încât a fost de acord să-mi ofere o şansă. (Bineînţeles, mi-a admirat inteligenţa. Asta mi-a fost de ajutor.) Pe 26 iulie 1942, la mai puţin de jumătate de an după prima noastră întâlnire, ne-am căsătorit. N-a fost o căsătorie uşoară. La urma urmelor, ea nu era îndrăgostită de mine, sunt sigur în privinţa asta. Amândoi eram virgini (deşi ea avea cu doi ani mai mult decât mine), iar viaţa noastră sexuală n-a fost prea grozavă, întrucât nici unul din noi nu avea experienţă. Au existat şi alte nepotriviri care s-au amplificat pe parcurs şi care ar fi greu de descris. Nici măcar nu încerc s-o fac.

A existat însă o incompatibilitate pe care am ignorat-o câtă vreme i-am făcut curte (pentru simplul motiv că habar n-aveam cât de vitală avea să se dovedească) şi care, în cele din urmă, a determinat apariţia unor dificultăţi insurmontabile în căsătoria noastră.

Gertrude fuma!

Permiteţi-mi să fac o digresiune şi să discut despre fumat. Unul dintre articolele cele mai căutate de cumpărători în prăvălia tatei era tutunul. Vindeam ţigări cu pachetul şi cartuşul, trabucuri cu bucata sau cutia, precum şi diferite soiuri de tutun pentru pipă. Nu mai ţin minte dacă vindeam şi pipe, dar îmi amintesc un stelaj vertical conţinând cutii rotunde cu tutun de prizat din Copenhaga. Nu cred că am vândut vreodată tutun pentru mestecat.

Pipele şi trabucurile constituiau rarităţi, însă fumatul ţigărilor era aproape universal. Mărcile cele mai vândute costau treisprezece cenţi pachetul, iar celelalte în jur de zece cenţi. Mai mult decât atât, vindeam ţigări şi la bucată, cu un cent. Mulţi dintre adolescenţii care erau clienţi permanenţi ai magazinului, din aceeaşi generaţie cu mine, cumpărau o ţigară, o aprindeau şi ieşeau pufăind.

Evident, ţigările îmi stăteau la îndemână. Puteam lua oricând una dintr-un pachet deschis. Tata însă stabilise câteva reguli foarte stricte. Articolele din magazin erau pentru *vânzare*, iar nu pentru *consum*.

În privinţa dulciurilor, îmi venea destul de greu să mă abţin. Aveam nenumărate cutii şi borcane, toate desfăcute şi etalate pe tejghea, iar puştii veneau cu un cent sau cu cinci cenţi, alegeau ce doreau şi eu îi serveam. Nu aveam însă voie să iau o bomboană pentru mine.

Desigur, nu duceam lipsă de zaharicale. Oricând îi puteam cere tatei sau (mai ales) mamei: „Pot să iau un baton Hershey?“ Câteodată, deşi nu întotdeauna, răspunsul era da, şi eram fericit. Ceea ce era valabil pentru ciocolatele minunate din magazin rămânea valabil şi pentru ţigări. Ar fi fost de ajuns să întreb: „Tată, pot să iau o ţigară?“.

N-am pus această întrebare. Niciodată. Ştiam că răspunsul ar fi fost „nu“. Drept urmare, n-am fumat în viaţa mea. Înţelegeţi aşadar că sunt un nefumător datorită împrejurărilor. O mică schimbare în atitudinea tatei, şi aş fi putut deveni un fumător înrăit.

Nici sora, nici fratele meu n-au fumat, la fel nici mama. Stanley mi-a spus că, o perioadă de timp (dar numai o perioadă), tata a fumat ţigară de la ţigară, iar asta mi se pare ceva uluitor. Fratele meu s-a jurat şi nu-i pot pune cuvântul la îndoială, fiindcă este un individ corect, totuşi mi-e imposibil să mi-l amintesc pe tata cu o ţigară în mână. S-ar putea ca detestarea retrospectivă a fumatului să-mi fi blocat astfel de amintiri.

În 1942, însă, deşi nu fumam, nu aveam obiecţii împotriva fumatului. În prăvălie se fuma şi asta ne convenea, fiindcă vânzarea de ţigări reprezenta o parte însemnată a veniturilor noastre. Aşadar, eram obişnuit cu fumul de ţigară şi nu mi se părea anormal. Din acest motiv, faptul că Gertrude fuma nu mi s-a părut un amănunt ce trebuia cântărit în planul meu de căsătorie, iar asta a reprezentat un dezastru.

Dacă atunci aş fi gândit ca acum, sau ca la câţiva ani după însurătoare, absolut nimic nu m-ar fi putut convinge să mă căsătoresc cu o fumătoare. Să ies în oraş, da. Să am o aventură sexuală, da. Dar să mă închid pentru totdeauna într-un apartament cu o fumătoare? Niciodată! Niciodată! Niciodată! Frumuseţea nu mai conta, dulceaţa nu mai conta, potrivirea în toate celelalte aspecte nu mai conta.

Dar nu avusesem idee ce înseamnă acest lucru. Nu trăisem, de fapt, niciodată într-o casă ori într-un apartament debordând de fum sau duhnind a scrumiere ticsite cu chiştoace. Atunci când am descoperit că traiul cu Gertrude echivala chiar cu asta şi că nu aveam alternativă, relaţia noastră s-a răcit.

Trebuie să precizez că în multe, multe privinţe, Gertrude era o soţie minunată. Pe lângă faptul că rămăsese frumoasă, era o gospodină atentă, o bucătăreasă bună, absolut credincioasă soţului şi strictă în privinţa cheltuielilor casnice.

Toate acestea sunt lucruri importante, însă amănuntele pot strica totul. Există o istorie despre un bărbat ce dorea să divorţeze de soţia lui, pe care toţi prietenii o considerau perfectă. Aceştia au încercat să-l convingă să se răzgândească, lăudând calităţile şi virtuţile femeii, iar el i-a ascultat pe toţi cu răbdare. În final, şi-a scos un pantof, l-a ridicat şi i-a întrebat: „Poate să-mi spună vreunul dintre voi unde mă bate pantoful ăsta?“

Şi, în mod clar, nu era vorba numai de mirosul de tutun. Începusem să fiu conştient de problemele de sănătate provocate de nicotină. Se discuta deja despre cancerul pulmonar, iar eu unul nu vedeam nici o diferenţă între a inhala fumul de ţigară direct în plămâni sau după ce a ieşit din plămânii altcuiva.

Ca atare, am început o campanie pentru a o determina pe Gertrude să nu mai fumeze, sau – ţinând cont că n-aveam nici o şansă să o fac să renunţe la acest viciu – măcar să reducă numărul de ţigări fumate, sau, eşuând şi în acest caz, să nu mai fumeze în dormitor, în automobil ori în timpul mesei. Din păcate, n-am reuşit în nici o direcţie. Odată cu trecerea anilor, subiectul a ajuns aidoma unei iritaţii care, fiind mereu atinsă, se extinde şi devine tot mai dureroasă.

Am suportat această situaţie mai mult decât ar fi trebuit din trei motive. În primul rând, atunci când mă însurasem ştiam că fuma şi nu mi se părea cinstit s-o pedepsesc pentru ceva de care fusesem conştient din capul locului.

În al doilea rând, eu o convinsesem să se mărite, sentimentele ei nefiind chiar atât de clar definite. Ca atare, se cuvenea să fac faţă situaţiei.

În al treilea rând, atunci când am început, în secret, să mă gândesc la divorţ, aveam doi copii mici. Puteam divorţa de Gertrude, ţinând seama de motivele invocate, dar în nici un caz nu-mi puteam abandona copiii. Trebuia să aştept până creşteau.

Poate părea straniu ca un amănunt atât de banal precum fumatul să destrame o căsnicie de durată între doi oameni altfel potriviţi din multe puncte de vedere, însă, vă asigur că n-a fost deloc banal. În plus, existau şi alte deosebiri despre care îmi vine mai greu să discut. De pildă, nu cred că Gertrude m-a iubit vreodată foarte mult şi asta îmi rănea respectul faţă de propria mea persoană. După vreo doisprezece ani, am obosit să fiu singurul care asiguram dragostea în familie şi nu mi-am mai iubit nevasta, deşi mariajul a continuat, pur şi simplu din inerţie.

Trebuie, totuşi, să-i recunosc un lucru Gertrudei. Poate că nu m-a plăcut foarte mult, dar niciodată nu mi-a pus la îndoială inteligenţa. (*Asta* ar fi fost cu adevărat prea greu de îndurat.)

În armată, de pildă, am susţinut un test de inteligenţă, denumit AGCT*, o prescurtare despre care nu mai ştiu ce înseamnă. Am obţinut 160 de puncte, un total pe care nici unul dintre ofiţerii care se ocupau cu testările nu-l mai văzuse vreodată. Probabil că fusese extrem de apropiat de punctajul maxim. I-am telefonat Gertrudei ca să-i povestesc despre asta.

În următoarea permisie, ea mi-a relatat disputa pe care o avusese cu o prietenă, când îi spusese că obţinusem 160 de puncte.

— Vrei să zici 116, replicase prietena.

— Nu, repetase Gertrude, 160.

— De unde ştii? se interesase prietena.

— Aşa mi-a spus Isaac.

— A minţit! izbucnise în râs prietena, şi asta o înnebunise de furie pe Gertrude.

Curios, am întrebat-o:

— Chiar aşa, de unde ştii că nu te-am minţit?

Aş fi fost mulţumit să-mi răspundă că eu nu minţeam niciodată, dar n-a făcut-o, ci a spus:

— Pentru tine, 160 este ceva normal. De ce să fi minţit?

După vreo douăzeci de ani, Lee, fata care aranjase dubla întâlnire, a venit în vizită la noi. (Cred că deja se măritase şi divorţase de Joe Goldberger.) Ea i-a spus Gertrudei:

— Când l-ai cunoscut prima dată pe Isaac, ai visat vreodată că va ajunge ceea ce este azi?

— Bineînţeles, a răspuns Gertrude, m-am aşteptat la asta.

— Ce anume te-a făcut să crezi că aşa se va întâmpla?

— Păi, *mi-a spus-o* chiar el, de la început.

Am o istorie similară cu Fred Pohl. După ce terminasem amândoi armata, el mi-a zis:

— Punctajul meu AGCT a fost 156. Tu cât ai avut?

Am ezitat câteva clipe, după care am răspuns fără tragere de inimă:

— Îmi pare rău, Fred. Am avut 160.

— Ah..., a făcut el.

Dar nu mi-a pus afirmaţia la îndoială. Ştia că eram incapabil să mint doar pentru a mă dovedi mai bun decât el, şi pentru asta l-am iubit şi mai mult.

38. Rudele soţiei

Însurătoarea a avut drept rezultat faptul că dobândisem încă o familie: Blugerman-ii. Pe durata căsătoriei, aveam să-i văd mult mai des decât pe ai mei. După ce ne-am mutat din oraş, reveneam periodic în New York şi întotdeauna stăteam la socri, deoarece aşa dorea Gertrude. N-o învinuiesc. Familia mea, absorbită de munca la magazin, oferea puţin din punctul de vedere al ospitalităţii.

Tatăl Gertrudei, Henry Blugerman, era un individ foarte tăcut, blând şi rezervat, iubit de toată lumea, inclusiv de ginerele său. Mie mi se părea că semăna cu Edward G. Robinson*. (Cum părinţii Gertrudei nu ieşeau cu nimic din comun, m-am minunat că putuseră avea copii de frumuseţea soţiei mele sau a fratelui ei.)

Henry era tradiţionalul tată evreu pasiv. Obişnuiam să spun o glumă, niciodată în prezenţa Gertrudei, în care, la vârsta de paisprezece ani ea îşi întrebase mama: „Cine este bărbatul acela care mănâncă mereu împreună cu noi?“.

Ceva mai recent, am auzit o anecdotă despre un tânăr care dorea să ajungă actor şi care a venit emoţionat acasă, spunând că în sfârşit a căpătat un rol. „Ce fel de rol?“, l-a întrebat un prieten. „Rolul unui tată evreu“, a răspuns tânărul, iar prietenul a replicat: „Ce s-a întâmplat? N-aveau decât roluri mute?“

Aşa era Henry.

Mary, mama Gertrudei, domina în mod clar familia. Avea cam un metru cincizeci înălţime şi, în ochii mei, cam un metru cincizeci lăţime. Era obeză. Ea reprezenta centrul în jurul căruia gravita întreaga familie. Conducea totul cu glas sonor, corecta totul, insistând asupra felului în care ea realiza lucrurile şi, după părerea mea, înăbuşea personalitatea copiilor, făcându-i complet dependenţi de ea şi incapabili de a-şi forma alte legături în afara familiei.

Bănuiesc că ataşamentul Gertrudei faţă de mama ei (nu tocmai sănătos în opinia mea) a determinat-o să nu mi se dedice în mod absolut. Semnificativ mi se pare faptul că după celebrarea căsătoriei, când eram pe punctul de a pleca în voiajul de nuntă, maică-sa a strigat de faţă cu toţi invitaţii: „Nu uita, Gittel, dacă lucrurile nu merg bine, te poţi întoarce oricând la mine!" Vă puteţi imagina câtă încredere mi-a insuflat în felul ăsta.

Atunci când am cunoscut-o, Mary avea patruzeci şi şapte de ani şi o sănătate nu prea strălucită. Cel puţin aşa afirma ea, şi asta o ajuta să ţină în mână restul familiei. În momentele cruciale, reuşea să se îmbolnăvească rapid, spre spaima tuturor.

Gertrude era convinsă că maică-sa (repet, în vârstă de patruzeci şi şapte de ani) era o femeie foarte, foarte bătrână şi incapabilă să aibă singură grijă de propria-i persoană. Ba chiar, de mai multe ori, în primul nostru an de căsnicie, dorea să revină în New York, pentru a-şi îngriji sărmana mamă bolnavă. „Este o femeie bătrână", rostea cu indignare ori de câte ori îi sugeram că locul ei era lângă mine. Totuşi nu şi-a dus niciodată la îndeplinire ameninţarea de a reveni în New York, pentru a-i sluji mamei drept infirmieră permanentă.

Mulţi ani mai târziu, după ce Gertrude trecuse de a cincizecea aniversare, am întrebat-o dacă îşi mai amintea cum dorise să se întoarcă la mama ei, ce era foarte, foarte bătrână, ca s-o îngrijească. Imprudentă, şi-a amintit, iar eu (cu o undă de maliţie, recunosc cu ruşine) am comentat: „Ei bine, la acea dată, avea cu patru ani mai puţin decât ai tu acum."

Fratele Gertrudei, John, împlinise nouăsprezece ani când se măritase sora lui. Nu am izbutit să-l înţeleg niciodată. Era puţin mai înalt decât mine, avea un corp atletic şi era foarte chipeş. Dacă Gertrude mi se păruse că semăna cu Olivia de Havilland, el mi se părea că aduce cu Cary Grant*.

John era destul de inteligent şi, după toate aparenţele, se distra umilindu-i pe băieţii pe care, ocazional, Gertrude îi aducea acasă. În ochii ei, unul dintre puţinele puncte în favoarea mea fusese neputinţa lui John de a mă ridiculiza. Eu nici măcar nu-mi dădusem seama că încerca s-o facă.

Ciudăţenia lui John consta în faptul că era o persoană extrem de deprimată, deşi fără un motiv aparent. Pentru mine, era limpede că, în ciuda aspectului fizic şi al inteligenţei sale, el nu avea încredere în sine. Acelaşi lucru, de altfel, se putea spune şi despre Gertrude.

Din acest punct de vedere, am câteva teorii. Cred că John era impulsionat de mama lui care-l adora, dar ajunsese într-un punct ce-i depăşea nivelul de competenţă. Tânărul descoperise că era incapabil să atingă obiectivele care se aşteptau din partea lui, sau să renunţe, mulţumindu-se cu altele mai puţin ambiţioase. Nu izbutise să intre la facultatea de medicină şi o urmase pe cea de stomatologie, pentru a deveni, ca s-o citez pe maică-sa, „chirurg dentar". Totuşi, el nu şi-a deschis niciodată un cabinet în care să lucreze pe cont propriu.

La un moment dat, devenise interesat de psihiatria jungiană* şi plecase în Elveţia ca să devină psihiatru, dar revenise după o perioadă îndelungată, fără să fi terminat cursul respectiv. Nu s-a însurat niciodată.

Gertrude avea cu şase ani mai mult decât fratele ei (s-a născut pe 16 mai 1917) şi, până la naşterea acestuia, fusese răsfăţată de maică-sa. John însă era *băiat* şi Gertrude a căzut imediat pe a doua treaptă socială în casă. Pentru fetiţa de atunci, şocul a fost destul de sever. În plus, după cum a mărturisit chiar ea, maică-sa îi repeta întruna că *nu* era frumoasă, pentru a nu i se sui la cap. Nu-i de mirare că sărmana fată suferea de lipsa încrederii în sine.

Îmi amintesc că, odată, având cu ea o discuţie prelungită, m-am plâns de modul deprimant în care privea viaţa, iar Gertrude mi-a replicat:

— Oricine s-ar fi căsătorit cu tine ar fi fost deprimat.

— Totuşi, fratele tău este şi mai deprimat, fără să fie căsătorit cu mine, i-am atras eu atenţia. Poate că voi doi aveţi ceva în comun.

Cred că a priceput despre ce era vorba, pentru că s-a înfuriat şi mai rău.

Nu m-am înţeles deloc cu soacră-mea. Ea nu mă putea domina; nu i-o permiteam nici o clipă, şi bănuiesc că asta a contat ca o bilă neagră la activul meu.

O deranja în acelaşi timp faptul că succesul meu părea să arunce o umbră asupra iubitului ei fiu, pe care-l alinta „Sonny", ceea ce mi se părea o încercare deliberată de a-l meţine într-un stadiu infantil. La un moment dat, ea mi s-a adresat cu superioritate:

— Sonny al meu este un *intelectual*, nu un trepăduş ca tine!

La care i-am replicat:

— Sunt asistent la facultate şi scriitor. Nu ţi se pare destul de intelectual? (Bineînţeles că aveam dreptate; altă bilă neagră.)

Sfaturile pe care i le-a dat lui Henry, care o asculta cu pasivitate, au fost dezastruoase. După Cel de-al Doilea Război Mondial, la insistenţele nevestei, Henry şi-a părăsit slujba şi a început o afacere dubioasă pe cont propriu, care a eşuat destul de rapid. Mary însă a continuat să nu-şi asume nici o răspundere şi l-a acuzat pe nevinovatul şi sărmanul soţ.

Eu am fost singurul membru al familiei care a obiectat şi a încercat să găsească adevăratul responsabil, iar asta a însemnat o altă bilă neagră.

E cazul, însă, să recunoaştem şi părţile bune. Nu ştiu dacă am întâlnit o bucătăreasă mai grozavă decât Mary Blugerman. Ori de câte ori mâncam puiul umplut gătit la cuptor, sau budinca de macaroane cu ficăţei, sau ştrudelul eram gata să-i iert orice. Acest lucru mai prezenta un avantaj, în sensul că Gertrude, având-o ca profesoară pe maică-sa, era de asemenea o bună bucătăreasă, deşi nu la fel de bună.

39. NAES

În primăvara lui 1942, Robert Heinlein a încercat să mă convingă să lucrez alături de el și de Sprague de Camp la Naval Air Experimental Station din Philadelphia. Solicitarea lui m-a pus într-o dilemă teribilă, întrucât găseam argumente pro și contra slujbei.

Împotriva Philadelphiei era faptul că nu doream să plec nicăieri. Voiam să stau acasă. Deși aveam douăzeci și doi de ani, continuam să fiu îngrozit de perspectiva de a-mi purta singur de grijă.

În al doilea rând, intenționam să-mi continuu lucrarea pentru diploma Ph.D. N-aș fi vrut s-o întrerup pentru o durată nedefinită, poate pentru totdeauna.

Argumentele *în favoarea* plecării erau însă mult mai puternice. Nu exista nici o siguranță că aveam să primesc aprobarea de a-mi urma cercetările pentru Ph.D. Primele luni de după Pearl Harbour nu fuseseră prea bune pentru Statele Unite și, deși în Europa armata germană fusese oprită de Uniunea Sovietică, era posibil să fi fost ultima zvâcnire a rușilor.

Încorporările aveau să afecteze puternic tineretul american și n-aș fi putut susține că diploma mea era mai importantă decât efortul de război. Dacă m-aș fi angajat în NAES, aș fi lucrat direct pentru front; știam că aș fi putut realiza mai multe în calitate de chimist capabil între anumite limite decât ca infanterist panicat, și era posibil ca guvernul să-mi împărtășească opinia.

Un alt argument în favoarea plecării la Philadelphia îl reprezenta pur și simplu faptul că era vorba de o slujbă. Doream să mă însor cu Gertrude, dar cum aveam să-mi întrețin soția? Agonisișem în bancă 400 de dolari, o sumă acceptabilă pentru început, însă aveam nevoie de un post care să-mi ofere un venit sigur și permanent. La NAES, puteam câștiga 2.600 de dolari pe an. Ar fi trebuit să fie suficient.

Dorința de a mă însura nu-mi dădea pace. Pe 13 mai 1942, m-am mutat în Philadelphia, reușind să trăiesc singur acolo vreme de zece săptămâni (cu incursiuni săptămânale la New York, pentru a o vedea pe Gertrude). După căsătorie, am petrecut o săptămână în stațiunea Allaben Acres din Munții Catskill*.

Acolo am reușit să-i demonstrez Gertrudei inteligența mea, oferindu-mă voluntar într-un concurs de cultură generală și asigurând-o că aveam să-l câștig. Ea s-a așezat la galerie, pentru a nu i se vedea stânjeneala atunci când urma să pierd, dar *bineînțeles* că am câștigat. Mi-am atras ostilitatea multora din turiștii aflați în stațiune, deoarece atunci când mă ridicam pentru a răspunde la întrebări – fiind foarte emoționat la gândul că aș putea-o dezamăgi pe Gertrude – tulburarea ce mi se întipărise pe chip era interpretată drept neștiință și toți râdeau. (Nici un alt concurent n-a stârnit râsul). După ce am ieșit învingător, se pare că au considerat că-mi bătusem joc de ei, abordând o figură de prostănac și inducându-i în eroare.

După voiajul de nuntă, mi-am adus soția în Philadelphia și am găsit un apartament (apoi altul, mai bun) cu chiria de patruzeci de dolari pe lună. Am descoperit că nu mă mai deranja că nu eram acasă, fiindcă având-o alături pe Gertrude *mă simțeam* ca acasă. Din nefericire, ea nu-mi împărtășea sentimentul. Apartamentul era mic, nu avea climatizare (pe atunci, aproape nici o locuință nu deținea așa ceva) sau măcar un ventilator, astfel încât am petrecut o vară sufocantă și umedă. Gertrude era nevoită să stea singură acasă în căldură, în timp ce eu lucram într-un laborator dotat cu aer condiționat. Ea detesta situația, cu atât mai mult cu cât ducea dorul maică-sii și al casei părintești.

În fiecare săptămână, vineri seara, plecam la New York. Eu mă întorceam duminică după-amiaza, iar Gertrude rămânea până miercuri cu maică-sa, care se străduia din răsputeri să-i ofere tot confortul, astfel ca Philadelphia să i se pară cu atât mai mizerabilă. Și în fiecare săptămână mă gândeam că n-avea să se mai întoarcă – dar revenea mereu. Cu toate acestea, pur și simplu, nu aveam cum s-o fac fericită, ceea ce uneori mă ducea la disperare.

Am rămas trei ani și jumătate la NAES, din 1942 până în 1945. Sper că munca mea acolo a fost utilă armatei.

Datorită slujbei, n-am fost încorporat în timpul războiului. Totuși, în această perioadă, mi-a fost imposibil să nu remarc că aveam drept colegi mulți tineri de vârsta mea (posedând o condiție fizică superioară) care păreau să nu se sinchisească de faptul că nu se găseau pe front. În schimb, eu, conștient de lipsa mea de bravură, eram permanent prins între dorința de a evita armata și rușinea de a nu fi soldat. Cred că nu mai este nevoie să precizez că, în cele din urmă, dorința a învins rușinea, mai cu seamă fiindcă eram îndrăgostit până peste cap de Gertrude și nu puteam suporta gândul de a o părăsi.

Anii petrecuți la NAES n-au fost chiar fericiți pentru mine. Privit în ansamblu, eram un ins incompetent. Sunt convins că, dacă n-ar fi fost război și dacă eu n-aș fi fost angajat civil, supus astfel incredibilei inerții care se perpetuează în toate societățile, aș fi fost concediat. Așa, însă, am fost avansat la scurt timp după angajare, ceea ce mi-a ridicat salariul la 3.200 de dolari pe an – nivel care s-a menținut până la sfârșit. Mi s-a dat de înțeles în mod destul de direct, fără să mi se spună însă în față, că nu trebuia să mă aștept la mai mult.

De ce? Era vorba de problema obişnuită. Cred că de acum v-aţi plictisit s-o auziţi. (De mirare este că pe mine nu mă plictisea *s-o trăiesc.*) Nu mă înţelegeam cu superiorii. Evident, după mulţi ani, foştii superiori care mai trăiau m-au tratat cu multă afecţiune, iar eu m-am arătat foarte prietenos faţă de ei (de ce nu?) dar cred că noi toţi avem destul cinism ca să ştim cât de puţin înseamnă asta. În timpul războiului, însă, eu reprezentam „problema“ laboratorului.

Privind retrospectiv, pur şi simplu nu pot să înţeleg de ce nu m-am străduit mai mult să aplanez conflictul. La urma urmelor, pentru prima dată, nu era vorba doar de satisfacerea orgoliului meu. Poate că aş fi ridicat din umeri dacă nu mi s-ar fi mărit salariul, pretextând că slujba era doar temporară şi că pe mine mă aştepta o carieră mult mai măreaţă. Trebuia însă să-i dau socoteală şi Gertrudei pentru acest eşec, iar pe ea o deranja faptul că alţii câştigau mai mult decât mine. Îi spuneam: „Ţine-te tare, şi peste zece ani vei purta diamante.“ Deşi ulterior a declarat că mă crezuse, pe moment nu păruse prea impresionată.

Ce se întâmplase cu textele mele science-fiction?

Tensiunea provocată de o slujbă care îmi ocupa şase zile pe săptămână şi dorinţa de a-mi petrece cu Gertrude puţinul timp liber mi-au afectat drastic producţia. Mai exact, în primul an la NAES n-am scris absolut nimic. Cu toate acestea, slujba şi căsătoria nu-mi puteau înăbuşi total chemarea pe care o simţeam, astfel că în 1943 am revenit la masa de creaţie.

Scrisesem o povestire intitulată „Fundaţia“ („Foundation“), care apăruse în *ASF* din mai 1942. Realizasem apoi o continuare intitulată „Căpăstrul şi şaua“ („Bridle and Saddle“), publicată în numărul următor. „Căpăstrul şi şaua“ era povestirea la care mă blocasem şi în acest moment, Fred Pohl îmi dăduse o mână de ajutor pe Podul Brooklyn. Ea apăruse în revistă chiar în luna când începusem să lucrez la NAES.

Aceste două texte erau primele din ciclul Fundaţiei, iar când am reînceput să scriu am realizat altele patru, care au apărut în *ASF* în timpul anilor de război. Ele au fost: „Cel mare şi cel mic“ („The Big and the Little“), „Icul“ („The Wedge“), „Mâna moartă“ („The Dead Hand“) şi „Catârul“ („The Mule“).

Acum să vă explic semnificaţia lor.

V-am descris interesul pe care l-am avut dintotdeauna pentru istorie, dorinţa de a studia în domeniul respectiv, ba chiar de a obţine o diplomă. Abandonasem această idee, apreciind că nu aveam să înregistrez mare succes. Mă apucasem de chimie, dar pasiunea pentru istorie rămăsese.

Îmi plac romanele istorice (dacă nu conţin prea multă violenţă şi sex explicit) şi le citesc şi în ziua de azi, atunci când am timp. Evident, tot aşa cum dragostea pentru science-fiction m-a împins să-mi doresc să scriu science-fiction, dragostea pentru romanele istorice m-a împins să-mi doresc să scriu romane istorice.

Elaborarea lor nu era însă simplă, întrucât necesita un volum imens de lecturi şi documentări, iar eu nu-mi permiteam să pierd atâta timp. Eu voiam să *scriu*.

M-am gândit atunci că aş putea concepe un roman istoric în care să descriu o istorie inventată de mine. Altfel spus, puteam scrie un roman istoric al viitorului, o poveste science-fiction care să se *citească* precum un roman istoric.

Nu pretind că eu am imaginat ideea istoriei viitorului. Acest lucru se realizase de mai multe ori, cel mai remarcabil de către autorul englez Olaf Stapledon*, care a scris *Primii şi ultimii oameni* şi *Plăsmuitorii de stele*. Cărţile acelea se citesc însă ca nişte manuale de istorie, iar eu doream să scriu un *roman* istoric, cu dialoguri şi acţiune, la fel ca orice povestire science-fiction, atâta doar că nu avea să se ocupe exclusiv de tehnologie, ci şi de politică şi sociologie.

Încercasem asta încă din 1939, când scrisesem o povestire intitulată „Pelerinaj“ („Pilgrimage“). Rezultatul fusese jalnic, iar Campbell nici n-a vrut s-o bage în seamă. În cele din urmă, am vândut-o la *Planet Stories*, sub titlul (ales de redactor, nu de mine) „Păzitorul Flăcării“ („Black Friar of the Flame“); a apărut în numărul din primăvara lui 1942 al revistei.

Ideea respectivă mă intimida, totuşi dorinţa de a crea un roman istoric al viitorului nu-mi dădea pace. Tocmai terminasem de citit pentru a doua oară *Istoria declinului şi căderii Imperiului Roman* a lui Edward Gibbon – mă gândeam că aş putea scrie o povestire despre declinul şi căderea Imperiului Galactic.

Pe 1 august 1941, i-am prezentat ideea lui Campbell, care a fost de-a dreptul entuziasmat. Dorea nu o singură povestire, ci o saga interminabilă despre declinul Imperiului Galactic, epoca de obscurantism ce i-a urmat şi formarea unui al doilea Imperiu Galactic, totul având loc prin intermediul inventatei ştiinţe a „psihoistoriei“, care permitea psihoistoricilor talentaţi să prevadă tendinţele globale ale viitorului.

Întâmplător, ciclul Fundaţiei s-a dovedit cea mai populară dintre toate scrierile mele, iar reluarea lui în anii 1980, după o lungă întrerupere, a repurtat chiar şi mai mult succes. Povestirile respective au contribuit mai mult decât oricare altele în a mă face mai bogat şi mai faimos decât mi-aş fi putut imagina. Cea mai mare parte a ciclului a fost scrisă chiar în perioada când eram un ratat absolut la NAES.

Desigur, nu puteam şti ce avea să se întâmple pe când lucram pe post de chimist în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, dar, privind retrospectiv, constat că profesiunea mea, chimia, a continuat să mă dezamăgească, şi încă din ce în ce mai mult, odată cu trecerea timpului. Nu numai că nu mă înţelegeam cu superiorii, dar nici măcar nu eram un chimist strălucit şi nici n-aveam să fiu vreodată.

Însă *istoria*, la care renunţasem, şi-a făcut apariţia în forma cea mai neaşteptată, ca un ciclu de romane science-fiction despre viitor, şi m-a dus pe culmi.

Deşi eram sigur că aveam să reuşesc, n-aş fi putut prezice modul exact în care urma să se manifeste succesul.

40. Viaţa la sfârşitul războiului

Pe 2 septembrie 1945, Japonia a semnat capitularea şi Statele Unite au celebrat terminarea războiului prin manifestaţii delirante. Pe 7 septembrie 1945, am primit ordinul de încorporare.

Ce ocazie excelentă pentru autocompătimire! Toată lumea sărbătorea, iar eu mă uitam la scrisoarea care începea prin: „Felicitări!" Aveam mai puţin de patru luni până la a douăzeci şi şasea aniversare, însă, după Ziua Victoriei*, douăzeci şi şase de ani fusese fixată ca vârstă maximă pentru încorporare. Dacă ar mai fi aşteptat patru luni, aş fi scăpat.

Autocompătimirea este un sentiment oribil, de aceea m-am străduit din răsputeri să mi-l alung. La urma urmelor, înrolarea fusese amânată de-a lungul anilor de lupte sângeroase. Acum, armele amuţiseră. Ar fi trebuit mai degrabă să fiu recunoscător pentru faptul că laşităţii mele nu i se ceruse niciodată să răspundă nevoilor eroismului.

Mai mult decât atât, ştiam de ce trebuia să plec în armată tocmai când mă pregăteam să revin la cercetările din facultate: în felul acesta, un soldat care trăise sub ploaia de gloanţe se putea întoarce acasă. Eu îi luam locul în condiţii de siguranţă. Ar fi trebuit să privesc episodul ca pe o experienţă bizară şi în acelaşi timp inedită.

Toate acestea erau argumentele logicii şi raţiunii. Inutile... Oricum simţeam o teribilă milă faţă de mine însumi.

M-am înrolat pe 1 noiembrie 1945. La sfârşitul primei zile petrecute în armată, în seara de 2 noiembrie, am privit peisajul dezolant din cazarmă şi m-am gândit: „Doi ani! Doi ani!" Priveam în abisul eternităţii.

De fapt, în armată n-am avut deloc parte de un tratament discriminatoriu. A trebuit, desigur, să suport rigorile şi monotonia instrucţiei şi nu m-am împăcat deloc cu majoritatea celorlalţi recruţi (vă surprinde?), dar n-am fost niciodată sancţionat pentru ceva. Scorul de 160 de puncte obţinut la testul

AGCT mă definise în ochii ofiţerilor drept un individ mult prea idiot ca să fie soldat; de aceea, m-au ignorat în mod deliberat, ceea ce mi-a convenit de minune.

Până în februarie 1946, mă obişnuisem mai mult sau mai puţin cu rutinele cazone. Camp Lee, în statul Virginia, unde îmi însuşisem instrucţia de bază, fusese îndeajuns de aproape de casă pentru ca, în ocazionalele permisii, s-o pot vedea pe Gertrude. Speram mereu că voi fi mutat şi mai aproape de New York.

Nu aveam, însă, nici o şansă. Bomba atomică urma să fie testată în atolul Bikini din Pacificul de Sud şi mai mulţi militari fuseseră desemnaţi să participe la misiunea respectivă, iar eu mă număram printre ei. Pentru o perioadă nedefinită, aveam să mă aflu la vreo cincisprezece mii de kilometri de casă – cred că în clipele acelea aş fi preferat moartea.

O bibliotecară amabilă m-a întrebat de ce aveam o figură atât de posacă şi eu mi-am revărsat trista istorie, însoţită de accente jalnice. Ea m-a ascultat, apoi mi-a replicat cu răceală: „Nici aici şi nici în restul lumii nu există cineva care să nu aibă probleme. Ce te face să crezi că ale tale sunt atât de speciale?".

Dojana ei mi-a arătat dimensiunile reale ale neghiobiei mele, ajutându-mă să mă resemnez înaintea soartei.

Nu vă voi oferi şi alte amănunte din perioada stagiului militar, întrucât au fost banale şi plicticoase. De pildă, aşa cum terminasem primul la testul AGCT, am încheiat ultimul la testele fizice – şi în ambele cazuri la diferenţe considerabile. Ocazional, am dat o mână de ajutor şi la bucătărie, dar în general am scăpat de corvezi, pentru că ştiam să dactilografiez rapid şi dactilografii erau (a) extrem de solicitaţi în administraţie şi (b) scutiţi de serviciul la bucătărie.

Desigur, am ajuns să detest în mod absolut serviciul militar, rutinele, stupizenia, indiferenţa şi inutilitatea lui, dar privind retrospectiv, toate acestea m-au afectat mai mult pe mine decât armata.

Refuzul de a accepta în mod raţional situaţia m-a împiedicat să observ o subcultură aparte, pe care aş fi putut-o utiliza în articole şi povestiri, dar şi să mă amuz de ceea ce era amuzant. În drum spre Bikini, de pildă, am petrecut zece săptămâni în Hawaii, fără să am nimic de făcut. Aş fi putut foarte bine să profit şi să mă bucur din plin de locul acela minunat – dar nu mi-am permis să procedez aşa. Insistam să consider totul drept un exil oribil. Mai mult decât atât, în Hawaii am reuşit să contractez o eczemă a labelor picioarelor, de care n-am mai reuşit niciodată să scap pe deplin.

Întâmplător, tot în Hawaii s-a petrecut ceva care, în sine, n-ar fi lăsat impresia că ar fi fost foarte important, dar pe care, la o examinare ulterioară, l-am considerat un punct de cotitură în viaţa mea socială – poate cea mai importantă cotitură.

În rândul soldaţilor trimişi în Bikini, via Hawaii, erau incluşi şi şase „specialişti absolut necesari", altfel spus, soldaţi cu o oarecare educaţie ştiinţifică, printre care figuram şi eu, alături de un număr mare de absolvenţi de colegiu şi alţi tineri mai puţin educaţi. („Ţărănoi", îi consideram eu, fiind poate cam nepoliticos, dar nici ei nu aveau maniere şi o demonstrau în mod direct. Eram cel mai în vârstă din dormitor, şi uneori mi se adresau cu apelativul „Tataie", ceea ce mă durea, fiindcă în adâncul sufletului continuam să rămân un copil-minune.)

Bineînţeles, „specialiştii absolut necesari" formau un grup aparte şi tovărăşia noastră în trenul şi pe vaporul care ne-au transportat de la Camp Lee în Hawaii a reprezentat momentul cel mai plăcut din armată. Jucam nenumărate partide de bridge. Eu eram sub orice critică, dar asta conta mai puţin, fiindcă jucam de distracţie.

Oricum, la un moment dat, pe când ne găseam în Honolulu, ceilalţi cinci specialişti lipseau, iar eu rămăsesem singur în dormitor. Incapabil să stabilesc un contact cu „ţărănoii", stăteam în pat şi citeam.

În dormitor se găseau trei dintre recruţii fără liceu, care erau preocupaţi (ca noi toţi, ţinând cont de natura misiunii noastre) de bomba atomică.

Unul dintre ei căuta să le explice celorlalţi modul de funcţionare al bombei şi, inutil să precizez, încurcase complet lucrurile.

Iritat, am lăsat cartea deoparte şi m-am pregătit să mă scol, să mă duc alături de ei şi să preiau „povara inteligentului", pentru a le face educaţie. La jumătatea gestului însă m-am gândit: „Cine te-a desemnat drept profesorul lor? Vor păţi ceva dacă vor înţelege greşit modul de funcţionare al bombei?" Şi m-am reîntors la lectură.

Din câte îmi amintesc, aceea a fost prima dată când am rezistat în mod deliberat impulsului de a-mi etala inteligenţa.

Nu înseamnă că mi-am schimbat caracterul în mod brusc şi în totalitate, dar a fost un pas, un pas mic, care m-a ajutat să plăsmuiesc ceea ce pot descrie ca fiind noul eu. Continuam să fiu enervant pentru mulţi, continuam să nu mă înţeleg cu superiorii, însă începusem să mă schimb. Începusem să fiu capabil să mă abţin, evitând să-mi etalez permanent cunoştinţele.

Răspund atunci când sunt întrebat, explic dacă este necesară o explicaţie, scriu articole educaţionale pentru aceia care *doresc* să le citească, dar am învăţat să nu-mi afişez ştiinţa nesolicitat.

Este uluitor ce schimbare a însemnat asta. S-ar părea că, foarte lent, m-am înmuiat. În decursul procesului, mi-am modificat cel mai important amănunt al personalităţii exterioare – sindromul eu-ştiu-totul, care a dus la lipsa mea de popularitate. Ba chiar, dacă ar fi să cred ceea ce alţii au susţinut cu tot mai multă vehemenţă de-a lungul anilor, am devenit o persoană foarte iubită. Amintindu-mi cum se desfăşurau lucrurile cu aproape două treimi din viaţă în urmă, rămân întotdeauna stupefiat, mai cu seamă când tinere frumoase mă tratează ca pe ursuleţul lor favorit. Din fericire m-am deprins să mă scald în adulare.

Şi îmi dau cuvântul că totul a început în dormitorul din Honolulu.

De ce s-a întâmplat tocmai atunci? Poate că neaşteptatul meu rol de „tataie" mi-a declanşat o gravitate specifică vârstei înaintate. Poate că declinul meu în privinţa unei cariere universitare, care, puteţi fi siguri, nu mi-a scăpat atenţiei, m-a oprit să mă simt atât de teribil de „deştept", tăindu-mi elanul de a pune lucrurile la punct.

Evident, tot ceea ce facem reprezintă rezultatul diverselor modificări ale condiţiilor din jur, pe care le controlăm rareori. Trecerea de la faza puştiului obraznic la cea a patriarhului îndrăgit nu a început în urma unei decizii conştiente, ci pentru că viaţa, în felurite moduri, m-a plăsmuit pur şi simplu ca pe un obiect mai mult sau mai puţin conştient.

Pot fi doar mulţumit că a făcut-o în direcţia cea bună – însă în nici un caz nu este meritul meu.

În plus, n-am pierdut nimic datorită acestei transformări. Satisfacţiile explicării şi educării mi-au rămas. Urma să vină o vreme când aveam să scriu mii de articole, toate destinate iluminării şi educării cititorilor; când aveam să ţin mii de prelegeri, toate destinate iluminării şi educării ascultătorilor; când până şi science-fiction-ul scris de mine avea aspecte educaţionale.

Dar – şi acesta este punctul crucial – nimeni nu este silit să citească ceea ce scriu, ba chiar vasta majoritate a populaţiei Pământului *nu* îmi citeşte scrierile. Eforturile mele educative se adresează doar acelora care, în mod voluntar, doresc să le accepte.

Este o situaţie cu totul diferită faţă de impunerea veleităţilor pedagogice în faţa unor victime nevinovate – numai la acel aspect am decis să renunţ... dar a fost decisiv.

Un alt amănunt neobişnuit petrecut în armată l-a reprezentat faptul că am reuşit să scriu o povestire. În timpul perioadei de instrucţie am izbutit s-o conving pe bibliotecară să mă încuie în bibliotecă pe durata pauzei de prânz şi să-mi permită să folosesc maşina de scris. După câteva astfel de şedinţe, am terminat o povestire cu roboţi, pe care i-am expediat-o lui Campbell. Se intitula „Evidenţa"* („Evidence") şi a apărut în *ASF* din septembrie 1946.

Interesant este faptul că, atunci când am recitit-o recent, fiindcă apărea într-o antologie şi trebuia s-o verific să nu aibă erori tipografice, mi-am dat seama că era prima mea povestire care suna ca şi cum ar fi fost scrisă cu patruzeci de ani mai târziu.

Nefastele influenţe „pulp“ dispăruseră în mod brusc. Din clipa aceea, am scris mult mai raţional, sau cel puţin aşa mi se pare mie. Din ce motiv anume stilul mi s-a maturizat în mod brusc tocmai când efectuam stagiul militar, nu ştiu. M-am gândit mult timp la asta, dar n-am găsit nici un răspuns.

În cele din urmă, „sejurul“ meu în armată s-a scurtat. Printr-o eroare birocratică, Gertrude a primit o înştiinţare conform căreia alocaţia ei ca soţie de militar înceta pentru că fusesem lăsat la vatră. M-am prezentat imediat cu scrisoarea la căpitan. El a căzut pe gânduri şi a declarat că nu era de competenţa lui, aşa că avea să mă trimită înapoi la Camp Lee, pentru a lămuri problema. (Este posibil să fi fost bucuros că scăpa de mine.)

Ca atare, am plecat spre Camp Lee cu o zi înainte ca vaporul să părăsească Hawaii cu destinaţia Bikini. În felul acesta, am fost lipsit de ocazia de a asista la o explozie nucleară. În acelaşi timp, poate că am scăpat de la o moarte timpurie prin leucemie.

Revenit în Camp Lee, am început să trag sfori pentru „trecerea în rezervă în scopul cercetării“, fiindcă nu mai făceam nimic în armată şi, dacă aş fi fost lăsat la vatră, aş fi reînceput să lucrez pentru diplomă. Intervenţiile mi-au fost încununate de succes; din nou, sunt tentat să cred că poate au fost fericiţi să scape de mine. Am fost eliberat pe 26 iulie 1946, dată care, întâmplător, coincidea cu a patra aniversare a căsătoriei. Fusesem înrolat timp de opt luni şi douăzeci şi şase de zile.

41. Jocurile

În capitolul anterior, am amintit că am jucat nenumărate partide de bridge cu „specialiştii absolut necesari“ şi că nu eram deloc priceput în acest domeniu. În general nu sunt un expert în jocuri.

Când spun asta nu mă refer la jocurile de pe stradă din anii copilăriei, la exerciţiile de la orele de educaţie fizică sau la sporturile ce necesită privire rapidă şi reflexe bune, precum tenisul şi golful.

Ignoranţa mea în privinţa lor este patetică.

În 1989, am ţinut o prelegere la un important club de vacanţă şi m-am pomenit în mijlocul unui grup elitist care venise să mă asculte pentru a avea, după aceea, ocazia să joace tenis şi golf. Pe unul dintre holuri fuseseră etalate mai multe obiecte ce urmau să-i răsplătească pe câştigătorii concursurilor, iar unul dintre ele îmi era complet necunoscut. L-am studiat cu atenţie şi, în cele din urmă, m-am adresat unui tânăr care lăsa impresia că ar fi putut răspunde unei întrebări politicoase.

— Scuză-mă, ce este acesta?

El m-a privit nedumerit câteva clipe, apoi a răspuns:

— O sacoşă de golf.

— Ah, da? am comentat eu cu inocenţă, ca şi cum aş fi avut şapte ani, uitând că eram îndeajuns de vârstnic pentru a-i fi bunic. N-am mai văzut nici una până acum!

Sunt sigur că această poveste s-a răspândit şi toţi trebuie să se fi întrebat, alarmaţi, de ce mă invitaseră să le vorbesc. Le-am dovedit însă că este posibil să nu ştii cum arată o sacoşă de golf şi totuşi să ţii o prelegere foarte bună.

Eşecul în sporturile fizice nu m-a deranjat niciodată. Ba chiar, în zilele mele de adolescenţă prostească, m-am consolat cu gândul că respectiva incapacitate reprezenta o manifestare inevitabilă a „inteligenţei“; din păcate, însă, odată cu trecerea anilor, mi-am dat seama că nu mă pricepeam nici la activităţile competitive ce implicau folosirea minţii. Nu-i vorba numai de bridge. Nu eram priceput la nici un joc de cărţi, ceea ce a avut şi unele avantaje, întrucât m-a ferit de nebunia jocurilor de noroc.

M-a afectat însă lipsa mea de talent la şah. În copilărie, când aveam o tablă de şah, dar nu şi piese, citisem cărţi despre şah şi învăţasem cum se mută piesele. După aceea, decupasem pătrăţele din carton pe care desenasem simboluri pentru piese şi încercasem să joc de unul singur. În cele din urmă, îl convinsesem pe tata să-mi cumpere piese adevărate, apoi o învăţasem pe Marcia mişcările şi jucasem cu ea. Amândoi eram extrem de nepricepuţi.

Fratele meu, Stanley, care ne privea, învăţase mişcările şi, după un timp, mă întrebase dacă putea juca şi el. Cu superioritatea vârstei, încuviinţasem şi mă pregătisem să-i trag o bătaie usturătoare. Necazul a fost că, în chiar prima partidă, *el* m-a bătut.

În anii ce au urmat, am constatat că *toţi* mă băteau, indiferent de rasă, culoarea pielii sau religie. Pur şi simplu, eram cel mai slab jucător de şah din toate timpurile; de aceea, cu vremea, am încetat să mai joc.

Am considerat eşecul meu la şah cu adevărat alarmant. Părea complet anormal, ţinând cont de „inteligenţa“ mea, dar acum ştiu (sau, cel puţin, aşa mi s-a spus) că marii campioni şahişti obţin rezultate după ani şi ani de studiere a diverselor partide, memorând foarte multe „combinaţii“ complexe. Ei nu consideră partida drept o succesiune de mutări, ci o configuraţie schimbătoare de piese. Ştiu ce înseamnă asta, fiindcă pentru mine un articol sau o povestire îmi apare tot sub forma unei structuri.

Talentele diferă însă. Kasparov* consideră o partidă de şah drept o configuraţie, în schimb un articol i se pare o simplă înşiruire de cuvinte. Eu consider articolul drept o structură şi partida de şah, o simplă înşiruire de mutări. De aceea, el poate juca şah şi eu pot scrie articole, dar nu invers.

Totuşi, explicaţia aceasta nu este suficientă. Nu m-am gândit niciodată să mă compar cu marii campioni ai şahului. Ceea ce mă deranja era incapacitatea de a bate pe cineva! Concluzia la care am ajuns în cele din urmă (corectă sau greşită) a fost că eu nu studiam tabla de şah, pentru a cântări consecinţele fiecărei mutări posibile. Până şi cei care nu pot distinge configuraţiile complexe reuşesc totuşi să anticipeze una sau două mutări. Eu însă mutam pur şi simplu instinctiv, dacă nu chiar aleatoriu şi nu izbuteam să mă silesc să procedez altfel. Asta însemna că, în orice împrejurare, aveam să pierd în mod sigur.

Revine din nou întrebarea – de ce? Mi se pare evident. Vinovată era abilitatea mea de a înţelege şi de a-mi aminti ceva în mod instantaneu. Mă aşteptam să pricep imediat o situaţie şi refuzam să accept că aşa ceva ar fi fost imposibil în cazul şahului. (Tot aşa cum refuzasem să tocesc în liceu şi în colegiu.)

Norocul meu este că atât în scrieri, cât şi în prelegerile pe care le susţin disting structurile imediat şi fără efort. Bănuiesc că dacă ar fi fost necesar să gândesc totul sistematic, aş fi eşuat în ambele privinţe. (Şi n-aş fi deloc suprins dacă aş afla că neputinţa de a despica firul în patru a contribuit la eşecul meu academic.)

42. Acrofobia

Nu călătoresc cu avionul datorită acrofobiei mele, iar aceasta constituie o scuză întemeiată, după cum vă voi explica imediat. Totuşi, am zburat de două ori, o dată când eram la NAES şi o dată în armată. Trebuie să precizez şi circumstanţele respective.

La NAES, lucram în domeniul „marcajelor colorate", cu ajutorul cărora piloţii căzuţi în ocean puteau colora apa din jur, astfel încât să devină vizibili pentru avioanele de salvare. Domeniul îmi făcea plăcere, deoarece contribuia în mod clar la siguranţa oamenilor noştri şi scuza absenţa mea din rândurile lor – chiar dacă numai în mică măsură.

Modul obişnuit de testare a diverselor marcaje era studierea comparativă a vizibilităţii lor din avion. Eu însă concepusem un test despre care credeam că reuşea acelaşi lucru fără cheltuielile implicate de utilizarea avioanelor.

Pentru a mă asigura totuşi de viabilitatea lui, trebuia să compar rezultatele obţinute pe această cale cu cele oferite de cercetarea aeriană. Dacă ambele dădeau rezultate identice, ei bine...

Simţeam un entuziasm atât de mare faţă de realizarea mea (bănuiesc că a fost ultima scânteie de încântare reală încercată vizavi de cercetarea ştiinţifică) încât chiar am solicitat să merg într-un avion, pentru a observa marcajele. Am zburat cu un bimotor micuţ, pilotat de un ofiţer NAES. Datorită interesului meu faţă de petele verzi de pe apă, am uitat de acrofobie şi *nu* am intrat în panică. Ba chiar am decis să mai fac o incursiune aeriană, dar şefii mei doreau să ştie dacă puteam *garanta* rezultate.

„Bineînţeles că nu“, le-am replicat. „Dacă aş fi fost în stare s-o fac, nu m-aş mai fi suit în avion.“

Drept urmare, dând dovadă de o incredibilă prostie, ei mi-au anulat zborurile.

Al doilea zbor a avut loc la întoarcerea mea din Hawaii. Solicitasem să plec cu primul mijloc de transport marin până în San Francisco, ceea ce însemna o călătorie de şase zile pe ocean. Preferam un drum mai lung, decât să mă sui în avion.

În armată, însă, „transport marin“ înseamnă cu avionul. Am protestat vehement, dar sergentul care se ocupa de mine n-a stat la discuţii şi mi-a ordonat să mă îmbarc, aşa că n-am avut de ales. Am decolat imediat şi am fost purtat douăsprezece ore prin noapte până în San Francisco. Totul s-a petrecut atât de rapid, iar experienţa repectivă m-a lăsat atât de nesigur şi confuz, încât n-am avut timp să intru în panică.

Nici unul dintre zboruri nu mi-a sporit încrederea în avioane. Nici nu ar fi putut. Primul aparat a fost unul mic, ce nu era destinat transportului de pasageri, iar al doilea a fost un DC-3 golit de orice echipament interior, în care pasagerii erau nevoiţi să doarmă, sau să încerce să doarmă pe podeaua curbă.

Ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi călătorit cu un avion modern, dotat cu fotolii confortabile, filme pentru vizionare, stewardese care te servesc şi diverse alte facilităţi? Chiar aşa, ce s-ar fi întâmplat? Nu voi şti niciodată, pentru că nu există nici o şansă de a mă convinge să mai urc la bordul unui avion (exceptând cazul în care Janet sau Robyn s-ar afla foarte departe şi ar avea nevoie imediat şi cu disperare de prezenţa mea). Ba mai mult, datorită extraordinarei publicităţi şi a detaliilor macabre ce însoţesc accidentele aviatice, hotărârea mea fermă de a nu mai zbura niciodată devine de neclintit odată cu trecerea timpului şi cu înmulţirea teribilelor incidente.

Sunt însă oare cu adevărat acrofob, sau este o simplă scuză pentru a evita avioanele? Să fi avut oare dreptate Lester del Rey când a sugerat că sunt mai degrabă laş decât acrofob?

Credeți-mă, sunt acrofob. Am știut-o cu adevărat de prima dată când am fost supus unui test. În 1939, când am vizitat Expoziția Mondială de la New York, împreună cu iubita mea din laboratorul de chimie, m-am gândit să ne suim într-un *montagne-russe*. Judecând după ceea ce văzusem în filme, mi se părea că fata avea să țipe și să se agațe de gâtul meu, într-o scenă de-a dreptul delicioasă.

În clipa când vagonul a ajuns în vârful primei și celei mai înalte pante, am reacționat ca un acrofob. Am urlat îngrozit și m-am agățat disperat de fată, care rămăsese locului, fără să se arate impresionată. Am coborât din vagon pe jumătate mort; dacă aș fi fost mai în vârstă și aș fi avut inima ceva mai șubredă, sunt sigur că mi-aș fi dat duhul de-a binelea.

Nu cred că experiența aceea mi-a *provocat* acrofobia. Bănuiesc că fusesem dintotdeauna acrofob, dar până atunci nu avusesem ocazia să mă găsesc într-un loc înalt și într-o poziție din care să mă tem că aș putea cădea. Sunt curios dacă m-am născut acrofob, dacă teama face parte din zestrea mea genetică. Mă întreb dacă fobiile acestea au fost vreodată studiate.

După ce am aflat că sunt acrofob, am evitat cu precauție orice mi-ar fi putut activa senzația cu pricina. O singură dată am fost ademenit să încalc această precauție elementară.

În decembrie 1982, în piața Columbus Circle, foarte aproape de locuința mea, a fost ridicat un candelabru înalt de zece metri, cu ocazia sărbătorii hanukka*. Un rabin mi-a telefonat pentru a mă ruga să aprind candelabrul într-una din zile, să țin un scurt discurs și să repet o rugăciune după el. Nu aveam absolut nici un chef să fac toate astea, însă am ezitat să-l refuz, pentru a nu fi acuzat de sentimente antisemite.

— Cum ajung acolo sus? l-am întrebat.

— Cu un coș elevator, mi-a răspuns el, făcând referire la cilindrii din sârmă în care muncitorii sunt ridicați pentru a lucra pe stâlpii electrici.

— Nu pot, i-am spus. Sunt acrofob. Am o teamă patologică de înălțimi.

— Prostii! a ripostat el. Eu o să fiu în alt coș elevator. În plus, nu uita: cu cât urci mai sus, cu atât te apropii mai mult de Domnul.

Asta, dacă îmi dați voie, chiar că e o prostie. Presupunând că Dumnezeu ar exista, el n-ar fi în nici un caz undeva „acolo sus“, ci ar ființa în toată creația. M-am lăsat totuși convins. Revăzând evenimentele, nu-mi vine să cred că am putut fi atât de prost... dar am fost.

În seara cu pricina, am pornit spre Columbus Circle, însoțit de Janet și de nepoata ei, Patti. Janet era supărată pentru că acceptasem, pe de o parte fiindcă însemna participarea la o sărbătoare religioasă, și pe de altă parte fiindcă se temea de acrofobia mea. Cât despre mine, gândeam: „Este demonstrarea superiorității minții asupra materiei. Voi ignora pur și simplu faptul că sunt ridicat prin văzduh.“

Cu toate acestea, după ce m-am suit în coşul elevator şi am simţit că mă desprind de pământ, mi-am dat imediat seama că fobia nu putea fi învinsă doar de minte. Am căzut pe fundul coşului şi tot ce s-a putut vedea din mine au fost nişte degete disperate, cu încheieturile înălbite din cauza încleştării, strângând marginea elevatorului. Pe atunci, sufeream de crize de anghină pectorală, care de obicei se manifestau în timpul mersului. Pentru prima dată, am avut o criză stând pe loc; îmi simţeam pieptul strâns într-o gheară.

Nu mă puteam gândi decât la un singur lucru, şi anume că exista posibilitatea de a face un infarct fatal. Mi-am zis: „Dacă mor acum, mă *ucide* Janet!“

Am ajuns însă viu la candelabru şi am reuşit, cu mare dificultate, să aprind numărul stabilit de lumânări. Până atunci, nu mai ţinusem niciodată în mână o lampă de sudură şi mi-a fost cu adevărat greu să învăţ a-i regla flacăra în timp ce eram încercat de fobia mea.

Am rostit un discurs de câteva minute, deşi habar n-am ce am vorbit, apoi, în chinuri teribile, am repetat silabele ebraice intonate de rabin. (El nu avea asemenea fobii.)

În sfârşit, *în sfârşit*, am început să coborâm şi m-am gândit recunoscător că fiecare metru pe care-l parcurgeam mă îndepărta tot mai mult de Dumnezeu şi mă apropia de pământul binecuvântat.

Necazurile nu se încheiaseră. Când am atins solul, am constatat că şocul nervos mă paralizase. Nu-mi puteam mişca picioarele, astfel încât a fost necesar să fiu extras din coş. Am rămas locului, apoi, sprijinit de Janet şi Patti, am reuşit să fac câţiva paşi, împleticindu-mă. În drum spre casă, muşchii picioarelor şi-au revenit treptat la normal.

Eram îngrozit la gândul săpunelii pe care avea să mi-o tragă Janet, fiindcă păstrase o tăcere de rău augur în timpul întoarcerii (la fel cum obişnuia mama, când îşi imagina bătaia pe care avea să mi-o aplice după ce ajungeam între pereţii apartamentului). Ca să dezamorsez conflictul, am murmurat jalnic:

— Mi-a fost teamă că dacă o să sufăr un infarct şi o să mor, ai să mă ucizi, Janet...

— Nu, a replicat ea, dar l-aş fi ucis pe rabinul ăla!

Într-un rând, am avut ocazia să observ un non-acrofob în acţiune; multă vreme după aceea am trăit cu senzaţia că visasem. Unul din pereţii apartamentului nostru avea o fisură şi în timpul furtunilor apa intra în casă. Pe 17 decembrie 1986, un muncitor s-a suit pe o schelă suspendată de acoperiş ca să examineze cărămizile şi să caute locul cu pricina. Schela mi se părea teribil de fragilă şi se găsea la o înălţime de treizeci şi trei de etaje.

M-a uluit nepăsarea individului şi, cu stomacul strâns ghem, l-am întrebat dacă nu-l deranja să fie suspendat în văzduh. El s-a uitat în jos, apoi m-a privit şi a răspuns: „Nu.“

În cele din urmă, a găsit în perete o bucată de metal ce părea a fi cauza necazurilor și, în timp ce încerca s-o desprindă, aceasta a cedat brusc. Muncitorul și-a pierdut echilibrul și s-a clătinat câțiva pași înapoi, în vreme ce eu am reacționat ca un acrofob, urlând cu disperare. Bărbatul s-a oprit în balustrada schelei, a părut un pic iritat, apoi a revenit la treabă, zidind fisura.

Asta înseamnă să *nu* fii acrofob.

43. Claustrofilia

Dacă tot am început să descriu ciudățeniile care mă caracterizează, aș putea aminti o altă „manie“, mult mai blândă. Este vorba de claustrofilie – preferința pentru locuri închise și strâmte.

Să vă povestesc cum am ajuns să-mi dau seama de existența ei. Din când în când, mergeam cu Gertrude prin magazine. (Detest târguielile, dar hainele pe care mi le alegeam nu erau cele mai nimerite; de aceea, Gertrude trebuia să mă însoțească, pentru a-și da acceptul, și, dacă tot venea, își cumpăra și pentru ea câte ceva.)

Mergând prin magazin, mă uitam la diversele raioane și remarcam că mă atrăgeau mai cu seamă cele dedicate mobilierului. Magazinele mari etalau dormitoare sau sufragerii complete. Odăile acelea mi se păreau extraordinar de atractive, calde și prietenoase. Le găseam mai acceptabile decât camerele din apartamentul meu sau din locuințele prietenilor.

Oare de ce? Încăperile în care locuiam erau adecvat mobilate și nu difereau mult de cele „reconstituite“ în magazine. Întrebarea aceasta m-a frământat mult timp, până când, într-o bună zi, studiind o asemenea cameră, încercat de dorința mea obișnuită de a locui acolo, am priceput motivul.

Camerele *nu aveau ferestre*. Erau scăldate doar într-o lumină caldă, artificială. Nicăieri nu se zăreau razele puternice ale soarelui.

Brusc, am înțeles câteva detalii pe care anterior le trecusem cu vederea, luându-le ca atare. Într-una din prăvăliile părinților mei, locuisem chiar deasupra magazinului. De asemenea, în spatele acestuia, mai exista o cămăruță dotată cu aragaz și alte facilități specifice unei bucătării, deoarece anterior slujise drept chicinetă. Părinții mei n-o foloseau, dar eu mâncam în mod frecvent acolo.

Preferam cămăruța aceea bucătăriei de la etaj. După ce mi-am identificat claustrofilia, mi-am amintit că nici chicineta nu avusese ferestre, iar eu prânzisem acolo, chiar și în toiul amiezii, la lumina unui bec.

Pe atunci, în metrouri existau tarabe ce erau folosite pentru a se vinde ziare, reviste şi diverse mărunţişuri. La sfârşitul programului, părţile laterale batante erau ridicate şi fixate peste noapte, astfel încât taraba respectivă aducea cu o cutie închisă.

Tânjisem dintotdeauna să am o asemenea tarabă şi visasem să rămân închis înăuntru, peste noapte, cu o lanternă. Atunci aş fi putut citi, în izolare absolută, revistele care îmi plăceau, auzind huruiturile ocazionale ale trenurilor. Nu mă gândisem niciodată la detalii triviale de felul cum aş fi putut ieşi pentru a merge la toaletă.

Claustrofilia mea nu este extremă. Deşi prefer locurile închise, mă descurc foarte bine şi în camerele scăldate de soare sau în locuri deschise. Nu sunt afectat de agorafobie (teama patologică de spaţii largi şi locuri deschise), deşi prefer să mă plimb prin canioanele Manhattan-ului, cu blocurile înalte dominându-mă, şi mai puţin prin Central Park, care este un loc deschis.

Claustrofilia mi se manifestă în birou – acolo ţin jaluzelele permanent coborâte şi lucrez numai la lumina becurilor, indiferent cât de însorită şi luminoasă ar fi ziua de afară. Mai mult decât atât, maşina de scris este astfel dispusă încât, atunci când o folosesc, am în faţă un perete simplu, lipsit de ferestre.

Actualmente, însă, procesorul de texte este instalat în sufragerie, aflată în plina bătaie a razelor de soare, pentru că aici jaluzelele nu se coboară niciodată. Cu toate acestea, oricât de luminoasă ar fi odaia, eu aprind lumina electrică.

Într-un rând, claustrofilia mea s-a dovedit chiar utilă.

Pe măsură ce îmbătrâneşti şi te ramoleşti, şi pe măsură ce tehnologia medicală avansează, doctorii sunt încântaţi să facă diverse experimente cu jucărioarele lor, folosindu-te drept cobai. Într-o astfel de ocazie, am fost supus unui test de rezonanţă magnetică, o metodă lipsită de periculozitate, care nu-ţi ameninţă intimitatea, folosită pentru examinarea interiorului. (O să vă linişttesc imediat, spunând că n-au descoperit nimic periculos.)

În acest scop, m-au introdus complet într-un cilindru şi m-au lăsat acolo pentru o oră şi jumătate, timp în care s-au auzit felurite zăngănituri stranii. Amănuntul esenţial este că cilindrul era îngust, aducând mult cu un sicriu, şi trebuia să zaci nemişcat, aidoma unui cadavru.

Era plictisitor şi mă temeam că medicii au uitat de mine şi au plecat acasă, totuşi strânsoarea cilindrului nu m-a deranjat. Nu ştiu cum pot fi testaţi claustrofobii (cei care suferă de o teamă patologică în faţa spaţiilor strâmte şi închise). Bănuiesc că ei n-ar fi în stare să îndure o asemenea experienţă.

S-ar putea chiar argumenta că întregul meu mod de viaţă e expresia acestei claustrofilii. Totala cufundare în scris creează în jurul meu un univers artificial şi plăcut (lipsit de ferestre), care mă izolează de aspra lume exterioară, cu soarele ei orbitor. Poate că nu întâmplător, în romanul meu *Caverne de oţel** (*The Caves of Steel;* 1954), am descris oraşele subterane ale Pământului, expresia absolută a unui mediu lipsit de ferestre.

În legătură cu povestirea mea „Visele sunt sacre" („Dreaming Is a Private Thing"), apărută în *F&SF* din decembrie 1955, trebuie să menţionez faptul că Heinlein mă acuza în glumă cum că aş scoate bani din propriile-mi nevroze. De fapt, un exemplu mult mai bun în această privinţă îl reprezintă *Caverne de oţel.* Dar nu-mi este ruşine. Sunt convins că toţi scriitorii îşi exploatează la maximum nevrozele în lucrările lor.

44. Diploma Ph.D. şi oratoria

Este lesne de presupus că atunci când îţi întrerupi pentru o vreme cercetările, nu le vei mai relua nicicând. Trebuie să recunosc că eu însumi mă gândisem la asta, adevărul respectiv reprezentând un alt factor mărunt care ar fi trebuit să mă convingă să nu accept slujba din Philadelphia. Mai mult decât atât, unul dintre colegii mei de facultate era convins că n-aveam să mai revin pe băncile şcolii, nu atât din cauza slujbei, cât mai degrabă a căsătoriei. El considera că responsabilităţile familiei aveau să-mi împingă viaţa în alte direcţii, mai lumeşti.

Din momentul în care părăsisem universitatea şi până când s-a terminat războiul şi eu am încheiat colaborarea cu NAES, îndeplinindu-mi apoi stagiul militar, se scurseseră patru ani şi jumătate. Din fericire, în familia noastră încă nu apăruseră copiii, astfel încât eram decis să *nu* abandonez munca pentru diploma Ph.D. Ca atare, în septembrie 1946 m-am prezentat la Columbia, gata să mă apuc de treabă. Profesorul Dawson se găsea tot acolo, şi-a amintit de mine şi m-a salutat cu încântare.

Totuşi, nu mă simţeam chiar în largul meu. Situaţia nu mai era aceeaşi. Îmbătrânisem cu patru ani, ani în care fusesem dezamăgit de cercetarea ştiinţifică, ani în care mă convinsesem că nu eram făcut pentru ea. Ba mai rău, cât timp lipsisem, în chimie se înregistrase o adevărată revoluţie odată cu aplicarea mecanicii cuantice, lucru determinat în principiu de lucrările celebrului Linus Pauling*.

Eu nu urmărisem evoluţia petrecută în domeniu şi am fost îngrozit să constat că, pentru mine, chimia devenise echivalentul limbii chineze. Din fericire, terminasem cursurile înainte de a pleca în Philadelphia şi nu-mi mai rămăsese de făcut decât partea de cercetare practică. Era un noroc extraordinar, pentru că acum nu mai exista nici un curs pe care să-l fi putut absolvi.

Acest „amănunt“ constituia o altă treaptă în declinul meu. Fusesem un student mediocru; devenisem unul lipsit de viitor.

Cu toate acestea, pe parcursul cercetării efectuate pentru doctorat mi s-a întâmplat şi un lucru bun, ceva care prevedea evenimentele viitoare.

Printre îndatoririle unui doctorand se număra şi susţinerea unui seminar în care urma să prezint ceea ce făceam. (Mă ocupam de cinetica – adică viteza de lucru – unei enzime obscure.)

Participasem la seminarele altor candidaţi, care, de cele mai multe ori, fuseseră jalnice. Oricât de bun chimist ar fi fost, individul care susţinea comunicarea nu avea de obicei talent oratoric. În plus, subiectele erau ezoterice şi dificil de înţeles în lipsa unor explicaţii destul de amănunţite. Cât despre spectatori, aceştia, ştiind din proprie experienţă că nu aveau să priceapă decât primele cinci cuvinte, se pregăteau sufleteşte să îndure câteva ore de plictiseală cumplită, fiind prezenţi la faţa locului numai pentru că erau siliţi s-o facă.

Totuşi, eu am abordat respectiva îndatorire cu entuziasm. În primul rând, reprezenta o activitate pe care o puteam face fără a fi nevoit să-mi întrebuinţez mâinile. Nu trebuia să mă îngrijorez în privinţa posibilităţii de a sparge nişte eprubete, ori a unui inexplicabil eşec al experienţelor.

Mai mult chiar, fără să înţeleg motivul, de-abia aşteptam să vorbesc în public. Nu aveam nici un fel de experienţă oratorică; de obicei, oratoria reprezintă un soi de test final al încrederii în sine, o modalitate de a-i distruge pe cei mai îndrăzneţi. Există persoane care ar prefera să înfrunte un rinocer dezlănţuit decât un public ce somnolează paşnic. La microfon, te simţi foarte expus. Există posibilitatea de a te face de râs pe cont propriu, atrăgându-ţi batjocura celorlalţi. De ce naiba nu simţeam toate lucrurile acelea, nu ştiu.

Am intrat în sală cu mult înainte de ora de începere şi am acoperit tabla cu ecuaţii matematice şi chimice, ca să nu fiu nevoit să-mi întrerup expunerea pentru a le scrie. (Ce anume m-a făcut să cred că aşa era bine? Pot doar bănui că un fel de instinct. La fel cum deţineam o capacitate de înţelegere aproape înnăscută asupra esenţei scrisului, astfel încât începusem să scriu de la unsprezece ani, tot aşa se pare că deţineam o pricepere aproape înnăscută în privinţa esenţei oratoriei.)

Bineînţeles, când spectatorii au apărut şi au văzut ecuaţiile, s-a produs un şoc aproape palpabil, urmat de un murmur de neîncredere, de îngrijorare chiar. Sunt convins că nici unul nu se gândea că va fi în stare să priceapă o iotă din comunicare. Eu însă am ridicat braţele şi am rostit cu o perfectă încredere în sine: „E de ajuns să fiţi atenţi, şi totul va deveni clar precum apa de izvor."

De unde ştiam asta? Fără îndoială, fusese o demonstraţie de aroganţă mai potrivită anilor de gimnaziu decât perioadei de deziluzii amare cu care mă confruntasem în colegiu şi după aceea.

Nu uitaţi însă că era ceva ce nu mai încercasem niciodată. Nu avusesem ocazia să fiu deziluzionat de oratorie şi clocoteam de nerăbdare să încerc această nouă experienţă.

Şi am reuşit! N-am avut nici trac, nici palpitaţii. Am vorbit degajat şi limpede, pornind de la începutul începutului (conferenţiarii procedau rareori aşa, repezindu-se drept în miezul complicat al cercetărilor – poate pentru a-şi demonstra erudiţia). Treptat, am ajuns şi la ecuaţii, pe care le-am explicat pe rând.

În final, audienţa a părut entuziasmată şi profesorul Dawson a afirmat în faţa cuiva (care mi-a spus după aceea) că fusese cea mai clară prezentare la care asistase vreodată.

În mod oficial, vorbisem pentru prima dată, timp de o oră, înaintea unui public. N-aveam s-o mai fac vreme de câţiva ani şi nici nu-mi făcusem planuri în această privinţă. Din momentul acela, însă, am ştiut că puteam vorbi fără probleme în faţa unor spectatori.

Acest episod ridică o problemă interesantă. În mod evident, deţineam un talent oratoric, probabil latent. Pur şi simplu nu se ivise nici o ocazie în care mi l-aş fi putut exercita. Atunci când aceasta a apărut, la vârsta de douăzeci şi şapte de ani, m-am comportat perfect.

Să presupunem că acea ocazie ar fi apărut mai devreme. La ce vârstă aş fi fost capabil să ţin un bun discurs în public, fără să întâmpin dificultăţi? Evident, nu cunosc răspunsul. Sau să presupunem că ocazia s-ar fi ivit mult mai târziu... ori deloc. Ar fi fost posibil să trăiesc şi să mor fără să ştiu că eram un orator excelent?

Poate că da.

Asta mă pune pe gânduri. Deţin oare şi alte talente a căror exercitare mi-ar fi făcut plăcere, fiind în acelaşi timp şi utile, dar pe care n-am avut niciodată ocazia să le folosesc? Habar n-am.

Putem generaliza, punând întrebarea la modul general. Cine ştie ce talente zac nefructificate în oameni şi cât de mult avem de pierdut pentru că ele nu sunt descoperite niciodată?

Un alt episod neaşteptat care s-a ivit în timpul cercetărilor pentru teza de doctorat a fost următorul:

Stăteam la birou, pregătind materialele pentru experienţele din ziua curentă şi meditând la faptul că se apropia momentul fatal când urma să încep scrierea tezei propriu-zise. Teza de doctorat este o lucrare foarte stilizată, nişte reguli stricte impunând redactarea ei într-un mod rigid şi anormal (ba chiar imbecil). Eu nu doream să scriu într-un mod rigid, anormal şi imbecil.

De aceea, într-o clipă de şăgălnicie, m-am gândit să „comit“ o parodie a unei teze de doctorat care să mă destindă şi să-mi permită să abordez lucrarea adevărată cu mai multă însufleţire.

Întâmplător, efectuam experienţe cu cristalele micuţe ale unei substanţe numită catechină, extrem de solubilă în apă. Când am aruncat cristalele în apă, ele s-au dizolvat chiar în clipa când au atins suprafaţa lichidului. „Ce-ar fi“, m-am întrebat „dacă s-ar dizolva cu o fracţiune de secundă *înainte* de a atinge suprafaţa?“

Drept urmare, am scris o pseudo-dizertaţie, pe un ton cât mai doct, despre o substanţă care se dizolva cu 1,12 secunde înainte de atingerea apei. Am intitulat-o *Proprietăţile endocronice ale tiotimolinei resublimate (The Endochronic Properties of Resublimated Thiotimoline).*

I-am trimis-o lui Campbell, care s-a arătat încântat de idee, mai ales că nu avea obiecţii în a publica ocazional câte o farsă. Mi-am dat seama că textul avea să apară în revistă cam în perioada când urma să susţin faza orală a doctoratului şi am fost îndeajuns de precaut să-l rog pe Campbell să-l publice sub pseudonim.

Pseudo-dizertaţia a apărut în *ASF* din martie 1948, numai că amicul meu uitase de pseudonim. Spre disperarea mea, numele de Isaac Asimov trona în fruntea ei. Bineînţeles că toată facultatea de chimie din Universitatea Columbia a aflat, iar revista a trecut din mână în mână.

Mi s-a făcut pur şi simplu rău. Indiferent de prestaţia mea la oral, aveam să fiu declarat respins pe motive de deficienţe de caracter. Mă chinuisem atâţia ani, atâţia ani interminabili, ca acum să ajung să pierd totul din motivul străvechi al ireverenţei faţă de superiori.

Lucrurile s-au desfăşurat însă cu totul altfel. După ce comisia de profesori m-a frecat teribil cu probleme de specialitate, profesorul Ralph Halford a pus ultima întrebare:

„Domnule Asimov, ce ne puteţi spune despre proprietăţile termodinamice ale tiotimolinei resublimate?“

Am izbucnit într-un râs isteric, fiindcă ştiam că n-ar fi glumit cu mine dacă ar fi intenţionat să mă trântească. Am trecut examenul şi, la ieşirea din sală, toţi profesorii mi-au strâns mâna şi mi-au spus: „Felicitări, domnule doctor Asimov.“

Asta se întâmpla pe 20 mai 1948. Aveam douăzeci şi opt de ani şi deplângeam faptul că pierdusem patru ani din cauza războiului. Aş fi putut să-mi iau doctoratul la douăzeci şi patru de ani şi să-mi prelungesc puţin copilăria-minune – o idee absolut stupidă, dacă ţineam cont de nenumăratele milioane de oameni care pierduseră infinit mai mult decât cei patru ani...

Ceremonia de absolvire s-a desfăşurat pe 2 iunie, dar eu am refuzat participarea oficială, fiindcă îmi displăceau prostiile medievale care o însoţeau. Am fost însă prezent printre spectatori, alături de tata, care a fost teribil de nefericit pentru că nu mă aflam şi eu pe scenă, îmbrăcat în roba de absolvent. Dar, cel puţin, asista la primirea diplomei de doctor, chiar dacă nu era specialitatea dorită.

45. Postdoctoratul

Începusem să-mi fac griji în legătură cu obţinerea unei slujbe încă din 1938, când avusesem cea dintâi tentativă de înscriere la facultatea de medicină. De atunci, viaţa mea fusese o lungă tărăgănare. Mai întâi facultatea, apoi NAES, apoi armata şi iarăşi facultatea. Trecuseră zece ani, eram pe punctul de a-mi primi diploma de Ph.D. dar problema rămăsese aceeaşi. De unde făceam rost de o slujbă?

Trebuie să recunosc că profesorul Dawson, oricât de minunat ar fi fost în calitate de îndrumător de cercetare, nu era unul dintre cele mai influente personaje din facultate când se ajungea la obţinerea de slujbe pentru doctoranzii săi. Nici cercetările mele nu fuseseră chiar atât de interesante pentru a atrage multă atenţie. Ca urmare, n-am găsit nimic de lucru.

Ceea ce m-a salvat a fost oferta de un an pentru studii postdoctorat. Asta însemna să lucrez tot în cercetare şi *să fiu plătit* 5.000 de dolari pe an. Urma să lucrez în domeniul medicamentelor contra malariei, încercând să descopăr un mai bun substituent sintetic pentru chinină decât acelea care existau.

Nu mă dădeam în vânt după tema respectivă, chimia nu mă mai fascina şi totodată eram pe deplin conştient de nepriceperea mea în materie de cercetare. De altfel, nu-mi amintesc aproape nimic din ceea ce am făcut în anul acela, un indiciu sigur al dezinteresului total.

Pe măsură însă ce anul 1949 se scurgea, am descoperit că speranţa unei slujbe adevărate se destrăma. Nu se profila nimic! Nici măcar o promisiune. Am căzut pradă disperării în asemenea hal, încât aproape mă convinsesem să mă dedic cu tot sufletul proiectului antimalarie şi să sper că acesta avea să continue la nesfârşit.

Acela a reprezentat, probabil, punctul cel mai de jos al carierei mele de chimist, fiindcă mă gândeam să mă condamn la o slujbă care nu-mi plăcea, doar de dragul banilor. Aveam douăzeci şi nouă de ani şi eram un ratat absolut, în ciuda împăunărilor şi a siguranţei că urma să cunosc un succes fulminant, capabil să uluiască întreaga lume.

Apoi am aflat unul dintre amănuntele neplăcute ale vieţii universitare postbelice. Din ce în ce mai mult, cercetarea universitară era asigurată prin burse guvernamentale, care se acordau de obicei pentru un singur an. Dacă se dorea continuarea proiectului, conducătorul temei de cercetare trebuia să solicite în fiecare an prelungirea bursei şi s-o justifice.

Dintotdeauna, am considerat că rezultatele unei asemenea acţiuni sunt dăunătoare. În primul rând, profesorul care doreşte bursa guvernamentală trebuie să aleagă o temă care să lase impresia că ar merita să se cheltuiască bani pentru ea. Drept urmare, savanţii se îngrămădesc în domeniile practice, ignorând zonele mai puţin spectaculoase ale cercetării. Domeniile practice devin suprafinanţate, mulţi bani irosindu-se fără rost, şi nimeni nu se sinchiseşte că părţile neglijate ale ştiinţei ar putea duce la descoperiri importante, dacă ar fi băgate în seamă.

În plus, concurenţa acerbă pentru banii de la buget sporeşte posibilităţile de fraudă, fiindcă cercetătorii (oameni şi ei) încearcă să îmbunătăţească, ba chiar să inventeze experimente care ar putea atrage bursele.

Un alt rezultat al sistemului de burse este că a doua jumătate a fiecărui an se iroseşte pentru pregătirea documentelor justificative de reînnoire a finanţării, cercetarea efectivă trecând pe planul secund.

În sfârşit, eşaloanele inferioare ale colectivelor de cercetare, ale căror salarii sunt plătite din bursă, nu din fondurile universităţii, se găsesc într-o permanentă stare de nesiguranţă. Oamenii aceia sunt conştienţi de faptul că oricând poate surveni o întrerupere a bursei care să-i trimită în stradă. Am descoperit asta pe pielea mea spre sfârşitul anului, când bursa nu mi-a fost reînnoită.

În perioada de postdoctorat s-a petrecut un singur lucru bun. Un vecin curios s-a interesat în ce domeniu lucram. I-am răspuns că cercetam medicamentele împotriva malariei, iar el, perfect inocent, a întrebat:

— Ce mai e şi asta?

Cu multă răbdare, i-am explicat ce anume făceam, reproducând şi formule chimice, iar când am terminat el mi-a declarat, cu o sinceritate evidentă:

— Mulţumesc. Acum totul este extrem de clar.

Pentru prima oară, mi-am dat seama că aş putea scrie o carte *non-ficţiune*, de popularizare ştiinţifică. Pentru moment, n-am făcut nimic în direcţia respectivă, dar n-am uitat ideea, care avea să se materializeze în cele din urmă în mod foarte satisfăcător.

46. În căutare de slujbă

Momentul cel mai jalnic pe care l-am trăit pe parcursul încercărilor de a-mi găsi o slujbă a fost următorul:

O cunoştinţă de-a mea care lucra la Charles Pfizer, o companie farmaceutică din Brooklyn, m-a anunţat că-mi obţinuse o întrevedere cu unul din directorii firmei. Interviul fusese fixat pentru 4 februarie 1949, la ora zece dimineaţa, şi puteţi fi siguri că am fost acolo la timp. Nu însă şi cel cu care trebuia să mă întâlnesc. Individul a apărut abia la ora două după-amiaza. M-am simţit de-a dreptul penibil să stau acolo patru ore, dar a fost una din acele ocazii când m-am lăsat condus mai degrabă de o furie încăpăţânată decât de bunul simţ. Nu intenţionam să accept să fiu alungat într-o manieră atât de neserioasă.

În cele din urmă, directorul a venit, probabil pentru că fusese anunţat că nu intenţionam să plec până nu discutam cu el. Individul m-a tratat cu o indiferenţă vădită şi n-a pierdut prea mult timp cu mine.

Văzusem destul din companie pentru a şti că nu voiam să lucrez acolo – aş fi refuzat orice slujbă mi-ar fi fost oferită – dar asta nu avea importanţă. Eram de-a dreptul furios de modul cum fusesem tratat. Pot afirma că e unul dintre cazurile când iritarea respectivă nu s-a domolit de-a lungul anilor. O simt la fel de vie, ca şi cum s-ar fi petrecut abia ieri. Nu mă mândresc cu faptul că port pică firmei respective – probabil că n-aş fi făcut-o, dacă n-ar fi existat un incident care a pus capac situaţiei.

Deşi intuisem din capul locului rezultatul interviului, îi dădusem directorului o copie a tezei mele de doctorat, prezentată într-o formă elegantă. Nu mă aşteptam să-l impresioneze, însă am procedat în acest chip fiindcă aşa îmi planificasem. După câteva zile, teza mi-a fost returnată prin poştă, însoţită de o notiţă scurtă şi rece, prin care eram anunţat de restituirea „pamfletului“ meu. Pentru mine, asta a reprezentat o insultă. Nu puteam crede că mizerabilul acela nu recunoştea o teză de doctorat atunci când o vedea, mai cu seamă că se specifica şi pe copertă. A o denumi „pamflet“ era ca şi cum i-ar fi spus unui scriitor „scrib“, şi pentru asta nu l-am uitat niciodată.

Un ultim lucru despre Charles Pfizer. După mulţi ani, compania m-a solicitat să ţin o cuvântare, oferindu-mi 5.000 de dolari. Eu, în general, nu mă târguiesc în privinţa onorariilor. La vremea respectivă, suma era suficientă pentru o prelegere în Manhattan. Cu toate acestea, pentru Pfizer am făcut o excepţie. Am cerut 6.000 şi n-am vrut să cedez. În cele din urmă, indivizii au acceptat.

Mia aceea suplimentară avea menirea de a-mi alina sentimentele rănite cu atâția ani în urmă și, după ce mi-am încheiat discursul și mi-am luat cecul, i-am lămurit de ce anume trebuiseră să plătească în plus.

În felul acela m-am simțit mai bine. A fost meschin din partea mea, dar sunt și eu un om. Nu eu căutasem răzbunarea, ci ei mă solicitaseră, iar dacă se ivise ocazia, nu mă putusem abține.

Deși povestea cu Pfizer a reprezentat episodul cel mai jalnic al vânătorii mele de slujbe, nici celelalte încercări n-au fost cu mult mai fericite. Pur și simplu, n-am găsit nimic.

47. Cei Trei Mari

În vreme ce înregistram un eșec după altul în găsirea unei slujbe, ce se întâmplase cu scrisul?

În privința aceea, slavă Cerului, n-am avut parte de fiasco, ci de un succes tot mai mare. Am continuat atât povestirile cu roboți, cât și pe cele din universul Fundației, deși am încetinit puțin ritmul pe durata cercetării. Am vândut toate textele la *ASF*, ajungând să mă bucur de o popularitate crescândă.

În 1949, eram recunoscut ca un scriitor major de science-fiction. Unii considerau că împreună cu Robert Heinlein și A.E. van Vogt alcătuiam trepiedul pe care se clădea actualul science-fiction.

A. E. van Vogt încetase însă practic să mai scrie prin anii ’50, poate pentru că era tot mai interesat de dianetica lui Hubbard. Dar, din 1946, un scriitor englez, Arthur C. Clarke*, începuse să scrie pentru *ASF* și, la fel ca Heinlein și van Vogt (dar nu ca mine), devenise celebru instantaneu.

Prin 1949, începuseră să se audă primele șoapte cum că Heinlein, Clarke și Asimov ar fi fost „Cei Trei Mari“. Situația s-a menținut vreme de patruzeci de ani, fiindcă nici unul dintre noi n-a dispărut și n-a părăsit science-fiction-ul. În cele din urmă, toți trei am obținut avansuri uriașe pentru cărțile noastre și am figurat în topurile best-seller. (Cine s-ar fi gândit la așa ceva în anii ’40?)

Acum, când Heinlein a murit, iar Clarke și cu mine suntem tot mai decrepiți, se poate pune întrebarea: „Cine vor fi următorii Trei Mari?“. Mă tem că în această privință nu se poate oferi un răspuns. Pe timpuri, când Cei Trei Mari se stabileau prin consens general, numărul scriitorilor de science-fiction era mic și se puteau alege ușor „cazurile“ deosebite.

În ziua de azi, însă, numărul scriitorilor de science-fiction, ba chiar al celor *buni*, este atât de mare încât e practic imposibil să alegi trei în privința cărora toți să fie de acord că sunt cei mai importanți.

Totuși, poate că asta nu reprezintă o tragedie. Dintotdeauna, am considerat că referirea permanentă la Cei Trei Mari era oarecum un fenomen care se autoîntreținea. Noi eram Cei Trei Mari pentru că aveam succes – dar cât anume din succesul acela deriva din faptul că eram permanent denumiți Cei Trei Mari? Deși am beneficiat de pe urma acestei recunoașteri, am avut întruna senzația neplăcută că-i înșelam pe ceilalți scriitori.

În cazul acesta, dacă povestirile mele se bucurau de atâta succes, de ce îmi făceam griji din cauza slujbei? După cum poate v-ați dat deja seama, mă preocupa mai degrabă latura financiară.

Până în 1949, vândusem șaizeci de povestiri și eram universal recunoscut drept una dintre luminile călăuzitoare ale science-fiction-ului. Cu toate acestea, de-a lungul celor unsprezece ani în care scrisesem și vândusem science-fiction câștigasem de pe urma literaturii 7.700 de dolari – asta în *toți* cei unsprezece ani. O medie de 700 de dolari pe an nu putea în nici un caz să asigure traiul unei familii. Prin urmare, aveam nevoie de altceva.

48. Arthur C. Clarke

Arthur Charles Clarke s-a născut spre sfârșitul anului 1917 în Anglia. El este un alt scriitor de science-fiction care a primit o instruire științifică completă, fiind expert în fizică și matematică.

Actualmente, el și cu mine suntem unanim recunoscuți drept Cei Doi Mari din science-fiction. După cum am menționat, până la începutul anului 1988, oamenii se refereau la Cei Trei Mari, însă Arthur a modelat apoi din ceară o figurină micuță, și cu un ac lung...

Cel puțin, așa mi-a povestit el. Poate că a încercat să mă prevină. I-am spus însă că dacă va rămâne Unicul Mare, se va simți foarte singur. Auzindu-mă, a fost mișcat până la lacrimi – de aceea, cred că voi scăpa nevătămat.

Țin mult la Arthur – un sentiment ce dăinuie de patruzeci de ani încoace. Cu mult timp în urmă, am căzut de acord asupra unui pact; evenimentul s-a întâmplat într-un taxi care mergea pe Park Avenue, de aceea înțelegerea este cunoscută drept Tratatul Park Avenue. În conformitate cu acesta, eu voi susține, atunci când mă va întreba cineva, că Arthur este cel mai bun scriitor de science-fiction din lume, deși, voi avea permisiunea de a adăuga, în cazul în care nu voi fi slăbit din cauza întrebărilor, că în această cursă îi suflu în ceafă.

La rândul lui, Arthur va insista, permanent, că eu sunt cel mai bun scriitor de ştiinţă popularizată din lume. Trebuie s-o spună, indiferent dacă o crede sau nu.

Nu ştiu dacă afirmaţiile mele îi sunt atribuite lui, însă eu mă pomenesc adesea acuzat pentru ceea ce spune el. Oamenii au tendinţa să ne confunde, pentru că amândoi scriem texte în care ideile ştiinţifice sunt mai importante decât acţiunea.

În repetate rânduri, am fost abordat de câte o tânără, care îmi reproşa:

— Oh, domnule Asimov, nu cred că *Sfârşitul copilăriei** s-a ridicat la nivelul dumneavoastră obişnuit.

Răspunsul meu a fost invariabil acelaşi:

— Draga mea, de aceea am şi scris-o sub pseudonim.

Apropo, *Sfârşitul copilăriei* a fost prima carte de science-fiction pe care a citit-o iubita mea soţie Janet. *Eu, robotul** (*I Robot*), aparţinând viitorului ei soţ, a fost abia a doua. Totuşi, nici unul dintre noi nu ocupă locul întâi în preferinţele ei literare. Scriitorul ei favorit de science-fiction este Cliff Simak, şi cred că asta dovedeşte bun gust.

Arthur şi cu mine împărtăşim opinii similare în privinţa science-fiction-ului, a ştiinţei, a problemelor sociale şi politice. Nu am avut niciodată ocazia de a-l contrazice în aceste domenii, ceea ce reprezintă o dovadă de încredere în inteligenţa şi gândirea sa limpede.

Desigur, există şi deosebiri între noi. El este chel, are cu doi ani mai mult decât mine şi nu-i chiar la fel de arătos. Oricum, însă, pare destul de acceptabil pentru locul doi.

De la bun început, Arthur a fost interesat de science-fiction şi de aspectele mai imaginative ale ştiinţei. L-au pasionat de timpuriu rachetele şi în 1944 a fost primul care a sugerat, într-o publicaţie ştiinţifică serioasă, foloasele sateliţilor de comunicaţii.

După aceea, a început să scrie science-fiction, iar prima lui povestire publicată într-o revistă americană a fost „Buclă închisă"* (*ASF* din aprilie 1946). Imediat a cunoscut succesul.

Arthur nu se sfieşte să recunoască faptul că, în şcoală, colegii îl porecliseră „Ego". Cu toate acestea, e o persoană incredibil de inteligentă care scrie science-fiction şi non-ficţiune cu aceeaşi uşurinţă. În ciuda egocentrismului său, este un individ extrem de simpatic şi n-am auzit niciodată o vorbă rea la adresa lui, deşi eu am spus o mulţime în glumă – şi reciproc. Noi doi întreţinem aceeaşi relaţie de pretinse insulte pe care o am cu Lester del Rey şi cu Harlan Ellison. Am remarcat că femeile sunt adesea tulburate de tachinările noastre. Se pare că ele nu înţeleg cum poate funcţiona o astfel de prietenie, în care remarca „Cum merge, escroc bătrân şi puturos?“ înseamnă de fapt „Ce mai faci, bunul şi dragul meu prieten?“

Ei bine, Arthur şi cu mine procedăm la fel, dar, bineînţeles, într-o engleză literară, în care căutăm să strecurăm şi o ironie subtilă. Astfel, atunci când un avion s-a prăbuşit şi jumătate din pasageri au supravieţuit, s-a aflat că unul dintre supravieţuitori şi-a păstrat calmul pe durata încercărilor nereuşite de aterizare citind un roman de Arthur C. Clarke, iar amănuntul a apărut într-o ştire din ziar.

După cum îi este felul, Arthur a fotocopiat articolul în cinci milioane de exemplare şi l-a expediat tuturor celor pe care îi cunoştea sau de care auzise. Am căpătat şi eu o copie, la sfârşitul căreia îmi scrisese: „Ce păcat că nu citea unul dintre romanele tale... Ar fi dormit fără vise şi n-ar fi ştiut ce grozăvii se petrec în jur.“

N-am avut nevoie decât de puţine minute ca să-i expediez o scrisoare în care am precizat: „Dimpotrivă, citea romanul tău tocmai pentru ca, în cazul unei fatalităţi, moartea să i se pară o binecuvântare.“

Bănuiesc că Arthur este unul dintre cei mai bogaţi scriitori de science-fiction, întrucât mai multe din romanele lui au fost best-sellere şi, în plus, a fost implicat în realizarea câtorva filme, inclusiv a primului mare film science-fiction, *2001: O odisee spaţială**.

A fost căsătorit o singură dată, pentru scurt timp, iar după divorţ a dus o viaţă tihnită de burlac. La un moment dat, era pasionat de scufundările subacvatice şi a fost cât pe ce să moară într-o asemenea incursiune.

49. Din nou despre familie

Să revin acum la lumea postbelică. Eşecurile mele repetate legate de găsirea unei slujbe mă propulsaseră în rândurile şomerilor, în vreme ce reuşitele literare, deşi unanim recunoscute, nu îmi aduceau suficienţi bani; inevitabil, intervenise o anume răceală în relaţiile cu părinţii mei. O vreme, am stat împreună cu Gertrude la parterul casei unde locuiau ai mei. Nu era însă o soluţie fericită şi detestam să fiu în preajma magazinului. Ca atare, în 1948, atunci când am aflat că puteam beneficia de un apartament într-un nou şi modern cartier denumit Stuyvesant Town, m-am mutat cu Gertrude în Manhattan. Ai mei au fost însă afectaţi, ba chiar furioşi. Evident, supărarea lor n-a ţinut mult timp.

Chiar dacă tata s-ar fi lepădat de mine, cu inima împovărată, datorită faptului că devenisem un ratat, după toate speranţele pe care şi le făcuse pe când eram copil, el avea pregătită o altă săgeată în arc: fratele meu mai mic, Stanley. (Adult fiind, a preferat să-şi prescurteze numele în Stan şi aşa îi voi spune în continuare.)

Stan a văzut lumina zilei pe 25 iulie 1929, fiind primul membru al familiei noastre care se năştea în Statele Unite. Din cauza sarcinii mamei şi apoi a necesităţii de a îngriji pruncul, eu am fost nevoit să încep să muncesc în prăvălie. În plus, o parte din timp trebuia să am grijă şi de Stan, hrănindu-l cu biberonul şi plimbându-l în cărucior. Drept rezultat, mi se părea mai degrabă copilul *meu* decât al mamei şi până în ziua de azi am tendinţa de a-i confunda pe Stan şi pe David, adevăratul meu fiu, inversându-le numele.

Stan a fost un copil bun. Nu era obraznic şi făcea întotdeauna ceea ce i se spunea. Pentru ai mei el a reprezentat un fel de mană cerească, după mine (care aveam limba ascuţită) şi după Marcia (care era îndărătnică). A rămas un veşnic mister motivul pentru care mama m-a preferat pe mine, care-i dădeam infinite bătăi de cap, faţă de Stan, care nu-i ieşea din vorbă.

Evident, conform tradiţiei romantice, femeile sunt întotdeauna atrase de ticălosul fermecător, ignorându-l pe sărmanul plin de calităţi; totuşi nu cred că acesta ar fi răspunsul în cazul nostru. Eu eram fiul cel mare, întâiul născut, şi, pe când aveam doi ani, fusesem cât pe ce să mor de pneumonie, în urma unei epidemii, eu fiind singurul supravieţuitor dintre copiii satului nostru (după spusele mamei). Ea era încredinţată că mă salvase doar datorită faptului că mă îngrijise zi şi noapte, fără să doarmă şi aproape fără să mănânce. După aceea, bineînţeles, devenisem de trei ori mai preţios în ochii ei. Totuşi după părerea mea, Stan ar fi trebuit să fie favoritul ei... sau al oricărui alt părinte.

Când am plecat în Philadelphia, el mi-a preluat îndatoririle în cadrul magazinului. Nu avea încă treisprezece ani, dar nu simt mustrări de conştiinţă pentru asta. Eu începusem de la nouă ani, iar Stan era mai puternic decât mine (bănuiesc că fusese mai bine hrănit în Statele Unite, decât fusesem eu în Rusia) şi mai îndemânatic. De exemplu, el a putut merge pe bicicletă din prima clipă când s-a suit pe una, în vreme ce eu n-am reuşit s-o fac niciodată.

Stan s-a descurcat bine şi la şcoală. A urmat liceul tehnic Brooklyn, apoi Universitatea New York şi în sfârşit Şcoala de Ziaristică de la Universitatea Columbia.

În 1949, anul în care, pentru mine, situaţia părea cea mai întunecată, Stan era la colegiu. Când l-am vizitat pe tata, acesta mi-a mărturisit că avea probleme în privinţa taxelor şcolare. Ei bine, chiar dacă treburile nu îmi mergeau grozav, nu eram sărac lipit pământului; nu voiam ca tata să se omoare muncind pentru bani, şi nici ca Stan să-şi întrerupă studiile.

În consecinţă, i-am spus:

— Nu-i nimic, tată, o să-i achit eu taxele.

Tata s-a încordat tot și mi-a replicat cu severitate:

— Să nu dea Dumnezeu să apuc ziua când le voi cere un bănuț copiilor mei!

După aceea, a refuzat să continuăm discuția și, în cele din urmă, a făcut rost de bani.

În urmă cu două săptămâni, mi-am amintit episodul respectiv. Și i l-am povestit lui Janet, arătându-mă indignat.

— Felul cum a spus-o tata, i-am zis, te ducea la gândul că eu eram tipul de fiu netrebnic care i-ar fi purtat pică din cauza banilor sau l-ar fi făcut să se simtă ca un cerșetor. Dimpotrivă, aș fi fost gata să dau banii, considerându-i o răsplată oricum insuficientă pentru tot ce a făcut pentru mine. De ce n-a putut înțelege asta?

— Isaac, m-a mustrat ea, nu-ți dai seama că la fel procedezi și tu? Ai lua bani de la copiii tăi?

— Asta-i *altceva!* m-am încruntat eu. Am și eu mândria mea!

Atunci ea a izbucnit în hohote de râs și mi-a poruncit să introduc episodul în carte.

— De ce? am întrebat-o.

— Cititorii tăi vor înțelege de ce, mi-a răspuns.

În acei ani, Stan se implicase în activități extrașcolare. (Fie că obligațiile în magazin se reduseseră, fie că el era o fire mai aventuroasă decât mine.) Colaborase la revistele școlii și, la terminarea colegiului, ajunsese coredactor al ziarului scos de elevi. Își descoperise vocația – avea să ajungă ziarist. În cele din urmă, a intrat în redacția lui Newsday, un ziar din Long Island*, și a avansat treptat, până a ajuns vicepreședinte administrativ.

Stan este un bărbat bun, în sensul vechi al cuvântului: corect, etic, amabil și de nădejde. Odată, a afirmat despre mine că sunt harnic, eficient, puritan și absorbit de munca mea, astfel încât dețin toate virtuțile neatrăgătoare. Ei bine, el le deține pe toate cele atrăgătoare; de fapt, toată lumea îl iubește. Până și fratele său (iar dragostea aceea este reciprocă). Obișnuiam să afirm în glumă că eu sunt fratele cel inteligent, dar el este fratele cel bun – și poate că nu-i chiar pe de-a-ntregul o glumă.

Din punctul meu de vedere, iată exemplul elocvent al bunătății sale. Datorită numelui pe care-l poartă, Stan se află permanent în pericolul de a-și pierde identitatea. Nenumărați oameni îl întreabă, atunci când fac cunoștință:

— Sunteți rudă cu Isaac Asimov?

El rămâne netulburat în fața acestui atac și răspunde cu infinită răbdare:

— Da, este fratele meu.

Nu acceptă ca acest lucru să afecteze relația noastră și de aceea îi sunt extrem de recunoscător. Dacă situația s-ar fi inversat, mie pesonal mi-ar fi displăcut să joc rolul lui, ceea ce ar fi reprezentat o permanentă sursă de probleme între noi. De aceea, repet: el este fratele cel bun.

Prin 1950, a întâlnit o minunată tânără recent divorţată, Ruth, cu care a hotărât imediat să se însoare (deşi prima ei întrebare, după ce s-au cunoscut, a fost dacă este rudă cu mine). S-au căsătorit şi de atunci trăiesc într-o armonie perfectă.

Au un fiu, Eric, şi o fiică, Nanette; ambii au urmat exemplul tatălui şi au devenit ziarişti. Ruth mai are un băiat, Daniel, din căsătoria anterioară, pe care Stan l-a adoptat, astfel că se numeşte Daniel Asimov. El e matematician.

Poate că o măsură a succesului lui Stan ca tată îl reprezintă faptul că ambii copii au dorit să-i calce pe urme. Suspin uneori, gândindu-mă că ai mei nu mi-au urmat exemplul, dar asta-i o prostie din partea mea. De ce ar fi făcut-o?

Pe când avea doisprezece ani, Robyn, fiica mea, a scris o povestire din proprie iniţiativă şi mi-a adus-o s-o citesc. Am rămas uluit. Mi s-a părut un lucru mult mai bun decât aş fi reuşit eu să realizez la aceeaşi vârstă.

— Robyn, i-am spus, dacă simţi că-ţi place să scrii, nu te opri! Te voi ajuta, în măsura posibilităţilor, iar mai târziu voi încerca să deschid anumite uşi pentru tine.

— Ah, nu! a replicat ea. N-aş vrea să trăiesc ca tine!

— Cum adică? am întrebat-o.

— Adică numai muncă, muncă şi iar muncă. Eu nu vreau aşa ceva.

— Scriitorii nu trebuie doar să muncească, să muncească şi iar să muncească, i-am explicat. Aşa procedez eu. Tu însă ai putea scrie doar atunci când vrei.

— Nu, a clătinat ea din cap. Nu vreau să risc.

Şi s-a ţinut de cuvânt.

Cine ştie, poate c-a fost mai bine aşa. Peste mai mulţi ani, când încerca să redacteze o lucrare de care avea nevoie la serviciu, a scris o ciornă, apoi a revizuit-o, a scris din nou şi a revizuit din nou, aşa cum face aproape toată lumea. În cele din urmă, a azvârlit pixul cât colo şi a exclamat fără să se adreseze cuiva anume: „Cine m-ar crede că sunt fiica tatălui meu?“

50. Primul roman

Acelaşi an, 1949, care a marcat punctul cel mai de jos al carierei mele a consemnat şi cotitura, deşi ea n-a fost foarte evidentă, iar eu n-am considerat că depăşisem groapa de potenţial şi începusem să urc. A implicat însă un *roman* science-fiction, nu o povestire.

De fapt, inițial, science-fiction-ul a ajuns celebru prin romane. În opinia mea, science-fiction-ul modern a început odată cu opera autorului francez Jules Verne*. Scriind în a doua jumătate a secolului XIX, el a fost primul ale cărui lucrări au fost în mod clar science-fiction și care și-a câștigat existența de pe urma lor. Cărțile lui, mai cu seamă *De la Pământ la Lună* (1865), *Douăzeci de mii de leghe sub mări* (1870) și *Ocolul Pământului în optzeci de zile* (1873), s-au bucurat de o mare popularitate în întreaga lume. Verne a fost singurul scriitor de science-fiction citit de tata – desigur, într-o traducere rusească.

Au urmat apoi alți autori de science-fiction, mai puțin cunoscuți, pentru ca, în ultimul deceniu al secolului, englezul Herbert George Wells* să devină celebru cu *Mașina timpului* (1895) și *Războiul lumilor* (1898).

În continuare, s-au publicat alte romane science-fiction care s-au bucurat de mare succes, celebre, aparținând în general unor autori englezi, cum ar fi *Brava lume nouă* a lui Aldous Huxley*, în 1932, *John cel straniu* de Olaf Stapledon, în 1935, sau *1984,* scrisă de George Orwell* în 1948. La un nivel inferior, americanul Edgar Rice Burroughs* a scris mai multe cărți, alcătuind o serie foarte populară, a căror acțiune se petrecea pe Marte, prima dintre ele fiind *O prințesă marțiană,* apărută în 1917.

Evoluția romanului science-fiction a fost însă înăbușită de explozia revistelor science-fiction, care conțineau o literatură de o calitate îndoielnică. La urma urmelor, relativ puținele romane apăreau rar, în vreme ce revistele erau lunare.

În general, cititorii de science-fiction ai anilor ’30 și ’40 aveau tendința să ia în considerare *numai* revistele, ignorând complet ocazionalele romane. Desigur, ar fi fost extrem de interesant dacă unele povestiri din reviste ar fi fost tipărite în antologii sau dacă s-ar fi publicat romane inedite ale unor autori bine cunoscuți de science-fiction. Lucrul acesta însă nu s-a întâmplat. Câteva edituri foarte mici, conduse de fani, au publicat science-fiction folosind formatul de carte, însă la tiraje mici, în condiții grafice foarte modeste și cu o distribuire practic inexistentă.

Lucrurile s-a schimbat după Cel de-al Doilea Război Mondial. Dintr-o dată science-fiction-ul a devenit mult mai respectat. În primul rând, exista bomba atomică, apoi erau rachetele germane, care făceau să se nască speranțe legate de posibilitatea zborului interplanetar, și, în sfârșit, a apărut calculatorul electronic. Toate acestea erau elementele principale din recuzita science-fiction-ului devenite realitate în perioada imediat postbelică.

Ca atare, în 1949, Doubleday & Company, una dintre editurile mari, a decis să lanseze o serie de romane science-fiction, iar în acest scop aveau nevoie de manuscrise.

Întâmplător, în 1947, eu scrisesem o nuvelă însumând peste o sută de pagini, pe care n-o puteam vinde nicăieri – principalul meu eșec literar la ora aceea. O pusesem în sertar şi uitasem de existenţa ei. Bineînţeles, habar nu aveam că Doubleday intenţiona lansarea unei serii de romane science-fiction, dar Fred Pohl aflase, şi el a fost cel care m-a sfătuit să le trimit nuvela. „Dacă le va plăcea“, mi-a spus, „o vei putea rescrie conform dorinţelor lor.“

L-am lăsat să-mi ia manuscrisul, şi astfel a început o perioadă de trei ani în care el a acţionat în calitate de agent literar al meu.

Walter I. Bradbury, redactorul de la Doubleday care avea să se ocupe de noua serie, a întrevăzut oarece posibilităţi în lucrarea mea şi, ca atare, mi-a cerut s-o extind la 175 de pagini. Ulterior, mi-a dat şi un cec de 750 de dolari – era prima dată în viaţă când fusesem plătit pentru un lucru pe care nu-l făcusem încă – promiţându-mi un alt cec când aveam s-o termin.

M-am apucat de treabă cu viteza fulgerului. Pe 29 mai 1949, Bradbury mi-a telefonat ca să-mi spună că Doubleday urma să-mi publice romanul, pe care ulterior aveam să-l intitulez *O piatră pe cer* (*Pebble in the Sky*)*.

Vândusem aşadar primul roman, lucru care a însemnat un salt enorm în cariera mea literară (deşi pe atunci nu mi-am dat seama de acest lucru). Singurul necaz era că mă confruntam cu o supraabundenţă. Nu numai că făcusem un salt literar, ci aveam şi o slujbă.

Să vă explic ce s-a întâmplat.

51. În sfârşit, o slujbă

Bănuiesc că orice scriitor, chiar şi unul care a scris foarte puţin, primeşte din când în când scrisori de la cititori.

Mai bănuiesc că scriitorii de science-fiction sunt de-a dreptul bombardaţi cu asemenea scrisori – în primul rând, fiindcă cititorii de science-fiction sunt mai inteligenţi şi au opinii mai clar definite decât alte tipuri de cititori, iar în al doilea rând, deoarece rubricile destinate corespondenţilor din revistele science-fiction încurajează exprimarea ideilor prin intermediul scrisorilor.

Eu personal am iubit corespondenţa fanilor şi am încercat să răspund la toate scrisorile, continuând s-o fac destui ani. Pe măsură ce numărul scrisorilor a crescut, în paralel cu numărul problemelor mele profesionale, a venit o vreme când a trebuit să devin selectiv, un lucru care, de atunci, n-a încetat să mă nemulţumească. Nu pot să nu am convingerea că toţi cei care se deranjează să-mi scrie merită un răspuns, însă, din nefericire, timpul şi puterile îmi sunt limitate.

Nu toate scrisorile proveneau de la adolescenţi entuziaşti. Unele erau iscălite de membri cu greutate ai societăţii. Astfel, pe durata studiilor pentru doctorat, ca şi în perioada postdoctorat, am primit mai multe misive din partea lui William C. Boyd, profesor de imunochimie la Facultatea de Medicină a Universităţii Boston. El fusese foarte impresionat de „Căderea nopţii“ şi devenise un fan al meu.

Eu, în schimb, eram foarte impresionat de *el*. Astfel, am început să corespondăm, punând bazele unei frumoase prietenii. Drept urmare, atunci când venea în New York, Boyd căuta să-şi facă timp şi pentru o întâlnire cu mine.

Evident, la un moment dat, i-am povestit despre necazurile pe care le aveam din cauză că nu reuşeam să-mi găsesc o slujbă, iar el mi-a scris că la catedra de biochimie a facultăţii sale se ivise un post liber şi era gata să-mi dea o recomandare pentru a-l ocupa.

Nici în ruptul capului n-aş fi avut chef să părăsesc New York-ul pentru a doua oară, însă dorinţa de a-mi găsi o slujbă era sufocantă. Urmasem deja câteva piste în afara oraşului, călătorind chiar până în Baltimore cu un coleg de facultate aflat în aceeaşi situaţie, pentru a ne încerca şansa la o fabrică de produse chimice. Amicul meu a reuşit să se angajeze (ştia câte ceva despre botanică), nu însă şi eu (care n-aveam nici o idee în această direcţie).

Era clar că trebuia să investighez noua oportunitate. Ca atare, cu inima destul de împovărată, am luat trenul până în Boston şi m-am prezentat la Burnham S. Walker, şeful catedrei de biochimie. Facultatea de Medicină a Universităţii Boston nu mă impresionase câtuşi de puţin. Era micuţă şi mi se părea dărăpănată. În plus, se găsea într-un cartier mărginaş.

Cu toate acestea, Walker a părut încântat de mine şi mi-a oferit postul de asistent, urmând să fac şi cercetare de laborator. Salariul era de 5.500 de dolari anual.

Ceea m-a deranjat însă era faptul că nu aveam să lucrez direct pentru facultate, ci pentru Henry M. Lemon, un individ complet lipsit de simţul umorului, care, încă din momentul când i-am fost prezentat, a reuşit să mă facă să mă simt stingher. În plus, salariul meu provenea dintr-o bursă guvernamentală, ceea ce însemna că anual trebuia să am emoţii.

Am revenit acasă chinuit de o dilemă apăsătoare, bântuit de aceeaşi nefericire ca atunci când primisem ordinul de înrolare. Ce folos însă? Aveam nevoie de o slujbă şi nu căpătasem altă ofertă. Ca atare, am acceptat postul la FMUB.

Apoi, la câteva săptămâni după ce acceptasem slujba, am vândut acel prim roman la Doubleday. Imediat, am fost ispitit să folosesc asta drept scuză pentru a rămâne în New York. După vânzarea romanului, mă bizuiam pe ceva bani şi câştiga nişte timp pentru a găsi de lucru undeva prin apropiere. Ba chiar, dacă romanul s-ar fi dovedit un succes, ar fi fost posibil să nu mai fie nevoie să-mi caut slujbă.

Era tentant. Auzisem adesea de tineri scriitori care vânduseră o carte, sau uneori doar o povestire unei reviste, şi care instantaneu îşi părăsiseră slujbele, pentru a se dedica scrisului. De obicei, însă, nu mai reuşiseră să vândă altceva şi fuseseră nevoiţi să încerce să-şi recapete posturile iniţiale, ori să găsească altceva de lucru.

Desigur, eu eram sigur că aveam să vând şi alte texte, însă ştiam că nu voi câştiga destui bani pentru a asigura traiul familiei. În acelaşi timp, nici nu puteam fi sigur că romanul urma să reprezinte o reuşită. Pe moment, de pe urma lui mă alesesem doar cu un avans de 750 de dolari şi dacă nu avea să se vândă bine puteam să nu mai capăt absolut nimic. (Dacă mi l-ar fi cumpărat *ASF*, aş fi căpătat 1.400 de dolari.)

În plus, acceptasem postul din Boston şi dacă dintr-o dată aş fi decis să nu mă mai prezint acolo mi-aş fi călcat cuvântul, lucru care pur şi simplu mă oripilează. Prin urmare, împotriva dorinţei mele, am plecat în Boston la sfârşitul lui mai, posomorât şi luând cu mine o Gertrude la fel de nefericită. Eram căsătoriţi de aproape şapte ani şi deocamdată nu se zărea nici o licărire din diamantele promise.

Acesta este unul dintre momentele când putem juca plăcutul, dar inutilul joc „ce-ar fi fost dacă?“.

Ce-ar fi fost dacă nu mi s-ar fi oferit postul din Boston? Ce s-ar fi întâmplat dacă aş fi vândut romanul cu câteva săptămâni mai devreme, *înainte* de a mă angaja faţă de cei din Boston? În ambele cazuri, aş fi rămas în New York, mizând pe cei 750 de dolari şi pe faptul că succesul romanului avea să-mi ofere timpul necesar pentru a găsi o slujbă mai aproape de casă.

Cum poate cineva să ştie ce s-ar fi întâmplat? Eu am tendinţa să privesc problemele constructiv şi optimist. În cele din urmă, am lucrat timp de nouă ani la FMUB. În acei nouă ani am predat, am susţinut conferinţe şi m-am diversificat literar, abordând mai multe direcţii, lucruri pe care, în alte condiţii, nu le-aş fi putut face. În plus, am obţinut un titlu academic care mi-a confirmat statutul de scriitor în domeniul popularizării ştiinţifice.

Deşi dureroasă, această mutare mi-a lărgit orizonturile şi sunt convins că m-a transformat într-un scriitor mai bun şi mai încununat de succes – ca atare, a fost important că m-am dus la Boston.

În plus, astfel mi-am respectat cuvântul dat.

52. Doubleday

Romanul *O piatră pe cer* a fost publicat pe 19 ianuarie 1950, la mai puţin de trei săptămâni după a treizecea mea aniversare. De atunci, am rămas cu Doubleday în relaţii absolut minunate. Până în această clipă, editura mi-a publicat 111 cărţi, iar pe 6 ianuarie 1990 au profitat de ocazia de a-mi sărbători, pe lângă a şaptezecea aniversare, şi împlinirea a patruzeci de ani de la apariţia lui *O piatră pe cer*. Un cocteil de amploare a fost organizat la restaurantul „Tavern on the Green", la care au fost invitate sute de persoane.

În ziua respectivă, însă, eu eram spitalizat. Nu puteam totuşi dezamăgi atâţia oameni, aşa că după-amiaza m-am furişat afară din spital într-un cărucior împins de Janet, fiind însoţit şi de credinciosul meu internist, doctorul Paul R. Esserman. Petrecerea a fost desăvârşită, deşi m-am văzut nevoit să-i primesc pe musafiri din cărucior şi să ţin un discurs tot de acolo. După aceea, am revenit în spital, nădăjduind că nimeni nu-mi remarcase absenţa.

Speranţe deşarte! A doua zi, în ziarul *Times* a apărut un articol amuzant şi *toţi* au aflat. Infirmierele m-au bombănit. Lester del Rey mi-a telefonat şi m-a făcut cum i-a venit la gură pentru că, spunea el, mi-am riscat viaţa. Când am sunat la Los Angeles pentru probleme de afaceri, primele cuvinte ale tinerei care mi-a răspuns au fost: „Neastâmpăratule ce eşti..."

După trei zile, se sărbătorea a şaizecea aniversare a lui *ASF*, iar eu fusesem programat să rostesc câteva cuvinte, dar de această dată n-am mai încercat să plec. Acela a fost unul dintre momentele când m-am simţit extrem de nefericit. Am încercat senzaţia că-l trădasem pe John Campbell.

Adesea, oamenii mă întreabă de ce am rămas atâtea decenii cu Doubleday. În general, se consideră că, odată ce un scriitor devine faimos, el trebuie să bântuie de la o editură la alta, lăsându-se „scos la licitaţie" şi acceptând oferta cea mai generoasă. În acest fel, respectivul devine tot mai bogat... dar eu nu pot proceda aşa. Doubleday m-a tratat excelent şi nu pot decât să răspund cu aceeaşi monedă. Toată viaţa mi-am făcut un crez din recunoştinţă şi loialitate şi n-am regretat niciodată o posibilă pierdere de bani din pricina acestor sentimente. Prefer să pierd bani decât să fiu ingrat.

Mi se spune: „Păi, bineînţeles că te tratează excelent, Isaac! De ce n-ar face-o, când le-ai adus atâţia bani?"

Cei care afirmă asemenea inepţii nu înţeleg esenţa. Acestora, mă văd nevoit să le explic că atunci când le-am oferit primul roman şi nimeni de la Doubleday nu putea şti dacă avea să se vândă ori nu, sau dacă eu aveam să mai scriu altul vreodată, am fost tratat excelent *din capul locului.*

Reprezentantul editurii în materie de generozitate a fost primul meu redactor de carte, Walter I. Bradbury (căruia toţi îi spuneau „Brad"), un bărbat de înălţime mijlocie, uşor predispus la obezitate, care (în ochii mei) semăna mult cu actorul britanic Leo Genn*. Era un tip blând şi bun, cu un aer paternal, dar nu condescendent, care reuşea să mă liniştească atunci când eram nesigur pe mine. El mi-a oferit sfaturi în legătură cu scrisul, m-a ajutat să-mi citesc prima dată şpalturile fiind oricând dispus să discutăm la telefon (odată chiar s-a întâmplat să-l sun acasă, agitat în legătură cu nu mai ţin minte ce amănunt, când copilul îi era bolnav, dar nu m-a repezit). El a fost cel de-al treilea individ, după Campbell şi Dawson, care m-a ajutat în carieră doar datorită inimii sale generoase, fără să fi avut nici un avantaj din asta.

Pentru a vă oferi tabloul complet al calităţilor lui, voi fi nevoit să repet o mică istorioară. O altă editură mi-a oferit un avans de 2.000 de dolari pentru drepturile ediţiei broşate ale unuia dintre primele mele romane, *Curenţii spaţiului** (*The Currents of Space*), apărut la Doubleday în 1952. Am fost încântat, întrucât pe vremea aceea, cel puţin pentru mine, suma era fabuloasă. Reprezentanţilor acelei edituri le-am spus că cei de la Doubleday deţineau drepturile asupra romanului, dar că ei erau gata să facă orice i-aş fi rugat.

După aceea, i-am telefonat lui Bradbury, ca să-i dau vestea cea mare. Cum însă la celălalt capăt al firului s-a lăsat tăcere, am simţit un fior în inimă.

— Am greşit cu ceva? l-am întrebat.

— Păi, a răspuns Bradbury, editura Bantam tocmai ne-a oferit 3.000.

Am amuţit, iar Bradbury a continuat cu blândeţe:

— Le-ai promis ceva, Isaac?

— Le-am spus că Doubleday deţine drepturile... însă... în fine, da, le-am promis...

— În cazul acesta, o să luăm cei 2.000 de dolari.

— Brad, am intervenit eu, Doubleday nu trebuie să piardă. Jumătatea voastră din 3.000 ar fi fost 1.500. Scădeţi acei 1.500 din cei 2.000 şi eu mă mulţumesc cu restul de 500 de dolari.

— Termină cu prostiile! a replicat Bradbury. Vom face jumătate-jumătate.

Cu alte cuvinte, Brad şi Doubleday erau gata să piardă 500 de dolari, numai pentru ca eu să-mi respect cuvântul dat. Poate că pentru ei suma nu însemna mare lucru, dar nu asta era important. O promisiune reprezintă totul pentru mine, iar faptul că Doubleday a respectat-o a însemnat că indiferent ce alte oferte tentante ar fi apărut ulterior, nimic nu m-ar fi putut determina să-mi pierd încrederea în ei – şi fireşte că n-am făcut-o. (Bineînţeles, aceea a fost ultima dată când am negociat în numele unei edituri.)

De mult timp, banii au încetat să mai reprezinte o problemă pentru mine. Am suficienţi. Există alte lucruri pe care le doresc mai mult, dar în primul rând mă interesează să pot scrie ceea ce vreau şi aşa cum vreau, şi s-o fac cu siguranţa liniştitoare că se va publica. Doubleday mi-a împlinit acest vis cu mult timp în urmă.

Astfel, atunci când le-am adus un manuscris imens, *Gilbert şi Sullivan adnotat de Asimov* (*Asimov's Annotated Gilbert & Sullivan*; 1988), fără măcar să-i fi prevenit că lucram la el, l-au publicat fără un murmur. Nu puteau spera să câştige prea mult de pe urma cărţii, ci doar să-şi scoată cheltuielile, dar au insistat să-mi ofere un avans mai mare decât simţeam eu că le-ar fi adus vânzările. Le-am repetat-o în mod stânjenitor, însă nici n-au vrut să asculte. Întotdeauna mi-au oferit avansuri mai mari decât s-ar fi cuvenit, dar au reuşit întotdeauna să-şi recupereze cumva cheltuielile. (Nu vreau, totuşi, să fiu incorect faţă de alte edituri. Există câteva care sunt gata să mă atragă, folosind o modalitate rezonabilă, însă cei de la Doubleday au făcut-o primii şi la scara cea mai mare.)

Sunt o persoană prietenoasă şi mă împrietenesc cu toţi redactorii şi editorii mei, în mod cât se poate de firesc. Dacă nu sunt bolnav, furios sau măcinat de griji (ceea ce se întâmplă extrem de rar), sunt numai zâmbet, glume şi prietenie. Din acest considerent, şi fiindcă niciodată nu le fac necazuri, şi nici nu am apucături de primadonă, redactorii şi editorii mei par să mă îndrăgească, tratându-mă ca pe un prieten. Este un alt amănunt care mă împiedică să renunţ la relaţia cu Doubleday – cum le-aş putea explica o astfel de situaţie tuturor prietenilor de acolo?

Adevărul este că mă simt bine alături de ei. Îmi plac prietenia şi degajarea în relaţiile de afaceri. Poate că nu aşa se procedează în afaceri, dar altă cale nu mă interesează.

Astfel, într-un rând, am prânzit cu o duzină de membri din redacţiile Doubleday şi conversaţia a ajuns la păcatele scriitorilor. (Sunt sigur că dacă aş fi prânzit în compania unor scriitori, conversaţia ar fi ajuns la păcatele editorilor şi ale redactorilor – totuşi, eu nu mi-am permis niciodată să afişez genul acesta de atitudine de confruntare). Oricum, unul dintre editori a declarat pătimaş: „Singurul scriitor bun este cel mort", iar eu am râs. Nimeni de la masă nu părea să fie conştient de prezenţa mea. Eram un membru atât de obişnuit al familiei Doubleday, încât, pur şi simplu, cei de acolo nu mă mai considerau ca fiind unul din tagma scriitorilor.

Desigur, atitudinea mea faţă de redactori a fost puternic influenţată de primele relaţii cu John Campbell. El era un personaj total atipic comparativ cu restul breslei, deşi pe atunci nu ştiam asta. În primul rând, a fost un individ stabil. A rămas redactorul-şef al *ASF* timp de treizeci şi trei de ani – nu s-a pus niciodată problema înlocuirii lui. Doar moartea a făcut-o.

Evident, am crezut că toţi redactorii erau persoane stabile, aidoma unor divinităţi, de aceea, am fost de-a dreptul şocat când am descoperit cât de frecvent treceau de la o editură la alta.

Astfel, l-am pierdut pe Brad, atunci când s-a transferat la altă editură, ceea ce m-a îndurerat profund. (În cele din urmă, el a revenit la Doubleday.) În mod firesc, mi s-a atribuit un alt redactor, iar când acesta a plecat, am primit un altul, şi tot aşa. În total, am avut vreo nouă redactori de carte la Doubleday şi toţi au fost nişte persoane deosebite.

După Brad, mi-a fost redactor Timothy Seldes, un bărbat înalt şi zvelt, cu chip colţuros, destul de atrăgător, şi un surâs permanent. Întotdeauna avea un aer morocănos şi mi se adresa cu un „Asimov" însoţit de un mormăit, dar asta nu m-a păcălit nici o clipă. În realitate, era atât de prietenos, încât îl necăjeam întruna. De pildă, după ce l-am făcut cu abilitate să recunoască faptul că tatăl lui era scriitorul Gilbert Seldes* şi că actriţa Marian Seldes* îi era soră, l-am întrebat cu o prefăcută inocenţă: „Cum te simţi, Tim, să fii singurul membru al familiei lipsit de talent?".

I-o plătisem, de fapt, pentru că-mi atrăsese atenţia asupra unui amănunt neplăcut. Într-o zi, ne întâlniserăm pentru a prânzi şi când ajunseserăm înaintea uşii localului, eu o deschisesem şi o ţinusem, ca să treacă. (Sunt un tip politicos.) Timothy pusese însă mâna pe clanţă şi mă împinsese uşor înăuntru.

— Tu eşti redactorul, Tim, protestasem eu. După tine...

— Nici vorbă, replicase el. Mama m-a învăţat să fiu respectuos cu vârstnicii.

Atunci îmi dădusem seama că eram cu adevărat mai bătrân decât el. Copilul-minune era mai vârstnic decât redactorul său. (În clipa de faţă, sunt mai bătrân decât Papa şi decât preşedintele Statelor Unite şi am de două ori vârsta actualului meu redactor de la Doubleday.)

Prietenia mea cu redactorii m-a împiedicat însă, de cele mai multe ori, să-mi găsesc un agent literar. Desigur, când începusem să scriu nici măcar nu auzisem de agenţi literari. Eu discutam direct cu Campbell, fiindcă nu-mi puteam imagina vreun intermediar. Apoi, când *am auzit* de agenţi, am apreciat că ar fi fost iraţional să le dau unor indivizi zece la sută din câştigurile mele obţinute la vânzarea fiecărei povestiri scrise fără ajutorul lor. (Nu auzisem niciodată de negocieri pentru clauze mai bune, sau de ediţii suplimentare şi alte detalii pe care un agent le poate stabili, dar eu nu.)

Bineînţeles, după ce Fred Pohl m-a ajutat să-mi vând primul roman, n-am avut de ales şi l-am acceptat ca agent. El conducea Agenţia Literară Dirk Wylie (denumită astfel în memoria unui Futurian care, aidoma lui Cyril Kornbluth, murise de tânăr) şi timp de trei ani s-a ocupat de romanele mele. Fred era un agent foarte bun, aşa cum de altfel excela în orice activitate pe care ar fi abordat-o; totuşi Agenţia Literară Dirk Wylie n-a mers prea grozav, astfel că în 1953 a abandonat-o. Asta a creat o problemă pentru mine şi, pentru o vreme, relaţiile noastre s-au răcit, dar am depăşit momentul critic şi, în cele din urmă, prietenia noastră s-a reînnodat, devenind mai trainică.

Oricum, de atunci n-am mai avut un agent literar, cu excepţia a vreo două proiecte individuale, în care acest lucru era indispensabil. A fost mai bine aşa. Prefer să-mi încasez cota parte din vânzări şi să las editura să-şi bată capul cu tirajele suplimentare.

Mai exact, nu am nici un fel de ajutor, nici secretară, nici dactilografă, nici manager. Sunt o întreprindere cu un singur om, lucrând singur în biroul meu, răspunzând singur la telefon şi sortându-mi singur corespondenţa.

Aspectul acesta îi suprinde pe mulţi, dar de fapt ei n-ar trebui să se mire atât de mult. Volumul meu de muncă a crescut gradat, astfel încât n-a existat niciodată un salt brusc care să mă determine să-mi caut ajutoare. Situaţia este oarecum similară celei descrise în străvechea legendă greacă a lui Milo din Crotona, un faimos halterofil. Se spune despre el că ar fi ridicat în braţe un viţel nou-născut, continuând după aceea să-l ridice zilnic, pe măsură ce creştea, până când a putut ridica un taur matur.

Spre propria-mi satisfacţie, am găsit soluţia optimă. Dacă aş fi avut angajaţi, ar fi trebuit să am un birou undeva în oraş şi să nu mai lucrez la mine acasă. Apoi ar fi fost nevoie să-mi instruiesc angajaţii, să-i supraveghez, să controlez ce au făcut, să le explic greşelile, să mă enervez şi aşa mai departe. Toate acestea mi-ar fi încetinit lucrul.

Prefer să trăiesc aşa cum o fac.

53. Gnome Press

În acei ani de început, Doubleday n-a publicat chiar *tot* ce scriam. Asta a devenit evident după ce mi-a trecut prin minte că nu era necesar să realizez anual câte un roman nou. De ce n-aş fi profitat de munca făcută deja?

De pildă, în 1950 , am abandonat ciclul Fundaţiei. Lucrasem la el opt ani şi scrisesem opt nuvele, totalizând aproximativ cinci sute de pagini. Ajunsese însă să mă plictisească şi doream să abordez alte teme. Cu toate acestea, textele existau şi mi se părea că meritau republicate.

De aceea, am luat copiile lor (care arătau destul de jalnic, întrucât nu mă gândisem niciodată că le-aş putea folosi) şi le-am arătat lui Brad. El le-a studiat, apoi m-a refuzat, explicându-mi că dorea lucrări noi, nu vechi. (Asta a însemnat o greşeală imensă din partea lui Doubleday şi, cu toate că în cele din urmă a fost corijată, a reprezentat pierderea a unsprezece ani de câştiguri, atât pentru ei, cât şi pentru mine.)

După mutarea în Boston, am dus manuscrisele la o editură locală, Little Brown, dar şi acolo am fost respins.

În domeniul science-fiction-ului mai exista însă o editură. Anterior, am pomenit de editurile semiprofesioniste, conduse de fani science-fiction. Una dintre ele, poate cea mai bună, era Gnome Press, condusă de un tânăr pe nume Martin Greenberg. (Ulterior, aveam să lucrez cu un om minunat pe nume Martin Harry Greenberg*. Este important să ţineţi minte că acestea sunt două persoane cu totul diferite.)

Martin Greenberg de la Gnome Press era un tânăr superficial, mustăcios, destul de şarmant, aşa cum se întâmplă adesea să fie tinerii superficiali, dar, ceea ce aveam să aflu abia ulterior, nu pe de-a-ntregul sincer.

El părea doritor să publice antologii alcătuite din povestirile mele vechi, şi asta l-a glorificat în ochii mei. Am adunat nouă povestiri cu roboţi – opt apărute în ASF, plus primul meu text cu roboţi, căruia îi redasem titlul original, „Robbie“. Spre sfârşitul anului 1950, Martin a publicat volumul sub titlul *Eu, robotul*, denumire propusă chiar de el. I-am atras atenţia că exista o povestire binecunoscută cu acelaşi nume, scrisă de Eando Binder*, dar a fluturat nepăsător din mână.

După aceea, a publicat ciclul Fundaţiei în trei volume, care au apărut succesiv în trei ani – *Fundaţia* (*Foundation*; 1951), *Fundaţia şi Imperiul* (*Foundation and Empire*, 1952) şi *A doua Fundaţie* (*Second Foundation*, 1953)*. La prima carte am adăugat un capitol introductiv special, pentru a prezenta saga în termeni mai specifici, astfel încât, cronologic vorbind, începutul primului volum a fost, de fapt, ultima porţiune scrisă.

Gnome Press a mai publicat cărţi de Robert Heinlein, Hal Clement, Clifford Simak, L. Sprague de Camp, Robert Howard* şi alţii. Practic toate cărţile publicate de Martin, inclusiv cele scrise de mine, au fost de atunci recunoscute drept opere clasice ale science-fiction-ului – este uluitor că Martin le-a tipărit pe toate.

Cu toate acestea, el nu le-a putut exploata în mod optim. Nu dispunea de capital, nu-şi putea face reclamă, nu avea posibilităţi de difuzare sau contacte cu librăriile, aşa că n-a vândut multe exemplare.

În plus, pe Martin îl caracteriza o ciudăţenie: manifesta o aversiune totală faţă de plata drepturilor cuvenite din vânzări – de fapt, nu-şi bătea capul cu ele niciodată. Cel puţin, pe mine nu m-a plătit. Drepturile nu puteau fi foarte mari, dar, oricât de mici ar fi fost, el nu le achita.

Întotdeauna găsea scuze şi nenumărate explicaţii. Partenerul lui se îmbolnăvise. Contabilul lui era pe moarte. El fusese prins într-o tornadă. I-am explicat că puteam aştepta plăţile, însă aş fi dorit un document referitor la situaţia vânzărilor, pentru a ţine socoteala sumelor pe care mi le datora. Nici vorbă; şi asta se părea că era împotriva convingerilor sale.

Culmea culmilor, a mai avut şi neobrăzarea să se plângă atunci când nu i-am mai oferit alte lucrări. Primise patru cărţi pe care Doubleday făcuse greşeala să nu le accepte, numai că eu nu intenţionam să-i ofer ceva ce Doubleday *dorea*, iar Doubleday ajunsese deja să dorească orice scriam.

Ca atare, atunci când Martin mi s-a plâns, i-am replicat sec: „Unde sunt drepturile mele?“ şi asta i-a închis gura.

În 1961, Tim Seldes mi-a adus o scrisoare din partea unei edituri portugheze care credea că Doubleday publicase cărţile din ciclul Fundaţiei şi era interesată să le traducă în portugheză. Am citit scrisoarea, am ridicat din umeri şi am spus:

— Nu mă interesează. Gnome Press nu-mi plăteşte drepturi.

— Cum e posibil? s-a revoltat Tim. În cazul acesta, să-i luăm cărţile.

A trimis avocaţii lui Doubleday să se ocupe de Martin.

Martin a avut tupeul să pună nişte condiţii extrem de profitabile pentru el; ca atare, Tim intenţiona să-l aducă în faţa tribunalului, dar eu l-am oprit speriat:

— Nu, Tim, dă-i orice doreşte şi scade sumele din drepturile mele. Trebuie neapărat să obţinem cărţile acelea.

A fost un sfat bun şi Tim l-a urmat, fără să-mi scadă însă vreun dolar din drepturi.

Şi alţi autori şi-au răscumpărat volumele de la Martin, care a fost silit să-şi abandoneze activitatea editorială. Nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu el după aceea.

Dacă Martin ar fi fost corect şi ar fi achitat sumele mizerabile care ni se cuveneau, nici un scriitor nu şi-ar fi putut retrage vreo carte de la el. Pe măsură ce *alte* cărţi ale respectivilor scriitori ar fi devenit celebre, volumele tipărite de Gnome Press ar fi devenit extrem de solicitate, iar Greenberg ar fi putut ajunge prosper şi ar fi condus o editură importantă de science-fiction. El a ales însă altă cale.

După ce a obţinut *Eu, robotul* şi cărţile Fundaţiei, Doubleday a început să câştige bani cu o viteză suprinzătoare, iar Martin nu s-a mai ales cu nimic.

Cu toate că în acele momente am detestat situaţia şi am nutrit sentimente deloc prietenoase faţă de Martin, timpul mi-a demonstrat, ca în atâtea alte cazuri, că el personal m-a ajutat, de fapt, fără s-o fi dorit.

La urma urmelor, chiar dacă Martin nu m-a plătit, el a publicat cele patru cărţi când Doubleday nu dorea să o facă. Ele *au existat* şi au rămas vii, până a sosit momentul ca Doubleday să ia omida Gnome Press şi s-o transforme într-un fluture.

54. Facultatea de Medicină a Universității Boston

Mutarea în Boston a adus cu sine o nouă serie de prieteni şi cunoştinţe.

La venirea mea, Burnham Walker, şeful catedrei, avea patruzeci şi nouă de ani. Era un tip puţin comunicativ, extrem de inteligent, care nu părea însă deranjat de stilul meu gălăgios. Îmi plăcea şi trebuie să recunosc că, datorită lui, viaţa în facultate a fost tolerabilă pentru mine.

William Boyd, pe atunci în vârstă de patruzeci şi şapte de ani, fusese cel graţie căruia căpătasem slujba. Era un individ ce aducea cu un urs greoi şi care mi-a părut extrem de dezamăgit de munca sa. Urmase Universitatea Harvard, iar J. Robert Oppenheimer* îi fusese coleg. Desigur, Bill nu putuse ţine pasul cu el (nici eu n-aş fi putut) şi asta cred că îl deziluzionase.

El şi soţia lui, Lyle, au fost pentru mine întruchiparea bunătăţii. Le frecventam adesea casa şi mă întâlneam cu prietenii lor. Ei au fost cei care m-au ajutat să mă simt destins în noul oraş. Atunci când a acceptat un post în Egipt, la Alexandria, unde avea să lucreze ca angajat civil al armatei, cu un salariu considerabil mai mare decât cel din Boston, Boyd mi-a propus să-l însoţesc. M-am cutremurat şi l-am refuzat. Nu numai că nu intenţionam să plec în Africa, dar ştiam ce însemna să fii angajat civil şi l-am avertizat. (Bineînţeles, eram influenţat de faptul că nu doream să plece. Îmi era prietenul cel mai apropiat din Boston şi plecarea sa avea să mă lase singur într-o lume necunoscută.)

Boyd a plecat pe 1 septembrie 1950, la trei luni după sosirea mea în Boston, dar nu după multă vreme a revenit la vechiul post. Mi-a mărturisit că tot ceea ce-i spusesem despre armată se dovedise exact şi regreta că nu mă ascultase.

Henry M. Lemon, persoana pentru care lucram, a părut să mă displacă din capul locului şi poate că nu pe de-a-ntregul nejustificat. Cu ocazia primei noastre întâlniri, m-a condus în dreptul ferestrei de la ultimul etaj al spitalului universitar şi mi-a vorbit despre frumuseţea „peisajului acoperişurilor din Boston"; după părerea mea, nu era tocmai lucrul cu care trebuia să te lauzi înaintea unui locuitor al Manhattan-ului.

Eu nu eram câtuşi de puţin încântat de faptul că mă găseam în Boston, aşa că am privit oceanul nesfârşit de case din cărămidă cu un etaj, m-am gândit cu jale la canioanele newyorkeze şi am mormăit ţâfnos: „Pe cine interesează acoperişurile din Boston?".

A fost o replică prostească, şi din acel moment relaţia noastră s-a deteriorat permanent. Lemon era absorbit de munca sa de cercetare a legăturii dintre cancer şi acizii nucleici (o direcţie de cercetare foarte fructuoasă, recunosc, dar la acea dată, din păcate, nici unul dintre noi nu era capabil să o examineze cum se cuvenea), pe când eu o priveam cu indiferenţă. Mă preocupa din ce în ce mai mult ceea ce scriam. Lemon dorea să particip la tot soiul de conferinţe ştiinţifice, ceea ce am şi făcut ocazional, în vreme ce eu voiam să merg periodic la New York pentru a discuta cu redactorii. Treptat, am ajuns să ne urâm reciproc.

În afara facultăţii, mi-am făcut un singur bun prieten. În casa lui Bill Boyd l-am cunoscut pe Fred L. Whipple, astronom la Universitatea Harvard. Pe atunci, el avea patruzeci şi trei de ani şi era un individ politicos şi plăcut, care şi-a câştigat aproape instantaneu un loc în inima mea. Aceasta este una dintre prieteniile din exteriorul science-fiction-ului care au dăinuit peste ani. Aidoma lui Sprague de Camp, Fred pare că nu îmbătrâneşte. A trecut de optzeci de ani, dar a rămas zvelt şi activ, mergând cu bicicleta la muncă. Reprezintă modelul însuşi al tinereţii fără bătrâneţe. Niciodată nu uităm să ne telefonăm pentru a ne felicita cu ocazia aniversărilor.

Desigur însă că nu mă aflam la Facultatea de Medicină ca să cultiv prietenii. Trebuia să lucrez. Pe lângă cercetările făcute pentru Lemon, trebuia să ţin cursuri de biochimie studenţilor din anul întâi. Era una dintre sarcinile acelea ce nu-ţi aduc nici o satisfacţie. Studenţii medicinişti voiau să înceapă numaidecât treaba cu stetoscoapele şi pacienţii, iar faptul că se vedeau nevoiţi să-şi petreacă timpul ascultând prelegeri, ca în colegiu, trebuie să-i fi exasperat.

Am descoperit modalităţi de evitare a cercetării. Existau asistenţi de laborator şi absolvenţi şi, pe cât era posibil, îi lăsam pe ei să facă treaba propriu-zisă, iar eu supravegheam rezultatele. (Oricum, se pricepeau mai bine decât mine să manevreze aparatura.) Eu nu doream decât să scap definitiv de cercetare. Îmi epuizasem toate afinităţile faţă de ea; ştiam că făcusem o alegere greşită.

Cu toate acestea, slujba pe care o aveam nu era chiar atât de rea. Îmi plăcea să predau (în 1951 fusesem promovat ca asistent de biochimie), prelegerile fiind pur şi simplu făcute pentru mine. Ceilalţi membri ai catedrei îşi împărţeau între ei subiectele, fiecare alegându-l pe acela pe care-l considera ca fiindu-i cel mai familiar. Eu (cu o urmă a vechii mele aroganţe) am afirmat că voi aştepta să aleagă toţi, mulţumindu-mă cu ceea ce rămânea. Rezultatul a fost că, în final, m-am pomenit cu cele mai multe prelegeri din domenii diferite – cu totul unsprezece.

Susţinute în primăvara lui 1951, ele au reprezentat primele mele expuneri publice după comunicarea din facultate, petrecută cu trei ani în urmă. Ca şi atunci, prelegerile se ţineau în faţa unui public ce era obligat să participe şi să asculte. Vă puteţi uşor închipui că studenţii aceştia nu reprezentau modelul unor spectatori entuziaşti.

În plus, conferinţele trebuiau minuţios pregătite. Niciodată n-am ajuns să le scriu, cu atât mai puţin să le memorez – cel mai important lucru era să ştiu foarte bine ce urma să spun, la care se adăugau multe formule ce trebuiau scrise pe tablă, iar pe acestea nu se cuvenea să le încurc.

Pe măsură ce activitatea mea de cercetare a continuat să decadă, prelegerile au continuat să se îmbunătăţească. Spre finalul perioadei petrecute la Facultatea de Medicină din Boston, eram recunoscut în mod unanim drept cel mai bun conferenţiar. Mi s-a povestit chiar o întâmplare despre doi membri ai catedrei care discutau pe coridor. La un moment dat, în depărtare s-au auzit râsete şi aplauze şi unul dintre ei a întrebat:

— Ce-i asta?

La care celălalt a răspuns:

— Probabil că Asimov ţine o prelegere.

Eşecul total în cercetare nu m-a deranjat câtuşi de puţin, câtă vreme înregistram succese în plan oratoric. Ajunsesem la următorul raţionament: principala menire a unei facultăţi de medicină este de a-i învăţa pe studenţi cum să devină doctori, iar una dintre căile importante prin care se face asta o reprezintă prelegerile; prin comunicările mele, îi puteam informa şi educa pe studenţi, stârnindu-le în acelaşi timp şi entuziasmul.

Dovada o constituia reacţia lor. Se obişnuia ca profesorii să fie aplaudaţi la sfârşitul conferinţelor. Erau, desigur, nişte aplauze convenţionale, fără tragere de inimă, produse mai degrabă în mod reflex decât din convingere. Eu singur eram aplaudat în mijlocul prelegerilor, şi din toată inima. Atâta timp cât se întâmpla asta, mă simţeam invulnerabil.

Şi totuşi, făceam o greşeală fundamentală! Nu luam în calcul un factor esenţial. Prelegerile îi ajutau doar pe studenţi. Pe de altă parte, cercetarea însemna burse guvernamentale, din care o parte era invariabil destinată facultăţii. Ţinând cont de acest aspect, administraţia avea să aleagă întotdeauna cercetarea în locul prelegerilor, preferând banii alocaţi acesteia în locul educaţiei pentru studenţi. Ca atare, nu eram deloc invulnerabil, ci pur şi simplu în bătaia vântului odată ce activitatea mea de cercetare dispărea definitiv, aşa cum s-a şi întâmplat.

Puteţi argumenta că facultatea avea dreptate punând pe primul loc soarta ei şi nu pe cea a studenţilor, deoarece, dacă ar fi fost nevoită să-şi reducă o parte din activităţi datorită lipsei de fonduri, studenţii ar fi suferit. Pe de altă parte, însă, nu mă îndoiesc că ar fi fost posibil să se găsească o cale de mijloc.

Unui cadru universitar i se poate scuza eşecul în cercetare. Asta însă, după cum voi explica ulterior, n-avea să se întâmple.

55. Articolele ştiinţifice

Una dintre activităţile importante ale unui cercetător ştiinţific, poate chiar cea mai importantă, era de a scrie lucrări referitoare la munca sa şi de a le publica în reviste de specialitate. Fiecare asemenea lucrare constituia un „articol“, iar speranţele de prestigiu şi promovare ale oricărui om de ştiinţă se bazau pe calitatea şi numărul articolelor sale.

Din nefericire, dacă numărul articolelor era foarte simplu de socotit, calitatea lor se evalua mai greu. Drept urmare, a apărut tendinţa de a lua în calcul doar numărul lor, ceea ce i-a determinat pe cercetători să scrie cât mai mult, ignorând într-o anumită măsură calitatea.

Astfel, au apărut o sumedenie de articole care abia dacă aveau suficiente date suplimentare pentru a fi considerate noutăţi. Unele erau împărţite în episoade, publicate în serial. Altele erau semnate de absolut toţi cei care avuseseră cea mai mică legătură cu tema respectivă, indiferent cât de tangenţial, deoarece în acest fel exista posibilitatea ca fiecare dintre coautori să-şi treacă respectivele lucrări pe lista propriilor realizări. Unii membri mai vârstnici insistau ca numele să le apară pe toate lucrările realizate în cadrul catedrei, chiar dacă ei nu avuseseră absolut nici o contribuţie.

Eu n-am intrat niciodată în jocul acela şi nici n-am intenţionat s-o fac. În primul rând, n-aş putea afirma că produsesem ceva care să fi meritat să vadă lumina tiparului. În al doilea rând, nu-mi plăcea stilul de redactare impus articolelor ştiinţifice şi nu aveam de gând să-l respect. Şi, în al treilea rând, nu speram să obţin cine ştie ce renume în cercetare, şi ca atare nu voiam să mă angajez într-o strădanie inutilă.

Asta nu înseamnă că numele meu lipsea din respectivele publicaţii. Teza mea de doctorat era considerată articol şi o versiune prescurtată a ei fusese publicată în *The Journal of the American Chemical Society*. De asemenea, în decursul anilor petrecuţi în cercetare, îmi adăugasem numele pe şase-şapte lucrări realizate de diverşi asistenţi şi studenţi. (În acele cazuri, supervizasem cel puţin experimentările, citisem lucrarea şi o stilizasem.)

Asta fusese totul; rezultatul era de-a dreptul jalnic, atât ca număr, cât şi ca semnificaţie. Din câte ştiu, nici unul dintre articolele ce au purtat şi semnătura mea nu s-a dovedit vreodată a avea cea mai măruntă importanţă, n-a fost citat de cineva şi nici n-a condus spre o realizare notabilă.

Cu toate acestea, ele mi-au declanşat o idee. *The Journal of the American Chemical Society* era o publicaţie onorabilă şi utilă, incluzând articole ce i-ar fi putut interesa pe aceia care studiau chimia la nivelul colegiului. Mi s-a părut interesant să scriu asemenea eseuri şi să le public. Realizarea lor n-avea să fie dificilă şi, în plus, ar fi fost considerate drept articole ştiinţifice. Pe la începutul anilor '50, am scris cam o jumătate de duzină de astfel de eseuri şi toate au fost publicate.

Ba chiar unul dintre ele s-a dovedit a fi important, întrucât în cadrul lui atrăsesem atenţia asupra pericolului izotopului de carbon 14 ca generator de mutaţii periculoase în corpul omenesc. Importanţa acestui articol rezidă în faptul că, ulterior, Linus Pauling a subliniat acelaşi aspect într-o manieră foarte amănunţită şi convingătoare (n-ar fi exclus să fi fost atras de subiect datorită sugestiilor mele strict speculative). Testarea bombelor nucleare deasupra solului inducea carbon 14 în atmosferă, iar asta determina sporirea cazurilor de cancer şi a bolilor congenitale. Reacţia comunităţii ştiinţifice a dus la interzicerea testelor nucleare atmosferice; cum e şi normal, mă încântă ideea că articolul meu ar fi putut contribui, cât de puţin, la acest rezultat.

Prezenţa acestor articole pe lista lucrărilor mele ştiinţifice s-a dovedit însă total insignifiantă. La urma urmelor, ele nu implicau cercetări de laborator. Pe de altă parte însă, aşa cum voi explica la momentul cuvenit, ele au dus la ceva mult mai important decât simpla lungire a unei liste de publicaţii.

Dar articolele ştiinţifice n-au reprezentat singurul tip de lucrări care m-au preocupat în anii petrecuţi în Boston.

În 1951, Bill Boyd s-a decis să scrie un manual de biochimie pentru studenţii la medicină. Ulterior s-a gândit că ar putea folosi experienţa mea de scriitor şi mi-a propus să colaborăm la alcătuirea manualului.

De obicei, când mi se prezintă astfel de proiecte, în mintea mea se declanşează un vârtej de argumente pro şi contra. Împotriva ideii respective se afla faptul că nu cunoşteam destule despre biochimie pentru a scrie o carte şi că (deşi poate greşeam în această privinţă) nici Boyd nu era un expert în domeniu. Argumentul pro îl reprezenta tocmai provocarea de a scrie în aceste condiţii. Încă ceva important: redactarea manualului mi-ar fi oferit ocazia să abandonez cercetarea, pe motiv că eram absorbit de altă sarcină universitară importantă.

Aceste atuuri m-au convins; în consecinţă, am fost de acord să lucrez împreună cu Boyd, cu condiţia ca profesorul Walker, şeful catedrei, să-şi dea acceptul şi să mă apere de mânia pe deplin justificată a doctorului Lemon.

Am obţinut chiar mai mult decât solicitasem, fiindcă Walker a insistat să participe şi el la conceperea manualului. Prezenţa lui era binevenită din trei puncte de vedere: avea să-mi reducă volumul de muncă de la o jumătate la o treime; Walker putea suplini lipsurile noastre de cunoştinţe în domeniul biochimiei; şi, în sfârşit, dacă el însuşi participa la proiect, *trebuia* să mă protejeze.

În realitate, realizarea manualului n-a fost chiar atât de distractivă pe cât mă aşteptasem. Stilurile de scris ale celor trei autori difereau în asemenea măsură, încât veşnic existau discuţii legate de ceea ce scrisese unul sau altul dintre noi. Eu n-am izbutit aproape niciodată să-mi impun opinia, astfel încât cartea a fost la fel de stângace şi plictisitoare ca orice alt manual universitar. A fost tipărită cu titlul *Biochimia şi metabolismul uman* (*Biochemistry and Human Metabolism*; 1952). O a doua ediţie (revăzută) a apărut în 1954, iar a treia în 1957. Deşi munca a fost enormă, avantajele financiare au fost ca şi inexistente. Toate cele trei ediţii au reprezentat nişte eşecuri totale, groaznice, mai ales că, aproape în acelaşi timp, au apărut alte manuale mult mai bune. Ca atare, după a treia ediţie am lăsat cartea să răposeze în mod binemeritat.

Aş fi considerat-o o risipă uriaşă de timp şi efort, însă orice activitate are şi foloase. Această carte mi-a oferit o practică utilă în scrierea de non-ficţiune şi, ceea ce e mult mai important, m-a învăţat că lucrările de non-ficţiune (atunci când nu sunt stânjenite de coautori) se scriu mult mai uşor şi, într-un fel, sunt mai interesante decât literatura. Acest lucru avea să exercite o puternică influenţă asupra cursului ulterior al carierei mele de scriitor.

O ultimă remarcă despre *Biochimia*... A fost abia a opta mea carte (şi prima de non-ficţiune, ceea ce din punctul personal de vedere reprezintă un atu în favoarea ei) şi încă nu mă gândisem că numărul cărţilor scrise de mine putea interesa sau preocupa pe cineva.

Drept urmare, n-am adăugat pe lista cărţilor mele ediţiile a doua şi a treia, deşi fiecare a necesitat un volum de muncă superior unui roman de dimensiuni medii. Ulterior, însă, am ajuns la concluzia că o carte substanţial revizuită este una nouă datorită muncii depuse în acest scop. Faptul că nu pusesem la socoteală cele două ediţii ar fi putut avea însemnătate într-un anumit caz; de pildă, dacă n-aş fi fost în stare să mai scriu şi aş fi ajuns cu numărătoarea la, să zicem, 498 de cărţi, aş fi fost extrem de nemulţumit că nu le numărasem şi pe ele, lipsindu-mă astfel de rotunda cifră 500.

Desigur, acesta este un amănunt incredibil de neînsemnat care poate părea important pentru mine, dar, sunt sigur, îi poate doar amuza pe alţii.

56. Romanele

În ciuda problemelor cauzate de cercetare, articole științifice și manuale, principala mea preocupare pe durata anilor petrecuți în Boston a rămas scrierea de science-fiction. Chiar înainte de a apărea *O piatră pe cer*, Walter Bradbury mi-a cerut să scriu alt roman. L-am început și i-am trimis două capitole de probă. Acum, când ajunsesem un scriitor publicat, necazul era că încercam să mă exprim cât mai literar, așa cum mă străduisem și în acel de neuitat eseu din liceu. Nu chiar la fel de rău, desigur, dar destul de prost. Plin de bun simț, Bradbury mi-a înapoiat cele două capitole și m-a îndrumat pe pista corectă.

— Știi, m-a întrebat el, cum ar fi scris Hemingway „Dimineața, soarele a răsărit ca de obicei"?

— Nu, m-am încruntat eu neliniștit (nu am reușit niciodată să-l citesc pe Hemingway). Cum, Brad?

— Ar fi scris „Dimineața, soarele a răsărit ca de obicei"...

Asta a fost suficient. A însemnat cea mai bună lecție de literatură pe care am primit-o vreodată și n-a durat decât zece secunde. Am scris al doilea roman, care a fost *Pulbere de stele* (*The Stars, Like Dust*) într-un stil simplu, și Brad l-a acceptat. Iată și lista romanelor mele publicate de Doubleday în anii '50:

O piatră pe cer, 1950
Pulbere de stele, 1951
Curenții spațiului, 1952
Caverne de oțel, 1954
Sfârșitul eternității (*The End of Eternity*), 1955
*Soarele gol** (*The Naked Sun*), 1957

Din cele șase romane, primele trei au fost în final catalogate ca făcând parte din ciclul „Imperiului". *Caverne de oțel* și *Soarele gol* au fost primele două dintre romanele „cu roboți", care introduceau echipa de detectivi alcătuită din Elijah Baley și R. Daneel Olivaw. (Daneel era un robot umanoid și probabil cel mai popular dintre personajele cărților mele.) În ceea ce privește *Sfârșitul eternității*, ea a fost o carte independentă, fără nici o legătură cu celelalte.

În plus, în 1951, Brad mi-a cerut să scriu un roman science-fiction de dimensiuni reduse, pentru adolescenți, care să poată fi eventual adaptat pentru televiziune. Acesta trebuia să aibă drept erou un Space Ranger (Polițist Spațial) care să încerce să obțină pe micul ecran succesul avut de serialul radiofonic *Lone Ranger*. Nimeni nu se pricepea încă la televiziune (care abia apăruse) – ca atare, se presupunea că serialele TV puteau fi la fel de lungi precum cele radiofonice. Brad mai trăia cu ideea că, dacă avea succes, un erou

Space Ranger urma să reprezinte o rentă pe termen lung atât pentru Doubleday, cât şi pentru mine. (Desigur, habar n-aveam cât de puţine programe aveau să ţină steagul sus măcar o jumătate de an, nu zece ani, la fel cum nu ştiam nimic despre reluări).

Eu n-am fost deloc entuziasmat. Mă temeam că televiziunea avea să-mi distrugă povestirile şi că reputaţia mea literară urma să sufere. Brad mi-a oferit soluţia: „Foloseşte un pseudonim."

Pe atunci, eram un admirator al lui Cornell Woolrich şi ştiam că el folosise pseudonimul William Irish (Irlandezul). M-am gândit să-mi compun şi eu unul utilizând o naţionalitate, şi astfel am inventat numele Paul French (Francezul). A fost o greşeală teribilă. Bineînţeles, în privinţa adaptării pentru televiziune nu s-a întâmplat nimic. Ne-a luat-o înainte alt serial, *Rocky Jones, Space Ranger,* care era exact pe atât de groaznic pe cât mă temusem că avea să fie o asemenea producţie. În plus, oamenii au început să spună că „Isaac Asimov scrie science-fiction sub pseudonimul Paul French", de parcă aş fi încercat să-mi apăr respectabila poziţie de om de ştiinţă ascunzând faptul că scriam şi romane poliţiste de duzină. Nu aveţi idee cât de mult m-a sâcâit asta.

Oricum, m-am simţit uşurat că am scăpat de televiziune şi, pentru că primul meu roman pentru adolescenţi se vânduse destul de bine, am scris încă cinci, înainte de a mă opri definitiv. Iniţial, îmi botezasem eroul David Starr. S-a cerut însă ceva mai spectaculos, de aceea i-am adăugat porecla Lucky (Norocosul). Am început prin a-l face un Space Ranger cvasimistic, purtând o mască antiradiaţie, dar am renunţat repede la recuzita aceea şi am utilizat elemente ce făceau trimiteri la povestirile mele anterioare – de pildă, roboţii pozitronici. Nu voiam să fac un secret din faptul că eu eram autorul, de aceea în ediţiile ulterioare am solicitat să-mi apară numele şi să se îngroape pentru totdeauna detestatul pseudonim Paul French.

Iată care sunt cele şase cărţi ale mele cu Lucky Starr:

David Starr: Space Ranger, 1952
Lucky Starr şi piraţii asteroizilor (*Lucky Starr and the Pirates of the Asteroids*), 1953
Lucky Starr şi oceanele lui Venus (*Lucky Starr and the Oceans of Venus*), 1954
Lucky Starr şi uriaşul Soare al lui Mercur (*Lucky Starr and the Big Sun of Mercury*), 1956
Lucky Starr şi sateliţii lui Jupiter (*Lucky Starr and the Moons of Jupiter*), 1957
Lucky Starr şi inelele lui Saturn (*Lucky Starr and the Rings of Saturn*), 1958

Romanele, fie ele şi pentru adolescenţi, nu m-au oprit din a scrie povestiri pentru reviste. Favorita mea, dintre toate cele publicate vreodată în reviste, „Ultima întrebare“ („The Last Question“), a apărut în 1956, iar cea de-a treia favorită, „Băieţelul cel urât“* („The Ugly Little Boy“), a apărut în 1958, sub titlul oribil de „Ultimul născut“. A doua favorită a fost scrisă de-abia în anii ’70 – mai avem destul până să ajungem acolo.

De acum, Doubleday nu mai avea obiecţii faţă de culegerile mele de povestiri, astfel încât în anii ’50 a publicat trei asemenea volume:

Calea marţiană şi alte povestiri (*The Martian Way and Other Stories*), 1955
Pământul ajunge pentru toţi (Earth Is Room Enough), 1957
Nouă viitoruri (*Nine Tomorrows*), 1959

Adăugaţi la acestea cele patru cărţi publicate de Gnome Press, *Eu, robotul* şi cele trei din ciclul Fundaţiei, pe care Doubleday avea să le preia în scurt timp, şi se dovedeşte că în anii ’50 am scris 32 de cărţi, dintre care 19, toate de science-fiction, pentru Doubleday.

Din capul locului, m-a surprins efectul lor asupra venitului meu. Timp de unsprezece ani în care scrisesem exclusiv pentru reviste, mă obişnuisem cu o sumă fixă şi atât (cu excepţia eventualelor texte incluse în diverse antologii – la care mă voi referi mai târziu).

Cărţile însă aduceau drepturi băneşti sub forma procentajelor din vânzări, care *continuau*. Nu numai că romanele se vindeau vreme de câţiva ani după apariţie, dar existau şi drepturi secundare – al doilea tiraj, ediţii broşate, traduceri. În momentul când *Pulberea de stele* s-a publicat şi a început să-mi aducă drepturi de autor, eu încă încasam bani de pe urma lui *O piatră pe cer*. Când al treilea roman a început să-mi furnizeze câştiguri, drepturile de pe urma primelor două încă nu încetaseră, şi tot aşa. De fapt, de la publicarea lui *O piatră pe cer*, am primit de la Doubleday optzeci de situaţii semestriale referitoare la vânzările ei şi absolut în toate a realizat sume frumoase.

În consecinţă, drepturile încasate de la Doubleday au crescut constant (ca şi cele din partea altor edituri, dar mai puţin vertiginos). Nu după mult timp, mi-am dat seama că *puteam* să trăiesc din scris. Mai exact, în 1958 (un an crucial la Facultatea de Medicină) am câştigat de pe urma scrisului de trei ori mai mult decât de la facultate. Vă puteţi imagina, pe bună dreptate, că acest lucru mi-a amplificat sentimentul de independenţă. Dar, totodată, m-a pus şi pe gânduri. Dacă aş fi mizat pe prima mea carte, şi aş fi rămas în New York, încălcându-mi cuvântul dat facultăţii, aş fi putut să-mi asigur existenţa scriind.

N-aş mai fi avut nevoie de o slujbă. (De fapt, de atunci nici n-am mai avut vreodată nevoie de o slujbă.)

La mijlocul anilor '50, mă întrebam dacă n-ar fi cazul să demisionez şi să revin în New York. Prudenţa a învins însă. Dacă, din cine ştie ce motiv, Doubleday abandona seria de science-fiction? Dacă, pe neaşteptate, sufeream de un blocaj scriitoricesc? Simţeam nevoia psihologică, dacă nu financiară, a unei baze sigure, a unui salariu, fie el cât de mic, care să nu fie supus fluctuaţiilor neaşteptate ale scrisului. (În plus, încă nu doream să renunţ la prelegeri şi la titlul universitar.)

Cu toate acestea, mă simţeam îndeajuns de tare pe poziţie ca să ameninţ cu demisia dacă nu eram scos din ghearele lui Lemon şi trecut pe un salariu plătit direct de facultate. Mi-am impus punctul de vedere, ceea ce a însemnat că am putut scăpa de cercetare, iar venitul asigurat de slujbă era independent de fluctuaţiile pe care le cunoşteau bursele.

57. Non-ficţiunea

Pe durata şederii mele la facultate, am scris science-fiction seara, în week-end-uri şi în vacanţe. *Niciodată* n-am făcut-o în timpul orelor de şcoală, oricât de apropiat ar fi fost termenul de predare, deoarece n-ar fi fost etic. Nu eram plătit ca să scriu science-fiction.

Eram însă plătit pentru activităţi universitare şi mi-am dat seama că atunci când nu ţineam prelegeri puteam fie să fac cercetare, fie să scriu lucrări ştiinţifice. Ambele ocupaţii ar fi fost în avantajul facultăţii. Acesta fusese argumentul care mă determinase să lucrez la două manuale în timpul programului fără să încerc mustrări de conştiinţă.

Şi totuşi, ce-mi rămânea de făcut atunci când nici nu ţineam prelegeri şi nici nu alcătuiam manuale? *Nu voiam* să fac cercetare. Doream să *scriu* şi asta însemna non-ficţiune. Odată ce scăpasem de Lemon (care se albise de furie, şi pe bună dreptate, din cauză că mă arătam mai preocupat de manuale), m-am simţit liber s-o fac.

Întrebarea era: *Ce* puteam scrie?

Mă gândisem la tipul de articole pe care le publicasem în *The Journal of the American Chemical Society*, dar mai lungi, mai degajate, mai *amuzante*, dacă pot folosi un astfel de termen, menţinute în acelaşi timp într-un context ştiinţific. Scrisesem deja un articol pentru *The Journal of the American Chemical Society* referitor la numărul de modalităţi în care o moleculă proteică putea fi construită din sute de aminoacizi de douăzeci de tipuri diferite. (Numărul modalităţilor este mai mult decât astronomic. E inimaginabil.)

Am scris, aşadar, un alt articol despre acest subiect, mai lung şi mai neprotocolar, pe care l-am intitulat „Hemoglobina şi Universul“ („Hemoglobin and the Universe“). Intenţia mea era să-l vând la *ASF*, care publica şi texte pe teme ştiinţifice suficient de imaginative, cu scopul de a atrage cititorii spre science-fiction. Campbell l-a acceptat şi articolul a apărut în numărul din februarie 1955 al revistei.

„Hemoglobina şi Universul“ a fost primul eseu ştiinţific publicat pentru care am fost plătit. Spre surprinderea mea, am descoperit că scrierea unui asemenea articol dura mai puţin, era mai simplă şi mai amuzantă decât scrierea unui text literar de aceeaşi lungime. (În plus, nu trebuia să-mi imaginez nimic. Faptele existau ca atare.) În felul acesta zăgazurile au fost îndepărtate şi de atunci am fost doritor să scriu articole de ştiinţă sau, ocazional, din alte domenii; de altfel, până în prezent, am produs, literal vorbind, mii de astfel de articole.

Unul dintre avantajele specifice scrierii de non-ficţiune era următorul: Atunci când mă ocupam de literatură, nu puteam aborda decât o singură povestire sau un roman la un moment dat. Încercarea de a realiza două lucrări simultan ar fi dus cu siguranţă la confuzii în privinţa personajelor şi evenimentelor. Articolele de non-ficţiune difereau însă radical în această privinţă. Dacă în unul mă refeream la evoluţia stelară, iar în altul la vitamine, nu aveam cum să le confund. Am constatat că puteam lucra în acelaşi timp la mai multe articole, trecând de la unul la altul după cum aveam chef.

Bineînţeles, eseurile nu reprezentau unica formă de non-ficţiune pe care o puteam trata.

Boyd, care mă târâse în dezastrul cu manualul, s-a revanşat într-un fel. O editură mică îl solicitase pentru a scrie o carte de biochimie popularizată, ce urma să se adreseze adolescenţilor. Boyd nu era atras de idee, de aceea mi-a propus mie subiectul. Am acceptat imediat. *Doream* să scriu pentru tineri şi chiar făcusem încercări în direcţia respectivă, dar ţintisem prea sus şi nu reuşisem să-i conving pe cei de la Little, Brown să publice ceva similar.

Acum, însă, *aveam* un editor. În consecinţă, m-am gândit să scriu lucrarea la nivelul elevilor inteligenţi de liceu. Cartea, denumită *Chimicalele vieţii* (*The Chemicals of Life*), a fost publicată în 1954 de editura Abelard-Schuman.

Era prima carte de non-ficţiune pe care o adresam publicului larg şi a reprezentat un alt început de drum, fiindcă după aceea am mai scris multe volume de acelaşi tip. Deşi pentru un roman am nevoie de şapte până la nouă luni, Chimicalele vieţii am terminat-o în numai şase săptămâni.

În anii ’50 am scris opt astfel de cărţi pentru Abelard-Schuman. Ele au fost:

Chimicalele vieții, 1954 (biochimie)
Rase și popoare (*Races and People*), 1955 (genetică)
În interiorul atomului (*Inside the Atom*), 1956 (fizică nucleară)
Cărămizile Universului (*Building Blocks of the Universe*), 1957 (chimie)
Doar un trilion (*Only a Trillion*), 1957 (culegere de articole științifice)
Lumea carbonului (*The World of Carbon*), 1958 (chimie organică)
Lumea azotului (*The World of Nitrogen*), 1958 (chimie organică)
Ceasornicul pe care trăim (*The Clock We Live On*), 1959 (astronomie)

După câte vedeți, începeam să-mi încordez mușchii.

58. Copiii

În ciuda faptului că anii '50 păreau ticsiți cu probleme legate de facultate, manuale, cărți de popularizare științifică, la care se adăugau și cantitățile imense de science-fiction pe care le scriam, continuam să am o viață personală, o căsnicie, ba chiar și (spre surprinderea mea) copii.

Ar trebui să fiu cât se poate de cinstit și să explic că nu mă dau în vânt după copii. Când eram mic, mamei îi intrase în cap ideea (nu știu de ce) că iubeam copiii și bebelușii. Poate se gândea că în felul acela mă convingea în mod subtil că, într-o bună zi, trebuia să-i dăruiesc o droaie de nepoți. Oricum, de fiecare dată când în magazin intra un client însoțit de un copil mai mic de cinci ani, mama începea să uguiască: „Ah, Isaac se topește după copii" și eram împins în față pentru a-mi face datoria.

Pentru mine, acest lucru reprezenta un chin teribil. Nu-mi trebuie mai mult de o privire pentru a afla tot ce trebuie să știu despre un prunc. Orice uitătură suplimentară este pierdere de timp. Dacă țâncii sunt destul de mari pentru a se mișca în mod independent, am grijă să păstrez distanța. Ei sunt hiperactivi, hipergălăgioși și, în mod invariabil, imposibil de controlat. În majoritatea cazurilor, au degete lipicioase și stomacuri deranjate. Nu vreau să am nimic de-a face cu ei.

Ca atare, nu-i de mirare că atunci când mă însurasem nu-mi făcusem nici un fel de plan referitor la copii. De altfel, nici Gertrude. Am fi putut foarte bine să ne limităm la un trai fără copii. Cea mai importantă problemă cu care se confruntă omenirea în ziua de azi este suprapopulaţia. Nici una dintre problemele mediului ambiant nu va putea fi soluţionată până ce populaţia globului nu va fi stabilizată şi menţinută sub control. În aceste circumstanţe, ar fi trebuit ca orice cuplu de tineri care nu se dădeau în vânt după copii şi care nu manifestau o înclinaţie spre agravarea problemelor planetei să fi fost încurajat şi dat ca exemplu.

În realitate, însă, lucrurile stăteau cu totul altfel. Lumea nu era dispusă să ne lase liberi, fără copii. Oamenii cu care făceam cunoştinţă ne întrebau în mod invariabil dacă aveam copii şi la răspunsul nostru negativ ne priveau dezaprobator sau cu tristeţe. Pe rând, prietenii noştri căsătoriţi aveau copii şi după aceea nu mai vorbeau decât despre satisfacţiile de a fi părinte. (În clipele mele mai cinice, mă întrebam dacă nu cumva erau atât de îngroziţi de cheltuielile, munca şi responsabilităţile părinteşti încât îi irita faptul că noi scăpaserăm, şi ca atare se străduiau din răsputeri să ne atragă în capcană.)

Fiindcă nu eram decât nişte bieţi oameni, n-am putut rezista în faţa propagandei şi a presiunilor şi am încercat să avem copii. Câţiva ani, n-am izbutit şi, se pare, din motive fireşti. Ciclurile Gertrudei erau extrem de neregulate, iar când m-am adresat unui medic specialist, acesta mi-a declarat că aveam un număr mic de spermatozoizi. Puteam avea copii, însă şansele respective erau sub cele normale.

Drept urmare, ne-am resemnat (fără multă greutate) să continuăm o existenţă lipsită de copii. Am cumpărat un aparat destul de primitiv pentru înregistrări, ca să-mi dictez povestirile, mânat de intenţia ca Gertrude să le dactilografieze după aceea şi astfel să muncim împreună.

Mă întreb adesea ce s-ar fi întâmplat dacă planul acesta ar fi avut succes. Am fi devenit mai apropiaţi? Căsnicia noastră ar fi fost fericită? Nu se poate şti, întrucât nu am avut ocazia să-l verificăm. Dictasem trei povestiri, pe care ea le dactilografiase (toate vândute, toate de succes) apoi, după cum probabil aţi ghicit, Gertrude a rămas gravidă şi posibilitatea unei cariere comune, fără copii, a dispărut pe vecie.

Am avut nevoie de un test medical pentru a ne convinge că sarcina era reală, şi chiar şi după aceea am continuat să trăim într-o pâclă de neîncredere, până ce Gertrude a început să prezinte semne fizice evidente, specifice situaţiei.

Astfel, la momentul cuvenit, m-am pomenit că devenisem tatăl uluit, şi nu pe de-a-ntregul mulţumit, al unui băiat, David.

59. David

David s-a născut pe 20 august 1951. A fost o naştere dificilă, iar el a avut mai puţin de trei kilograme. (Bănuiesc că acum este arhicunoscut faptul că pruncii mamelor fumătoare, mai cu seamă ai celor care fumează în timpul sarcinii, precum Gertrude, se nasc cu greutăţi sub cele normale.)

Încă de la început s-a dovedit că David nu se putea juca împreună cu alţi copii şi nu-şi putea face prieteni. Pe măsură ce creştea, am constatat că şcoala reprezenta un episod neplăcut pentru el, fiindcă era calul de bătaie al celorlalţi elevi. Mai târziu, deoarece nu se putea înţelege cu colegii de serviciu, a schimbat nenumărate slujbe.

Am acceptat toate acestea cu o anumită resemnare, întrucât recunoscusem simptomele. Eu fusesem exact la fel. Mai mult chiar, în perioada copilăriei lui David, când predam la Facultatea de Medicină, nu mă puteam înţelege cu colegii, aşa încât postul îmi era permanent ameninţat.

Din păcate, David nu avea inteligenţa mea rapidă. Era absolut normal din punctul de vedere al capacităţii mintale; nu se punea problema să fie handicapat. (N-am vrut să riscăm nimic. L-am testat neurologic şi am consultat psihiatri.) Totuşi, normalitatea nu este de ajuns atunci când eşti inadaptabil social. Eu m-am descurcat, depăşind acest neajuns doar graţie inteligenţei, şi pot spune că a fost la limită.

Totuşi trebuie să ştiţi că David este o persoană cu suflet bun şi iubitor, de obicei blând şi înţelegător. Din păcate, însă, are tendinţa de a se încăpăţâna dacă este contrazis (ca şi mine), şi în astfel de momente nu acţionează în modul cel mai potrivit.

Pe când era adolescent, am apreciat că nu va fi capabil să se autoîntreţină la maturitate, de aceea m-am îngrijit să-i asigur o rentă viageră, pentru a nu avea griji materiale.

Principalul lui hobby îl reprezintă înregistrarea emisiunilor de televiziune favorite; şi-a creat o videotecă imensă. Mi se pare o viaţă destul de singuratică dar lui, ca şi mie, îi place să fie singur. Nu fumează, nu bea, nu consumă droguri şi nu-mi creează nici un fel de probleme – nu trebuie decât să-i asigur existenţa, ceea ce nu este greu şi (chiar dacă nu-i tocmai o plăcere) e responsabilitatea mea.

Adesea, oamenii presupun că deoarece am un fiu şi deoarece eu sunt o persoană atât de remarcabilă, fiul meu ar trebui să fie de asemenea remarcabil. Ei mă întreabă cu ce se ocupă, aşteptându-se să le spun că este cel puţin specialist în fizică nucleară. Invariabil, răspunsul meu este „rentier". Dacă respectivii indivizi insistă, mărturisesc deschis că eu îl întreţin şi că duce o viaţă liniştită şi neprihănită.

Dacă interlocutorii par surprinşi, dând semne că mi-ar împărtăşi pretinsa dezamăgire, le mai spun (uneori mascându-mi uşoara iritare) că fiul meu îşi duce propria viaţă, nefiind obligat să se căznească pentru a-mi reproduce gloria. De faima mea mă ocup doar eu. Singura mea dorinţă este ca el să fie fericit şi mă străduiesc să fac posibil acest lucru. Când vorbim la telefon, pare întotdeauna fericit; de aceea, prefer să am drept fiu un rentier mulţumit decât un posibil nefericit specialist în fizică nucleară.

60. Robyn

Trebuie să recunosc că, deşi nu-mi plac copiii, fetiţele mi se par mult mai tolerabile decât băieţaşii. Când Gertrude l-a născut pe David, am considerat aproape de la sine înţeles că avea să fie singurul nostru copil. La urma urmelor, avusesem atâtea probleme în a produce unul, încât părea improbabil că vom putea repeta acţiunea, mai cu seamă că, la naşterea lui David, Gertrude avea treizeci şi patru de ani.

Sperasem, aşadar, să am o fetiţă, dar nu l-am neglijat pe David pentru că era băiat (nici prin cap nu mi-ar fi trecut una ca asta). Dimpotrivă, îmi amintesc că fusese înţărcat şi, deoarece Gertrude dormea profund (spre deosebire de mine), mă trezeam în fiecare noapte la cel mai mic scâncet, încălzeam laptele şi-l hrăneam.

În 1954, o altă mare supriză: Gertrude a rămas din nou gravidă, iar pe 19 februarie 1955 s-a născut fetiţa noastră pe care am botezat-o Robyn Joan. Eu am insistat pentru „y"-ul din Robyn, fiindcă nu doream ca oamenii să creadă că era băiat, iar Joan a fost adăugat ca o alternativă pentru cazul în care ei n-avea să-i placă celălalt prenume. Din fericire, nu s-a întâmplat aşa. L-a acceptat pe Robyn tot aşa cum eu îl acceptasem pe Isaac, şi nu concepe nici un alt nume.

Robyn n-a plâns mult, a fost veselă, s-a învăţat repede cu oliţa şi era acceptabilă din toate punctele de vedere, cu excepţia obiceiului (ocazional) ca după ce-şi bea laptele să-l regurgiteze, deversându-l în întregime pe cămaşa mea.

Treptat, ea s-a transformat într-o fetiţă drăgălaşă, cu părul bălai şi ochii albaştri. La şapte ani, semăna perfect cu Alice, cea din ilustraţiile făcute de John Tenniel* pentru *Alice în Ţara Minunilor*. Asemănarea era atât de izbitoare, încât, în prima zi de şcoală, învăţătoarea a privit-o atent şi i-a cerut să joace rolul celebrei eroine în piesa pregătită de clasa ei.

Eu am fost încântat; de fapt, nu mă puteam abţine să n-o strâng în braţe, s-o sărut şi să-i spun cât era de frumoasă. Gertrude obiecta (gândindu-se poate la propria-i copilărie) şi-mi spunea că n-ar trebui să procedez aşa.

— Dacă atunci când va fi mare nu va mai fi la fel de frumoasă? mă întreba.

— Va fi! îi răspundeam eu, cu încăpăţânare. Chiar dacă s-ar întâmpla să nu fie, în ochii mei va rămâne mereu frumoasă şi vreau să ştie asta.

După cum am prevăzut, Robyn a devenit extraordinar de frumoasă în ochii tuturor. Are un metru cincizeci şi opt înălţime, la fel ca maică-sa, şi părul i-a rămas blond, deşi ochii i s-au închis la culoare. Mai important însă decât frumuseţea e faptul că este o fiică dulce, cu inimă bună şi iubitoare, care răspunde cu aceeaşi însufleţire dragostei tatălui ei.

Ca însuşiri negative, are limba ascuţită (nu ştiu de la cine a moştenit-o) şi trebuie să fiu foarte atent când vorbesc cu ea, deoarece este capabilă să mă împungă rău de tot. De pildă, prin anii '60 îmi plăcea să port papion, iar Robyn se arăta destul de conservatoare în privinţa hainelor mele (nu ale ei) şi obiecta. Odată, m-am înfuriat, mi-am pus un papion cu dungi de un portocaliu ţipător şi am intrat în bucătărie, unde se afla ea, străduindu-mă să fiu cât mai curajos.

Ea m-a privit şi a comentat: „Excelent, tată. Ai uitat însă că trebuia să-ţi vopseşti nasul în roşu..."

De asemenea, a avut nevoie de câţiva ani pentru a se adapta la tipul meu de umor. A reuşit, în cele din urmă, şi ne-am distrat excelent fiindcă ne înţelegeam reciproc. „Mi-am petrecut toată viaţa râzând", i-a mărturisit odată unei prietene.

Robyn nu seamănă câtuşi de puţin cu noi (deşi în familia mea au existat blonzi); de aceea, nu o dată am fost întrebat dacă nu cumva la maternitate s-au inversat nişte copii. Când aud aşa ceva, întotdeauna o prind pe Robyn în braţe, o strâng la piept cât pot de tare şi spun: „Oricum, este prea târziu. Eu o păstrez pe asta."

Robyn are talentul înnăscut de a-şi face prieteni şi de a se înţelege cu oamenii. Obişnuiam s-o tachinez spunând că dacă s-ar ghemui ca o bilă de bowling iar eu aş rostogoli-o printr-o mulţime de necunoscuţi, când am ieşi din mijlocul acestora ar avea cinci prieteni lipiţi de ea. Acest instinct social i-a uşurat destul de mult viaţa. Robyn a avut două relaţii pe termen lung cu bărbaţi, dar până în clipa când scriu aceste rânduri, încă nu s-a măritat.

I-am repetat de mai multe ori că poate avea copii dacă îşi doreşte, dar nu trebuie să se simtă obligată să nască doar pentru ca eu să am nepoţi.

Mi-am exprimat în mod frecvent oroarea absolută față de creșterea rapidă a populației globului, și Robyn îmi împărtășește sentimentele. Nici unul dintre noi nu consideră că omenirea va avea prea mult de câștigat de pe urma unor noi vlăstare, apărute doar pentru că „așa se cuvine". Ca atare, Robyn nu se simte obligată să aibă copii și nici eu nu-mi doresc nepoți.

Robyn a urmat Colegiul Boston, obținând diploma în psihologie, apoi a continuat la Universitatea Boston și a ieșit licențiată în asistență socială.

Chiar cu riscul de a mă repeta, trebuie să spun că lui Robyn îi place numele ei. Se arată încântată atunci când oamenii o întreabă dacă suntem rude și se pare că se mândrește cu faptul că sunt tatăl ei. Asta mă bucură peste măsură.

Cu toate acestea, odată, când discutam cu o doamnă, în momentul în care am amintit de afecțiunea caldă pe care ea mi-o poartă, interlocutoarea mea a remarcat pe un ton cam cinic: „Păi, dacă ai un tată înstărit care are grijă de tine, cum să nu-l iubești?"

Asta m-a tulburat puțin; totuși, cum sunt destul de apropiat de Robyn ca să pot ridica probleme delicate și să mă bizui pe răspunsuri cinstite, am întrebat-o:

— Robyn, dacă·aș fi sărac m-ai iubi?

— Bineînțeles, mi-a răspuns ea, fără ezitare. Ai fi la fel de nebun, nu?

Asta m-a satisfăcut. Era clar că ea aprecia posibilitatea de a-și petrece viața râzând și considera acest lucru mai important decât toți banii mei.

61. Ad-hoc

Până în vara lui 1950, susținusem mai multe prelegeri ce se bucuraseră de succes, dar întotdeauna în fața unui public de specialitate și întotdeauna pregătindu-mă bine în prealabil. La un moment dat, însă, la o convenție science-fiction, am fost rugat să vorbesc despre roboți. Am fost de acord, dar nu m-am gândit câtuși de puțin să-mi pregătesc discursul. Mi se părea că subiectul îmi era atât de familiar, încât nu aveam nevoie să mă concentrez în prealabil asupra lui.

Gertrude, care știa că nu mă pregătisem, a stat în ultimul rând al sălii, temându-se că prestația mea va fi un eșec. Voia să se găsească într-o poziție de unde, la nevoie, să poată evada neobservată.

Am început să vorbesc și am constatat că, deși improvizam, fiecare frază ducea în mod firesc la următoarea. Puțin surprins și extrem de încântat, am remarcat că publicul râdea invariabil atunci când doream eu să râdă. Ba chiar şi mai încântat, am observat că Gertrude devenise brusc încrezătoare şi se mutase în primul rând.

Discursul acela a reprezentat un alt moment de cotitură, întrucât am descoperit că puteam vorbi cu uşurinţă şi, după cum s-a dovedit ulterior, despre orice subiect, ba chiar s-o fac ad-hoc, fără o pregătire prealabilă. Începând din clipa aceea, cu excepţia prelegerilor de la facultate, nu mi-am mai pregătit niciodată conferinţele. Niciodată!

O singură dată am scris un discurs, deoarece urma să fie publicat, dar în faţa publicului nici măcar nu mi-am aruncat ochii pe hârtia cu pricina. În general, dacă se doreşte publicarea discursurilor pe care le susţin, ele trebuie înregistrate şi apoi reproduse de pe bandă.

Un alt moment de răscruce s-a ivit la scurt timp după aceea, când am vorbit în faţa unei asociaţii a părinţilor şi profesorilor, într-o suburbie din sudul Bostonului, la rugămintea unui coleg de catedră. Spre surprinderea mea, am fost plătit cu 10 dolari. Am încercat să-i refuz, simţind că nu puteam accepta bani numai pentru simplul fapt că vorbisem, dar ei au insistat.

Odată cu trecerea anilor, am fost de acord să fiu răsplătit pentru timpul pierdut în asemenea împrejurări, şi sumele respective au crescut întruna. Într-un rând, am ţinut un discurs la Institutul de Tehnologie Massachusetts pentru 100 de dolari, iar la cină am aflat că pe Wernher von Braun* îl plătiseră cu 1.400 de dolari pentru ceva similar.

Încruntându-mă, am întrebat:

— A fost de paisprezece ori mai bun decât mine?

— Ah, nu! mi-au răspuns gazdele cu inocenţă. Dumneavoastră aţi fost mult mai bun...

Vă puteţi imagina că a fost ultima dată când am acceptat să vorbesc pentru numai 100 de dolari. În cele din urmă, am ajuns să primesc 20.000 de dolari pentru o prelegere de o oră. Poate că este exorbitant (mie aşa îmi pare), însă banii îmi sunt oferiţi cu zâmbete şi expresii de mulţumire, iar asta mă ajută să-mi domolesc conştiinţa hipersensibilă.

De ce? Unul din motive este chiar faptul că toate discursurile mele sunt ad-hoc. Un discurs scris în prealabil cu grijă în limba literară şi apoi citit nu este rostit în limba *vorbită* (nu ştiu dacă mă credeţi, însă limba vorbită şi cea scrisă sunt două chestiuni complet diferite), de aceea sună nefiresc. În plus, cititul, care implică răsfoitul paginilor şi ocazionalele poticniri la câte un cuvânt, adaugă o notă artificială. Memorarea discursului poate înlătura parţial artificialitatea dar este dificilă, rezultatul fiind oricum o rostire în nefireasca limbă scrisă.

Dacă vorbiţi însă ad-hoc, o puteţi face colocvial, schimbând cu uşurinţă tonul general şi comportându-vă în funcţie de reacţia publicului.

Dacă nu sunteţi atenţi, succesul permanent în orice activitate tinde să ducă la apariţia aroganţei şi, din când în când, eu însumi cad în acest păcat. Astfel, adesea mă găsesc alături de alţi doi-trei vorbitori şi întotdeauna propun ca eu să vorbesc ultimul. Dacă cineva mă întreabă care este motivul, îi răspund în mod cinstit (dar cu tonul neplăcut al aroganţei): „Fiindcă e imposibil ca altcineva să mai vorbească după mine."

De obicei, sunt în stare să dovedesc afirmaţia aceasta; totuşi, există ocazii când un individ care vorbeşte înaintea mea este *atât* de bun, încât trebuie să mă căznesc într-adevăr să-l depăşesc şi, foarte, foarte rar, mă întreb neliniştit dacă am avut succes.

De exemplu, într-un rând oratorul de dinaintea mea a ţinut o prelegere despre Kissinger* şi doctrina balanţei puterii. Subiectul era important şi a fost susţinut cu atâta eleganţă şi aplomb, încât am îngheţat. N-aş fi fost în stare să realizez mai mult decât atât. Desigur, *am încercat,* dar am simţit că eşuasem.

La recepţia care a urmat, cineva mi-a spus:

— Mi-a plăcut nespus conferinţa dumneavoastră, domnule Asimov.

— Mă tem că prelegerea despre Kissinger a fost mult mai bună, am replicat posac.

— Nici vorbă, a replicat interlocutorul meu, am mai auzit prelegerea aceasta şi a fost identică, de la primul la ultimul cuvânt. Şi pe dumneavoastră v-am mai auzit vorbind, însă întotdeauna spuneţi alte lucruri.

Acesta este un alt aspect. Dacă vă chinuiţi să memoraţi un discurs lung şi complicat, nu-l puteţi irosi folosindu-l o singură dată. Trebuie să-l utilizaţi de mai multe ori, şi vai de capul celor care se văd obligaţi să-l audă din nou...

Pe de altă parte, improvizaţia permite infinite variaţiuni ad-hoc; astfel, cu toate că până acum am susţinut vreo două mii de conferinţe, nici măcar două dintre ele n-au semănat întru totul.

Întâmplător, faima prelegerilor mele este atât de mare (graţie ascultătorilor încântaţi, care le povestesc altora), încât sunt mereu invitat să vorbesc, chiar şi în ţări foarte îndepărtate cum sunt Iranul şi Japonia. Aversiunea mea faţă de călătorii nu-mi permite să le accept decât pe cele având ca destinaţie locuri situate relativ aproape de casă. Dacă n-ar fi fost aşa, cred că mi-aş fi putut asigura existenţa exclusiv din discursuri şi, în plus, aş fi vizitat întreaga lume.

Dar nu-mi pare rău. Vocaţia mea este scrisul, nu oratoria.

Cu ocazia diferitelor prelegeri, au existat numeroase episoade amuzante şi nu pot rezista să nu vă povestesc câteva. Multe se referă la prezentările care mi-au fost făcute.

Atunci când cineva ţine o conferinţă, se obişnuieşte ca o altă persoană să-l prezinte pe respectivul ins publicului din sală. Există un anume risc, mai cu seamă dacă prezentarea nu este scurtă şi la obiect. O introducere lungă şi plictisitoare îi adoarme pe spectatori. Una glumeață, indiferent de lungime, îl eclipsează pe vorbitor.

În general, eu prefer să nu fiu prezentat. Îmi place să pășesc pe scena goală, să mă apropii de microfon și să spun: „Doamnelor și domnilor, sunt Isaac Asimov...“, apoi să încep. Asta-i tot ceea ce doresc, dar până în prezent n-am avut parte de așa ceva. Întotdeauna există cineva care vrea să iasă la rampă.

În 1971 am vorbit la Universitatea Penn State, unde preda amicul meu din science-fiction Phil Klass. Deoarece el era cel care trebuia să mă prezinte, am simțit un fior în inimă. Îmi aminteam discursurile lui Phil de la convențiile science-fiction. Era un individ extrem de amuzant. Trăiam totuși cu speranța că prezentarea lui avea să fie scurtă și la obiect.

N-a fost așa. Phil a vorbit scânteietor timp de cincisprezece minute interminabile, oferind o descriere ridicol de exagerată a personalității mele și a abilității de a face publicul să se tăvălească de râs. M-am afundat tot mai mult în scaun. El vorbea pe gratis, iar eu vorbeam pentru 1.000 de dolari. El încânta audiența, iar eu aveam să fiu un contrapunct jalnic.

În cele din urmă, când începusem să-mi contemplu dezastrul iminent, Phil a încheiat:

— Totuși să nu credeți că Asimov poate face orice. De pildă, el n-a cântat niciodată *Rigoletto* la Opera Metropolitană.

A urmat o cascadă de hohote, dar eu m-am aplecat spre Janet și i-am șoptit macabru (așa cum Thomas Henry Huxley* spusese odată, referindu-se la Samuel Wilberforce*, la celebra dezbatere asupra evoluției omului):

— Domnul mi l-a dat pe mână.

Am ieșit pe scenă, m-am apropiat de microfon, am așteptat ca aplauzele să se potolească, apoi am rămas tăcut preț de aproape cincisprezece secunde. Priveam cu solemnitate spectatorii, lăsându-i să se întrebe ce se întâmpla.

În clipa în care deruta ajunsese la intensitatea dorită, am început brusc și fără introducere, străduindu-mă să-mi compun o voce cât mai de tenor: „Bella figlia dell'amore“ - începutul faimosului cvartet din *Rigoletto* și simbolul tuturor ariilor celebre.

Toți cei prezenți în sală s-au cocoșat de râs, și din acea clipă i-am avut în buzunarul mic. (Un orator trebuie să se priceapă la chestii de-astea.)

Un alt exemplu de victorie smulsă din ghearele înfrângerii s-a petrecut pe 21 martie 1958, când am susținut o prelegere la Colegiul Swarthmore, lângă Philadelphia. Sosisem cu o seară înainte și directorul colegiului mă anunțase că urma să vorbesc a doua zi dimineață la ora opt, cu prilejul careului. Elevii erau obligați să participe la activitatea respectivă.

— S-ar putea, a adăugat directorul, ca unii să citească în mod ostentativ ziarele în timp ce vorbiţi. Să nu consideraţi asta drept un afront la adresa dumneavoastră personal, ci doar ca pe un protest faţă de convocările matinale.

— Nu vă temeţi, am fluturat eu din mână, nimeni nu va citi un ziar când vorbesc *eu*.

În noaptea aceea, însă, Philadelphia a cunoscut cea mai puternică furtună cu lapoviţă şi ninsoare din ultima sută de ani. (Atunci a murit Cyril Kornbluth.) Zăpada a depăşit o jumătate de metru în înălţime şi a distrus multe grădini şi livezi.

A doua zi dimineaţă, i-am privit pe elevi mergând cu greu prin zăpada mare spre sala de festivităţi şi m-am gândit destul de alarmat că dacă se împotriviseră convocărilor în condiţii obişnuite, pe *aceasta* aveau s-o urască cu atât mai mult! Urma să înfrunt o audienţă îngheţată, la propriu şi la figurat.

Ce puteam să fac? M-am legat de data calendaristică şi am început:

— Stimaţi domni, vin în faţa dumneavoastră în ziua echinocţiului primăvăratic, când furtunile şi neplăcerile din iarna vrajbei noastre s-au îndepărtat, lăsând loc mugurilor firavi ai primăverii care tremură pe crenguţele pomilor, când viscolele aprige s-au preschimbat în adieri de zefir...

Am ţinut-o aşa, adăugând tot mai multe exagerări poetice, cu o expresie extatică pe chip, iar elevii au început mai întâi să chicotească, apoi să hohotească. Când am simţit că-i încălzisem îndeajuns, am început prelegerea propriu-zisă şi nimeni n-a citit vreun ziar.

Altădată, am reuşit să evit o catastrofă mult mai serioasă graţie unui noroc uluitor. Prin anii '60, am avut de ţinut o conferinţă în Ohio pentru doar 250 de dolari. Intenţionam să prezint ceea ce denumeam „prelegerea Mendel“, ale cărei variante le mai susţinusem cu succes şi în alte ocazii. Era vorba despre Gregor Mendel*, descoperitorul legilor eredităţii care, datorită dificultăţii de comunicare din acele vremuri, au rămas necunoscute ştiinţei vreme de treizeci şi trei de ani.

Aici am avut parte de altă prezentare lungă şi amuzantă; eu, însă, stăteam în salonul uriaş, tot mai abătut, şi aşteptam ca prezentatorul să se aşeze, gândindu-mă în acelaşi timp cum să procedez pentru a evita o reacţie de scădere a interesului. La un moment dat, individul din dreapta mea mi-a şoptit:

— Suntem nerăbdători să vă auzim, domnule Asimov.

— De unde ştiţi că va fi ceva interesant? am replicat eu deprimat.

— Pentru că v-am mai auzit vorbind la Conferinţa de Cercetare Gordon. Aţi susţinut o prelegere despre Mendel.

Am tresărit imediat.

— Despre Mendel? Acolo au mai fost prezenţi şi alţii dintre cei de faţă?

— Păi, cam toţi.

Am avut la dispoziţie cinci minute să-mi pun la punct alt discurs. Am izbutit, dar de câte ori mă gândesc cât de puţin a lipsit ca să susţin o prelegere în faţa unor oameni care mai auziseră subiectul respectiv, mă trec transpiraţiile.

Cu altă ocazie, cel care mă prezenta mi-a cerut permisiunea de a cita din corespondenţa care precedase înţelegerea noastră. Nu-mi reaminteam despre ce anume era vorba, totuşi ştiam că nu scrisesem niciodată prostii, aşa încât am fost de acord.

Din respectivele scrisori a reieşit însă că mă arătasem inflexibil, insistând în a solicita un onorariu de trei ori mai mare decât cel care-mi fusese oferit pe temeiul că eram un orator de trei ori mai bun decât oricare altul. Asta a însemnat că am fost nevoit să-mi ţin prelegerea în faţa unor spectatori destul de nemulţumiţi de faptul că încasasem o mulţime de bani de la ei şi să le dovedesc că eram de trei ori mai bun decât orice alt orator pe care îl ascultaseră anterior. N-a fost deloc uşor, dar am reuşit.

Prezentarea cea mai neplăcută de care avut parte vreodată mi s-a făcut în Pittsburgh. Este singura pe care mi-o reamintesc mai degrabă iritat decât amuzat. Mă aflam pe scenă şi aşteptam să înceapă procedurile preliminare, iar o femeie înfumurată, care organizase manifestarea în cauză, stătea în faţa scenei, îndrumând spectatorii spre locurile lor cu o voce ascuţită şi monotonă.

În cele din urmă, m-a prezentat. M-am apropiat de microfon, aplauzele au început... şi vă jur că femeia s-a băgat în faţa mea şi a solicitat tăcere ca să poată dirija câţiva întârziaţi. Am simţit imboldul de a-i da un brânci de pe scenă, dar m-am stăpânit.

Am început să vorbesc în faţa unor spectatori lipsiţi de entuziasm – eram prea furios ca să încerc vreun şiretlic pentru a-i destinde. Prelegerea n-a fost un fiasco, însă nu se poate vorbi de un succes. Şi totul din vina acelei femei lipsite de minte!

Un orator care vorbeşte frecvent îşi dezvoltă un soi de ceasornic interior. Când ţineam prelegerile pentru medicinişti, obişnuiam să închei ultima propoziţie exact când suna clopoţelul. Bineînţeles, în aulă exista un ceas mare, perfect vizibil, aşa că puteam socoti permanent timpul rămas la dispoziţie. Prin urmare, acest fapt a reprezentat o practică excelentă şi m-a ajutat să-mi reglez ceasornicul interior.

De obicei, înainte de a începe, îl întreb pe organizator: „Cât doriţi să vorbesc?“ Dacă mi se stabileşte o durată anume, o respect cu precizie, rezervându-mi şi un interval în care răspund la întrebările venite din sală. Dacă mi se spune „Cât doriţi“, vorbesc patruzeci şi cinci de minute.

În ziua de 18 mai 1977 (o dată pe care o ţin minte dintr-un motiv pe care-l voi explica ulterior), am ţinut un discurs la Colegiul Ardmore, într-un cartier din Philadelphia, cu ocazia festivităţilor de absolvire. Înainte de a mă ridica de la locul meu, directorul colegiului s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit:

— Vorbiţi vreo cincisprezece minute.

— Nici o problemă, am încuviinţat, după care m-am apropiat de microfon şi am anunţat cu voioşie că mi se ceruse să vorbesc doar cincisprezece minute, aşa încât n-aveam să-i plictisesc prea mult.

Imediat, toţi s-au relaxat. Nu se aflau acolo ca să mă asculte pe mine. Veniseră pentru a-şi lua diplomele, sau ca să-şi vadă copiii luându-le.

După ce am terminat de vorbit, un absolvent a venit la mine şi mi-a spus că întâmplător avusese un cronometru în buzunar, pe care-l pornise de îndată ce pomenisem de limita de cincisprezece minute.

— Aţi vorbit exact paisprezece minute şi treizeci şi şase de secunde, mi-a spus el, dar nu v-am văzut niciodată privindu-vă ceasul. Cum aţi reuşit?

— E o problemă de practică, băiete, i-am replicat.

Ulterior, fratele meu avea să-mi creeze o problemă şi mai dificilă, fără măcar să mă anunţe în prealabil. *Newsday* inaugura un supliment săptămânal de ştiinţă şi, ca o favoare făcută lui Stan, pe 13 septembrie 1984, am venit pentru a vorbi unui grup de potenţiali sponsori despre importanţa ştiinţei.

— Vorbeşte şaizeci de minute, mi-a spus Stan.

Asta am şi făcut – *exact* şaizeci de minute.

Stan jubila.

— Le-am spus, mi-a mărturisit el, că dacă te rog să vorbeşti şaizeci de minute, n-o să vorbeşti nici cincizeci şi nouă, dar nici şaizeci şi unu.

— De ce nu m-ai avertizat? l-am mustrat eu, îngrozit.

— Am avut încredere în tine.

Am fost destul de supărat. Sunt bun, dar nici chiar *atât* de bun.

Întâmplător, *Newsday* mă anunţase că-mi oferă pentru acea prelegere 4.000 de dolari cu câteva luni în urmă, când se stabilise totul. Nu mai ştiu din care motiv, poate fiindcă o făceam pentru Stan, nu-mi notasem amănuntul respectiv şi până la data când am ţinut prelegerea uitasem complet de onorariu.

La câteva săptămâni după aceea, *Newsday* m-a sunat şi mi-a solicitat datele personale.

— De ce? m-am interesat suspicios.

— Ca să vă putem expedia cecul...

— Pentru ce? am întrebat şi ei au fost nevoiţi să-mi explice. Ah, am exclamat atunci, incapabil să-mi ţin gura, crezusem că am făcut-o pe gratis!

În aceeaşi seară, i-am telefonat lui Stan.

— Stan, i-am zis, ziarul doreşte să mă plătească pentru prelegere, iar eu am uitat de înţelegere. Dacă vor veni la tine să te întrebe dacă e cazul să mă plătească – fiindcă le-am spus că am rămas cu impresia că am vorbit pe gratis – te rog să le spui s-o facă.

A urmat o pauză scurtă, apoi Stan a rostit exasperat:

— De ce mă suni tocmai vineri seara ca să-mi spui chestia asta?

Am rămas surprins.

— Ce contează când anume te sun?

— Pentru că acum, a zis el, trebuie să aştept tocmai până luni dimineaţă ca să pot povesti ultima păţanie a tâmpitului-meu-frate-Isaac.

M-am abătut însă de la subiect...

Din câte îmi aduc aminte, numai de două ori am vorbit pentru mai mult de şaizeci de minute – o dată din vina mea, iar a doua oară din vina audienţei.

Prima dată, s-a întâmplat pe 30 mai 1967, când am susţinut o prelegere în Boston. Gertrude era imobilizată la pat, cu o criză de reumatism, Robyn avea piciorul în ghips din cauza unei fisuri a gleznei, David făcuse febră... iar eu trebuia să ţin un discurs, al şaptelea din luna aceea. Eram atât de ameţit încât am fost nevoit să iau un taxi până la sala de conferinţe, deoarece nu mă simţeam în stare să conduc singur. Ajuns la destinaţie, am acceptat chiar şi ceva de băut, în loc să refuz, aşa cum fac în mod invariabil. Îmi imaginam că astfel mi-aş putea alunga anxietatea, însă nu s-a întâmplat aşa. Parcă băusem apă.

M-am lansat apoi în prelegere şi *ea* a fost antidotul pentru starea mea. Toate grijile mi-au pierit, dar ştiam că aveau să revină în final, şi din acest motiv nu mă trăgea inima să mă opresc. Am vorbit timp de o oră şi jumătate, iar după aceea, bineînţeles, grijile au apărut din nou, instantaneu).

Pentru a explica al doilea episod, trebuie să vă spun că prefer ca sala să fie luminată în timpul prelegerii. Vreau să fiu conştient de prezenţa spectatorilor. Mă simt tulburat atunci când sunt silit să mă adresez întunericului. Desigur, a fi conştient de prezenţa spectatorilor nu înseamnă că trebuie să-i şi privesc. Aceştia îmi pot distrage atenţia – mai ales dacă o tânără cu fustă „mini" din rândul întâi îşi încrucişează picioarele. Aşa ceva este atât de deconcertant, încât nu îndrăznesc s-o privesc. Mă întreb dacă nu cumva unele fete n-o fac în mod deliberat pentru a-mi distrage atenţia.

Eu însă *ascult* audienţa. Aud tusea, foiala, oftaturile. Toate acestea îmi transmit starea de spirit a celor care mă ascultă. Ele îmi spun când trebuie să fiu amuzant, când trebuie să fiu serios, când trebuie să schimb subiectul şi altele.

Nu vă pot explica exact care sunete determină anumite schimbări. Nici eu nu ştiu asta în mod conştient, dar ceva din adâncul meu o ştie. Eu pot doar recunoaşte ceea ce-mi face plăcere să ascult: *tăcerea*.

Când orice foială încetează şi glasul meu este unicul sunet din sală, atunci ştiu că i-am *prins* pe spectatori şi trebuie să continuu în aceeaşi direcţie. Mărturisesc însă că doar rareori ating acest ţel suprem.

Revenind la episodul cu pricina, menţionez că vorbeam în faţa unor tipi de la IBM în King of Prussia, statul Pennsylvania, şi eram ascultat în tăcere. Triumfător, am continuat, aşteptând acele mici zgomote menite a sugera că ar fi bine să mă apropii de final. (Ceea ce eu denumesc ceasornicul meu interior poate fi, cel puţin parţial, o reacţie subconştientă faţă de sunetele venind dinspre auditoriu.) Liniştea era totuşi deplină; când n-am mai putut suporta, mi-am privit ceasul. Trecuse o oră şi jumătate. M-am oprit brusc şi am murmurat, parcă scuzându-mă:

— Vorbesc de o oră şi jumătate...

— Nu te opri! mi s-a strigat din sală, iar eu am continuat, dar numai cinci minute.

Desigur, orice orator îşi doreşte aplauze puternice şi prelungite, iar eu le-am primit aproape de fiecare dată. Poate că un termen mai potrivit ar fi „ovaţii în picioare". Aplauzele în sine pot fi automate, dar sculatul de pe scaun implică un efort şi depăşeşte simpla lovire a palmelor. *Mă topesc* după ovaţiile în picioare.

Într-o ocazie, am descoperit ceva care le depăşeşte şi pe acestea. Am ţinut o prelegere la Universitatea Carnegie Tech din Pittsburgh şi totul a mers atât de bine, publicul reacţionând în aşa măsură, încât am considerat că ovaţiile în picioare aveau să fie de la sine înţelese. Când am încheiat, însă, am fost răsplătit doar cu aplauze prelungite. Nimeni nu s-a sculat de pe scaun.

Am încercat să-mi camuflez dezamăgirea, am zâmbit, am făcut o plecăciune, am fluturat din mână şi m-am retras în culise, să-mi rumeg mâhnirea. Aplauzele au continuat şi, în cele din urmă, prezentatorul a venit după mine şi mi-a spus: „Nu se mai opresc. Mai salută-i o dată."

Am ieşit pe scenă cu gura până la urechi şi *m-am plecat a doua oară*. A fost singura dată când mi s-a întâmplat, dar este una dintre cele mai dragi amintiri.

62. Horace L. Gold

În anii '40, practic toate povestirile mele au fost vândute la *ASF*. Amănuntul acesta mă îngrijora într-o oarecare măsură. Este destul de riscant să fii scriitorul unei singure reviste şi al unui singur redactor-şef. Ce avea să se întâmple dacă John Campbell decidea să se retragă sau murea, sau dacă revista dispărea? Într-un asemenea caz, cariera mea ar fi încetat în mod brusc. Cine ar fi putut spune dacă aş fi reuşit să-mi vând textele altui editor, ori dacă aş fi găsit altă revistă dispusă să mă publice?

Temerile acestea s-au spulberat când am vândut *O piatră pe cer* la Doubleday. Acolo era altă piaţă de desfacere, şi încă una de prestigiu. Din alt punct de vedere, însă, poate şi mai importantă a fost apariţia a două noi reviste science-fiction.

The Magazine of Fantasy and Science-Fiction (F&SF) nu era tocmai potrivită pentru mine. Revista publica texte fantastice şi extrem de cizelate din punct de vedere stilistic, iar eu nu excelam în nici una din aceste direcţii. Cealaltă revistă, *Galaxy*, era orientată totuşi strict spre science-fiction şi chiar din primul număr a demonstrat că reprezenta un concurent serios pentru titlul de „cea mai bună revistă science-fiction". Superioritatea absolută a lui Campbell se năruia – amicul meu nu avea să mai redevină niciodată ceea ce fusese.

Galaxy mi-a cerut o povestire, aşa că am scris una intitulată „Tripoul darwinian" („Darwinian Poolroom"). A apărut chiar în primul număr, cel din octombrie 1950. Fusese un text modest, totuşi revista m-a solicitat în continuare. În al doilea număr a apărut o povestire ceva mai bună, pe care o intitulasem „Petece verzi" („Green Patches"), însă redactorul i-a modificat numele în „Bastardul misionar", care mie nu-mi plăcea defel.

După aceea, *Galaxy* mi-a publicat în serial romanul *Pulbere de stele*, pe care redactorul-şef l-a rebotezat *Tyrann*, ceea ce mi-a plăcut şi mai puţin. În plus, am fost silit să introduc o intrigă secundară cu care nu eram de acord, iar când am vrut s-o scot înainte de a fi publicată versiunea în volum, Brad a pretextat că lui îi plăcea aşa şi a insistat să rămână. Poate că de aceea, romanul nu mi-a plăcut niciodată atât de mult pe cât ar fi trebuit.

Toate acestea se nimeriseră să se întâmple într-un moment foarte bun, întrucât, în 1950, Campbell a început să promoveze pseudoştiinţa „dianeticii". Eu mă împotriveam în asemenea măsură fenomenului în cauză, încât am dorit să mă distanţez de vechiul meu prieten. Nu am încetat să-i mai ofer texte, dar m-am bucurat că exista posibilitatea de a le vinde şi altora.

Redactorul-şef de la *Galaxy*, cel care schimba titluri şi mă bătea la cap să introduc intrigi secundare idioate, se numea Horace Leonard Gold (mai bine cunoscut ca H.L. Gold). Era un personaj aproape la fel de excentric ca şi Campbell. Vorbea la fel de mult ca şi acesta, era la fel de încăpăţânat în părerile sale, însă avea tendinţa să fie mult mai iritabil decât Campbell, care era mereu senin. Gold nu era un bărbat urât, deşi pleşuvia lui amintea de o bilă de biliard.

Între 1934 şi 1937, el scrisese mai multe povestiri sub pseudonimul Clyde Crane Campbell (unul dintre cazurile de mascare a unui nume evreiesc). După ce John Campbell a devenit redactor la *ASF*, pseudonimul Campbell n-a mai fost util şi Horace a început să publice sub adevăratul său nume.

A luptat în Cel de-al Doilea Război Mondial şi, deşi nu cunosc detalii, a rămas afectat de agorafobie şi xenofobie (teama patologică de spaţii deschise şi de străini). Atunci când l-am cunoscut, realmente nu-şi putea părăsi locuinţa.

Când l-am întâlnit prima dată, am discutat în sufrageria apartamentului său. Nu-i cunoşteam boala şi m-a surprins când s-a sculat brusc şi a părăsit încăperea. Am crezut că-l jignisem cu ceva şi eram complet derutat, însă soţia lui, Evelyn, m-a asigurat că nu-l ofensasem deloc, dar m-a rugat să plec.

Tocmai ieşeam pe uşă, când a sunat telefonul. Evelyn a răspuns şi mi s-a adresat:

— Este pentru tine.

— Dar cine ştie că sunt aici? am întrebat în mod inutil.

La celălalt capăt al firului se afla Horace. Nu putuse sta în prezenţa unui străin. Trecuse în dormitor şi mă sunase pe derivaţia de acolo. Ca atare, am discutat pe îndelete, el din dormitor şi eu din sufragerie.

Faptul că avea probleme în discuţiile directe cu alte persoane îl transforma într-o teroare la telefon. După cum am aflat-o pe pielea mea şi încă destul de repede, când începea să vorbească nu se mai oprea. Discuţiile cu el constituiau un permanent exerciţiu de inventare de scuze: „Iartă-mă, Horace, dar trebuie să închid. Mi-a luat casa foc!".

Din câte mi-am putut da seama, singura lui destindere o constituia pocherul săptămânal cu amicii săi. Fiindcă eu nu joc pocher (şi nici alte jocuri de noroc), n-am participat niciodată la aceste întâlniri.

Cel puţin în mod potenţial, Horace era un redactor foarte bun, dar avea un cusur de neînlăturat. Era un tip irascibil şi, odată cu trecerea anilor, părea să devină treptat tot mai arţăgos. Schimba titlurile, făcea o mulţime de modificări inutile în texte şi era afurisit atunci când autorii obiectau. De asemenea, se irita dacă individul cu care vorbea încerca să-i închidă telefonul după o oră sau două.

Cel mai neplăcut însă era obiceiul său răutăcios de a concepe scrisori de refuz insultătoare. Pentru unii scriitori, ca mine, orice refuz constituia un şoc chiar şi atunci când redactorul (atent faţă de sensibilitatea accentuată a creatorilor) avea grijă să fie politicos. Dar dacă primeai un comentariu distructiv şi sălbatic, insulta era extremă.

Astfel, îi oferisem o povestire intitulată „Profesiune" („Profession"), prima pe care o dactilografiasem la o maşină de scris electrică. El mi-a respins-o, însoţită de referiri scabroase la lenea mea şi la „vânturile mintale", sugerând că îmi închipuiam că puteam vinde orice gunoi doar pentru că era iscălit de mine. (După aceea, cerea să vadă alte povestiri, pe care le-aş fi putut scrie mai atent.) Respingerea m-a zguduit. Poate că „Profesiune" nu era cel mai bun text din lume, totuşi în nici un caz nu putea fi atât de mizerabilă cum o socotea Horace.

I-am dus povestirea lui Campbell, care a acceptat-o imediat. Ea a apărut în *ASF* din iulie 1957 şi a fost primită foarte bine de cititori.

După câţiva ani, am avut ocazia să scriu un poem comic intitulat „Scrisori de refuz" („Rejection Slips") compus din trei părţi – câte una pentru fiecare dintre cei trei importanţi redactori din domeniul science-fiction. A doua parte se referea la Horace. O reproduc integral:

„Dragă Ike, am fost pregătit
(Şi, măi băiete, cât mi-am dorit)
Să înghit aproape orice povestire
Însă, Ike, eşti o dezamăgire,
Talentul tău i-o amintire,
Vânturi mintale şi ne'mplinire.
Ia-ţi înapoi aceste gunoaie –
Duhnesc, sunt nişte zoaie!
Doar o dată le-am privit şi mi s-a făcut rău.
Dar, Ike, băiatule, nu dispera.
Pune mâna şi mai scrie ceva.
Am nevoie de texte şi-mi place stilul tău."

Eu n-am fost singurul care a avut de îndurat asemenea jigniri. Horace îi trata pe toţi colaboratorii săi în această manieră, şi mulţi, refuzând să accepte umilinţele, nu-i mai trimiteau povestiri. Eu însumi am fost un asemenea „grevist", deşi pe atunci mă credeam singurul.

Horace a fost în asemenea hal văduvit de texte valoroase, încât s-a văzut nevoit să publice un apel într-o revistă a fanilor (despre care ştia că era citită de mulţi scriitori), solicitând texte şi promiţând că eventualele povestiri refuzate nu aveau să mai fie însoţite de comentarii nepoliticoase.

Trebuie, totuşi, să-i dau Cezarului ce-i al Cezarului. Scrisesem o povestire despre un băieţel care fusese adus din Neanderthal în prezent, apoi i-o arătasem lui Gold. Criticile lui (atent formulate, pe un ton curtenitor) mi s-au părut atât de întemeiate, încât am făcut bucăţele manuscrisul şi am scris o povestire cu totul diferită (singura dată când am procedat aşa). A rezultat „Băieţelul cel urât", pe care, după cum am spus mai devreme, o consider pe locul trei printre favoritele mele.

După o vreme, Horace şi-a pierdut postul de redactor-şef, fiind înlocuit de Fred Pohl, care a condus revista în obişnuita lui manieră profesionistă.

63. Viața în mijlocul naturii

Eu sunt un orășean get-beget, dar ocazional lumea mă silește să merg în mijlocul naturii. Când eram mic, mama pleca pentru două săptămâni în Munții Catskill și ne lua pe mine și pe Marcia. Așa s-a întâmplat, mi se pare, în 1927, 1928 și 1931. Asta însemna că tata rămânea singur cu prăvălia și habar n-am cum izbutea să se descurce.

În 1941, din nu știu care motiv, am decis să merg de unul singur în același locșor din Catskill unde ne ducea mama. Am rămas acolo o săptămână – de fapt, șase zile, fiindcă am plecat cu o zi mai devreme când am auzit că Germania invadase Uniunea Sovietică și m-am gândit că acela putea fi începutul victoriei naziste totale.

Nu mi-a plăcut însă niciodată să stau în acel loc și tânjeam să revin pe străzile New York-ului.

Când m-am însurat cu Gertrude, am petrecut voiajul de nuntă prin țară. După aceea, în cele mai multe veri, am plecat pentru o săptămână sau uneori două în diferite locuri. N-am detestat vacanțele acelea la fel de mult ca în copilărie, totuși nici nu m-au entuziasmat.

N-ar fi fost chiar atât de rău dacă am fi întâlnit oameni interesanți, dar nu puteam conta pe așa ceva. Prin urmare, nu-mi rămânea absolut nimic de făcut decât să mă angajez în niște activități prostești, impuse de etichetă. Îmi amintesc mai cu seamă că se aștepta de la mine să joc volei.

Odată, am încercat să-mi petrec timpul scriind o povestire și am reușit să duc la capăt una intitulată „Lenny“*, care în cele din urmă a apărut în numărul din ianuarie 1958 al revistei *Infinity*. Fiindcă Gertrude mă mustra pentru obiceiul meu de a sta în casă, am scris-o afară, punând pietre peste pagini ca să nu le ia vântul.

Evident, oamenii m-au întrebat ce fac, iar când le-am răspuns că eram autor și scriam o povestire, au devenit extrem de ostili. Se pare că nimeni nu trebuie să lucreze fericit în vacanță, ci să sufere jucând volei.

O singură dată, în toți anii trăiți alături de Gertrude, am petrecut vacanța într-un loc care mi-a plăcut *cu adevărat*. Asta s-a întâmplat în 1950, când am fost într-o stațiune numită Annisquam.

O vreme, am crezut că avea să urmeze un alt purgatoriu de volei, apoi am aflat că personalul de acolo pregătea un muzical ca surpriză pentru turiști. În acest scop, tipii utilizau muzica lui Cole Porter* din opereta *Sărută-mă, Kate* și încercau să scrie un libret amuzant.

Am descoperit însă destul de repede că nici unul dintre ei nu avea cea mai vagă noţiune despre scandare ori rimă, sau despre felul cum se asociază cuvinte notelor muzicale existente.

— Fiecare notă, le-am spus, trebuie să aibă o silabă separată. Trebuie să vă asiguraţi că metrica şi rimele se potrivesc exact cu notele lui Cole Porter. Nu puteţi proceda altfel.

Cum indivizii mă priveau inexpresiv, am continuat:

— Exersaţi aria „Wunderbar", nu-i aşa? Daţi-mi voie să vă arăt. (Asta îmi era stilul – îi educam pe ignoranţi, fără să fi fost solicitat, însă nu puteam suporta să-i aud masacrând cântecul.)

M-am gândit puţin, apoi am cerut o foaie de hârtie şi am scris:

„Annisquam, Annisquam
Noi am mers mult pe ocean,
Dar furtuna de-i în toi,
Tot mai bine staţi la noi."

Ei au privit derutaţi cuvintele, iar eu i-am îmboldit nerăbdător:

— Hai, cântaţi-le!

Au cântat şi s-au arătat uluiţi. Cuvintele se potriveau exact cu muzica.

— Mai fă-ne! mi-au cerut.

— Nici o problemă! am încuviinţat, apoi zile în şir am stat în sala de repetiţii, lucrând versurile tuturor ariilor, arătându-le cum să le cânte şi repetând de nenumărate ori alături de ei, pentru ca, în final, să joc eu însumi rolul principal.

Normal, Gertrude s-a înfuriat. Se pare că plătisem destul de mult pentru a petrece două săptămâni în acea staţiune, iar eu îmi consumam timpul *lucrând* pentru cei de acolo.

Am căutat să-i explic că fuseseră bani bine cheltuiţi, ţinând cont de faptul că eu eram în al nouălea cer lucrând la operetă, în vreme ce alternativa ar fi fost un stagiu în purgatoriu jucând volei. Zadarnic. Nu m-a înţeles.

În final, spre surprinderea mea, drept mulţumire pentru ajutor, directorul staţiunii mi-a înmânat douăzeci de dolari când am plecat. N-o făcusem însă pentru un câştig financiar. Am dat banii „colaboratorilor" mei şi le-am spus să-i împartă între ei.

64. Automobilul

Cât timp am locuit în New York, nu am avut nevoie propriu-zis de un automobil. Din cauza prăvăliei, membrii familiei plecau rareori undeva. Desigur, eu trebuia să merg la şcoală, dar oraşul avea multe mijloace de transport şi puteai ajunge oriunde cu cinci cenţi (şi alţi cinci pentru întoarcere). Evident, dacă era vorba de o distanţă de unu-doi kilometri, umblai pe jos.

În Philadelphia, transportul public era la fel de satisfăcător. În plus, începuse războiul, iar produsele petroliere erau strict raţionalizate, aşa că m-am asociat cu alţi colegi care foloseau câteva maşini.

După ce m-am mutat la Boston, m-am pomenit într-un oraş în care transportul rapid era mai puţin satisfăcător, mai cu seamă dacă locuiai într-o suburbie. În 1950, am ajuns la concluzia că aveam nevoie de un automobil. Fiind conştient de lipsa mea de îndemânare, mă îngrozea până şi ideea de a învăţa să şofez. Plănuisem însă ca Gertrude să înveţe conducerea maşinii şi apoi să mă ducă pe mine unde era nevoie.

Am fost totuşi destul de cavaler şi am acceptat să fac şcoala de şoferi; spre totala mea surprindere, imediat ce am simţit maşina mişcându-se în timp ce mă aflam la volan, am descoperit că-mi plăcea să şofez. După ce mi-am luat permisul de conducere, am cumpărat un Plymouth.

Cel mai bun sfat pe care l-am primit vreodată în privinţa şofatului mi-a fost dat de Sprague de Camp. Îi povestisem despre drumul până la New York cu automobilul şi mă lăudasem în legătura cu viteza cu care conduceam şi cu totala încredere în talentul meu de şofer.

— La revedere, Isaac! mi-a spus Sprague.

— Pleci undeva? l-am întrebat surprins.

— Nu, dar dacă tu conduci cu asemenea viteză, nu mai ai mult de trăit şi eu îţi spun „La revedere“ de pe acum.

Sunt un tip care mă prind repede, aşa că mi-am domolit pornirile.

65. Concediat!

Viaţa mea, chiar şi după ce avansasem binişor în vârsta mijlocie, a fost marcată de incapacitatea de a mă înţelege cu colegii şi şefii. Chiar şi în calitate de profesor la Facultatea de Medicină, mi-am etalat acest aspect neplăcut al personalităţii mele.

Poate că n-a fost numai vina mea. Bănuiesc că nu eram foarte popular în facultate şi mai bănuiesc că ar fi fost imposibil să-mi atrag simpatia celorlalţi, indiferent cât de amabil aş fi încercat să fiu. Calitatea de cel mai bun conferenţiar local putea să mă încânte pe mine şi pe studenţi, dar nu însemna în nici un caz că avea să-mi aducă medalii din partea colegilor de breaslă.

În plus, îmi era imposibil să ascund faptul că mai aveam o carieră paralelă, ce-mi permitea să câştig bani frumoşi. Acela constituia un alt motiv de a nu fi iubit de către membrii catedrei, care se chinuiau să-şi ducă traiul numai din salariu. Nici domeniile în care-mi exercitam scrisul nu erau întotdeauna aprobate. Scrisesem *Corpul omenesc (The Human Body*; 1963), o carte foarte bună (fireşte că-i aşa, dacă o spun chiar eu!) despre anatomie. Am rugat o profesoară de specialitate să-şi arunce privirea peste manuscris, ca să vadă dacă nu făcusem vreo eroare strigătoare la cer. A găsit câteva, dintre care cea mai importantă era că plasasem splina în partea greşită a corpului, amănunt pe care femeia l-a găsit extrem de amuzant.

Când am plecat din laborator, am auzit un alt anatomist comentând: „Lui cum i-ar plăcea dacă eu aş scrie o carte despre biochimie?“

În cele din urmă, am abandonat complet orice pretenţie de cercetare, petrecându-mi tot timpul liber din şcoală scriind non-ficţiune, ceea ce nu putea decât să displacă administraţiei.

Am încercat să reduc efectele venitului suplimentar provenit din exterior, nesolicitând niciodată sporirea salariului. (Ar fi fost ridicol din parte-mi să mă zbat pentru a obţine câţiva dolari din partea facultăţii, când câştigurile de pe urma scrisului creşteau întruna.) Drept rezultat, în 1958 câştigam doar 6.500 de dolari pe an, mia suplimentară fiindu-mi acordată, fără s-o solicit, în decursul celor nouă ani petrecuţi în facultate. Era salariul cel mai mic din cadrul catedrei şi poate chiar din universitate. Ceea ce, în inocenţa mea, considerasem drept o comportare etică s-a dovedit în realitate un alt cap de acuzare. Faptul că eram atât de prost plătit a fost interpretat ca o dovadă că nu meritam mai mult.

Desigur, mai neplăcută a fost ofensa pe care i-am adus-o lui Henry Lemon, prin abandonarea cercetărilor sale. În consecinţă, el s-a consacrat ţelului de a scăpa definitiv de mine. Cu toate acestea, mă aflam în relativă siguranţă atâta vreme cât James Faulkner era decan, iar Burnham Walker şef de catedră. Ambii păreau să mă placă, în ciuda trăsăturilor mele caracteristice.

Apoi, însă, Faulkner şi-a anunţat retragerea din postul de decan la sfârşitul anului universitar 1954-55. Asta a reprezentat o lovitură teribilă, fiindcă nu însemna doar pierderea unui aliat aflat într-o poziţie de vârf, ci mai ales faptul că în locul lui urma să vină Chester Keefer, probabil cel mai faimos profesor din facultate. Din păcate, Keefer era bun prieten cu Lemon şi, ca atare, eram convins că avea să mă concedieze.

Pesemne că şi Walker gândise la fel, deoarece în mai 1955, cu numai o lună înaintea retragerii lui Faulkner, el a obţinut promovarea mea ca şef de lucrări începând cu 1 iulie 1955. Automat, căpătam o funcţie în facultate şi nu mai puteam fi concediat fără motiv. Bănuiesc că a făcut-o înainte de retragerea lui Faulkner, pentru că ştia că ulterior n-ar mai fi avut nici o şansă. Keefer mă avea oarecum la mână. În 1956, am primit o mică bursă guvernamentală pentru a scrie o carte despre fluxul sangvin. (Îmi fusese oferită; n-o solicitasem eu.) Am scris-o, fireşte – în cele din urmă, avea să fie publicată cu titlul *Fluviul viu (The Living River*; 1960). Keefer se mulţumea să aştepte.

Apoi Walker a demisionat (din motive familiale) la 1 noiembrie 1956 şi Bill Boyd a devenit şeful interimar al catedrei. Bănuiesc că Bill ar fi dorit să rămână permanent în funcţie, dar, în vara lui 1957, Keefer a numit în postul respectiv o persoană din exterior, F. Marrott Sinex. Acesta era un bărbat scund, cu un permanent surâs nervos, glas sonor, râs şi mai sonor, dar, după cum s-a dovedit ulterior, era un conferenţiar oarecum greu de urmărit. Mi-a ajuns la urechi zvonul că Sinex obţinuse postul numai după ce acceptase să nu se opună concedierii mele.

Acum, Keefer putea acţiona. Venise vremea să încasez banii care mi se cuveneau din bursa pentru scrierea cărţii, dar Keefer a refuzat să mi-i dea, susţinând că banii intraseră în fondul facultăţii. I-am atras atenţia că facultatea încasase oricum grosul bursei, însă o anumită sumă îmi fusese repartizată, fără nici un dubiu. El a replicat, pufnind, că orice cadru din facultate putea scrie o carte dacă era plătit. I-am răspuns furios că eu nu aveam nevoie să fiu plătit pentru a scrie o carte, că publicasem deja mai mult de douăzeci de volume şi că dacă nu-mi dădea banii cuveniţi aveam să ajung cu scandalul până la Washington. N-a mai insistat, m-a lăsat să-i încasez şi s-a pregătit pentru misiunea mult mai importantă de a mă concedia.

În ziua de 18 decembrie 1957, m-a chemat în cabinetul lui pentru confruntarea finală. Sinex era şi el prezent, dar n-a deschis gura. Rolul lui se limita la ratificarea deciziei. Keefer era calm şi mi-a spus că nu dorea să mai scriu în timpul orelor de facultate. Trebuia să lucrez în cercetare. După cum se aştepta, l-am refuzat şi am subliniat că datoria mea era să-i educ pe studenţi şi că, în mod unanim, eram recunoscut drept cel mai bun conferențiar din facultate. El a insistat, însă, că singurul țel îl reprezenta cercetarea, reușind în cele din urmă să mă înfurie îndeajuns ca să spun:

— Domnule decan, ca scriitor de știință popularizată sunt extraordinar. Intenționez să fiu cel mai bun autor de acest gen din lume și voi aduce glorie facultății. În calitate de cercetător, însă, sunt mediocru și dacă există ceva de care facultatea să *n-aibă* nevoie, acesta este încă un cercetător mediocru.

Sunt convins că Keefer a interpretat spusele mele ca o aluzie insultătoare la adresa facultății, și pe bună dreptate, pentru că exact asta fusese intenția. În felul acesta, lucrurile s-au sfârșit.

— Facultatea, a rostit el, nu-și poate permite să plătească un scriitor de știință popularizată. Contractul cu dumneavoastră se va încheia pe 30 iunie 1958.

Eram pregătit pentru așa ceva și i-am răspuns:

— Perfect, domnule decan. Puteți refuza să-mi plătiți salariul. (Cu un efort eroic, m-am abținut să-i spun unde-și putea băga salariul meu.) În replică, eu nu voi mai preda ore. Cu toate acestea, nu-mi puteți lua titlul universitar. Am un post.

El a pretins contrariul, eu am insistat și au urmat doi ani de dispute pe această temă. Deși angajarea mea la Facultatea de Medicină a luat sfârșit pe 30 iunie 1958, deși fusesem concediat după nouă ani de serviciu, am continuat să vin regulat la catedră pentru a-mi ridica corespondența, dar în primul rând pentru a-mi menține poziția, ca să demonstrez că eram membru al catedrei și că nu mă lăsam intimidat.

Ceilalți colegi m-au evitat de teamă că o relație prea strânsă cu oaia neagră a facultății le-ar fi putut aduce necazuri. Odată, totuși, unul dintre ei m-a abordat cu precauție și, asigurându-se că nu eram văzuți, mi-a spus că se mândrea cu mine și cu curajul de care dădeam dovadă, continuând să lupt pentru libertatea universitară.

— Nu-i vorba despre nici un curaj, am înălțat din umeri. Eu *am* libertate universitară și ți-o pot rezuma în două cuvinte.

— Care sunt? m-a întrebat el.

— Venituri suplimentare.

Este adevărat. În lupta cu administrația, un cadru universitar obișnuit se găsește într-un dezavantaj enorm. El nu trebuie nici măcar să fie concediat, ci doar să fie persecutat, astfel încât, până la urmă, *trebuie* să-și caute altă slujbă. Aceasta nu-i ușor de găsit, iar de cele mai multe ori, dacă individul așteaptă prea mult, se poate trezi concediat, și atunci necazurile financiare îl pot aduce în pragul disperării.

Mie însă ce-mi păsa ce făcea administrația? Eu nu aveam absolut nici un necaz financiar.

După doi ani, senatul facultăţii (sau organizaţia abilitată să ia decizia respectivă) s-a pronunţat în cazul meu. Votul a fost *împotriva* lui Keefer, iar eu mi-am păstrat titlul universitar. Îl am şi în ziua de azi. Ba mai mult, pe 18 octombrie 1979, am fost avansat la gradul de profesor plin.

Privind retrospectiv, mă întreb: De ce mi-am bătut capul?

Au existat două motive. În primul rând, nu doream să renunţ la titlul universitar. Mă străduisem mult prea mult ca să-l obţin, în condiţii de-a dreptul potrivnice, şi nu intenţionam să-l abandonez fără luptă.

În al doilea rând, a fost pur şi simplu o chestiune de mândrie încăpăţânată. Indivizii aceia voiau să mă dea afară şi eu nu intenţionam să-i las s-o facă.

În perioada respectivă, fusesem furios pe Lemon şi pe Keefer dar, fără să-şi dea seama, ei îmi făcuseră cea mai mare favoare de care avusesem parte după ce, cu douăzeci de ani în urmă, mă respinseseră facultăţile de medicină. Dacă m-ar fi lăsat în pace, prudenţa mea înnăscută nu mi-ar fi permis să renunţ la facultate, silindu-mă să irosesc timp important pentru fleacuri. Dându-mă afară, am fost obligat să mă concentrez în totalitate asupra scrisului, iar momentul acela a reprezentat o cotitură importantă în viaţa mea.

Sunt convins că cei doi nu aveau nici cea mai mică intenţie de a-mi face bine, însă pot ignora intenţia de dragul rezultatului. Ca atare, i-am iertat de mult.

În 1961, când una dintre cărţile mele ştiinţifice a fost extrem de bine primită, am participat la o petrecere ce s-a ţinut în cadrul facultăţii. Fiind prezent acolo, Keefer mi-a întins mâna, felicitându-mă. Mi s-a părut un gest elegant, aşa că i-am mulţumit cu sinceritate. Lemon m-a felicitat şi el, iar eu i-am zâmbit, încuviinţând din cap; a fost ultima dată când l-am văzut. Chiar în acelaşi an, el s-a transferat la Facultatea de Medicină a Universităţii Nebraska.

Un post-scriptum... În primăvara lui 1989, am fost în Boston pentru a participa la cea de-a o sută cincizecea aniversare a Universităţii. Am ţinut o prelegere asupra viitorului, vorbind cu obişnuitul meu elan, iar când am încheiat, un student din sală m-a interpelat:

— Domnule Asimov, dumneavoastră îi fericiţi pe spectatori cu nişte conferinţe excelente. Deoarece faceţi parte dintre cadrele universităţii noastre, de ce nu susţineţi unul sau mai multe cursuri permanente?

La care i-am răspuns:

— Acum patruzeci de ani, am ţinut cam o sută de prelegeri studenţilor timp de nouă ani, care au fost cele mai bune auzite de ei, dar – am făcut o pauză scurtă de vreo două secunde, pentru a mă asigura că erau atenţi – am fost concediat.

Din sală s-a auzit un icnet colectiv şi m-am simţit satisfăcut. În timpul disputei cu Keefer, îi spusesem prodecanului, Lamar Soutter (care îmi susţinea cauza), că dacă facultatea mă concedia, actul respectiv avea să fie considerat incredibil în viitor. Presupun că atunci sunase ca un fel de laudă, dar eu ştiam că nu era aşa şi am fost bucuros să primesc confirmarea, chiar dacă după atâta timp.

66. Prolificitatea

Trebuie să recunosc că pe 1 iulie 1958 eram puţin nervos. Aveam treizeci şi opt de ani (atinsesem în mod clar vârsta mijlocie), o nevastă nefericită, doi copii, de trei şi şapte ani, şi nici o slujbă.

Şi totuşi nu puteam susţine că toate îmi mergeau prost. În 1956, cumpărasem o casă şi o plătisem în scurt timp integral, aşa încât nu eram împovăraţi de nici un fel de datorii. Aveam în bancă un cont decent şi acum, după aproape şaisprezece ani de căsnicie, îmi puteam ţine promisiunea cumpărându-i nişte diamante (recunosc, destul de mici) Gertrudei – însă ea nu le-a dorit. În plus, scrisul meu ne aducea acum peste 15.000 de dolari anual.

Problemele erau de natură psihologică. Din 1942 până în 1945, apoi din 1949 până în 1958, avusesem o slujbă şi un salariu sigure. Salariul nu era mare, dar reprezenta pentru mine iluzia securităţii. Acum se ridica întrebarea: Eram în stare să scriu permanent, fără protecţia unui salariu de bază? Eram în stare să scriu permanent, fără ca mintea să mi se uzeze rapid şi să secătuiască? Aveam oare să fiu copleşit rapid de problemele nesiguranţei specifice scriitorilor?

Gertrude era aproape convinsă că n-aveam să rezist. A zăcut bolnavă timp de trei zile, lăsându-mă să am grijă de copii, lucru ce nu m-a liniştit câtuşi de puţin, ba chiar mi-a sporit îndoielile.

Mai exact, am fost suficient de neliniştit ca să fac o încercare lipsită de entuziasm de a găsi alt post în învăţământ. M-am prezentat la Universitatea Brandeis, aflată destul de aproape de casă, şi am investigat posibilitatea de a obţine un loc în cadrul catedrei de biologie. Şeful catedrei n-a fost însă interesat de mine, aşa că am bătut rapid în retragere. Aceea a fost ultima oară în viaţă când mi-am căutat o slujbă.

Prin urmare, nu-mi rămăsese altceva de făcut decât să mă pun cu disperare pe scris, sperând să-mi storc mintea cât puteam mai mult, înainte de a se epuiza.

Timpul mi-a dovedit că n-ar fi trebuit să-mi fac griji. După ce m-am dedicat exclusiv scrisului, am publicat în medie treisprezece cărţi pe an. Aparent, sunt cel mai prolific autor american. În plus, în vreme ce majoritatea celorlalţi autori prolifici au tendinţa de a scrie într-un singur domeniu (poliţist, western, sau romanţios), cărţile mele acoperă întregul sistem de clasificare din biblioteci (după cum m-a asigurat o bibliotecară entuziasmată). În toată istoria, nu cunosc pe nimeni care să fi scris mai multe cărţi aparţinând mai multor domenii diferite. V-aş ruga să înţelegeţi că sunt atât de modest, încât mă simt stânjenit să afirm aşa ceva, dar... nu pot minţi.

Întrebarea este: Cum devii scriitor prolific?

M-am gândit mult la problema aceasta şi am ajuns la concluzia că prima şi cea mai importantă condiţie este să fii pasionat de procesul scrierii. Nu vreau să spun să-ţi placă să te imaginezi scriind o carte sau să-ţi placă să imaginezi subiecte. Nu vreau să spun să-ţi placă să ţii în mâini o carte terminată şi s-o fluturi triumfător spre oameni. Trebuie să fii pasionat de ceea ce se petrece între plănuirea unei cărţi şi terminarea ei.

Trebuie să iubeşti scrisul în sine, scrâşnetul stiloului sau pixului pe foaia albă, ţăcănitul clapelor maşinii de scris, cuvintele ce apar pe monitorul procesorului de texte. Nu contează ce tehnică întrebuinţezi atâta vreme cât iubeşti activitatea respectivă.

Atenţie însă, pasiunea nu este absolut necesară pentru a fi scriitor; nici chiar un mare scriitor. Există mulţi scriitori celebri care detestă scrisul şi publică o carte la zece ani. Cartea respectivă poate fi o capodoperă literară, iar autorul poate deveni nemuritor, totuşi el nu este un scriitor *prolific*, iar eu mă refer acum doar la aceştia.

Eu am pasiunea amintită. Prefer să scriu decât să fac orice altceva. Spre exemplificare, aş aminti că, într-un rând, un individ, care ştia că îmi plăcea să flirtez cu tinere, m-a întrebat după o prelegere:

— Domnule Asimov, dacă ar fi să alegeţi între scris şi femei, la care v-aţi opri?

I-am replicat fără ezitare:

— Să ştiţi că pot lucra la masa de scris douăsprezece ore la rând fără să obosesc.

Uneori, oamenii mă întreabă:

— Cât de disciplinat trebuie să fiţi ca să lucraţi zilnic la maşina de scris?

Acestora le răspund cu seninătate:

— Nu sunt câtuşi de puţin disciplinat. Dacă ar fi după mine, aş putea lăsa din când în când scrisul, dar sunt atât de leneş încât n-am reuşit s-o fac până acum.

Este adevărat. Cineva precum Bing Crosby* ori Bob Hope* n-are nevoie de disciplină ca să joace golf toată ziua. Joe „Şase-sticle" n-are nevoie de disciplină

disciplină ca să moțăie în fotoliu privind la televizor. Iar eu n-am nevoie de disciplină ca să scriu.

În plus, sunt incoruptibil. Faptul că afară este o zi perfectă nu are nici un impact asupra mea. Nu doresc câtuși de puțin să ies și să beneficiez de razele sănătoase ale soarelui. Mai mult chiar, o zi frumoasă mă umplea de groaza (de obicei, reală) că Robyn avea să vină la mine bătând încântată din mânuțe și rugându-mă: „Hai să ne plimbăm în parc. Vreau la grădina zoologică."

Mă duceam, desigur, fiindcă o iubeam, dar mărturisesc că inima îmi rămânea în camera de lucru, înțepenită printre clapele mașinii de scris.

De aceea, mă veți înțelege când spun că pentru mine ziua favorită (cu condiția să nu am o întâlnire ce nu poate fi amânată, care mă va sili să părăsesc casa) este cea vântoasă, rece, urâtă și ploioasă, când pot sta în fața mașinii de scris sau a procesorului de texte în pace și siguranță.

În același timp, un autor care trăiește de pe urma scrisului trebuie să fie în permanență gata de lucru. Cândva, Sprague de Camp a afirmat că oricine dorește să scrie trebuie să se izoleze în mod absolut cel puțin patru ore, deoarece durează mult până pornești și, dacă ești întrerupt, trebuie să iei totul de la început.

Poate că este adevărat; totuși, un autor care scrie numai dacă beneficiază de patru ore neîntrerupte de izolare nu poate fi prolific. Este important să fii în stare să te apuci de scris în orice clipă. Dacă există cincisprezece minute în care n-am absolut nimic de făcut, le pot folosi pentru a scrie o pagină. De asemenea, n-am nevoie să stau și să pierd minute întregi până să-mi pun gândurile în ordine ca să pornesc treaba.

Cândva, am fost întrebat cum încep să scriu.

— Cum adică? m-am încruntat nedumerit.

— Păi, faceți mai întâi o încălzire, sau vă ascuțiți toate creioanele, sau rezolvați un careu de cuvinte încrucișate... știți, lucruri din acestea care vă creează starea necesară.

— Aha, am exclamat lămurit, înțeleg ce vreți să spuneți. Ca să pot începe scrisul, întotdeauna este nevoie mai întâi să bag în priză mașina de scris și să mă apropii suficient de ea pentru ca degetele să-mi ajungă la clape.

De ce? Care este secretul pornirii instantanee?

În primul rând, eu nu scriu doar în clipele când scriu. Atunci când nu mă găsesc în fața mașinii de scris – când mănânc, moțăi, mă spăl... – creierul îmi lucrează fără întrerupere. Uneori, pot auzi fragmente de dialoguri trecându-mi prin minte, sau pasaje descriptive. De obicei, este vorba despre cartea pe care o scriu sau pe care intenționez s-o încep. Chiar dacă nu aud cuvinte, știu că mintea mea lucrează în plan subconștient.

De aceea, sunt permanent pregătit. Ca să zic aşa, totul este deja scris. Aş putea să mă aşez la masă şi să dactilografiez – cu o viteză ajungând la cincisprezece pagini pe oră – după ceea ce-mi dictează creierul. În plus, pot fi întrerupt, fără ca acest lucru să mă afecteze. După întrerupere, revin pur şi simplu în locul unde rămăsesem şi continuu să dactilografiez după dictarea mintală.

Evident, asta înseamnă că ceea ce-ţi intră în minte trebuie să rămână acolo. Mi se pare de la sine înţeles, de aceea nu-mi fac niciodată însemnări. După ce m-am căsătorit cu Janet, uneori mă trezeam noaptea şi spuneam:

— Ştiu ce trebuie să fac în roman.

— Scoală-te şi notează-ţi, zicea ea îngrijorată.

— Nu-i nevoie! îi răspundeam, apoi mă întorceam pe partea cealaltă şi adormeam la loc.

Evident, dimineaţa îmi aminteam totul. La început, Janet zicea că o înnebunea chestia asta, dar în cele din urmă s-a acomodat cu ea.

Scriitorul obişnuit este în mod inevitabil asaltat de îndoieli în timp ce scrie. Oare fraza tocmai încheiată este una emoţionantă? Este construită aşa cum ar fi trebuit? Ar suna mai bine dacă ar fi formulată altfel? Prin urmare, autorul obişnuit rescrie mereu, ştergând şi modificând, căutând permanent modalităţi diferite de exprimare fără ca, din câte ştiu eu, să fie vreodată complet mulţumit. Desigur, dacă optezi pentru această cale, nu poţi ajunge prolific.

Ca atare, un scriitor prolific trebuie să aibă încredere în sine. El nu poate pierde timpul, punându-şi întrebări asupra calităţii textelor sale. Mai degrabă, el trebuie să-şi *iubească* textele.

Asta se întâmplă în cazul meu. Pot lua oricare dintre cărţile scrise de mine, s-o deschid la întâmplare şi să încep să citesc, pentru ca imediat să mă pierd în lectură şi să continuu cu cititul, până ce vreun eveniment exterior mă smulge din vrajă. Lui Janet i se pare amuzant, dar eu consider că este o reacţie naturală. Dacă nu mi-ar plăcea aşa de mult ceea ce scriu, cum naiba aş mai putea crea atâta?

Rezultatul este că rareori, poate chiar niciodată, nu-mi fac griji în privinţa frazelor care mi se rostogolesc din minte. Dacă sunt scrise de mine, atunci apreciez că ele sunt perfecte în proporţie de nouăzeci şi cinci la sută.

Evident, nu sunt absolut sigur că totul este fără cusur. Robert Heinlein obişnuia să-mi spună că el „o nimerea din prima“ şi expedia redacţiilor prima versiune a textelor. Acelaşi lucru se afirmă şi despre scriitorul de romane poliţiste Rex Stout. Eu nu sunt chiar *atât* de bun. De aceea, am obiceiul de a revedea prima versiune, făcând modificări care nu depăşesc de obicei cinci la sută din total, şi *abia după aceea* expediez textul.

Poate că unul dintre motivele ce mă împing să fiu sigur de calitatea scrierilor mele constă în faptul că eu văd o povestire, un articol sau o carte sub forma unui întreg, a unei *structuri*, nu a unei succesiuni de cuvinte. Ştiu precis cum anume să potrivesc fiecare lucruşor la locul său în structura aceea, aşa că niciodată nu trebuie să lucrez după un plan prestabilit. Până şi cea mai complexă intrigă îmi iese corect.

Îmi place să presupun că un mare maestru de şah vede o partidă ca pe o configuraţie, nu ca pe o succesiune de mutări. Un antrenor bun vede jocul echipei sale în mod similar. Ei bine, şi eu întrevăd structuri în domeniul meu, dar nu pot explica felul cum se petrece asta. Pur şi simplu, deţin acest talent, pe care l-am avut din copilărie.

Desigur, este mai uşor dacă nu încerci să scrii prea literar. Dacă doreşti să realizezi însă un poem în proză, trebuie să ai răbdare, deoarece este o muncă de durată, chiar şi pentru experţi ca Ray Bradbury sau Theodore Sturgeon.

În consecinţă, eu mi-am cultivat în mod deliberat un stil foarte simplu, chiar colocvial, ce poate fi scris rapid şi nu implică prea multe greşeli. Neîndoios, unii critici, ale căror cranii conţin mai multe oase decât minte, interpretează asta drept „o lipsă de stil“. Dacă îşi imaginează însă cineva că a scrie cu limpezime absolută şi fără zorzoane este floare la ureche, îi recomand să încerce.

Normal, prolificitatea are şi dezavantaje. Ea complică viaţa socială şi pe cea de familie a scriitorului, deoarece acesta trebuie să fie absorbit de lucrul său. *Este absolut necesar* să se întâmple aşa. În permanenţă, el fie scrie, fie se gândeşte la scris, şi de aceea nu are timp pentru altceva.

Nevestelor le vine mai greu să se împace cu o asemenea situaţie. Janet e întruchiparea toleranţei şi ţine mult la mine, ca şi la toate ciudăţeniile şi excentricităţile mele; şi totuşi, nici chiar ea nu se poate abţine uneori să nu remarce că nu discutăm suficient între noi.

Recent, am întrebat-o pe fiica mea, care mă iubeşte foarte mult, după cum am mai spus:

— Robyn, ce fel de tată am fost eu?

Aş fi vrut să-mi spună că am fost un tată iubitor, generos, apropiat şi protector (calităţi despre care îmi place să cred că le posed şi le-am dovedit), dar ea a căzut pe gânduri şi în cele din urmă mi-a zis:

— Ştii, ai fost un tată foarte *ocupat*.

Presupun că este deprimant pentru cei din familie să aibă un soţ şi un tată care niciodată nu doreşte să călătorească, care niciodată nu are chef să iasă la iarbă verde, la o petrecere sau la spectacole, care niciodată nu vrea să facă altceva decât să stea în camera lui şi să scrie. Îndrăznesc să afirm că eşecul primei mele căsătorii s-a datorat parţial acestor lucruri.

Odată, pe când numărul cărţilor pe care le publicasem se apropia de o sută, Gertrude mi-a reproşat cu amărăciune:

— La urma urmelor, ce mare lucru înseamnă asta? Când o să mori, o să-ţi dai seama câte ai pierdut în viaţă – toate lucrurile de calitate pe care ţi le-ai fi putut permite cu banii pe care-i câştigi şi pe care le-ai ignorat în goana ta nebună după tot mai multe cărţi. Cu ce te vor ajuta o sută de cărţi?

Iar eu i-am replicat:

— Când o să mor, te rog să-ţi apropii urechea de buzele mele ca să-mi auzi ultimele cuvinte. Ele vor fi: „Ce păcat! Doar o sută!".

Ajungând la 451 de cărţi, câte mi-au apărut până în clipa de faţă, situaţia nu s-a îmbunătăţit cu nimic. Dacă ar fi să mor chiar acum, aş murmura: „Ce păcat! Doar patru sute cincizeci şi una!" (Acelea ar fi penultimele mele cuvinte. Ultimele ar fi: „Te iubesc, Janet.") [Aşa a fost. – Janet.]

Odată, fiind intervievat de Barbara Walters*, pe perioada cât nu eram în emisie ea a părut foarte interesată de prolificitatea mea şi s-a interesat dacă uneori nu-mi doream să fi făcut altceva.

— Nu, i-am răspuns.

— Dar dacă un medic ţi-ar da numai şase luni de trăit, ce ai face? a insistat ea.

— Aş bate mai repede la maşină.

67. Problemele de scriitor

Toţi scriitorii au probleme. În cazul meu, cea mai amuzantă este să le răspund acelora care nu vor sau nu pot crede că sunt atât de prolific. La urma urmelor, nu sunt un tip care se laudă cu asta. Nu încep o discuţie spunând: „Ce frumoasă e toamna asta – apropo, eu am publicat «enşpe» sute de cărţi."

Uneori, se ivesc totuşi probleme. În 1979, tocmai îmi apăruse primul volum al autobiografiei care, întâmplător, era cartea mea cu numărul două sute. Mă aflam la un cocteil, sau aşa ceva, şi cineva care nu mă cunoştea şi nici măcar nu auzise de mine (din nefericire, există câteva miliarde de asemenea indivizi care trăiesc într-o totală ignoranţă) m-a întrebat:

— Cu ce vă ocupaţi?

— Sunt scriitor, i-am oferit eu răspunsul standard.

Mă aşteptasem să mă întrebe ce anume scriam, dar n-a făcut-o, ci a continuat:

— La ce editură publicaţi?

— La mai multe, i-am explicat. Totuşi, Doubleday este cea cu care colaborez în principal. Cei de acolo mi-au publicat cam trei optimi din cărţi.

Individul a preferat să interpreteze remarca drept o dovadă de lăudăroşenie. A ridicat din sprâncene, a ţuguiat buzele şi a comentat:

— Asta înseamnă că aţi scris opt cărţi şi că Doubleday v-a publicat trei?

— Nu, am răspuns liniştit. Asta înseamnă că am scris două sute de cărţi şi Doubleday mi-a publicat şaptezeci şi cinci.

Cei din jur care mă cunoşteau au chicotit, iar interlocutorul meu a părut pe bună dreptate picat din Lună.

Un caz similar s-a petrecut cam peste şapte ani când tocmai publicasem a 365-a carte. Stăteam cu un exemplar în mână în faţa liftului de la Doubleday, când un tânăr a ieşit grăbit din birourile editurii. Era un nou angajat care dorea să mă întâlnească. Ne-am strâns mâinile, iar el m-a întrebat:

— Câte cărţi aţi publicat, domnule Asimov?

(Este una dintre întrebările cele mai frecvente care mi se pun.)

Am ridicat cartea şi i-am răspuns:

— Asta este a trei sute şaizeci şi cincea.

Tocmai atunci, pe coridor a apărut cineva care nu mă cunoştea.

Eu am continuat să-i explic tânărului:

— Am publicat câte o carte pentru fiecare zi din an...

Iar necunoscutul, care ajunsese lângă noi când am spus asta, a zâmbit părinteşte şi a remarcat:

— Sunt convins că aşa ni se pare uneori.

Apoi a trecut mai departe.

Scriitorii au însă necazuri mult mai mari. La urma urmelor, în mod inerent, viaţa unui autor este nesigură. Fiecare proiect reprezintă un nou început şi se poate solda cu un eşec. Faptul că romanul anterior a fost încununat de succes nu constituie o pavăză împotriva nereuşitei pentru următorul.

Ba mai mult, după cum s-a subliniat adesea, scrisul este o ocupaţie extrem de singuratică. Puteţi vorbi despre ceea ce scrieţi, puteţi discuta subiectul cu familia, prietenii sau redactorii, dar atunci când vă aşezaţi în faţa maşinii de scris, sunteţi singuri cu ea şi nu vă poate ajuta nimeni. Trebuie să extrageţi fiecare cuvinţel din mintea voastră suferindă.

Nu-i de mirare că adesea scriitorii devin mizantropi sau se apucă de băutură ca să-şi aline chinurile. Generalizând fenomenul, multă lume afirmă că, pentru scriitori, alcoolismul este o boală profesională.

O tânără care se documenta pentru un articol pe care-l scria auzise pesemne şi ea asta, deoarece mi-a telefonat şi m-a întrebat radioasă:

— Domnule Asimov, care este barul dumneavoastră favorit şi de ce?

— Bar? am repetat. Vă referiţi la un loc unde se consumă băuturi?

— Da, a încuviinţat ea.

— Îmi pare rău că vă dezamăgesc, i-am spus. Câteodată, se întâmplă să trec printr-un bar pentru a ajunge în restaurant, dar n-am staționat niciodată în unul. Nu consum băuturi alcoolice.

A urmat o scurtă pauză, după care ea a reluat seria întrebărilor, vădit nedumerită:

— Sunteți Isaac Asimov?

— Da.

— Scriitorul?

— Exact.

— Şi ați scris sute de cărți?

— Da, am încuviințat, şi pe toate le-am scris fiind perfect treaz.

Tânăra a întrerupt convorbirea, mormăind ceva nedefinit. Se pare că o dezamăgisem.

Desigur, se pune întrebarea: De ce nu beau?

Un răspuns (dacă ignorați condiționarea strictă impusă de tata) este că, în calitate de scriitor, nu sunt încercat de nesiguranțe. În cincizeci de ani am vândut tot ce am scris, cu câteva excepții neînsemnate.

Problema cea mai serioasă cu care se poate confrunta un autor este însă „blocajul scriitoricesc".

Aceasta este o boală gravă, care se manifestă atunci când scriitorul se trezeşte privind foaia albă din maşina de scris sau ecranul gol al procesorului de texte şi nu e capabil să facă absolut nimic pentru a le umple. Cuvintele nu sosesc. Ori dacă apar, sunt în mod clar nepotrivite şi trebuie şterse numaidecât. Mai mult, boala este progresivă, deoarece cu cât continuă incapacitatea de a scrie, cu atât este clar că se va menține.

Referitor la această situație, îmi amintesc de o caricatură pe care am văzut-o cândva, prezentând un scriitor aşezat înaintea maşinii de scris. Individul era nebărbierit. Pe masă se zăreau câteva ceşti goale de cafea, iar scrumiera era plină ochi cu chiştoace. Podeaua din jur era acoperită cu hârtii rupte sau făcute ghemotoc, iar lângă scaunul lui se afla o fetiță care-i spunea: „Tăticule, zi-mi şi mie o poveste!" Nu vi se rupe inima?

În viața adevărată, unii scriitori de science-fiction, chiar dintre cei foarte buni, au avut episoade serioase în care au cunoscut asemenea blocaje, ce s-au prelungit pe perioade ajungând la câțiva ani. Există câțiva autori de science-fiction foarte buni care au fost prolifici mai mulți ani, pentru ca apoi să se oprească brusc. Poate că pur şi simplu deveniseră sterpi; poate că spuseseră tot ce avuseseră de spus şi nu mai aveau alte idei; şi poate că acesta este chiar motivul blocajului scriitoricesc. Un scriitor nu mai poate aşterne nimic pe hârtie atunci când în minte nu i-a mai rămas nimic (cel puțin temporar).

Așadar, este posibil ca blocajul scriitoricesc să fie inevitabil, silindu-i pe autori să se oprească la răstimpuri, pentru mai mult sau mai puțin timp, așteptând ca mințile să se umple la loc.

În acest caz, cum am reușit eu să evit blocajul, ținând seama de faptul că nu mă opresc niciodată? Presupun că nu l-aș fi putut evita dacă aș fi fost angajat într-un singur proiect. Adesea, când scriu un roman science-fiction (cel mai greu dintre toate tipurile de literatură pe care le creez), mă simt pur și simplu scârbit de el și incapabil să mai adaug un singur cuvânt. Nu permit însă situației să mă înnebunească. Nu mă holbez la foile albe. Nu-mi petrec zilele și nopțile chinuind un cap din care au dispărut ideile.

Pur și simplu, las romanul deoparte și mă apuc de altă lucrare din duzina de proiecte ce sunt pe țeavă. Scriu un editorial, un eseu, o povestire sau lucrez la o carte de non-ficțiune. Până ajung să mă plictisesc de așa ceva, mintea mi s-a relaxat și s-a umplut de idei. Atunci revin la roman și constat că-l scriu cu aceeași ușurință de dinainte.

Această dificultate periodică de a obține idei din partea minții îmi amintește veșnica și iritanta întrebare: „De unde vă luați ideile?“

Bănuiesc că toți cei ce scriu ficțiune sunt întrebați asta, dar pentru autorii de science-fiction formularea este de obicei: „De unde vă luați ideile astea trăsnite?“

Nu știu la ce răspuns se așteaptă respectivii indivizi, dar Harlan Ellison are o replică: „Din Schenectady. Au acolo o fabrică de idei la care m-am abonat, așa că lunar îmi expediază o idee nouă.“

Mă întreb câți îl cred.

Acum câteva luni, un mare scriitor de science-fiction, ale cărui cărți le admir extrem de mult, mi-a pus aceeași întrebare. Am înțeles că suferea de blocaj scriitoricesc; ca atare, îmi telefonase, deoarece auzise că aș fi fost imun față de așa ceva.

— De unde-ți iei ideile? m-a întrebat.

— Păi, i-am răspuns, mă gândesc, mă gândesc și iar mă gândesc, până-mi vine să mă dau cu capul de pereți.

— Și tu? a exclamat el, părând extrem de ușurat.

— Bineînțeles. Ai crezut vreodată că este simplu să ai o idee nouă și bună?

Cei mai mulți cărora le spun asta sunt teribil de dezamăgiți. Ei ar fi mai degrabă dispuși să creadă că am obiceiul să consum LSD sau ceva similar, astfel încât ideile îmi vin într-o stare de conștiință deformată. Dacă singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să *gândești*, se duce naibii tot farmecul vieții de scriitor...

Când am ocazia să discut cu astfel de indivizi, le spun: „Încercați să gândiți. Veți vedea că-i mult mai greu decât să consumi LSD.“

68. Criticii

Când a apărut romanul *O piatră pe cer*, în naivitatea mea m-am așteptat ca ziarul *The New York Times* să-l recenzeze la loc de frunte, chiar în ziua lansării sale pe piață. N-a făcut-o, bineînțeles, nici atunci și nici altădată, și am învățat rapid că, pentru autori ca mine, „recenziile prestigioase“ erau practic inexistente. Ca simplu exemplu, nici una dintre cărțile mele n-a fost măcar *menționată* în *The New York Times*, deși eu, ca persoană, am fost amintit de mai multe ori.

Am învățat repede și altceva. Când recenzii ale cărților mele au început să apară în publicații minore (și mi-au fost trimise de către editori sau de serviciul de culegere a informațiilor din mass-media, la care apelasem în perioada de început), am descoperit că ele nu erau neapărat favorabile... și am mai descoperit că nu-mi plăcea, ba mai mult, detestam o recenzie nefavorabilă.

Asemenea recenzii constituie altă sursă de nesiguranță, și încă una extrem de dăunătoare, fiindcă se manifestă *după* publicarea cărții. Ce vor spune criticii? Oare o recenzie foarte proastă nu va fi în stare să distrugă cartea, după ce te-ai chinuit atât de mult până ai scris-o?

Scriitorii își închipuie că acești critici au o putere teribilă, dar ea nu există decât în imaginația lor. Orice recenzie (chiar nefavorabilă) este utilă, fiindcă pomenește de carte și o aduce în atenția cititorilor. Sau, după cum se spune că ar fi afirmat Sam Goldwyn*: „Publicitatea este bună. Publicitatea bună este și mai bună“.

Dar chiar dacă un critic nu are realmente puterea de a distruge, el o deține pe cea de a răni personalitatea sensibilă a autorilor. De aceea, nu este surprinzător faptul că, în general, scriitorii îi detestă și îi blestemă pe critici. S-ar putea scrie un eseu destul de lung (și amuzant, pentru un non-critic), citând pur și simplu toate ocările azvârlite de scriitori la adresa criticilor.

Odată, un autor a afirmat: „Criticul este aidoma eunucului din harem. El vede tot ceea ce se face și poate critica tehnicile întrebuințate, dar nu le poate pune în practică el însuși.“ Iar eu am spus cândva: „Un critic nu este considerat profesionist până nu aduce dovezi satisfăcătoare ale faptului că-și bate propria mamă.“

Să lăsăm totuși prejudecățile deoparte și să subliniem că un critic bun, profesionist, îndeplinește o funcție utilă. Afirmația potrivit căreia „n-o pot face ei înșiși“ nu este întotdeauna adevărată și chiar dacă ar fi, ce contează? Nu e musai să poți face ouă pentru a ști dacă unul este stricat.

Critica și scrisul sunt două talente diferite. Eu sunt un bun scriitor, dar n-am înzestrare pentru critică. Nu sunt în stare să spun dacă o scriere de-a mea este bună sau rea, sau măcar de ce ar trebui să fie aşa. Pot doar afirma: „Îmi place povestirea aceasta“, sau „A fost uşor de citit“, ori alte remarci generale de acelaşi fel.

Criticul, însă, chiar dacă nu poate scrie la fel ca mine, e capabil să analizeze ceea ce scriu, subliniind părţile bune şi cele mai puţin reuşite. În felul acesta, el conduce cititorul şi poate că ajută autorul.

După ce am spus toate astea, trebuie să reamintesc că mă refer la criticii de vârf. Majoritatea criticilor pe care-i întâlnim sunt, din păcate, personaje tranzitorii şi de circumstanţă, lipsite de orice calificare, cu excepţia capacităţii elementare de a scrie şi a citi. Uneori, ei simt o plăcere nebună să sfârtece un roman cu sălbăticie sau să atace autorul, nu cartea. Alteori folosesc recenzia ca mijloc de a-şi etala erudiţia ori drept ocazie pentru un sadism „camuflat“. (Câteodată, chiar se întâmplă ca recenziile să nu fie nici măcar iscălite.)

Acestea sunt acele recenzii care, atunci când eu sunt victima, mă fac să turbez de furie.

Lester del Rey rezolvă problema necitind niciodată recenziile, de orice fel ar fi ele (deşi, cândva, el însuşi a avut o rubrică lunară de prezentare de carte – şi era foarte priceput).

„Isaac“, mi-a spus odată, „dacă trebuie să citeşti o recenzie, opreşte-te din lectură la primul cuvânt nefavorabil şi arunc-o la coş!“. Am încercat să-i urmez sfatul înţelept, dar încă n-am izbutit.

Prima mea experienţă cu adevărat neplăcută s-a petrecut la începutul anilor ’50, când un individ pe nume Henry Bott mi-a atacat cu ferocitate cărţile. În recenzia lui la *Caverne de oţel*, n-a menţionat câtuşi de puţin intriga, iar referirile la fundalul romanului erau atât de greşite, încât mi-a fost cât se poate de clar că nu citise cartea.

Drept urmare, m-am înfuriat şi am scris un articol (denunţându-l pe idiot)pe care l-am expediat unei reviste pentru fani, simţind că astfel îmi voi descărca nervii şi că nimeni cu adevărat important nu-l va citi. Urmarea s-a dovedit dezastruoasă. Niciodată nu este bine să-i răspunzi unui critic, oricât de incompetente şi defăimătoare ar fi afirmaţiile sale. Toţi cei care au citit articolul l-au expediat pe adresa revistei unde apăruse recenzia lui Bott, iar directorul publicaţiei a scris un editorial neplăcut la adresa mea.

El s-a oferit totuşi să-mi acorde un drept la replică, dar am decis să-mi ling rănile şi să-l ignor; după aceea, însă, am citit următorul număr al revistei, în care infamul Bott recenzase *Lucky Starr şi piraţii asteroizilor* şi o lăudase, neştiind că eu eram Paul French. (A fost singurul avantaj pe care mi l-a adus vreodată un pseudonim.) Imediat, am expediat o scrisoare revistei, mulţumindu-i lui Bott în numele lui French, şi „uitând“ să menţionez că eu eram French până în ultimul rând. Practic, acea dezvăluire-bombă l-a făcut praf pe ticălos.

Ulterior, directorul revistei a recunoscut că încercase doar să stârnească o polemică ce ar fi putut crește vânzările. Scrisoarea mea i-a zădărnicit planul și, în cele din urmă, revista și-a încetat apariția.

Trebuie să recunosc că la începutul activității mele literare am fost solicitat să scriu recenzii ale unor cărți science-fiction și că am acceptat. Cu toate acestea, m-am oprit rapid, din două motive. În primul rând, recunoșteam că nu am talent critic și nu puteam deosebi răul de bine. În al doilea rând, nu mi se părea moral să recenzez cărți science-fiction. Cei mai mulți autori îmi erau prieteni și exista pericolul de a nu putea evita eventualele comentarii răutăcioase. Și chiar dacă autorul ar fi fost un necunoscut, el rămânea totuși un concurent – puteam eu să fiu sigur de propria-mi corectitudine?

Alți scriitori de science-fiction nu par frământați de această dilemă etică. Am citit recenzii de o incredibilă virulență, scrise de un autor de science-fiction, referitoare la cărțile altcuiva. Eu însumi am fost victima unor asemenea cronici de carte.

Este imposibil să uit numele celor care au scris astfel de recenzii. Și totuși, bănuiesc că vă dați seama că nu iau nici o atitudine – nu ridic un deget și nici măcar nu spun o vorbă rea despre acești nemernici. Mă gândesc însă că, într-o bună zi, unul dintre acești viermi mizerabili va veni la mine pentru a-mi solicita o favoare și atunci îl voi respinge.

Lucrul s-a și întâmplat deja o dată. Un scriitor, care într-o recenzie mă acuzase (pe nedrept) de nepotism, a avut incredibilul tupeu ca peste câțiva ani să-mi solicite o favoare. El a solicitat și eu am refuzat. La atât se limitează răzbunarea mea.

69. Umorul

Unul dintre avantajele prolificității este că reduce importanța oricărei cărți. Până la apariția unui anumit volum, autorul prolific nu are vreme să-și facă griji despre felul cum va fi primit acesta, ori cum se va vinde. La momentul publicării, el a semnat deja alte contracte și a început să lucreze la alte cărți ce-l preocupă prioritar. În acest fel, pacea și calmul vieții sale sunt apărate.

Apoi, după ce au fost publicate suficiente cărți, se stabilește un soi de „stoc de rezervă". Chiar dacă una nu merge grozav, celelalte – privite ca un întreg – aduc bani și un eșec trece neobservat. Până și editurile adoptă această atitudine.

De asemenea, este o situație în care poți mai lesne să experimentezi. Dacă o povestire experimentală nu are succes, ce contează una printre câteva sute?

Apropo de experimente: dintotdeauna dorisem să scriu o povestire science-fiction umoristică. Nu ştiu care ar putea fi motivele, dar încerc nevoia de a-i face pe oameni să râdă. Întâmplător, sunt un povestitor excelent, ba chiar am scris o carte, destul de bine vândută, ce conţinea 640 de bancuri, însoţite de nenumărate sfaturi referitoare la felul în care trebuie spuse. Este vorba despre *Comoara de glume a lui Isaac Asimov (Isaac Asimov's Treasury of Humor*; 1971).

Cartea aceasta a fost scrisă datorită faptului că Gertrude şi cu mine, împreună cu altă pereche, am călătorit cu maşina spre Hotelul Concord din Munţii Catskill. Ca de obicei, mă opusesem cu disperare plecării, deşi nu era vorba decât de un week-end; fireşte, strădaniile mele fuseseră zadarnice şi atunci, pentru a-mi îneca amarul, am spus glume pe tot parcursul drumului. Doamna care călătorea cu noi mi-a spus: „Eşti foarte bun, Isaac. De ce nu scrii o carte de bancuri?"

Tocmai mă pregăteam să-i replic: „Şi cine o va publica?", dar m-am oprit brusc, fiindcă mi-am dat seama că oricare dintre editurile cu care colaboram ar fi publicat-o. Drept urmare, mi-am petrecut week-end-ul notând glume într-un carneţel, pe măsură ce mi le aminteam. Am procedat aşa chiar şi în clubul de noapte (despre care se afirma că ar fi fost cel mai mare din lume), unde m-a torturat hărmălaia îngrozitoare. Doar scriind bancuri, am izbutit să supravieţuiesc în acel loc mizerabil.

Aşadar, era absolut firesc să nutresc dorinţa de a scrie o povestire umoristică. Încercasem s-o fac încă de la începutul carierei, cu „În jurul Soarelui" („Ring Around the Sun", *Future Fiction* din martie 1940), „Robotul AL-76 o ia razna"* („Robot AL-76 Goes Astray", *Amazing* din februarie 1942) şi „Crăciun pe Ganimede" („Christmas on Ganymede", *Startling* din ianuarie 1942). În aceste trei povestiri, umorul era mai degrabă infantil, iar în privinţa calităţii, textele se află foarte aproape de ultimele poziţii de pe lista lucrărilor mele.

Partea proastă era că mă străduiam să imit umorul buf pe care-l descopeream în povestirile altor autori şi nu mă prea pricepeam la asta. Abia după ce mi-am dat seama că, dintre scriitorii umorişti, favoritul meu era P.G. Wodehouse* şi că pentru mine modalitatea optimă de a fi amuzant era să-l imit pe el – să utilizez un vocabular cât mai preţios şi să spun prostii rămânând perfect serios – am început să scriu umor de succes.

Prima povestire de acest fel a fost „Vrăjitorul modern" („The Up-to-Date Sorcerer", *F&SF* din iulie 1958). După aceea, lucrurile au devenit foarte simple. În anii '80, am început să scriu o serie de povestiri despre un drăcuşor mititel numit Azazel, care, fiind mereu solicitat de oameni, le sărea în ajutor... dar întotdeauna cu rezultate dezastruoase. Unele dintre aceste povestiri au fost adunate, alcătuind antologia *Azazel* (1988), ele fiind scrise cât mai apropiat de stilul lui Wodehouse.

Nu îmi este rușine să-mi recunosc „ sursa de inspirație“ în acest caz și n-am încercat niciodată s-o ascund. Sam Moskowitz*, autorul mai multor istorii, critice sau nu, despre science-fiction, amintește întrucâtva mâhnit faptul că sunt *singurul* scriitor de science-fiction care își recunoaște influențele. Toți ceilalți, adaugă el, sugerează că scrierile lor sunt produsele originale ale unui creier ce nu datorează nimic nimănui.

În privința aceasta, trebuie să-l corectez pe Sam. Sunt sigur că orice autor va recunoaște, dacă este presat, că a fost influențat de un alt scriitor pe care-l admiră (de obicei, Kafka*, Joyce* sau Proust*, deși în privința unor indivizi mai umili, așa ca mine, e vorba de Cliff Simak, P.G. Wodehouse și Agatha Christie*). Și de ce nu? De ce să nu ne luăm drept model pe cineva care merită? Și pe urmă, o inspirație nu înseamnă o copie grosolană. Eu sunt sigur că oricât de mult mi-aș dori să scriu o povestire de tip Wodehouse, n-o pot împiedica să fie de tip Asimov. De exemplu, umorul meu este vizibil mai răutăcios decât cel al lui Wodehouse.

Desigur, este greu de precizat motivul pentru care există această dorință de a scrie umor, nu doar la mine, ci și la alți autori. La urma urmelor, umorul rămâne un gen dificil. Alte tipuri de povestiri nu trebuie să nimerească drept în mijlocul țintei. Se pot mulțumi și cu simpla ei atingere. Un text poate fi destul de încărcat de suspans, moderat romanțios, oarecum înfricoșător și așa mai departe.

În cazul umorului, lucrurile stau cu totul *altfel.* O povestire ori este amuzantă, ori nu. Nu există stări intermediare. Obiectivul umorului este exclusiv mijlocul țintei.

În plus, umorul nu poate fi decât subiectiv. Majoritatea cititorilor vor fi de acord în privința suspansului unei povestiri, a naturii romanțioase, a misterului sau ororii conținute, receptându-le ca atare. Dar în ceea ce privește umorul, părerile diferă foarte mult. Un amănunt teribil de amuzant pentru cineva este pur și simplu stupid pentru altă persoană, astfel că până și cele mai bune dintre povestirile mele umoristice sunt adesea desființate de unii cititori, care le consideră niște prostii. (Evident, este vorba despre indivizi mohorâți, lipsiți de cel mai elementar simț al umorului, pe care nici nu-i bag în seamă.)

După ce am spus toate acestea, permiteți-mi să revin la domeniul umorului oral. Am precizat deja că sunt un bun povestitor, ceea ce mă ajută mult și în scris. Cunosc mai multe glume complicate, care sunt în realitate mici povestiri ce trebuie spuse cu dibăcie, fiindcă umorul rezultă din felul cum sunt redate de la un capăt la celălalt. Sunt capabil să le spun timp de cinci-zece minute, captând atenția auditoriului, înainte de a ajunge la poanta finală.

Ele îmi plac extrem de mult, întrucât cei care le aud nu le pot repeta niciodată cu succes. Dacă vor să le mai asculte, trebuie să mă caute. Din când în când (pentru că nu le repet frecvent), ei mă roagă să le mai spun o dată. Cunosc poantele, totuşi vor să audă istorisirile în sine.

De unde le-am cules? Păi, de la persoane ce mi le-au spus în formă prescurtată, rudimentară, pe care eu am dezvoltat-o într-o minipovestire. Odată, am văzut un bărbat care îmi asculta fascinat povestioara; când am terminat-o, i-am zis:

— Chiar tu mi-ai spus bancul ăsta.

Încă râzând, el mi-a replicat:

— Dar nu aşa!

Câteodată, talentul în materie de anecdote îmi poate provoca şi unele necazuri. Astfel, într-un rând, fiind invitat la o emisiune de televiziune alături de marele umorist Sam Levenson*, acesta m-a întrebat:

— Ştii bancul cu astronautul evreu?

Conform scenariului prestabilit, ar fi trebuit să răspund: „Nu, spune-mi-l", pentru ca Sam să poată debita anecdota. Eu însă am uitat complet şi i-am replicat:

— Da, l-am auzit.

Sam s-a lăsat pe spate, vădit supărat, şi mi-a cerut:

— Spune-mi-l atunci.

Am încremenit. Nu eram pregătit pentru aşa ceva. Nu ştiam nici măcar dacă era vorba despre acelaşi banc, totuşi am început:

— Un evreu îi spune unui american: „Ce mare lucru că aţi ajuns pe Lună? Astronauţii evrei vor coborî pe Soare!" „Este imposibil", protestează americanul. „Temperatura de acolo... Radiaţiile..." La care evreul îi răspunde: „Termină cu prostiile! Ne crezi idioţi? O să ne ducem noaptea".

Gluma fusese cea care se cuvenea, aşa că am fost răsplătit cu râsetele de rigoare, dar mă trecuseră toate transpiraţiile.

Tendinţa mea de a ignora diverse flecuşteţe precum microfoane şi camere TV s-a manifestat din nou, acum vreo jumătate de an, în timpul unui interviu radiofonic pe care l-am acordat în Hotelul Algonquin. Alături de mine se afla un cântăreţ, însoţit de superba lui nevastă. Una dintre întrebări a fost dacă activitatea sexuală afectează procesul creativ. Desigur, am răspuns negativ, manifestând chiar un uşor dispreţ faţă de o asemenea prejudecată. Cântăreţul a răspuns şi el tot negativ, dar a recunoscut că în nopţile de dinaintea concertelor importante evita, în general, să facă dragoste.

Auzind acestea, nu m-am putut abţine să nu-i şoptesc frumoasei lui soţii: „Sună-mă pe mine în nopţile acelea", după care mi-am dat seama că vorbisem într-un microfon. M-am îngălbenit la faţă, dar, din fericire, interviul nu era în direct şi a putut fi revizuit la montaj.

70. Sexul și cenzura în literatură

În ciuda prolificității mele, există două lucruri pe care nu le-am experimentat niciodată în textele mele: vulgaritatea și sexul explicit.

În perioada când începusem să scriu, autorii, indiferent dacă lucrau pentru reviste și edituri sau pentru cinematografie, observaseră că era imposibil să folosească expresii vulgare. De aceea, cow-boy-ii spuneau mereu chestii de felul: „Fir-ai să fii de ticălos afurisit, bătu-te-ar soarta!“, deși în mod cert nici un cow-boy nu vorbise așa vreodată. Știam bine ce le ieșea pe gură, însă erau cuvinte de nefolosit, care nu puteau fi tipărite.

Alte cuvinte ce nu puteau fi întrebuințate erau „virgină“, „sâni“ și „gravidă“. Ba chiar, în unele cercuri, era imposibil să spui „A murit“. Trebuia să zici „Și-a dat obștescul sfârșit“, „Și-a dat ultima suflare“ sau „A trecut în lumea celor drepți“.

Genul acesta de puritanism era extrem de sâcâitor pentru scriitori, care constatau că nu puteau prezenta lumea așa cum era ea în realitate; de aceea, ei au simțit o enormă ușurare în anii ’60, când a devenit posibil să se utilizeze expresiile vulgare în scris, ba chiar, într-o anumită măsură, și în programele de televiziune. Puritanii au fost oripilați, dar aceste ființe trăiesc într-o lume ireală și n-am chef să le port de grijă.

Cu toate acestea, eu personal nu m-am alăturat revoluției, dar *nu* pentru că aș fi un puritan. Drept dovadă, menționez că am publicat cinci volume de poezele cu formă fixă, destul de licențioase, fără să mă ascund înapoia unui pseudonim.

În celelalte scrieri ale mele, însă, sexul și vulgaritatea nu există. Mai exact, în primele texte excludeam complet femeile. Chiar și mai târziu, în anul 1952, când am scris „Calea marțiană“ („The Martian Way“, *Galaxy* din noiembrie 1952), am omis femeile. Subiectul nu le cerea. În stilul său irascibil, Horace Gold m-a avertizat că dacă nu includeam o femeie, nu-mi accepta povestirea. „Orice fel de femeie“, a adăugat el.

Ca atare, l-am înzestrat pe unul dintre eroi cu o soție afurisită. Horace a protestat, însă eu am clătinat din cap. „Înțelegerea rămâne înțelegere“, i-am spus și a trebuit să cumpere textul. Spre disperarea mea, însă, mi-a greșit numele pe copertă, scriind Asimov cu doi de „s“. Nu m-ar suprinde s-o fi făcut în mod deliberat.

Am introdus femei în câteva din povestirile de început, totuși prima mea eroină *de succes* a fost Susan Calvin, care a apărut în câteva texte cu roboți. Ea și-a făcut debutul în „Mincinosul“ (*ASF* din mai 1941). Susan Calvin era o celibatară convinsă, un „robopsiholog“ extrem de inteligent care înfrunta fără teamă tot soiul de opreliști într-o lume preponderent masculină și care învingea în mod invariabil. Erau povestiri de tipul „eliberării femeilor“, publicate cu douăzeci de ani înainte de apariția mișcării respective, dar puțini au remarcat acest aspect. (Din anumite puncte de vedere, Susan Calvin aducea mult cu iubita mea soție Janet, pe care am cunoscut-o la nouăsprezece ani după ce o inventasem pe Susan.)

Deși o creasem pe Susan Calvin, primele mele povestiri science-fiction erau uneori considerate misogine tocmai din cauza absenței femeilor. Acum câțiva ani, o feministă mi-a scris, acuzându-mă de această trăsătură. I-am răspuns cu amabilitate, explicându-i că la vremea respectivă experiența mea în materie de femei era inexistentă.

„Asta nu-i o scuză“, a replicat ea iritată, și atunci am renunțat să mai discut subiectul. Fără îndoială, n-are rost să te cerți cu fanaticii.

Pe măsură ce stilul meu literar a progresat, am avut mai mult succes cu eroinele. În *Soarele gol*, am introdus-o pe Gladia Delmarre pentru o intrigă romantică și cred că am reușit s-o portretizez corespunzător.

Ea a reapărut în *Roboții de pe Aurora* (The Robots of Dawn;* 1983) unde, după părerea mea, a fost și mai bine realizată. În acest roman, am menționat că cei doi eroi făcuseră dragoste (ba chiar fusese vorba de un adulter, fiindcă eroul era căsătorit), totuși n-am intrat în detalii explicite, episodul fiind absolut esențial pentru intriga romanului. *Nu* a fost însă inclus pentru excitarea simțurilor.

De altfel, în ultimele romane, am evitat complet nu numai vulgaritățile, ci și toate cuvintele de prisos de orice fel. Exclud până și „Vai de mine!“ ori „Măiculiță!“. Este destul de dificil, fiindcă oamenii folosesc aceste expresii (și altele mult mai dure) aproape în mod reflex. Această acțiune reprezintă atât un protest împotriva libertății literare de astăzi, cât și un experiment. Am fost curios să văd dacă vreun cititor va sesiza amănuntul. După câte se pare, nimeni n-a remarcat nimic. (Ați observat că nici în cartea de față nu există expresii vulgare sau de prisos?)

Cu toate acestea, am avut necazuri cu cenzura. Nu mă refer la volumele de poezii licențioase. Ele nu mi-au ridicat probleme, fiindcă nu au fost vândute bibliotecilor sau școlilor. Nici măcar nu pot spune că au avut căutare, deoarece cititorii mei nu sunt dintre cei care savurează genul respectiv. Am scris cărțile acelea pentru propriul amuzament.

Comoara de glume a lui Isaac Asimov a fost cea care mi-a ridicat probleme la cenzură. De la un capăt la celălalt al cărții, subliniasem că este preferabil ca vulgarismele să *nu* fie folosite dacă nu e cazul. Ele pot stingheri o parte a audienței și nici nu sporesc hazul situației. De fapt, explicam eu, umorul este mai gustat când doar se sugerează obscenitatea și ascultătorul completează singur lucrurile nerostite, în funcție de propriile preferințe. Ofeream câteva exemple de bancuri în care detaliile vulgare nu se rosteau, îmbunătățindu-se astfel ansamblul.

Ultimele două anecdote din carte erau însă exemple ale cazurilor când folosirea vulgarului devenea necesară. Iar ultima anecdotă ilustra maniera în care utilizarea exagerată a unei anumite vulgarități o lipsește pe aceasta de înțelesul obscen.

Undeva în Tennessee, *Comoara de glume* a fost violent atacată. Niște indivizi au încercat să demonstreze că acele ultime două glume defineau întregul volum, omițând să menționeze recomandările mele referitoare la evitarea obscenităților.

Nimic suprinzător. În strădaniile lor de a elimina orice nu le place, cenzorii puritani nu șovăie să distorsioneze, să înșele și să mintă. Cel puțin, cred că în acest caz au încercat s-o facă, dar n-au reușit. *Comoara de glume* a fost scoasă din bibliotecile liceelor, însă a rămas în cele publice. Presupun că această publicitate a atras atenția unui număr sporit de elevi, făcându-i s-o citească, deși e posibil ca ei să fi rămas dezamăgiți dacă se așteptau la adevărate obscenități.

(În acest episod, m-a frapat un aspect oarecum banal: liceenii, dacă seamănă cu aceia pe care i-am întâlnit eu, cunosc și folosesc în mod curent îngrozitorul termen descoperit în ultimele două anecdote. Același lucru este valabil, bănuiesc eu, și pentru respectivii cenzori, care sunt fără îndoială experți în toate posibilele aspecte ale fățărniciei.)

Roboții de pe Aurora a avut parte de atacuri similare. Părinții din nu mai știu ce orășel din statul Washington s-au declarat îngroziți de carte și au solicitat excluderea ei din biblioteca școlii. Unii dintre ei au recunoscut că nici măcar n-au răsfoit-o, fiindcă nu citesc „gunoaie“. Este suficient să le *numească* gunoaie și să le dea foc.

Unul dintre membrii consiliului de conducere a școlii a citit însă romanul. A declarat că nu i-a plăcut (era nevoit să rămână de partea celor puri, dacă dorea să-și păstreze slujba), totuși a avut curajul surprinzător de a spune că n-a găsit nimic obscen în el. În felul acesta, romanul a rămas în bibliotecă.

Într-o epocă în care cărțile obscene se publică fără opreliști și sunt citite fățiș de femei tinere în autobuze sau în metrouri, faptul că există cineva, indiferent în ce loc s-ar afla, care își pierde vremea cu romanele mele nevinovate mă uluiește. Alteori, însă, îmi doresc ca indivizii respectivi să nu fi fost niște jalnici și plângăcioși puritani și să fi făcut un scandal cu adevărat teribil în legătură cu o carte a mea. Cum i-ar mai fi sporit vânzările!

71. Apocalipsa

Un alt lucru pe care l-am evitat în prolifica-mi carieră literară a fost scenariul „apocalipsei“ (cu o mică excepţie pe care o voi explica).

Omenirea a început să distrugă planeta şi echilibrul ei ecologic din clipa când a învăţat să cioplească arme din piatră şi să se unească în cete pentru vânarea erbivorelor mari. Sunt absolut sigur că triburile vânătorilor sunt responsabile pentru dispariţia magnificilor mamuţi şi a altor mamifere uriaşe ce populau Pământul acum douăzeci de mii de ani.

Cu zece mii de ani în urmă, oamenii au inventat agricultura şi păstoritul şi au început, treptat, procesul de distrugere a mediului prin excesul de păşunat şi de exploatare a terenurilor cultivabile.

Nimic din ceea ce omenirea a făcut în acţiunile ei cele mai necugetate de război şi jaf n-a putut totuşi afecta serios planeta până în 1945. În anul acela a fost detonată prima bombă nucleară, iar Revoluţia Industrială, alimentată de petrolul ieftin, a accelerat viteza degradării. În prezent, suntem perfect capabili să ne distrugem planeta, eliminând orice posibilităţi de îndreptare a lucrurilor în timp rezonabil, şi, de fapt, o şi facem.

Scriitorii de science-fiction erau mult mai conştienţi de acest lucru decât majoritatea oamenilor; de aceea, imediat după Cel de-al Doilea Război Mondial, povestirile despre sfârşitul atomic al Pământului au devenit foarte populare. Mai exact, asemenea texte fuseseră scrise chiar înainte să se afle de bombardarea Hiroshimei. Agenţii contraspionajului american investigaseră până şi *ASF*, unde, în martie 1944, apăruse povestirea lui Cleve Cartmill* „Termenul limită“, care descria în mod prea exact o bombă atomică.

Aşa cum se întâmplă aproape întotdeauna, astfel de texte având ca temă sfârşitul nuclear al lumii au ajuns atât de populare, încât au dominat genul şi au sfârşit prin a deveni victimele propriului succes, obosindu-i pe cititori prin nesfârşite repetări. Atunci a venit rândul povestirilor despre alte apocalipse – prin otrăvirea atmosferei, prin suprapopulare etc., şi science-fiction-ul s-a trezit sufocat de catastrofe.

Într-un fel, acest lucru a fost util. Ben Bova* spune că scriitorii de science-fiction sunt cercetaşii trimişi de omenire pentru a scruta viitorul. Ei revin cu recomandări privind îmbunătăţirea lumii, lansând avertismente împotriva distrugerii globale. În asemenea epoci, când oamenii par încântaţi să contribuie la propria lor pieire, ei *trebuie* preveniţi – în mod repetat.

Cu toate acestea, eu nu m-am alăturat niciodată valului de apocalipse. Nu pentru că n-aş crede că omenirea se poate autodistruge. O cred din toată inima, ba chiar am scris numeroase articole despre diferite aspecte ale problemei (mai cu seamă despre suprapopulaţie). Atâta doar, că am ajuns la concluzia că există destui scriitori de science-fiction care ţipă: „Se apropie ziua Judecăţii de Apoi!", astfel încât nu mai e nevoie să le ţin şi eu isonul.

În *O piatră pe cer* am descris, totuşi, un Pământ devastat de radioactivitate, dar prezentam o omenire ce-şi ducea existenţa într-un vast Imperiu Galactic, de aceea soarta unei planete micuţe conta prea puţin în ansamblu.

Cărţile mele preferă să celebreze triumful tehnologiei, în loc să înfăţişeze dezastrul adus de ea. Acelaşi lucru se poate spune şi despre alţi scriitori de science-fiction, mai cu seamă Robert Heinlein şi Arthur Clarke. Pare ciudat, sau poate semnificativ, faptul că Cei Trei Mari sunt optimişti din punct de vedere tehnologic.

72. Stilul

Am menţionat deja că, în mod deliberat, mi-am cultivat un stil simplu, ba chiar colocvial; acum, aş dori să intru puţin în detalii.

Orson Scott Card*, unul dintre cei mai buni scriitori de science-fiction contemporani, este foarte generos în aprecierile sale, atunci când se referă la stilul meu. El consideră că acesta deţine o limpezime unică şi că, în vreme ce alţi autori au diverse idiosincrazii ce fac posibilă imitarea lor, eu nu am aşa ceva, şi prin urmare nimeni nu mă poate imita cu succes. (Trebuie să subliniez faptul că *el* afirmă asta, nu eu. Deoarece nu posed talente de critic, n-am nimic de spus în această privinţă.)

Alţii n-au fost la fel de amabili. Ei au ajuns la concluzia că romanele, în special, conţin excesiv de mult dialog şi că stilul este prea sec.

Din nou, nefiind critic, n-am ştiut cum să mă apăr. Din fericire, în apărarea mea a sărit Jay Kay Klein.

Jay Kay este un tip grăsuţ, mai degrabă pleşuv, veşnic zâmbitor şi glumeţ, care constituie o prezenţă foarte îndrăgită la toate convenţiile science-fiction. Este cel mai faimos fotograf al science-fiction-ului – n-ai să-l vezi niciodată fără aparate. A făcut mii de fotografii cu personalităţile din domeniu, inclusiv cu mine. Odată, a strâns câteva zeci de instantanee în care eu sărutam diverse tinere. Le-a proiectat succesiv pe ecran, însoţindu-le de un comentariu ce i-a făcut pe spectatori să se tăvălească de râs. Fireşte, cel mai mult m-am amuzat eu.

Jay Kay a definit două stiluri de scris, iar eu i-am extins ideea, realizând teoria despre „vitraliu şi geam"*.

Există scrieri ce aduc cu mozaicurile din sticlă ale vitraliilor. Acestea sunt superbe în sine şi permit luminii să le străbată sub forma unor raze colorate, dar nu vă puteţi aştepta să vedeţi prin ele. În acelaşi mod, există stilul poetic care este minunat în sine şi poate afecta emoţiile, însă el este dens şi poate îngreuna lectura dacă încercaţi să vă daţi seama ce se întâmplă.

Pe de altă parte, geamul nu are o frumuseţe proprie. În mod ideal, nici măcar n-ar trebui să-l distingeţi, totuşi prin el puteţi vedea tot ce se întâmplă de cealaltă parte. Geamul constituie echivalentul stilului simplu, fără zorzoane. În mod ideal, parcurgând o proză scrisă într-un asemenea stil, nici măcar nu vă daţi seama că citiţi. Ideile şi evenimentele trec pur şi simplu din mintea autorului în cea a cititorului, fără nici o barieră. Eu sper că aşa se întâmplă când citiţi această carte.

Stilul poetic este dificil de realizat, dar acelaşi lucru se poate afirma şi despre stilul simplu. Ba chiar este posibil ca simplitatea să poată fi mai greu de obţinut decât frumuseţea, dacă îmi permiteţi să continuu cu metafora vitraliului şi a geamului.

Sticla colorată întrebuinţată în vitralii era cunoscută încă din vechime, dar extragerea culorilor din sticlă s-a dovedit atât de dificilă, încât problema a fost soluţionată abia în secolul al şaptesprezecelea. Geamul este o invenţie relativ recentă şi a reprezentat marele triumf al sticlarilor veneţieni, modalitatea de a-l obţine rămânând multă vreme un secret păstrat cu străşnicie.

La fel se petrece şi cu scrisul. În trecut, practic toate textele literare erau înzorzonate. Citiţi de pildă un roman victorian sau chiar unul aparţinând lui Dickens, care a fost cel mai bun scriitor din perioada aceea. De-abia în ultima vreme scrisul a devenit, graţie unor scriitori, simplu şi limpede.

Acest stil simplu şi limpede prezintă pentru mine unele avantaje. Am primit multe scrisori de la persoane care îmi declarau că nu suportau ideea de a citi, până ce au dat peste una dintre cărţile mele şi atunci, pentru întâia oară, au descoperit satisfacţia lecturii. Am primit şi scrisori de la dislexici, care au constatat că romanele mele meritau să fie parcurse încetişor, având drept rezultat îmbunătăţirea capacităţii lor de citire. În sfârşit, am primit o scrisoare de la o mamă înlăcrimată ce-mi mulţumea că-l atrăsesem pe fiul ei spre plăcerile lecturii.

Lucrurile acestea mă bucură. Eu scriu în primul rând pentru delectarea personală şi ca să-mi asigur existenţa, dar este încântător să descopăr că, în plus, îi ajut pe alţii.

Dar cum poţi începe să scrii limpede? Habar n-am. Presupun că trebuie să deţii o minte ordonată şi talentul de a-ţi ordona gândurile, astfel încât să ştii exact ce anume doreşti să spui. Mai mult decât atât nu prea am ce să dezvălui.

73. Scrisorile

Fiindcă tot am menţionat câteva dintre scrisorile primite, poate că ar trebui să mă opresc mai mult asupra acestui aspect.

Desigur, majoritatea scrisorilor ce mi se adresează sunt foarte agreabile. Ele vin din partea unor cititori cărora le-au plăcut o parte din cărţile mele (câteodată, chiar mai multe), aceştia fiind destul de amabili pentru a-mi comunica părerile lor. La început, am încercat să le răspund tuturor, măcar printr-o carte poştală. Recunosc însă că, odată cu trecerea anilor şi cu reducerea rezervelor mele de energie, simultan cu înmulţirea angajamentelor de scris, mi-a fost tot mai greu să procedez aşa. Mă tem că am devenit indolent, uitând să mai răspund la toate scrisorile.

Unele misive (multe la număr) provin de la elevi, sunt scrise cu creionul pe foi liniate şi precizează că autorii lor au fost încântaţi de diverse povestiri ale mele. De obicei, ultimul rând este: „Vă rog să-mi răspundeţi". Este aproape imposibil să n-o fac, deoarece copiii nu înţeleg replica „Sunt prea ocupat" şi se arată extrem de dezamăgiţi dacă nu le răspunzi – ca atare, expediez alte cărţi poştale.

Aş putea menţiona, în trecere, că aceste cărţi poştale reprezintă o invenţie nobilă. Ele economisesc atât timp, cât şi cost. Este adevărat că intimitatea dispare, însă n-am scris niciodată o carte poştală care să fi fost jignitoare în ochii unui poştaş.

Există, însă, şi o variantă a scrisorilor de la adolescenţi pe care o privesc cu neplăcere – este cea care începe cu: „Mă numesc cutare, sunt în clasa a şaptea a şcolii cutare şi profesorul ne-a spus să-i scriem unui autor şi să-l întrebăm despre munca lui." Urmează apoi cele mai banale întrebări pe care vi le puteţi imagina – întotdeauna aceleaşi. Când am început să scriu? Cum? De ce? De unde îmi vin ideile? Intenţionez să mai scriu şi alte cărţi?

Iniţial, am răspuns pe scurt şi la astfel de scrisori, dar pe măsură ce ele s-au transformat într-o avalanşă, au început să mă irite de-a dreptul.

Am impresia că, în toată ţara, nişte profesori fără minte îşi pun elevii să-i asalteze pe scriitorii ocupaţi, obligându-i să răspundă unor întrebări al căror obiect reprezintă de fapt o temă şcolară. Cu ce drept o fac? Singurul element cu care trebuie să lucrez este timpul, şi zilnic rezerva mea totală se micşorează cu încă o zi. De ce aş fi silit s-o irosesc răspunzând la întrebări prosteşti din partea unor copii care nici nu s-ar gândi să mă deranjeze dacă n-ar fi împinşi din spate de nişte profesori obtuzi, ce nu doresc să-şi irosească timpul şi capacităţile limitate inventând lucruri inteligente pentru elevii lor? Fără îndoială, alţi autori au secretare care răspund prin scrisori tipizate, dar eu nu am nici un fel de personal angajat.

Ocazional, iritarea mea atinge asemenea cote încât, în cazurile cu adevărat revoltătoare, adresez o misivă furioasă profesorului. Într-un rând, o astfel de scrisoare a fost transmisă mai departe ziarului local (fără permisiunea mea!) care a prezentat-o drept exemplu al unui scriitor arogant. Articolul a fost decupat şi trimis pe adresa mea de către o prietenă a profesoarei care mă acuza că refuzasem să-mi „rup cinci minute“, necesare pentru a aduce fericirea unui copil.

N-ar fi trebuit să procedeze aşa. Am dat pur şi simplu în clocot. I-am scris, întrebând-o dacă era cu adevărat atât de mărginită încât să creadă că primisem *o singură* asemenea scrisoare. Primesc teancuri, fiecare solicitându-mi cinci minute – o indicaţie a nivelului general scăzut de compasiune şi înţelegere existent în rândurile majorităţii celor care practică meseria de profesor. Mă tem că m-am lăsat purtat de enervare şi i-am oferit partea cea mai dură a unui limbaj foarte limpede şi, atunci când este necesar, usturător. N-am primit nici un răspuns, poate fiindcă am speriat-o de moarte.

Acum nu mai am nici un fel de probleme. Imediat ce întâlnesc cuvintele magice „profesorul ne-a spus să“ – coşul meu de hârtii se îmbogăţeşte cu încă o scrisoare. Economisesc o mulţime de timp şi mă feresc de uzura sentimentelor.

Alteori, primesc scrisori care-mi atrag atenţia asupra unor erori din articolele mele de non-ficţiune (sau, mai rar, din povestiri ori romane). În astfel de cazuri, răspund prin cărţi poştale de mulţumire, iar când erorile sunt cu adevărat catastrofale, fac modificări pentru versiunea ce urmează să apară în volum sau pentru următoarea ediţie, dacă greşeala a apărut deja într-o carte. O greşeală majoră este stânjenitoare, dar inevitabilă la răstimpuri, când scrii atât de mult şi de repede ca mine. De mirare nu este faptul că fac greşeli, ci că fac atât de puţine.

Sunt sigur că cititorii mei mă vor avertiza întotdeauna. Mi-au scris chiar persoane importante şi binecunoscute, ca Linus Pauling, pentru a-mi atrage atenţia asupra unor erori.

Evident, ocazional, primesc şi misive în care sunt acuzat că aş fi un monstru de aroganţă şi făţărnicie şi în care mi se descriu celelalte trăsături negative. La acestea nu răspund. Dacă vor să mă urască, n-au decât.

Unele scrisori solicită informaţii, iar dacă sunt întrebări clare şi la care se poate răspunde pe scurt, încerc s-o fac, mai cu seamă dacă se referă la o problemă interesantă, a cărei soluţie nu este uşor de găsit. În mod ciudat, aproape niciodată nu primesc o scrisoare de mulţumire pentru răspunsurile pe care le ofer. Realmente, nu cunosc motivul.

Câteodată, solicitările de informaţii dovedesc în mod clar că sunt confundat cu o bibliotecă publică. „Vă rog să-mi trimiteţi ultimele date despre cercetările spaţiale" este o cerere frecventă – de obicei, din partea unor elevi care, având de scris un articol despre subiectul cu pricina, se gândesc că ar fi o idee bună să le fac eu temele. Coşul de gunoi!

Uneori (ba chiar surprinzător de des), cineva dintr-o închisoare îmi scrie şi mă întreabă dacă le pot trimite o carte sau două, pentru că au citit toate cărţile de Asimov din biblioteca penitenciarului şi mai doresc. Simt întotdeauna un fior de milă pentru cei închişi, indiferent ce au făcut, mai cu seamă dacă mi-au citit cărţile (ceea ce mă duce instantaneu la ideea că s-ar putea să fi fost vorba de o eroare judiciară). În astfel de cazuri, aranjez cu Doubleday să le trimită nişte cărţi şi în mod invariabil editura refuză să-mi scadă costul lor din drepturile mele – ceea ce, desigur, mă sileşte să nu abuzez de acest privilegiu.

Alteori, primesc o solicitare pentru bani, însă nu trimit niciodată bani străinilor. Poate că sunt un suflet sensibil, dar nici chiar *atât* de sensibil.

Un gen de cerere şi mai stânjenitoare este cea în care sunt rugat să lecturez manuscrisul unui începător şi să ofer o critică detaliată. Pur şi simplu, nu pot s-o fac. Nu am nici timpul şi nici capacităţile critice necesare; totuşi, indiferent cum aş explica acest lucru, rămân mereu cu impresia neplăcută că expeditorul scrisorii mă consideră un individ „ajuns", prea egoist şi prea răutăcios ca să mai ajute un începător. Unii chiar profită în mod necinstit de onestitatea cu care îmi descriu viaţa şi-mi reproşează: „John Campbell te-a ajutat când erai debutant, tu de ce nu mă poţi ajuta?" Răspunsul este simplu – ajutorul acela făcea parte din slujba lui Campbell, care era dotat pentru aşa ceva; nu este însă treaba mea şi nici nu mă pricep. Apoi, nici Campbell nu-i ajuta absolut pe toţi începătorii. El alegea foarte atent. A aşteptat un Isaac Asimov şi a ştiut să-l recunoască atunci când l-a văzut; eu, însă, n-am asemenea talente. Dar cum să explic toate acestea?

Acelaşi lucru este valabil pentru numeroşii începători care consideră că succesul povestirilor constituie o şmecherie aparte, pe care eu o cunosc şi le-o pot destăinui. Indiferent cât de onest încerc să le spun că nu-i vorba de nici o şmecherie, ci doar de talent înnăscut şi de muncă susţinută, sunt sigur că ei cred că nu doresc să le dezvălui secretul din cauză că mă tem de concurenţă.

Unele scrisori dezbat opinii pe care le-am exprimat în mod public. Ocazional, câte una extrem de bine concepută mă sileşte să-mi modific părerile, şi într-un asemenea caz obişnuiesc să răspund, ba chiar, pornind de la ea, scriu un articol în care îmi anunţ modificarea opiniei. De cele mai multe ori, totuşi, genul respectiv de scrisori sunt doar neplăcute şi răutăcioase, de aceea le ignor.

Dintre ele fac parte cele referitoare la ateismul meu declarat în mod deschis. Primesc scrisori de la oameni care mă compătimesc și se roagă pentru mine, dar acestea nu mă deranjează. Sunt convins că în felul acesta ei se simt mai bine.

Mă simt mult mai iritat când mi se trimit broșurele ce susțin cine știe ce credință sectară, cu speranța inutilă că astfel voi „vedea lumina“. Nu știu de ce asemenea oameni nu se gândesc că am concepții ferm înrădăcinate, ce nu pot fi modificate de pliante publicitare.

Câteodată, mă supără într-atât, încât le răspund. Odată, după ce un bigot m-a acuzat în termeni ce săreau binișor calul, i-am expediat o carte poștală în care spuneam: „Sunt sigur că dumneavoastră credeți că după moarte voi ajunge în Iad, iar acolo voi suferi toate chinurile și torturile pe care le poate imagina ingenuitatea sadică a divinității voastre și că această tortură va continua veșnic. Nu vă este de ajuns? Mai este necesar să mă și înjurați?“ Desigur, n-am primit nici un răspuns.

Apoi, urmează vânătorii de autografe. (Nu-mi pot imagina ce doresc să facă oamenii cu autografele.) Aceste scrisori de solicitare (în general, de la adolescenți, care le vor arunca la scurt timp după ce le vor obține) sunt aidoma fulgilor dintr-un viscol ce sporește treptat. Satisfacția primirii unor astfel de cereri s-a tocit de mult, dar dacă cineva dorește un autograf și anexează o carte poștală timbrată corespunzător, pentru răspuns, mă conformez. Altfel, nu. Sunt mai cu seamă suspicios față de cei care-mi spun ce autor mare sunt și cât de mult iubesc cărțile mele, fără să menționeze un singur titlu. Bănuiesc că este vorba de scrisori-tip.

În ultimii ani, a apărut un detaliu suplimentar. Un autograf nu este suficient. Se doresc fotografii semnate; câteodată se specifică și formatul. Ei bine, eu nu am fotografii, fiindcă nu sunt o vedetă a scenei. Averea mea nu este chipul. Dacă cineva *îmi trimite* o fotografie într-un plic timbrat corespunzător, pentru răspuns, mă conformez. Altfel, nu.

Unele persoane îmi trimit cărți pe care doresc să le semnez și să le returnez. De obicei ele cuprind și costul expedierii prin poștă, totuși reprezintă o bătaie de cap. Coletele sunt voluminoase și corespondența mea zilnică pare să cântărească o tonă. După aceea, trebuie să caut o cutie poștală îndeajuns de mare pentru a putea expedia totul. Atunci când sunt întrebat în prealabil dacă aș fi de acord cu acordarea de autografe pe cărți, sugerez întotdeauna să mi se trimită etichete autocolante pe care le voi semna și care ulterior pot fi lipite în cărțile dorite. Cu toate acestea, prea puțini mă întreabă dinainte, iar din rândul celor care o fac și mai puțini acceptă ideea etichetelor.

O altă invenție diabolică a ultimilor ani este „licitația celebrităților“. Cineva a descoperit că o cale bună de a strânge fonduri este de a se adresa mai multor persoane celebre, solicitându-le câte un obiect personal – o șosetă veche, o listă de târguieli – care să fie scos la licitație și achiziționat de cei ce prețuiesc genul acesta de gunoaie. De obicei, scopurile pentru care se strâng banii par nobile – de aceea, la primele solicitări, le-am trimis cărți cu autograful meu.

Drept urmare, numele mi-a ajuns pe un listing de calculator care a circulat prin toată țara; după aceea, a venit potopul. Fiecare licitație similară din Statele Unite m-a rugat să contribui cu ceva. Am primit până la patru solicitări pe zi și există puține zile în care să nu sosească vreuna. Ce pot face? Imediat ce-mi arunc ochii peste o scrisoare suspectă și văd cuvintele magice „licitația celebrităților", coșul meu de hârtii își sporește greutatea.

Primesc apoi un număr redus de scrisori din partea unor indivizi care sunt afectați de raze ciudate, care au întâlnit extratereștri, care au descoperit conspirații secrete sau care sunt pur și simplu incoerenți. Oftez și le îndes în coș.

Mai există, de asemenea, persoanele care scriu „non-cărți". O non-carte se realizează atunci când cineva trimite o serie de întrebări imbecile mai multor celebrități, adună răspunsurile și le publică într-un volum de pe urma căruia speră să câștige bani.

Astfel, au apărut numeroase cărți de bucate „ale celebrităților". De ce să te apuci să inventezi și să experimentezi rețete, când le poți cere unor indivizi celebri să-ți trimită rețetele lor favorite? Eu am fost solicitat de peste un milion de ori în acest sens, dar singura rețetă pe care o cunosc este să fierb apa și s-o utilizez pentru transformarea unei pulberi instant în cafea. În acest punct se opresc talentele mele culinare.

(Bineînțeles, la răstimpuri, atunci când Janet are alte ocupații, îmi pregătește toate ustensilele și ingredientele trebuincioase, alături de o rețetă foarte amănunțită. Mă apuc de treabă, amestecând, adăugând, potrivind temperatura și în general făcând tot ceea ce este necesar. În mod invariabil, mâncarea respectivă, oricât ar fi de complicată, iese excelentă, fiindcă respect rețeta cu meticulozitate, spre deosebire de Janet, și pentru că nu de pomană sunt de formație chimist. Dar, în astfel de cazuri, devin atât de dictatorial în legătură cu interzicerea oricărui acces în „bucătăria mea" și atât de îngâmfat și mulțumit de rezultate, încât Janet îmi permite rareori s-o fac.)

Aproape niciodată nu răspund solicitărilor unor autori de non-cărți, pesemne fiindcă de cele mai multe ori întrebările sunt idioate.

De exemplu, într-un rând, o femeie dorea să scriu un eseu despre tatăl meu, în care să explic de ce anume l-am admirat, oferindu-mi totodată o listă cu alte celebrități pe care le rugase același lucru. Eu am scris adesea despre tata (ca în cartea de față) și este perfect clar că *îl admir*. Cu toate acestea, respectiva idee mi s-a părut idioată – puteam să pun pariu că acea cucoană se aștepta să primească doar eseuri siropoase despre taţi. Care celebritate ar admite că tatăl său a fost un alcoolic ce-şi bătea soţia, chiar dacă ar fi adevărul curat?

Am fost îndeajuns de imprudent să-i spun exact ceea ce gândeam, şi femeia mi-a scris o misivă virulentă, acuzându-mă că-mi urăsc tatăl. Mi-a părut rău că i-am răspuns, dar n-am auzit niciodată că ar fi apărut o asemenea carte, de aceea bănuiesc că ideea nu s-a materializat.

Altă dată, mi s-a cerut să descriu cea mai jalnică întâlnire pe care am avut-o vreodată. Am răspuns concis şi sincer că n-am avut niciodată o întâlnire jalnică. Nu m-am întâlnit cu multe fete în afara celor două cu care, în cele din urmă, m-am însurat şi, în plus, întotdeauna m-am asigurat că întâlnirea urma să fie una plăcută. Solicitatorii mi-au *tipărit* scrisoarea, alături de altele ce descriau dezastre atât de teribile, încât mi s-a făcut rău când am încercat să le citesc. (Am fost mai norocos decât bănuisem.)

Cu altă ocazie, am fost rugat să spun ce anume mi-aş dori de Crăciun, din domeniul calculatoarelor. Aveam libertatea să descriu orice mi-aş fi imaginat, indiferent dacă era sau nu posibil. Am răspuns concis că aveam o antediluviană maşină electrică de scris, un procesor de texte medieval şi o imprimantă care funcţionau perfect. Nu aveam nevoie de altceva şi nu-mi doream, de Crăciun sau cu altă ocazie, nimic, dacă nu-mi trebuia cu adevărat.

Mi s-a răspuns că scrisoarea mea a reprezentat o plăcută surpriză printre toate celelalte ce debordau de lăcomie nestrunită, totuşi editorul nu era de acord cu includerea ei în carte, fiindcă ar fi constituit un exemplu nedorit. În plus, m-am gândit eu, a nu fi lacom înseamnă a avea un caracter antiamerican şi subversiv.

În aceeaşi scrisoare eram rugat să spun de ce anume îmi plăceau călătoriile, solicitându-mi-se totodată şi o comparaţie între călătoriile în interesul afacerilor şi cele pur turistice. A trebuit să explic că nu obişnuiam să călătoresc. (Din nou, caracter antiamerican.)

Există şi alte lucruri pe care le-am scris şi care se pare că sunt antiamericane. Ziarul *Tribune* din Chicago m-a solicitat să scriu un articol despre Crăciun. „Absolut orice doriţi“, m-au asigurat ei. Am încuviinţat cu plăcere şi am profitat de ocazie ca să demasc caracterul excesiv de comercial al sărbătorii. Puteţi bănui natura remarcilor mele, dacă voi preciza că titlul era „Un sfat din partea lui Scrooge“* („And Now, a Word from Scrooge“). L-au acceptat cu entuziasm şi chiar mi l-au plătit, dar, din câte ştiu, nu l-au publicat niciodată.

74. Despre plagiat

Una dintre nenorocirile scriitorului prolific este îngrijorarea permanentă față de posibilitățile plagiatului. Aceasta reprezintă, în opinia mea, cea mai mare crimă ce poate fi comisă de un scriitor și nu există nici o șansă ca eu s-o comit vreodată. Problema este că doresc să evit până și *aparența* de plagiat, dar, scriind atât de mult, asta devine adesea dificil.

De pildă, o povestire a lui Jack Williamson, „Născut sub semnul soarelui“, apărută în 1934, conținea o scenă în care un grup de fanatici încerca să distrugă un observator astronomic unde se puseseră bazele unei noi și revoluționare teorii. Am citit povestirea și m-a impresionat fără îndoială scena, care mi-a rămas în subconștient.

După șapte ani, am publicat „Căderea nopții“, ce conținea o scenă în care o bandă de fanatici încerca să distrugă un observator astronomic unde se puseseră bazele unei noi și revoluționare teorii. Abia la treizeci de ani după apariția „Căderii nopții“, când am recitit „Născut sub semnul soarelui“, fiindcă doream s-o includ într-o antologie îngrijită de mine, pe care o denumisem *Înaintea Epocii de Aur*, mi-am dat seama ce se petrecuse și m-am simțit teribil de stânjenit.

Desigur, în realitate, nu se putea vorbi despre plagiat, fiindcă ideile și situațiile sunt repetate de nenumărate ori în diferite povestiri – dar cu alte cuvinte, în alte contexte și cu alte consecințe. Mai mult decât atât, ideile și situațiile pot fi împrumutate deliberat, cu condiția să fie utilizate într-un chip care să difere suficient de modelul inițial.

Plănuind ciclul Fundației, eu am împrumutat nestingherit idei din *Istoria declinului și căderii Imperiului Roman* a lui Edward Gibbon și bănuiesc că filmul *Star Wars** n-a ezitat, la rândul lui, să împrumute idei din ciclul Fundației.

Am învățat că suprapunerea de idei nu constituie o crimă atunci când am scris povestirea „Fiecare, un explorator“ („Each an Explorer“), apărută în 1956 în revista *Future Fiction*, nr. 30. Cam pe la jumătatea textului, mi-am dat seama că ideea aducea neplăcut de mult cu cea din celebra povestire a lui Campbell „Cine-i acolo?“. Imediat, m-au trecut toate năduşelile. I-am telefonat lui Campbell, i-am spus despre ce era vorba și i-am cerut sfatul.

El a râs și mi-a spus că repetarea ideilor era inevitabilă și – atunci când e făcută de scriitori capabili și onești – nevinovată. „Pot oferi aceeași idee la zece scriitori diferiți“, mi-a spus el, „și să capăt zece povestiri complet diferite“.

Cu toate acestea, m-am străduit din răsputeri s-o fac să difere cât mai mult de „Cine-i acolo?“.

Cu altă ocazie, am scris o nuveletă intitulată „Amintiri pierdute“ („Lest We Remember“), care a apărut în numărul din 15 februarie 1982 al revistei *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine* (*IASFM*). În timp ce o scriam, am recunoscut o similitudine de idei cu clasica „Flori pentru Algernon“ a lui Daniel Keyes* (*F&SF* din aprilie 1959) și, în consecință, am încercat s-o fac cât mai deosebită.

Apropierea cea mai mare pe care am realizat-o s-a petrecut în cazul unei minischițe create pentru cineva care îmi ceruse să înfățișez reacția unui calculator în momentul dobândirii conștiinței de sine. Am scris despre un calculator care s-a oprit o vreme din lucru, apoi a pornit să întrebe: „Cine sunt eu? Cine sunt eu?“

Minischița a apărut într-o revistă de calculatoare și ulterior a fost retipărită într-o revistă pentru copii. Un alt autor a citit-o acolo și mi-a trimis fotocopia unei povestiri de-a lui, care se termina tot cu un calculator ce întreba: „Cine sunt eu? Cine sunt eu?“ (Altfel, cele două texte erau complet diferite.)

Autorul mi-a spus unde anume apăruse povestirea lui și, cu inima strânsă, mi-am dat seama că fusese inclusă într-o antologie ce cuprindea și un text de-al meu – așadar o aveam în bibliotecă. Am căutat-o și, desigur, am găsit-o; apăruse cu ani buni înainte.

Ce puteam face? I-am scris individului, recunoscând că textul lui îmi fusese la îndemână și că era posibil ca sfârșitul să-mi fi rămas în minte. L-am întrebat dacă s-ar fi declarat mulțumit în cazul în care n-aveam să mai permit niciodată republicarea textului meu. Mi-a răspuns că soluția îl satisfăcea și a fost îndeajuns de amabil să adauge că nu-i trecuse nici o clipă prin minte să mă acuze de plagiat.

Cum ar trebui să procedez? Pericolul rămâne constant. Inevitabil, diverse fragmente rămân în memoria mea încăpățânată și oricând pot crede că unul din ele este propria-mi creație. Mai mult, n-am parcurs decât o mică parte din toate textele science-fiction publicate și, printr-o simplă coincidență, e posibil ca ideile mele să fie identice cu cele apărute în cine știe ce povestire pe care n-am citit-o niciodată.

Într-un rând, Theodore Sturgeon și cu mine, independent și aproape simultan, am scris povestiri în care am utilizat termenul „gazdă“ într-un dublu înțeles, *același* dublu înțeles. Mai mult chiar, două dintre personajele lui erau Derek și Verna, iar două dintre ale mele se numeau Drake și Vera. Din pură coincidență, ambele au fost trimise la *Galaxy*. Deoarece povestirea lui Ted a sosit la Horace cu câteva zile mai devreme, eu a trebuit să operez câteva modificări cosmetice. (De pildă, Vera a devenit Rose.) Textul meu a apărut cu titlul de „Gazda“ („Hostess“) în *Galaxy* din mai 1951.

Și totuși, fără să se conteze pe faptul că eu mă feresc până și de sugestia unui plagiat, este practic imposibil ca opera mea să nu intre în vizorul plagiatorilor. În toată ţara, elevilor şi studenţilor li se cere să scrie articole şi eseuri şi un mic procentaj dintre ei sunt îndeajuns de cretini pentru a căuta o scurtătură copiind un text deja existent.

Am spus „cretini" deoarece orice tânăr care este atât de nesigur pe propriile-i forţe încât se vede silit să recurgă la plagiat trebuie să fie complet lipsit de minte. Dacă el predă o lucrare profesionistă, perfect finisată, pe cine poate păcăli (presupunând că nu are un profesor la fel de cretin)?

Odată, o profesoară de la un colegiu din statul Rhode Island mi-a trimis copia unui manuscris gros. Unul dintre elevii ei i-l înmânase spunându-i că fusese scris de el. Cu toate acestea, textul conţinea referiri la roboţi şi era mult prea bine realizat pentru nivelul elevului. Profesoara auzise de renumele meu în privinţa povestirilor cu roboţi şi credea că mi-aş putea da seama dacă în cazul respectiv era vorba de un plagiat.

Bineînţeles că era. Cretinul copiase cuvânt cu cuvânt povestirea mea „Corectorul"* („Galley Slave"), apărută în *Galaxy* din decembrie 1957. Nu fusese în stare să redea acţiunea cu alte cuvinte, pentru a putea da vina pe coincidenţă, şi nici măcar nu avusese inteligenţa de a schimba numele personajelor.

I-am explicat profesoarei despre ce era vorba; ce s-a întâmplat după aceea nu mai ştiu, dar sper că tânărul şi-a primit pedeapsa binemeritată.

Acum câţiva ani, cineva a descoperit în revista literară a unui liceu povestirea mea „Nimic pentru nimic" („Nothing for Nothing", *IASFM* din februarie 1979), apărută sub semnătura unui elev. Am scris liceului o scrisoare indignată şi Doubleday a procedat la fel, dar n-am primit nici un răspuns. Fie cei din redacţia revistei au fost prea stânjeniţi ca să răspundă, fie (şi nu mi se pare deloc imposibil) au fost iritaţi de obiecţia mea referitoare la faptul că unul dintre elevii şcolii găsise o modalitate atât de inteligentă de a-şi rezolva o temă.

Dacă vă îndoiţi că un asemenea lucru ar fi posibil, o să vă povestesc un incident (deşi nu se referă la plagiere). Odată, un tânăr m-a rugat să-i dau o scrisoare de recomandare. Încerca să intre la o facultate, îmi citise cărţile şi se gândise că numele meu pe o scrisoare laudativă la adresa lui i-ar fi sporit considerabil şansele. Admitea că eu nu-l cunoşteam, dar considera că nu mi-ar fi fost foarte greu să pretind contrariul şi, pentru a-l ajuta, să vorbesc elogios despre inteligenţa şi caracterul său. La urma urmelor (vechea platitudine), Campbell nu mă ajutase pe mine?

Am dat în clocot. I-am replicat printr-o scrisoare severă, subliniind că-mi cerea să comit un act imoral şi că mă insultase presupunând că aş fi fost în stare de aşa ceva. Scrisoarea lui, adăugam eu, nu dovedea nici inteligenţă şi nici caracter.

Crezusem că lucrurile se terminaseră aici, dar, spre suprinderea mea, am primit o altă scrisoare, de astă dată nu de la tânăr, ci de la mama lui. Ea mă critica destul de aspru pentru că-i supărasem fiul, care făcuse doar o glumă. Ce se întâmpla cu mine (şi cu egocentrismul meu colosal, presupun), nu mai ştiam să gust o glumă?

M-am enervat din nou. Am răspuns şi mai sever, subliniind faptul că dacă ei doi nu-şi modificau părerile despre ce înseamnă o glumă şi ce nu, tânărul avea să ajungă într-o bună zi în spatele gratiilor. Aici s-a încheiat schimbul nostru de scrisori.

Cel mai amuzant episod de plagiere în care am fost implicat s-a petrecut pe 23 mai 1989. Editura Tor Books publicase o „dublă". Era o carte broşată ce conţinea o nuvelă de Ted Sturgeon. Dacă întorceai cartea cu susul în jos, aveai în faţă altă copertă şi altă nuvelă care începea de acolo. Nuvela cu pricina era „Băieţelul cel urât" scrisă de mine.

După ce lansarea cărţii fusese anunţată ca un eveniment mult aşteptat, iar nuvelele fuseseră descrise atât cât să trezească interesul, am primit o scrisoare furioasă din partea unei tinere care mă acuza de plagiat. Cu un an şi jumătate în urmă (în 1987 sau 1988), ea scrisese o povestire, o trimisese spre publicare, dar aceasta fusese respinsă. Mi-a trimis un rezumat al povestirii, în care era vorba despre un băieţel (ca şi în *Oliver Twist* al lui Dickens, de altfel). Tânăra considera că redactorii nu doriseră să-i publice povestirea deoarece era o debutantă, şi de aceea îmi dăduseră ideea ca să apară sub numele meu faimos şi astfel să se vândă mai bine. Aşa fusese scrisă „Băieţelul cel urât". „Cum altfel îmi puteţi explica lucrurile?" mă soma ea.

Trebuia să-i răspund. Indiferent cât de ridicolă ar fi, orice acuzaţie de plagiat trebuie pusă la punct. Am fost destul de crud încât să încep scrisoarea cu „Stimată şi nebună doamnă".

I-am spus după aceea că dacă ar fi examinat dubla Tor, în loc doar să citească anunţul despre lansarea acesteia, ar fi observat că „Băieţelul cel urât" era o reeditare şi că anunţul de copyright, inserat la început, preciza că nuvela fusese publicată în 1958, cu mult înainte ca ea să-şi fi scris texul şi poate chiar înainte să se fi născut. Cum se întâmplase atunci aşa ceva? Poate că ea mă plagiase pe mine.

Nu mi-a răspuns niciodată, deşi decent ar fi fost să se scuze, adoptând o atitudine destul de umilă.

Acest episod îmi aminteşte de faptul că, adeseori, sunt întrebat de scriitorii începători dacă nu cumva ideile lor pot fi furate atunci când sunt expediate redacţiilor. Răspunsul este: „Nici o şansă". Dacă povestirea ar fi atât de bună încât să merite să fie furată, redactorul l-ar dori mai degrabă pe autor decât povestirea, fiindcă acesta ar putea scrie *alte* povestiri bune. De ce să furi una, când poţi obţine mai multe în mod legal?

75. Convențiile science-fiction

Același imbold care-i făcuse pe iubitorii de science-fiction să se adune în cluburi locale și care dusese, de exemplu, la formarea Futurians-ilor, a adunat cluburile locale în asociații mai mari.

În 1939, Sam Moskowitz s-a gândit să organizeze o Convenție Mondială Science-Fiction. Aceasta a avut loc pe 2 iulie 1939, într-o sală din centrul Manhattan-ului, la ea participând doar câteva sute de participanți. Sam, care era membru al Queens Science-Fiction Club, din care se desprinseseră Futurians, a refuzat să-i invite și pe aceștia. Totuși, în concepția lui, eu nu mă asociasem încă ferm cu ei și vândusem deja trei povestiri, așa încât am putut participa.

După aceea, Convenția Mondială Science-Fiction s-a ținut anual (cu excepția perioadei războiului) în diferite orașe. La fiecare, a existat un important oaspete de onoare, s-au ținut discursuri, baluri mascate, banchete și așa mai departe. Întotdeauna evenimentul are loc în week-end-ul de Ziua Muncii*, în afară de cazul în care nu se desfășoară în altă țară decât Statele Unite, unde Ziua Muncii nu reprezintă o sărbătoare.

Cu timpul, numărul participanților a crescut, așa că actualmente la ele pot veni șase-șapte *mii* de persoane. Au început să se organizeze și alte convenții, de proporții mai mici, și a existat o vreme când un participant cu adevărat entuziast, ca Jay Kay Klein ori Sprague de Camp, ar fi putut, dacă ar fi dorit, să meargă aproape în fiecare zi a anului la o convenție sau alta.

Deoarece nu-mi place să călătoresc, particip rar la Convențiile Mondiale Science-Fiction, dar în acele ocazii când am fost prezent am fost frecvent rugat să îndeplinesc rolul de maestru de ceremonii la banchetul final. A existat însă o ocazie când am încurcat lucrurile rău de tot, acordând din greșeală un premiu unui scriitor care nu-l câștigase. Stânjeneala mea a fost atât de mare, încât de atunci am refuzat rolul respectiv.

Cu o excepție, totuși. În 1989, în Boston, am celebrat aniversarea de aur a primei convenții din 1939, iar eu eram unul dintre puținii care participaseră la ea (și în mod clar cel mai celebru dintre supraviețuitori). Ca atare, am fost de acord să mă deplasez la Boston și să fiu maestru de ceremonii la „prânzul nostalgic“ ținut cu acea ocazie.

Oaspetele de onoare al Convenției Mondiale Science-Fiction este de obicei ales dintr-o regiune a țării foarte îndepărtată de locul de desfășurare a convenției. La urma urmelor, majoritatea participanților sunt localnici – cum e și normal, ei nu vor să vadă aceleași persoane care apar la întâlnirile locale. Un oaspete de onoare îndepărtat atrage mai mulți participanți plătitori și ajută la achitarea unor cheltuieli de organizare. Întrucât eu particip doar la convențiile ce se desfășoară în preajma New York-ului, nu sunt cel mai nimerit pentru rolul de oaspete de onoare. În 1955, totuși, convenția s-a desfășurat în Cleveland și am fost invitat ca oaspete de onoare. Nu sunt incoruptibil în ceea ce privește măgulirile și am făcut deplasarea cu automobilul.

Aceea a fost singura dată când am participat ca oaspete de onoare la Convenția Mondială Science-Fiction (alții au fost de câte două sau chiar trei ori) dar asta nu mă deranjează. În schimb, am fost oaspete de onoare la multe convenții mai mici și m-am ales cu o mulțime de plachete și pergamente aniversare ce-mi acoperă pereții și-mi ticsesc dulapurile.

Cele paisprezece diplome de doctor onorific, care mucegăiesc într-o valiză, au și părțile lor neplăcute, deoarece sunt considerat absolvent al fiecărei instituții și, ca atare, se presupune că aș fi dispus să particip la strângerea de fonduri aniversare. (Asta îmi amintește de un individ care se plângea că soția lui îi cere bani zi și noapte. Un prieten l-a întrebat: „Dar ce face cu ei?“, la care soțul i-a răspuns: „Nu știu. Nu-i dau niciodată.“)

Dar să nu mai divaghez...

Convenția Mondială Science-Fiction din 1955 a fost cea de-a treisprezecea (pentru aceia dintre cititori care sunt superstițioși). Cred că a fost una dintre cele mai mici convenții, numărând doar trei sute de participanți. Acest lucru a avut avantajele sale. În ultimul timp, am fost la convenții cu mii de participanți, ceea ce înseamnă hoteluri mari, programe enorme, coridoare și dependințe ticsite, plus hoarde de necunoscuți în mijlocul cărora este absolut imposibil să-ți găsești vechii amici. Confuzia, haosul și anarhia sunt pur și simplu amețitoare.

Când mi se cere să acord autografe la una dintre aceste convenții-mamut, coada se întinde precum un anaconda. Este foarte flatant, dar după vreo oră și jumătate te plictisești să tot semnezi cărți. Fiindcă sunt un scriitor prolific, s-a întâmplat de câteva ori ca un cititor zelos să vină cu un geamantan conținând vreo douăzeci de cărți ale mele pe care le dorea iscălite. Chiar dacă nu e o ședință oficială de autografe, fanii mă opresc pe coridoare pentru a le semna pe programe sau petece de hârtie.

Pe de o parte, vina îmi aparține. Arthur Clarke, de pildă, este vestit pentru faptul că nu acceptă să acorde autografe decât pe edițiile cartonate; totuși eu nu pot refuza pe cineva care stă în picioare și mă privește cu niște ochi în care *poate fi* adorație.

Un public alcătuit din trei sute de persoane era absolut perfect. Nu existau confuzii. Scriitorii discutau între ei fără probleme. Acordarea de autografe nu dura mult. Timp de mulți ani, convenția din 1955 a fost amintită ca una dintre cele mai intime.

Cu prilejul convenţiei din 1953, fuseseră premiate cele mai bune texte ale anului la diferite categorii. Momentul respectiv fusese considerat o găselniţă a respectivei convenţii, astfel încât în 1954 nu s-a mai acordat nimic.

În 1955, însă, premierea a fost reluată, devenind permanentă. De atunci, momentul culminant al fiecărei convenţii l-a reprezentat întotdeauna banchetul cu ocazia căruia s-au acordat premii, în maniera Oscar-urilor cinematografice. Premiile au fost denumite Hugo, în cinstea lui Hugo Gernsback, cel care, cu douăzeci şi nouă de ani în urmă, înfiinţase prima revistă dedicată exclusiv science-fiction-ului.

Când eram maestru de ceremonii, obişnuiam să acord premiile Hugo şi foloseam tehnica lui Bob Hope de a mă plânge că nu căpătam şi eu unul. La urma urmelor, „Căderea nopţii“, povestirile cu roboţi şi cele din ciclul Fundaţiei apăruseră toate înainte de înfiinţarea premiilor Hugo.

Desigur, în cele din urmă am câştigat şi eu Hugo-uri, dar povestea asta o las pentru mai târziu.

76. Anthony Boucher

The Magazine of Fantasy and Science Fiction (F&SF) şi-a început apariţia în 1949. Urma să devin un colaborator apropiat al acestei reviste pentru o perioadă care a acoperit mai multe decenii, însă nu aveam de unde să ştiu asta de la început. Primele mele eforturi de a fi publicat în F&SF n-au fost încununate de succes; abia în iunie 1953 mi-a apărut povestirea „Muşte“ („Flies“).

La conducerea revistei se afla Anthony Boucher, mai întâi alături de J. Francis McComas, apoi singur. Numele său real era William Anthony Parker White. Se născuse în 1911 şi pătrunsese pe scena science-fiction cu o povestire de sorginte fantastică, „Snulbug“, în revista *Unknown* din decembrie 1941. Totodată, scria şi romane poliţiste. Unul dintre acestea, *Rachete spre morgă* (*Rockets to the Morgue;* 1942), era un roman cu cheie în care mai mulţi scriitori de science-fiction, îndeosebi Heinlein, apăreau cu pseudonime şi caracterizări uşor de identificat. Eram amintit şi eu cu povestirile mele despre roboţi.

La începutul anilor '50 se putea vorbi despre Cei Trei Mari redactori-şefi de reviste: John Campbell, Horace Gold şi Anthony Boucher.

Ei se deosebeau destul de mult, în primul rând prin felul în care îşi concepeau scrisorile de refuz adresate autorilor cunoscuţi.

Campbell era pedant şi trimitea scrisori impresionante, cuprinzând între două şi şapte pagini, scrise la un rând, în care explica pe îndelete de ce nu accepta o anumită povestire. Adesea, era greu să pricepi la ce se referea. Odată, am primit o scrisoare conţinând un articol ştiinţific pe care i-l expediasem, însoţit de o scrisoare care mi s-a părut că ar fi de respingere. Am încercat, fără succes, să plasez articolul în altă parte, până ce Campbell m-a întrebat nemulţumit de ce dura atât de mult refacerea lui. I-am recitit scrisoarea, am dedus ce dorea, am făcut modificările şi i-am vândut articolul.

L-am menţionat deja pe Horace Gold şi scrisorile lui agresive, totuşi mai vreau să adaug o istorioară. Odată, mi-a spus în faţă că una dintre povestirile mele era o menadă. (Cuvântul face trimitere la preotesele zeului Bachus şi are sensul de prostituată, iar Horace sugera că-mi prostituam talentul scriind texte slabe, doar pentru a câştiga bani.)

Mi-am stăpânit iritarea şi am întrebat cu inocenţă:

— Ce cuvânt ai folosit?

Mândru de vocabularul său şi încântat (credea el) să mă depăşească, Horace s-a grăbit să repete:

— Menadă!

— Mena dă şi eu iau înapoi, i-am replicat.

A fost un joc de cuvinte idiot, dar m-a calmat, cu atât mai mult cu cât l-a enervat în mod clar pe Horace.

În schimb, scrisorile de refuz ale lui Tony Boucher erau atât de blânde şi elegante, încât puteau cu uşurinţă să fie considerate drept acceptări, dacă nu ar fi returnat şi manuscrisul cu pricina. În acelaşi fel în care satirizasem stilul lui Horace, l-am pomenit şi pe cel al lui Tony într-o poezioară. Iat-o:

„Dragă Isaac, amic îndepărtat,
Cred că textul tău e minunat,
Sclipitor,
Încântător
Şi chiar demn de-antologat.
Nu am dormit
Pân' l-am citit
Toată noaptea.
Câtă stupefacţie
Când înţelegi
Enigma complicată,
Pe care, deodată,
Poţi s-o dezlegi
Cu satisfacţie.
Este îngrozitor,
Aproape jignitor,
Să aminteşti

Mici erori fireşti.
Nu recurente,
Deloc frecvente,
Ba chiar indiferente –
Nu-ţi face griji!
Trebuie să pomenesc,
Şi s-o fac mă grăbesc,
Iubite amic talentat
Şi foarte înzestrat,
Finalul dumnezeiesc,
Aş zice ca la carte lucrat.
Înainte de sfârşit,
Bine că mi-am amintit,
Sunt, vai, nevoit
(Oarecum necăjit)
Din păcate, să-l restitui anexat."

Singurul păcat al lui Tony era că uneori ţinea manuscrisele extrem de mult timp. Scriitorii se plâng frecvent de această practică a redactorilor, totuşi întârzierea respectivă este lesne de înţeles. Chiar şi cei care conduc reviste mai mici primesc un volum uriaş de texte, majoritatea de la necunoscuţi şi începători. Revistele importante au chiar angajaţi speciali, a căror singură slujbă este de a examina manuscrisele şi a le elimina pe cele lipsite de orice har sau agramate, astfel încât redactorul să citească doar un număr redus de texte ce oferă o speranţă îndepărtată de acceptare.

La revistele science-fiction, însă, redactorul face şi munca de triere. Vă puteţi imagina foarte bine cum i se suie sângele la cap după ce parcurge sute de povestiri stupide. Se ajunge la un punct când lectura devine pur şi simplu chinuitoare, şi totuşi trebuie făcută deoarece, din teancul de manuscrise, poate apărea un viitor Heinlein.

Autorii nu înţeleg întotdeauna dificultăţile fizice şi psihologice ale citirii unui volum mare de texte foarte proaste. Deseori, ei nu pricep că multe din refuzurile ce se adresează unor necunoscuţi nu pot fi întotdeauna însoţite de o scrisoare care să detalieze cu atenţie părţile slabe ale povestirii. Uneori, un refuz ar trebui să sune pur şi simplu: „Nu aveţi deloc talent literar", însă redactorii detestă să afirme asemenea lucruri. Ca atare, expediază scrisori tip, seci şi lipsite de informaţii suplimentare.

În calitatea mea de director onorific al unei reviste de science-fiction (voi ajunge şi la asta, mai târziu), primesc scrisori care mă acuză că John Campbell îmi trimitea mie misive lungi şi utile pe vremea când eram începător. De ce nu pot proceda şi eu la fel cu alţi scriitori aflaţi în aceeaşi situaţie?

Ei bine, mai întâi, una dintre marile însuşiri ale lui Campbell a fost să trimită scrisori lungi (nu întotdeauna utile), ceea ce nu înseamnă că aceeaşi calitate trebuie să mă caracterizeze şi pe mine. Apoi, el scria doar autorilor care se dovedeau promiţători. Ceilalţi (care reprezentau imensa majoritate) primeau doar refuzuri tip, din partea lui sau a altor redactori.

Uneori, autorii începători nu înţeleg nici măcar că este absolut necesar să trimită, alături de texte, şi un plic purtând propria adresă şi timbrat corespunzător, ce este utilizat în cazul unui refuz. Astfel, la revistă, am primit la un moment dat o scrisoare de la un începător revoltat care întreba dacă el nu merită nici măcar valoarea unui timbru. Am recunoscut că ar fi meritat, însă noi trebuia să returnăm săptămânal sute de manuscrise şi costul timbrelor ar fi ajuns la valori astronomice. Era mult mai simplu, i-am explicat, ca fiecare autor să-şi suporte costul refuzului, astfel încât revista să nu fie nevoită să le plătească pe toate. Desigur, n-am primit un răspuns din partea lui.

L-am îndrăgit mult pe Tony Boucher (de altfel, toată lumea îl îndrăgea), dar unica ocazie când am avut posibilitatea să discutăm cu el pe îndelete a fost la convenţia din 1955, unde el a fost maestru de ceremonii. Moartea lui, la numai cincizeci şi şapte de ani, survenită în 1968, ne-a întristat pe toţi. Postul său la conducerea revistei a fost preluat de secretarul de redacţie, Robert Park Mills*, despre care voi vorbi ceva mai târziu.

77. Randall Garrett

Îl întâlnisem pe Randall Garrett în mai multe rânduri, dar am ajuns să-l cunosc cu adevărat bine la convenţia din Cleveland. Pe durata acesteia, am devenit amici la cataramă.

El era cu şapte ani mai tânăr decât mine, ceva mai înalt şi (ca şi mine) în mod vădit supraponderal. Amândoi eram la fel de joviali, gălăgioşi şi extravertiţi. Diferenţa consta în faptul că el era un băutor de cursă lungă, iar eu nu mă atingeam de alcool, dar când ne aflam împreună şi eram în formă, nimeni nu şi-ar fi dat seama de deosebire. Semănam atât de mult la înfăţişare şi comportament, încât odată, când ambii ne aflam în prezidiul unei convenţii science-fiction, Harlan Ellison, care are o limbă ucigătoare, a comentat:

— Ah, ia priviţi-i pe fraţii siamezi!

Iar eu i-am strigat:

— Vino să stai între noi, Harlan, şi să fii cordonul ombilical!

Lui Randall i-am spus mereu Randy, însă în ultima vreme el a insistat asupra prenumelui întreg, aşa că mă conformez dorinţei sale. În anii '50, Randall a fost un autor de povestiri incredibil de prolific; pur şi simplu, textele se... revărsau din el fiind semnate cu mai multe pseudonime, deşi puţine erau excepţionale.

Era teribil de inteligent şi foarte spontan. Scria poezii comice excelente, infinit mai bune decât orice aş fi putut născoci eu. Putea cânta mai bine decât mine ariile lui Gilbert şi Sullivan. Putea modela din plastilină figurine, reprezentând personaje din banda desenată „Pogo“, ce imitau viaţa la perfecţie.

Dintre toate persoanele cunoscute, el reprezenta probabil exemplul cel mai perfect de persoană supertalentată, care pur şi simplu şi-a irosit talentele. Bănuiesc că asta s-a datorat pe de o parte băuturii şi pe de altă parte faptului că acele talente se îndreptau în atâtea direcţii diferite, încât nu se putea decide pe care dintre ele să-l urmeze.

Odată, o redactoare mi-a spus:

— Nu-l pot suporta pe Randall! E gălăgios, râde tare şi flirtează insistent cu femeile.

— Dar asta e descrierea mea, am observat stânjenit.

— Nu tocmai, a precizat ea. Tu te poţi opri.

Un adevărat puritan nu trebuie să aleagă un anumit comportament. El rămâne sobru şi grav, dezaprobând permanent ilaritatea. Acelaşi lucru se poate spune şi despre un alcoolic, care este întotdeauna ilar, zgomotos şi se comportă prosteşte. Eu însă trebuie să aleg – să fiu ori amuzant, ori grav, în funcţie de situaţie.

Incapacitatea sa de a şti „să se oprească“ i-a fost total nefastă. L-a împiedicat să fie tratat cu seriozitatea pe care o merita.

În cele din urmă, Randall s-a mutat în California şi am pierdut legătura cu el. Avea, totuşi, să existe o ultimă întâlnire. În decembrie 1978, mă aflam în California. (Pare de necrezut, dar voi intra în detalii mai târziu.) Pe 12 decembrie, am ţinut o prelegere în San Jose şi Randall se găsea în sală.

Mă adresam unui grup de medici şi avocaţi, vorbind despre viitorul medicinei – aveam multe de spus despre clone. (Este important de ştiut, deşi n-am insistat asupra acestui aspect în prelegerea aceea, că clona unei fiinţe umane are acelaşi sex cu fiinţa respectivă. Desigur, un mascul are un cromozom X şi unul Y, în vreme ce femela are doi cromozomi X. Dacă cromozomul Y al masculului ar putea fi transformat într-un cromozom X, el ar deveni femelă).

După ce vorbisem o vreme, Randall a venit în tăcere lângă mine şi mi-a strecurat un bilet. L-am citit, continuând să vorbesc (nu atât de uşor pe cât aţi putea crede) şi mi-am dat seama imediat că era o poezie comică despre clone, ce putea fi cântată pe o melodie la modă pe atunci. Ca atare, am şi cântat-o la sfârşitul prelegerii şi am obţinut o furtună de aplauze.

Ulterior, am adăugat alte patru strofe şi am ajuns să cânt ceea ce eu denumeam „Cântecul clonei“ de nenumărate ori, în nenumărate ocazii. Am scris şi eu mai multe adaptări comice ale unor cântecele, totuşi nici una n-a avut popularitatea „Cântecului clonei“. Nu este de mirare, întrucât concepţia fusese a lui Randall, nu a mea. Dacă sunteţi curioşi, iată şi cuvintele cântecului:

„Oh, doar o clonă aş vrea,
Să fie carne din carnea mea
Cu igrec schimbat în ecs.
Şi când ea se va dezvolta,
Atunci desigur clona mea
Va avea celălalt sex.

Clonă, clonă, cloniţoară
Cu igrec schimbat în ecs,
Singur când voi fi iară
Cu o clonă domnişoară,
Ne vom gândi doar la sex.

Oh, doar o clonă aş vrea,
Mă tângui eu întruna,
O clonă numai a mea.
Şi dacă e ecs-ecs,
Deci de celălalt sex,
A-ntâia ne vom distra.

Sufletul nu mi-e-ngheţat,
Cum ades v-am arătat.
Singur cu micuţa ecs,
După ce vom cina
Sigur că vom trăgea
Un incest ca-n Oedip Rex,

De ce-ar trebui ca acest sex
Să te lase chiar perplex,
Iscând zvonuri fel de fel?
De văzut, deloc nu-i greu
Amândoi suntem chiar eu:
Când fac sex, sunt singurel.

Iar după ce nu voi mai fi
Clona nu se va plictisi.
De două ori mă voi clona
Dar acum – ce vreţi –
Ambii vor fi băieţi
Şi-i vor face tot ce vrea ea.“

La câţiva ani după această ultimă întâlnire, Randall a fost afectat de o formă de meningită care i-a distrus creierul. După ce a mai dus-o câţiva ani în starea aceea, a murit în decembrie 1987, la vârsta de şaizeci de ani.

78. Harlan Ellison

Cel mai spectaculos personaj pe care l-am întâlnit la convenţiile science-fiction ale anilor ’50 a fost Harlan Ellison, care pe atunci de-abia ieşise din adolescenţă. El pretinde că ar avea un metru şaizeci şi cinci înălţime, dar asta nu contează. În privinţa talentului, energiei şi curajului, statura lui trece de doi metri.

S-a născut în 1934 şi a avut o copilărie mizerabilă. Fiind micuţ de statură, dar extrem de inteligent, a constatat că era foarte uşor să-i facă praf pe prostănacii ce-l înconjurau. Acest lucru îl putea realiza numai prin cuvinte, iar prostănacii, în schimb, îşi puteau întrebuinţa pumnii. Şi-a petrecut copilăria (aşa cum a mărturisit cândva Woody Allen*) fiind bătut de absolut toată lumea, indiferent de rasă, culoarea pielii sau religie.

Asta l-a înrăit şi *nu* l-a învăţat să-şi ţină gura. Dimpotrivă, pe măsură ce a înaintat în vârstă, s-a străduit să înveţe cât mai multe tehnici de autoapărare, şi a venit o vreme când era de-a dreptul periculos pentru un tip voinic să-l atace, fiindcă Harlan îl punea jos fără dificultate. (Admir extrem de mult acest fel de cunoştinţe, întrucât atunci când *eu* eram urmărit pentru motive similare, am făcut apel doar la diversele tehnici de fugă şi pitire. Trebuie totuşi să recunosc că n-am fost niciodată aşa de veninos ca Harlan şi, prin urmare, n-am avut ocazia să îndur toate grozăviile la care a fost supus el.)

Harlan îşi utilizează talentul în materie de invective colorate şi variate pe pielea celor care-l irită – fani băgăreţi, redactori încăpăţânaţi, editori indiferenţi, străini obraznici. În realitate, nu este o fiinţă prea periculoasă, dar, atunci când redactorii sunt femei tinere, încă neînvăţate cu excentricităţile autorilor, situaţia poate deveni insuportabilă. El e în stare să le facă să izbucnească în plâns în trei minute. Drept rezultat, multe redacţii şi mulţi dintre cei de la

Hollywood (pentru că Harlan nu este doar un autor de science-fiction, ci un scriitor în sensul cel mai complet al definiţiei) şovăie să aibă relaţii cu el. Mai mult chiar, este aşa de bizar şi personalitatea lui se extinde în atâtea direcţii, încât multora le place să vorbească cu maliţiozitate despre el.

Asta constituie o răutate, din două motive. În primul rând, el este (după părerea mea) unul dintre cei mai buni scriitori din lume, mult mai talentat decât mine. Este pur şi simplu păcat că trebuie să fie permanent implicat în probleme care, de fapt, nu au nici o legătură cu scrisul şi care-l frânează în mod tragic.

În al doilea rând, Harlan nu este ceea ce pare. El încearcă o satisfacţie perversă atunci când îşi afişează însuşirile cele mai neplăcute, dar dacă le ignoraţi şi-i ocoliţi spinii (deşi vă pot însângera), veţi descoperi dedesubt un individ iubitor şi cald, capabil să se sacrifice pe sine însuşi, dacă asta v-ar putea fi de folos.

Eu însumi sunt destul de dotat în materie de invective, fiind singura persoană (dintre toţi cunoscuţii) care i-a putut rezista lui Harlan în public mai mult de o jumătate de minut, fără să fie nimicită. (Cred că aş putea rezista chiar cinci minute.)

Îmi place să mă duelez cu el prin intermediul vorbelor, aşa cum fac şi cu Lester del Rey şi Arthur Clarke. Pentru noi, este un joc. În intimitate, însă, nu m-am duelat niciodată cu Harlan, şi dacă am spus că este un individ iubitor şi cald, vă sfătuiesc să ignoraţi toate celelalte zvonuri. Eu ştiu mai bine şi am dreptate.

Încă un lucru. Harlan are un şarm incredibil – nu mai ţin minte câte femei superbe şi înalte i-au fost prietene apropiate. Cu totul, a fost însurat de cinci ori. Primele patru căsătorii au fost scurte şi dezastruoase, dar cea de-a cincea, cu o tânără dulce pe nume Susan, pare stabilă şi cred că Harlan s-a îmblânzit. Sper din toată inima să fie aşa. În privinţa fericirii, el merită infinit mai mult decât a primit până acum.

79. Hal Clement

Când m-am mutat din New York în Boston, am lăsat în urmă (aşa cel puţin mi s-a părut pe atunci, deoarece eram extrem de abătut) lumea science-fiction-ului. S-a dovedit că nu era câtuşi de puţin adevărat. Boston reprezenta un centru activ al fandomului science-fiction, şi mai cu seamă MIT (Institutul de Tehnologie Massachusetts) era plin de entuziaşti ai genului. Instituţia respectivă are una dintre cele mai celebre colecţii de reviste science-fiction şi anual organizează un picnic pe colinele din sudul oraşului. Eu am participat întotdeauna la aceste agape, ba chiar în câteva rânduri m-am lăsat convins să-i însoţesc pe studenţi într-o excursie până în vârful unor deluşoare. A fost şi mai uşor să mă convingă să mănânc alimentele pe care le aduceau – o combinaţie atât de teribilă de semipreparate indigeste, încât îmi tresălta inima de bucurie.

De asemenea, la Boston mai exista şi un club science-fiction, care, în cele din urmă, avea să organizeze convenţii bianuale denumite „Boskone"-uri. Denumirea respectivă provenea de la celebrul roman al lui E. E. Smith, „Patrula galactică", un serial compus din patru părţi ce începuse în *ASF* din septembrie 1937 şi pe care, atunci când îl citisem prima dată, îl considerasem ca fiind cel mai bun dintre toate textele scrise vreodată (deşi nu m-a mai entuziasmat când l-am recitit ca adult). În acelaşi timp, cuvântul reprezenta şi o formă a lui „BosCon", adică „Boston Convention". În cele din urmă, Boskone-urile, ca amploare şi organizare, aveau să fie întrecute doar de Convenţiile Mondiale Science Fiction.

La clubul science-fiction din Boston l-am cunoscut pe Hal Clement, al cărui nume real este Harry Clement Stubbs. Născut în 1922, el a predat la Academia Milton; întrucât nu dorea să „amestece" cariera literară cu cea universitară, a renunţat la numele de familie şi a folosit o versiune prescurtată a prenumelui. Nu a fost un autor prolific, dar textele lui s-au caracterizat întotdeauna printr-o respectare strictă a faptelor ştiinţifice şi a speculaţiilor extrapolate din acestea.

Hal Clement are un chip cu trăsături aspre, este liniştit şi vorbeşte pe un ton scăzut. Este un om blând. Ocazional, îmi atrage atenţia asupra unor erori din articolele mele ştiinţifice, dar o face cu atâta grijă, ba chiar stinghereală, încât mi-ar fi imposibil să mă supăr, chiar dacă aş fi tipul de individ care se supără când este corectat. Şi ori de câte ori m-a corijat, l-am luat în serios, fiindcă a avut întotdeauna dreptate.

La Convenţia Mondială din 1956, desfăşurată în New York, Hal şi cu mine am stat în aceeaşi cameră. (Sprague de Camp a utilizat camera noastră pe post de seif pentru rezervele lui de băutură, ferindu-le astfel din raza de acţiune a alcoolicilor notorii ai science-fiction-ului. Ştia desigur că odaia noastră n-avea să fie băgată în seamă.)

Hal a fost tovarăşul de cameră ideal, pentru că nu sforăia. (Odată, am fost silit să împart aceeaşi odaie cu o persoană care sforăia asurzitor – n-aş repeta o astfel de experienţă nici dacă aş fi plătit. Janet afirmă că şi eu sforăi, dar că pe ea n-o deranjează, întrucât în felul ăsta ştie că sunt viu. Când dorm liniştit, aşa cum se întâmplă adesea, ea se sperie şi trebuie să verifice dacă mai respir.)

Hal participă la aproape toate convențiile science-fiction de orice dimensiuni și este adorat de fani. Regret din toată inima că, după ce am părăsit Bostonul, ne-am întâlnit foarte rar.

80. Ben Bova

Celălalt scriitor de science-fiction important pe care l-am cunoscut în Boston a fost Benjamin William Bova, universal cunoscut ca Ben Bova. S-a născut în 1932 și când ne-am întâlnit era tuns militărește; acum însă poartă părul ceva mai normal. Are un simț ascuțit al umorului și amândurora ne place să facem schimb de glume. El este sursa unor anecdote excelente.

Ben a început să publice abia în 1959, dar de atunci a făcut-o cu regularitate. Este un alt autor de science-fiction care se simte în largul lui și în scrierea de non-ficțiune.

Marea șansă a vieții sale a apărut în 1971, când, după moartea lui Campbell, a fost angajat ca redactor-șef la *ASF*. A-i succeda lui Campbell era o misiune extrem de dificilă, dar Ben s-a descurcat în mod onorabil timp de șapte ani. După aceea, a fost redactor la *Omni*, o revistă nouă, de lux. Ulterior, avea să se implice în diverse societăți interesate de explorarea spațială; de altfel, Ben a scris cărți excelente despre domeniul respectiv.

După destrămarea primei lui căsnicii, Ben (care are strămoși italieni) mi-a mărturisit că se îndrăgostise de „o evreică drăguță". Prefăcându-mă alarmat, m-am oferit să-i împrumut bani ca să poată fugi din oraș, însă era cu adevărat îndrăgostit. S-a însurat cu Barbara, o brunetă atrăgătoare și vioaie, aflată și ea la a doua căsătorie, și de atunci menajul lor merge perfect.

Ben mi-a fost întotdeauna un prieten foarte bun. În 1977, când am zăcut la pat o perioadă, l-am rugat să-mi țină locul la anumite prelegeri pe care nu le puteam onora. Nu mi-am făcut nici un fel de griji, pentru că-l auzisem vorbind și știam că avea să se descurce excelent. El a fost de acord și a cerut organizatorilor ca onorariile să-mi fie expediate mie. Am fost de-a dreptul oripilat și puteți face prinsoare că l-am avertizat sec că aveam să rup imediat cecurile respective. V-am povestit acest episod ca să vedeți ce fel de om este.

Am mulți alți prieteni apropiați, și niciodată nu încetez să mă minunez cât de norocos am fost că mi-a fost dat să întâlnesc atâția oameni excepționali.

81. Cu ochii închiși

Nu doresc să las impresia că textele mele sunt egale din punct de vedere al calității. Cu toții avem zile faste și mai puțin faste. Am scris povestiri science-fiction, chiar și în ultima vreme, pe care le consider, cu o oarecare stânjeneală, ca fiind „producții minore“. Îmi place totuși să cred că (exceptând unele din texte de început) până și aceste producții minore nu sunt foarte rele.

Pe de altă parte, ocazional scriu mai bine decât o fac de obicei. Eu îi spun scrisul „cu ochii închiși“ și când recitesc unul dintre acele texte sau pasaje îmi vine greu să cred că a fost realizat de mine și-mi doresc din toată inima să pot scrie așa tot timpul.

Mulți oameni denumesc aceasta „a fi în mână“. Totul pare să decurgă perfect, ca și în cazul unui fotbalist care într-un meci înscrie patru goluri, pentru ca apoi să nu mai marcheze nici măcar un gol tot campionatul.

Când am acordat premiile Hugo în Pittsburgh, în 1960, unul dintre ele a fost obținut de „Flori pentru Algernon“ de Daniel Keyes, care îmi plăcuse teribil. Cu siguranță, era unul din cele mai bune texte science-fiction scrise vreodată și, când am anunțat câștigătorul, m-am referit cu elocvență la calitățile lui.

— Cum a izbutit Dan? m-am adresat retoric lumii întregi. Cum a izbutit Dan să realizeze o asemenea capodoperă?

În acel moment, am simțit că cineva mă trăgea de mânecă; era chiar Daniel Keyes, așteptându-și Hugo-ul.

— Auzi, Isaac, mi-a spus el, dacă afli vreodată cum am făcut-o, anunță-mă și pe mine. Vreau să repet figura.

De pildă, în ceea ce privește „Căderea nopții“, bănuiesc că a fost scrisă cu ochii închiși. N-ar fi putut obține toate aprecierile căpătate dacă n-ar fi fost mai bună decât textele pe care le scriu de obicei, deși, să fiu cinstit, eu nu-mi dau seama de acest lucru. Cu câțiva ani în urmă, am recitit-o, pur și simplu ca să văd dacă înțeleg de ce este atât de elogiată. Poate că motivul îl constituie structura ei neobișnuită. Fiecare scenă (dacă-mi amintesc corect, fiindcă nu intenționez să verific) se întrerupea brusc. Înainte de a putea ajunge la o concluzie firească, porneam în altă direcție, care era din nou întreruptă. Lucrul acesta conferea povestirii un ritm amețitor, ținând cititorul cu sufletul la gură. Chiar de la început declaram că peste patru ore avea să se petreacă o catastrofă. Cele patru ore treceau precum o lunecare nebună pe tobogan și... într-adevăr urma o catastrofă.

S-ar putea ca povestirea să fi fost scrisă astfel încât să sporească tot mai mult suspansul până în momentul detonării. Într-un asemenea caz, jur că n-am avut un plan conştient în minte. N-a fost nimic deliberat. În 1940 nu deţineam atâta experienţă încât să fac aşa ceva în mod deliberat. Scriam pur şi simplu cu ochii închişi.

În povestirea pe care o iubesc cel mai mult, „Ultima întrebare", nu stilul depăşeşte aşteptările, ci ideea şi modul de realizare a punctului culminant. Ani la rând, diverşi indivizi m-au sunat pentru a mă întreba despre o povestire pe care o citiseră, dar al cărei nume îl uitaseră, şi nici în legătură cu autorul nu erau siguri, deşi *s-ar fi putut* să fi fost eu. Erau în stare totuşi să identifice textul după ultima propoziţie şi doreau să ştie unde îl puteau găsi ca să-l recitească. Povestirea cu pricina a fost întotdeauna „Ultima întrebare".

Pe locul doi în rândul favoritelor mele se situează „Omul bicentenar"* („The Bicentennial Man"), apărută într-o antologie de texte originale în 1976. Aici, în sfârşit, este vorba de stil. Am recitit-o recent şi m-am minunat cât de mult depăşea calitatea generală a scrierilor mele.

A treia mea favorită, „Băieţelul cel urât", este neobişnuită din acelaşi punct de vedere. În general, povestirile mele manifestă tendinţa de a fi cerebrale, lipsite de emoţionalitate. Cum este posibil atunci să fi reuşit un text care acumulează emoţiile până într-un punct final în care cititorul nu se poate abţine să nu plângă? Eu plâng de fiecare dată când o recitesc, dar, desigur, sunt un tip care lăcrimează cu uşurinţă. Odată, însă, am *istorisit* subiectul povestirii unei audienţe care a amuţit complet – fapt absolut normal, deoarece lacrimile ce se scurg pe obraji nu se aud.

Pe când Robyn avea doisprezece sau treisprezece ani, i-am dat povestirea s-o citească şi, din când în când, ea îşi părăsea camera, pentru a mă asigura că-i plăcea foarte mult. Apoi a urmat o tăcere prelungă. Când, într-un târziu, a apărut din nou, cu ochii roşii şi umflaţi, m-a privit acuzator. „*Nu* mi-ai spus că este o poveste tristă", mi-a reproşat.

Aceea a fost o povestire scrisă cu ochii închişi.

Nu încerc să spun că toate povestirile mele sunt extraordinare. Mi-ar fi greu să găsesc alta care să se compare cu „Omul bicentenar" şi „Băieţelul cel urât". Cu toate acestea, literatura mea cea mai bună, scrisă evident cu ochii închişi, n-a fost o povestire, ci o secţiune dintr-un roman.

Romanul cu pricina este *Zeii înşişi* (The Gods Themselves*; 1972). Era alcătuit din trei părţi, iar partea a doua se ocupa de extratereştrii din alt univers. Cu riscul de a fi din nou acuzat de un „egocentrism colosal", voi spune că, după părerea mea, aceştia sunt cei mai bine realizaţi extratereştri din tot science-fiction-ul şi, de asemenea, că respectiva secţiune reprezintă cea mai bună literatură pe care am scris-o şi probabil o voi scrie vreodată. În privinţa aceasta, am primit destule confirmări din partea cititorilor.

O ultimă idee în legătură cu subiectul respectiv...

În non-ficţiune este mult mai greu să scrii cu ochii închişi decât în literatură. După opinia mea, lucrul cel mai bun pe care l-am produs în domeniul non-ficţiunii a fost un eseu intitulat „Un poet consacrat“ („A Sacred Poet“), apărut în *F&SF* din septembrie 1987. De obicei, în articolele din revista cu pricina mă refeream la subiecte ştiinţifice, dar de data aceea schimbasem macazul. Avusesem o confruntare cu cineva pe care-l consideram un savant mărginit şi, drept rezultat, decisesem să scriu despre poezie.

Nu eram chiar atât de naiv pentru a crede că mă puteam referi la calităţile literare ale poeziei. Doream pur şi simplu să iau în discuţie poeziile care îi *mişcă* pe oameni şi le înrâurează acţiunile. Am început cu Oliver Wendell Holmes* şi poezia lui „Bătrâna Coaste-de-fier“, care a provocat un cor de proteste publice îndreptate împotriva distrugerii fregatei, ceea ce a dus la păstrarea ei până în ziua de azi.

Mă temusem că aveam să primesc scrisori reci de felul: „Rezumă-te la ştiinţele exacte, Asimov. Eşti un ignorant în privinţa celor umaniste.“ Nu s-a întâmplat însă aşa! M-am trezit asaltat de o sumedenie de scrisori, mai multe decât pentru oricare alt articol pe care-l scrisesem vreodată, şi absolut toate îmi dădeau dreptate. N-a existat nici măcar o părere contrară.

82. Rămas bun, science-fiction!

Am insistat mult asupra anilor ’50, deceniul celor mai importante succese pe care le-am repurtat în science-fiction. Poate de aceea pare ciudat că, odată cu încheierea decadei respective, aveam să pun capăt implicării mele majore în domeniu.

După „Băieţelul cel urât“, pur şi simplu mă simţeam secătuit, cel puţin parţial. Am mai spus că, uneori, autorii de science-fiction se golesc de idei. Apreciez că asta se întâmplă de obicei cam după zece ani. În cazul meu, au fost douăzeci. Totuşi, de ce am luat această hotărâre? Mi-am pus deseori această întrebare.

În primul rând, mă îndepărtasem de Campbell şi ideile lui ciudate. Mă îndepărtasem şi de Horace Gold, iar *F&SF* nu era tocmai genul meu de piaţă literară. Apoi, obosisem să mai scriu romane. În 1958, începusem un al treilea roman cu roboţi, mă împotmolisem destul de devreme şi nu reuşeam să mă conving să-l continuu. A durat câţiva ani până i-am convins pe cei de la Doubleday să-şi ia înapoi avansul de 2.000 de dolari.

În al doilea rând, chiar în timp ce scriam „Băieţelul cel urât“, Uniunea Sovietică lansase primul satelit artificial al Pământului, iar Statele Unite intraseră în panică, simţind că vor fi depăşite în cursa tehnologică. În consecinţă, mi s-a părut că era necesar să scriu cărţi de popularizare ştiinţifică, care să ajute la educarea oamenilor.

Aşadar, trebuie să înţelegeţi că nu am suferit un blocaj scriitoricesc. Pur şi simplu, am schimbat obiectivul central al eforturilor mele. Am muncit la fel de sârguincios ca întotdeauna, am menţinut acelaşi orar prelungit, dar timp de aproape douăzeci de ani am scris mai multă non-ficţiune decât literatură.

Nu pot spune că n-am fost încercat de griji. Conştient de faptul că principala mea sursă de câştig o reprezenta literatura, anticipasem o scădere considerabilă a veniturilor, tocmai acum, când nu mai aveam siguranţa salariului din învăţământ. Am încercat să mă conving că scrierea de non-ficţiune reprezenta o îndatorire patriotică şi trebuia să fiu gata să sufăr pentru o cauză patriotică, dar, ca să fiu sincer, asta nu m-a făcut să mă simt mai bine.

Cu toate acestea, lucrurile nu s-au desfăşurat aşa cum mă aşteptasem. În primul rând, scrierea non-ficţiunii era mult mai simplă şi mai amuzantă decât cea a ficţiunii, aşa încât constituia alegerea perfectă pentru perioada de trecere de la scrisul ca ocupaţie auxiliară la scrisul ca meserie. Dacă aş fi încercat să scriu *ficţiune* pentru a-mi câştiga existenţa, fără îndoială că aş fi cedat nervos.

Pe de altă parte, tot aşa cum eu mă gândisem că ar trebui să scriu despre ştiinţă pentru marele public, editurile au început să analizeze posibilitatea publicării unor astfel de cărţi. Ca rezultat, ele au cumpărat tot ce puteam scrie, chiar şi atunci când scriam cu viteza cea mai mare. Venitul nu mi s-a redus, ci a crescut rapid.

Dacă am fost surprins? Bineînţeles!

Totuşi, viaţa nu înseamnă doar trandafiri. După plecarea mea, în science-fiction s-a petrecut un eveniment similar celui întâmplat în chimie pe vremea când lucram la NAES şi făceam armata. A avut loc o revoluţie.

La urma urmelor, science-fiction-ul cunoaşte şi el mode, la fel ca orice altceva din lume. În primii zece ani de existenţă a revistelor, genul se orientase îndeosebi spre acţiune. Multe povestiri science-fiction fuseseră, în esenţă, westernuri ce se desfăşurau pe Marte, ca să zic aşa, scrise de autori care cunoşteau prea puţină ştiinţă sau chiar deloc.

Începând cu 1938, Campbell a schimbat totul. El a insistat în privinţa apariţiei unor personaje care să fie savanţi şi ingineri reali şi care să vorbească şi să se comporte aşa cum o făceau asemenea indivizi în mod natural. Povestirile au început să se orienteze spre idei şi enigme, iar eu mă pricepeam foarte bine la astfel de lucruri.

Cred că eu am transpus în practică dorinţele lui Campbell, chiar în măsură mai mare decât Heinlein (care era un univers în sine). Povestirile cu roboţi şi, mai mult decât atât, povestirile Fundaţiei erau copiii cei mai dragi ai lui Campbell, iar în anii '40 şi '50, scriitorii de science-fiction, în mod conştient sau nu, au încercat să se ţină după mine.

Apoi, însă, au venit anii '60 şi s-a petrecut din nou o schimbare radicală. A apărut o nouă generaţie de scriitori de science-fiction. Televiziunea ucisese revistele nespecializate, care publicau multă literatură. Noii autori îşi pierduseră piaţa tradiţională şi se orientaseră spre science-fiction, fiindcă genul supravieţuise, în pofida televiziunii. Ei au adus în science-fiction acel curent denumit „Noul Val" („the New Wave"). Au început să fie publicate povestiri bazate mai degrabă pe experimente stilistice, alături de lucrări de atmosferă sau de texte evident suprarealiste şi obscure.

Pe scurt, science-fiction-ul a devenit complet „ne-Asimovian" şi m-am bucurat că instinctul mă făcuse să părăsesc domeniul. Mai bine să pleci în mod voluntar, decât să fii îndepărtat ca desuet.

De asemenea, m-am gândit cu amărăciune că n-aş mai fi putut reveni în science-fiction chiar dacă aş fi dorit-o. Mă depăşise, tot aşa cum mă depăşise chimia, odată cu apariţia rezonanţei şi a mecanicii cuantice.

83. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*

S-a petrecut însă un lucru bizar. Deşi în anii '60 n-am mai scris science-fiction, rămăsesem unul dintre Cei Trei Mari, pe de o parte fiindcă romanele mele continuau să se vândă, şi pe de altă parte pentru că povestirile îmi erau republicate în diverse antologii. Cred, totuşi, că motivul cel mai important l-a constituit o hotărâre pe care o luasem, în speranţa că va atinge un anume scop; în mod oarecum suprinzător, l-a atins într-adevăr. (Previziunile mele nu sunt chiar totdeauna atât de precise.)

În acţiunea mea am beneficiat de ajutorul lui Robert Park Mills, care fusese mai întâi secretar de redacţie la *F&SF* şi apoi, începând cu septembrie 1958, devenise redactor-şef, succedându-i lui Tony Boucher. Bob Mills era deşirat şi stângaci, cu nişte maxilare proeminente care-i ieşeau în relief de sub urechi.

El era altul dintre tipii cu voce blândă și ton potolit. Se născuse în 1920 și, precum Fred Pohl, era cu vreo două săptămâni mai tânăr decât mine.

În 1957, a apărut o revistă înrudită cu *F&SF*. Se numea *Venture Science Fiction*, iar Bob Mills era redactor-șef. Doritor să încerce ceva nou, el m-a întrebat dacă nu puteam ține o rubrică științifică permanentă în *Venture*.

Eu continuasem să scriu, ocazional, articole de non-ficțiune pentru *ASF*, dar acelea nu erau pe deplin satisfăcătoare. Nu aveam chiar mână liberă, întrucât Campbell dorea un anumit tip de articole, și nu o dată îmi refuzase sugestiile.

Venture îmi oferea o rubrică permanentă, plus mână liberă. Atâta vreme cât predam articolul la timp, puteam aborda orice subiect doream și în orice mod doream. Propunerea lui Mills reprezenta exact genul de lucru pe care-l căutam și, deoarece nu mă temeam că n-aș putea preda articolele la termen, am acceptat-o cu o exclamație de încântare.

Am scris imediat un prim articol pentru *Venture* din ianuarie 1958, numărul șapte al revistei. Trei alte eseuri au apărut în numerele opt, nouă și zece, dar, din păcate, curând publicația și-a încetat existența. Zilele mele ca editorialist științific se încheiaseră atât de rapid (și tocmai când începuse să-mi placă), încât m-am simțit extrem de dezamăgit.

Pe 12 august 1958, însă, am avut ocazia să prânzesc din nou cu Bob Mills. El tocmai preluase *F&SF* și mi-a propus să continuu rubrica științifică acolo – în mod evident, era o revistă mult mai stabilă decât fusese *Venture*.

Am fost copleșit de încântare. Tocmai luasem hotărârea de a nu mai scrie science-fiction, dar nu doream să părăsesc genul. Având o rubrică de știință în *F&SF*, urma să iscălesc lunar într-una din cele mai importante reviste science-fiction, iar numele meu urma să rămână prezent în fața cititorilor de science-fiction.

Am acceptat, desigur, deoarece condițiile erau aceleași. Atâta vreme cât predam articolele la timp, aveam mână absolut liberă.

Revista și cu mine ne-am menținut înțelegerea. Primul meu articol a apărut în *F&SF* din noiembrie 1958 și, din momentul acela și până în prezent, timp de aproape treizeci și doi de ani, n-am întârziat niciodată cu predarea, publicând câte un articol în fiecare număr al revistei, indiferent de vicisitudinile vieții. Bob Mills și editorii de după el au păstrat convenția. Niciodată nu mi-au sugerat vreun subiect, niciodată nu mi-au respins vreun material și mi-au trimis întotdeauna șpalturi, ca să mă asigur că totul era exact așa cum dorisem.

Articolele din *F&SF* nu m-au obosit niciodată și au rămas favoritele mele, în raport cu toate celelalte scrieri (în ciuda faptului că, în același timp, ele sunt cel mai prost plătite). Deși până acum am scris 375 de articole, însumând fiecare în parte, aproximativ 10 pagini (în total, peste 3.500 de pagini), niciodată n-am rămas în pană de inspirație sau de entuziasm.

În plus, eseurile și-au îndeplinit menirea. Ele mi-au păstrat numele în fața cititorilor de science-fiction, ajutându-mă, mai mult decât orice altceva, să rămân unul dintre Cei Trei Mari. (Este adevărat însă că pauza de douăzeci de ani n-a fost chiar *complet* lipsită de science-fiction, după cum voi explica la momentul cuvenit.)

Bob Mills și cu mine am păstrat mereu o relație plăcută. În eseurile mele, îl pomeneam în mod frecvent ca „bunul redactor-șef". Mai mult, el a devenit cunoscut fanilor prin intermediul aceleiași etichete. Când s-a retras de la revistă, în 1962, și a fost înlocuit de Avram Davidson, acesta din urmă m-a avertizat de la bun început că nu dorea să fie denumit „bunul redactor-șef".

În privința aceasta, nu exista nici un pericol. Avram era un scriitor de mâna întâi, dar un individ certăreț pe care nu l-aș fi putut numi niciodată „bun".

În continuare, timp de aproape douăzeci de ani, Bob a acționat ca agent literar, pentru ca la mijlocul anilor '80 să se retragă, mutându-se în California. A murit, în mod oarecum neașteptat, în 1986, la vârsta de șaizeci și șase de ani.

84. Janet

În anii '50, un deceniu plin de triumfuri în domeniul science-fiction-ului și de dezastre la Facultatea de Medicină, duceam în același timp și o viață particulară. Copiii creșteau, iar Gertrude și cu mine îmbătrâneam... și deveneam tot mai nemulțumiți unul de celălalt.

Nu cred că mariajele se strică de la o clipă la alta. Nu-i vorba de o cădere de pe marginea prăpastiei. Pur și simplu, nemulțumirile se înmulțesc, frecușurile încep să pară treptat ireconciliabile, iertările se acordă cu mai multe șovăieli și mai puțină eleganță. Apoi, într-o bună zi, încuviințezi din cap, convins de faptul că mariajul nu mai merge.

Nu-mi dau seama când anume s-a întâmplat asta cu mine – probabil prin 1956, după ce trecuseră paisprezece ani de când mă însurasem. Anterior, Gertrude se referise la divorț, dar eu abia în 1956 am început să-l privesc cu seriozitate. Un asemenea pas nu mi se părea posibil, fiindcă în familia mea nu se înregistraseră divorțuri. Părinții mei au rămas căsătoriți vreme de cincizeci de ani. Poate că, uneori, între ei s-au declanșat furtuni teribile, dar nu s-a pus niciodată problema divorțului. Așa ceva ar fi fost de-a dreptul de neconceput.

Gândul divorțului m-ar fi îngrozit chiar dacă ar fi fost implicată doar Gertrude, însă situația era mult mai rea. Mai existau David și Robyn. Presupunând că aș fi fost în stare să divorțez de Gertrude, n-aș fi putut abandona doi minori, doar pentru a-mi satisface fericirea personală. De aceea, am suspinat și am decis să rămân însurat până ce copiii aveau să crească, amăgindu-mă cu gândul că, poate, poate, lucrurile aveau să se îmbunătățească.

Nefericirea mi-a creat însă o stare emoțională vulnerabilă și a pregătit terenul pentru norocoasa întâlnire cu Janet Opal Jeppson*.

Prima întâlnire avusese loc în 1956, fără ca eu să fi fost conștient de acest lucru. Janet avea un frate mai mic, John, care făcuse Facultatea de Medicină a Universității Boston și care urmase în ultimul an cursul de biochimie, la care mă avusese pe mine profesor. El era fan science-fiction și-și convertise și sora. Îi povestise despre mine – ce orator extraordinar și ce individ excentric eram. Toate astea i-au trezit curiozitatea lui Janet.

În 1956, Convenția Mondială s-a ținut în New York și Janet (ea s-a născut pe 6 august 1926 și, la acea dată, tocmai împlinise treizeci de ani) a participat la unele manifestări, nutrind, printre altele, gândul de a mă întâlni și de a obține semnătura mea pe o carte. Din nefericire, eu suferisem o criză renală.

Prima criză de acest fel se petrecuse în 1948. Nu durase mult și o considerasem drept o indigestie subită, uitând de ea. În 1950, am suferit o criză mult mai neplăcută, fiind chiar internat și administrându-mi morfină (singura dată în viață). Între 1950 și 1969, cred că am avut peste douăzeci de asemenea crize teribil de dureroase. După aceea, au dispărut din motive pe care le voi destăinui mai târziu.

După cum spuneam, deci, în 1956 am avut o criză cu adevărat cumplită. M-am străduit să respect întru totul programul convenției și am acordat autografe pe cărți, dar aveam pe chip o încruntătură amenințătoare (în realitate, o expresie trădând o agonie moderată) și nu eram personajul încântător dintotdeauna.

Janet s-a apropiat cu exemplarul ei din *A doua Fundație*, iar eu am întrebat-o cum o cheamă, ca să pot scrie dedicația.

— Janet Jeppson, mi-a răspuns.

— Și cu ce te ocupi? am continuat eu să fac conversație în timp ce scriam.

— Sunt psihiatru.

— Bun, am încuviințat în mod automat, scriind mai departe, după care am adăugat: Păi, poate facem o ședință pe canapea...

Nici măcar n-o privisem și puteți fi siguri că în momentul acela, când colica renală mă năucea, n-aveam chef de așa ceva.

Peste mai mulți ani, Janet mi-a spus că plecase gândindu-se: „O fi el scriitor bun, dar e o *pacoste*.“

„Pacoste“ era termenul pe care ea îl folosea întotdeauna pentru o persoană extrem de dificilă.

Pe atunci, habar n-aveam că fusesem cât pe ce să declanşez o catastrofă cosmică – aş fi putut foarte bine să dau cu piciorul viitoarei fericiri şi să distrug lucrul cel mai bun din viaţa mea.

Din fericire, nu era o gafă ireparabilă, şi a venit o vreme când am aflat totul despre Janet.

Ea suferea de lipsă de încredere în sine. Nu fusese o problemă care se manifestase din capul locului, deoarece în copilărie fusese frumoasă ca o păpuşică, cu părul ca mierea şi ochi albaştri, adorată de părinţi. Când împlinise nouă ani, se născuse John. El a reprezentat substitutul unui fiu şi, multă vreme, în relaţia lor, Janet şi-a menţinut o atitudine maternă.

Necazul s-a tras din faptul că Janet a rămas micuţă de statură, în vreme ce copiii de aceeaşi vârstă cu ea creşteau. În cele din urmă, a început să crească; acum are un metru şaptezeci, dar, precum mulţi copii de obârşie scandinavă, dezvoltarea fizică i-a fost lentă. (Nu însă şi cea mintală. Era considerabil mai inteligentă decât colegii ei mai voinici – ceea ce nu i-a făcut viaţa mai uşoară.)

Ca femeie, Janet nu este o frumuseţe clasică. Are bărbia mică şi consideră că asta o urâţeşte. Pentru că nu s-a considerat drăguţă şi pentru că a studiat cu înverşunare, nu a avut o viaţă socială activă. Până la împlinirea vârstei de treizeci de ani, obţinuse diploma B.A. la Universitatea Stanford, diploma M.D. la Facultatea de Medicină a Universităţii New York, îşi terminase rezidenţiatul în psihiatrie la Bellevue Hospital şi începuse să lucreze la Institutul de Psihanaliză William Alanson White. Avea, aşadar, o carieră care urma să-i ocupe timpul, oferindu-i o viaţă constructivă, indiferent dacă s-ar fi măritat sau nu.

Scurta noastră întâlnire din 1956 n-a împiedicat-o să-mi citească şi alte cărţi – în final, a decis, din cele intuite din cuprinsul lor, că nu puteam fi chiar „pacostea“ care mă dovedisem la convenţie. În consecinţă, a luat hotărârea de a-mi mai acorda o şansă.

În 1959, Mystery Writers of America (Asociaţia scriitorilor americani de romane poliţiste) şi-a ţinut banchetul anual în New York, iar eu, care scrisesem un roman poliţist lipsit total de succes, m-am gândit să particip. Am fost încurajat de un prieten din Boston, Ben Benson, care scrisese mai multe cărţi de acest tip, bine primite, în care descria acţiunile poliţiei din Massachusetts. Mie îmi plăcuseră respectivele cărţi şi-mi plăcea şi Ben, care luptase în Cel de-al Doilea Război Mondial şi se alesese cu o inimă şubrezită. Nu mă aşteptam să cunosc pe vreunul dintre participanţi, însă Ben mă putea prezenta diferitor persoane.

Banchetul urma să se țină pe 1 mai, dar în seara din ajun, pe când cinam acasă la un editor, am aflat că Ben Benson suferise un infarct și murise pe stradă. Am fost extrem de deprimat și mi-am petrecut noaptea întrebându-mă dacă n-ar fi trebuit să mă întorc în Boston. N-aș fi dorit să mă duc la banchet fără Ben.

A doua zi, l-am vizitat pe Bob Mills, care intenționase și el să participe la banchet, sperând să-mi ridice moralul, dar se vedea pus în imposibilitatea de a o face. Era și el necăjit, mai ales că avea probleme cu slujba. Mi-am dorit atunci mai mult decât oricând să revin în Boston, neștiind că, dacă aș fi făcut-o, nefericita întâmplare din 1956 s-ar fi repetat și viața mi-ar fi fost distrusă.

Norocul meu a fost că tocmai când eram pe punctul de a părăsi biroul lui Bob, a apărut Judith Merril*. Judy era una dintre puținele autoare de science-fiction importante la acea vreme, cea mai notabilă dintre povestirile ei, „Mama e numai una“ („That Only a Mother“), fiind publicată în *ASF* din iunie 1948. Ea fusese a treia soție a lui Fred Pohl.

Judy m-a încurajat și m-a îndemnat să mă duc la banchet, unde, m-a asigurat ea, eram probabil așteptat, existând mulți oameni ce doreau să mă întâlnească. M-am lăsat convins, iar pentru asta îi voi fi de-a pururi recunoscător.

Între timp, prietena lui Janet, scriitoarea de romane polițiste Veronica Parker Johns, se ocupa de aranjarea locurilor la banchet. Ea o determinase pe Janet să meargă, pentru că Eleanor Roosevelt* urma să țină un discurs, iar Janet putea sta lângă Isaac Asimov și Hans Santesson*.

Când am sosit la banchet, am descoperit că Judy avusese dreptate. Existau mai multe persoane care mă cunoșteau și pe care le cunoșteam la rândul meu, de aceea m-am simțit exact ca la o convenție science-fiction, adică excelent.

În cele din urmă, a sosit momentul să ne așezăm la masă, iar Hans Stefan Santesson a venit să mă caute – un individ dolofan, cu fața ovală și fără riduri și cu un vag accent suedez. El era redactorul-șef al revistei *Fantastic Universe Science Fiction*, unde mai vândusem ocazional câte o povestire. (A murit în 1975, la vârsta de șaizeci și unu de ani.)

„Haide, Isaac“, mi-a spus el „vrea să te cunoască cineva.“ Privind în direcția indicată, am zărit-o pe Janet Jeppson, surâzând larg în chip de salut.

În perioada aceea, inima mea însingurată căuta ceva, dar nu frumusețea. Avusesem parte de frumusețe în cantități impresionante, însă nu-mi fusese de folos. Căutam altceva... nu eram sigur ce anume, și poate că nici nu-mi dădeam seama în mod conștient că o făceam.

Poate că-mi doream căldura – tandrețea plăcută și nepretențioasă – un lucru față de care frumusețea era irelevantă. Indiferent ce anume aș fi căutat, l-am descoperit în seara aceea. Janet era prietenoasă, lipsită de afectare şi cu adevărat fericită să se afle alături de mine. Până la sfârşitul banchetului, devenise minunată în ochii mei, şi de atunci nu mi-am schimbat niciodată părerea. Chiar şi azi, când intră în cameră şi-i văd pe neaşteptate chipul, inima îmi tresaltă de bucurie.

Desigur, în ziua respectivă nu sufeream de nici un fel de criză, aşa că m-am comportat în stilul meu obişnuit, cuceritor şi amuzant. Janet a fost încântată şi a ajuns la concluzia că, totuşi, nu eram o pacoste.

Când o tânără bine înzestrată fizic, atât de artificială încât bănuiam că o atingere cu degetul ar fi dezintegrat-o, a suit pe scenă pentru a lua un premiu oarecare, Janet a comentat: „Cât mi-aş dori să arăt şi eu aşa“, la care eu am replicat cu toată sinceritatea că arăta mult mai bine.

Iar apoi, când i-am mărturisit că romanul meu poliţist era probabil cel mai prost scris vreodată, ea a decis că nu eram monstrul arogant descris de alţii.

Am rămas prieteni după aceea şi am corespondat. Scrisorile ei m-au salvat în anii sumbri. Ocazional, îi telefonam. Uneori o vizitam, când veneam în New York, şi toate aceste contacte n-au făcut decât să-mi întărească convingerea că era genul de persoană care mi se potrivea pe deplin.

Mai târziu, însă, voi avea mai multe de spus despre ea.

85. Romanele poliţiste

După cum am explicat, în copilărie am citit nu numai povestiri science-fiction, ci şi poliţiste. Am continuat să fiu atras de ambele genuri şi ulterior, ba chiar pot afirma că, dacă interesul meu faţă de lecturile science-fiction s-a diminuat, romanele poliţiste mi se par la fel de captivante. Practic, în ziua de azi, ele reprezintă singura literatură de consum pe care mi-o permit.

Cu toate acestea, nu-mi plac romanele moderne cu detectivi duri, suspansurile prea violente sau studiile de psihopatologie criminală. Dintotdeauna m-au atras misterele care acum sunt numite „clasice“, ce implică un număr limitat de suspecţi şi sunt rezolvate prin raţionament logic, nu prin gloanţe.

Evident, cărţile mele favorite sunt cele scrise de Agatha Christie, iar detectivul ideal este Hercule Poirot. Mi-au plăcut, de asemenea, romanele lui Dorothy Sayers*, Ngaio Marsh*, Michael Innes*; în general, le prefer pe acelea care sunt scrise într-o manieră literară, fără să pună accentul pe sex sau violenţă. Când eram mai tânăr, îmi plăcea în special John Dickson Carr/Carter Dickson*, dar recitindu-l recent am descoperit că romanele lui sunt excesiv de emoţionale şi chiar nenaturale.

La fel cum doream să scriu science-fiction, voiam să scriu şi literatură poliţistă – şi am făcut-o. În mod imprudent, John Campbell afirmase cândva că este imposibil să scrii o bună povestire poliţistă într-un univers science-fiction, fiindcă detectivul se poate oricând folosi de un gadget tehnologic care să-l ajute în soluţionarea problemei.

Mă gândisem că era o afirmaţie greşită, deoarece ajungea să schiţezi fundalul la început şi să eviţi introducerea de elemente noi în restul cărţii. Atunci ai fi avut un roman science-fiction care era şi poliţist în acelaşi timp.

În 1952, Horace Gold mi-a propus să scriu un roman cu roboţi. Am refuzat, susţinând că doar în povestiri puteam lucra cu roboţi.

— Prostii! a mârâit el. Scrie despre o lume suprapopulată în care roboţii preiau slujbele oamenilor.

— Nu, am clătinat din cap. Este prea deprimant.

— Atunci scrie un roman poliţist, despre un detectiv şi ajutorul lui, un robot care va prelua cazul dacă detectivul se împotmoleşte.

Acela a reprezentat embrionul din care s-a dezvoltat *Caverne de oţel*, un bun roman science-fiction şi în acelaşi timp o carte poliţistă. Era prima dată (după părerea mea) când cineva contopise atât de perfect cele două genuri.

Apoi, ca să dovedesc că nu fusese un simplu accident, am scris alt roman science-fiction poliţist, *Soarele gol*, în continuarea celui dintâi. Până la publicarea lui, în 1957, ardeam de dorinţa de a scrie un roman poliţist „curat“, fără elemente science-fiction.

Întâmplător, şeful redacţiei de literatură poliţistă din Doubleday m-a întrebat dacă nu doream să scriu unul şi n-am ratat ocazia. Deoarece nu ştiam absolut nimic despre procedurile legale şi preferam să evit violenţele (dacă intriga romanelor mele poliţiste presupune o crimă, aceasta este una singură şi s-a petrecut de obicei înainte de începutul cărţii), am hotărât ca acţiunea să se desfăşoare în laboratorul unei universităţi. În felul acesta, nu aveam un fundal science-fiction, ci doar unul ştiinţific.

Ca să-mi fixez personajele în minte, m-am folosit de amintirile din Universitatea Columbia, de profesorii şi absolvenţii pe care-i cunoscusem; desigur, evenimentele erau complet imaginare. Am arătat redactorului primele două capitole şi el a fost de acord să continuu. Am predat romanul, dar când am sunat să mă interesez de soarta lui, editura m-a înştiinţat că fusese *respins*. Nu se solicitau revizuiri sau rescrieri, ci fusese *respins*. A fost singura carte care mi-a fost respinsă de Doubleday.

Acea respingere (nu mă pot opri să nu repet cuvântul) a sosit într-un moment dificil pentru mine. Conflictul cu Keefer se apropia de punctul culminant, iar eu telefonasem la Doubleday doar ca să-mi furnizez o mulţumire, fiind sigur că romanul fusese cumpărat. În loc de aşa ceva... – ei bine, n-o să mai folosesc cuvântul acela – nu mi-l *acceptaseră*.

A fost un episod deprimant. M-am încuiat în laborator şi am stat acolo de unul singur, rumegându-mi nefericirea. După aceea, am decis că nu trebuia să cad în capcana autocompătimirii şi am scris cele mai amuzante versuri pe care le-am creat vreodată. Nu, n-o să le reproduc aici... este o poezie prea lungă. Când am terminat-o, m-am simţit mult mai bine, totuşi obişnuita mea voioşie se afla încă la o depărtare de ani-lumină. Mă gândesc că şocul (n-o să zic cuvântul acela!) *refuzului* m-a ajutat în decizia de a trece la non-ficţiune.

Am încercat să vând romanul poliţist altundeva şi o vreme n-am avut absolut deloc noroc. În cele din urmă, editura Avon l-a acceptat, fără mare interes. Bănuiesc că sperau că în felul acela m-ar fi putut convinge să le scriu o carte science-fiction. (Mă tem că n-au reuşit.) Au publicat cartea în 1958, sub titlul *Negustorii morţii (The Death Dealers)*, care nu era cel propus de mine; în plus, cei de la editură au folosit o copertă ce sugera cu totul altceva.

Lucrul cel mai rău, însă, a fost că romanul a reprezentat un eşec total. Avon nu s-a străduit să-i asigure o difuzare corespunzătoare şi abia s-a recuperat o parte din avansul primit de mine. Am fost extrem de stânjenit şi nu-i de mirare că, nu mult după aceea, când am întâlnit-o pe Janet la banchetul autorilor de literatură poliţistă, i-am mărturisit cu amărăciune că scrisesem cel mai prost roman poliţist din lume. Apropo, a fost singura carte publicată de mine în anii '50 care nu era nici science-fiction, nici ştiinţă popularizată, deşi – repet – avea un fundal ştiinţific.

Cu toate acestea, *Negustorii morţii* a avut parte de o reînviere. Una din editurile cu care colaborez, Walker & Company, a descoperit-o în 1967, la o expoziţie a cărţilor mele, organizată de Universitatea Boston în cinstea celui de-al optzecilea titlu apărut. Cei de la Walker mi-au cerut s-o iau înapoi de la Avon şi, în 1968, la zece ani după prima apariţie, au publicat-o în ediţie cartonată folosind titlul meu: *Izul morţii (A Whiff of Death)*. Au urmat alte două ediţii cartonate, mai multe broşate, plus o serie de traduceri; altfel spus, a fost un succes rezonabil. Asta mi-a dat curajul s-o recitesc şi mi-am revizuit opinia anterioară. Poate că nu era cel mai bun roman poliţist din toate timpurile, dar în nici un caz nu se putea vorbi despre cel mai prost.

Un amănunt interesant legat de *Izul morţii*. Eroul, un detectiv de origine irlandeză, provenind dintr-o familie neinstruită, pauperă, încearcă să rezolve misterul unei crime ce implică o mulţime de intelectuali care, în mod inevitabil, îl privesc cu superioritate. Detectivul Doheney este foarte umil şi respectuos, totuşi în final se dovedeşte că ştia din capul locului ce trebuia să facă şi se comporta astfel în mod deliberat.

Apoi a venit o vreme, când *Colombo* cu Peter Falk*, era serialul meu TV favorit (lucru valabil şi în prezent); dintotdeauna, am remarcat asemănarea lui Colombo cu Doheney. Nici o clipă nu m-am gândit însă că serialul ar fi fost inspirat de *Izul morţii*, şi chiar dacă ar fi fost aşa, nu mi-ar fi părut rău, deoarece producătorii lui *Colombo* au îmbunătăţit extrem de mult ideea de bază. Dimpotrivă, asemănarea de care aminteam a făcut ca serialul să-mi placă şi mai mult.

Succesul tardiv înregistrat de *Izul morţii* mi-a oferit senzaţia linştitoare că Doubleday greşise în 1958 şi mi-a dat curaj să încerc din nou, atunci când Larry Ashmead (pe atunci, redactorul meu de carte de la Doubleday) m-a rugat să particip la o întrunire a Asociaţiei Editorilor Americani (American Booksellers Association – ABA), în 1975. Era una din puţinele întruniri ţinute în New York, aşa că am *putut* fi prezent, cu atât mai mult cu cât se celebra a şaptezeci şi cincea aniversare a respectivei societăţi.

Larry nu dorea să mă duc doar pentru a mă distra. El voia să mă documentez pentru un roman poliţist cu titlul *Crimă la ABA (Murder at the ABA)*. Mi-a explicat că dorea cartea pentru următoarea întrunire a Asociaţiei, peste un an.

— Voi termina manuscrisul cu mult mai devreme, l-am liniştit.

— Nu-i vorba de manuscris, mi-a replicat el, ci de cartea tipărită.

Am fost stupefiat. Asta însemna că aveam la dispoziţie doar două luni pentru a scrie romanul. Fiindcă am protestat, Larry mi-a dat un răspuns pe care l-am auzit de un milion de ori din partea redactorilor:

— O poţi face, Isaac!

Am participat la reuniunea ABA şi am scris cartea în şapte săptămâni (în contrast cu cele şapte până la nouă luni care îmi sunt necesare pentru un roman science-fiction). De unde provine diferenţa?

Pentru mine, răspunsul pare simplu. Scriind un roman science-fiction, este obligatoriu să inventezi o viitoare structură socială, îndeajuns de complexă pentru a fi interesantă în sine – făcând abstracţie de subiect –, şi care trebuie să fie perfect raţională. Este de asemenea necesar să inventezi o intrigă ce are sens numai în interiorul respectivei structuri. Intriga trebuie să se desfăşoare fără a perturba în mod nejustificat descrierea structurii sociale, iar structura socială trebuie descrisă fără a frâna în mod nejustificat intriga.

A face ca un roman science-fiction să îndeplinească acest dublu obiectiv este dificil chiar şi pentru un profesionist experimentat şi talentat ca mine. Orice alt gen literar este *mai uşor* decât science-fiction-ul.

În schimb, scrierea unei cărţi precum *Crimă la ABA* nu necesita inventarea unei structuri sociale. Structura socială era cea din societatea noastră actuală, mai exact cea de la întrunirea ABA la care participasem. Eu concepusem doar intriga. Ţinând cont de aceste aspecte, nu-i surprinzător că scrierea unui roman poliţist a durat şapte săptămâni, nu şapte luni.

Doubleday a publicat cartea în 1976 şi eu am fost foarte încântat de ea. Consideram că avea un stil alert şi că reprezentase un delicios tur de forţă. Un personaj gen Harlan Ellison, pe nume Darius Just, relata totul la persoana întâi. (Desigur, am fost precaut să obţin aprobarea scrisă a lui Harlan şi i-am dedicat romanul.) Eu însumi apăream în roman sub propriul nume, ca un personaj menit să destindă atmosfera. Ca un supliment comic, Darius şi cu mine duceam unele discuţii în contradictoriu sub forma unor note de subsol. Unii critici au avut obiecţii împotriva acestui procedeu literar, dar idioţi există peste tot.

Evident, m-am gândit imediat să scriu şi alte romane poliţiste avându-l ca erou pe Darius Just. La şapte săptămâni bucata, ar fi fost mai mult decât minunat. Din păcate, însă, proiectul nu s-a concretizat niciodată. Doubleday n-a fost interesată de el. Dacă era vorba să scriu literatură, ei doreau science-fiction. Acceptaseră *Crimă la ABA* doar ca o excepţie cu caracter de unicat.

Nu conta însă, pentru că eu am izbutit oricum să scriu literatură poliţistă dar, din nefericire, nu romane. Voi explica asta la momentul cuvenit.

86. Lawrence P. Ashmead

În viaţa mea, am avut parte de mulţi redactori extraordinari, totuşi, cum e şi firesc, unii dintre ei ies în evidenţă. John Campbell şi Walter Bradbury sunt două exemple deja amintite. Un altul este Lawrence P. Ashmead.

În 1960, el lucra ca asistent al lui Richard K. Winslow, care l-a înlocuit pe Timothy Seldes, alt redactor al meu de la Doubleday. Eu scriam o carte intitulată *Viaţa şi energia (Life and Energy)*, pe care Doubleday avea s-o publice în 1962. Fiindcă nu reuşisem să-i conving pe cei de la editură să ia înapoi cei 2.000 de dolari primiţi drept avans în 1958 pentru al treilea roman cu roboţi pe care nu l-am mai scris, le-am propus să transfere banii în contul acestei noi lucrări şi astfel am scăpat de obligaţie.

Larry Ashmead, care are o educaţie ştiinţifică (a absolvit geologia), a parcurs manuscrisul şi a sugerat o serie de corecturi. După ce mi l-a restituit, ca să mă ocup de rezolvarea problemelor respective, Dick Winslow a aflat ce făcuse şi, cunoscând toanele autorilor, a fost neliniştit în privinţa reacţiei mele.

Deşi este adevărat că nu duc lipsă de toane, ele nu sunt aceleaşi cu ale majorităţii scriitorilor. Când am revenit la editură, am adus manuscrisul corectat și am întrebat cine fusese redactorul. Larry a luat vina asupra lui, pregătindu-se sufletește pentru o explozie de furie.

„Mulțumesc, domnule Ashmead“, i-am spus. „Au fost sugestii foarte bune și vă mulțumesc pentru ele.“

Nu aveam de unde să știu că după plecarea lui Dick de la Doubleday, Larry avea să-i ia locul, devenind redactorul meu, și că din clipa când i-am mulțumit, el s-a transformat într-un înflăcărat suporter al meu. Eu acționez pur și simplu pe principiul că recunoștința (alături de onestitate) este cea mai importantă virtute, ea ajutându-mă de nenumărate ori în decursul vieții.

După ce am fost înlăturat de la Facultatea de Medicină și am devenit stăpân pe timpul meu, mi-am făcut obiceiul să vizitez lunar New York-ul. Întotdeauna urmam același program. Veneam joi, petreceam toată ziua respectivă, precum și vinerea făcând turul editurilor, mă relaxam sâmbăta și reveneam în Boston duminica după-amiază. Iar joi, primul lucru pe care-l făceam după ce-mi lăsam bagajele la hotel și mă schimbam, era să sun la Doubleday și să prânzesc cu Larry la „Peacock Alley“, restaurantul meu favorit.

Când am revenit în New York, în 1970, mi-am făcut griji în privința relației cu Doubleday. Fiind în Boston, deranjam editura doar o dată pe lună, ceea ce era tolerabil. Locuind în New York, n-aș fi fost tentat oare să-i sâcâi permanent, până ce aveau să mă dea afară?

Câtuși de puțin! Prânzul lunar cu Larry s-a menținut, de asemenea mi s-a dat limpede de înțeles că puteam trece oricând pe la editură – totuși, am fost atent să nu stric treaba exagerând cu acest privilegiu. În ultimii ani, mi-am fixat o vizită regulată la Doubleday, câte o jumătate de oră în fiecare marți, deși cu redactorii mai noi prânzul este rareori implicat. Editura s-a obișnuit cu aparițiile mele săptămânale, iar în puținele ocazii când n-am putut veni, mi s-a reproșat că „parcă n-a fost o marți adevărată“.

Istorioara mea favorită legată de prânzurile cu Larry este următoarea:

După ce am terminat delicioasa masă de la Peacock Alley, șeful de sală (care desigur ne cunoștea foarte bine) ne-a adus o sumedenie de mostre de desert, extrem de sofisticate. Eu ciugulisem deja delicioasele prăjiturele ce însoțeau în mod curent cafeaua așa că, atent la problema greutății corporale, am ales ceva frugal.

— Haide, Isaac, a intervenit Larry, mai ia ceva! Doubleday plătește.

Larry este scund, chipeș și (cel puțin la momentul respectiv) zvelt, deși nu chiar slab.

— Haideți, domnule Asimov! a insistat și șeful de sală. Luați altceva.

— Janet n-ar fi prea încântată dacă aș mânca două deserturi, m-am apărat jalnic.

— N-o să afle niciodată! a continuat Larry munca de convingere.

Mă tem că am o fire destul de slabă. Drept urmare, am mai comandat un desert.

Când am ajuns acasă, Janet mă aştepta în prag, fixându-mă cu o privire severă ce nu prevestea nimic bun.

— Ce-i asta, m-a luat imediat la întrebări, să mănânci două deserturi?

Imediat după ce ne despărţisem, bunul şi dragul de Larry îi telefonase s-o anunţe. L-am iertat, fiindcă îl iubeam, şi i-am clasificat fapta ticăloasă drept „glumă proastă“.

Tot Larry, ori de câte ori cineva îi cerea numele unui scriitor în stare să rezolve o sarcină imposibilă, mă propunea imediat pe mine, invariabil. Iar pentru că eu, în principiu, detestam să-l refuz, m-am pomenit în situaţii care uneori au fost de-a dreptul neplăcute. De pildă, a trebuit să scriu un articol despre sexul în spaţiul cosmic, pentru revista *Sexology*.

Datorită articolului respectiv, am fost invitat de doamna doctor Ruth*, la populara ei emisiune TV de întrebări şi răspunsuri pe teme sexuale. Evident, am discutat despre sex în spaţiul cosmic. Interviul nu m-a deranjat, fiindcă gazda mea era o femeie inteligentă şi abilă. Am privit înregistrarea filmării – ultima ei replică fusese:

— Sper că veţi mai veni pe la mine, domnule Asimov.

Răspunsul meu, în vreme ce sunetul se întrerupea, fusese:

— V-aţi gândit la ceva anume, doamnă Ruth?

Redactorii sunt însă şi ei oameni; pe 24 octombrie 1975, Larry mi-a telefonat ca să-mi spună că se mutase la editura Simon & Schuster, probabil pentru un salariu mai mare. Eu eram primul pe care-l anunţa, fiindcă nu dorea să aflu de la alţii. A fost o veste teribilă. Pentru o oră, am rămas ţintuit pe scaun, privind în gol.

Până la urmă, n-a fost chiar atât de rău pe cât crezusem. Doubleday mi-a repartizat un alt redactor, extrem de satisfăcător, Cathleen Jordan, iar uneori mă mai întâlnesc cu Larry, fiindcă nici o editură nu reprezintă un teritoriu necunoscut pentru mine. El lucrează acum la Harper's şi eu tocmai am terminat o carte ce urmează să apară acolo.

87. Supraponderal

Întrucât în capitolul anterior am pomenit despre „problema greutăţii corporale“, ar fi bine să detaliez o chestiune stânjenitoare, dar importantă.

Neamul Asimov are o tendinţă spre obezitate. Tata, zvelt în tinereţe, cântărea 110 kilograme la patruzeci de ani. Şi mama s-a îngrăşat odată cu trecerea anilor, totuşi într-o măsură mai redusă.

Pe de altă parte, cei din neamul Asimov deţin o altă trăsătură specifică. Când îşi pun ceva în minte, nu bat în retragere. Am cunoscut destule persoane obeze care, graţie unei diete stricte, au slăbit douăzeci şi cinci de kilograme sau mai mult, au devenit suple... pentru ca apoi să şteargă totul cu buretele, îngrăşându-se din nou. Pentru mine, aceasta este o tragedie. Oare de ce trebuie să te străduieşti din răsputeri, să tragi strângând din dinţi, renunţând la plăcerea mâncării pentru a deveni mai slab, ca în cele din urmă... să te îngraşi la loc? Nici nu mă pot gândi la aşa ceva.

Când, în 1938, tata s-a îmbolnăvit de anghină pectorală, la vârsta de patruzeci şi doi de ani, iar medicii i-au ordonat să slăbească, el s-a conformat. A ajuns destul de rapid la 80 de kilograme şi şi-a menţinut greutatea respectivă pe durata celor treizeci de ani cât a mai trăit. Altfel nu s-ar fi bucurat de ei.

În ceea ce mă priveşte, în copilărie, eram un băieţel slăbănog. În colegiu, de pildă, cântăream 67 de kilograme şi nu puteam creşte în greutate, oricât aş fi mâncat. Asta fiindcă în realitate nu mâncam mult (de pildă, niciodată nu mâncam micul dejun), dar nu-mi dădeam seama.

După ce m-am însurat cu Gertrude şi am avut ocazia să mă înfrupt din mâncăruri gătite mai bine decât ale mamei, am început să mănânc fără oprelişti, fiind convins că eu nu mă puteam îngrăşa. Rezultatul: în câteva luni, am câştigat cincisprezece kilograme. În 1964, la patruzeci şi patru de ani, cântăream 105 kilograme. Aveam aceeaşi înălţime ca şi tata şi doar cu cinci kilograme mai puţin decât maximul atins de el.

M-am speriat. Depăşisem cu doi ani vârsta la care tata se îmbolnăvise de anghină. La o primă privire, se părea că scăpasem şi că aveam o sănătate perfectă, dar cât o puteam ţine aşa? Teama mi-a sporit atunci când actorul Peter Sellers*, care nu era chiar *atât* de gras, a suferit un infarct îndelung mediatizat.

Am început să slăbesc, mâncând mai puţin, şi treptat am coborât, mai întâi la 90 de kilograme, apoi, peste câţiva ani, la 80. În ultima vreme, greutatea mea s-a menţinut la 77 de kilograme, cam cât aveam când m-am însurat cu Gertrude... dar răul fusese făcut.

88. Alte convenții

După ce am cunoscut-o pe Janet, convențiile au căpătat mai mult sens pentru mine. În 1959, am călătorit până în Detroit cu trenul, ca să particip la Convenția Mondială organizată acolo. Evenimentul se petrecea la câteva luni după banchetul scriitorilor de literatură polițistă, și totuși îmi amintesc cât de mult m-a nemulțumit faptul că am fost singur. La urma urmelor, Janet era un fan science-fiction adevărat. Dacă ar fi participat și ea la convenție, am fi luat mesele împreună și am fi mers tot împreună la diferite manifestări. Ea m-ar fi putut asculta ținând o prelegere, verificând astfel afirmațiile fratelui ei despre calitățile mele oratoricești.

Dar Janet nu era prezentă.

Ceea ce-mi amintesc cel mai limpede din convenția de la Detroit este că într-o noapte nu m-am dus la culcare, ci am petrecut, râzând și glumind cu alți scriitori. (A fost singura dată când am făcut așa ceva.) Când în cele din urmă am urcat în cameră, se iviseră deja zorii și mi-am spus că era inutil să încerc să mă culc, așa că am făcut un duș și am coborât la micul dejun.

Dejunul matinal reprezintă ceva aproape de neconceput la convenții, deoarece consumul de băutură din timpul nopților atinge cote atât de ridicate, încât doar puțini pot face ochi, încă mahmuri, înainte de ora zece dimineața; majoritatea dorm până la amiază. Ca atare, am pătruns într-un salon pustiu – de fapt, aproape pustiu, fiindcă la o masă se aflau John Campbell și a doua lui soție, Peg. Ei duceau o viață ordonată și lipsită de excese, tot așa cum făceam (aproape întotdeauna) și eu.

— Ei bine, a comentat Peg aprobator, mă bucur că *cineva* se culcă la ore îndeajuns de decente pentru a servi micul dejun alături de noi.

Iar eu, cu un chip perfect inexpresiv și o nerușinată ipocrizie, am replicat:

— Încerc să duc o viață cumpătată, Peg.

În anul următor, 1960, convenția s-a ținut în Pittsburgh și am simțit din nou că m-aș putea duce. De data aceasta, însă, am convins-o pe Janet că ar trebui să meargă și m-a ascultat. Lucrul acesta a contribuit la transformarea convenției dintr-una banală într-una triumfătoare pentru mine. Îmi amintesc mai cu seamă următoarele episoade:

Chiar din capul locului, Theodore Cogswell*, un scriitor de science-fiction înzestrat cu talentul fermecării fetelor, a prins-o pe Janet de braț și a luat-o de lângă mine. N-ar fi avut nici un motiv să n-o facă. Janet nu era proprietatea mea și, în orice caz, eu eram însurat. Ciudat este că am simțit o împunsătură de gelozie, un sentiment față de care care mă considerasem dintotdeauna imun. Din fericire, Janet a revenit după numai câteva minute.

I-am prezentat-o pe Janet lui John Campbell care, când a aflat că era psihiatră, a început imediat, după cum îi era obiceiul, să-i țină o prelegere despre psihiatrie, demonstrând că înțelesese totul pe dos (o altă caracteristică de-a lui).

(Apropo de asta, am prânzit într-un rând cu George Gaylord Simpson*, celebrul expert în paleontologia vertebratelor de la Universitatea Harvard. El era fan science-fiction și dorea să știe ce fel de om era John Campbell. „George", i-am spus, „dacă o să întâlnești vreodată un individ care, aflând că ești paleontolog, începe să-ți vorbească despre paleontologie, și-ți dovedește că a înțeles totul pe dos, dar nu te lasă nici măcar o dată să strecori un cuvințel, atunci l-ai cunoscut pe John Campbell.")

Desigur, la un prânz am invitat-o pe Janet să-mi fie oaspete. Judith Merril (o înfocată susținătoare a drepturilor femeilor încă de pe atunci) m-a întrebat dacă eu îi achitasem consumația lui Janet. (Bineînțeles că o făcusem, dar Judith, care susținea egalitatea femeilor cu bărbații, ar fi dorit ca Janet să-și dovedească independența și să-și achite consumația, nu?)

În tot cazul, am afișat o expresie nevinovată și am spus:

— Nu, Judy, n-am achitat-o. Ar fi trebuit?

— Știam eu! a ripostat ea. Tâmpitule, doar tu ai invitat-o, nu?

— Aoleu, așa-i! am zis, după care am scos niște bani din portofel și am pornit spre Janet, ca și cum aș fi fost gata să-i restitui.

Scoasă din fire, Judy mi-a tras o *palmă* atât de tare, încât mi-au țiuit urechile. Este singura dată când am primit o palmă de la o femeie; în schimb, eu m-am ales cu o mică farsă.

89. *Călăuza în lumea științei*

În primii mei doi ani ca scriitor profesionist, n-am renunțat la ideea de a scrie mai ales pentru adolescenți. Aveam câteva motive.

1. Credeam în mod sincer că adolescenții aveau neapărată nevoie de o inițiere în științe (atât în cele exacte, cât și în cele umaniste). După ce depășeau această perioadă a vieții lor s-ar fi putut să fie prea târziu pentru a-i înrâuri în această direcție.

2. Scriind pentru tineri, aveam posibilitatea de a aborda stilul relaxat, direcție în care consideram că excelam.

3. Cărțile adresate adulților – manualele acelea nefericite – mă traumatizaseră.

Apoi, însă, pe 13 mai 1959 (la două săptămâni după ce o cunoscusem pe Janet), m-a căutat Leon Svirsky, de la editura Basic Books. Era un tip mărunţel, cu un nas proeminent, care dorea să scriu un dicţionar al ştiinţelor secolului XX pentru adulţi. Propunerea m-a măgulit, întrucât am presupus (şi pe bună dreptate) că reputaţia mea ca scriitor ştiinţific începea s-o depăşească pe cea de scriitor de science-fiction.

Ajuns în acest punct, trebuie să recunosc că am dat dovadă de un snobism inutil. Mă îngrijora ideea că editorii mi-ar fi putut pune piedici în cariera de scriitor de ştiinţă popularizată, considerându-mă „un simplu autor de science-fiction". Mi-am făcut însă griji inutile, fiindcă problema nu s-a pus niciodată. Reputaţia mea în *ambele* domenii a continuat să sporească. Poate că la acest lucru şi-au adus contribuţia şi diploma Ph.D. şi postul de la facultate – de aceea, am fost mereu mulţumit că m-am luptat să-mi păstrez respectivul titlu universitar.

Drept rezultat, n-a fost niciodată necesar să-mi ascund apartenenţa la science-fiction. Atunci când un neofit mă întreabă ce anume scriu, obişnuiesc să răspund: „Tot felul de lucruri, dar cel mai bine sunt cunoscut pentru opera de science-fiction."

Propunerea lui Svirsky m-a flatat, dar m-a şi înspăimântat. El venise în Boston să discutăm şi-mi lăsase un contract pe care să-l studiez şi, dacă eram de acord, să-l semnez.

Zile în şir, am fost bântuit de nesiguranţă. Doream să semnez, dar în acelaşi timp mă temeam să o fac şi oscilam, chinuindu-mă, între cele două posibilităţi. Apoi, însă, mi-am amintit de noua mea prietenă, Janet Jeppson, cu care schimbasem deja câteva epistole. I-am scris, povestindu-i totul, descărcându-mă, exprimându-mi toate dorinţele, îndoielile şi temerile.

Nu i-am cerut un sfat, pentru că dintotdeauna am ezitat să arunc pe umerii altuia responsabilitatea deciziilor mele; totuşi, în acest caz, n-a fost nevoie să-l solicit. Janet mi-a răspuns, afirmând că *bineînţeles* că o puteam face şi că *trebuia* s-o fac. Nu puteam refuza o asemenea ofertă dacă voiam să obţin gloria în plan profesional.

Avea perfectă dreptate, de aceea am semnat contractul. Sfatul respectiv a fost de abia primul dintr-o suită de nenumărate exemple de bunătate şi bun simţ dovedite de Janet.

M-am năpustit cu furie la masa de scris şi în opt luni am terminat forma finală a aproape o mie cinci sute de pagini – o cifră remarcabilă chiar şi pentru mine. Cartea a fost publicată de Basic Books în 1960 sub titlul *Călăuza în lumea ştiinţei a bărbatului inteligent (The Intelligent Man's Guide to Science).*

Eu am avut obiecţii în privinţa titlului, pe temeiul că „bărbat" părea neplăcut de restrictiv. Doream ca şi femeile să citească această carte şi aş fi preferat *Călăuza în lumea științei a persoanelor inteligente.* Svirsky nici n-a vrut să audă. Intenționa să imite titlul unei cărți de George Bernard Shaw, *Călăuza în socialism și capitalism a femeii inteligente.* Evident, au urmat proteste din partea femeilor, iar eu n-am fost în stare decât să surâd strâmb și să spun că „sintagma «bărbat inteligent» se referă la autor, nu la cititori".

Cartea s-a vândut mult mai bine decât mă așteptasem sau decât se așteptase Basic Books. A fost publicată sub forma unui set de două volume și tirajul s-a topit de pe piață. George Gaylord Simpson i-a făcut cea mai bună recenzie din câte am avut vreodată. El m-a denumit „o minune a naturii și o resursă națională" – sper să nu mă acuzați că am reținut perfect această expresie.

Primul meu cec pentru drepturile de autor a fost în valoare de 23.000 de dolari, suma cea mai mare pe care o primisem până atunci, și, pe neașteptate, venitul mi s-a dublat. (Pe de o parte, acest lucru m-a întristat, fiindcă mi-am imaginat că fusese o „lovitură" ce nu avea să se mai repete niciodată și că venitul meu din acel an urma să atingă un vârf imposibil de depășit. Dar viața avea să mă contrazică. Mai exact, după 1962 n-am mai avut niciodată un venit *atât de mic.*)

Să fiu sincer, mi se părea incredibil. La patru ani după ce fusesem dat afară din facultate, venitul meu depășea de zece ori salariul universitar. Cam pe atunci, unul dintre amicii de la facultate mi-a spus cu toată sinceritatea că avea motive să creadă că, dacă știam să-mi joc bine atuurile, puteam să-mi recapăt postul, fiind plătit ca profesor. I-am zâmbit și i-am spus: „Mă tem că-i prea târziu. Nu mi-aș putea-o permite."

Chiar și așa, nu rupsesem toate legăturile cu învățământul. La urma urmelor, continuam să fiu conferențiar. Ocazional, susțineam câte o prelegere, de obicei prima de la începutul semestrului. Întrucât biochimia era o materie ce se preda în semestrul întâi, iar cursurile se țineau cu regularitate dimineața, dizertația mea era chiar prima pe care o auzeau studenții mediciniști. Era o conferință „profesională" și totodată ultima de acest fel la care aveau să participe. Odată am fost atât de imprudent încât să fac cu glas tare respectiva observație și, spre infinita mea stânjeneală, un student mi-a repetat afirmația în fața noului decan. Acesta a suspinat și a comentat: „Probabil că are dreptate."

Aș putea menționa câteva episoade colaterale asociate *Călăuzei în lumea științei.* La început, Svirsky îmi ceruse să parcurg contractul, iar asta îmi depășea posibilitățile. Am semnat sute de contracte, dar niciodată n-am citit unul în întregime. Le-am răsfoit doar ca să văd dacă avansul era cel promis, dar mai departe n-am reușit să ajung. Restul era prea plictisitor și n-aveam nici o intenție să-l citesc de sute de ori.

Faptul acesta este considerat o excentricitate din partea mea.

Odată, preşedintele lui Doubleday şi cu mine discutam despre o dispută pe care o aveam cu nişte persoane din lumea filmului. M-a întrebat ce prevedea contractul în legătură cu nu mai ştiu ce amănunt, iar eu i-am replicat:

— Nu ştiu, Henry. Eu doar l-am semnat. Nu citesc niciodată contractele.

M-a privit cu o expresie în care se amestecau amuzamentul şi incredulitatea şi a spus:

— Isaac, ai nevoie de un consilier.

Văzând nedumerirea mea, a adăugat:

— Dar nu-ţi face griji. Doubleday va fi consilierul tău.

În realitate, faptul că nu citesc contractele nu-i chiar o nebunie.

La urma urmelor, majoritatea contractelor sunt standard şi dacă editura este una respectabilă, iar autorul nu e interesat de stipularea unor clauze speciale (ceea ce nu fac niciodată, deoarece nu cer decât să fiu lăsat în pace să scriu şi să nu mi se respingă manuscrisul), nu-i nici un pericol să le semnezi fără să le fi citit. Eu cred cu destulă fermitate că editurile nu doresc să mă înşele, ci să câştige bani alături de mine.

În plus, judec problemele după rezultate. Dacă drepturile mi se par convenabile şi dacă editura este cooperantă, atunci sunt satisfăcut. Iar dacă apreciez că o editură caută să mă păcălească, reacţia este automată – nu mai colaborez cu ea. Nu o acţionez în judecată. Pur şi simplu, nu-i mai dau cărţi. Asta s-a întâmplat în foarte puţine cazuri.

Deşi *Călăuza în lumea ştiinţei* a reprezentat un mare succes atât în plan financiar, cât şi critic, eu nu m-am simţit mulţumit de carte. Afirmaţia nu este chiar exactă. Eram *extrem* de nemulţumit de carte.

Necazul îl reprezenta chiar Leon Svirsky. Era o persoană plăcută, dar s-a dovedit un redactor nemernic – unul din foarte puţinii de acest fel pe care i-am întâlnit. Lucrase mai mulţi ani la revista *Scientific American* şi era obişnuit să primească articole importante de la savanţi care îşi anunţau progresul cercetărilor. Din nefericire, autorii articolelor nu aveau talent în materie de scris şi îndeletnicirea lui Svirsky era să taie, să rescrie şi să îndese lucrările respective într-un anumit tipar.

Se părea că nu putuse scăpa de obiceiul cu pricina, fiindcă – am descoperit asta abia când am primit şpalturile – tăiase, rescrisese şi îndesase cartea *mea* în ceea ce el considerase ca fiind „un tipar“. Am obiectat vehement. Întrucât continuam să scriu la ultima parte a cărţii când primisem şpalturile primei părţi (aceea a fost una din explicaţiile pentru care cartea a fost publicată aşa de repede), am ameninţat că încetez lucrul dacă nu pune capăt practicii respective.

Svirsky s-a conformat într-o oarecare măsură; totuşi, când cartea a apărut, diferea îndeajuns de mult de manuscrisul de bază. În ciuda uriaşului ei succes financiar, am urât-o, şi până în ziua de azi încerc o senzaţie de neplăcere ori de câte ori o zăresc în bibliotecă.

O a doua mizerie comisă de Svirsky a constat în faptul că i-a cerut lui George Beadle* să scrie prefaţa. Ea adevărat, Beadle era un mare genetician şi laureat al Premiului Nobel, numai că eu nu doream prefeţe la cărţile mele. Ulterior, am scris cel puţin o sută de prefeţe pentru cărţile altora, însă consideram că nu era nevoie ca lucrările mele să fie prezentate în acest fel.

Svirsky a început volumul al doilea afirmând că descoperirile ştiinţifice anulaseră deosebirea dintre viaţă şi non-viaţă. Era afirmaţia *lui*, nu a mea, şi bineînţeles că era discutabilă.

Barry Commoner*, de exemplu, s-a legat de ea. A atacat-o în mod extrem de violent într-un articol din revista *Science*. Eu am fost atras de titlul articolului, am parcurs primele paragrafe şi mi-a venit rău când mi-am dat seama că se referea la cartea *mea*. Greşeala lui a fost că s-a întrebat ce s-ar întâmpla cu biologia ca ştiinţă, dacă ar dispărea deosebirea dintre viaţă şi non-viaţă.

Am redactat un răspuns scurt şi raţional (pe care *Science* l-a publicat fără şovăială) în care am subliniat că acum patru sute de ani Copernic* anulase deosebirile dintre Pământ şi celelalte planete... şi ce se întâmplase cu geologia drept urmare? Nimic.

Peste mai mulţi ani, aveam să-l întâlnesc pe Commoner – de fapt, am stat la capetele opuse ale unei mese foarte lungi. Cei ce se adunaseră acolo discutau aprins despre poluarea atmosferică (Commoner fiind un renumit ecolog); în schimb, eu am suportat cât am putut... fumul ţigărilor. Dar când Commoner însuşi a scos un trabuc uriaş şi l-a aprins, am ieşit din sală.

După aceea, le-am scris organizatorilor şi mi-am exprimat dispreţul faţă de ecologii care vorbesc în termeni inspiraţi despre o atmosferă curată, în timp ce o poluează chiar ei cu ţigările. Fireşte, n-am primit nici un răspuns.

M-am abătut însă de la subiect. Era vorba despre Svirsky. Chiar în timp ce lucram la *Călăuza în lumea ştiinţei*, acceptasem să scriu o a doua carte pentru editura lui. Trebuia să fie una scurtă, tratând despre descoperirea elementelor chimice. Se intitula *Căutarea elementelor (The Search for the Elements)* şi urma să fie publicată în 1962. Am scris-o înainte de a-mi da pe deplin seama de mania lui Svirsky. Ca urmare, el a intervenit şi a doua oară asupra manuscrisului şi asta m-a decis. Am refuzat cu încăpăţânare să mai scriu ceva pentru el. A ţipat la mine prin telefon, dar nu m-a impresionat câtuşi de puţin.

90. Indexurile

Călăuza în lumea științei mi-a reamintit de dificultatea pregătirii indexurilor.

O carte de non-ficțiune care tratează în mod sistematic un subiect este inutilă fără un index, iar primul index făcut de mine a fost pentru ghinionistul manual *Biochimia și metabolismul uman.* Nu mă învățase nimeni cum să procedez și nici nu căutasem instrucțiuni. Îl întocmisem după un sistem personal, obținând probabil un rezultat destul de apropiat de tradiționalul index.

Mă aprovizionasem cu un număr uriaș de cartonașe de mărimea 7 x 12 cm și parcursesem șpalturile, scriind fiecare subiect ce i-ar fi putut interesa pe cititori și notând paginile unde apăruse menționat. După aceea, pusesem cartonașele în ordine alfabetică și bătusem totul la mașină.

În ultimii ani, am fost îndemnat să utilizez procesorul de texte pentru a efectua această muncă, dar am rezistat eroic. Pur și simplu, *îmi place* să mă joc cu cartonașele acelea, punându-le în ordine și colaționându-le. Genul acesta de detalii mărunte mă amuză. În plus, după cum spun uneori: „Fericirea înseamnă să faci lucrurile așa cum îți place."

În cazul *Călăuzei în lumea științei,* era limpede că alcătuirea unui index avea să dureze zile întregi. Nu putea fi mai rău decât ultimele ediții ale manualului, totuși exista o diferență. Indexul respectiv fusese întocmit la facultate, iar familia mea nu avusese habar de munca implicată. În schimb, când lucram la *Călăuza în lumea științei* nu mai eram la facultate și scriam acasă. Modul cel mai simplu de alcătuire a indexului ar fi fost să-mi întind șpalturile și cartonașele în sufragerie, seara, când ne uitam la televizor, ca să nu-mi irosesc din timpul de scris. Televizorul necesita doar jumătate de creier, ca și indexul, așa că le puteam împăca pe amândouă confortabil. Singurul necaz era că transformam o perioadă destinată relaxării într-una destinată lucrului și bănuiesc că familia nu a fost încântată.

Una dintre problemele unei cărți ce tratează despre știința contemporană este că în foarte puțini ani devine penibil de perimată, ceea ce atrage după sine creșterea ritmului de lucru, în scopul pregătirii unei noi ediții. Pregătirea propriu-zisă n-a fost o sarcină chiar îngrozitoare, pentru că nu m-a luat prin surprindere, iar în cazul *Călăuzei în lumea științei* făcusem și notițe despre descoperiri de ultimă oră pe care ar fi trebuit să le includ într-o ediție ulterioară.

Când a devenit clar că a doua ediție nu mai putea întârzia, am aflat că Svirsky se pensionase și trăia în Florida.

Am acceptat să fac a doua ediţie, adăugând date noi, punând la loc materialele bune scoase de Svirsky şi eliminând toate adăugirile lui. În plus, am reuşit să-i sugerez noului redactor că nu eram de acord decât cu modificări cosmetice. A doua ediţie a fost publicată de Basic Books în 1965, sub titlul *Noua călăuză în lumea ştiinţei a bărbatului inteligent (The New Intelligent Man's Guide to Science)*.

Un sfârşit fericit? Nu tocmai. Deşi în linii mari a doua ediţie era oarecum identică cu prima, noile materiale trebuiau indexate, iar numerele paginilor se schimbaseră. Pe scurt, trebuia alcătuit un index nou, chiar mai complex decât cel al primei ediţii. Redactorul m-a convins să apelez la serviciile unui expert în indexuri. Asta m-a costat 500 de dolari, fiindcă Basic Books nu plătea cheltuielile suplimentare, ci a scăzut suma din drepturile mele, dar necazul cel mare l-a reprezentat faptul că a ieşit un index *mizerabil*. Nu era nici măcar pus ca lumea în ordine alfabetică. Ca urmare, n-am fost mai încântat de a doua ediţie. Abia când Basic Books a publicat cea de-a treia ediţie, în 1972, am avut în sfârşit o carte scrisă şi indexată aşa cum îmi place mie, la care m-am putut uita şi pe care am folosit-o cu plăcere.

În 1984, am pregătit indexul pentru a patra ediţie. Nu ştiu dacă va exista şi o a cincea ediţie. Cred că am îmbătrânit prea mult pentru o astfel de muncă. Desigur, nu doresc dispariţia cărţii. Vreau ediţia a cincea şi a şasea, şi tot aşa la nesfârşit, dar va trebui făcută de alţii şi (iertaţi-mi îngrijorarea) mă îndoiesc că vor mai găsi un alt individ care s-o facă singur. Vor avea nevoie de un colectiv.

91. Titlurile

Sunt destul de atent în privinţa titlurilor. Am considerat mereu că un titlu scurt este mai bun decât unul lung şi-mi place (atunci când este posibil) să am titluri de un singur cuvânt, cum este de pildă *Fundaţia*. Mai mult decât atât, prefer să utilizez un titlu care să descrie conţinutul, fără să trădeze prea multe, dar care, după lectură, să constituie pentru cititor o semnificaţie suplimentară.

Din acest motiv, detest felul în care unii redactori modifică uneori titlurile pentru a se potrivi gustului *lor*. De pildă, prima mea povestire cu roboţi se intitula „Robbie“; acela era numele pe care o fetiţă îl dăduse robotului ce avea grijă de ea. Titlul accentua conţinutul emoţional al povestirii. Fred Pohl l-a modificat în „Un ciudat tovarăş de joacă“, ceea ce nu ajuta pe nimeni. De atunci, povestirea a apărut de zeci de ori în zeci de locuri şi *întotdeauna* cu titlul *meu* – „Robbie“.

Un exemplu şi mai neplăcut este cel al povestirii „Băieţelul cel urât". Horace Gold a considerat că „urât" nu suna bine în titlu şi l-a schimbat în „Ultimul născut", care era ridicol. „Urât" este esenţial. Micul erou al povestirii *este* urât pentru că e un copil Neanderthal; în cele din urmă, el primeşte genul de iubire ce înseamnă mai mult decât viaţa, iar cititorul se simte mişcat. Povestirea n-ar avea nici un sens dacă băieţelul ar fi drăguţ. Dar încercaţi să-i explicaţi asemenea subtilităţi lui Horace!

M-am resemnat cu ideea acestor schimbări fiindcă aproape întotdeauna pot reveni la titlurile corecte atunci când strâng respectivele povestiri într-un volum. Uneori, însă, accept şi titlurile redactorilor, dacă le consider soluţii mai bune. Odată, am scris pentru Fred Pohl o povestire pe care am denumit-o „Ultima unealtă" („The Last Tool"). Titlul era bun, dar Fred l-a schimbat în „Întemeietorul" („The Founding Father"), care era atât de potrivit, încât m-a încercat invidia că nu-mi trecuse mie prin cap. (A fost publicată în *Galaxy* din octombrie 1965).

În cazul cărţilor, problema titlurilor este mai importantă, pentru că există tendinţa ca ele să rămână neschimbate. Reamintesc, totuşi, că într-un rând, am izbutit să-mi impun ideea iniţială, înlocuind *Negustorii morţii* cu *Izul morţii*. Aici apare şi un inconvenient, deoarece uneori trebuie să le explic situaţia cititorilor, care le cred două cărţi diferite şi doresc câte un exemplar din fiecare.

Problema titlurilor a fost ridicată după ce T. O'Conor Sloane de la Doubleday (care era nepotul celui care i-a luat locul lui Hugo Gernsback la conducerea revistei *Amazing*) mi-a propus să realizez o carte conţinând biografiile scurte a 250 de savanţi importanţi, ce urma să facă parte dintr-o serie scoasă de editură despre muzicieni, artişti plastici, filozofi şi alte categorii de intelectuali.

Am fost de acord, însă, aşa cum se întâmplă deseori, cartea a luat proporţii în mâinile mele. Am scris biografiile nu a 250, ci a 1.000 de savanţi, exploratori şi inventatori, iar acestea erau mai lungi decât ar fi trebuit. În plus, în loc să le înşiruiesc în mod normal, după alfabet, le-am pus în ordinea cronologică a naşterilor. La urma urmelor, ştiinţa este un subiect cumulativ, spre deosebire de muzică, artă plastică şi filozofie.

A ieşit o carte mult mai mare decât dorise Doubleday, totuşi mi-a fost acceptată fără nici un protest şi a apărut aşa cum doream eu.

Volumul necesita însă două indexuri uriaşe (unul cu numele savanţilor şi altul cu subiectele discutate); din fericire, eu numerotasem biografiile şi am alcătuit indexurile pe baza acelor numere, nu pe baza paginilor din carte. În felul acesta, am putut pregăti indexurile chiar din manuscris şi n-a mai fost nevoie să aştept câteva luni până soseau şpalturile.

Aş fi vrut să numesc cartea *O istorie a ştiinţei în biografii*, care părea modalitatea cea mai scurtă de descriere corectă. Sloane însă a insistat să adăugăm în titlu și termenul „tehnologie", deși mi se părea inutil. După aceea, el a susținut că „istorie" suna prea pedant, existând riscul să reducă vânzările. El voia să-i spună „enciclopedie", cu toate că eu am obiectat, întrucât era un neadevăr. În cele din urmă, a adăugat și „realizată de Asimov".

În felul acesta titlul final a fost *Enciclopedia biografică a științei și tehnologiei realizată de Asimov (Asimov's Biographical Encyclopedia of Science and Technology*; 1964). De atunci, au mai apărut două ediții revăzute, fiecare cu indexuri complet noi.

Trebuie să admit că am acceptat titlul acela lung și greoi datorită ultimului cuvânt. Sloane spusese că departamentul de difuzare afirma că lucrarea s-ar vinde mai bine dacă numele mi-ar figura în titlu, ceea ce m-a măgulit peste măsură. Între timp, respectiva concepție despre magia numelui meu a devenit prevalentă. Peste șaizeci dintre cărțile pe care le-am scris conțin și numele meu undeva prin titlu.

Acum, vorbind serios, cum să nu fiu încântat? Acest lucru îmi demonstrează că editurile se așteaptă ca oamenii să mă accepte ca pe un nume ce poate fi atașat oricărui gen de carte – science-fiction, polițist, științific, antologie – drept o garanție a calității.

92. Culegerile de articole

Am continuat să-mi strâng diversele povestiri în volume. În anii '60, Doubleday a publicat trei asemenea antologii: *Povestiri cu roboți* (The Rest of the Robots*; 1964), *Misterele lui Asimov (Asimov's Mysteries*; 1968) și *Căderea nopții și alte povestiri (Nightfall and Other Stories*; 1969).

Editura New English Library mi-a publicat de asemenea o antologie conținând patru nuvele, volum ce n-a fost distribuit și în Statele Unite. S-a intitulat *Limpede prin oglindă (Through a Glass, Clearly)* și a apărut în 1967.

De atunci, am continuat să public destul de multe antologii de povestiri, ale căror conținuturi se suprapun câteodată. Până acum, unele texte au apărut în cinci volume diferite. Asta nu mi se pare foarte corect. Mi-i pot imagina pe cititorii care cumpără o antologie și constată că au citit deja toate (sau aproape toate) povestirile incluse în ea. Am avut mustrări de conștiință în această privință, mai cu seamă atunci când un important scriitor de science-fiction (de acord, unul mai degrabă morocănos) a remarcat, mai mult sau mai puțin sarcastic, că sunt un maestru al recirculării propriilor lucrări.

Există însă și o explicație logică.

Cărţile sunt şi ele muritoare. Ediţia cartonată nu se mai retipăreşte după vreo doi ani. Ediţia broşată poate fi îngropată sub avalanşele de cărţi ce inundă permanent standurile. Prin urmare, în cazurile când un cititor mi se adresează, întrebându-mă unde poate găsi o anumită povestire a mea pe care vrea s-o citească (sau s-o recitească), sunt pus în dilemă. Nu-l pot trimite la revista unde textul a fost publicat iniţial. Cu excepţia câtorva colecţii particulare şi a unor depozite specializate, numerele vechi ale revistelor nu pot fi procurate.

Dacă îi ofer numele unei antologii în care a apărut povestirea, este posibil să nu poată obţine nici volumul respectiv. De acord, există anticariate, totuşi pot afirma, fără să fiu imediat stigmatizat ca un monument al îngâmfării, că rareori cărţile mele se găsesc acolo. Aceia care le deţin preferă să le păstreze. Drept urmare, mi se pare potrivită o antologie nouă conţinând câteva povestiri recente, plus câteva dintre cele mai bune texte vechi, special pentru cei care nu le pot găsi în altă parte.

Se mai spune, de asemenea, că în cazul cititorilor de science-fiction o generaţie durează trei ani. Altfel spus, după trei ani apare un număr mare de noi cititori care n-au citit niciodată şi poate că nici n-au auzit de vechile povestiri. Pentru ei, o antologie conţinând textele mele este inedită, chiar dacă pentru unii dintre noi, veteranii, par lucruri demult fumate.

Totuşi, motivul cel mai important pentru care apar nenumărate antologii ce reiau multe texte este că ele se vând. Din acest motiv, editurile doresc să le publice şi eu nu am de ce să obiectez.

Dar dacă povestirile mele pot fi antologate şi reantologate în avantajul cititorilor, al editorilor şi al meu, cum rămâne cu articolele de non-ficţiune, pe care le-am produs în număr mult mai mare?

Ei bine, o asemenea culegere de articole mi-a apărut destul de devreme, în 1957, la editura Abelard-Schuman. Se intitula *Doar un trilion* şi conţinea articole pe teme ştiinţifice ce apăruseră în *ASF*; totuşi, eu nu eram pe deplin satisfăcut de ele. Fuseseră scrise pe gustul lui John Campbell şi mi se păreau prea rigide şi serioase.

Pe de altă parte, articolele scrise pentru *F&SF* nu cunoscuseră nici un fel de intervenţii pe text din partea redacţiei şi existau numai pentru plăcerea mea. În mare parte, ele fuseseră concepute într-un stil degajat şi simţeam că reprezentau exemple mult mai bune în privinţa talentelor mele în acest domeniu. În plus, voiam să le publice o editură importantă.

În 1957, l-am cunoscut pe Austin Olney, şeful redacţiei pentru „Tineret“ de la Houghton Mifflin, cea mai mare editură din Boston. Avea vârsta mea, era zvelt, chipeş şi cu ochii afundaţi în orbite. Cu toate că provenea dintr-o familie de vază a Bostonului, nu manifesta câtuşi de puţin superioritatea dispreţuitoare și aroganța asociate de obicei acelui mediu. Era o persoană amabilă și plăcută, și am rămas prieteni până în ziua de azi.

Aveam să prânzesc de multe ori cu el la celebrul restaurant „Locke-Ober's" din Boston. Mie îmi place tuslama, un fel de mâncare mai puțin apreciat, și întotdeauna comandam tuslama cu sos de muștar. A venit însă o vreme când a trebuit să plec din Boston, iar când am revenit după nouăsprezece ani, însoțit de Janet, am tras la un hotel de lângă „Locke-Ober's". Încântat, am dus-o pe Janet acolo și am comandat tuslama cu sos de muștar; din păcate însă, cu toate că figura în meniu, n-o mai preparau. Cred că mi s-a rupt sufletul și puțin a lipsit să nu izbucnesc în plâns. Bănuiesc că, după plecarea mea, n-o mai comandase nimeni, niciodată.

Oricum, în scurt timp, Houghton Mifflin a început să-mi publice cărți de știință popularizată. Prima a fost *Tărâmul numerelor (The Realm of Numbers)*, în 1959, o carte ce se referea la matematică – începând cu cele patru operații și terminând cu numerele transfinite – adresată elevilor de liceu. Austin a fost îndeajuns de amabil să-mi trimită un andruc al copertei și să-mi solicite părerea. I-am telefonat și i-am spus că-mi plăcea foarte mult, cu o singură excepție.

Austin nu mă cunoștea încă bine, de aceea a tras concluzia că eram unul dintre autorii aceia (de care redactorii se feresc cu disperare) care se simt critici de artă și încearcă să dicteze cum să arate coperta. În realitate, nici nu-mi pasă de copertă. Mă interesează exclusiv interiorul cărții.

Auzind așadar că nu-mi convenea ceva, temperatura dialogului a scăzut imediat cu douăzeci de grade.

— Ce anume nu-ți place? s-a interesat cu răceală Austin.

— Păi, am spus, n-aș vrea să insist și, fără îndoială, e un amănunt neglijabil, dar mi-ați scris numele greșit.

Bineînțeles că au refăcut coperta și Austin n-a știut cum să se scuze pentru greșeală.

În 1961, am venit la el cu un teanc de articole publicate în *F&SF*. Fiindcă se adresau unui public adult, Austin le-a trimis la redacția cu pricina, care le-a respins. Foarte stingherit, Austin s-a oferit să le publice totuși, dar sub forma unei cărți pentru tineret, dacă acceptam să le simplific. „Niciodată", i-am spus, dar nu i-am purtat ranchiună și le-am dus la Doubleday.

Tim Seldes n-a fost tocmai entuziasmat, dar n-a dorit nici să mă refuze, așa că prima mea culegere de articole apărute în *F&SF* a fost publicată de Doubleday în 1962 sub titlul *Fapte și fleacuri (Facts and Fancy)*.

De acum, Tim mă cunoștea destul de bine, de aceea m-a prevenit să nu mai compilez altă culegere de articole științifice până nu avea posibilitatea să vadă cât de bine se vindea *Fapte și fleacuri*. Mi s-a părut firesc și, deși doream din tot sufletul să continuu, m-am abținut.

Cu toate acestea, *Fapte și fleacuri* și-a câștigat banii de avans cu o viteză uimitoare. Destul de surprins, Tim mi-a spus: „Perfect, Asimov, mai iau una". Drept urmare, înainte de sfârșitul acelui deceniu, Doubleday a apucat să-mi publice șapte culegeri de articole și a continuat s-o facă. În cele din urmă, *toate* articolele mele din *F&SF*, mai puțin șapte, scrise chiar la început, și-au găsit locul într-o culegere, iar câteva în mai multe. (Da, exact, îmi recircul și eseurile.) Le-am antologat și pe cele publicate în alte părți. În total, mi-au apărut aproape patruzeci de culegeri de articole științifice.

Nu cred că am nevoie de scuze pentru așa ceva. Cărțile se vând și cititorilor le plac, dacă pot judeca după scrisorile pe care le primesc; iar dacă este nevoie de alte justificări, care pot fi acestea?

De fapt, culegerile respective constituie pentru mine o mare sursă de satisfacție. În primul rând, cred că dețin recordul mondial în privința celor mai multe culegeri de articole sau eseuri publicate. (Vă rog să rețineți că nu pretind că aș fi scris *cel mai bine* sau foarte bine, ci doar cel mai mult.)

În plus, am auzit mereu că, în general, culegerile de eseuri „merg prost pe piață" și că editurile ezită să le publice, exceptându-le pe cele semnate de autori siguri, precum Stephen Jay Gould*, Martin Gardner* sau Lewis Thomas*. Îmi pare rău dacă tonul meu lasă impresia de autosatisfacție, dar *îmi place* să fiu un autor sigur.

Bineînțeles, nu toți se dau în vânt după articolele mele. Recent, Arthur Clarke, în vreme ce trândăvea în casa lui din Sri Lanka, a descoperit o recenzie răuvoitoare despre una din culegerile mele de articole și, temându-se că poate n-o văzusem, a decupat-o cu atenție și mi-a trimis-o spre delectare. Prima propoziție suna cam așa: „Aceasta este o carte ce n-ar fi trebuit să fie scrisă niciodată."

Conform metodei lui Lester del Rey, s-ar fi cuvenit să arunc recenzia imediat – eu, însă, mi-am aruncat ochii peste ea ca să văd dacă-mi puteam da seama, fără să citesc prea mult, *de ce* n-ar fi trebuit să scriu niciodată cartea. Se pare că respectivul critic fusese îngrozit de caracterul eterogen al volumului și de felul cum trecusem de la un subiect la altul. Pot doar conchide că el nu văzuse în viața lui cum arată o culegere de articole. Bănuiesc că ignoranța este o cerință pentru meseria lui.

În opinia mea, valoarea unei asemenea culegeri rezidă tocmai în varietatea pe care o oferă. Nu vi se cere să investiți timpul necesar parcurgerii unui întreg tratat. Lecturați articole scurte, iar dacă unul dintre ele vi se pare neinteresant ori dezamăgitor, nu v-ați pierdut timpul cu parcurgerea unei cărți întregi, ci doar a unui fragment din ea. Puteți trece la următorul fragment, care v-ar putea încânta. În plus, bucăţile scurte sunt perfecte pentru a fi citite înainte de culcare sau în scurtele clipe de răgaz.

Să nu uităm că cititorii articolelor mele ştiinţifice pot juca (şi chiar o fac) fascinantul joc de-a „Hai să-i găsim o greşeală lui Isaac“. Ei fac lucrul acesta îndeajuns de frecvent pentru ca jocul să merite. Întotdeauna le-am fost recunoscător pentru asta, ba chiar m-am simţit mişcat de blândeţea aproape invariabilă cu care sunt făcute corijările, precum şi de faptul că au grijă cu toţii să atribuie erorile grabei şi neatenţiei mele, iar nu ignoranţei.

Dacă până acum nu mi-am lăudat cititorii, a sosit momentul respectiv. Poate că ei nu sunt atât de numeroşi ca fanii vedetelor rock sau ale personalităţilor sportive, însă, *calitativ vorbind,* sunt cei mai buni, crema, elita, şi-i iubesc pe toţi.

93. Cărţile de istorie

Houghton Mifflin lansase o serie de cărţi înfăţişând istoria Americii, adresate tinerilor, şi Austin Olney m-a întrebat dacă nu exista vreun subiect care mi-ar fi plăcut şi s-ar fi încadrat în tema generală.

După ce m-am gândit în mod serios, am spus că aş putea scrie o carte despre cercetările lui Franklin* în domeniul electricităţii şi despre modul cum au influenţat ele cursul Revoluţiei Americane. Austin a fost de acord, şi aşa am scris o carte intitulată *Zmeul care a câştigat Revoluţia (The Kite That Won the Revolution)*.

Redactorul seriei era scriitorul Sterling North; acesta, când mi-a văzut lucrarea, a dorit să o rescrie, pentru a o aduce cât mai aproape de concepţia lui. În cele din urmă, am primit înapoi un manuscris ciopârţit care mi-a îngheţat sângele în vine. De-abia scăpasem din ghearele lui Svirsky şi n-aveam de gând să cad în cele ale lui North.

Ca atare, l-am anunţat pe Austin că voiam să-mi retrag manuscrisul şi i-am explicat motivul. Austin s-a oferit să-l publice în forma în care-l scrisesem, dar mi-a explicat că volumul nu mai putea face parte din seria respectivă şi că probabil nici n-avea să se vândă la fel de bine, fiindcă seria era consacrată şi practic vânzările erau asigurate. I-am spus că nu-mi păsa deloc de vânzări, ci doream numai ca o carte a mea să fie publicată aşa cum o scrisesem eu, nu cum ar fi scris-o altcineva. În final, ea a fost publicată în 1963 şi vânzările au fost doar la nivel mediu, însă pe mine m-a făcut fericit.

După ce fusesem de acord să scriu lucrarea *Tărâmul numerelor* (ce-mi fusese sugerată de Austin), l-am convins pe acesta să realizez *Cuvinte din știință (Words of Science)*, o carte conținând 250 de articole de o pagină despre etimologii și explicații ale unor termeni științifici, aranjate în ordine alfabetică. Îmi amintesc cum lucram la articolele respective la Facultatea de Medicină, având alături un dicționar Webster* ediție integrală. (La urma urmelor, nu puteam inventa etimologia termenilor. Trebuia să cunosc precis forma latină sau greacă a cuvintelor din care derivau ei.) Matthew Derow a apărut, a privit peste umărul meu, s-a uitat la Webster și a comentat:

— Păi tu nu faci altceva decât să copiezi dicționarul!

— Exact! am încuviințat. După aceea, am închis dicționarul, l-am ridicat icnind și i l-am întins: Ia-l tu, Matthew! Scrie tu cartea!

N-a îndrăznit să accepte provocarea.

Cartea s-a vândut destul de bine, dar mai important a fost că mi-a plăcut nespus de mult s-o scriu, așa încât am mai realizat *Cuvinte din mituri (Words from the Myths;* 1962), *Cuvinte pe hartă (Words on the Map;* 1962), *Cuvinte în Facerea (Words in Genesis;* 1962) și *Cuvinte din Exodul (Words from the Exodus;* 1963), toate publicate de Houghton Mifflin.

Încă nu mă plictisisem, așa că am privit în jur, căutând alte subiecte în afară de mitologie, geografie și Biblie. M-am gândit la vechea mea pasiune, istoria, și am pregătit o carte intitulată *Cuvinte din istoria greacă*, în care povesteam istoria Greciei, oprindu-mă la răstimpuri ca să discut cuvinte folosite de noi ce derivă din ea.

Austin a citit manuscrisul și mi-a spus că partea de istorie îi plăcuse mai mult decât etimologia cuvintelor, iar asta mi-a fost suficient. Am abandonat manuscrisul respectiv și am început să scriu o istorie a Greciei pentru tineri. Am intitulat-o *Grecii (The Greeks)*; Houghton Mifflin a publicat-o în 1965.

Urmând parcă exemplul lui Tim Seldes, care îmi ceruse să nu alcătuiesc a doua culegere de articole până nu avea ocazia să constate cum se vindea prima, Austin m-a rugat să nu mai scriu alte istorii până nu vedea care era soarta *Grecilor*.

După publicare, am așteptat o vreme, după care m-am dus din nou la editură și, intrând în biroul lui Austin, l-am întrebat:

— *Grecii* merg bine?

— Binișor, mi-a răspuns el. Poți scrie altă istorie.

— Este deja gata, i-am replicat și am scos la iveală manuscrisul lucrării *Republica Romană (The Roman Republic)*.

În cele din urmă, aveam să scriu paisprezece cărți de istorie pentru Houghton Mifflin, nu numai despre Grecia și Roma, ci și despre Egipt, Orientul Apropiat, Israel, Evul Mediu, istoria timpurie a Angliei și a Franței, ca să nu mai amintesc de cele patru volume de istorie americană, începând cu epoca băştinaşilor şi ajungând până la anul 1918.

Am scris aceste cărţi pur şi simplu din plăcere şi, pentru că erau ticsite cu date, locuri şi evenimente, au devenit lucrări de referinţă importante pentru mine, ajutându-mă în elaborarea operelor de mai târziu.

Nu puteam să nu remarc faptul că apariţiile de la Houghton Mifflin nu aveau succesul cărţilor scoase de Doubleday, chiar dacă făceam comparaţia numai între cele de non-ficţiune. Astfel, cărţile de istorie nu au ajuns niciodată să fie tipărite în ediţie broşată, pe când practic toate cărţile de la Doubleday, indiferent de specialitate, au apărut şi broşate. Apoi, după publicarea celui de-al patrulea volum de istorie americană, *Uşa de aur (The Golden Door),* în 1977, cei de la Houghton Mifflin m-au anunţat (extrem de politicos) că nu mai doreau altele. Asta m-a tulburat mult, fiindcă nu-mi place să mi se interzică să scriu ceea ce doresc. Ca urmare, după 1977 am lucrat foarte puţin pentru această editură.

94. Biblioteca de referinţă

În capitolul anterior, am menţionat că-mi folosesc cărţile de istorie drept lucrări de referinţă – asta mi-a amintit că adesea sunt întrebat dacă am o bibliotecă de referinţă.

Bineînţeles că am. După ce am ajuns să câştig destui bani ca să-mi permit să cumpăr cărţi, am început s-o fac. Deţin acum vreo 2.000 de volume, clasificate pe domenii: matematică, istorie a ştiinţei, chimie, fizică, astronomie, geologie, biologie, literatură şi istorie. Am o Enciclopedie Britanică, o Enciclopedie Americană, o Enciclopedie McGraw-Hill de Ştiinţă şi Tehnologie, un Dicţionar Oxford Englez versiune integrală, cărţi de citate şi multe altele.

Un reporter care mi-a văzut biblioteca pe 21 iunie 1978 a scris ulterior, pe un ton dispreţuitor, că era destul de mică, dar el nu cunoştea adevărul. O păstrez mică în mod *deliberat,* înlăturând ediţiile vechi pe măsură ce cumpăr altele noi. Nu am ce face cu informaţii depăşite sau cu cele pe care, dintr-un motiv sau altul, nu am ocazia să le întrebuinţez. Biblioteca mea este *de lucru,* nu de etalat.

Evident, principala mea sursă de referinţă rămâne memoria. Am o memorie excelentă şi foarte utilă, numai că unele cunoştinţe o privesc cu un respect exagerat, chiar superstiţios. Din când în când, mă sună câte un prieten care nu reuşeşte să găsească o informaţie de care are nevoie şi care, în disperare de cauză, îşi spune: „O să-i telefonez lui Isaac. *El* trebuie să ştie.“

Câteodată, știu într-adevăr. Odată, Lin Carter*, cu care sunt coleg la Clubul Trap Door Spiders, m-a sunat și m-a întrebat:

— Isaac, trebuie neapărat să știu cine a spus: „Libertate! Ce crime se comit în numele tău!“.

I-am răspuns imediat:

— Madame Roland*, în 1794, trecând pe lângă o statuie a Libertății în drumul său spre ghilotină.

Carter a relatat episodul respectiv în cercul său de amici, timp de luni întregi, iar asta n-a făcut altceva decât să-i încurajeze pe alții să mă utilizeze drept enciclopedie portabilă, mereu la îndemână.

Uneori, însă, dau greș. Acum câteva luni, Sprague de Camp mi-a telefonat din noua sa reședință din Texas ca să se intereseze despre lungimile de undă ultrasonice ale țipetelor liliecilor. Informația respectivă n-a vrut cu nici un chip să-mi fie extrasă din memorie, așa încât i-am spus umil (întrucât îmi *place* să răspund instantaneu la întrebări ezoterice) că o să-i telefonez peste câteva minute.

Imediat, am început să răscolesc biblioteca și în cele din urmă am descoperit un articol excelent despre sunete în Enciclopedia Americană, ce conținea exact informația de care avea nevoie Sprague. L-am sunat, i-am comunicat datele, am primit mulțumirile, apoi, după ce am închis telefonul, am constatat cu stupoare că articolul din enciclopedie fusese scris chiar de mine!

După cum am spus, propriile-mi cărți reprezintă surse foarte bune de informații. Pentru a le putea folosi, trebuie să-mi amintesc în ce carte am inclus o anumită informație și unde ar putea fi ea. Prolificitatea are ororile ei...

Când am început să scriu, am păstrat, cum e și normal, revistele în care mi-au apărut textele, fără să-mi treacă prin cap ce volum uriaș de materiale urma să public. În scurt timp, însă, mi-am dat seama că în micuțul meu apartament nu voi mai avea loc pentru toate revistele, de aceea am procedat așa cum știam că făcuse cândva Sprague. Mi-am decupat atent povestirile din reviste, împreună cu cuprinsul (și coperta, dacă numele îmi figura acolo) și am legat toate tăieturile respective într-un singur volum. Cu timpul, am continuat să alcătuiesc și alte volume de asemenea „tăieturi“. Totodată, mi-am legat și edițiile broșate ale cărților.

Una peste alta, dețin acum aproape 350 de astfel de volume și, deși locuiesc într-un apartament mult mai mare, nu mai am loc nici pentru ele. Sunt obligat să trimit volumele de tăieturi mai puțin importante la Universitatea Boston, care-mi colecționează lucrările.

Inițial, am păstrat câte un exemplar din fiecare ediție a cărților mele, atât în engleză, cât și în alte limbi în care am fost tradus, dar în curând ele au început să invadeze întregul spațiu; de aceea, am hotărât să trimit edițiile străine la Universitatea Boston. Acum păstrez *doar* ediţiile în engleză şi am probleme şi cu ele.

Îmi ţin cărţile în ordinea cronologică a apariţiei lor, totuşi asta nu reprezintă o certitudine că voi găsi cu uşurinţă o anumită carte dintr-un grup ce include 451 de titluri diferite, multe dintre ele reeditate de câteva ori. Pentru uşurinţă, am lipit câte o etichetă cu un număr (în ordine cronologică) pe fiecare titlu diferit. Otto Penzler, care este bibliofil şi anticar, m-a avertizat că asta distruge valoarea colecţiei, dar i-am replicat că nu consider cărţile ca investiţie financiară, ci le ţin pentru referinţă.

Bineînţeles, numerele nu înseamnă nimic dacă n-am un catalog. Ca atare, mi-am alcătuit un catalog de fişe pentru toate cărţile mele, menţionând şi reeditările, chiar dacă nu le păstrez eu. Pe alte fişe am consemnat istoria scrierii şi publicării fiecărei cărţi, iar altele conţin datele despre povestiri şi articole.

Sistemul de catalogare este teribil de rudimentar şi-l pot folosi numai pentru că-l cunosc la perfecţie; menţionez că atunci când l-am început, credeam că vor fi numai vreo două sute de fişe pentru toate lucrările mele. Cine şi-ar fi putut închipui că voi fi nevoit să lucrez cu aproape 5.000 de fişe? Problema s-a acutizat atât de lent, încât nici un moment nu mi-a trecut prin minte să apelez la un profesionist care să-mi pună pe picioare un fişier sau, mai bine, să treacă totul pe calculator.

Deşi sunt scriitor de science-fiction şi, în consecinţă, un cunoscător profesionist al schimbărilor, în realitate sunt un individ simplu. Îmi place să păstrez lucrurile aşa cum au fost dintotdeauna. La urma urmelor, pot încă lucra cu sistemul meu de fişe, târâş-grăpiş, iar cum, fără îndoială, cariera mea profesională se apropie de sfârşit... îl las ca atare.

Bunul meu amic Martin Harry Greenberg (a *nu* se confunda cu Martin Greenberg de la editura Gnome Press) a dorit să alcătuiască bibliografia completă a tuturor scrierilor mele. În ciuda faptului că detest să-l refuz pe Marty, întrucât are un suflet incredibil de bun, n-am avut încotro. Dacă aş fi acceptat, ar fi însemnat să mă implic în mod direct şi parcă mă vedeam vârât până la gât într-un proiect ce s-ar fi concretizat într-o carte de 1.000 de pagini scrisă mărunt, pe care n-ar fi dorit-o nimeni sau care ar fi costat prea mult pentru buzunarul cititorilor mei.

— Auzi, Marty, i-am spus, mai bine aşteaptă până mor, şi atunci o să ştii că ai absolut toate titlurile, fără să fii nevoit să vezi cum bibliografia devine brusc depăşită.

— Nici când o să mori, mi-a replicat el, n-o să te opreşti. Vor apărea noi ediţii ale multora din cărţile tale, care vor fi retipărite ani la rând.

— Chiar așa? am întrebat uimit, dar după o clipă de gândire mi-am dat seama că avea dreptate și brusc am întrevăzut un avantaj al morții. Nu mai trebuia să mă ocup eu de corectura șpalturilor.

95. Colecția Universității Boston

În capitolul anterior, am menționat că Universitatea Boston îmi colecționează lucrările. Povestea s-a petrecut cam așa:

În 1964, Howard Gotlieb, custodele Colecțiilor Speciale ale Universității Boston, mi-a comunicat că dorea să-mi colecționeze scrierile. Universitatea se specializa în autorii secolului XX și părea ridicol să neglijeze un scriitor prolific care activa în cadrul propriei facultăți.

M-a bătut destul de mult la cap până m-a convins că nu glumea. Eu îmi considerasem „hârtiile“ (manuscrise vechi, copii, șpalturi și altele) drept niște gunoaie – ceea ce erau, de altfel, indiferent ce mi-ar fi spus Gotlieb. La răstimpuri, adunam vreo tonă de asemenea materiale inutile și le ardeam în groapa pentru grătar situată în curtea din spate a casei noastre din West Newton. Nu foloseam groapa la nimic altceva (puteți fi siguri că n-am făcut nici un grătar acolo), dar întotdeauna am considerat-o drept o anexă extrem de utilă a casei, pur și simplu pentru că mă scăpa de materialele nedorite.

Gotlieb a fost extrem de nemulțumit aflând că-mi arsesesm hârtiile, totuși i-am dat ce-mi mai rămăsese, și de atunci i-am dăruit câte un exemplar din fiecare carte în fiecare ediție, engleză și străină, din fiecare revistă conținând o povestire sau articol de-al meu, corespondența, manuscrisele și așa mai departe. Când locuiam în Boston, îi aduceam periodic asemenea hârțoage și prânzeam împreună. După ce m-am mutat în New York, duceam materialele la Doubleday, cei de acolo fiind întotdeauna destul de amabili ca să le expedieze lui Gotlieb, pentru a-mi face plăcere. Periodic, le spun să-mi scadă costul expediției din drepturile de autor, dar invariabil ei fac niște comentarii disprețuitoare la adresa inteligenței mele și refuză să mă asculte.

Eu, însă, *continuu* să cred că majoritatea acelor hârtii sunt gunoaie și am început să mă simt scârbit. În schimb, Gotlieb este convins că studenții ce se vor opri asupra literaturii secolului XX îmi vor cerceta materialele, elaborând o sumedenie de doctorate. Cred că-i nebun – este bucălat și amabil, și țin mult la el, totuși rămâne nebun.

Arhiva specială în care se depozitează gunoaiele mele s-a deschis deja pentru accesul publicului, care poate examina totul, după pofta inimii. Astfel, un tânăr fan zelos a izbutit să descopere manuscrisul unei povestiri pe care eu o consemnasem drept „pierdută". Nu era pierdută, ba chiar fusese publicată sub pseudonim (ceva ce nu fusese fişat niciodată, din anumite motive), însă uitasem complet de ea. Am avut grijă să fie publicată în următorul volum de profil.

Apoi, Charles Waugh* din Maine (cu care colaborasem la diverse cărţi) a descoperit în arhivă primele versiuni pentru două dintre romanele mele şi o nuveletă. Una dintre ele era textul original ce stătuse la baza lui *O piatră pe cer*. Aceste versiuni iniţiale le-am publicat în 1986 sub titlul *Asimov-uri alternante (The Alternate Asimovs)*, pur şi simplu ca o curiozitate istorică (şi ca să compensez şocul din 1947 al respingerii proto-versiunii lui *O piatră pe cer*). Spre surprinderea mea, s-a găsit cine să cumpere câteva exemplare.

Pe de-a-ntregul, însă, arhiva mea de la Universitatea Boston este, mai mult ca sigur, cea mai mare şi mai variată colecţie de gunoaie din lume. Mă obsedează imaginea de coşmar a unei săli atât de ticsite încât va exploda într-o bună zi. Parcă văd titlurile din ziarul local: „Arhiva Asimov sare în aer! Nouăsprezece morţi! Un bulevard devastat!".

96. Antologiile

Pe când lucram la NAES, la începutul anilor '40, pe piaţa literară îşi făceau debutul primele antologii de science-fiction.

O antologie este o colecţie de povestiri – nu aparţinând unui singur autor, ci mai multora. Ea joacă acelaşi rol ca şi o culegere, oferind publicului texte pe care să le recitească bucuros ori altele pe care nu le cunoştea. În felul acesta, noua generaţie de cititori poate parcurge lucrările cele mai notabile din trecut.

Editurile plătesc pentru privilegiul de a folosi povestirile în antologii. Una dintre primele antologii, publicată de editura Crown, în 1946, se intitula *Cele mai bune povestiri science-fiction* şi era alcătuită de Groff Conklin*, care ulterior avea să-mi devină bun prieten. Ea conţinea un text mai degabă minor de-al meu „Fundătura" („Blind Alley"; *ASF* din martie 1945). Editura Street & Smith Publications cumpărase toate drepturile, astfel încât banii trebuiau să le revină lor, dar Campbell a insistat ca în asemenea cazuri banii să-i primească autorii. (A fost un gest elegant şi tipic pentru el.)

Pentru povestirea antologată am încasat 42,50 de dolari. Nu reprezenta mare lucru, dar era prima dată că primeam bani pentru ceva scris și vândut deja. În mai puțin de un an, o altă antologie, *Aventuri în timp și spațiu*, alcătuită de Raymond J. Healy* și J. Francis McComas, a inclus „Căderea nopții“, pentru care am primit 66,50 dolari. În viitor, urma să mai capăt multe asemenea sume pentru texte selectate în antologii; totuși, în anii '40 nu-mi trecea prin minte că s-ar putea întâmpla una ca asta.

Cu timpul, antologiile de science-fiction au fost publicate cu sutele, multe din ele conținând povestirile mele. Unele au fost antologate de peste patruzeci de ori, însă bănuiesc că există texte de Arthur Clarke și Harlan Ellison care au avut un succes și mai mare.

Desigur, bănuiesc că mulți antologatori, mai cu seamă aceia care alcătuiesc „culegeri“ pentru uzul elevilor, nu caută materialele „la sursă“, ci în alte antologii. Asta înseamnă că dacă un text a fost antologat de câteva ori, el continuă să apară în alte antologii pur și simplu din inerție.

De asemenea, pe măsură ce scriitorii devin mai celebri, iar povestirile lor sunt mai solicitate, aceștia au tendința de a cere sume tot mai mari pentru acceptul antologării. Eu adopt o poziție diferită. Niciodată nu cer mult, nutrind speranța că astfel voi încuraja folosirea povestirilor mele în alte antologii. Doresc ca textele și numele meu să fie larg răspândite, considerând că, în final, acest lucru va fi mai profitabil decât lăcomia.

Deși au apărut multe antologii, unele realizate de prieteni de-ai mei, deși știam că editura încasează de obicei jumătate din drepturi (cealaltă jumătate fiind împărțită între autori), n-am fost niciodată ispitit să alcătuiesc eu însumi una. Ar fi însemnat să recitesc multe texte, să hotărăsc pe care dintre ele să le includ, să trimit scrisori diverșilor autori, solicitându-le permisiunea retipăririi, și așa mai departe. Prea multă bătaie de cap! Eu preferam să-mi petrec timpul scriind, nu jucându-mă de-a antologatorul!

Totuși, în 1961, Avram Davidson a avut o idee. El publicase o povestire, „Mimetism“ (*Galaxy* din mai 1958), care câștigase premiul Hugo. Avram avea nevoie în permanență de bani și știa că i-ar fi putut obține prin antologarea povestirii. Urma cu siguranță să fie antologată, dacă cineva putea fi convins să publice un volum de texte ce câștigaseră premiul Hugo.

Agentul lui Avram, Bob Mills, intenționa să propună ca antologator o persoană care (1) să fie un autor de science-fiction bine cunoscut și (2) să nu fi câștigat niciodată premiul Hugo. Imediat, s-a gândit la mine. Am ezitat, dar pentru că treaba părea simplă, întrucât nu trebuia să selectez textele, iar de acceptul autorilor se ocupa Bob Mills, am acceptat-o.

Premiile Hugo (The Hugo Winners), prima antologie realizată de mine, a fost publicată de Doubleday în 1962 și s-a vândut foarte bine. Am descoperit însă că greşisem într-o privinţă. La fiecare şase luni, soseau drepturile pentru *Premiile Hugo*. Eu trebuia să-i expediez 10 la sută lui Bob Mills, să împart în două ceea ce rămânea, să-mi opresc jumătate, să împart cealaltă jumătate între nouă autori, în funcţie de lungimea textelor lor, şi să le expediez cecuri, lor sau agenţilor.

Poate că aş fi rezistat la una sau două asemenea acţiuni, dar antologia a continuat să se vândă timp de douăzeci de ani. Această corvoadă financiară m-a obosit de moarte, făcându-mă să iau hotărârea de a nu mai realiza niciodată o antologie, dacă nu puteam convinge pe altcineva să se ocupe de hârţoage.

Mi-am menţinut decizia. Până în 1977, am alcătuit opt antologii, însă alţii s-au ocupat de detaliile financiare şi administrative. Aceste antologii includeau alte două volume cu premii Hugo, un volum cu premii Nebula, o antologie de minischiţe science-fiction, realizată împreună cu Groff Conklin, un volum de povestiri science-fiction selectate de Doubleday şi un altul intitulat *Înaintea Epocii de Aur*, care a fost exclusiv ideea mea.

Pe 3 aprilie 1973, am visat că alcătuisem o antologie cu povestirile pe care le citisem şi-mi plăcuseră în anii '30, incluzând „Planeta soarelui roşu" de Cliff Simak, „Fiul soarelui" de Jack Williamson, „Tumithak din coridoare" de Charles Tanner şi altele. I-am povestit visul lui Janet şi ea m-a întrebat: „De ce n-o faci?"

Chiar aşa, de ce? I-am telefonat lui Larry Ashmead, subliniind importanţa istorică a unei asemenea antologii, iar el mi-a dat undă verde. L-am sunat după aceea pe Sam Moskowitz, istoricul neoficial al science-fiction-ului. Sam mi-a mărturisit că sperase dintotdeauna să alcătuiască el însuşi o asemenea antologie, dar nici o editură nu se arătase interesată în achiziţionarea ei, deşi acum vedea că eu fusesem acceptat ca antologator... După aceea, însă, mi-a expediat în timpul cel mai scurt cópii după toate povestirile ce-mi trebuiau şi, desigur, l-am plătit corespunzător.

Cartea a fost publicată de Doubleday pe 3 aprilie 1974, la un an după ce avusesem acel vis. N-am vândut prea multe exemplare, dar a fost un volum ce mi-a oferit satisfacţii enorme. Mi-am dorit din toată inima să fi fost capabil să mă întorc în timp, la elevul de liceu care fusesem cândva, să-i spun ce făcusem pentru a păstra povestirile pe care el le iubise atât de mult.

O altă realizare a fost că m-a lecuit de antologii. Mi-am propus să nu mai alcătuiesc altele, exceptând bineînţeles volumele din seria premiilor Hugo, deşi nu mai eram foarte sigur nici în privinţa lor.

În 1977, însă, l-am cunoscut pe Martin Harry Greenberg, ceea ce a schimbat totul, aşa cum voi explica la momentul potrivit.

97. Prezentările

Antologia *Premiile Hugo* m-a pus în faţa unei probleme. Trebuia sau nu să o includ printre cărţile mele?

În perioada când ea apărea, aveam patruzeci şi doi de ani şi până la acea dată publicasem patruzeci şi şase de cărţi. Începusem să înţeleg că lucrul cel mai important pentru mine, din punct de vedere literar, era numărul cărţilor pe care le publicam. Nimeni nu mă proclamase drept un autor de excepţie. Nu reprezentasem niciodată o ameninţare pentru domnia lui Bellow* sau Updike* şi nici pe viitor nu aveam şanse să devin un rival serios. Toţi, însă, dorim recunoaşterea celor din jur, toţi vrem să fim cunoscuţi pentru *ceva*, iar eu începusem să-mi dau seama că, în lipsă de altceva, aveam şansa de a fi notoriu pentru marele număr de cărţi publicate şi vastitatea domeniilor abordate. Ar fi fost minunat dacă mi s-ar fi apreciat şi calitatea scrisului, totuşi încercam senzaţia că aceasta urma să treacă neobservată; doar cantitatea avea să sară în ochi.

Ca atare, doream să pun la socoteală şi *Premiile Hugo*, care ar fi trebuit să fie cartea numărul 47, adăugând astfel încă o cărămidă la visul meu de glorie. La urma urmelor, numele îmi apărea pe copertă: „antologie realizată de Isaac Asimov“.

Din păcate, simţul meu moral şi prelegerile părinţilor despre cinste, care îmi marcaseră copilăria, s-au opus categoric. Adevărul era că nu *eu* realizasem antologia. Cele nouă texte fuseseră alese de fanii science-fiction. Ordinea din volum era strict cea cronologică. Eu nu pierdusem timp cu cartea – oricine s-ar fi putut descurca la fel de uşor ca şi mine.

Apoi am avut o idee strălucită. Ce-ar fi fost dacă mi-aş fi adus şi eu contribuţia la carte, cu un text? Puteam scrie o introducere lungă şi foarte personală, după care să concep nişte prezentări lungi şi foarte personale pentru fiecare povestire. În acest fel, cartea devenea a mea şi puteam, pe bună dreptate, s-o adaug pe listă.

Am procedat exact aşa. Am scris o introducere umoristică în care mă lăudam din plin şi obiectam faţă de ticăloşia semenilor mei, ce mă lipsiseră de un Hugo (vechea atitudine a lui Bob Hope faţă de premiile Oscar). I-am citit introducerea lui Tim Seldes, în biroul său, constatând în treacăt că după lectura primului paragraf s-a lăsat o tăcere şocată. Wendy Weil, frumoasa secretară a lui Tim, s-a uitat peste umărul meu şi a exclamat:

— Chiar a scris toate astea!

Tim mi-a smuls introducerea şi a citit-o.

— Ei bine, a comentat el în final, cred că fanii science-fiction o pot suporta, dar ce vor zice oamenii din... să zicem, Dubuque*?

— Oamenii din Dubuque, am replicat eu, mimând o expresie de încredere, vor fi încântaţi. Se vor simţi introduşi în lumea science-fiction-ului.

Tim a şovăit, apoi a decis să rişte. Cartea a fost publicată cu introducerea şi prezentările, exact aşa cum le scrisesem, şi a intrat pe poziţia 47 în lista cărţilor mele.

S-a dovedit destul de repede că procedasem absolut corect. *Premiile Hugo* s-a vândut remarcabil de bine pentru o antologie şi editura a primit o avalanşă de scrisori care menţionau că introducerea şi prezentările fuseseră lucrurile cele mai bune din volum.

Nu trebuie să mi se bage degetul în ochi ca să-l văd. Anterior, culegerile mele de povestiri şi articole fuseseră simple. Le adunasem pur şi simplu şi le publicasem, fără să mai adaug nici măcar un singur cuvânt.

Se terminase cu practica aceea! Începând cu *Premiile Hugo*, toate volumele mele de povestiri au beneficiat de introduceri (ba uneori şi de postfeţe) pentru fiecare text. Respectivele materiale suplimentare erau extrem de personale, de obicei relatând cum anume ajunsesem să scriu textul respectiv. În plus, stilul era destins şi autoapreciativ. Dacă o povestire mi se părea bună, spuneam chiar aşa; dacă dobândise o oarecare celebritate, o menţionam; dacă mi se părea că fusese subapreciată, mormăiam arţăgos.

Global vorbind, rezultatul era excelent. Cititorii încercau *într-adevăr* senzaţia că mă adresam lor, vorbind liber şi deschis, şi astfel se genera o senzaţie de căldură şi prietenie. Încetam să mai fiu doar un nume mai puţin obişnuit, devenind o persoană reală. Am început să primesc scrisori care mi se adresau: „Dragă Isaac, iartă-mă dacă te tutuiesc, dar am citit atâtea din cărţile tale, încât te simt ca pe un prieten."

Ba chiar o tânără din Columbia Britanică* şi-a început astfel scrisoarea: „Azi am împlinit optsprezece ani. Stau la fereastră, mă uit cum plouă şi mă gândesc cât de mult te iubesc".

Evident, ea voia să spună cât de mult îmi iubea povestirile, însă prezentările mele mă făcuseră inseparabil de acestea.

I-am răspuns mulţumindu-i, dar n-am putut rezista să nu adaug: „Am, totuşi, o întrebare. Pe când eram un tânăr singuratic de douăzeci şi unu de ani, unde eraţi voi, fetele iubitoare de optsprezece ani?"

Căldura şi afecţiunea pe care le generam erau pentru mine infinit de plăcute. La urma urmelor, cui nu-i place să fie iubit? În plus, eram o fire suficient de practică pentru a-mi da seama că prezentările foloseau şi vânzărilor.

Până şi culegerile mele de articole ştiinţifice au primit un ajutor de natură similară. Am ajuns să încep fiecare eseu din *F&SF* printr-un episod personal, de obicei amuzant, care era real și care se potrivea (sau îl făceam să se potrivească) subiectului abordat. El îndeplinea funcția unei prezentări și tonul destins îl ajuta pe cititor să abordeze domenii adesea ezoterice, ba chiar să-l îndemne să parcurgă tot articolul, de la un capăt la celălalt, fără întrerupere.

Evident, unora nu le-au plăcut introducerile. Ei le-au considerat drept o manifestare nesănătoasă și hipertrofiată a caracterului meu egocentric. Bineînțeles, nu-i adevărat. Pur și simplu, sunt încântat de propria-mi persoană și cred că nu-i nimic rău în asta. Într-un rând un critic a făcut o remarcă pe care sunt gata să o accept. El a spus: „Individul este complet lipsit de modestie, dar are destule motive să fie așa."

98. Propriile mele premii Hugo

O vreme, am făcut mare caz de tiradele pe care le începusem în *Premiile Hugo*. De fapt, nu mă deranja din cale-afară faptul că nu obținusem un Hugo, fiindcă majoritatea povestirilor mele importante apăruseră înainte ca aceste premii să fi fost instituite (deși am considerat că „Băiețelul cel urât" merita să fi câștigat unul). Cu toate acestea, era un subiect care se preta la umor și, ca atare, l-am exploatat din plin.

În 1963, Convenția Mondială se ținea în Washington, urmând să fie organizată de George Scithers*, un fan cu care mă împrietenisem în tren, când plecasem din Detroit, după Convenția Mondială din 1959. George mi-a telefonat și m-a întrebat dacă veneam în Washington, menționând că Theodore Sturgeon avea să fie maestru de ceremonii.

Am încercat atunci o vagă speranță. De ce s-ar fi asigurat de prezența mea, dacă altcineva urma să atribuie premiile? Era posibil să obțin vreunul? Mi-am confirmat sosirea și am căutat să-mi maschez satisfacția.

După o vreme, am primit alt telefon. Ted avea probleme serioase de familie și nu putea participa. Îi puteam ține locul ca maestru de ceremonii? Ei bine, asta însemna în mod evident că nu căpătam nici un premiu; totuși, deoarece promisesem deja că voi veni, n-am putut da înapoi. Prin urmare, mi-am pus o mască surâzătoare și am acceptat.

Am înmânat premiile Hugo, insistând în mod deosebit pe linia Bob Hope, de data aceasta umorul meu fiind mult mai caustic datorită dezamăgirii. Când a trebuit să deschid ultimul plic, mă lăsasem deja prea tare purtat de elocvență ca să mai remarc că pe el nu era menționată categoria de premiere. L-am fluturat prin aer ostentativ, acuzând din nou votanții. Anterior, îi împroșcasem cu incriminări şi mai extravagante, pentru a obţine toate râsetele posibile; acum le-am spus că pur şi simplu mă ignorau dintr-un antisemitism răutăcios şi meschin.

Apoi am desfăcut plicul şi, bineînţeles, era un premiu Hugo special, care mi se atribuia pentru articolele ştiinţifice din *F&SF*. M-am holbat neajutorat la audienţă, descoperind că eram incapabil să-mi pronunţ numele, şi toţi s-au prăpădit de râs. (Am impresia că toată lumea ştia ce avea să urmeze, cu excepţia mea.)

După aceea, i-am cerut socoteală lui George Scithers:

— Cum mi-ai putut cere să înmânez premiile, când urma să capăt chiar eu unul?

— Nu ţi-aş fi cerut s-o faci, mi-a răspuns el, dar după ce Ted Sturgeon ne-a anunţat despre necazurile lui, am decis că tu eşti singurul autor de science-fiction care-şi poate înmâna sieşi un premiu fără să se simtă stingherit.

În 1966, Convenţia Mondială s-a ţinut în Cleveland, unde, cu unsprezece ani înainte, fusesem invitat de onoare. Am decis să particip, întrucât convenţia urma să acorde un Hugo pentru cel mai bun ciclu conţinând minimum trei romane. Drept exemplu, comitetul de organizare menţionase *Stăpânul inelelor,* scris de Tolkien sub forma unei trilogii (sau tetralogii, dacă puneţi la socoteală şi *O poveste cu un hobit*). Aceasta reprezenta o indicaţie clară a faptului că se aşteptau ca Tolkien să câştige. Popularitatea cărţilor sale era atât de mare (eu însumi le citisem de cinci ori) încât, indiferent de concurenţă, îl consideram un învingător sigur.

Pentru a părea o luptă strânsă, au fost totuşi nominalizate şi alte pretendente: ciclul Istoria Viitorului, realizat de Heinlein, ciclul Marte a lui Edgar Rice Burroughs, ciclul Lensman, a lui E.E. Smith şi ciclul Fundaţiei, ce-mi aparţinea. Evident, trebuia să particip la convenţie. În general, valoarea premiilor Hugo creşte odată cu lungimea textului, de aceea premiile cele mai importante sunt la categoria roman. Aici, însă, pentru prima dată (şi, cel puţin deocamdată, pentru ultima) se premia un ciclu de romane; premiul purta denumirea „din toate timpurile“ şi în nici un caz nu se referea la cea mai bună lucrare a anului în curs. Ca atare, constituia cel mai valoros Hugo oferit până atunci (sau de atunci încoace). Eram sigur că Fundaţia va termina competiţia pe ultimul loc, dar simpla nominalizare constituia o onoare, de aceea m-am dus la Cleveland.

I-am luat cu mine pe Gertrude şi pe copii, deşi o vreme am crezut că această idee s-ar putea dovedi dezastruoasă. Drumul cu automobilul a fost plictisitor, iar când am ajuns în Cleveland, hotelul era vechi şi camera noastră micuţă şi lipsită de dulapuri pentru haine. Gertrude a fost extrem de dezamăgită; una peste alta, prevedeam că o să avem parte de un week-end jalnic.

Din fericire, şi absolut întâmplător, pe când ne îndreptam morocănoşi spre recepţie, ne-am ciocnit de Harlan Ellison şi am avut ocazia de a observa de aproape efectul carismei sale asupra femeilor. După numai câteva secunde, Gertrude şi Robyn îi ciuguleau din palmă. Am stat practic toată noaptea cu Harlan şi, în cele din urmă, Gertrudei i-a plăcut convenţia. Iar dacă ei îi plăcea, bineînţeles că-mi plăcea şi mie.

La banchet, premiile erau anunţate în ordinea inversă a importanţei, astfel încât cel pentru ciclul de romane a fost ultimul. În momentul respectiv, Harlan l-a înlocuit pe maestrul de ceremonii (se pare că fusese foarte insistent în această privinţă şi nimănui nu-i plăcea să-l irite) şi a citit lista de nominalizări, fără să amintească de ciclul Fundaţiei. Destul de iritat, l-am strigat, atenţionându-l, dar el nu m-a băgat în seamă şi a anunţat învingătorul. *Eu* câştigasem înaintea lui Tolkien, Heinlein, Smith şi Burroughs. Acesta era motivul pentru care Harlan insistase să înmâneze el premiul... ca să-mi vadă expresia.

La început, am crezut că era una din glumele lui proaste şi am rămas locului, încruntat şi nemulţumit, până ce am priceput că într-adevăr câştigasem, iar atunci am reacţionat aşa cum se aşteptase Harlan. Era al doilea meu premiu Hugo şi cel mai valoros dintre toate care s-au atribuit vreodată. Aveam să mai câştig şi alte trei Hugo-uri, dar pe ele le voi aminti la momentul cuvenit.

Ca episod amuzant, după ce obţinusem primul Hugo, le spusesem celor de la Doubleday că acest lucru mă făcea inapt de a mai realiza alte antologii cu premiile Hugo. (Speram să scap de povara aceea.) Asemenea afaceri nu-mi reuşesc însă niciodată. Am primit obişnuitul răspuns: „Termină cu prostiile, Isaac!“.

99. Walker & Company

Redactorii trec de la o editură la alta. Uneori, mă poartă şi pe mine, ca pe un virus.

De pildă, la începutul anilor ’60, Edward Burlingame lucra pentru editura de cărţi broşate New American Library (NAL), condusă de Truman Talley. Scrisesem pentru ei câteva cărţi de ştiinţă. Una dintre acestea, *Izvoarele vieţii (The Wellsprings of Life)*, cunoscuse şi o ediţie cartonată la editura Abelard-Schuman, în 1960. Alte două erau *Corpul omenesc (The Human Body)* şi *Creierul omenesc (The Human Brain)* – nişte cărţi excelente, dacă o spun eu –, publicate în ediţie cartonată de Houghton Mifflin în 1963, respectiv 1964.

A urmat însă o restructurare în NAL şi Ed a plecat la o editură mică, Walker & Company. În perioada aceea, eu scrisesem un manual de fizică popularizată, alcătuit din din trei volume, pentru adulţi, intitulat *Să înţelegem fizica (Understanding Physics),* pe care NAL urma să-l publice în ediţie broşată. După ce Ed s-a instalat ferm la Walker & Company, s-a oferit să realizeze ediţia cartonată, şi a făcut-o în 1966. Tot el m-a convins să alcătuiesc o carte despre astronomie, *Universul (The Universe)*, ce a apărut şi ea în 1966. În felul acesta, Walker & Company a devenit una dintre editurile care mă publicau regulat.

Walker & Company este o micuţă editură de familie, tip soţ-şi-soţie, un gen pe cale de dispariţie în zilele noastre. Soţul, Samuel Walker, este un gentleman înalt şi elegant, mereu zâmbitor. Soţia, Beth Walker, o femeie înaltă şi foarte atrăgătoare, posedă un simţ ascuţit al umorului, iar schimbul de replici „pişcătoare“ cu ea sunt de-a dreptul delicioase.

Acum vreo doi ani, de pildă, când slăbisem câteva kilograme, Beth mi-a atins aprobator burtica şi a rostit:

— Aşa, Isaac, ţine-o jos.

La care eu i-am replicat:

— Dacă mi-ai fi făcut asta când eram tânăr, n-aş fi putut.

După ce a terminat de hohotit (râde din toată inima, molipsindu-i şi pe alţii), mi-a zis, aşa cum am auzit atâtea alte femei spunându-mi:

— De ce naiba nu sunt atentă la ce-ţi spun?

Răspunsul este simplu. Singurul mod pentru evitarea unor asemenea situaţii este să vă ţineţi gura.

Walker & Company mi-a publicat cărţile mai puţin serioase. A existat o vreme când *Femeia senzuală (The Sensuous Woman)* de J şi *Bărbatul senzual (The Sensuous Man)* de M se vindeau cu toptanul deşi, în opinia mea, erau nişte mizerii chiar şi pentru genul respectiv (judecând după puţinul pe care l-am putut citi din ele, fără să mi se facă greaţă).

— Tu de ce nu scrii o carte obscenă, Isaac? m-a întrebat Beth.

— Despre ce anume? i-am replicat. Despre faptul că sunt un bătrân obscen?

— Grozav! a exclamat ea, şi astfel am scris *Bătrânul obscen şi senzual (The Sensuous Dirty Old Man)*, pe care Walker & Company a publicat-o în 1971.

Am isprăvit-o într-un week-end, ticsind-o cu jocuri de cuvinte şi parafrazări, astfel încât suna de parcă dintr-o clipă în alta ar fi putut deveni „obscenă“, fără să ajungă însă până acolo. Am scris-o în cabinetul lui Janet, ce nu era folosit pe durata week-end-urilor (încă nu ne căsătoriserăm), ascunzând-o nervos ori de câte ori apărea Janet. Credeam că ea n-ar fi fost de acord, totuşi n-o cunoşteam perfect. Licenţiozităţile o amuză la fel de mult ca şi pe mine.

Cartea nu a avut succes. Era prea frivolă pentru publicul meu obişnuit şi nu îndeajuns de pornografică (sau deloc) pentru cei ahtiaţi după asemenea literatură. În legătură cu ea, am făcut unul dintre puținele lucruri de care mă simt cu adevărat rușinat. Coperta mă prezenta pe mine, cu ochii acoperiți de un sutien. Autorul era prezentat drept „Dr. A“, pentru a se respecta tradiția inițialelor din ciclul „Senzualilor“. În realitate, adevărata mea identitate a fost dezvăluită imediat după publicare.

Cu toate acestea, Walker a aranjat să fiu intervievat în cadrul unei populare emisiuni TV realizate de Dick Cavett* și să-mi mențin așa-zisul anonimat, purtând realmente o mască făcută dintr-un sutien. De ce am acceptat, nu pot să-mi dau seama. Bineînțeles că mi-am scos-o după începerea interviului, dar nu înainte de a mă face de râsul spectatorilor invitați în studio.

Apoi, pe la începutul lui 1975, am pornit să scriu masiv limerick-uri*. Ocazional, mai creasem în genul respectiv, dar acum mă prinsese ca un viciu. Nu știu sigur ce anume m-a determinat să fac acest lucru.

Să fi fost oare pentru că avea restricții atât de clare în privința formei și rimei? Nu mă încânta poezia modernă, fiindcă n-o puteam înțelege (ba chiar, mai rău, nimic din ea nu mă îmboldea să încerc s-o înțeleg), dar și pentru că mă nemulțumeau ideile moderne despre felul cum ar trebui să arate un poem. (Robert Frost* a afirmat că versul liber seamănă cu tentativa de a juca tenis fără fileu și îl aprob întru totul.) Ca atare, *doream* să fiu constrâns de reguli, deoarece un limerick încununat de succes ar fi însemnat atât o provocare, cât și o reușită.

În mod deliberat, am ales și o altă limitare. Poeziile trebuiau să fie licențioase, iar eu trebuia să-mi abandonez decizia de a nu folosi vulgarități. Cu toate acestea, rămâneam ferm hotărât ca nici un limerick să nu fie pur și simplu „obscen“. Ele aveau să fie inteligente și, mai important, mai degrabă inteligente decât deocheate. În felul acesta, urmau să fie și mai greu de compus.

Mult timp, ele mi-au umplut orele treze din noapte. Dacă nu puteam adormi, construiam un limerick. Dacă aveam succes, izbucneam în hohote de râs (chiar dacă izbuteam să-mi înăbuș râsetele, corpul mi se zgâlțâia și scuturam patul). Janet se trezea și trebuia să-i explic că tocmai compusesem un limerick.

„Scrie-l“, mă sfătuia ea.

Eu, însă, detestam să fac așa ceva. O asiguram că aveam să mi-l amintesc dimineața, apoi mă culcam. Bineînțeles, dimineața mi-l aminteam.

După ce am adunat vreo sută de limerick-uri, le-am predat (evident, însoțite de note de subsol) la Walker & Company, ele fiind publicate sub titlul *Limerick-uri licențioase (Lecherous Limericks)* în 1975. Până la sfârșitul anilor ’70, am scris alte patru cărți de acest tip, dintre care două împreună cu poetul John Ciardi*. Am realizat, de asemenea, și două cărți de limerick-uri decente.

Cu totul, am publicat aproape 700 de limerick-uri, apoi mania mi-a trecut şi am renunţat să mai „comit“ asemenea producţii – exceptând puţine cazuri, când m-au solicitat diverse persoane, de obicei femei.

Cărţile s-au vândut cu greu. Oricum, volumele de limerick-uri nu reprezintă mari succese de librărie, iar în cazul lor am căzut din nou prost. Publicul meu nu se dă în vânt după limerick-uri licenţioase, iar cei cărora le plac au constatat imediat că nu sunt destul de licenţioase. Nu contează. A fost extrem de distractiv, atât cât a ţinut.

Nu voi ceda înaintea dorinţei de a cita zeci dintre limerick-urile favorite, totuşi nu mă pot abţine să nu reproduc unul pe care l-am scris despre John Ciardi şi mine (exagerând, bineînţeles).

„Satiriazisul, habar n-am de ce,
Pe psihiatri pare să-i farmece.
Dar noi doi o ţinem într-o veselie,
Că suferim de-această maladie,
Ca şi fata care-aşteaptă să ne-ncerce.“

Între timp, un nou redactor de la Walker & Company, Millicent Selsam (ea însăşi o binecunoscută scriitoare de cărţi de biologie pentru tineret), mi-a sugerat să scriu o carte cu titlul *Cum am descoperit că Pământul este rotund? (How Did We Find Out the Earth Is Round?)*, ce urma să aibă 25 de pagini şi să se adreseze puştilor inteligenţi de zece-doisprezece ani.

Mi s-a părut o idee excelentă. Am scris-o dintr-o răsuflare şi ea a apărut în 1973. S-a vândut bine şi Millicent mi-a propus să realizez mai multe asemenea cărticele. Ele au alcătuit o serie de mici istorii din domeniul ştiinţei, cu o tematică variind de la vulcani şi găuri negre, până la atomi şi superconductibilitate. Am scris în total treizeci şi cinci de titluri, iar seria, privită global, s-a dovedit un succes.

Până în momentul de faţă, am publicat şaizeci şi şase de cărţi la Walker & Company. Această editură ocupă locul al doilea, după Doubleday, atât în privinţa numărului de cărţi, cât şi al drepturilor încasate.

Îmi place să-mi amintesc lucrurile frumoase spuse despre mine de editori. Odată, drepturile de autor mi-au sosit în februarie 1978, şi cum atunci se dezlănţuise un viscol teribil, i-am telefonat lui Sam Walker şi i-am spus: „O să trec să le ridic când se îndreaptă vremea. Nu-i nici o grabă.“

Sam, însă, nici n-a vrut să audă de asta. Mi-a adus chiar el cecul şi situaţia vânzărilor, venind *pe schiuri*.

Altă dată, Beth mi-a zis: „Ciudat, dar eşti cel mai bun autor al nostru şi, de asemenea, cel mai simpatic.“

Ştiu de ce lucrul acesta i se părea bizar. Orice artist creator, odată ce atinge statutul de „vedetă“, tinde să devină cârcotaş, pretenţios şi în general dezagreabil. Eu, însă, mi-am jurat, la începutul carierei, că dacă urma să ajung vreodată celebru, nu aveam să cad pradă acestui obicei. Exceptând câteva ocazii în care mi-am pierdut cumpătul, mi-am respectat legământul.

Odată, Patricia Van Doren de la Basic Books m-a invitat la prânz şi, în restaurant, ne-am întâlnit cu Robert Banker de la Doubleday.

— Aveţi grijă de el, domnişoară Van Doren, a spus Robert. Este autorul favorit al lui Doubleday.

Iar Pat i-a răspuns pe un ton arogant:

— Nu vă temeţi, domnule Banker, este şi autorul favorit al lui Basic Books!

Îmi este imposibil să nu iubesc asemenea remarci şi îmi este imposibil să nu le repet.

Un ultim cuvânt: Walker & Company mi-a fost de ajutor şi în alt mod, neobişnuit, dar voi ajunge la asta mai târziu.

100. Eşecurile

Nu toate proiectele mele din anii ’60 s-au materializat în succese.

În 1961, World Book Encyclopedia m-a solicitat să mă alătur unei echipe care urma să alcătuiască ediţia lor anuală. Eram şapte autori, fiecare în parte îngrijindu-se de câte un domeniu. James („Scotty“) Reston* urma să se ocupe de politica internă, Lester Pearson* de Canada şi de problemele de politică internaţională, Red Smith* de sport, Sylvia Porter* de economie, Alistair Cooke* de cultură, iar Lawrence Cremin* de educaţie.

Eu trebuia să răspund de ştiinţă. Munca nu era grea: câte un eseu de 2.000 cuvinte (aproximativ 6 pagini) în fiecare an. Plata era bună, 2.000 de dolari. Nu ajunsesem încă la stadiul în care puteam solicita fără să clipesc un dolar pe cuvânt; ca atare, suma de 2.000 de dolari mi se părea extrem de generoasă.

Am pus o singură condiţie: să nu fiu nevoit să călătoresc.

Editorii au fost de acord, dar nu şi-au respectat promisiunea. M-au convins să mă duc la Chicago, apoi în West Virginia. În cele din urmă, au încercat să mă facă să merg în Bermude, în 1964, dar i-am refuzat sec.

M-au întrebat dacă doream mai mulţi bani şi le-am spus: „Nu, mi-aţi dat deja mai mulţi decât merită. Pur şi simplu, nu vreau să călătoresc.“

În consecinţă, au renunţat la serviciile mele.

O situaţie mai neplăcută s-a ivit în 1966, când editura Ginn and Company a intenţionat să lanseze o serie de manuale pentru elevii din şcoala elementară şi gimnaziu. Ei doreau să mă alătur colectivului deja existent pentru a scrie unele materiale.

Ideea nu-mi prea surâdea, fiindcă experienţa pe care o avusesem în materie de realizare de manuale, cu vreo duzină de ani în urmă, nu mi se ştersese din minte, mai ales că atunci lucrasem tot în colectiv. Cu toate acestea, am fost oarecum silit s-o fac.

Trebuie să ştiţi că prin 1966 eram destul de sigur că mariajul meu cu Gertrude n-avea să mai dureze mult şi mă simţeam extrem de tulburat. Ca să exagerez puţin lucrurile, experimentam complexul evreiesc de vinovăţie. Când Ginn and Company m-au asigurat că seria de manuale avea să reprezinte un succes aducător de milioane, am avut ideea strălucită de a aranja ca jumătate din drepturile mele să-i revină Gertrudei. În felul acesta, mă gândeam eu, urma să-i asigur viitorul.

Am inspirat adânc şi m-am înhămat la treabă. Colectivul se întrunea ocazional pentru a discuta progresul înregistrat, iar eu îmi petreceam timpul spunând ultimele anecdote, cam aşa cum procedasem, cu ani în urmă, pe drumul spre Concord. *Trebuia* să fac ceva pentru a suporta insuportabilul.

Detestam întreaga afacere, dar nu aveam încotro şi trudeam mai departe, gândindu-mă la milioanele de dolari. Din nefericire, manualele au constituit un eşec, aducând nu milioane, ci câteva mii. Gertrude a încasat jumătate din drepturi, însă partea respectivă a fost atât de mică încât mai degrabă s-a înfuriat.

Nu fusese vina mea. Deşi, dacă mă gândesc mai bine, într-un fel fusese. Unul dintre motivele pentru care seria nu s-a vândut a fost faptul că era menţionată teoria evoluţionismului, iar troglodiţii din Texas şi din alte state n-au vrut s-o cumpere. Ei doreau să predea ştiinţa după Biblie.

Cu obişnuitul lor curaj, editorii reduceau nivelul intelectual al manualelor, pentru a câştiga bani de pe urma instruirii incomplete a copiilor americani sau, mai rău, de pe urma educării lor eronate. Astfel, Ginn and Company s-a pregătit să intre în hora distrugerii minţilor tinere, înlocuind capitolele despre evoluţie cu nişte lucruri vagi referitoare la „dezvoltare". Eu, însă, fusesem autorul secţiunilor despre evoluţie (prin urmare, deveneam responsabil, într-o anumită măsură, pentru calitatea slabă a manualelor) şi am refuzat orice modificări.

Le-am spus cu dispreţ: „Nu stă scris în stele că trebuie să câştig un milion de dolari, dar *stă scris* să-mi respect principiile".

În consecinţă, au renunţat şi ei la serviciile mele. Au pus pe altcineva să facă modificările, iar pe 26 iunie 1978 i-am obligat să-mi scoată numele din colectivul de redacţie. Proiectul a fost un fiasco de la început până la sfârşit.

Ce poţi face într-un asemenea caz? Eşti total neajutorat în faţa editorilor laşi, a consiliilor de conducere şcolare şi a ignoranţilor fanatici. Eu n-am fost în stare decât să scriu articole în care denunţam creaţionismul, cu credinţa lui în Adam, Eva, în şarpele vorbitor şi în Potopul universal, toate existând într-un Univers cu o vechime de şase până la zece mii de ani, promovând totodată ideea unei creaţii supranaturale a tuturor speciilor, ce ar fi fost diferite din capul locului.

Unele dintre aceste articole au apărut în publicaţii distinse precum *The New York Times Magazine*, stârnind mânia multor fundamentalişti – eu, în schimb, sunt mândru şi fericit că am putut declanşa o asemenea mânie.

101. Adolescenţii

Ceva mai devreme, am menţionat lipsa mea de afectivitate faţă de copii. Pentru a respecta adevărul, nu mă dau în vânt nici după adolescenţi. Sunt extrem de suspicios faţă de orice tânăr sub optsprezece ani. Lucrul acesta mi-a devenit evident mai cu seamă după ce, în 1956, ne-am cumpărat o casă în cartierul West Newton.

Casa respectivă se afla la numai un cvartal şi jumătate de un gimnaziu şi, în inocenţa mea, considerasem poziţia ca fiind extrem de avantajoasă pentru copiii mei, când aveau să crească. Nu mă gândisem şi la copiii altora.

În fiecare dimineaţă, o mulţime de elevi între doisprezece şi cincisprezece ani mergeau pe strada noastră, îndreptându-se spre şcoală. În fiecare după-amiază, fluviul se scurgea în direcţia opusă. Dimineaţa era aproape suportabil, fiindcă trebuiau să ajungă la timp şi rareori se trezeau destul de devreme pentru a nu fi nevoiţi să alerge. După-amiaza însă, mulţi nu încercau nevoia de a reveni prea curând în sânul familiilor iubitoare. Ca atare, drumul de înapoiere şerpuia şi se împotmolea, staţionând uneori chiar în faţa casei noastre.

Elevii erau gălăgioşi, grosolani, ba chiar obsceni. În mod limpede, se simţeau mai importanţi dacă foloseau un limbaj vulgar, considerând că astfel se integrau în lumea adulţilor.

Odată, scrisesem un material despre sistemul excretor pentru acea jalnică serie Ginn and Company şi (cum e şi normal) avusesem ocazia să folosesc în mod repetat cuvântul „urină“.

Cu ocazia uneia dintre frecventele noastre întâlniri, responsabilul seriei protestase, opunându-se folosirii termenului respectiv.

— Şi atunci cum să spun? Întrebasem eu, buimăcit.

— Poţi spune „excreţie lichidă“.

Tot nu mă lămurisem.

— Dar *de ce*?

— Fiindcă elevii vor ţâţâi dacă vor auzi cuvântul „urină“.

Auzind această enormitate, sărisem în sus de enervare şi mă răstisem:

— Uite ce-i, locuiesc într-un cartier infestat de elevi de gimnaziu şi garantez că nu există decât un singur motiv pentru care ar ţâţâi: fiindcă „urină“ le este necunoscut. Ei sunt obişnuiţi să-i spună „pişat“. Dacă doreşti, voi schimba „urină“ cu „pişat“, dar în nici un caz cu „excreţie lichidă“.

A rămas „urină“.

Nu exagerez deloc dacă spun că adolescenţii ne înspăimântau. Atât mie, cât şi Gertrudei ni se păreau o forţă brută. Nu-i puteam alunga sau, dacă încercam, era ca şi cum ne-am fi luptat cu morile de vânt. Reveneau, iar mustrările noastre nu făceau decât să le zgândăre spiritul de sfidare, şi grupul din faţa casei devenea tot mai mare şi mai gălăgios.

Ca să respect adevărul, trebuie să menţionez că erau copii din familii mijlocii respectabile, care nu se dedau la violenţe sau la acte de vandalism, dar pe mine mă deranja nivelul lor sonor. Învăţasem să identificăm primul murmur îndepărtat ce vestea apropierea fluxului şi ne înfioram, anticipând ce avea să urmeze. Realmente, acest lucru ne otrăvea viaţa. Un fleac... totuşi fleacurile pot fi cele mai eficiente otrăvuri. Gândiţi-vă numai la faptul că bâzâitul unui ţânţar minuscul poate face somnul aproape imposibil.

În cele din urmă, am rezolvat problema, însă absolut accidental, după cum veţi vedea.

102. Al Capp

Al Capp* este, desigur, faimosul autor de benzi desenate care a creat universul lui „Li'l Abner“, o lume pe care am adorat-o. L-am întâlnit prima dată în 1954, prin intermediul unui profesor de la Universitatea Boston, care ne cunoştea pe amândoi. Al era un bărbat de înălţime mijlocie, cu un picior de lemn şi un chip energic, capabil în orice moment să chicotească şi dotat pentru conversaţie. Întotdeauna m-am simţit bine alături de el.

Prietenia noastră a avut un curs egal, deşi n-am fost niciodată cu adevărat intimi. Ocazional, discutam la telefon, o dată l-am vizitat acasă, am vizionat împreună *Ispita*, piesa lui Arthur Miller*etc. Apropierea cea mai mare s-a produs cu ocazia Convenţiei Mondiale din 1956, ce a avut loc în New York, la care a fost invitat să ţină o prelegere; după aceea, ne-a adus înapoi în Boston, cu automobilul, pe mine şi pe Hal Clement.

Prietenia a avut parte un final neplăcut în 1968, dar ca să explic asta trebuie să divaghez. Scuzaţi-mă!

Toată viaţa am fost un liberal. Trebuia să fiu. Încă de mic, sesizasem „egoismul" conservatorilor, care sunt mai mult sau mai puţin satisfăcuţi de felul cum merg lucrurile, dar şi mai satisfăcuţi de felul cum mergeau lucrurile cu cincizeci de ani în urmă.

Mai exact, conservatorii au tendinţa să agreeze persoanele care le seamănă şi de a nu se încrede în ceilalţi. În tinereţea mea, în Statele Unite, coloana vertebrală a puterii sociale, economice şi politice era alcătuită dintr-un grup compus aproape exclusiv din indivizi de obârşie anglo-saxonă, iar conservatorii din rândul lor îi dispreţuiau pe ceilalţi oameni. Printre alţii, îi dispreţuiau pe evrei, iar în perioada ascensiunii lui Hitler nu se simţeau neliniştiţi din cauza naziştilor, pe care-i considerau o pavăză în calea comunismului.

Ca evreu, trebuia să fiu liberal, în primul rând din instinct de conservare şi apoi pentru că, odată cu vârsta, învăţasem să am încredere în această doctrină. Doream să văd Statele Unite schimbându-se şi devenind mai civilizate, mai umane şi respectând tradiţiile proclamate de bunăvoie. Doream să-i văd pe toţi americanii consideraţi ca indivizi, nu ca stereotipuri. Doream să ştiu că există pentru toţi şanse rezonabile. Doream ca societatea să nutrească o grijă firească pentru soarta săracilor, şomerilor, bolnavilor, bătrânilor, oamenilor fără speranţe.

Aveam doar treisprezece ani când Franklin Delano Roosevelt a devenit preşedinte şi a introdus planul de reforme, dar nu eram chiar atât de necopt ca să nu înţeleg ce intenţiona să facă. Cu cât înaintam în vârstă, cu atât deveneam mai liberal. L-am dezaprobat pe Roosevelt doar când n-a fost îndeajuns de liberal, de pildă când, din considerente politice, s-a făcut că nu vede care era traiul negrilor în statele sudice sau cel al republicanilor* în Spania.

Liberalismul a început să pălească după Al Doilea Război Mondial. Vremurile au devenit prospere şi mulţi muncitori, având slujbe şi poate simţindu-se în siguranţă, s-au metamorfozat în conservatori. Fiind lipsiţi de griji, nu doreau să-şi pericliteze situaţia de dragul acelora care continuau să se zbată în mizerie.

În felul acesta, ajungem la epoca Reagan, când a devenit ceva normal nu să impozitezi, ci să împrumuţi; să cheltuieşti banii nu pe asistenţă socială, ci pe înarmare. Deficitul naţional s-a dublat în cei opt ani ai conducerii sale, iar dobânzile împrumuturilor au depăşit 150 miliarde de dolari anual. Lucrul acesta nu a afectat imediat populaţia. Americanii bogaţi s-au îmbogăţit şi mai mult în atmosfera generală de dereglare guvernamentală și lăcomie, iar cei săraci... Cine se gândea însă la americanii săraci (excepție făcând cei etichetați „Liberali“, pe care nimeni nu îndrăznea să-i mai pomenească)?

Asta mă duce cu gândul la versurile lui Oliver Goldsmith*:

> „Răul se-ntinde în țară, cei slabi îi cad pradă,
> Bogățiile se-adună, dar alții sărăcesc.“

Ca american loial, mă simt cuprins de disperare.

Am văzut mulți indivizi care, pe măsură ce îmbătrâneau, se îngrășau și ajungeau „mai respectabili“, din liberali se transformau în conservatori. Conservatorii din „născare“, așa cum fusese John Campbell, nu m-au supărat niciodată cu adevărat. Eu m-am ciorovăit cu John vreme de zeci de ani pe subiecte politice și sociologice, fără a reuși să-l clintesc de pe poziția lui, tot așa cum nici el nu m-a putut clinti pe mine.

Robert Heinlein, însă, un liberal înfocat în perioada războiului, a devenit ulterior un conservator înfocat, această metamorfoză petrecându-se simultan cu divorțul de liberala Leslyn și însurătoarea cu conservatoarea Virginia. Desigur, mă îndoiesc că Heinlein s-ar fi autointitulat conservator. El s-a descris întotdeauna ca fiind un partizan al libertății de conștiință, ceea ce pentru mine înseamnă cam așa ceva: „Eu vreau libertatea de a mă îmbogăți, iar tu poți avea libertatea de a muri de foame.“ Este ușor să crezi că nimeni nu trebuie să se bizuie pe ajutorul societății atunci când, întâmplător, tu însuți nu ai nevoie de acest ajutor.

Cazul pe care l-am urmărit însă cel mai de aproape a fost al lui Al Capp (am revenit la el). Nu știu realmente ce s-a întâmplat. Până la mijlocul anilor ’60, el a fost liberal, după cum se poate lesne deduce din serialul lui de bandă desenată, „Li’l Abner“. Îmi amintesc chiar că prin 1964, la o întrunire, amândoi îl atacam pe Barry Goldwater* pentru ambițiile sale de a ajunge președinte. (Privind retrospectiv, îmi dau seama că Goldwater era un individ cinstit, mult mai integru decât Lyndon Johnson*, pe care l-am votat pe atunci, sau decât Richard Nixon* și Ronald Reagan, pe care *nu* i-am votat.)

Apoi, peste noapte, amicul meu a devenit conservator. Nu am habar ce a determinat această schimbare. Recunosc că „Noii Liberali“ ai anilor ’60 erau uneori cam greu de înghițit; că se expuneau ironiilor, fiind excentrici, pletoși și neîngrijiți; după toate aparențele, ei l-au deranjat fără motiv pe Al, care s-a întors spre extrema dreaptă.

Îmi amintesc de o întrunire de după 1964, prezidată de Al Capp, care avut un comentariu extrem de acid referitor la scriitorul negru James Baldwin* în special, la alte personalități de culoare, la drepturile civile și mișcările de protest îndreptate împotriva războiului din Vietnam.

L-am ascultat cu oroare și, desigur, am obiectat, dar Al a spulberat orice încercare de a mă face auzit.

După episodul acela, prietenia mea cu el a luat sfârșit. Am fost politicos, ba chiar amabil în puținele ocazii când ne-am mai întâlnit (niciodată nu m-am comportat atât de grosolan ca să întrerup sau să ignor disprețuitor pe cineva, indiferent care mi-ar fi fost opiniile în privința problemei respective), însă nu l-am mai căutat niciodată.

M-a deranjat mai mult faptul că noua lui atitudine s-a făcut puternic simțită în „Li'l Abner". Modul în care își caracteriza personajul „Joaney Phoney"*, drept un stereotip al cântăreților folk liberali, era de-a dreptul răutăcios. Mai mult chiar, a început un lung serial de bandă desenată conținând, după părerea mea, atacuri foarte puțin voalate la adresa negrilor.

Am devenit tot mai iritat de această pervertire (așa cum mi se părea) a unei benzi desenate pe care o iubisem. În cele din urmă, am fost atât de furios încât am trimis o scrisoare de protest pe adresa ziarului *Globe* din Boston, care publica banda respectivă. Scrisoarea conținea doar o frază: „Sunt oare singurul care s-a săturat de propaganda rasistă a lui Al Capp din serialul «Li'l Abner»?"

Pe data de 9 septembrie 1968, *Globe* a publicat apelul meu într-un chenar care îl scotea în evidență. Am fost ridicol de încântat, fără să mă gândesc care ar putea fi consecințele.

A doua zi, la trei după-amiaza, mi-a telefonat Al Capp. Citise ziarul, așa că m-a luat la întrebări:

— Auzi, Isaac, ce te face să crezi că sunt rasist?

De-a dreptul surprins, i-am răspuns:

— Păi, Al, te-am auzit vorbind despre subiectul ăsta. *Știu* că ești.

— O poți dovedi și în fața tribunalului?

Am simțit că-mi tremură glasul.

— Vrei să mă dai în judecată?

— Să fiu al naibii dacă n-o s-o fac – pentru calomnie. Doar dacă nu-mi iei Panterele Negre* de pe cap.

— Eu n-am nici o legătură cu Panterele Negre, Al.

— Atunci trimite o scrisoare de scuze la *Globe*, declarând că te-ai înșelat.

Rareori mi s-a întâmplat să mă chinuie o criză similară de lașitate. Îmi place să cred că sunt neclintit în susținerea principiilor personale, dar nu fusesem niciodată acționat în judecată. Nu aveam nici un fel de experiență în această direcție și, pur și simplu, am cedat.

M-am așezat la masa de lucru, cu gândul să redactez scrisoarea și să mă umilesc, însă am descoperit un lucru uluitor. Poate că eu eram un laș, totuși degetele mele aveau curajul unor lei. Nu voiau să scrie. Indiferent cât le-aș fi poruncit s-o facă, nu mă ascultau. Am rămas privind foaia albă și în cele din urmă am renunţat. N-am scris nimic. Al Capp n-avea decât să procedeze cum credea de cuviinţă. Mi-am sunat avocatul.

Acesta a izbucnit în râs şi m-a lămurit că Al nu-mi putea intenta un proces fără să dea în judecată şi ziarul care publicase scrisoarea:

— Da, dar eu le-am trimis-o tocmai pentru a fi publicată! am insistat eu.

— Nimeni însă nu i-a silit pe cei de la ziar s-o publice. Dă-le un telefon.

Aşa am făcut. Auzind despre ce era vorba, cei din redacţie au chicotit. Mi-au spus că Al Capp era un nume aflat în atenţia publicului şi în mod inevitabil faptele lui atrăgeau comentariile cititorilor. Nu putea acţiona pe nimeni în judecată. Acelaşi lucru, au adăugat, era valabil şi pentru mine. (M-am gândit la toate calomniile cu care mă potopiseră criticii şi m-am relaxat.) În plus, au continuat cei de la *Globe*, aveau să-i explice lui Al că un eventual proces n-ar fi făcut decât să-i popularizeze opiniile rasiste, iar el n-ar fi dorit aşa ceva.

A doua zi, redacţia ziarului mi-a telefonat. La numai douăzeci şi patru de ore după ce mă ameninţase, Al bătuse în retragere; astfel, am scăpat fără să-mi mai cer scuze.

L-am întâlnit o singură dată după aceea, cu ocazia unei ceremonii oarecare. L-am salutat cu amabilitate şi nici unul dintre noi n-a făcut vreo aluzie la episodul anterior.

Sărmanul Al! Sfârşitul său n-a fost deloc fericit. Popularitatea lui „Li'l Abner“ a coborât rapid, poate şi datorită tematicii greşite (după părerea mea). La urma urmelor, îşi pierduse publicul liberal, iar conservatorii nu citesc decât indicii bursieri.

După aceea, a fost pus în umbră de tânărul Charles Schulz* şi de serialul acestuia „Peanuts“, care a adus în banda desenată o sofisticare ce depăşea învechita comedie bufă a lui Al (acesta şi-a manifestat în mod deschis nemulţumirea). În cele din urmă, un scandal într-un campus, în care a fost implicată şi o studentă, a pus capăt carierei sale de conferenţiar. După moartea lui, survenită în 1970, nimeni n-a mai continuat celebra bandă.

Regret din tot sufletul întâmplarea nefericită (şi misterioasă) de la mijlocul anilor '60 care a dus la schimbarea opiniilor şi personalităţii sale.

Conflictul cu Al Capp a avut un rezultat neaşteptat. După cum am spus, mă sunase la ora trei după-amiaza, tocmai când trecea hoarda elevilor. Fusesem prea preocupat ca să-i aud. A doua zi, când *Globe* mi-a telefonat pentru a mă anunţa că totul se rezolvase favorabil, era aceeaşi oră. Am căutat-o pe Gertrude, dorind să-i spun veştile bune, şi am găsit-o afară, dojenindu-i pe copii.

Plin de jovialitate şi bunătate, am trimis-o pe Gertrude în casă, i-am adunat pe copii în jurul meu, mi-am petrecut braţele după umerii a doi dintre ei şi i-am întrebat dacă vreunul citise o povestire de-a mea. Câţiva citiseră mai multe şi au recunoscut că le plăcuseră. I-am întrebat dacă încercaseră vreodată să scrie o povestire. S-a ridicat o singură mână, iar băiatul respectiv a fost de acord că era o treabă grea.

— Ei bine, le-am spus, eu încerc să scriu, iar dacă voi aţi trece în linişte pe lângă casa mea, mi-ar fi mai uşor. Ce ziceţi de asta?

— Soţia dumneavoastră ţipă la noi, mi-a spus un băiat.

Am privit înapoi spre casă, pentru a mă asigura că Gertrude nu mă putea auzi, fiindcă eram sigur că nu mi-ar fi înţeles stratagema, apoi am şoptit pe un ton teatral:

— Eu trebuie să trăiesc cu ea. Vă înţeleg perfect.

A urmat un hohot general şi s-a creat o instantanee comuniune masculină. După aceea, n-am mai avut probleme. Am avut grijă ca, la răstimpuri, să-mi fac de lucru prin grădină când ieşeau de la şcoală. Fluturam braţul zâmbind şi ei îmi strigau: „Cum merg povestirile?“. Era o adevărată idilă.

Retrăind momentele acelea, nu simt altceva decât ruşine. Cum de i-am putut permite iraţionalei mele aversiuni faţă de adolescenţi să-mi insufle credinţa că o răutate poate obţine rezultate mai bune decât dovezile de prietenie? De ce a fost nevoie să aştept ocazia respectivă pentru a învăţa ceva ce ştiam deja cu toată fiinţa mea?

De atunci, am încercat să evit această greşeală, dar uneori nu este uşor. Într-o seară, după lăsarea întunericului, mă îndreptam spre o clădire mare şi destul de dărăpănată, unde urma să se desfăşoare o întâlnire cu nişte prieteni. La uşa de la intrare se ajungea suind câteva trepte, ocupate acum de un grup de tineri care mă priveau cu atenţie, în vreme ce mă apropiam.

Laşitatea din mine răcnea: „Te vor jefui!“ (Până acum, nu mi s-a întâmplat să fiu jefuit.) Primul impuls a fost să mă întorc şi să plec, totuşi nu intenţionam să mă las pradă unor temeri iraţionale şi am continuat să înaintez decis. Am ridicat braţul, într-un salut general, în vreme ce ei mă fixau, în lumina slabă care se revărsa prin uşa din capul treptelor.

— Bună seara, le-am spus.

De parcă n-ar fi aşteptat decât sunetul glasului meu, unul dintre tineri mi s-a adresat:

— Eşti cumva Isaac Asimov?

Am încremenit, absolut stupefiat.

— Da, eu sunt.

— Mi-au plăcut cărţile cu Fundaţia, a continuat tânărul acela minunat, în timp ce toţi ceilalţi au surâs prietenos.

Le-am mulţumit, ne-am strâns mâinile, apoi am trecut mai departe încântat.

103. Oazele

Este perfect posibil să scrii o carte care să reprezinte un succes în plan financiar şi critic, dar pe care s-o urăşti. După cum am mai povestit, exact asta s-a întâmplat cu primele două ediţii ale *Călăuzei în lumea ştiinţei a bărbatului inteligent*.

O situaţie similară, la o scară mai redusă, a existat în legătură cu povestirea „Căderea nopţii". Înainte de publicarea ei, Campbell i-a adăugat un paragraf chiar la sfârşit. Era foarte poetic, dar nu în stilul meu şi îl consideram drept o halcă de „non-Asimov". Mai mult, în paragraful respectiv Campbell menţiona Pământul, pe care eu fusesem foarte atent să *nu-l* amintesc în text, fiindcă intenţionam ca planeta Lagash să fie cât mai „străină" în ochii cititorului. Apreciam că paragraful lui Campbell strica totul şi asta a contribuit la reacţia mea de negare fermă ori de câte ori îi auzeam pe fani lăudând-o excesiv, ba chiar socotind-o „cea mai bună dintre povestirile mele".

Situaţia s-a agravat cu câţiva ani în urmă, când autorul de science-fiction Harry Harrison* mi-a luat apărarea, afirmând că aş fi un individ care poate scrie şi poetic atunci când doreşte. Ca dovadă, a citat paragraful lui Campbell din „Căderea nopţii". Asta n-a făcut altceva decât să mă amărască şi mai mult.

În felul acesta, ajung la un alt episod. Deşi în anii '60 şi '70 mă apucasem în mod serios de non-ficţiune, asta n-a însemnat că nu am mai produs science-fiction. În deşertul non-ficţiunii existau şi oaze. În intervalul cu pricina am scris o serie de povestiri, printre care unele chiar foarte bune. Aşa a fost „Intuiţie feminină" („Feminine Intuition"), apărută în *F&SF* din octombrie 1969, sau „Poezioara" („Light Verse"), o minischiţă concepută pentru revista *The Saturday Evening Post*, la solicitarea lor. A apărut în numărul din septembrie-octombrie 1983 şi am ţinut foarte mult la ea.

Mai publicasem în *The Saturday Evening Post* (după renaşterea revistei ca o umbră mult mai palidă a ceea ce fusese cândva), dar numai reeditări. Acum îmi ceruseră un text inedit şi, pentru a sublinia că „Poezioara" era tocmai aşa ceva, le-am explicat într-o notă însoţitoare că o scrisesem chiar în ziua respectivă.

S-au arătat uluiţi că izbutisem să scriu povestirea într-o singură zi. N-am mai comentat. Am simţit că poate nu era recomandabil să le spun că o scrisesem într-o singură *oră*. Mulţi oameni nu înţeleg ce înseamnă să fii prolific.

În aceiaşi ani, am scris chiar şi romane science-fiction, primul dintre ele fiind *Călătorie fantastică (Fantastic Voyage);* în legătură cu el există o mică istorie, fiindcă n-a fost tocmai romanul meu. Cel puţin eu nu l-am simţit al meu din toată inima.

Începuse turnarea unui film intitulat *Călătorie fantastică**, în care un submarin miniaturizat, cu un echipaj miniaturizat, rătăceşte prin fluxul sanguin al unui om aflat în comă şi caută să-l salveze din interior. Exista un scenariu, precum şi intenţia de a fi publicat sub formă de carte. Editura Bantam Books, pe atunci condusă de Marc Jaffe, deţinea drepturile de publicare şi dorea ca eu să scriu cartea.

Am ezitat. Nu mai făcusem aşa ceva şi consideram că nu mi-ar plăcea să scriu un roman care, dintr-un anumit punct de vedere, fusese deja scris. Am fost totuşi convins să citesc scenariul, iar acesta m-a intrigat. Subiectul era palpitant şi Marc continua să mă linguşească, declarând că eram singurul scriitor în care se putea încrede şi alte lucruri asemănătoare. Ca întotdeauna, flatările m-au sensibilizat şi am acceptat.

Nu mi-a luat mult timp să scriu cartea, deşi am fost nevoit să pierd destulă vreme corectând câteva dintre greşelile elementare ale scenariului. Autorii acestuia credeau că materia este continuă şi nu înţelegeau că atunci când nişte oameni sunt miniaturizaţi la dimensiunile bacteriilor, moleculele de aer neminiaturizat ar fi prea mari pentru a putea fi respirate. De asemenea, în final, echipajul abandona submarinul în corpul pacientului, sub pretextul că fusese devorat de o celulă albă. A trebuit să le explic că, devorat sau nu, submarinul se compunea din atomi miniaturizaţi care aveau să se mărească, dezintegrând omul în care fusese părăsit.

În ciuda timpului pierdut cu îndreptarea erorilor, am terminat romanul în doar şase săptămâni.

Aceea a fost partea cea mai simplă. Mult mai dificilă a fost punerea în practică a planurilor mele referitoare la carte. Novelizările (cărţi broşate scrise după scenariile filmelor) sunt simple expediente ce au menirea de a asigura publicitate filmului. După ce pelicula nu mai rulează, nu se mai aude niciodată de ele. Eu însă eram decis ca aşa ceva să nu se întâmple cu una din cărţile *mele*. Desigur, o carte a mea putea suferi un eşec comercial, aşa cum se întâmplase cu *Negustorii morţii*, dar nu admiteam să fie sacrificată în mod deliberat. Ca atare, am condiţionat scrierea cărţii de apariţia unei ediţii cartonate.

Bantam a fost de acord, totuşi ei deţineau numai drepturile pentru ediţia broşată. Trebuia să-mi găsesc o editură pentru ediţia cartonată. Doubleday nu dorea să se implice, întrucât nu avea drepturile şi pentru ediţia broşată. (Asta a fost o altă greşeală din partea lor, mai ales fiindcă urma să vină o zi, peste douăzeci de ani, când Doubleday şi Bantam aveau să facă parte din acelaşi grup editorial.)

I-am convins atunci pe cei de la Houghton Mifflin s-o publice. Austin avea mari dubii în privinţa vânzărilor, mai cu seamă deoarece ediţia cartonată apărea practic simultan cu cea broşată. L-am asigurat că în cazul meu vânzările ediţiilor cartonate nu erau afectate de prezenţa pe piaţă a celor broşate. În realitate, habar nu aveam dacă era adevărat, însă am riscat şi am avut dreptate. Ediţia cartonată se mai vinde şi astăzi, după douăzeci şi cinci de ani – recunosc, nu în cantităţi mari, dar se vinde.

Am lucrat atât de rapid, iar studiourile de filmare s-au mişcat atât de încet încât ediţia cartonată a *Călătoriei fantastice* s-a publicat la începutul anului 1966, cu şase luni înainte de lansarea filmului. Drept urmare, toată lumea a fost convinsă că filmul a fost turnat după carte. Convingerea respectivă m-a nemulţumit mult, pentru că eu lucrasem după un scenariu şi eram convins că de unul singur aş fi reuşit să realizez o carte mai bună. Ca atare, am anunţat atât în scris, cât şi verbal că romanul fusese scris după film şi nu invers. Nu cred însă că a slujit la ceva.

Pentru că tot veni vorba, filmul n-a fost rău deloc. În primul rând, a constituit debutul lui Raquel Welch*, care realmente capta atenţia spectatorilor, făcându-i să nu observe eventualele neajunsuri ale peliculei.

Ediţia broşată a cărţii a apărut simultan cu filmul şi, spre uimirea lui Bantam (şi a mea), nu s-a dovedit deloc un expedient. A continuat să se vândă mult timp după ce filmul a fost retras de pe piaţă, ba se vinde şi în ziua de azi, după zeci de tiraje suplimentare. Până acum s-au vândut câteva milioane de exemplare, acesta fiind romanul meu cu cel mai mare succes comercial după ciclul Fundaţiei.

Bineînţeles, asta n-a însemnat că m-am îmbogăţit. Deoarece nu reprezenta o lucrare originală, ci urma îndeaproape scenariul cinematografic, mi s-a oferit suma fixă de 5.000 de dolari. Abia mai târziu, când Marc Jaffe a recunoscut că avusese un succes nesperat, am mai primit un supliment de 2.500 de dolari.

În ceea ce priveşte ediţia cartonată, insistasem pentru acordarea drepturilor de autor obişnuite, din care eu căpătam un sfert, iar Hollywood-ul trei sferturi. Dorisem însă să fiu plătit direct, nu prin intermediul casei de film. A fost o mişcare inteligentă din parte-mi, întrucât am destule motive să cred că dacă Hollywood-ul ar fi primit toate drepturile, n-aş mai fi văzut în viaţa mea un bănuţ de acolo.

Mie nu-mi place *Călătorie fantastică* – este una dintre puţinele cărţi ce poartă numele meu pe copertă pe care n-aş mai reciti-o. Spun asta nu pentru că aş fi câştigat atât de puţini bani de pe urma unui roman care s-a dovedit un best-seller cu o viaţă extrem de lungă. Deoarece cartea n-a fost concepută de mine, nu cred că meritam mai mult decât am căpătat. Problema principală constă în faptul că *nu* este cartea mea.

După alţi şase ani, a apărut *Zeii înşişi*. Această carte a însemnat marea oază din pustiul anilor '60 şi '70, fiind singurul roman science-fiction scris în acei douăzeci de ani. El a fost publicat de Doubleday în 1972 și, după cum am menționat deja, a doua lui parte conține poate cea mai bună literatură scrisă de mine – creată cu ochii închiși.

A urmat nominalizarea pentru Hugo și în 1973,pentru orice eventualitate, m-am dus la Convenția Mondială organizată în Toronto. Drumul a meritat efortul, deoarece romanul a fost desemnat drept cel mai bun al anului 1972! Era al treilea premiu Hugo pe care-l obțineam și primul pentru o lucrare „proaspătă“ de ficțiune.

La momentul acela, Science-Fiction Writers of America decerna deja un alt premiu anual, denumit Nebula, iar *Zeii înșiși* l-a obținut și pe acela.

Apoi, în 1975, o tânără m-a convins să scriu o povestire science-fiction. În anul următor avea să fie sărbătorit bicentenarul independenței Statelor Unite și tânăra voia să realizeze o antologie de povestiri inedite, toate purtând același titlu „Omul bicentenar“ („The Bicentennial Man“). Am întrebat-o ce semnificație avea titlul, iar ea mi-a răspuns: „Nici una. Scrieți orice doriți“.

În consecință, intrigat de idee, am scris o povestire despre un robot care dorea să fie om, străduindu-se în această direcție vreme de două sute de ani, înainte de a fi recunoscut ca atare. Mi-a plăcut atât de mult încât, în cele din urmă, textul a fost de două ori mai lung decât se prevăzuse.

Din nou, am scris cu ochii închiși. Din păcate, antologia n-a ajuns să vadă lumina tiparului. Tânăra inițiatoare a proiectului a avut probleme financiare și sociale, iar eu am fost singurul autor care a oferit ceva publicabil.

Ca atare, am recuperat nuveleta și i-am înapoiat avansul pentru că: (a) ea avea nevoie de bani și (b) eu găsisem unde s-o public. A apărut în 1976 în *Stellar 2*, o altă antologie de texte inedite, și în final a obținut atât Hugo, cât și Nebula la categoria respectivă. A fost al patrulea premiu Hugo și al doilea Nebula.

Apropo de acest Nebula, pe trofeul respectiv ambele mele nume au fost scrise greșit. Apăream drept „Issac Asmimov“. Desigur, nu mă așteptam ca ignorantul gravor să fi cunoscut ortografia numelor mele, sau măcar să fi auzit de mine, dar cred că cei de la Science-Fiction Writers of America ar fi trebuit să verifice textul înainte de a-l da la gravat. După aceea, domnii respectivi s-au arătat foarte stânjeniți și s-au oferit să corecteze eroarea, însă nu aveam de gând să aștept cinci ani sau cât le-ar fi trebuit acelor păcălici ca să repare lucrurile. M-am mulțumit să le spun, cu superioritate, că păstram trofeul așa cum era, ca să slujească drept dovadă a puterii mintale a organizației lor.

Bineînțeles, tot în perioada respectivă am scris și romanul polițist *Crimă la ABA*.

S-ar putea bănui că, întrucât repurtasem atâtea succese, ar fi trebuit să întrevăd limpede drumul de întoarcere la producția de literatură. N-a fost deloc așa. Satisfacțiile pe care mi le oferea non-ficțiunea continuau să mă țină în robie.

104. Judy-Lynn del Rey

Judy-Lynn Benjamin (pe numele ei de fată) s-a născut pe 26 ianuarie 1943, ca fiică de medic. Viaţa i-a fost însemnată din clipa concepţiei, întrucât s-a născut cu o deficienţă genetică, fiind o pitică acondroplazică. Aceasta implică incapacitatea congenitală de formare normală a cartilajelor, astfel încât braţele şi picioarele îi erau scurte: chiar la maturitate, ea avea înălţimea de un metru şi treizeci de centimetri.

Am cunoscut-o la o convenţie science-fiction locală, în New York, pe 20 aprilie 1968. Când am văzut-o întâia oară, m-am strâmbat şi i-am întors spatele. (Îmi pare rău, dar obişnuiesc să întorc spatele unor imagini neplăcute, să-mi astup urechile cu palmele când se discută un subiect neplăcut şi chiar să părăsesc odaia când lucrurile se înrăutăţesc. Aş putea încerca să explic această reacţie prin faptul că am o natură sensibilă, însă bănuiesc că se datorează pur şi simplu faptului că doresc ca totul să fie „drăguţ“, astfel încât să nu fiu nevoit să mă simt nefericit. Nu-i una dintre însuşirile mele cele mai încântătoare.)

Pe atunci, Judy-Lynn ocupa importantul post de redactor-şef adjunct la *Galaxy* şi meseria ei era să cunoască scriitorii de science-fiction; ca atare, m-a antrenat într-o conversaţie la care, fără chef, am fost obligat să particip.

Apoi s-a întâmplat un lucru extraordinar. Nu discutam de mult timp, dar am uitat că Judy-Lynn era o pitică. Inteligenţa ei luminoasă (nu pot găsi un adjectiv mai nimerit) punea complet în umbră aspectul fizic. Trecuseră doar câteva minute şi mă simţeam excelent.

Indiferent de prima reacţie a celorlalţi, Judy-Lynn nu se comporta niciodată ca o handicapată fizic. (Odată, Lester del Rey mi-a spus: „Cred că nici nu ştie că este pitică.“) Avea simţul umorului, era voioasă, privea viaţa ca pe o sursă de amuzament şi, în scurt timp, mi-a devenit o prietenă dragă, fiind şi tovarăşa mea preferată pe durata convenţiilor la care se întâmpla să participăm amândoi.

Într-un rând, am urcat amândoi într-un lift, alături de o mamă cu băieţelul ei de cinci ani. Inocent, copilul a privit atent ceva ce nu mai văzuse niciodată, apoi a exclamat: „Uite, mamă, o femeie mică!“

Bineînţeles, Judy-Lynn nici măcar n-a clipit, dar ceea ce m-a uluit (ulterior, când am rememorat episodul) a fost faptul că eu eram atât de puţin conştient de deficienţa ei încât am privit în jur, căutând femeia mică la care se referise băieţelul.

Judy-Lynn a dus o viaţă de intelectuală. A absolvit colegiul Hunter, cu licenţă în limba şi literatura engleză, s-a specializat în opera lui James Joyce şi a obţinut mai multe diplome şi distincţii. În 1965, s-a angajat la *Galaxy*, apoi a devenit redactor-şef adjunct în 1966 şi redactor-şef în 1969.

Desigur, umorul ei nu era întotdeauna nevinovat. Era îndeajuns de inteligentă ca să descifreze în mine o anume naivitate, dorinţa de a crede în oameni şi o fire îndeajuns de relaxată ce-mi crea dispoziţia favorabilă pentru a deveni obiectul unor farse, dacă nu se ajungea la glume proaste. Prin urmare, vreme de peste doi ani, Judy-Lynn s-a străduit să ticluiască farse complicate pe seama mea. O ajuta Lester del Rey, care pe atunci lucra tot la *Galaxy*.

Astfel, Judy-Lynn mi-a trimis odată o probă de copertă pentru o nouă apariţie de la *Galaxy*, care conţinea o povestire a mea, iar numele meu era scris greşit. Bineînţeles că i-am telefonat într-o secundă, foarte îngrijorat, dar ea a insistat că numele meu *nu* era scris incorect.

Odată, am scris scenariul unei emisiuni TV, iar Judy-Lynn a pus la cale conceperea unei recenzii ce lăsa impresia că apăruse într-un ziar. Lester a scris recenzia, ticluită în aşa fel încât să mă irite. Le-am telefonat nervos, solicitând numele ziarului, ca să-i trimit o scrisoare dură.

Altă dată, am primit o scrisoare prin care eram anunţat că Judy-Lynn fusese concediată. Scrisoarea era semnată de persoana care, chipurile, îi preluase funcţia, o anume Fritzi Vogelgesang.

Am ripostat printr-o scrisoare indignată, cerând să aflu cum fusese posibil ca revista să fi renunţat la o persoană ca Judy-Lynn. Domnişoara Vogelgesang mi-a răspuns cu drăgălăşenie şi într-un stil de flirt atât de inocent încât mi-a potolit indignarea, iar în scurt timp am început să-i adresez epistole amabile. În momentul în care ajunsesem la concluzia că Fritzi era la fel de drăguţă ca Judy-Lynn, ea a dispărut brusc şi pentru totdeauna. Apoi am primit o scrisoare plină de înţepături din partea lui Judy-Lynn:

„Aşa deci, Asimov! Văd că nu ţi-a trebuit mult ca să mă uiţi şi să te arunci în braţele înlocuitoarei mele!“

Nu o concediaseră, iar Fritzi Vogelgesang fusese *ea*.

Farsa cea mai elaborată a fost atunci când, într-o dimineaţă, am primit vestea că Judy-Lynn şi Larry Ashmead fugiseră împreună, ca să se căsătorească. M-am trezit în faţa unei dileme. Pe de o parte, ştirea îmi fusese dată cu atâta seriozitate încât mi se păruse adevărată. Pe de altă parte, însă, cunoscându-i bine pe cei doi, o căsătorie între ei mi se părea cu totul nepotrivită.

Am pierdut câteva ore telefonând tuturor celor care ar fi putut să ştie ceva despre problema respectivă, dar nu m-am ales decât cu o nesfârşită frustrare. Fie că persoana căutată nu era acasă, fie îmi confirma vestea, însă fără alte detalii.

Nu-mi trecuse nici o clipă prin minte că Judy-Lynn îi convinsese pe toți de la Doubleday (și poate din toate redacțiile și editurile newyorkeze) să intre în joc. De asemenea, nu mă gândisem nici o clipă că era 1 aprilie 1970.

Exact asta și fusese: o păcăleală de 1 aprilie, în care eu căzusem cu brio. Toată lumea s-a distrat copios, ajungând să se strâmbe de râs, pe măsură ce apelurile mele telefonice deveneau tot mai agitate.

După cincisprezece ani, pe 15 aprilie 1985, Janet, eu, Judy-Lynn, Lester del Rey și Larry Ashmead am cinat la un restaurant foarte select și am celebrat „aniversarea" acelei căsătorii-fantomă.

Viața însă nu însemna pentru Judy-Lynn numai „Hai să ne distrăm cu Asimov!". Pe 2 ianuarie 1970, ea a aranjat ca Austin Olney să mă invite împreună cu familia la o cină intimă, pentru a sărbători cei cincizeci de ani pe care-i împlineam. Apoi, printr-un scenariu complicat, m-a adus la o petrecere-surpriză organizată de ea, la care participau un număr uriaș de prieteni veniți de pretutindeni.

În aceeași lună, soția lui Lester, Evelyn, a murit într-un accident de automobil, la vârsta de patruzeci și patru de ani. Evenimentul m-a bulversat, pur și simplu, pentru că fusese una dintre persoanele la care țineam cel mai mult. Lester a reușit să treacă de greaua încercare, dar cred cu toată sinceritatea că lucrurile s-ar fi agravat dacă Judy-Lynn, care le fusese prietenă apropiată, n-ar fi intervenit, sprijinindu-l cu forța și căldura ei. Lester i-a apreciat prezența și, nu după mult timp, a decis că nu dorea să se lipsească de ea. În martie 1971, Judy-Lynn Benjamin a devenit Judy-Lynn del Rey. Am participat la nuntă, cu un rânjet larg întipărit pe chip.

(Ulterior, Judy-Lynn mi-a mărturisit că fusese extrem de ispitită să întrerupă ceremonia și să-mi spună: „Este altă farsă, Asimov", fiindcă ar fi dorit să mă vadă leșinând – asta pentru că eu insistasem cât putusem de mult ca nunta aceea să aibă loc. Mi-a mai spus că se abținuse doar fiindcă știuse că mama ei n-ar fi gustat câtuși de puțin poanta.)

Mă temusem că Lester putea fi o piatră cam tare pentru ea, însă n-ar fi trebuit să-mi fac griji. Nu după mult timp, Judy-Lynn tocise toate ascuțișurile lui Lester și-l transformase într-un soț model, îmblânzit și devotat. Următorii cincisprezece ani au fost cei mai fericiți și mai încununați de succes din viața ei, dar și din a lui Lester. El a admis întotdeauna că Judy-Lynn a însemnat o schimbare importantă reflectată în toate lucrurile din care era alcătuită viața sa.

În 1973, Judy-Lynn a plecat de la *Galaxy*, mutându-se la editura Ballantine Books, care fusese înglobată în grupul editorial Random House. Imediat, a scos la iveală o altă fațetă a talentelor ei, dovedind capacitatea de a recunoaște o carte de succes și de a „crește" autori de succes.

În 1975, i s-a alăturat şi Lester, preluând redacţia cărţilor „fantasy“, în vreme ce Judy-Lynn se ocupa de science-fiction. Împreună, alcătuiau o echipă redutabilă, astfel încât, în 1977, Random House a recunoscut valoarea echipei lansând o nouă editură, Del Rey Books. Cu ea, cei doi soţi au atins noi culmi valorice, întrucât au avut cărţi în toate clasamentele de best-seller-uri, aproape permanent.

Fără îndoială, Judy-Lynn a fost forţa cea mai dominatoare şi plină de succes apărută după apogeul lui John Campbell, petrecut cu treizeci şi cinci de ani în urmă. Iar atunci când domina, n-o făcea deloc cu blândeţe. Odată, am adus nişte şpalturi pe care le corectasem şi doream să i le dau. Judy-Lynn lipsea, de aceea am lăsat şpalturile secretarei.

— Să nu le pierdeţi, i-am atras atenţia. O ştiţi pe Judy-Lynn...

— Nu vă temeţi, mi-a răspuns secretara, o cunosc foarte bine.

Vă jur că tremura când a spus-o.

Judy-Lynn a exercitat o influenţă directă asupra unora dintre scrierile mele science-fiction. La un moment dat, m-a întrebat de ce nu scriam o povestire despre un robot-femeie. Mi s-a părut o idee interesantă şi, când Ed Ferman* (care-i urmase lui Avram Davidson ca redactor-şef la *F&SF*) mi-a solicitat un text pentru un număr aniversar al revistei, am scris „Intuiţie feminină“ („Feminine Intuition“). Pe când numărul era la tipar, Judy-Lynn m-a întrebat:

— Nu te-ai apucat de povestirea aceea despre robotul-femeie?

— Ba da, i-am răspuns. Va apărea în *F&SF*.

— În *F&SF*? a ţipat ea. O voiam pentru *Galaxy*.

Am pălit.

— Adevărat? am întrebat cu inocenţă.

N-a mai insistat. Invectivele ei nu erau de genul celor folosite de Harlan, totuşi ştia mai multe sinonime pentru „idiot“ decât v-aţi putea imagina.

Cu altă ocazie, mi-a spus:

— De ce nu scrii despre un robot care munceşte pentru a câştiga bani cu care să-şi cumpere libertatea?

— Poate c-o s-o fac, am râs eu, dar am uitat convorbirea.

A venit apoi solicitarea pentru „Omul bicentenar“ şi, după ce am predat povestirea pentru antologia care, după cum v-am spus, a avut ghinionul să nu mai apară, Judy-Lynn m-a întrebat dacă mă mai gândisem la ideea unui robot care-şi cumpără libertatea.

De data aceasta, am înlemnit de spaimă. Aceea fusese sământa care dăduse naştere „Omului bicentenar“, iar eu uitasem că ea mi-o sugerase. Am încercat să-i explic situaţia, cu mai multe bâlbâieli decât aţi putea crede, iar Judy-Lynn s-a năpustit asupra mea, cu intenţia vădită (aşa mi se păruse) de a mă ucide:

— Ai dat *din nou* ideea mea altcuiva? a ţipat ea.

M-am refugiat îndărătul unei mese.

— Să-mi dai o copie, Asimov, a continuat ea, stăpânindu-se cu greutate, şi să iei povestirea înapoi!

— Cum s-o mai iau înapoi? Am vândut-o deja.

— Antologia aia n-o să mai apară niciodată. Ia povestirea înapoi!

I-am dat o copie şi a doua zi dimineaţa mi-a telefonat.

— Asimov, m-am străduit să nu-mi placă, dar e extraordinară. Ia-o înapoi!

Ei bine, în cele din urmă, am luat-o înapoi, Judy-Lynn a publicat-o într-o antologie alcătuită de ea, iar în final povestirea a obţinut premiile Hugo şi Nebula.

O recenzie afirma: „Am citit «Omul bicentenar» şi pentru o oră am revenit în Epoca de Aur a science-fiction-ului“. De ce nu sunt în stare toţi criticii să discearnă lucrurile la fel de clar?

Devenise un obicei ca Janet şi cu mine să ne aniversăm zilele de naştere invitându-i pe Lester şi Judy-Lynn la cină. Am făcut-o mereu, chiar şi în 1984, când de-abia ieşisem de două zile din spital.

Ea şi Lester au participat şi la orgia pe care am dat-o pe 2 ianuarie 1985, ca să celebrez al şaizeci şi cincilea an de „nepensionare“. Pe 18 septembrie 1985, Judy-Lynn a fost prezentă la petrecerea ocazionată de lansarea romanului meu *Roboţii şi Imperiul* (Robots and Empire)*, iar pe 4 octombrie Judy-Lynn, Lester, Janet şi cu mine am luat ultimul nostru prânz împreună, fără să ne gândim la caleaşca înaripată a timpului.

În cele din urmă, trupul a trădat-o. Pe 16 octombrie 1985, în vreme ce se găsea la birou, Judy-Lynn a suferit o hemoragie cerebrală masivă. În ciuda intervenţiilor imediate, n-a mai ieşit din comă şi a murit pe 20 februarie 1986, la vârsta de patruzeci şi trei de ani. A fost cu adevărat o femeie remarcabilă. Deseori, Janet cade pe gânduri şi-mi spune pe neaşteptate: „Mi-e dor de Judy-Lynn“. Şi mie îmi este.

105. Biblia

Dintotdeauna am fost interesat de Biblie, deşi nu-mi pot aminti că aş fi nutrit sentimente religioase, nici măcar în copilărie. Limbajul biblic deţine un ritm anume care fascinează urechea şi mintea. Bănuiesc că Biblia reprezintă o literatură de excepţie în ebraica originală sau, în cazul Noului Testament, în greacă, dar nu există nici o îndoială că Versiunea Autorizată (adică Biblia regelui Iacob*) constituie, alături de piesele lui William Shakespeare, realizarea de vârf a literaturii engleze.

Încerc, de asemenea, un soi de plăcere perversă la gândul că cea mai importantă şi influentă carte scrisă vreodată este produsul gândirii evreieşti. (Nu, nu cred că a fost dictată de Dumnezeu, tot aşa cum nici *Iliada* n-a fost scrisă de un singur autor.) Am folosit cuvântul „perversă“, deoarece reprezintă o manifestare de mândrie naţionalistă pe care nu doresc s-o simt şi împotriva căreia lupt permanent. Refuz să consider că aş putea fi altceva decât ceea ce este denumit drept „fiinţă omenească“ şi mai cred că, alături de suprapopulaţie, problema cea mai dificilă cu care ne confruntăm, în strădania de a evita distrugerea civilizaţiei şi a omenirii, este tendinţa diabolică a oamenilor de a se divide în grupuri, fiecare grup proslăvindu-se pe sine însuşi şi acuzându-le pe celelalte.

Îmi amintesc de un evreu care, odată, îşi exprima satisfacţia în legătură cu faptul că foarte mulţi evrei (procentual vorbind) câştigaseră Premiul Nobel.

— Asta te face să te simţi superior? l-am întrebat.

— Bineînţeles.

— Dar dacă ţi-aş spune că şaizeci la sută dintre cei implicaţi în pornografie şi optzeci la sută dintre escrocii de pe Wall Street* sunt evrei?

A tresărit surprins.

— Este adevărat?

— Nu ştiu. Cifrele sunt inventate de mine. Dar dacă ar fi fost adevărate, atunci te-ai fi simţit inferior?

Este mult mai uşor să găseşti motive pentru a te considera superior decât inferior. Însă unul este imaginea în oglindă a celuilalt. Aceeaşi argumentaţie care duce la obţinerea creditului personal pentru realizările adevărate sau închipuite ale unui grup artificial definit poate fi întrebuinţată ca să justifice umilinţa indivizilor pentru delictele adevărate sau închipuite ale aceluiaşi grup.

Să revenim însă la interesul pe care-l nutream faţă de Biblie. Acest lucru fusese deja certificat prin două cărticele scrise pentru Houghton Mifflin: *Cuvinte în Geneză (Words in Genesis;* 1962) şi *Cuvinte din Exod (Words from the Exodus;* 1963*)*. În ele citasem pasaje din Biblie (din „Geneză“ în prima, respectiv din „Exod“ până la „Deuteronomul“ în cea de a doua) şi arătasem felul în care pătrunseseră în limba engleză referinţele biblice. Într-o primă fază, intenţionasem să parcurg în modul acesta toată Biblia, dar cărţile n-au avut succes... aşa că m-am preocupat de altele.

Totuşi, imboldul de a scrie despre Biblie nu m-a părăsit; la un moment dat am avut ocazia de a-l menţiona la Doubleday. T. O'Conor Sloane, redactorul *Enciclopediei biografice a ştiinţei şi tehnologiei realizate de Asimov (Asimov's Biographical Encyclopedia of Science and Technology)*, care rămăsese uluit cât de bine mă descurcasem cu cartea aceea (la fel de uluit ca mine), m-a întrebat, în 1965:

— Isaac, ai putea scrie şi alte cărţi la fel de voluminoase?

— Ce ai zice de una despre Biblie? am replicat.

Sloane, care era un bun catolic şi nu avea încredere în concepţiile mele religioase, sau în absenţa lor, m-a întrebat suspicios:

— Ce fel de carte?

— Nimic despre religie ori teologie, i-am răspuns. Nu mă pricep la astea. Mă gândeam la o carte care să explice cititorului contemporan termenii şi aluziile din Biblie.

Nu s-a arătat prea entuziasmat, dar eu m-am întors acasă şi m-am apucat imediat de lucru. După ce am terminat mai multe pagini, i-am dat o copie lui Sloane. După câteva zile, am prânzit cu el şi cu Larry Ashmead. Sloane continua să dea dovadă de o totală lipsă de entuziasm. Am fost dezamăgit, însă, după ce am terminat masa, bunul şi credinciosul Larry mi-a spus că dacă Sloane refuza cartea, el (Larry) ar fi fost încântat s-o publice. M-am înveselit şi am revenit la treabă.

În cele din urmă, Sloane a refuzat-o şi Larry s-a ţinut de cuvânt.

Am avut probleme legate de titlu. Pe durata cât lucrasem la ea, folosisem titlul provizoriu *Stă scris în Biblie*. Doubleday îl considera prea sec, de aceea am propus *Călăuza în lumea Bibliei a bărbatului inteligent*, ca să fie în ton cu *Călăuza în lumea ştiinţei*. S-a considerat însă că s-ar putea naşte confuzii, întrucât cele două cărţi erau publicate de edituri diferite. Le-am sugerat atunci *Ghid în lumea Bibliei*, dar şi această denumire a fost respinsă. Departamentul Vânzări, conştient de succesul *Enciclopediei biografice*, pe care îl atribuia folosirii numelui meu, cerea insistent un titlu de genul: *Călăuza în lumea Bibliei, realizată de Asimov (Asimov's Guide to the Bible)*; acesta a şi fost folosit în cele din urmă.

Era o carte atât de groasă, încât Doubleday a decis s-o publice în două volume, mai ales că diviziunea se putea face extrem de firesc. Primul volum, referitor la Vechiul Testament, a apărut în 1968, iar cel de-al doilea, despre Noul Testament şi Apocrifele, în 1969.

Tata a primit primul volum în Florida. (Întotdeauna i-am dat câte un exemplar din fiecare carte publicată, iar el îl arăta cunoştinţelor, fără să le permită să-l atingă – trebuiau să-l privească de la distanţă. Probabil că ajunsese extrem de nepopular şi mă făcuse şi pe mine să par la fel.)

După un timp mi-a telefonat ca să-mi spună că citise numai şapte pagini, după care abandonase lectura, întrucât nu reflecta punctul său de vedere ortodox. Trebuie să vă amintiţi că era perioada în care revenise la ortodoxism, pentru a avea o ocupaţie. M-am simţit dezamăgit, pentru că reprezenta o dovadă limpede a regresului său, şi nu m-am sfiit să i-o spun.

106. A o suta carte

Spre sfârşitul anilor '60, era clar că mă apropiam de cartea mea cu numărul o sută. Pe 2 septembrie 1968, am prânzit cu Austin, care m-a întrebat dacă aveam vreun plan în legătură cu această carte specială. Nu aveam; de aceea el m-a îndemnat să vin cu o propunere, spunându-mi că trebuia să-i las pe cei de la Houghton Mifflin să o publice.

M-am gândit că modul cel mai bun de a celebra evenimentul ar fi fost să concep o carte în care să prezint extrase din cele o sută de volume. Le-aş fi grupat pe capitole, în conformitate cu diferitele domenii în care scrisesem (science-fiction, poliţist, ştiinţific, biblic etc.), iar titlul ar fi fost *Opus 100.*

Editura Houghton Mifflin s-a arătat entuziasmată, aşa că am pregătit cartea, care a fost publicată în 1969. Pe copertă trona fotografia mea, surâzând, iar într-o parte şi în cealaltă se înălţau teancuri formate din cărţile mele, amestecate în mod deliberat.

Pe 16 octombrie 1969, editura a oferit un cocteil, cu ocazia lansării cărţii. Asemenea cocteiluri apar frecvent în cărţi, sau în filme, iar în tinereţe crezusem că ele însoţesc în mod obligatoriu toate apariţiile editoriale. Acesta însă era primul cocteil dat în cinstea mea, dar pentru organizarea lui fusese necesar ca eu să scriu o sută de cărţi. Nu ştiu prea bine ce înseamnă asta...

107. Moartea

a) *Henry Blugerman* – Până în 1968, nu am cunoscut moartea – cel puţin, ea nu şi-a făcut apariţia în mijlocul familiei mele. Decesele se întâmplau altora. Îmi muriseră un unchi, o mătuşă şi un văr de vârsta mea, dar nu fuseserăm apropiaţi – nu ştiusem nici când muriseră, şi nici din ce motive. Decese surveniseră şi în familia science-fiction-ului, de pildă Cyril Kornbluth şi Henry Kuttner*.

Apoi, însă, în 1968, sănătatea tatălui Gertrudei, Henry, a început să se deterioreze rapid. Avea cancer pulmonar. Nu fumase niciodată, dar praful din fabrica de ambalaje în care lucrase mulţi ani ar fi putut constitui o explicaţie. Oricum, a fost spitalizat. Când am venit în New York, l-am vizitat pe Henry la spital, pe data de 17 februarie, şi mi-a fost clar că nu mai avea mintea limpede.

Gertrude trebuia să plece la New York pentru a-l vedea, imediat după întoarcerea mea, dar în seara zilei de optsprezece am fost anunţaţi că Henry murise. Tocmai împlinise şaptezeci şi trei de ani.

Bineînţeles, Gertrude a fost distrusă, pe de o parte pentru că-şi iubise mult tatăl şi pe de altă parte fiindcă nu apucase să-l vadă înaintea morţii. Evident, urma să plece la New York pentru înmormântare, fiind însoţită, fireşte, de mine şi de copii.

Situaţia m-a pus în faţa unei dileme majore. Detest înmormântările, nu numai pentru că urăsc lucrurile neplăcute, ci şi fiindcă sesizez o nuanţă de ipocrizie în întregul ceremonial. De îndată ce un individ moare, el este transformat într-o fiinţă exemplară, neprihănită, în totală contradicţie cu realitatea, şi toţi participanţii adoptă o atitudine de profundă durere, care poate fi complet falsă.

Odată, deoarece considerasem că era un gest necesar, am participat la funeraliile unui cunoscut şi am privit văduva, complet înveşmântată în negru, împleticindu-se printre scaunele capelei, cu ochii umflaţi de lacrimi, susţinută cu greu de cei doi fii. Fusesem uluit, întrucât ştiusem (şi majoritatea participanţilor trebuie s-o fi ştiut) că ea şi răposatul se găseau în toiul unui proces de divorţ, neplăcut şi abundând în acuzaţii reciproce.

Bănuiesc, totuşi, că asta e mai puţin important. În multe societăţi, bocetele şi tânguirile sunt obligatorii la o înmormântare, ba chiar se angajează bocitoare profesioniste ce au menirea de a spori jalea.

Pentru mine, însă, moartea nu înseamnă nimic altceva decât moarte – dispare o persoană care a fost vie –, şi cu toate că durerea şi singurătatea te pot distruge după un astfel de eveniment, consider că sentimentele respective n-ar trebui afişate în public în mod exagerat. Îmi dau seama că nu toată lumea gândeşte la fel şi nu voi mai insista asupra acestui subiect.

Oricum, aveam şi alte motive decât cele filozofice pentru a nu dori să particip la înmormântarea lui Henry. De-abia revenisem din New York şi nu mă simţeam în stare să parcurg iarăşi drumul respectiv. În plus, 19 februarie reprezenta a treisprezecea aniversare a lui Robyn şi mi se părea că ziua ei de naştere merita alt tratament. Cu toate acestea, nu puteam să nu mă duc la trista ceremonie.

De dragul lui Robyn am întârziat, totuşi, cu o zi. În dimineaţa zilei de nouăsprezece, i-am condus pe Gertrude şi David la aeroport, de unde au luat avionul spre New York. După aceea, i-am oferit lui Robyn un prânz aniversar la un local de lux şi m-am străduit din răsputeri să fie un moment plăcut pentru ea. (Viaţa trebuie trăită!) Pe douăzeci, am plecat amândoi cu maşina la New York, iar a doua zi, după înmormântare, ne-am întors toţi cu automobilul.

Pentru mine, a fost o zi absolut mizerabilă, şi nu doar pentru că Mary Blugerman, văduva, s-a străduit din răsputeri să-şi demonstreze nefericirea. Toată viaţa se scăldase în autocompătimire şi o învăţase pe biata Gertrude să procedeze la fel, dar până atunci nu mai întâlnise o ocazie atât de bună, care să-i permită să-și pună în valoare „talentele".

Desigur, apăruseră și alți membri ai familiei. (Au venit chiar și părinții mei.) Mary a înhățat-o pe Sophie, sora mai tânără a lui Henry, și a binecuvântat-o cu un discurs interminabil despre catastrofele văduviei și despre viața grea ce o aștepta de acum încolo.

Am tras-o pe Gertrude deoparte și i-am șoptit:

— N-o poți opri pe maică-ta? Sophie este văduvă de douăzeci de ani și probabil că nu-i vine ușor să înghită toate poveștile astea despre nefericire și viață grea.

— Ce vrei să spui? s-a arătat indignată Gertrude, care niciodată nu accepta ca maică-sa să fie criticată. Bărbatul Sophiei a murit când ea era încă în putere și s-a putut descurca.

Am privit-o fără să-mi cred ochilor.

— Cu alte cuvinte, susții că maică-ta s-ar fi descurcat mai bine dacă Henry ar fi murit acum douăzeci de ani și că el a dat dovadă de un egoism feroce, așteptând până ce ea a îmbătrânit?

Gertrude nu mi-a răspuns, ci mi-a întors spatele și s-a îndepărtat. Nu cred că înțelesese ideea. Atunci când o persoană care obișnuiește să se autocompătimească este absorbită de acțiunile sale, se pare că nu există absolut nici o cale prin care rațiunea să intervină. Mi-am amintit atunci că mai trecusem printr-o situație similară.

Cu douăzeci de ani în urmă, când Henry încercase să se lanseze în acea neinspirată afacere de care am pomenit, unul dintre dezastrele ce se abătuseră asupra lui fusese demisia comis-voiajorului său, Jack.

O întrebasem pe Gertrude de ce plecase Jack și ea îmi spusese:

— I-a murit socrul și i-a lăsat o mulțime de bani. Ce tip norocos!

— Vrei să spui că Jack este norocos pentru că i-a murit socrul?

— Bineînțeles, încuviințase ea. Nu-i corect! De ce trebuia să aibă el parte de moștenirea asta?

— Așadar, ai fi preferat să fi murit socrul *meu* și să-mi fi lăsat o moștenire?

Nu-mi răspunsese nici atunci. Bănuiesc că acesta era lucrul cel mai dificil de suportat la Gertrude – insistența ei de a permite autocompătimirii să fie mai importantă decât orice altceva.

Presupun că toți indivizii cunosc și perioade în care-și plâng de milă. Eu personal am cunoscut și am descris unele asemenea momente. Cu toate acestea, sentimentul respectiv mi se pare neplăcut și lipsit de demnitate și mă străduiesc din răsputeri să-l înfrânez. Îmi amintesc permanent de femeia aceea care, în perioada când eram în armată și așteptam să plec în Bikini, m-a mustrat: „Ce te face să crezi că problemele tale sunt atât de speciale?".

Rareori mi s-a întâmplat să-i ţin prelegeri lui Robyn sau să încerc să-i impun opiniile mele; totuşi, am făcut-o în această singură direcţie, temându-mă întruna să nu deprindă autocompătimirea de la maică-sa.

„Robyn“, i-am spus, „după părerea mea, toţi indivizii se simt încercaţi, la un moment dat, de milă faţă de propria persoană. Într-un asemenea caz, altora nu le va mai rămâne compasiune pentru tine. Dacă-ţi plângi prea tare de milă, nimeni nu te va mai compătimi. Dacă însă îţi înfrunţi cu mult curaj necazurile, atunci vei căpăta tot ajutorul şi compătimirea necesare.“

Mă bucur că m-a ascultat, fiindcă a crescut şi a devenit o femeie veselă, care a avut partea ei de dezamăgiri şi mizerii, dar s-a comportat întotdeauna cu bravură în faţa lor.

b) *Judah Asimov* – După cum am menţionat deja, tata a trăit vreme de treizeci de ani chinuit de dureri anginoase, luând tablete de nitroglicerină.

În 1968, ai mei au organizat o masă mare pentru a-şi sărbători nunta de aur; la puţin timp după aceea, s-au mutat în Florida, odată cu ieşirea la pensie. Când ne-am despărţit, m-am întrebat, cu o tristă resemnare, dacă urma să-i revăd vreodată. Eu nu aveam să ajung în Florida şi bănuiam că nici ei nu aveau să revină în New York. Într-adevăr, pe tata nu aveam să-l mai văd niciodată.

Pe 3 august 1969, în săptămânalul *New York Times Book Review* a apărut un excelent articol despre mine, care mă cita corect şi nu afirma prostii sau lucruri eronate. În el îmi lăudam tatăl cu toată dragostea. I-am telefonat ca să mă asigur că văzuse articolul şi, într-adevăr, îl citise. Era un individ foarte reţinut, însă în mod clar fusese mişcat şi încântat. Pe lângă altele, mi s-a plâns de durerile din piept, aşa cum făcea adesea, iar eu mi-am exprimat îngrijorarea şi l-am îndemnat să vadă un medic.

„De ce-ţi faci griji?“ a replicat el iritat. „Dacă o fi să mor, o să mor şi gata.“

A doua zi, 4 august 1969, starea lui s-a înrăutăţit. Mama l-a dus la un spital şi acolo s-a stins, la vârsta de şaptezeci şi doi de ani.

Tata dusese o viaţă grea, dar plină de reuşite. Venind în Statele Unite ca imigrant sărac, la vârsta de douăzeci şi şase de ani, reuşise să-şi educe cei trei copii, să-şi vadă fiica măritată şi fericită, mezinul la conducerea unui ziar important, iar băiatul cel mare profesor şi scriitor prolific.

Stan a plecat în Florida, a luat-o pe mama şi trupul tatei şi i-a adus în Long Island. N-am făcut o înmormântare cu mare pompă (ceremonia respectivă îi displăcea lui Stan în aceeaşi măsură ca şi mie). Am participat doar noi şi rabinul, la un cimitir din Long Island. Eu am privit chipul tatei înainte de a închide sicriul, dar Stan n-a fost în stare s-o facă.

c) *Anna Asimov* – Stan i-a găsit mamei un loc într-un foarte bun așezământ pentru bătrâni, situat numai la câțiva kilometri de locuința lui, astfel încât o putea vizita frecvent. Eu o vizitam ceva mai rar, însă o sunam periodic. Tata lăsase destui bani pentru ca ea să ducă o viață lipsită de griji, și chiar dacă n-ar fi fost așa, Stan și cu mine am fi fost oricând gata să contribuim cu fondurile necesare.

Ocazional, am făcut tot posibilul ca mama să se bucure de faima mea. Am ținut o prelegere în Long Island, sponsorizată de *Newsday*, ziarul lui Stan. El a adus-o pe mama cu o limuzină și, pe durata festivității, a instalat-o în primul rând. Mă tem că în alocuțiunea mea am glumit pe seama lui Stan, moment în care mama m-a amenințat cu pumnul. (Îmi amintesc vremea când palma ei era cu adevărat formidabilă.) După prelegere, când participanții s-au înghesuit să cumpere cărțile mele și ale altor scriitori prezenți, pentru ca apoi să ne solicite autografe, cineva a venit cu o carte la mama, care a semnat cu un aplomb deosebit.

Ulterior, am ținut altă prelegere la biblioteca Long Beach, aflată foarte aproape de așezământul mamei, și am făcut-o doar pentru ca ea să poată participa și juca rolul „mamei oratorului".

Cu toate acestea, starea ei se înrăutățea rapid. Pe 5 august 1973, când i-am telefonat, plângea și-mi pomenea întruna de tata, căruia îi simțea lipsa. Au găsit-o moartă în pat, în dimineața zilei următoare. Fusese văduvă timp de exact patru ani și două zile și mai avea o lună până la a șaptezeci și opta aniversare.

Pentru așa-numita identificare oficială era nevoie de prezența unei rude. Nu l-au putut găsi pe Stan, iar sora mea nu avea mașină; ca atare, mi-au telefonat mie și m-am dus în Long Island însoțit de Janet. A fost o experiență foarte neplăcută, cu atât mai mult cu cât era ziua de naștere a lui Janet; deoarece cu un an în urmă fusese în spital cu ocazia aniversării respective, dorisem ca acum să fie un moment cu totul special... dar nu întotdeauna lucrurile merg așa cum vrei.

Am ajuns la azil și am identificat-o pe mama, care a fost apoi preluată de cei de la pompe funebre. Mi s-a spus că urmau să vină și ai mei, de aceea am rămas să-i așteptăm. Într-adevăr, nu după mult timp, au apărut mai întâi Stan cu Ruth, apoi Marcia cu Nick.

Am trecut în revistă puținele lucruri ale mamei, ca să hotărâm ce să donăm la Armata Salvării* și ce anume să păstrăm noi ca amintiri. Eu am luat doar un pix, lăsându-i pe Stan și Marcia să-și împartă restul.

Cu toate acestea, am reușit să-mi plasez una din glumele macabre. Privindu-mi neamurile, am spus: „Dacă mama ar fi știut că azi o să fim cu toții aici, nu s-ar fi grăbit să moară." În mod neașteptat, toată lumea a râs și tensiunea s-a destrămat. Am plecat cu toții să prânzim împreună.

Pe atunci, eram oarecum îngrijorat de faptul că nu simţisem mai multă tristeţe şi durere la moartea părinţilor. Mi se părea că sunt insensibil. Existau însă explicaţii.

În primul rând, aşa cum am spus-o dintotdeauna, nu-mi plac exteriorizările exagerate ale durerii şi nu-mi place să mă dedau la lamentări gălăgioase. În al doilea rând, ambii părinţi suferiseră de inimă la bătrâneţe şi ar fi trebuit să fiu de-a dreptul naiv dacă n-aş fi întrevăzut posibilitatea unei morţi subite. Aş fi putut considera respectiva variantă drept o şansă de a scăpa de inevitabila senilitate. La urma urmelor, ambii fuseseră perfect lucizi până în ultima clipă a vieţii, şi ăsta este un lucru deosebit. N-aş fi dorit să-i văd sclerozaţi.

Consider însă că principalul motiv pentru aparenta mea indiferenţă îl constituia faptul că ştiam că pe durata vieţii nu le înşelasem speranţele; ca atare, în momentul despărţirii de ei, nu simţisem nici o fărâmă de vinovăţie, aşa cum s-ar fi întâmplat dacă aş fi fost conştient că i-aş fi dezamăgit. De asemenea, ceva mă face să cred că o durere exprimată sonor şi ostentativ ascunde un sentiment de vinovăţie.

Spre surpriza mea, mama ne lăsase o sumă considerabilă de bani, însoţită de dispoziţia testamentară de a o împărţi între noi. Evident, n-am vrut să iau nici un dolar, considerând că Stan şi Marcia (mai cu seamă Marcia) erau mai strâmtoraţi, de aceea am insistat să-i ia ei.

Stan a angajat un avocat care să supervizeze modificarea testamentului, pentru a se asigura că nu facem nimic ilegal, iar acesta mi-a spus:

— Ar fi bine să vă angajaţi şi dumneavoastră un avocat.

— De ce? l-am întrebat.

— Ca să vă apere interesele.

Am pufnit în râs şi am replicat senin:

— Este de neconceput ca eu şi fratele meu să avem o dispută pentru ceva atât de trivial precum banii. Nu-mi trebuie un avocat.

Bineînţeles, n-am angajat nici un avocat.

d) *Mary Blugerman* – Sănătatea lui Mary fusese şubredă încă de când o cunoscusem şi de atunci starea ei se înrăutăţise vizibil. Cel puţin aşa aprecia ea situaţia şi o expunea oricui dorea s-o asculte.

Henry îi lăsase însă destui bani pentru a avea parte de o bătrâneţe liniştită, iar Mary a trăit mai mult decât majoritatea celor din generaţia ei. I-a supravieţuit soţului nouăsprezece ani, locuind în acelaşi apartament în care îi făcusem curte Gertrudei cu ani în urmă, până ce, în final, slăbiciunea şi problemele de vedere au impus mutarea ei într-un aşezământ pentru bătrâni din Brooklyn.

Acolo a şi murit pe 12 februarie 1987, la vârsta de nouăzeci şi doi de ani. Gertrude se apropia de a şaptezecea aniversare şi nu avea o sănătate prea bună, așa că n-a putut veni în New York pentru înmormântare. Nici John, fratele ei, ce locuia în California, n-a putut ajunge. Robyn s-a ocupat de toate formalitățile înmormântării.

Am profitat de ocazie ca să-i telefonez Gertrudei, de care divorțasem cu mult timp în urmă, și s-o asigur că nu trebuia să-și facă griji financiare. Dacă banii lui Mary n-aveau să ajungă, intenționam să mă ocup eu de amănunțul respectiv. La urma urmelor, Mary era bunica lui Robyn, așa că n-o puteam abandona, indiferent de sentimentele mele. A fost una dintre puținele ocazii în care Gertrude mi-a spus „Mulțumesc“.

108. Viața după moarte

Moartea părinților mei ar fi trebuit să mă determine să-mi reconsider părerile în privința posibilității vieții după moarte. Ce confortabil ar fi să te aștepți ca moartea să nu fie de fapt moarte, ci o deschidere spre o viață (posibil) mai glorioasă și să simți în plus că vei fi capabil să-ți revezi părinții și alte ființe dragi, poate chiar în deplinătatea forțelor lor.

Tocmai pentru că asemenea gânduri sunt atât de reconfortante și stimulative, alungându-ne ideea, altfel oribilă, a morții, tocmai de aceea, repet, viața după moarte este acceptată de o vastă majoritate de oameni, în ciuda absenței totale a oricăror dovezi ale existenței ei.

Cum a început totul? ne-am putea întreba. Ei bine, părerea mea – desigur, o simplă speculație – e următoarea:

Din câte știm, specia umană este singura care înțelege inevitabilitatea morții, nu doar în plan general, ci și în cazul fiecărui individ. Indiferent cum ne-am proteja împotriva atacurilor, accidentelor și infecțiilor, în cele din urmă cu toții vom muri prin simpla șubrezire a trupurilor – iar asta *o știm*.

Trebuie să fi existat o vreme când această conștientizare a început să pătrundă în comunitatea omenească, iar ea trebuie să fi provocat un șoc teribil. Practic, a fost vorba de „descoperirea morții“. Gândul morții ar fi fost suportabil dacă ai fi considerat că, în realitate, ea nu exista; că nu era decât o iluzie. După moartea *aparentă* a unei persoane, aceasta continua să trăiască în alt mod și în alt loc. Fără îndoială, o asemenea credință era încurajată de faptul că morții apar adesea în visele prietenilor și rudelor, iar aparițiile din vise puteau fi interpretate drept urme, sau spectre ale „mortului“ ce continua să trăiască.

În felul acesta, speculațiile legate de viața de apoi au devenit tot mai complexe. Grecii și evreii considerau că, în bună parte, lumea morților (Hades sau Sheol) era un loc întunecat și sumbru. Existau regiuni speciale, unde erau chinuiți cei care făcuseră rău în timpul vieții (Tartar), ca și regiuni de desfătări pentru aceia care-i bucuraseră pe zei (Câmpiile Elizee sau Paradisul). Extremele respective erau înțelese și acceptate de indivizii care doreau să-și vadă faptele răsplătite, iar pe dușmanii lor pedepsiți, dacă nu în această lume, atunci cel puțin în următoarea.

Pentru cei care nu înghițeau aceste aiureli, imaginația era solicitată în a concepe un loc final de odihnă al celor răi sau al tuturor oamenilor, indiferent cât de buni ar fi fost. Astfel a apărut noțiunea modernă de Iad, ca loc de eternă pedepsire a ticăloșilor. Acesta e visul idiot al unui sadic, altoit pe un Dumnezeu proclamat drept bun și atotiertător.

Totuși, imaginația n-a reușit niciodată să construiască un Rai adecvat. Paradisul musulman are huriile sale, permanent disponibile și veșnic virgine, transformându-se astfel într-un bordel nonstop. În Raiul nordicilor, eroii benchetuiesc în Valhalla* și se luptă între ei, ceea ce te duce cu gândul mai mult la un bar combinat cu un câmp de bătălie. Iar Raiul nostru este de obicei zugrăvit drept locul unde toți sunt înzestrați cu aripi și ciupesc corzile harfelor, pentru a înălța nenumărate imnuri de laudă la adresa Domnului.

Ce ființe, deținând doar un dram de inteligență, ar putea suporta mult timp vreunul din aceste Raiuri, sau altele inventate de diverse popoare? Unde există paradisul în care să ai ocazia să citești, să scrii, să explorezi, să duci conversații interesante, să faci cercetări științifice? N-am auzit niciodată de așa ceva.

Dacă veți citi *Paradisul pierdut* de John Milton*, veți constata că Raiul lui este descris sub forma unui imn de laudă înălțat Domnului. Nu-i de mirare că o treime dintre îngeri s-au răzvrătit. După ce au fost exilați în Iad, ei au început să desfășoare activități *intelectuale* (citiți poemul, dacă nu mă credeți), și eu bănuiesc că, Iad sau nu, s-au simțit acolo mai bine. Când l-am citit, am fost de partea lui Satan și l-am considerat eroul principal, indiferent dacă Milton a intenționat ori nu acest lucru.

Totuși, care este credința *mea*? Deoarece sunt ateu și nu cred în existența lui Dumnezeu sau a lui Satan, a Iadului sau a Raiului, presupun că după moarte urmează o eternitate de inexistență.

Poate că unii se întreabă dacă aceasta nu este o credință sumbră și lipsită de speranțe. Cum se poate trăi cu spectrul inexistenței deasupra capului?

Eu nu-l consider un spectru. Nu e nimic înspăimântător într-un somn etern și lipsit de vise. Oricum, mi se pare mult mai acceptabil decât chinurile veșnice ale Iadului, ori decât plictiseala veșnică a Raiului.

Și dacă greșesc? Aceeași problemă a fost ridicată și în fața lui Bertrand Russell*, faimosul matematician, filozof și ateu. El a fost întrebat:

— Ce veți face dacă, după ce veți muri, vă veți trezi în fața lui Dumnezeu?

Iar bravul campion al ateismului a răspuns:

— Aş zice: „Doamne, trebuia să-mi fi dat mai multe dovezi ale existenţei tale!".

Acum două luni, am avut un vis pe care mi-l amintesc extrem de limpede. (De obicei, nu ţin minte visele.)

Am visat că murisem şi ajunsesem în Rai. Am privit în jur şi am ştiut unde mă aflam – pajişti verzi, nori pufoşi, văzduh înmiresmat şi sunete îndepărtate şi fermecătoare ale corurilor cereşti. Iar un înger îmi surâdea larg, în semn de bun venit.

— Aceste e Raiul? l-am întrebat uimit.

— Da, a încuviinţat îngerul.

— Trebuie să fie o greşeală, am rostit (iar la trezire am fost mândru de integritatea mea). Eu n-am ce căuta aici. Eu sunt ateu.

— Nu-i nici o greşeală.

— Cum pot ajunge aici, dacă sunt ateu?

— *Noi* decidem cine ajunge aici, a replicat sever îngerul, nu tu!

— Am înţeles, am dat eu din cap. După aceea, am privit în jur, am căzut pe gânduri, iar într-un târziu m-am întors către înger şi l-am întrebat: Există vreo maşină de scris pe care s-o pot întrebuinţa?

Semnificaţia visului mi-a fost clară. Simţeam că Raiul se confunda cu actul scrisului, iar eu fusesem în paradisul acesta de peste o jumătate de secol şi o ştiusem din capul locului.

Un al doilea amănunt semnificativ este remarca îngerului că Raiul, iar nu omul decide cine va ajunge acolo. Bănuiesc că asta înseamnă că, dacă n-aş fi fost ateu, aş fi crezut într-un Dumnezeu dispus să-i mântuie pe oameni, judecându-i pe baza existenţei lor, luată în totalitate, nu după spusele lor. Cred că Domnul ar fi preferat un ateu cinstit şi corect, unui predicator care rosteşte Dumnezeu, Dumnezeu, Dumnezeu, însă păcătuieşte la fiecare pas.

Aş fi dorit, de asemenea, un Dumnezeu care să nu permită existenţa Iadului. Tortura infinită poate reprezenta o pedeapsă doar pentru răul infinit, iar eu nu cred că există aşa ceva, nici chiar în cazul lui Hitler. În plus, dacă majoritatea guvernelor lumii ar fi îndeajuns de civilizate pentru a elimina tortura ori alte pedepse crude, inumane, ne-am putea aştepta la altceva decât la un Dumnezeu atotiertător?

Cred că dacă ar exista viaţă după moarte, pedepsirea răului ar fi rezonabilă şi ar avea o durată finită. Mai cred că pedepsele cele mai îndelungate şi chinuitoare ar trebui rezervate acelora care l-au defăimat pe Dumnezeu, inventând Iadul.

Toate acestea nu sunt însă decât jocuri intelectuale. Opiniile mele sunt ferme. Sunt ateu şi, după părerea mea, moartea este urmată de un somn veşnic şi lipsit de vise.

109. Divorțul

Pe măsură ce anii ’60 se apropiau de sfârșit, Gertrude și cu mine constatam că relația noastră devenea din ce în ce mai insuportabilă. Situația se înrăutățise prin faptul că, în 1967, Gertrude a fost afectată de artrită reumatică, care se manifesta prin crize aleatorii și extrem de dureroase. Este imposibil să fii permanent încercat de dureri și să rămâi rațional.

Pe de altă parte, eu devenisem tot mai absorbit de munca mea și Gertrude rămânea tot mai mult timp singură. N-o puteam învinui pentru că detesta așa ceva. În plus, deși contul din bancă sporea întruna, îmi dădeam seama că ea considera că situația noastră nu se îmbunătățea. Mie îmi plăcea să stau acasă și să duc un trai mai degrabă modest. Nu doream decât o mașină de scris în stare de funcționare și coli de hârtie, iar banii puteau rămâne în bancă.

În 1970, am ajuns să cred că viața pe care o duceam o împingea pe Gertrude la disperare; știind că eu nu mă puteam schimba, mi se părea că nu exista decât o singură soluție – divorțul. Eram de acord să-i dau jumătate din banii aflați în bancă, plus casa (complet achitată), cu tot ceea ce conținea, mai puțin lucrurile din biroul meu. De asemenea, acceptam să-i acord – în viziunea mea – o pensie alimentară generoasă.

Pe atunci, David avea optsprezece ani, iar Robyn cincisprezece și tocmai intra la liceu. Aș fi preferat să aștept până împlinea optsprezece ani și intra la colegiu, dar nici eu și nici Gertrude n-am fi rezistat.

După ce am decis împreună ca eu să părăsesc casa, mi-am închiriat un apartament în apropiere și am început procedura de divorț. Spre totala mea surprindere, Gertrude a fost de acord numai cu o separare legală. Se părea că dacă doream un divorț, trebuia să ajungem la tribunal, unde – ea mi-o spusese foarte clar – ar fi făcut tot posibilul să-mi ia toți banii.

Era oribil. În statul Massachusetts, singurele motive de divorț erau nebunia, infidelitatea și cruzimea. Nebunia și infidelitatea ieșeau din discuție; în schimb, avocatul mi-a spus că dacă-i povesteam pur și simplu episoade din căsnicia noastră, el putea extrage destulă cruzime pentru a satisface juriul. Am refuzat, de-a dreptul iritat. Nu intenționam s-o acuz pe Gertrude de așa ceva.

Atunci, a sugerat avocatul, ar fi trebuit să merg într-un stat unde erau posibile divorțurile fără temei și unde îmi puteam susține poziția în condiții îndeajuns de rezonabile, fără a fi nevoie să devin rezident *doar* pentru obținerea divorțului. Evident, cea mai bună alegere era New York-ul, unde, la urma urmelor, crescusem și unde se aflau majoritatea editurilor cu care colaboram (mai cu seamă Doubleday).

Am făcut pregătirile necesare şi, pe 3 iulie 1970, am venit cu un camion, mi-am încărcat echipamentul de scris, cărţile, rafturile şi cele trebuincioase traiului, şi am plecat spre Manhattan.

Evident, lucrurile nu s-au încheiat aici. Ceea ce a urmat a fost cu adevărat neplăcut, fiindcă Gertrude a angajat un avocat care a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a mă scoate din sărite. De exemplu, în două ocazii diferite, m-a citat la tribunal, dar, în timp ce zoream spre Boston pentru a fi prezent, a obţinut o amânare şi, când am ajuns, am fost nevoit să mă întorc la New York.

Nu am renunţat, totuşi, iar divorţul a fost pronunţat după trei ani şi patru luni. În plus, judecătorul i-a atribuit Gertrudei mai puţin decât îi oferisem iniţial. Avocatul meu jubila, nu însă şi eu. I-am spus că nu voiam s-o înşel şi i-am oferit în mod voluntar suma propusă.

În felul acesta, am devenit liber.

Aş vrea să adaug un post-scriptum. În acele ultime şi nefericite luni premergătoare plecării, tocmai scriam *Comoara de glume a lui Isaac Asimov (Isaac Asimov's Treasury of Humor)*. Vă provoc s-o citiţi şi să-mi arătaţi porţiunile care reflectă starea mea de spirit de atunci. Răspunsul este simplu. În timp ce o elaboram, nu eram nefericit. Scrisul, aşa cum cred că am mai spus-o, constituie pentru mine balsamul perfect.

110. A doua căsătorie

Nu am sosit în New York nepregătit. Îi solicitasem ajutorul lui Janet Jeppson, cu care corespondam de unsprezece ani. Ea mi-a găsit un mic apartament pe Strada Şaptezeci şi doi, la numai patru cvartale de propriul ei apartament. Când m-am mutat, am trăit exact aceeaşi senzaţie pe care o avusesem în prima noapte petrecută în dormitorul cazărmii, în 1945. Ba nu, m-am simţit mult mai rău. La încorporare, avusesem douăzeci şi cinci de ani şi ştiusem că în cel mult doi ani urma să redevin civil şi să-mi reiau ocupaţiile anterioare. Acum aveam cincizeci de ani şi mă dezrădăcinasem total.

Priveam cu jale cele două încăperi pe care le închiriasem. Biblioteca încă nu-mi sosise, aşa încât nu puteam lucra nimic serios. Era week-end-ul Zilei Independenţei, deci editurile nu funcţionau.

Janet, care îmi completase bucătăria cu nişte tacâmuri şi produse alimentare esenţiale pentru început, era alături de mine în vreme ce inspectam locuinţa. Janet este o femeie remarcabil de sensibilă şi nu încape îndoială că a simţit vinovăţia ce mă măcina din cauză că îmi părăsisem familia precum şi singurătatea pe care o încercam. Cu delicateţe, mi-a spus că nu avea pacienţi în timpul week-end-ului şi că, dacă doream, puteam sta la ea în ziua aceea. Astfel, avea să fie mai vesel.

Şansa respectivă m-a încântat. Blândeţea lui Janet a uşurat enorm tranziţia. Nu uitaţi că, în momentul sosirii mele în New York, noi doi eram mai mult decât simpli prieteni. Corespondenţa ce se întinsese pe durata a unsprezece ani constituise în sine o idilă. Janet scria misive lungi şi fascinante, pe care le expedia pe adresa Facultăţii de Medicină, pentru a evita întrebările neplăcute din partea Gertrudei, iar eu mă duceam cel puţin o dată pe săptămână la facultate, mai mult ca să ridic scrisorile decât din alte considerente. În plus, discutam frecvent la telefon.

În mod limpede, Janet era la fel de inteligentă ca mine, iar opiniile şi filozofia ei se apropiau mult de ale mele. Scrisorile erau absolut minunate. (Janet încă le mai păstrează pe undeva şi ocazional le reciteşte.)

Cred că se îndrăgostise de la început de mine. Nu avea un soţ sau o familie care să o reţină. În plus, ea citise tot ceea ce publicasem şi textele îi plăcuseră chiar înainte de a ne cunoaşte. Bănuiesc că şi eu o iubeam, dar, bineînţeles, în cazul meu funcţiona cenzura – fiind însurat, aveam sentimentul că n-ar fi trebuit să fac ceva nelalocul lui.

Aş dori să subliniez faptul că nu eram un monument de fidelitate. (Gertrude, sunt sigur de asta, era. Nu m-am gândit niciodată să investighez problema, totuşi nu am dubii în ceea ce o priveşte.)

Când mă însurasem, fusesem total lipsit de experienţă sexuală, iar în următorii unsprezece ani nu avusesem nici o legătură extraconjugală, în ciuda ocaziilor ivite în armată sau la convenţii. Cu toate acestea, nu rămâneam chiar indiferent în faţa tentaţiilor şi, în cele din urmă, au apărut ocazii când unele tinere şi-au făcut foarte clare intenţiile, iar posibilităţile existau şi... am cedat.

Momentul respectiv a fost important. În relaţia cu Gertrude, nu mă simţisem niciodată ca având talente deosebite în arta sexuală, dar alte tinere păreau, spre uluita mea încântare, de-a dreptul impresionate. Îmi dau seama că talentele sexuale nu reprezintă un aspect căruia un „intelectual“ ca mine ar trebui să-i acorde prea multă valoare, totuşi este greu să te lupţi cu mândria biologică. Să fiu sincer, problema respectivă m-a ajutat să cresc şi mai mult în proprii mei ochi şi mi-a adus fericire.

Aş fi putut cu uşurinţă să mă transform într-un Don Juan. Deţineam impulsul respectiv, dar... nu aveam timpul necesar. Scrisul se situa pe primul loc şi, întrucât era vorba de cantităţi impresionante, ocaziile de a mă angaja în diverse aventuri au apărut doar rar. N-am regretat, fiindcă, în cazul meu, chiar şi sexul ocupa locul al doilea, după scris.

În plus, nu se punea problema „iubirii“. În acele zile ale anilor ’50, fiecare aventură nu era nimic altceva decât o aventură... atât din partea femeii, cât şi din partea mea. La urma urmelor, între noi nu exista nimic comun, cu excepţia unei trecătoare atracţii sexuale.

Janet era altfel. Desigur, considerasem prezenţa ei interesantă şi încântătoare când fuseserăm împreună la Convenţia Mondială din Pittsburgh, în 1960, şi apoi la cea din Washington, în 1963. (Îmi amintesc că, în Washington, am evadat pentru o vreme de la convenţie ca să vizităm Casa Albă şi nişte muzee.) Apoi, în 1969, când Gertrude şi Robyn erau plecate în Anglia cu nişte prieteni, iar David se găsea în liceul lui din Connecticut, Janet a venit în Boston. A tras la un hotel din apropierea locuinţei noastre şi, timp de două zile, am mers cu automobilul prin partea de nord-est a Massachusetts-ului, vizitând locuri precum Salem şi Marblehead. Alături de ea, am uitat realmente de scris, unica ocazie de acest fel pe care mi-o reamintesc, fără să mă gândesc prea mult. Ba chiar este posibil ca acele două zile să fi reprezentat momentele cele mai lipsite de griji din viaţa mea, pentru că nu mă zorea nimic – nici prăvălia părinţilor, nici şcoala, nici slujba, nici familia... şi nici chiar scrisul. Pentru o scurtă perioadă, lumea a însemnat Janet.

Crucială nu era însă prezenţa ei fizică, de altfel încântătoare, ci potrivirea minţilor şi personalităţilor noastre. Mai exact, această potrivire ne-a făcut pe fiecare în parte să simţim cât de importantă este pentru noi prezenţa fizică a celuilalt. Scrisorile ar fi fost îndeajuns ca să mă facă să tânjesc după Janet, chiar dacă n-aş fi văzut-o niciodată, şi ştiu că ea încerca acelaşi sentiment.

Dar, după ce m-am mutat în New York şi am petrecut cu ea week-end-ul de Ziua Independenţei, a dispărut orice îndoială în această privinţă. O iubeam pe Janet, ea mă iubea şi amândoi eram conştienţi de acest lucru. În mintea mea, era limpede că aveam s-o cer în căsătorie de îndată ce ar fi fost posibil din punct de vedere legal.

Mai mult decât atât, pe măsură ce procedurile legale ocazionate de divorţ se prelungeau interminabil, părea lipsit de sens să menţinem locuinţe total separate. M-am mutat la ea, folosind apartamentul închiriat drept birou de lucru.

Pe durata acelei mizerabile perioade de nesiguranţă care a precedat divorţul, Janet a fost pentru mine un reazem de nădejde, ce-mi insufla putere. Nu m-a zorit niciodată; nu m-a silit să fac nimic prostesc care să grăbească pronunţarea divorţului; a părut perfect de acord să prelungească această situaţie nelalocul ei pe tot restul vieţii. Dacă Gertrude îmi îngreuna viaţa, Janet mi-o uşura într-o măsură chiar mai mare.

Când, în cele din urmă, divorţul a fost pronunţat, eu (nu Janet) am insistat să ne legalizăm situaţia. Ne-am căsătorit pe 30 noiembrie 1973. O ceremonie civilă părea ternă, totuşi nici unul nu doream o nuntă religioasă, aşa că am fost cununaţi în salonul lui Janet de către Edward Ericson, unul dintre liderii Societăţii Culturale Etice, care avea sediul la câteva cvartale depărtare.

În clipa când scriu aceste rânduri, Janet şi cu mine suntem căsătoriţi de şaptesprezece ani, iar eu am venit în New York de douăzeci de ani. Aş putea adăuga că în tot acest timp am fost extraordinar de fericiţi şi că ne iubim la fel de mult ca întotdeauna. Eu continuu să fiu ocupat până peste cap cu munca mea, dar Janet are o carieră profesională proprie. A fost o psihiatră şi o psihanalistă iscusită, iar după pensionare a continuat să scrie, având succes, independent de mine.

Amândoi lucrăm în apartamentul nostru – unul mai mare, în care ne-am mutat în 1975, după ce am renunţat la cabinetul separat pe care-l deţinusem timp de cinci ani. Suntem permanent împreună, chiar şi atunci când lucrăm în colţuri opuse ale locuinţei. În plus, răbdarea şi sensibilitatea lui Janet sunt remarcabile, ea acceptându-mi toate defectele cu o iubire neclintită. Sunt sigur că şi eu le-aş îngădui pe ale ei, cu tot atâta iubire, dacă ar avea vreunul.

Desigur, la început, căsătoria nu a fost uşoară pentru Janet. În momentul acela, ea avea patruzeci şi şapte de ani şi pe toată durata vieţii de adult se întreţinuse singură, având succes în profesiunea practicată. Nu ştia cum avea să se adapteze măritişului şi, înainte de ceremonie, a plâns toată ziua. Speriat, am întrebat-o ce se întâmpla.

— Nu mă pot stăpâni, Isaac, mi-a răspuns. Am senzaţia că-mi voi pierde identitatea.

— Prostii! i-am spus cu fermitate. N-o să-ţi pierzi identitatea, ci o să-ţi câştigi utilitatea.

A izbucnit încântată în râs şi aşa s-au terminat lucrurile.

În ceea ce priveşte relaţia noastră amoroasă, vă poftesc să ţineţi cont de următorul episod:

În 1986, portarul imobilului în care locuim mi-a întins ziarul *Post* şi mi-a spus:

— Sunteţi pe pagina şase.

Am suit în apartament, fluturând ziarul şi am rostit încântat:

— Janet, Janet, am ajuns şi în *Post*!

— De ce? m-a întrebat surprinsă. (Noi nu citim *Post*.)

— M-au prins sărutând o femeie.

Janet a clătinat din cap (ea cunoaşte toate jalnicele mele flirturi) şi a replicat:

— De câte ori ţi-am zis să fii atent?

I-am întins ziarul. Fuseserăm împreună la o recepţie ocazionată de lansarea unei cărţi de ştiinţă, iar la un moment dat mă sărutasem cu Janet (ceva ce facem frecvent, chiar în public). Un reporter de la *Post* ne zărise şi comentase maliţios pe marginea obiceiurilor „sexagenarilor“, deşi pe atunci Janet nu avea decât cincizeci şi nouă de ani.

— Vezi? i-am spus. Asta-i societatea în care trăim. Dacă un bărbat îşi sărută soţia în public, îl dă la ziar.

111. *Călăuza în lumea lui Shakespeare*

Mutarea mea în New York nu mi-a stopat scrisul. Recunosc că de fiecare dată când viaţa mea s-a modificat în chip radical, mi-am făcut griji dacă voi putea să continuu să scriu în acelaşi ritm, totuşi temerile acelea au fost întotdeauna lipsite de temei.

După ce am terminat *Călăuza în lumea Bibliei*, m-am simţit nemulţumit. Lucrasem timp îndelungat la carte şi-mi plăcuse atât de mult, încât detestam să mă opresc. M-am întrebat dacă n-aş fi putut face ceva comparabil, în privinţa plăcerii, şi atunci mi-a venit ideea... Care este singura parte a literaturii engleze comparabilă cu Biblia? Evident – piesele lui William Shakespeare.

Ca atare, în 1968, am început să scriu *Călăuza în lumea lui Shakespeare (Asimov's Guide to Shakespeare)*, intenţionând să parcurg cu atenţie toate piesele, explicând aluziile şi arhaismele şi discutând toate referinţele ce implicau istorie, geografie, mitologie sau orice alte domenii care mi se păreau că puteau fi analizate.

Am început lucrul chiar înainte de a-i anunţa pe cei de la Doubleday în legătură cu planul meu, ca să nu mai pomenesc de semnarea vreunui contract. După ce am terminat de analizat *Richard al II-lea*, i-am arătat lui Larry Ashmead ce scrisesem şi am continuat munca înfrigurat.

Din tot ceea ce am publicat, cel mai mult mi-a plăcut lucrul la autobiografii. La urma urmelor, ce subiect poate fi mai interesant decât propria-mi viaţă? Făcând abstracţie de autobiografii, *Călăuza în lumea lui Shakespeare* mi-a oferit momentele cele mai fascinante din viaţă. Îl iubeam pe Shakespeare din copilărie, iar lectura lui atentă, rând cu rând, urmată de explicarea detaliată a celor citite a fost o adevărată desfătare.

Am fost recompensat pentru asta. La scurtă vreme după ce m-am mutat în New York şi imediat după ce s-a sfârşit week-end-ul de Ziua Independenţei, când Janet a revenit la pacienţii ei, am primit şpalturile cărţii – *o mulţime* de şpalturi, deoarece cartea avea o mie cinci sute de pagini. Asta mi-a oferit ceva de făcut, tocmai când aveam cu adevărat nevoie să-mi țin mintea ocupată, pentru a nu mă mai gândi la vinovăție și insecuritate.

Pentru aceia dintre cititori care nu știu, șpalturile sunt foi lungi pe care este tipărit conținutul unei cărți; de obicei, o foaie de șpalt cuprinde cam două pagini și jumătate de carte. Autorul trebuie să le citească atent, căutând să observe erorile făcute la tipar și propriile inadvertențe de exprimare. Rolul șpalturilor este de a oferi o garanție că versiunea finală a cărții nu va conține greșeli.

Bănuiesc că majoritatea autorilor consideră șpalturile un chin; nu este însă și cazul meu, deoarece socotesc că astfel am ocazia de a citi ceea ce am scris. Problema este că nu sunt un corector bun, fiindcă citesc prea repede. Citesc o frază dintr-o dată. Dacă există litere greșite sau puse în locuri greșite, litere lipsă sau în plus, nu le observ. Eroarea măruntă se pierde în corectitudinea generală a frazei. Trebuie să mă silesc să privesc fiecare cuvânt, fiecare literă separat, dar dacă mă relaxez pentru o singură clipă încep iarăși să mă grăbesc.

În opinia mea, corectorul ideal ar trebui să cunoască perfect ortografia, punctuația și gramatica și să fie ușor dislexic.

Călăuza în lumea lui Shakespeare realizată de Asimov a fost publicată în două volume, în 1970. De câte ori o privesc sau o întrebuințez, mă simt transportat în acele zile de început în New York, ce mă făceau să mă simt nesigur în privința viitorului și ușor înspăimântat.

112. Adnotările

Pe 16 iulie 1965, am prânzit cu Arthur Rosenthal, redactor la Basic Books, editura ce publicase *Călăuza bărbatului inteligent în lumea științei*. Ne însoțea Martin Gardner, o persoană pe care o admiram în mod deosebit. Citisem (și dețineam) toate cărțile sale pe care le putusem găsi. Îi parcurgeam cu aviditate rubrica „Amuzamente matematice“ din revista *Scientific American*.

Cartea cea mai de succes a lui Gardner fusese *Alice adnotată*. Ea includea cărțile *Alice în Țara Minunilor* și *Peripețiile Alicei în lumea oglinzii*, reproducând ilustrațiile originale făcute de Tenniel. Pe fiecare filă a cărții, Gardner discuta toate aspectele implicate de anumite rânduri, pe care le considera demne de a fi comentate. Era o carte fascinantă și o lecturasem de câteva ori.

Am adus vorba despre ea la prânzul cu pricina și Gardner (care era suficient de amabil pentru a declara că și el îmi admira cărțile – iar de atunci am rămas buni prieteni) mi-a spus că, dacă doream cu adevărat să trăiesc niște momente minunate, trebuia să găsesc o carte care îmi plăcea foarte mult și s-o adnotez.

Într-un fel, *Călăuza în lumea Bibliei* și *Călăuza în lumea lui Shakespeare* erau adnotări, dar, desigur, nu aveam posibilitatea de a include textele integrale ale Bibliei sau pieselor lui Shakespeare. Puteam doar să citez pasaje selectate. Cu toate acestea, noțiunea unor adnotări reale nu mi-a părăsit mintea.

Și de ce nu? Cărțile despre Biblie și Shakespeare îmi dăduseră curaj. Până atunci, îmi limitasem non-ficțiunea în principal la domeniul științific, iar când mă aventurasem în afara acestuia, așa cum se întâmplase în cazul istoriilor, scrisesem cărți pentru adolescenți, care nu trebuiau să fie foarte profunde.

Totuși, cărțile despre Biblie și Shakespeare depășeau cu mult ceea ce poate că ar fi fost considerat domeniul meu de excelență, adresându-se adulților. Eram pregătit să fac față unor cronici ostile de felul: „De ce nu se limitează Asimov la prostiile lui science-fiction și se bagă în domenii despre care nu știe nimic?“.

M-am ales și cu câteva asemenea remarci. Îmi amintesc de o scurtă și disprețuitoare recenzie semnată de un profesor de literatură de la un colegiu, care afirmase destul de limpede că socotea că lucrarea mea despre Shakespeare nu merita nici un comentariu. Recenzia a apărut în suplimentul duminical al ziarului *Times*; deși de atunci au trecut două decenii, ori de câte ori mă gândesc la ea, mi-e imposibil să nu mă simt iritat.

Recent, am întâlnit un elev de la colegiul respectiv și l-am întrebat dacă-l cunoștea pe profesor (al cărui nume mi-l amintesc perfect, dar nu-l voi menționa). Da, îl cunoștea.

— Cum l-ai putea descrie? l-am întrebat.

— Mic și îngâmfat, mi-a răspuns elevul.

— Perfect, așa mi-l închipuisem și eu.

Cu toate acestea, cărțile au supraviețuit și au fost în general bine primite, deși nu erau genul care să cunoască tiraje uriașe. Până în momentul revenirii mele în New York căpătasem destulă încredere în capacitatea mea de a scrie despre orice subiect care mă atrăgea, fără să mă aștept să fiu „desființat“.

Așa s-a făcut că, în prima săptămână petrecută acolo, m-am gândit că aș fi putut face orice, fără să fiu împiedicat. Nu aveam familie, iar Janet era ocupată cu pacienții. Am pornit pe Fourth Avenue, care în anii ’70 continua să fie ticsită de librării cu cărți la mâna a doua și anticariate, și acolo mi-am îndeplinit visul dintotdeauna. M-am plimbat printre rafturile prăfuite ale unei asemenea prăvălii, uitându-mă la cărțile vechi.

Am descoperit un *Don Juan* de Byron*. În casa Blugerman-ilor existase un exemplar al acestei cărți. Pe vremuri, încercasem s-o citesc diminețile, când mă deșteptam înaintea tuturor, dar nu mi se permitea să fac absolut nimic, ca să nu-l trezesc pe John, întrucât acesta, spunea maică-sa, „trebuia să-și facă somnul de douăsprezece ore". Din câte îmi dădusem seama, ea vorbea cu toată seriozitatea. Ediţia din biblioteca Blugerman era însă tipărită cu litere minuscule, iar mediul înconjurător inspira atâta deprimare încât nu mă putusem concentra asupra lecturii.

Acum se părea că aveam o ocazie mai bună. N-am fost niciodată un individ care doarme mult. Nu reuşeam să stau în pat mai mult de cinci ore pe noapte, iar în noul apartament aveam insomnii. Ei bine, dacă tot nu puteam aţipi, ce rost avea să mă mai chinuiesc încercând? Eram singur. Puteam citi toată noaptea. Cine m-ar fi oprit?

În noaptea aceea, m-am suit în patul meu de calitate îndoielnică (care nu-mi aparţinea, ci făcea parte din mobilierul apartamentului), am deschis *Don Juan* şi m-am apucat să citesc. De-abia terminasem prologul, în care Byron îi defăima pe Robert Southey*, William Wordsworth* şi Samuel Taylor Coleridge*, şi deja îmi ardeau degetele. Îmi aminteam cuvintele lui Martin Gardner şi doream să fac o adevărată carte de adnotări. Voiam ca Doubleday să scoată o ediţie a lui *Don Juan* comentat de mine, care să-i explice cititorului american contemporan toate aluziile clasice şi referinţele.

A doua zi, m-am dus la editură şi i-am vândut ideea lui Larry Ashmead, apoi m-am apucat imediat de treabă. Gardner avusese dreptate. Era extraordinar de plăcut. David m-a vizitat pe când eram cufundat în urmărirea lui Byron şi doar cu chiu, cu vai am reuşit să petrec ceva timp cu el. Doream numai să lucrez. Această „manie" făcea din mine un tată incompetent sau, în formularea mai blândă a lui Robyn, unul *ocupat*.

Ştiam că volumul n-ar fi avut căutare, lucru de care şi editura era conştientă. La urma urmelor, gustul publicului nu se mai îndrepta către poezia romantică a perioadei post-napoleoniene. Din alt punct de vedere, cartea ar fi trebuit să coste mult – prea mult pentru imensa majoritate a cititorilor. Ţineam totuşi s-o scriu, iar Doubleday dorea să-mi facă plăcere.

Cartea a apărut în 1972. N-o puteam intitula *Don Juan adnotat* fiindcă editura Clarkson Potter (o filială a grupului editorial Crown Publishers), care tipărise *Alice adnotată* scrisă de Gardner, pusese copyright pe genul acela de titlu. Ca atare, a primit titlul de *Don Juan adnotat de Asimov (Asimov's Annotated Don Juan)*. Doubleday a scos o ediţie superbă, care a obţinut un premiu (pentru aspect, nu pentru conţinut, mă grăbesc să precizez) şi a reuşit să-şi acopere avansul. Desigur, cerusem un avans mic, tocmai pentru a mă asigura că avea să poată fi recuperat.

De îndată ce am terminat-o, am început lucrul la ceea ce avea să fie *Paradisul pierdut adnotat de Asimov (Asimov's Annotated Paradise Lost)*, pentru că voiam s-o predau la Doubleday înainte de publicarea primei cărţi din serie, mânat de gândul de a renunţa la astfel de proiecte. Munca a fost la fel de plăcută și lucrarea a apărut în 1974. Totuși am mai realizat una, mai mică, ocupându-mă de o serie de poezii bine cunoscute ce aveau semnificații istorice; volumul respectiv a fost publicat în 1977 cu titlul *Poezii familiare adnotate (Familiar Poems, Annotated)*.

Nici una dintre aceste cărți n-a adus câștiguri, deși la nici una nu s-au pierdut bani, iar plăcerea pe care mi-a oferit-o lucrul a însemnat mai mult decât banii.

Aș fi dorit să continuu în această direcție, dar simțeam că nu-i puteam obliga pe cei de la Doubleday să-mi accepte ideile, dincolo de un anumit punct. Totuși, în 1979, Jane West de la Clarkson Potter m-a solicitat pentru realizarea unei cărți adnotate, lăsând subiectul la alegerea mea. La prânzul acela, desfășurat cu mulți ani în urmă, Gardner menționase *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift* ca o carte ideală pentru mine, de aceea i-am propus-o lui Jane. Ea a fost încântată și m-am apucat iarăși de treabă.

Acum cartea putea fi publicată cu titlul *Călătoriile lui Gulliver adnotate (The Annotated Gulliver's Travels)*, pentru că apărea la Clarkson Potter. Ea a văzut lumina tiparului în 1980 și s-a vândut ceva mai bine decât volumele de la Doubleday, dar nu excelent.

Mai exista o altă carte de adnotări pe care țineam morțiș s-o scriu, iar șansa respectivă mi s-a oferit la sfârșitul anilor '80, când eram mai mult ca oricând băiatul de aur al lui Doubleday, din motive pe care le voi explica ulterior. Am „furat“ două luni crezând că-mi puteam permite acest lux și am lucrat cu disperare, până am terminat *Gilbert și Sullivan adnotat (The Annotated Gilbert & Sullivan)*. Am oferit-o la Doubleday fără să cer nici un avans, atât de mult doream să fie publicată. Asta a provocat din nou lansarea celebrului slogan „Termină cu prostiile, Isaac!“, și am căpătat un avans de cinci ori mai mare decât cel primit pentru *Don Juan*. Cartea a apărut în 1988. Deși era un tom imens, ce costa 50 dolari și era aproape imposibil de ridicat, s-a vândut în destule exemplare ca să-și recupereze avansul.

Dar asta-i tot. Nu mai există altă adnotare pe care aș dori cu tot dinadinsul s-o realizez. Desigur, ar mai fi Homer*, dar originalul e în greacă și nu poți decide care dintre diversele traduceri este cea mai bună.

113. Noile rude

Mi-am dat seama că, deoarece intenţionam să mă însor cu Janet cât mai curând posibil, urma să mă căpătuiesc cu alte neamuri.

Mărturisesc că aveam o anumită nervozitate în direcţia respectivă. În vreme ce Gertrude fusese evreică, nu acelaşi lucru se putea spune despre Janet. Ştiam că pentru noi doi aceste lucruri nu aveau absolut nici o importanţă; în schimb, oare cum avea să reacţioneze familia ei?

Părinţii lui Janet erau mormoni, deşi înţelesesem că nu erau activi în comunitatea religioasă. Janet însă nu fusese botezată şi în nici un caz nu era mormonă. Mai exact, manifesta acelaşi ateism ca şi mine.

Când s-a apropiat momentul căsătoriei, Janet, vrând să-mi facă pe plac în toate modurile posibile, m-a întrebat dacă doream ca ea să se convertească la iudaism.

„Bineînţeles", i-am replicat, „cu condiţia să mă laşi şi pe mine să mă convertesc la mormonism." În felul acesta s-a încheiat orice discuţie despre asemenea fleacuri. (Acum, Janet este membră a Societăţii Culturale Etice, însă eu nu intenţionez să ajung chiar atât de departe.)

Mormonii cred în necesitatea de a da naştere unui număr cât mai mare de urmaşi, iar părinţii lui Janet aveau o mulţime de fraţi şi surori. Drept rezultat, Janet avea zeci şi zeci de veri primari, unchi, mătuşi şi alte neamuri. Din fericire, majoritatea trăiau în statul Utah şi nu trebuia să-i întâlnesc pe toţi. (În privinţa asta, Janet s-a simţit şi mai uşurată decât mine.)

Tatăl ei, John Rufus Jeppson, murise în 1958, cu un an înainte ca eu s-o cunosc pe Janet la banchetul scriitorilor de romane poliţiste. Fusese un deces neaşteptat (avea doar şaizeci şi doi de ani), iar Janet, care-l adorase, fusese distrusă.

El dusese o viaţă grea, pornind din sărăcie şi avansând treptat pe scara socială, absolvind facultatea de medicină şi ajungând oftalmolog şi cetăţean respectat în New Rochelle. Alături de el se aflase permanent soţia lui, mama lui Janet, Rae Evelyn Jeppson (născută Knudson). John şi Rae fuseseră prieteni din copilărie şi se iubiseră toată viaţa. (Exact aceleaşi lucruri se pot spune şi despre părinţii mei.)

Am cunoscut-o pe Rae destul de curând, pe când trăiam cu Janet. Nervozitatea mea nu se datora numai faptului că eram evreu, ci şi celui că locuiam împreună fără să fim căsătoriţi. Nu mă temeam de dezaprobarea părintească în sine, însă nu voiam să-i îngreunez viaţa lui Janet şi să determin o răceală între mamă şi fiică.

Janet m-a asigurat că nu exista nici un motiv de teamă, totuşi eu aveam reţinerile mele.

Rae era chiar mai scundă decât Janet şi avea păr şaten deschis, deşi trecuse de şaptezeci de ani. Semăna mult cu fiica ei la chip şi asta a fost suficient pentru a-mi câştiga simpatia din clipa când am zărit-o. Era o doamnă în sensul clasic al cuvântului: amabilă, politicoasă şi cu glas blând. (Adesea, Janet spune că Rae a încercat să facă şi din ea o doamnă, dar n-a reuşit.)

De asemenea, era extrem de onestă. În ciuda faptului că exista riscul de a-şi pune fata într-o situaţie delicată, m-a privit în ochi şi a rostit cu fermitate:

— Domnule Asimov, îmi pare rău pentru soţia dumneavoastră.

Eu însă nu i-am ocolit căutătura şi am răspuns la fel de ferm:

— Doamnă Jeppson, vă rog să mă credeţi că şi mie îmi pare la fel de rău.

Asta a fost tot. Subiectul n-a mai fost redeschis niciodată. Rae s-a declarat mulţumită. Cred că mi-am făcut un mare serviciu rezistând ispitei de a mă dezvinovăţi. Cu siguranţă că dacă aş fi făcut-o, m-ar fi considerat un caracter meschin.

Viitoarea mea soacră şi cu mine ne-am înţeles de minune. Atunci când urma să înnoptăm la ea, lăsa să se înţeleagă că voia să dormim în camere separate. M-am gândit că puteam suporta aşa ceva şi i-am explicat lui Janet că mi se părea o cale nevinovată de a-i face plăcere maică-sii. Janet însă nici n-a vrut să audă. La vârsta ei, nu dorea să se supună unor pretenţii pe care le considera absurde, şi în cele din urmă Rae a cedat. Eu m-am simţit însă destul de stânjenit şi continuu să cred că n-ar fi fost nimic rău dacă am fi încercat s-o facem să se simtă mai bine.

Momentul crucial al relaţiei mele cu soacra s-a petrecut în 1973, când Janet a fost internată din cauza unei neaşteptate hemoragii subarahnoidiene. Trebuia să-i telefonez lui Rae pentru a-i spune ce se întâmplase şi să-i explic gravitatea cazului. Situaţia era cu atât mai alarmantă cu cât sora mai tânără a lui Rae, Opal (al cărei nume îl primise Janet), murise în urma unei hemoragii similare la patruzeci şi şapte de ani şi, printr-o coincidenţă, Janet avea aceeaşi vârstă.

Mă îngrozea gândul s-o anunţ pe Rae. Pe lângă faptul că eram alarmat de starea lui Janet şi nu mă puteam încrede pe deplin în capacitatea mea de a prezenta situaţia cu tactul şi blândeţea necesare, trebuia să dau piept cu o mamă posibil disperată care, în necazul ei, ar fi putut să caute un ţap ispăşitor şi să dea vina pe mine. Rae fusese crescută şi educată într-un climat strict religios şi era posibil să privească cele întâmplate drept o pedeapsă divină pentru că Janet „trăise în păcat“ alături de mine.

Evident, nu puteam accepta astfel de interpretări, dar nici nu puteam argumenta problema în faţa unei mame îndurerate. În consecinţă, mi-am adunat toate puterile pentru a îndura un măcel, întrucât, din nou, nu puteam încerca să mă apăr. Am sunat-o pe Rae şi i-am comunicat cum m-am priceput ce se întâmplase. Mă tem că plângeam în timp ce vorbeam (nu, nu-mi este ruşine de asta) şi ea nu s-a putut îndoi de disperarea mea.

O vreme, a tăcut, apoi cu glasul cel mai cald şi blând cu putinţă, mi-a spus: „Indiferent ce s-ar întâmpla, Isaac, vreau să-ţi mulţumesc pentru că ai făcut-o atât de fericită pe Janet în aceşti ultimi ani."

Din fericire, Janet şi-a revenit fără urmări. În cele din urmă, i-am relatat spusele maică-sii; din punctul meu de vedere, după aceea, Rae Jeppson nu a mai putut greşi niciodată. Am iubit-o ca pe o a doua mamă a mea, şi cu toate că Janet, ca orice fiică, se mai plângea uneori de ea, eu n-am făcut-o niciodată.

După un an de suferinţă (avea cancer), Rae Jeppson a murit pe 10 iunie 1977, cu puţin înainte de a optzecea aniversare. A rămas activă fizic aproape până în ultima clipă, păstrându-şi spiritul ager. S-a stins în linişte şi, spre deosebire de cazurile părinţilor mei sau al Gertrudei, n-a murit singură sau printre străini. A murit în casa ei, în patul ei, având-o alături pe fiica ei, care o ţinea de mână.

Ultimul lucru pe care Janet i l-a spus a fost:

— Te iubesc, mamă.

— Şi eu te iubesc, Janet, a şoptit Rae, apoi a lunecat lin în moarte.

Cum oare poţi muri mai fericit decât în linişte, primind şi dăruind iubire?

Tatăl lui Janet a fost primul membru al numeroasei familii Jeppson care a devenit medic; de altfel, el a instaurat tradiţia respectivă. Nu doar Janet a urmat medicina, ci şi fratele ei mai mic, John Ray Jeppson.

După ce a absolvit Harvard, John a urmat Facultatea de Medicină a Universităţii Boston, făcând parte din ultima serie de studenţi în faţa căreia am mai ţinut prelegeri. El i-a vorbit de mine surorii sale şi tot el i-a deschis gustul pentru science-fiction. Aşa a început totul, şi pentru asta îi sunt incredibil de recunoscător.

S-a însurat încă din facultate cu o tânără frumoasă, pe nume Maureen, şi în cele din urmă a devenit anestezist. Acum locuieşte în California şi are doi copii, o fată, Patti, şi un băiat pe care-l cheamă tot John.

Janet şi cu mine o iubim mult pe Patti, care şi-a ales drept profesiune istoria. Tânărul John este dentist, s-a însurat şi are o fiică, pe nume Sarah. În felul acesta, fratele lui Janet este bunic.

Janet are o verişoară primară, Chaucy Bennetts (născută Horsley), cu doi ani mai mare decât ea. Ele două au copilărit împreună, iubindu-se ca nişte surori, şi au rămas la fel de apropiate.

Chaucy nu este numele ei original. A fost botezată Shirley, însă tatăl ei purta acelaşi nume. Poate că din cauza confuziei inevitabile ce se producea, atât în privința persoanei, cât și a sexului, s-a luat hotărârea inspirată de a i se schimba numele. Chaucy s-a măritat cu un gentleman extrem de plăcut, pe nume Leslie Bennetts, iar când au avut o fiică, cum credeți că au botezat-o? Păi, Leslie, bineînțeles. Niciodată n-am putut înțelege chestia asta!

Chaucy era o tânără extrem de inteligentă și remarcabil de atrăgătoare care, la început, s-a afirmat ca actriță, dar apoi s-a întors către domeniul literar și timp de mulți ani a fost un redactor foarte apreciat de cărți pentru copii. Acum face parte din personalul redacțional de la Doubleday și ori de câte ori trec pe la editură mă opresc să stăm de vorbă. Soțul ei, mult mai vârstnic, era un bărbat încântător, liniștit și amabil, care a murit în 1985, la optzeci de ani.

Fiica lui Chaucy, Leslie, i-a moștenit frumusețea. Am văzut fotografiile de la prima ei nuntă, iar într-una dintre ele, în care se găsea lângă maică-sa, părea mai frumoasă decât multe vedete de cinema. Am privit poza uluit și am exclamat:

— Minunată! Realmente, îți taie răsuflarea!

Chaucy a radiat de fericire și a spus:

— Este o fată superbă, nu-i așa?

— Fată?! am repetat. Am privit din nou fotografia și am încuviințat: Ah, da, și Leslie arată binișor...

Din păcate, acea căsătorie nu s-a dovedit un succes. A durat numai un an, apoi Leslie s-a lansat într-o fulminanată carieră ziaristică. A scris pentru *Bulletin* din Philadelphia, apoi pentru *Times* din New York, iar acum lucrează la revista *Vanity Fair*. Este un reporter extraordinar. (Odată, într-un interviu, descriindu-mă, m-a făcut cu cinci centimetri mai scund decât sunt în realitate. Pentru că nu am decât o înălțime medie, pierderea aceea nu mi-a căzut bine. Desigur, ea este mai înaltă decât mine, ca și Chaucy, și poate că asta a indus-o în eroare.) Recent, s-a recăsătorit cu scriitorul Jeremy Gerard și au o fiică, Emily.

Fratele mai mic al lui Leslie, Bruce, este actor și fotograf, tot înalt, chipeș și inteligent, cu o voce extraordinară.

M-am înțeles foarte bine cu neamurile lui Janet și grație lor am avut ocazia să trăiesc ceva ce nu mai cunoscusem până atunci – sărbătorile în familie. Părinții mei nu prea avuseseră ocazia să se bucure de sărbători, întrucât prăvălia reprezenta o ancoră ce ne trăgea permanent la fund. În casa Blugerman, ocazional, avuseseră loc petreceri, dar întotdeauna fusesem tratat ca un intrus.

Acum, însă, Jeppson-ii și Bennetts-ii m-au primit cu inima deschisă și am fost integrat sărbătorilor – Paștele, Ziua Recunoștinței* și Crăciunul. Chaucy pregătea felul principal de mâncare, fiind o bucătăreasă la fel de pricepută ca Mary Blugerman. Rae gătea o specialitate cu cartofi dulci, iar Bennetts-ii făceau pate de ficat. Masa era plină de alune, dulciuri, fructe şi prăjituri, iar mie îmi plăceau absolut toate.

O sărbătoare de neuitat a fost Crăciunul din 1971. Primisem şpalturile pentru a treia ediţie a *Călăuzei în lumea ştiinţei* şi, când a venit timpul să pornim spre Rae, m-am uitat cu jale la ele, întrucât intenţionam să încep indexul.

„Ia-le cu tine“, mi-a spus Janet. „Poţi lucra şi acolo.“

Aşa am şi făcut. Am luat şpalturile şi câteva mii de fişe, m-am asigurat că aveam două creioane bune şi am plecat. Mi s-a pregătit fostul cabinet al tatălui lui Janet, care avea un fotoliu mare şi confortabil şi un birou perfect. Am fost asigurat că n-avea să mă deranjeze nimeni.

Tocmai voiam să le spun că apariţiile lor nu mă deranjau, dar au dispărut, întrucât toată lumea urma să se concentreze asupra pregătirii mesei de gală – toată lumea, cu excepţia mea. Am lucrat de unul singur, fără ca nimeni să îndrăznească să-l deranjeze pe marele om. Nici un sunet de paşi, nici o şoaptă. Aşa ceva nu mi se mai întâmplase niciodată; mi-am dat seama că, nu după mult timp, vor descoperi că nu aveam nevoie de o izolare totală şi episodul acesta nu avea să se mai repete nicicând. Până atunci, însă, am beneficiat de multe ore de singurătate, până am fost chemat să iau parte la festin şi să deschid cadourile. Ce amintire plăcută!

(Ca simplă divagaţie, a treia ediţie a *Călăuzei în lumea ştiinţei* la care lucram în acel superb Crăciun a avut probleme cu titlul. Nu se putea intitula *Noua nouă călăuză în lumea ştiinţei a bărbatului inteligent*. Cu toate acestea, în ultimul deceniu numele meu devenise atât de faimos încât s-a decis ca volumul să fie numit *Călăuza în lumea ştiinţei realizată de Asimov (Asimov's Guide to Science)*. Când a apărut a patra ediţie, s-a numit *Noua călăuză în lumea ştiinţei realizată de Asimov (Asimov's New Guide to Science)*. Nu ştiu cum vor proceda cu a cincea ediţie, în cazul în care aceasta va mai exista.)

Să revenim însă la Janet... Desigur, am prezentat-o şi eu familiei mele. N-a apucat să-l vadă pe tata, tot aşa cum eu nu l-am cunoscut pe tatăl ei, dar a întâlnit-o pe mama în Long Beach. De asemenea, a făcut cunoştinţă cu Stan şi cu Ruth. Evident, toţi au plăcut-o. (N-am întâlnit pe nimeni care să n-o placă.) După ce a discutat cu ea o vreme, Stan m-a tras într-un colţ şi mi-a şoptit:

— Este o nestemată, Isaac. Cum ai descoperit-o?

— Sunt talentat, i-am răspuns.

114. Spitalizările

Când am revenit în New York, de-abia împlinisem cincizeci de ani și în principiu rămăsesem intact. Nu fusesem operat de amigdale, polipi sau apendice. Aveam treizeci și unu de dinți originali și singurul care-mi lipsea ar fi putut fi salvat, dacă la începutul anilor '40 aș fi beneficiat de serviciile unui stomatolog mai bun. Nici măcar nu-mi rupsesem vreun oscior.

Toate acestea îmi confereau o mulțumire de sine îngâmfată – bănuiam că voi ajunge în mormânt aproximativ la fel de intact. Totuși, omul propune și bătrânețea dispune...

Siguranța mea în privința sănătății personale era atât de deplină încât rareori mergeam la medic, exceptând cazurile cu adevărat necesare. Pe de o parte, aceasta se datora și obiceiului deprins în copilărie. Părinții mei erau săraci și doctorii costau. (Recunosc, nu foarte mult. În copilărie, medicii veneau la domiciliu și-ți percepeau trei dolari pentru vizită, însă trei dolari reprezentau o sumă mare pentru săraci și doctorul era chemat doar atunci când un copil era pe un sfert mort, sau un adult pe jumătate mort.)

După ce m-am mutat împreună cu Janet, am constatat că lucrurile se modificaseră. Fiind medic și fiică de medic, ea credea cu toată convingerea în necesitatea discuțiilor permanente cu doctorii pentru orice flecușteț. Am fost îngrozit când a început să insiste să-mi fac un control general regulat.

— Sunt perfect sănătos! am protestat.

— De unde știi? m-a întrebat cu un ton de oțel în glas.

(Am descoperit că ori de câte ori aud tonul acela de oțel, lucrul cel mai sănătos este să cedez cu nonșalanță. Janet susține însă că, chiar dacă l-am descoperit, încă n-am reușit să *cedez*.)

Oricum, dintre colegii ei, l-a ales pe Paul R. Esserman. Aparent, individul avea reputația unui internist (ceea ce noi numim „medic generalist“) dotat cu o neobișnuită inteligență și știință medicală. Janet a insistat să merg la el, ceea ce am și făcut în ziua de 16 decembrie 1971.

Paul avea un metru optzeci și doi, era ușor supraponderal, cu o voce blândă și liniștitoare și (după cum am aflat ulterior) extrem de atent față de pacienți. Ca de obicei, am fost incapabil să mențin o relație profesională detașată. Am devenit prieteni și de atunci el mi-a fost medic personal. Îmi doresc din toată inima să nu fi avut nevoie de serviciile lui de specialitate, dar treburile au stat altfel.

Mi-a făcut un prim examen și l-am întrebat ce părere avea.

— Perfect, mi-a răspuns.

— Știam eu, am încuviințat, dându-mi aere de cunoscător.

— Cu excepția nodulului de pe tiroidă.

— Ce nodul?

M-a pus să las capul pe spate – într-adevăr, pe partea dreaptă a gâtului, se zărea o proeminență.

— Nu l-ați observat niciodată când vă bărbiereați? m-a întrebat.

— Nu, am spus încăpățânat. Până acum, n-a existat acolo. Dumneavoastră l-ați pus.

— Bineînțeles! a aprobat el. De aceea, vom avea nevoie de un endocrinolog bun, care să ne spună ce este și ce trebuie să facem.

Endocrinologul era dr. Manfred Blum, care m-a supus la o analiză cu iod radioactiv. Nodulul *nu accepta* iodul, așadar nu-și îndeplinea corect funcția.

— Ce înseamnă asta? am întrebat.

Blum a șovăit și atunci am continuat, destul de sec:

— Puteți rosti cuvântul „cancer".

L-a rostit, dar a precizat că tiroida era un țesut atât de specializat încât cancerul localizat acolo nu se răspândea aproape niciodată și putea fi operat.

Ca atare, am ajuns la un chirurg, Carl Smith, care a fost încântat să-mi taie orice porțiune afectată din tiroidă; operația a fost programată pentru 15 februarie 1972.

Era prima dată când trebuia să fiu supus unei intervenții chirurgicale ce necesita anestezie generală și nu mă simțeam deloc fericit. Auzisem de cazuri în care pacienți sensibili la anumite anestezice decedaseră pe masa de operație. Mai știam că aveam cincizeci și doi de ani, iar colegul meu într-ale scrisului, William Shakespeare, murise la vârsta de cincizeci și doi de ani, ceea ce m-a făcut să mă gândesc că Soarta ne putea confunda cu ușurință. Într-un cuvânt, eram speriat de moarte.

De aceea, l-am sunat pe Stan, socotindu-l unicul membru al familiei cu capul pe umeri. Cu câțiva ani în urmă, el supraviețuise unei operații serioase a șirei spinării. L-am întrebat cum izbutise să se convingă de necesitatea operației.

„Aveam dureri teribile", mi-a spus. „Nu mai puteam merge. Aș fi făcut orice ca să scap de durere și nu mă temeam de operație. De-abia o așteptam. Necazul cu tiroida ta, Isaac, este că n-ai dureri și nu simți nevoia reală a operației."

Avea perfectă dreptate și, ca atare, am reușit să-mi stăpânesc teama. Ba chiar, înainte de a intra în sala de operație, m-au îndopat cu atâtea sedative (în ciuda protestelor mele că eram perfect calm și nu aveam nevoie de ele) încât, în loc să fiu nervos, aveam accese de ilaritate.

Când Carl Smith a apărut purtând halatul și masca, ambele de culoare verde, l-am salutat plin de voioșie și am intonat:

„Doctore-n verde, hai,
La gât ca să mă tai.
Dar nu uita, te rog,
Să mă coşi apoi la loc".

Nu-mi amintesc să fi râs cineva. Am auzit o voce rostind:

— Băgaţi-i anestezicul şi făceţi-l să tacă!, apoi mi-am pierdut cunoştinţa.

Ulterior, Carl Smith mi-a precizat cât de prosteşte procedasem. Mi-a explicat că trebuia să taie foarte atent, pentru a evita atingerea unui nerv, a cărui distrugere m-ar fi lăsat mut pentru tot restul vieţii. „Dacă în timp ce făceam asta îmi aminteam de poezioara ta", mi-a spus el cu severitate, „şi mă pufnea râsul, îmi putea tremura mâna."

Sunt sigur că în clipa aceea m-am înverzit la faţă şi chiar acum, când îmi amintesc, mă înfior.

Operaţia mi-a oferit ocazia de a dovedi cât de minunat este să fii scriitor. Carl m-a uşurat de 1.500 dolari (perfect meritaţi), iar eu am scris ulterior un articol amuzant în care am descris intervenţia chirurgicală (incluzând şi poezioara), pentru care am încasat 2.000 dolari. Ha, ha, ce ziceţi de asta, doctorilor? Mă simţeam mai fericit ca niciodată că nu fusesem acceptat de o facultate de medicină.

Important a fost însă un aspect colateral al operaţiei.

Ultima mea remarcă serioasă înainte de a adormi fusese: „Nu atingeţi paratiroidele." Era însă un ordin imposibil de respectat. Carl a îndepărtat jumătatea dreaptă a tiroidei şi, în decursul procesului, două din cele patru micuţe glande paratiroide au dispărut pentru totdeauna.

Paratiroidele controlează metabolismul calciului, iar calculii mei aveau în structură dihidraţi oxalaţi de calciu. După ce jumătatea bolnavă a tiroidei şi cele două paratiroide au fost înlăturate, n-am mai făcut niciodată pietre la rinichi. Asta cred că a reprezentat un merit al operaţiei.

Totuşi, întregul episod m-a tulburat. Nu mai eram intact, lucru dovedit de cicatricea de la baza gâtului.

La trei luni după operaţie, ginecologul lui Janet i-a descoperit un nodul la sânul stâng. A urmat, bineînţeles, o perioadă de nesiguranţă teribilă şi în cele din urmă s-a decis o intervenţie chirurgicală exploratorie.

Operaţia s-a desfăşurat pe 25 iulie 1972, având-l din nou la pupitru pe Carl Smith. Eu aşteptam în rezerva lui Janet şi odată cu trecerea orelor eram tot mai neliniştit. Intervenţia dovedise necesitatea unei mastectomii, iar Carl Smith efectuase una radicală, îndepărtând şi muşchiul dinapoia sânului. (În ziua de azi, radicalele nu se mai practică. Probabil că Janet a fost printre ultimele paciente care au suferit o astfel de operaţie.)

Janet a avut nevoie de două-trei zile ca să înțeleagă pe deplin ce se întâmplase. Pierduse unul din sânii ei micuți și a plâns cu amărăciune. În cele din urmă am izbutit să-i smulg motivul adevărat al bocetelor. Se simțea „mutilată“. Încă nu ne căsătoriserăm și era convinsă că, neexistând nimic legal care să mă țină lângă ea, aveam pur și simplu să mă îndepărtez și să-mi găsesc o femeie mai tânără, mai drăguță și cu doi sâni mari.

Eram realmente în impas și nu-mi mai găseam cuvintele. Cum o puteam convinge că ceea ce iubeam la ea nu putea fi zărit și nici înlăturat de bisturiul unui chirurg? Într-un târziu, disperat, i-am spus: „Uite ce-i, nu ești dansatoare de strip-tease. Dacă ai fi fost și ți-ar fi tăiat sânul stâng, ai fi căzut în dreapta. Așa însă, cu sânii tăi mici, cui îi pasă? Peste vreun an, o să mijesc ochii la tine și o să te întreb: «Care sân ți l-a tăiat chirurgul?»“.

A fost un lucru teribil de grosolan, dar a avut succes. Janet a izbucnit în râs și s-a simțit mult mai bine.

Janet îmi cunoștea firea și se temea că la prima privire aruncată pieptului cicatrizat aveam să icnesc îngrozit și să dispar pentru totdeauna. Iar eu mă temeam că, deși știam că n-aveam să plec, voi icni într-adevăr îngrozit, aruncând-o pe vecie pe Janet în brațele disperării.

De aceea, l-am rugat pe Carl Smith să-mi explice în detaliu cum avea să arate bustul ei, apoi am exersat, prefăcându-mă că-l priveam. După aceea, când trecuseră câteva săptămâni de la operație, ajungând la concluzia că Janet tăinuise îndeajuns de mult adevărul, am așteptat până și-a terminat baia și, cu blândețe, i-am îndepărtat prosopul de pe piept. *Nu* am icnit îngrozit. Am păstrat un aer perfect indiferent și ea s-a simțit infinit ușurată.

Chiar și în ziua de azi, este uneori încercată de regrete și stânjeneală din cauza sânului lipsă și mă întreabă dacă sunt sigur că nu-mi pasă. Iar eu îi răspund absolut sincer: „Janet, știi bine că nu sunt un individ care acordă atenție detaliilor. Nici măcar nu-mi dau seama“.

Așa și este.

Am fost chiar capabil să fac glume față de alții. Judy-Lynn și Lester del Rey ne-au făcut o vizită când Janet era în convalescență și au pălăvrăgit vrute și nevrute, evitând cu mare atenție subiectul sânilor. Apoi, la un moment dat, Judy-Lynn a spus ceva despre localurile „pendule“, unde îți puteai găsi un partener sexual, și a întrebat-o pe Janet:

— Tu ai intrat vreodată singură într-o „pendulă“?

La care eu am sărit imediat:

— *Să intre* singură într-o „pendulă“? Păi, ea *are* o singură pendulă.

Judy-Lynn s-a înfuriat și era gata să mă admonesteze în felul ei specific, dar Janet a intervenit:

— Nu-l ascultați. Se laudă. Sânul meu nu-i îndeajuns de mare ca să penduleze.

O revistă de popularizare din domeniul medicinei m-a solicitat să scriu un articol despre un episod medical dificil, îndurat cu bravură de mine sau de o rudă apropiată, şi le-am răspuns că ar fi vorba de mastectomia lui Janet, dar că nu doream să scriu despre ea decât după ce ne căsătoream, astfel încât cititorii să *ştie* că exista un happy-end.

După căsătorie, am scris articolul respectiv. Evident, i-am cerut lui Janet acordul, iar la început ea n-a vrut să trâmbiţeze în toată lumea necazurile pe care le avusese. I-am spus atunci: „Ştii, s-ar putea să fie singurul articol scris vreodată despre un astfel de subiect în care autorul *nu-i* va mulţumi Domnului pentru că i-a dat puterea şi credinţa de a trece prin această încercare."

Ţinând cont de acest aspect, ea a fost imediat de acord şi articolul s-a publicat.

115. Croazierele

Animozitatea mea faţă de avioane nu se extinde asupra vapoarelor. Mai mult decât atât, iubesc transatlanticele şi bănuiesc că poate fi vorba de o problemă legată de dimensiuni. Când te afli pe un pachebot, nu ai senzaţia că eşti transportat de un vehicul, ci că te găseşti într-un hotel construit pe orizontală, nu pe verticală.

Primele mele experienţe în materie de vapoare au fost involuntare. Am călătorit de la Riga la Brooklyn în 1923, însă nu am decât amintiri extrem de vagi şi nesigure. Am mai navigat din San Francisco până în Hawaii, în 1946, dar pe atunci eram în armată, astfel că drumul n-a fost pentru mine unul încântător. Călătoria spre Hawaii a fost totuşi utilă. Am izbutit să evit răul de mare, deşi vaporul avea atât tangaj, cât şi ruliu, iar dormitoarele miroseau a vomă pentru că ceilalţi nu deţineau tăria mea. Asta m-a ajutat să mă conving că aveam picioare de matelot. Desigur, dacă ar fi fost după mine, nu aş fi plecat niciodată într-o croazieră, deşi nu mă deranja să fiu pe vapor, însă croazierele durează prea mult timp şi eu detestam să lipsesc de acasă vreme îndelungată.

Odată însă ce am început să trăiesc cu Janet, atracţia pe care o simţeam faţă de ocean a sporit, întrucât îi plăcea şi ei. În tinereţe, călătorise mult mai mult decât mine, asta însemnând croaziere spre Scandinavia, în anii '60, iar anterior spre Europa, pe nave afretate pentru voiaj. Ea punea această iubire de ocean pe seama „originii vikinge" de care era atât de mândră. (De asemenea, susţine că a păstrat şi câteva gene neanderthaliene deoarece are nasul neanderthalian; eu prefer totuşi ipoteza că este, într-un mod misterios, o urmaşă a îngerilor.)

Datorită presiunii lui Janet, am fost de acord să ascult un tânăr iute de gură, pe nume Richard Hoagland, când a venit să-mi povestească despre planurile sale de organizare a unei croaziere cu... nici mai mult, nici mai puţin, *Queen Elizabeth 2**. În decembrie 1972, pachebotul urma să coboare în josul coastelor Floridei, pentru a asista la lansarea lui Apollo 17, ultima din programul de aselenizări şi singura lansare efectuată noaptea. Până atunci, eu nu asistasem la nici o lansare şi ştiam că Janet avea să fie extrem de fericită să călătorească pe *Queen*, de aceea am încuviinţat. (Într-adevăr, Janet a fost încântată.)

Aşa cum se întâmplă probabil cu multe din planurile făcute de tineri care nu acceptă limite pentru imaginaţia personală, realitatea n-a fost tocmai pe măsura fanteziei. Nu am călătorit pe *Queen Elizabeth 2*, ci pe mai micul (dar adecvatul) *Statendam*. N-am avut parte de un pachebot ticsit de participanţi exuberanţi, ci de un vapor mai degrabă gol (ceea ce a avut drept rezultat faptul că am fost serviţi ireproşabil).

Au apărut, totuşi, unele nume celebre. Dintre scriitorii de science-fiction (exceptându-mă pe mine), au participat Robert şi Virginia Heinlein, Ted Sturgeon şi nevasta lui de atunci, Fred şi Carol Pohl, Ben şi Barbara Bova. Au mai fost prezenţi Norman Mailer*, Hugh Downs* (care era maestrul de ceremonii) şi Ken Franklin* (un astronom de la Planetariul Hayden, care descoperise emisiile de unde radio ale lui Jupiter).

O greşeală teribilă a constituit-o includerea pe lista pasagerilor a Katherinei Anne Porter*. Ea nu a făcut nimic special pe durata croazierei, dar în 1962 publicase un best-seller, *Corabia nebunilor*, aşa că puteţi bănui cum ne denumeau reporterii.

Ulterior, după începerea croazierei, ni s-au alăturat astronomul Carl Sagan* şi a doua lui soţie, Linda. Îl cunoscusem pe Sagan în 1963, când avea doar douăzeci şi opt de ani. Era fan science-fiction şi amândoi am pus bazele unei prietenii sincere şi de durată; ba chiar, la căsătoria lui cu Linda, eu i-am semnat certificatul în calitate de martor. Nu este nevoie să-l descriu, toată lumea ştie cum arată. El şi cu Fred Pohl au susţinut cele mai bune prelegeri ale croazierei.

Am văzut lansarea în noaptea de 6 spre 7 decembrie 1972. A fost un eveniment superb şi incredibil de impresionant, chiar zărit de la doisprezece kilometri, de pe ocean. Am privit cum Apolló 17 urca în ceruri, luminând noaptea şi transformând-o într-o zi de culoarea cuprului, pentru ca un minut mai târziu undele sonore să ne ajungă la urechi, iar lumea să se cutremure.

Numai spectacolul acesta ar fi fost de ajuns pentru ca să fi meritat croaziera, chiar dacă nu ne-am fi distrat în rest... dar *am făcut-o*.

În anul următor, s-a ivit ocazia unei croaziere şi mai bine pregătite. Aceasta a fost iniţiată de Phil şi Marcy Sigler. Phil era un individ incredibil de retras, care de obicei vorbea cu ochii ferm pironiţi în podea, în vreme ce Marcy avea un dinamism extraordinar, fixându-te cu ochii ei negri, mari şi frumoşi. Croaziera urma să se desfăşoare pe pachebotul australian *Canberra* şi să atingă coastele Africii de Vest, pentru a asista la o eclipsă totală de soare pe 30 iunie 1973. Amintindu-mi cât de bine ne simţiserăm, eu şi Janet, pe *Statendam*, am acceptat imediat, deşi însemna să ţin patru prelegeri despre astronomie, fiecare urmând să fie repetată de două ori, în cazul când nava ar fi fost plină.

Croaziera urma să înceapă pe 22 iunie, însă cu cinci zile înainte de data plecării Janet a suferit hemoragia subarahnoidiană. Ce puteam face? Ştiam foarte bine că prin prelegerile mele urma să fiu vedeta voiajului, totuşi a trebuit să-l anulez. A fost o lovitură grea pentru Sigleri, care m-au implorat să revin asupra deciziei, dar în condiţiile acelea eram neajutorat.

Numai că Janet însăşi a modificat datele problemei. Boala îi ştersese temporar o parte a memoriei, totuşi îi rămăsese destulă ca să geamă întruna: „Am stricat totul, am stricat croaziera tuturor..."

Paul Esserman mi-a spus:

— Trebuie să participi la croazieră, Isaac.

— *Nu pot* pleca, lăsând-o pe Janet în spital, i-am replicat.

— N-ai nici un motiv să n-o faci. Nu va fi operată. Trebuie pur şi simplu să aşteptăm să-şi revină, dar nu sunt sigur că o va face, dacă nu se gândeşte decât la faptul că a stricat croaziera. *Trebuie* să te duci şi eu trebuie să fiu capabil s-o asigur că ai plecat.

Ca atare, afundat în suferinţă şi împovărat cu îndeajunsă vinovăţie evreiască pentru a îneca toate oştile faraonilor, i-am sunat pe Sigleri, spre bucuria lor nestăvilită. I-am obligat, totuşi, să-mi promită că voi putea telefona zilnic la spital.

Exact aşa am şi procedat, intrând în fiecare zi în micuţa cabină de transmisiuni şi aşteptându-mi rândul. Am calculat că, pe durata celor şaisprezece zile ale croazierei, am petrecut în cabina aceea aproximativ douăsprezece ore. Am vorbit cu Janet în toate zilele, cu o singură excepţie, şi am auzit-o asigurându-mă că se simţea tot mai bine şi că era fericită că plecasem. În singura zi când n-am vorbit cu ea, i-am telefonat lui Paul Esserman, ca să mă asigur că Janet nu mă minţea. În cele din urmă, am văzut eclipsa şi mă bucur pentru asta, deoarece a fost singura la care am asistat vreodată; nu voiam însă altceva decât să mă întorc la Janet (care, ratând acea eclipsă, nu avea să mai vadă nici una, cel puţin până în prezent).

Pentru a-mi omorî vremea şi a-mi îneca amărăciunea pe durata croazierei, m-am transformat într-un „tumler". Termenul provine din idiş şi înseamnă „o persoană gălăgioasă și exuberantă". În stațiunile de vacanță evreiești există tumleri care au rolul de a spune glume, de a organiza jocuri, de a flirta cu femeile urâțele sau vârstnice și, în general, de a crea iluzia că petrecerile pot reînvia spectaculos chiar și într-un vechi orășel adormit.

Eu am devenit tumler pentru două mii de pasageri de pe pachebot; pe lângă cele opt prelegeri, am spus anecdote, am cântat, am sărutat doamnele, am participat la spectacolul organizat de echipaj și, în linii mari, am făcut gălăgie cât pentru douăzeci. Această atitudine a mea a reprezentat un succes absolut. Mulți ani după aceea, când mă întâlneam cu persoane care călătoriseră cu *Canberra*, ele îmi spuneau cât de bine se distraseră atunci.

Asta îmi amintește de o anecdotă favorită pe care, nu știu din ce motiv, n-am inclus-o în *Comoara de glume*. Iat-o:

„Un gentleman, trecând prin Viena, pe la începutul secolului XX, se simțea extrem de deprimat, ba chiar încercat de gânduri sinucigașe – de aceea s-a dus la Sigmund Freud*.

Freud l-a ascultat timp de o oră, apoi a spus:

— Starea dumneavoastră este atât profundă, cât și serioasă. Ea nu poate fi tratată într-o singură ședință. Trebuie să beneficiați de tratament adecvat, care poate dura câțiva ani. Între timp, totuși, ar fi bine să încercați să vă destindeți. În Viena tocmai a sosit marele Grimaldi, clovnul, și spectatorii se tăvălesc de râs la glumele lui. Mergeți la un spectacol de-al său. Timp de două ore, vă veți distra, cu siguranță, și asta poate avea un efect benefic pentru mai multe zile.

— Îmi pare rău, a răspuns gentlemanul deprimat, dar îmi este imposibil.

— De ce? a întrebat Freud.

— Pentru că eu sunt Grimaldi".

Poate că anecdota lasă impresia că m-am autocompătimit pe durata croazierei (un sentiment pe care, după cum am precizat, îl detest), dar n-a fost așa. M-am amăgit să cred că mă distram, pur și simplu comportându-mă ca atare. Abia după aceea, când am revenit lângă Janet, am revăzut voiajul și m-am identificat cu clovnul Grimaldi.

Ulterior, în același an, la scurt timp după căsătorie, am avut din nou ocazia de a merge într-o croazieră, de data asta în luna de miere, iar acum într-adevăr pe *Queen Elizabeth 2*. A fost un voiaj „fără destinație". Urma pur și simplu să părăsim New York-ul, să navigăm câteva zile pe ocean, fără să acostăm, și apoi să ne întoarcem – perfect pentru o persoană cu gusturile mele.

Ne-am îmbarcat pe 9 decembrie 1973 și am fost extraordinar de fericit că Janet mă însoțea de această dată. Dintr-un anumit punct de vedere croaziera a însemnat un eșec, deoarece în plan era trecută admirarea cometei Kohoutek, despre care se spunea că va reprezenta un spectacol magnific. Din nefericire, în fiecare noapte a fost înnorat și a plouat; oricum, însă, cometa s-a dovedit o dezamăgire de proporții. De-abia a fost vizibilă cu ochiul liber. De ce însă ne-ar fi păsat mie și lui Janet? Fiecare dintre noi reprezenta o cometă Kohoutek pentru partener.

Lajos Kohoutek, descoperitorul cometei, se afla la bordul pachebotului, fiind programat să țină o conferință. Instalându-ne confortabil în fotolii, Janet mi-a spus: „Este grozav să pot merge împreună cu tine, Isaac, într-un voiaj în care să nu ai de ținut nici o prelegere."

În clipa aceea, maestrul de ceremonii ne-a anunțat că, din păcate, Kohoutek nu se simțea bine și era nevoit să rămână în cabină, expunerea fiind astfel anulată. Spectatorii și-au manifestat dezamăgirea printr-un suspin atât de sonor încât Janet (întotdeauna un suflet sensibil) a sărit în picioare și a anunțat: „Nu-i nimic, soțul meu, Isaac Asimov, va susține el o conferință!".

Ea pretinde că n-ar fi făcut așa ceva, ci doar mi-ar fi dat cotul acela pe care toate soțiile îl folosesc, semnificând „Fără discuții", apoi mi-ar fi șoptit să mă ofer voluntar. Nu cred că are mare importanță cum anume s-au desfășurat lucrurile. Important este că am fost nevoit să mă împleticesc spre podium și să improvizez un discurs pentru o audiență care aștepta cu totul altceva.

Am izbutit s-o scot la capăt. M-am descurcat atât de bine încât, ulterior, directorul de croaziere m-a invitat să mai particip în calitate de conferențiar. Astfel, Janet și cu mine am mai călătorit de câteva ori pe *QE2*, cu toate cheltuielile plătite.

116. Cărțile lui Janet

Boala lui Janet a mai avut și alt efect secundar, însă pentru a-l explica trebuie să mă întorc puțin în timp.

În mod bizar, experiențele anterioare ale lui Janet le reproduseseră întrucâtva pe ale mele. Și ea dorise să scrie încă din copilărie, dar, la fel ca mine, își dăduse seama că nu se putea aștepta să trăiască de pe urma scrisului. În consecință se hotărâse să îmbrățișeze o carieră științifică. Bineînțeles, fusese limpede că avea să urmeze colegiul, întrucât mediul ei social nu le interzicea femeilor studiile superioare, așa că nu trebuise să-și întrerupă educația, ca Gertrude și Marcia.

Janet dorise să meargă la Stanford*, însă Al Doilea Război Mondial era în plină desfășurare și-i fusese imposibil să plece în California. De aceea, a ales colegiul Wellesley, din statul Massachusetts. Când războiul a luat sfârșit, s-a transferat la Stanford pentru ultimii doi ani, perioadă despre care afirmă că a fost cea mai frumoasă din viaţa ei, înainte de a se întâlni cu mine.

Ea intenţionase să intre la facultatea de medicină, dar acest lucru n-a fost simplu. Întâietatea o deţineau veteranii de război, iar majoritatea facultăţilor aveau un procentaj infim rezervat femeilor. (Misoginismul era o atitudine extrem de respectabilă în 1948.) Acceptată la Facultatea de Medicină a Universităţii New York, a absolvit-o în 1952. După ce a lucrat ca stagiară la Philadelphia General Hospital, a obţinut rezidenţiatul în psihiatrie la Bellevue Hospital. Între timp, a absolvit Institutul de Psihanaliză William Alanson White şi a rămas în această instituţie, ca director educaţional, timp de opt ani. În 1986, a încetat să mai practice meseria de psihiatru, după ce activase în domeniu, cu rezultate apreciate, vreme de treizeci de ani.

În tot acest timp, dorinţa de a scrie nu i s-a diminuat. A realizat mai multe lucrări, inclusiv câteva romane poliţiste pe care nu le-a putut plasa, însă care au reprezentat o practică bună. (Scrisul reprezintă singura metodă adevărată ce te poate învăţa să scrii.) A vândut totuşi o povestire poliţistă, una foarte iscusită, lui Hans Stefan Santesson, pe atunci redactor-şef al revistei *The Saint Mystery Magazine*, şi textul a apărut în numărul din mai 1966.

După mastectomie, temându-se că avea să moară, a început să lucreze la un roman. Apoi, în anul următor, pe când era în spital din cauza hemoragiei subarahnoidiene (iar eu plecasem în croazieră, pentru a vedea eclipsa), a fost vizitată de bunul nostru prieten Austin Olney, de la Houghton Mifflin. Entuziastă, Janet a început să-i povestească intriga romanului. (Ulterior, a spus că dacă ar fi fost în toate minţile n-ar fi făcut aşa ceva.)

Austin s-a arătat interesat de idee. Ca atare, după ce Janet şi-a revenit, experienţa prin care trecuse (şi care o făcuse să-şi simtă caracterul muritor) a împins-o să termine romanul şi să-l predea la Houghton Mifflin. I s-au solicitat revizii masive şi ea s-a conformat.

Apoi a venit 30 noiembrie 1973, ziua căsătoriei noastre. Pentru a preveni orice întreruperi în timp ce oficia Ed Ericson, Janet a pus receptorul telefonului deoparte. După încheierea scurtei ceremonii (ca martori participaseră prietenii noştri Al şi Phyllis Balk, astfel încât fuseserăm numai noi cinci – minimumul legal), a aşezat receptorul la loc în furcă. Telefonul a sunat imediat şi Austin a anunţat-o că Houghton Mifflin avea să publice romanul. A fost o zi de dublă fericire.

Obişnuiesc să spun că, după ce a vorbit cu Austin, Janet ar fi exclamat: „În sfârşit! Ştiusem că azi avea să se întâmple şi ceva *bun!*“. Evident, n-a afirmat aşa ceva; este invenţia mea, dar întotdeauna stârneşte râsete.

Primul roman al lui Janet, *Al doilea experiment (The Second Experiment)*, a fost publicat de Houghton Mifflin în 1974 sub numele ei de fată – Janet O. Jeppson.

După aceea, a venit rândul şi altor cărţi. *Ultimul nemuritor (The Second Immortal)*, o urmare a primului roman, a apărut tot la Houghton Mifflin, în 1980. De asemenea, ea a scris şi povestiri pentru revistele science-fiction, inclusiv un ciclu care mie mi s-a părut remarcabil, cuprinzând satire paşnice despre psihiatrie, sub forma unor conversaţii din timpul prânzului purtate de membrii unui grup de psihiatri de diferite orientări ce aparţineau unui club imaginar numit Psiho-Anonimii. Textele au apărut în 1984, sub titlul *Cura misterioasă şi alte povestiri (The Mysterious Cure and Other Stories)*, la Doubleday. Între timp, Janet a mai alcătuit o minunată antologie de science-fiction umoristic – incluzând versuri şi caricaturi – purtând titlul *Râzând în spaţiu (Laughing Space)*, ce a fost publicată de Houghton Mifflin în 1982. Pe copertă figura şi numele meu, întrucât scrisesem introducerea şi prezentările textelor, dar Janet făcuse nouăzeci la sută din treabă.

Nici una dintre cărţile enumerate aici nu s-a vândut prea bine, dar ele ne-au oferit, mie şi lui Janet, satisfacţii deosebite.

Apoi, editura Walker & Company i-a solicitat o carte science-fiction pentru copii. Ani de zile, Janet purtase în minte o posibilă povestire despre un roboţel drăguţ şi îngâmfat. Acum se ivise ocazia să scrie *Norby, robotul cel nesigur (Norby, the Mixed-up Robot)*. Probabil din considerente financiare, se dorea şi numele meu pe copertă, aşa încât am citit manuscrisul şi l-am mai stilizat pe alocuri. Din nou, însă, Janet făcuse nouăzeci la sută din treabă.

Editura a fost atât de încântată de rezultat încât a mai dorit şi alte cărţi. Janet a fost de acord şi, având-ul pe acesta drept punct de plecare, a realizat nu mai puţin de nouă romane cu Norby, toate apărute la Walker.

În clipa de faţă, scrie a zecea carte din ciclul Norby, care s-a vândut destul de bine. Ele au fost scoase în ediţii broşate şi primim scrisori din partea copiilor cărora le-au plăcut.

Favorita lui Janet este însă *Cum să vă placă scrisul (How to Enjoy Writing)*, publicată de Walker în 1987, o culegere de articole despre arta scrisului (multe aparţinându-mi), însoţite de comentariile ei. Este într-adevăr una dintre cele mai încântătoare cărţi pe care le-am citit vreodată.

Cu totul, Janet a publicat şaisprezece cărţi, printre care se numără şi două recente romane science-fiction, publicate de Walker, pe coperta cărora nu apare numele meu. Ele sunt *Transferul mintal (Mind Transfer)* şi *Pachetul din hiperspaţiu (A Package in Hyperspace)*, ambele apărute în 1988.

După cum am spus, Janet a publicat primele romane sub numele ei de fată şi nicăieri, pe coperţi sau în interior, nu se menţiona că-mi era soţie. Nu dorea câtuşi de puţin să profite de faima mea.

Zadarnic! Cei din science-fiction ştiau, sau au aflat, de legătura dintre noi, şi drept urmare unii au exploatat acest lucru. Aşa cum am amintit anterior, un scriitor a acuzat-o pe Janet că ar fi publicat *Al doilea experiment* folosindu-se de relaţii – că marele Isaac Asimov îşi utilizase influenţa pentru a-i sili pe cei de la Houghton Mifflin să-i publice romanul.

Este inutil să precizez că nu-i deloc adevărat. N-am ridicat nici măcar un deget ca s-o ajut pe Janet să publice cartea. În primul rând, întâmplarea face să cred că ar fi fost un gest lipsit de etică, iar Janet e de aceeaşi părere. În al doilea rând, n-aş fi reuşit, fiindcă nici chiar aşa-zisa mea influenţă n-ar fi putut convinge o editură să cumpere o carte pe care ar fi considerat-o slabă. La urma urmelor, eu însumi am avut uneori probleme în plasarea propriilor texte. Care-i atunci influenţa?

Episodul respectiv a învăţat-o însă pe Janet că încercarea de a fi exagerat de etică în această privinţă nu constituia decât o pierdere de vreme. Din acest considerent, ultimele ei cărţi, chiar dacă eu nu sunt implicat, au ca autor pe „Janet Asimov".

117. Hollywood

Deseori, sunt întrebat dacă vreuna din cărţile mele a fost ecranizată. Mult timp, răspunsul a fost „Nu", iar asta a însemnat că eram un om fericit.

Poate că vi se pare ciudat. Pentru majoritatea oamenilor, Hollywood înseamnă aura romantismului şi, mai mult chiar, mirosul banilor.

Cu toate acestea, a lucra pentru Hollywood înseamnă, de obicei, să te muţi în California (aşa cum tot mai mulţi scriitori de science-fiction au procedat în ultimele două decenii), iar eu n-am intenţionat niciodată să procedez astfel. N-am văzut mult din lumea asta, dar nu pot crede că există state mai frumoase decât New England, New York, New Jersey şi Pennsylvania, mai cu seamă toamna. Câmpiile mi se par monotone, iar munţii (cei adevăraţi) prea despuiaţi. Eu îmi doresc dealuri, copaci şi peisaje înverzite, în mijlocul cărora să se înalţe glorioşii zgârie-nori ai Manhattan-ului.

Apoi, pe măsură ce am auzit diverse poveşti despre Hollywood, mi-a plăcut şi mai puţin. Walter Bradbury de la Doubleday călătorea anual la Hollywood, în interesul editurii. Când prânzeam cu el, după o asemenea călătorie, era stresat şi tensionat. Îi detesta pe cei cu care trebuia să colaboreze acolo, făţarnici cu toţii, după cum spunea el, în care nu te puteai încrede deloc.

După ce l-am ascultat de câteva ori pe Bradbury, am elaborat o teorie proprie. Citisem o monografie despre editorii americani din secolul XIX şi m-a uluit să aflu că fuseseră rechini financiari, tigri şi escroci. În cea de-a doua jumătate a secolului XX, situaţia nu stătea deloc aşa cu editurile la care colaboram eu.

Am decis că, între timp apăruse Hollywood-ul, care atrăsese toţi rechinii, tigrii şi escrocii ahtiaţi numai după mirosul banilor. În felul acesta, în edituri rămăseseră doar acele suflete blânde care nu se pricepeau la cursele cu obstacole şi poate nici chiar la bani.

Ei bine, nici *eu* nu mă pricepeam la cursele cu obstacole. Am fost sigur de acest lucru, mai ales după ce am auzit istorii despre Hollywood de la scriitori precum Harlan Ellison (care iubeşte California şi pe californieni). Atunci mi-am dat seama că Hollywood-ul era mai rău decât o cursă cu obstacole, era o *capcană*. Îi ademenea pe oameni cu un anumit mod de viaţă, constând din soare şi plajă, grătare în aer liber şi piscine – o viaţă pe care nu ţi-ai fi permis-o decât dacă munceai la Hollywood. Ca atare, continuai să munceşti. Era un pact cu Mefisto ce nu putea fi încălcat.

De asemenea, vă rog să ţineţi cont de faptul că, în calitatea mea de autor, sunt un maestru. Cărţile mele pot cunoaşte modificări redacţionale, dar numai superficiale, iar eu dau aprobarea finală pentru orice virgulă schimbată. Lucrând ca scenarist de filme sau televiziune, pâinea şi cuţitul sunt în mâinile producătorului şi regizorului, iar imaginea triumfă asupra cuvântului scris. În piramida de la Hollywood, scenaristul se găseşte undeva la bază şi munca sa poate fi prelucrată de oricine.

Nu, mulţumesc, sunt imun faţă de momeala banilor şi a vieţii mondene! Indiferent ce s-ar întâmpla, intenţionez să rămân în New York.

Asta nu înseamnă însă că Hollywood-ul nu vine din când în când la uşa mea. În 1947, Orson Welles* cumpărase drepturile de ecranizare ale povestirii mele „Evidenţa" pentru 250 dolari. În naivitatea mea, crezusem că după ea urma să se facă un film celebru. Este inutil să menţionez că nu s-a turnat nici măcar un metru de peliculă.

După aceea, Doubleday a negociat drepturile pentru ecranizare, mai exact *opţiunile* drepturilor pentru ecranizare. Asta înseamnă că cineva cumpăra drepturile de folosire exclusivă pentru una sau mai multe povestiri pe o perioadă specificată, plătind o sumă anume. Dacă la sfârşitul perioadei, cumpărătorul făcea rost de banii necesari pentru a realiza filmul, perfect! Atunci aş fi căpătat o sumă mult mai mare. Dacă nu găsea suma respectivă, putea reînnoi opţiunea pentru o sumă suplimentară, sau putea renunţa la ea, fără a recupera, desigur, ceea ce plătise anterior.

Astfel, la sfârşitul anilor '60, Hollywood-ul a optat pentru *Eu, robotul* şi a reînnoit opţiunea timp de cincisprezece ani succesiv. În cele din urmă, însă, nu s-a petrecut nimic, deşi Harlan Ellison scrisese un scenariu excepţional bazat pe carte. Am primit şi alte opţiuni, dar nu s-a întâmplat nimic, niciodată, şi astfel am ajuns să formulez ceea ce consider a fi Prima Lege Asimoviană a Hollywood-ului, care sună cam aşa:

„Orice s-ar întâmpla, nu se întâmplă nimic!"

Cu toate acestea, acum vreo doi ani, Doubleday a vândut opţiunea pentru „Căderea nopţii" unor indivizi care au izbutit într-adevăr să realizeze o peliculă. N-am ştiut însă nimic până ce nişte prieteni nu mi-au spus că citiseră un anunţ publicitar în revista de specialitate *Variety*. Nu fusesem consultat şi nici nu văzusem scenariul. Mi-a telefonat doar o femeie care m-a anunţat că filmul va fi proiectat în Tucson, statul Arizona.

În nici un caz nu intenţionam să merg până în Tucson, ca să-l vizionez.

— Când va rula în New York? am întrebat-o.

— În New York este cam scump, a replicat ea.

Am priceput atunci că pelicula fusese realizată cu buget redus şi m-am întrebat cât de slabă putea fi. În puţinele săli unde rula, filmului i se făcuse reclamă cu numele meu în prim-plan şi oamenii veniseră să-l vadă tocmai din acest motiv. Apoi au început să curgă scrisorile şi aşa am aflat de dezastru. Exista un acord general că era cel mai prost film din toate timpurile şi că nu avea nici cea mai vagă asemănare cu povestirea mea.

Unii m-au învinuit pe mine pentru asta, de parcă eu îl regizasem, şi cel puţin o persoană cerea restituirea banilor de bilet. A trebuit să le răspund tuturor, negând orice responsabilitate. Din fericire, filmul a dispărut aproape imediat de pe piaţă şi pot doar spera că nimeni dintre cei care l-au vizionat sau au auzit de el nu şi-l mai reaminteşte.

Pornind de la asemenea premise, e posibil să vă imaginaţi că aş mai dori ca romanele să-mi fie ecranizate?

De câteva ori, am fost „consultant". Gene Roddenberry*, creatorul lui *Star Trek*, m-a solicitat pentru nişte opinii legate de primul film *Star Trek* destinat marelui ecran şi am fost bucuros să-l ajut, pentru că-mi este prieten. N-am cerut bani, dar el mi-a expediat un cec şi mi-a spus că numele îmi va apărea pe generic. Deoarece nu figurasem niciodată pe vreun generic, m-am dus să văd filmul. După ultima secvenţă, spectatorii au început să părăsească sala, în vreme ce pe ecran se derula o serie interminabilă de colaboratori. Janet şi cu mine am aşteptat răbdători, pe când sala se golea, şi ultimul nume, *cu adevărat* ultimul, a fost „Consultant ştiinţific – Isaac Asimov". Evident, am aplaudat sonor, iar atunci am auzit clar o voce din mulţime rostind: „Ăsta-i Asimov, care-şi aplaudă numele". Astfel s-a născut altă legendă despre îngâmfarea mea.

Am mai fost consultant în 1979, la câteva episoade dintr-un serial science-fiction pentru televiziune, *Salvage 1*, în care juca Andy Griffith*, un actor pe care îl admir enorm. Am fost iniţiator şi consultant al lui *Probe*, alt serial TV science-fiction, amuzant şi adresat mai degrabă adulţilor, şi acest lucru mi s-a părut cel mai important. Se turnase un episod-pilot de două ore, plus şase episoade care îmi plăcuseră foarte mult. A urmat apoi o grevă prelungită a scenariştilor, în decursul căreia *Probe* a răposat. Păcat!

În legătură cu acest serial, ar trebui amintit un incident aparte. Aportul meu nu era foarte important, iar scenaristul-şef, care contribuise din plin la realizarea lui *Probe* dorea să fie trecut pe generic drept co-iniţiator. Pentru mine, era lipsit de importanţă. Nu aspiram la influenţa, statutul sau prestigiul din Hollywood, aşa că am fost de acord.

Semnasem însă un contract care mă definea drept unic iniţiator al serialului, aşa încât Curtea de Echitate* (sau alt organism similar) mi-a telefonat, oferindu-se să-mi susţină cazul în tribunal.

„Nu vreau să mă judec la tribunal", le-am spus. „Lăsaţi omul să fie co-iniţiator. Nu mă deranjează."

A durat destul până i-am convins că vorbeam serios şi că nu intenţionam să mârâi după toate privilegiile tip Hollywood. Lucrul acesta mi-a demonstrat o dată în plus ce însemna Hollywood-ul şi cât de inspirat fusesem să mă feresc de el.

118. Convenţiile *Star Trek*

Deoarece am amintit de *Star Trek* în capitolul anterior, aş dori să spun câteva cuvinte despre acest subiect. Serialul, conceput şi produs de Gene Roddenberry, a început să se difuzeze din anul 1966 şi a reprezentat un succes imediat printre fanii science-fiction-ului. Era primul serial TV science-fiction adresat adulţilor.

La sfârşitul primului său an de existenţă, indivizii care se ocupă cu luarea deciziilor respective au hotărât să-l scoată din grila de programe. Anunţul a fost întâmpinat cu un val instantaneu şi masiv de proteste, care i-a luat prin surprindere pe directorii cu pricina. Sărmanii neghiobi nu ştiuseră cât de elocvenţi şi înflăcăraţi puteau fi fanii science-fiction! Hotărârea a fost revocată şi *Star Trek* a continuat alţi doi ani.

Cu toate acestea, serialul n-a murit. Reluările au continuat la nesfârşit. La sfârşitul anilor '80, s-au turnat cinci filme de lung metraj cu vechea distribuţie (ajunsă deja la senectute) şi în 1988 a debutat un nou serial TV, cu o nouă distribuţie, purtând titlul *Star Trek: Generaţia următoare.*

Janet este un fan *Star Trek* de primă mărime. Ocazional, eu scriu câte un articolaş despre diverse aspecte din cadrul televiziunii pentru săptămânalul *TV Guide*; astfel, în 1966, mi s-a cerut să mă refer la *Star Trek* şi la alte seriale science-fiction (mult mai slabe) care se difuzau în perioada respectivă. Am decis să fiu glumeţ şi am menţionat câteva erori ştiinţifice, fără să cruţ *Star Trek.*

Imediat, am primit o scrisoare furioasă de la Janet şi singura soluţie pentru a-mi „spăla păcatele“ a fost să scriu un articol separat, în care să laud virtuţile lui *Star Trek*. Apropo, în felul acesta am devenit amic cu Gene Roddenberry.

Janet s-a implicat cu toată fiinţa în acţiunea de protest îndreptată împotriva suspendării serialului după primul an. De atunci, a urmărit cu asiduitate reluările, până ce – glumeam eu – buzele i se mişcau la unison cu ale actorilor. S-a oprit doar în momentul în care şi-a cumpărat toate casetele video şi a avut posibilitatea de a le privi fără întreruperile momentelor publicitare. Cum e şi firesc, a vizionat toate filmele de lung metraj ale seriei, iar acum priveşte cu aviditate noul serial. Atunci când se uită la un episod din *Star Trek*, vechi sau nou, nu am voie s-o întrerup. Cu toate acestea, nu-mi permite să o denumesc Trekkie*. Nu înţeleg din ce motiv n-ar fi una dintre ei.

Alţii, mulţi alţii, erau la fel de entuziaşti ca Janet. Astfel, o tânără, pe nume Elyse Pines, a avut ideea organizării unei convenţii *Star Trek*, la care fanii serialului se puteau întâlni şi discuta, la care se puteau comercializa obiecte din recuzita *Star Trek* şi la care puteau fi invitaţi unii actori. De asemenea, dorea să particip şi eu la această manifestare. Întrucât urma să se desfăşoare în Manhattan, am fost de acord.

În 1972, când Elyse a avut ideea convenţiei *Star Trek*, popularitatea pe termen lung a serialului nu fusese încă dovedită şi, ca atare, ea nu se aştepta la mai mult de 400 de participanţi. Au venit 2.500. Evident, succesul a avut drept rezultat că Elyse (şi alţii) au organizat şi alte convenţii în anii ’70. Eu am participat practic la toate care s-au desfăşurat în Manhattan, ţinând la fiecare câte un discurs. Am participat şi la convenţia care a înregistrat audienţa cea mai mare. Atât de multe persoane s-au înghesuit în hotel, încât *s-au cristalizat*. Coridoarele şi scările erau aşa de ticsite că nimeni (*literalmente*) nu se putea clinti. Din fericire, mi-am dat seama ce anume se petrecea chiar înainte de declanşarea cristalizării şi am izbutit cumva să mă strecor afară.

Întotdeauna mi-a făcut plăcere să vorbesc, iar acordarea de autografe pe cărţi (în limite rezonabile) era măgulitoare şi utilă în relaţiile cu cititorii. Îmi dădeam totuşi seama că atenţia se focaliza asupra actorilor din serial, eu fiind în mod clar un outsider. Era posibil ca vasta majoritate a participanţilor să n-aibă habar nici măcar cine eram. Deziluzia a fost completă atunci când însuşi actorul William Shatner* (căpitanul Kirk al celebrei nave *Enterprise*) a ţinut cu sufletul la gură un număr uriaş de spectatori, timp de câteva ore, răspunzând în principal la întrebările sălii.

Când în cele din urmă conferinţa s-a încheiat şi el a trebuit să plece, s-a ivit o problemă. Cum putea ieşi din hotel fără să fie înghesuit şi, probabil, sufocat de fanii săi. Existau câţiva bodyguarzi care trebuiau să-l protejeze, dar mulţimea, dacă ar fi fost stârnită, i-ar fi copleşit.

De aceea, organizatorul convenţiei (nu Elyse, care abandonase preocuparea respectivă) m-a implorat să distrag atenţia sălii, până ieşea Shatner. Nici prin cap nu-mi trecuse că avea să se petreacă aşa ceva, totuşi am suit pe scenă şi am început să vorbesc. Mă încălzisem binişor, când s-a auzit că Shatner ajunsese la limuzină şi plecase. În clipa aceea, am fost îndepărtat de pe scenă în mijlocul unei fraze.

Am apreciat cuvintele frumoase care îi conduseseră pe oameni să creadă că eram singurul care i-ar fi putut ţine pe spectatori în scaune, dar *n-am apreciat* faptul că am fost manipulat în mod atât de grosolan. Ar fi putut să mă lase să-mi termin discursul. De atunci, am procedat precum Shatner. Când aveam chef să particip la o convenţie locală, soseam cu un minut înainte de ora la care eram programat să vorbesc şi dispăream imediat după aceea.

Evident, nu m-am aflat niciodată în pericol de a mă sufoca admiratoarele.

119. Povestirile poliţiste

Să revin însă la cariera mea literară şi la o nouă direcţie pe care am abordat-o în anii '70.

Dintotdeauna, îmi dorisem să scriu povestiri poliţiste. Desigur, la început, mă dedicasem science-fiction-ului, iar unele dintre povestirile mele aparţinând acestui gen aduceau mult cu genul poliţist. Lucrul acesta este foarte vizibil în cazul câtorva texte cu roboţi.

Am scris, de asemenea, un ciclu de cinci povestiri science-fiction despre un personaj numit Wendell Urth, care rezolva enigme fără să-şi părăsească locuinţa. Prima dintre ele, „Clopotul muzical"* („The Singing Bell"), a apărut în *F&SF* din ianuarie 1955.

Povestirile acelea au fost plăcute, totuşi nu-mi satisfăceau complet dorinţele. Voiam să realizez texte poliţiste „curate", lipsite de elemente science-fiction. Scrisesem unul, în 1955, dar *Ellery Queen's Mystery Magazine (EQMM)* îl respinsese. În cele din urmă, l-am plasat la *The Saint Mystery Magazine*, unde a apărut în numărul din ianuarie 1956 cu titlul „Moartea unei blonde" („The Death of a Honey-Blonde"). Acţiunea se desfăşura însă într-un laborator de chimie; aşadar, deşi nu era science-fiction, nu mă eliberasem complet de ştiinţă.

N-a fost o povestire grozavă şi m-am simţit dezamăgit, dar imboldul de a scrie texte poliţiste persista. În *EQMM* apar cu regularitate „debuturi", de obicei minischiţe aparţinând unor autori care n-au mai publicat. Dezamăgirea mea a răbufnit în cele din urmă și m-am întrebat: „Dacă amatorii pot, eu de ce n-aș fi în stare?"

Pe 12 noiembrie 1969, am scris o minischiță și am pus-o în cutia poștală la două ore după ce avusesem ideea. *EQMM* a acceptat-o și a publicat-o cu titlul „O problemă cu numere" („A Problem in Numbers"), în numărul din mai 1970.

Acțiunea se petrecea tot într-un laborator de chimie, ca, de altfel, și cea din *Negustorii morții*, singurul meu roman cu adevărat polițist de până atunci. Asta m-a iritat. Doream să scriu literatură polițistă care să nu aibă nici o legătură cu știința. De ce oare? Știința și science-fiction-ul îmi aduseseră numai bucurii. De ce voiam să abandonez o nevastă credincioasă (ca să zic așa), tânjind după aventura cu o necunoscută?

Ei bine, eu *scrisesem* science-fiction și acum voiam să cuceresc lumi noi. Iubisem povestirile polițiste încă din copilărie și jinduiam să realizez lucruri asemănătoare. În plus, dacă doriți un motiv mai puțin idealist, apreciam că literatura polițistă era mai lesne de scris decât science-fiction-ul.

Poate că mă stârnise spiritul de emulație. Sesizasem că ori de câte ori văzusem un film bun având drept eroi avocați, muzicieni sau detectivi, dorisem aproape instantaneu să fi fost eu însumi avocat, muzician sau detectiv. Atinsesem chiar o culme a ridicolului o dată, când vizionasem un film despre scriitori. Mă întorsesem spre Janet și-i spusesem: „Doamne, ce mi-aș dori să fiu scriitor!" (Există și o excepție. N-am văzut niciodată vreun film despre medici care să mă fi făcut, cât de puțin, să-mi doresc să fiu medic. Ba dimpotrivă.)

De unde provine acest spirit de emulație? Bănuiesc că este dorința de a face *totul*, de a străluci în toate direcțiile. Chiar atunci când mă limitez la scris, în momentele mele de grandomanie îmi spun: „Dacă ar fi fost după mine, aș fi scris toate cărțile din lume!".

Să fie aceasta doar o ambiție lăudabilă? Sau nu este altceva decât megalomania care l-a făcut pe Alexandru Macedon* să plângă pentru că nu exista decât o lume de cucerit? Eu bănuiesc că explicația corectă este prima. La urma urmelor, indiferent care mi-ar fi pornirile, îmi țin *acțiunile* sub control și nu mă angajez în proiecte ce-mi stârnesc bănuiala că nu le-aș putea realiza. Nu încerc *cu adevărat* să fiu avocat, muzician sau detectiv. Îmi dau seama că scrisul îmi umple întreaga viață și că a fi altceva, chiar numai puțin diferit, m-ar sili să-mi reduc timpul dedicat scrisului, iar asta ar fi imposibil.

Există, totuși, două mâhniri permanente legate de ocazii ratate ce n-au legătură cu scrisul. Mai întâi, că n-am învățat rusa (ceea ce aș fi putut face cu mare ușurință dacă părinții mi-ar fi vorbit doar în rusește, când eram copil). În al doilea rând, că n-au existat niciodată bani pentru a urma pianul și canto.

(Pot reproduce perfect o melodie şi am o voce bună, naturală, dar complet neinstruită.)

Desigur, ar fi trebuit să continuu să vorbesc în ruseşte, ca să nu uit limba, şi ar fi trebuit să practic muzica în mod regulat, dacă aş fi studiat un instrument. Pe de altă parte, scrisul nu rugineşte dacă nu e folosit. Cel puţin, mie aşa mi se pare. Dacă din cine ştie ce cauze lipsesc o vreme din faţa maşinii de scris, constat că pot reveni la ea fără probleme de adaptare.

Dar să mă întorc la povestirile poliţiste...

Prima mea vânzare la EQMM n-a determinat o avalanşă de texte poliţiste. Aveam multe alte lucruri de făcut.

Pe la începutul lui 1971, însă, Eleanor Sullivan, frumoasa blondă care era redactor-şef la EQMM, mi-a solicitat o povestire. Am acceptat încântat, dar trebuia să mă gândesc la un subiect.

Nu mi-a fost prea greu să-l găsesc, întrucât la două etaje deasupra apartamentului nostru locuia David Ford, un actor corpolent cu glas răsunător de bariton. (După părerea mea, pentru actori vocea e mult mai importantă decât chipul, exceptând cazurile când este vorba de juni primi lipsiţi de minte.) El ne invitase cândva în apartamentul său, ticsit până în tavan cu ceea ce în idiş se numeşte *chochkes* – adică diverse obiecte ce stârnesc invidia unui colecţionar omnivor. Ne-a povestit că, odată, chemase un instalator să-i repare ceva, iar el ieşise să-şi plimbe câinele. Era convins că instalatorul îi luase unul sau două din chochkes, dar nu izbutise să-şi dea seama ce anume îi lipsea – de fapt, nu ştia nici dacă într-adevăr îi lipsea ceva.

Nu-mi trebuia mai mult. Am scris rapid povestirea şi ea a apărut în numărul din ianuarie 1972 al lui EQMM, cu titlul „Chicotitul lacom“ („The Acquisitive Chuckle“).

O considerasem drept o simplă povestire, însă în momentul apariţiei am constatat că prezentarea de pe copertă, făcută de Fred Dannay*, o anunţa ca fiind „prima dintr-un NOU CICLU de Isaac Asimov“. (Majusculele îi aparţineau lui Fred.) Auzeam pentru prima dată de aşa ceva, dar nu-mi displăcea.

Am scris şi alte povestiri, folosind aceiaşi eroi. După ce am adunat douăsprezece şi am decis să le public într-o carte, Dannay a presupus că ciclul se încheiase şi a afirmat acest lucru în revistă. Nu mă cunoştea... Am continuat cu încăpăţânare, şi până în prezent am scris şaizeci şi cinci de povestiri din ciclul cu pricina. (La ce bun să fii un scriitor prolific, dacă nu proliferezi?)

Am intitulat ciclul „Povestiri din Black Widowers“, pentru că se referă la întrunirile lunare ale unui club cu acest nume. Am plăsmuit respectivul club, fără ruşine, pe baza unuia real din care fac parte, ce se numeşte Trap Door Spiders şi despre care vă voi vorbi puţin mai încolo.

Povestirile sunt în întregime realizate sub forma unor conversații. Cei șase membri ai clubului discută între ei mai degrabă în contradictoriu, puși pe sfadă. La banchete, participă un invitat din afara clubului, căruia i se pun întrebări și ale cărui răspunsuri dezvăluie un mister pe care cei din Black Widowers nu-l pot dezlega, dar care este soluționat de Henry, chelnerul.

În cele din urmă, povestirile au fost grupate în serii de câte douăsprezece, în volume pe care le-a publicat Doubleday. Până acum, au apărut următoarele:

Povestiri din Black Widowers (Tales of the Black Widowers), 1974;
Alte povestiri din Black Widowers (More Tales of the Black Widowers), 1976;
Dosarele din Black Widowers (Casebook of the Black Widowers), 1980;
Banchetele din Black Widowers (Banquets of the Black Widowers), 1984;
Enigmele din Black Widowers (Puzzles of the Black Widowers), 1990;

Am scris și alte cinci texte ce vor fi incluse într-o bună zi în al șaselea volum.

Am început o a doua serie de povestiri polițiste atunci când Eric Protter, redactorul-șef de la revista *Gallery*, m-a solicitat să-i scriu lunar câte un text de șapte pagini. (În medie, „Povestirile din Black Widowers“ au aproximativ cincisprezece pagini.) *Gallery* este ceea ce se numește „o revistă pentru băieți“ și, cu toate că nu ajungea chiar la detaliile anatomice ale altor asemenea publicații, acest fapt mă punea pe gânduri.

„Eu nu scriu povestiri erotice, Eric“, i-am spus.

El m-a asigurat că nu era vorba de așa ceva, și atunci am construit un alt cadru general. Patru bărbați se întâlnesc periodic în biblioteca de la Union Club. Trei dintre ei încep o conversație, care îi reamintește celui de-al patrulea, Griswold, o întâmplare. Griswold relatează episodul, care se dovedește a fi o enigmă rezolvată chiar de el, dar nu dezvăluie soluția până când ceilalți trei nu o cer cu indignare, susținând că nu poate exista. Le-am denumit „Povestirile cu Griswold“.

Am scris prima dintre ele pe 9 martie 1980; *Gallery* a publicat treizeci și trei de „Povestiri cu Griswold“ până în august 1983, când, odată cu schimbarea directorului, revista a renunțat și la serviciile mele. Totuși, din când în când am mai scris câte una, toate fiind publicate în *EQMM*.

Am mai scris, de asemenea, minischițe polițiste pentru adolescenți, multe dintre ele apărând în revista *Boys' Life*. Cea mai bună dintre acestea, după opinia mea, a fost însă respinsă (poate pentru că se referea la terorism), dar a fost cumpărată de *EQMM* şi a apărut în numărul din iulie 1977 cu titlul „A treisprezecea zi de Crăciun" („The Thirteenth Day of Christmas").

În anii '70 şi '80, am scris în jur de 120 de povestiri poliţiste, cu mult peste numărul celor science-fiction concepute în aceeaşi perioadă. Nu cred că raportul se va modifica. Îmi place mai mult genul acesta de texte.

Să încerc o explicaţie. Cele 120 de povestiri poliţiste sunt „de modă veche". Povestirile moderne implică, în general, probleme de procedură oficială, aventuri spectaculoase ale detectivilor particulari şi întâmplări cu psihopaţi, tinzând tot mai mult să ne îndese pe gât maldăre de sex şi violenţă.

Mi se pare că a dispărut stilul vechi de roman poliţist, în care există un cerc restrâns de suspecţi, iar un detectiv sclipitor (adesea amator) îşi construieşte treptat lanţul de ipoteze şi deducţii. În ziua de azi, asemenea cărţi sunt pomenite cu un vag aer de dispreţ ca fiind „enigmele de la gura sobei", apogeul lor înregistrându-se în Anglia anilor '30 şi '40. Reprezentanţii de vârf ai genului au fost autori precum Agatha Christie, Dorothy Sayers, Ngaio Marsh, Margery Allingham*, Nicholas Blake* şi Michael Innes.

Ei bine, exact asta scriu eu. Nu fac nici un secret din faptul că în povestirile mele poliţiste o iau drept model pe Agatha Christie. Apreciez romanele ei ca fiind cele mai bune din toate timpurile, cu mult peste cele ale lui Sherlock Holmes*, iar Hercule Poirot* este cel mai bun detectiv din literatură. De ce să nu folosesc drept model ceea ce mi se pare cel mai bun?

Mai mult decât atât, toate textele mele poliţiste sunt de tipul „detectivului din fotoliu". Subiectul se dezvăluie pe parcursul unei conversaţii, indiciile sunt prezentate în mod cinstit şi cititorul are destule şanse să descopere soluţia înaintea detectivului ficţional. Uneori, cititorii o fac şi-mi expediază scrisori triumfătoare. În câteva rânduri, am primit chiar şi propunerile unor soluţii mai bune.

De modă veche? De acord! Şi ce dacă? Alţi autori de literatură poliţistă au scopurile lor, care pot fi de a transmite senzaţia de aventură, sau sentimentul de oroare, sau oricare altul. Ţelul povestirilor mele poliţiste (şi, de fapt, a tot ceea ce scriu, ficţiune şi non-ficţiune) este de a-i face pe oameni să gândească. Textele mele sunt *enigme,* şi nu văd nimic rău în asta. Ba chiar le consider o provocare, ca atunci când scriu limerick-uri, fiindcă regulile realizării unei enigme oneste sunt foarte stricte.

Fiindcă veni vorba, asta presupune ca povestirile să nu conţină acte patologice ori crime violente – de fapt, nici un fel de crime. Unul dintre textele recente care m-au amuzat cel mai mult în timpul conceperii a fost „Pierdută într-o distorsiune spaţială" („Lost in a Space Warp"), apărut în *EQMM* din martie 1990. Se referea la un bărbat care-şi rătăcise umbrela în micul apartament al prietenei sale şi n-o mai putuse descoperi. Din informaţiile acestuia, Henry a dedus unde putea fi găsită, fără să se clintească din salon, în vreme ce-i servea pe membrii clubului.

Nu intenţionez să modific forma acestor povestiri. Ele vor rămâne pe veci la fel. Oaspeţii din Black Widowers vor avea mereu o întâmplare misterioasă de relatat, membrii clubului vor fi de-a pururi incapabili s-o rezolve şi Henry va găsi invariabil soluţia. În mod similar, Griswold va spune întotdeauna istoriile sale, iar ceilalţi trei interlocutori nu vor intui soluţia până ce nu le va fi explicată.

De ce n-ar fi aşa? Fundalul este unul artificial, conceput exclusiv pentru a prezenta enigma. Eu doresc ca fiecare nouă povestire să fie întâmpinată de cititor cu senzaţia confortabilă a reîntâlnirii unor vechi prieteni, a regăsirii aceloraşi personaje, în aceleaşi condiţii, acesta având totodată ocazia de a fi pus în faţa unei noi enigme pe care va încerca s-o rezolve înaintea mea.

120. Trap Door Spiders

În anii '70, m-am alăturat mai multor organizaţii, mai degrabă silit de împrejurări decât din dorinţa mea de a o face. Pentru că am pomenit în capitolul anterior de Trap Door Spiders, mi se pare un moment potrivit să lămuresc lucrurile.

În 1942, când am mers prima dată în Philadelphia, l-am cunoscut pe John D. Clark prin intermediul lui Sprague de Camp. În tinereţe, ei doi fuseseră colegi de clasă la colegiu. Clark (poreclit de toată lumea „Doc“, fiindcă deţinea o diplomă în medicină) avea un chip ascuţit, o mustaţă foarte îngustă, un acut simţ al umorului sec şi (din păcate) fuma ţigară de la ţigară, amănunt care m-a ţinut departe de el.

Era specialist în chimie anorganică, pe durata războiului lucrând la substanţele explozive întrebuinţate pentru rachete. La sfârşitul anilor '30, scrisese două excelente povestiri science-fiction, dar apoi nu mai continuase. Una dintre ele, „Planeta minus“ (*ASF* din aprilie 1937), cred că a fost primul text ce trata problema antimateriei.

Când l-am cunoscut eu, se pregătea să se însoare cu o cântăreaţă de operă în devenire, planturoasă şi destul de flamboaiantă. Nu pot spune că-mi plăcuse în mod deosebit, dar la urma urmelor trebuia să-i placă lui. În cele din urmă, s-a dovedit că nici unul dintre prietenii lui Doc n-o suferea, cu atât mai mult cu cât a devenit imposibil să-l întâlneşti în public neînsoţit de nevastă-sa.

Unul dintre prietenii lui Doc era Fletcher Pratt*, care colaborase cu Sprague, scriind câteva excelente texte fantastice pe care le publicaseră în revista *Unknown*. Acesta era un individ mărunţel cu o barbă rară, o calviţie accentuată şi o inteligenţă formidabilă. Expert în istoria militară, el scrisese „Încercarea focului“, pe care eu o consider cea mai bună istorie într-un singur volum a Războiului Civil American*. Fletcher a inventat un joc strategic în care miniaturile unor nave reale se angajau în bătălii navale, conform unor reguli complexe astfel concepute încât să simuleze cât mai bine realitatea. De asemenea, ţinea maimuţe în apartamentul său, care duhnea îngrozitor a animale. A murit în 1956, la vârsta de cincizeci şi nouă de ani, şi, printr-un renghi al memoriei, îmi amintesc cu limpezime ultima noastră despărţire pe străzile New York-ului, fluturând din mâini.

În 1944, Fletcher s-a gândit să înfiinţeze un club alcătuit exclusiv din bărbaţi care să se întâlnească lunar pentru a lua cina împreună. Doc Clark putea deveni membru şi, o dată pe lună, îşi putea întâlni amicii fără ca soţia lui să fie prezentă. Întâlnirea era organizată şi plătită de fiecare dată de alt membru, care îşi putea invita un prieten. După cină, acesta era descusut în privinţa vieţii şi ocupaţiilor sale. Clubul s-a intitulat Trap Door Spiders („Păianjenii cu trapă“), în ideea că reprezenta o trapă ce îi putea ţine afară pe inamici – mai exact, pe soţia lui Doc.

În cele din urmă, se pare că nici Doc însuşi n-a mai rezistat, deoarece după şapte ani a divorţat, dar clubul a continuat şi el a rămas membru. Printre ceilalţi membri se numărau vechii mei prieteni L. Sprague de Camp şi Lester del Rey.

Ocazional, am fost invitat ca oaspete, când incursiunile mele în New York coincideau cu ziua lor de întâlnire (întotdeauna vineri seara), însă am refuzat să devin membru, fiindcă ştiam că rareori aveam să fiu în oraş chiar în data cuvenită. După ce m-am mutat însă în New York, am fost imediat primit în club.

Este plăcut să faci parte din Trap Door Spiders. Conversaţia e încântătoare şi membrii activează în diverse profesiuni. În medie, la o întrunire participă douăsprezece persoane. Pentru a oferi o mică idee asupra diversităţii, voi spune că Roper Shamhart este pastor episcopalian şi expert în teologie şi muzică liturgică, Richard Harrison este cartograf, Jean LeCorbeiller profesor de matematică, Lionel Casson arheolog specializat în Roma antică, şi aşa mai departe.

(Odată, aşteptând-o pe Robyn – care venise în vizită – să se întoarcă de la o întâlnire, m-am apucat să citesc una din cărţile lui Casson. Robyn întârzia, lucru care de obicei m-ar fi pus pe jar, însă de data aceea am fost atât de absorbit de carte încât nu mi-am dat seama de trecerea timpului. Ba chiar, atunci când a apărut, destul de târziu, m-am arătat iritat pentru că mă întrerupsese înainte de a termina cartea. I-am relatat lui Casson întâmplarea și a fost extrem de măgulit.)

Eu personal am propus doi membri noi, aceștia ajungând printre cei mai de vază. Unul era Martin Gardner, iar celălalt Ken Franklin. Necazul a fost că ambii s-au pensionat (nici o crimă), apoi s-au mutat din New York (o crimă teribilă).

După cum am amintit în capitolul anterior, imaginarul club Black Widowers avea ca model Trap Door Spiders, cu numărul membrilor redus la jumătate pentru a fi prezentați mai ușor. Până și personajele din Black Widowers pornesc de la indivizi reali din Trap Door Spiders.

Astfel, Geoffrey Avalon îl descrie pe L. Sprague de Camp, Emmanuel Rubin pe Lester del Rey, James Drake pe Doc Clark, Thomas Trumbull pe Gilbert Cant, Mario Gonzalo pe Lin Carter și Roger Halsted pe Don Bensen. Acest amănunt nu reprezintă nici un secret; le-am cerut tuturor permisiunea.

Odată, soția lui Ken Franklin, Charlotte, a întrebat ce făceam noi la club. (Bănuiesc că nevestelor le este imposibil să nu se gândească la ce se poate întâmpla cu ocazia întâlnirilor exclusiv masculine – nutrind bănuieli vagi legate de femei dezbrăcate și orgii incredibile.) Ken i-a dat una din cărțile mele cu Black Widowers și i-a spus: „Este ca în carte, deși în realitate e mult mai bine".

În cărțile mele, lucrurile nu se schimbă, dar nu la fel se întâmplă în viață. Trei dintre membrii care au stat la baza personajelor din Black Widowers au murit: Gilbert Cant, Lin Carter și Doc Clark. În ceea ce îi privește pe ceilalți trei, trebuie să spun că Sprague s-a mutat în Texas, iar Lester este oarecum imobilizat în ultimul timp și nu poate participa la întruniri.

Cât despre Henry, chelnerul cel neprețuit care rămâne în planul doi până în ultima clipă, el nu a fost construit după o persoană anume. Este pe de-a întregul invenția mea, deși trebuie să recunosc că întrevăd o similitudine între el și nemuritorul personaj Jeeves creat de P. G. Wodehouse.

Uneori, sunt întrebat dacă nu figurez și eu în povestirile cu Black Widowers. Am apărut o singură dată, sub chipul oaspetelui Mortimer Stellar, în povestirea „Când nimeni nu continuă" („When No Man Pursueth", *EQMM* din martie 1974). Destul de mândru, i-am povestit lui Janet că în povestirea aceea mă descrisesem perfect.

— Dar e imposibil, a replicat ea. Individul acela e îngâmfat, arogant, preocupat numai de sine și răutăcios.

— Păi vezi! am rostit triumfător.

Ea s-a supărat. Mă tem că mă vede prin ochelari cu lentile trandafirii.

De asemenea, sunt naratorul, personajul „eu" din povestirile cu Griswold.

121. Mensa

În 1961, am cunoscut o tânără pe nume Gloria Saltzberg. Ea fusese una dintre victimele epidemiei de poliomielită din 1955, ultima care nenorocise lumea înainte de apariţia vaccinului Salk*. De aceea stătea într-un cărucior pentru invalizi, dar fără să se simtă complexată. Era o femeie plină de viaţă şi veselă, atitudine pe care am găsit-o de admirat. De asemenea, era foarte inteligentă şi făcea parte din Mensa.

Mensa era o organizaţie fondată în Anglia, ai cărei membri aveau valori ale „coeficientului de inteligenţă“ (IQ) ce-i plasau (aşa se afirma) în primele două procente ale omenirii.

Gloria dorea să fiu şi eu testat pentru a intra în Mensa, însă m-am opus. În primul rând, deşi toată viaţa am beneficiat de pe urma testelor de inteligenţă, nu am o părere grozavă despre ele. Consider că apreciază o singură faţetă a inteligenţei – capacitatea de a răspunde la genul de întrebări pe care le pot pune alţi oameni ce deţin aceeaşi faţetă a inteligenţei. IQ-ul meu a fost întotdeauna extrem de mare, totuşi sunt perfect conştient că în multe privinţe dau dovadă de o neîndemânare remarcabilă. În al doilea rând, mi se părea sub demnitatea mea să fiu supus unui test de inteligenţă. Eram convins că viaţa şi opera mea constituiau tot atâtea dovezi de inteligenţă.

„Nu cumva îţi este frică de test?“ m-a întrebat Gloria.

M-am gândit la acest aspect şi i-am dat dreptate. Nu aveam nimic de câştigat, dar totul de pierdut. Dacă obţineam un punctaj mare, era pur şi simplu previzibil; însă dacă punctajul era mic, ruşinea ar fi fost insuportabilă. Apoi, înţelegând adevărul, m-am simţit stânjenit pentru că mă îndoisem de mine însumi. Am dat testul, am obţinut un punctaj mare şi am devenit membru Mensa.

Privind în ansamblu *nu* a fost o experienţă fericită. Am cunoscut unii Mensani minunaţi, dar existau alţii orgolioşi şi agresivi, cărora – aşa mi se părea – le-ar fi plăcut să se prezinte sub forma „Sunt Joe Doakes şi am IQ-ul de 172“, sau poate să-şi tatueze cifra pe frunte. Ei obişnuiau, aidoma mie, în tinereţe, să-şi exercite inteligenţa asupra unor victime nevinovate. De asemenea, în general, se considerau subapreciaţi şi nenorocoşi. Drept rezultat, erau furioşi pe Univers şi tindeau să fie dezagreabili.

Mai mult decât atât, se tachinau permanent, punându-şi la încercare unii altora inteligenţa, şi după o vreme asta devenea obositor.

În plus, am constatat cu neplăcere că Mensanii, oricât de ridicate le-ar fi fost IQ-urile, dovedeau aceleaşi apucături iraţionale ca şi restul oamenilor.

Mulţi dintre ei considerau că aparţin unui grup „elitist“ ce trebuia să conducă lumea, dispreţuindu-i pe non-Mensani. Evident, cochetau cu un conservatorism de dreapta, iar eu, în general, nu agreez asemenea păreri.

Ulterior, am aflat că printre ei existau grupuri ce acceptau astrologia şi alte credinţe pseudoştiinţifice similare şi care formau GIS-uri („grupuri cu interese speciale“), preocupându-se de diversele varietăţi de gunoaie intelectuale. Ce se putea câştiga din asocierea, fie doar tangenţială, cu astfel de lucruri?

Aspectul cel mai neplăcut l-a reprezentat faptul că am fost identificat drept o ţintă potenţială. Fiecare tinerel ambiţios din Mensa părea să creadă că-şi poate obţine laurii antrenându-mă într-o dispută a inteligenţelor, pe care s-o câştige. M-am pomenit în postura unui bătrân pistolar care nu-şi poate abandona armele fiindcă este permanent provocat de toţi puştii iuţi de mână din ţinut.

Eu nu doream să particip la un asemenea joc. Nu-mi păsa dacă aş fi fost întrecut pe domeniul agerimii; n-ar fi fost prima asemenea înfrângere. Prefer, totuşi, ca genul acesta de episoade să se petreacă în mod firesc. Nu vreau să stau veşnic la pândă. Pe scurt, ca să revin la metaforă, pot trage, dacă e nevoie, dar nu doresc să-mi petrec restul vieţii cu mâna încleştată pe plăselele pistolului.

Ca atare, n-am mai participat la reuniuni şi nu mi-am mai plătit cotizaţia. Nu am demisionat în mod oficial, dar a fost pe aproape.

Povestea nu s-a terminat însă. Când m-am mutat în New York, am întâlnit Mensani ce mă considerau unul dintre ei. Într-un moment de neatenţie, am acceptat să particip la o întrunire, pentru a-l cunoaşte pe Victor Serebriakoff, care mă intriga. Acesta era un englez, preşedintele internaţional al lui Mensa şi liderul spiritual al organizaţiei.

Serebriakoff era un individ scund, cu chip oval, rumen şi cu barbişon grizonat. Istorisea anecdote excelente, folosind o mulţime de accente, şi asta m-a cucerit imediat. Serebriakoff mi-a spus că avea să-mi plătească cotizaţia restantă, dacă nu intenţionam s-o fac eu, pentru ca să fiu membru Mensa, indiferent dacă voiam sau nu.

Ei bine, nu puteam permite *aşa ceva*, de aceea am redevenit membru activ al Mensa. Şi, ca să fiu cinstit, am şi beneficiat de unele avantaje. Atunci când Mensa avea convenţia naţională în New York, ţineam de obicei un discurs la banchetul final şi puteam vorbi despre subiecte ezoterice, inadecvate marelui public. Ba chiar am dedicat Mensanilor una dintre cărţile mele – *Drumul spre infinit (The Road to Infinity*; Doubleday,1979).

Cu toate acestea, vechile probleme au reapărut; de aceea, am evitat orice funcţie în Mensa, exceptând prelegerile amintite. Mi-a fost greu s-o fac, pentru că Victor mă anunţase că fusesem numit unul dintre cei doi vicepreşedinţi internaţionali ai lui Mensa, un post pe care aveam să-l deţin vreme de cincisprezece ani. Eu nu-l solicitasem, nu-l dorisem, dar în documentele organizaţiei figuram în poziţia respectivă. Era pur onorific, totuşi mi-a îngreunat retragerea.

Existau, desigur, mulţi Mensani inteligenţi şi încântători, ca de pildă Margot Seitelman, care practic conducea filiala Mensa din New York, o neobosită organizatoare şi excelentă bucătăreasă. Când venea în New York, Victor cina cu mine şi cu Margot, de obicei în compania lui Marvin Grosswirth, cel mai sociabil dintre toţi Mensanii. Acesta spunea bancurile mai bine decât mine şi adopta un accent idiş mai autentic.

Am rămas ani buni în Mensa, simţindu-mă tot mai plictisit de organizaţie. Nici măcar nu mai puteam ignora calitatea de membru. Pe lângă cotizaţia anuală, primeam mereu scrisori de la persoane care începeau prin a se prezenta ca Mensani, considerându-se astfel rudele mele de sânge. Aproape fără excepţie, voiau să-i ajut într-un fel pe care nu-l doream: să scriu un articol, să colaborez la o carte, să lecturez un manuscris, să le obţin nişte informaţii şi altele. Mă simţeam într-o poziţie extrem de neplăcută, la modul ridicol.

În cele din urmă, după moartea lui Margot şi a lui Marvin, m-am retras din Mensa.

122. Dutch Treat

Ralph Daigh, care semăna puţin cu Alan Hale – interpretul Micuţului John din Robin Hood* (cel cu Errol Flynn) – , era directorul general al lui Fawcett Publications, o editură importantă, specializată în cărţi broşate. Prin aprilie 1971, el m-a invitat la prânz, spunându-mi: „Azi mâncăm dutch treat[1]."

În marţea următoare, m-am întâlnit cu Ralph la Regency Hotel. Când am scos portofelul să plătesc, Ralph mi-a spus:

— Eşti invitatul meu.

— Dar n-ai zis că vom mânca „dutch treat"?

El a fost îngrozit.

— Crezi că te-aş fi invitat la prânz şi apoi ţi-aş fi cerut să plăteşti? Acesta este *Clubul* Dutch Treat, iar tu eşti oaspetele meu.

Peste câteva săptămâni, am fost invitat să devin membru al clubului.

Clubul Dutch Treat a fost înfiinţat în 1905 de un grup de ziarişti care se întâlneau să prânzească în zilele de marţi, fiecare plătindu-şi consumaţia (de aici şi numele clubului). Odată cu trecerea anilor, clubul s-a extins şi asupra altor categorii din lumea artistică. Ne întâlnim la amiază pentru cocteiluri şi conversaţie, începem prânzul la douăsprezece şi jumătate, iar la unu şi zece se ridică maestrul de ceremonii. El face anunţuri, îi prezintă pe invitaţi, apoi deschide programul – de obicei, un cântăreţ cântă ceva, după care urmează o prelegere asupra unui subiect de interes general. La ora două, întâlnirea ia sfârşit.

---

[1] Urmează un joc de cuvinte intraductibil, bazat pe expresia *dutch treat*: A plăti nemţeşte, fiecare partea lui. (N.trad.)

Totul este foarte plăcut. La început, participam sporadic, dar m-am simţit atât de bine încât am început să fiu unul dintre obişnuiţii casei. Ba chiar, în timpul duşului de dimineaţă, când cânt „Salută din parte-mi Broadway-ul"* (sunt un înveterat cântăreţ în baie) şi ajung la versurile „Spune-le că inima-mi tânjeşte / Să se amestece-n mulţimile dragi", îi socotesc pe cei din Dutch Treat în rolul „mulţimilor dragi".

În momentul intrării mele în club, preşedintele era William Morris*, bine cunoscutul lexicograf, jovial, grăsuţ, încântător şi cu un cioc alb, care-l făcea să pară incredibil de distins. A fost silit să se retragă, fiindcă nevasta îi era tot mai bolnavă şi nu putea fi sigur de o participare regulată. (Locuieşte în Connecticut.) După moartea soţiei, a reînceput să vină cu regularitate, dar nu şi-a mai reluat vechea funcţie. Este preşedinte de onoare.

Lui Bill Morris i-a urmat celebrul Lowell Thomas*, cel mai faimos dintre membrii clubului în anii '70. Împlinise deja optzeci de ani (deşi nu ţi-ai fi dat seama după ţinuta lui dreaptă, după activitatea susţinută pe care o depunea şi după mintea lui ageră, ca să nu mai amintesc de soţia tânără şi drăguţă). A insistat să fie doar preşedinte interimar, până găseam pe altcineva, însă clubul nu intenţiona să caute altă persoană. El a rămas preşedinte timp de nouă ani, până la moarte.

Pe 3 mai 1981, Janet şi cu mine am participat la una din festivităţile organizate în cinstea lui, cu ocazia celei de a optzeci şi noua aniversări. Lowell mi-a spus că-l obosea toată agitaţia aceea, temându-se că avea să fie şi mai rău când împlinea nouăzeci de ani. A mai spus că în ocazia respectivă ar fi dorit să plece într-o călătorie, pentru ca nimeni să nu-l mai sâcâie. Aşa a şi făcut, deşi nu în felul în care s-ar fi aşteptat, fiindcă a murit liniştit, în timpul somnului, pe 29 august 1981, după o zi la fel de activă ca toată viaţa lui.

Lui Lowell i-a urmat Eric Sloane*, marele pictor. După aerul său flegmatic nu ţi-ai fi dat seama, dar fusese însurat de şapte ori. Era o persoană minunată, care ocazional comanda vin pentru toţi membrii clubului, pe socoteala lui. Singurul necaz era că petrecea mult timp în sud-vest şi rareori venea pentru a prezida întrunirile.

Era conştient de dificultăţile iscate din acest motiv şi, atunci când nu eram de faţă, mă propunea ca preşedinte interimar în absenţa lui, dar întotdeauna am avut impresia că glumea. La răstimpuri, am fost şi eu preşedinte, însă de obicei funcţia o îndeplinea secretarul clubului, Walter Frese.

Trebuie să spun că şi Eric era bătrân şi, în plus, avea un stimulator cardiac. Pe 6 martie 1985, la puţin timp după a optzecea lui aniversare, a vizitat o galerie de artă de pe Strada Cincizeci şi şapte, unde fusese un vernisaj cu vânzare a tablourilor sale. Apoi a pornit pe Fifth Avenue şi probabil că inima i-a cedat, fiindcă a căzut şi a murit pe trotuar. Nu avea asupra lui nici un act de identitate, ci doar un program de la vernisaj. Poliţia a investigat acolo şi cineva de la galerie a făcut identificarea.

Imediat, Janet a decis că trebuia să avem un tablou de Eric Sloane. Ne-am dus la galerie şi ea a indicat trei posibilităţi, cerându-mi mie să iau decizia finală. L-am ales pe acela care-mi plăcea mai mult, şi care acum se află pe peretele salonului nostru.

La înmormântarea lui Eric, Janet şi cu mine stăteam trişti şi tăcuţi în strana noastră, când Emery Davis, alt membru al clubului Dutch Treat şi bine cunoscut dirijor – un individ chel şi foarte jovial – s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit: „Tu vei rosti panegiricul.“

Am fost luat prin surprindere, totuşi m-am sculat şi am improvizat unul. Totul s-a sfârşit cu bine, însă nu prevăzusem consecinţele. E drept, făceam parte din consiliul de administraţie al clubului încă din 12 ianuarie 1982, dar în urma panegiricului toţi ceilalţi membri ai consiliului au decis imediat ca eu să fiu următorul preşedinte. După o oarecare şovăială, am cedat şi am preluat funcţia pe 16 aprilie 1985.

Într-un fel, Clubul Dutch Treat mi-a modificat rutina vieţii. Întrucât prânzeam marţea în oraş, în aceeaşi zi făceam şi turul editurilor. Întotdeauna treceam pe la Doubleday, iar cei de acolo s-au obişnuit în asemenea măsură cu programul meu, încât mi-au spus că zilele când nu veneam parcă nu aveau farmecul obişnuit al zilelor de marţi.

În Dutch Treat există mulţi oameni care mi-au devenit prieteni dragi (deşi unii dintre ei au dispărut între timp). Ezit în a-i înşirui pe toţi, fiindcă sunt sigur că-i voi uita pe unii, din neatenţie. Lăsaţi-mă totuşi să vă precizez că cel mai spectaculos membru al clubului este Herb Graff. În prezenţa lui, până şi eu trec în planul doi.

Herb Graff este un bărbat scund şi chel, care atunci când l-am întâlnit prima dată purta o meşă, pe care ulterior a abandonat-o, în favoarea unei bărbi dezordonate, ce-l face să semene cu un rabin mai degrabă ţicnit. Domeniul lui de specializare îl constituie filmele anilor '30.

Herb și cu mine ne-am înțeles extraordinar. Zece ani am stat împreună, am acționat la unison, alcătuind masa cea mai zgomotoasă din club. Eric Sloane o denumea „masa evreilor“, deși Herb era cel care merita cu adevărat porecla de „Capul evreilor“ atribuită de Eric. (Odată, în timpul croazierei pe *Canberra*, m-am plâns în glumă că stăteam întotdeauna la masa cea mai gălăgioasă. Walter Sullivan*, firea cea mai blândă care a trăit vreodată, m-a luat în serios și mi s-a adresat surprins: „Isaac, dar *tu* faci toată gălăgia!“.)

Poate că-i adevărat, dar asta nu se întâmplă întotdeauna. Când Herb se află la masă, *el* face gălăgia. Recunosc cu mâna pe inimă că sunt un palavragiu neîntrecut. Chiar recent, Robyn i-a spus unui prieten: „O conversație cu tata înseamnă să asculți un monolog.“ Când însă e prezent Herb, eu tind să amuțesc și conversația devine un monolog Graff. El știe o mulțime de glume și întâmplări amuzante, pe care le spune cu iscusință și fără să facă nici o pauză.

Dintre numeroasele întâmplări legate de Dutch Treat, voi povesti ce s-a întâmplat atunci când unul dintre obișnuiții participanți a lipsit la una sau două întruniri, sub pretextul jalnic că soția îi era internată în spital. Imediat, cu o teatralitate tipic masculină (falsă bineînțeles), am comentat:

— Unicul motiv pentru care *eu* aș lipsi de la o întrunire ar fi dacă nu m-ar lăsa o tipă superbă, aflată în pat cu mine.

La care Joe Coggins a comentat pe un ton sumbru:

— Ceea ce explică faptul că Isaac n-a absentat niciodată.

Îmi dădusem seama de posibilitatea acestei replici imediat ce terminasem de vorbit, însă fusese prea târziu. N-am putut decât să mă alătur hohotelor generale.

123. Baker Street Irregulars

Baker Street Irregulars (BSI) reprezintă un grup de fani ai lui Sherlock Holmes. Originea acestei denumiri e simplă: așa numea Holmes grupul de mici vagabonzi care lucrau pentru el în unele din primele povestiri.

Organizația își desfășoară banchetul anual în vinerea cea mai apropiată de șase ianuarie, apreciată ca fiind data de naștere a lui Holmes. Acolo, după conversații și cocteiluri, ne așezăm la masă, după care urmează diverse ritualuri tradiționale și „comunicări“.

Jocul pe care-l jucăm este de a presupune că povestirile cu Sherlock Holmes au fost reale și că ele au fost scrise într-adevăr de dr. John H. Watson*, Arthur Conan Doyle* fiind doar agentul său literar.

De fapt, Conan Doyle a fost un scriitor neglijent și grăbit, care ajunsese să urască povestirile cu Sherlock Holmes, pentru că ele îi înăbușiseră celelalte producții literare, ba chiar îl împinseseră pe el personal într-un con de umbră. Probabil că le-a scris cât mai repede, ca să scape de Holmes. În cele din urmă, a încercat să-l omoare, însă reacția cititorilor l-a silit să-l readucă la viață. Următoarele povestiri le-a scris cu și mai multă neplăcere.

Ca atare, textele abundă în contradicții, un amănunt pe care Conan Doyle îl ignora cu indiferență. BSI însă consideră că povestirile sunt infailibile și scopul „comunicărilor" este de a explica aceste contradicții în modalități complicate, propunând tot soiul de teorii rafinate și neverosimile, menite să lămurească diverse aspecte.

În 1973, am fost propus ca membru în BSI de către Edgar Lawrence, un membru mai vechi al Clubului Trap Door Spiders (el a decedat între timp). Una dintre condițiile pentru a deveni membru era de a pregăti și de a susține o lucrare tratând despre povestirile cu Holmes. Eu n-am făcut-o. Mai rău chiar, n-am făcut-o fiindcă nu cunoșteam îndeajuns de bine povestirile, și nici n-aveam chef să mă documentez. Se pare că, în cazul meu, condiția a fost ignorată.

Din fericire, după câțiva ani, mi s-a cerut să contribui la o carte despre Holmes. Când am anunțat că nu știam multe în legătură cu respectivele povestiri, Banesh Hoffman (un fizician ce lucrase cu Einstein* și avea un chip teribil de urât și un suflet teribil de generos – acum, el nu mai este printre noi) a propus să analizez cartea *Dinamica asteroidului*.

Această carte este menționată la un moment dat ca fiind scrisă de celebrul matematician și geniu al răului James Moriarty*. Povestirea nu detaliază nimic în privința conținutului cărții din simplul motiv că Arthur Conan Doyle nu avea habar de astronomie. În consecință, am conceput o idee extrem de ingenios fundamentată – ceva care s-ar fi potrivit infinitei ticăloșii a lui Moriarty – pe care ulterior am dezvoltat-o într-o povestire Black Widowers cu titlul „Crima finală" („The Ultimate Crime"). N-am plasat-o unei reviste, ci am inclus-o ca text original în *Alte povestiri din Black Widowers*.

După aceea, m-am simțit un adevărat membru al BSI.

Trebuie totuși să admit (fiindcă în această autobiografie nu spun decât adevărul) că, în realitate, nu sunt un fan al lui Holmes. Acum doi ani, am scris (fiind solicitat) un articol critic la adresa povestirii „Cinci sâmburi de portocală" și am arătat găurile imense din logica ei, care mă făceau să cred că Conan Doyle o concepuse în somn.

Unul dintre ritualurile banchetului îl reprezintă cele șase „toasturi canonice", în cinstea anumitor personaje din povestiri. Într-un an, mi s-a cerut să toastez chiar în cinstea lui Sherlock Holmes și am făcut-o cu atâta iscusință încât după aceea am fost rugat să rostesc de fiecare dată cuvântul de închidere. În plus, m-am obişnuit să scriu versuri nostalgice despre Sherlock Holmes şi să le cânt pe melodii celebre. Primul cântec de acest fel l-am interpretat pe 8 ianuarie 1982.

Cu toate acestea, nu chiar totul era roz la BSI. În primul rând, deoarece Sherlock fusese un fumător înrăit, membrii clubului se simţeau obligaţi să fumeze. Aerul era întotdeauna irespirabil spre sfârşitul banchetului şi asta mă irita cumplit. Şi în Trap Door Spiders sau în Dutch Treat se fumase considerabil, însă cu timpul se renunţase, într-o anumită măsură şi datorită permanentelor mele cicăleli, dar în cazul acesta nu puteam face nimic.

Am subliniat caustic că Sherlock era de asemenea dependent de cocaină. Ar fi însemnat să ne drogăm şi noi? Pledoaria mea n-a convins pe nimeni. În final am solicitat, şi am căpătat, o masă la care nu se fuma, dar la ce bun când norii de la mesele vecine, aflate la un metru, umpleau aerul? M-am enervat... totuşi am rezistat.

Unul dintre motivele rezistenţei mele l-a reprezentat omul care conducea totul, Julian Wolff, un medic ce era şi membru al lui Dutch Treat. El se pensionase înainte de termen pentru a se dedica exclusiv activităţilor BSI. Era micuţ, cu un chip copilăros, şi radia un aer de iubire şi inocenţă. Cu toţii îl idolatrizam. El m-a invitat să vorbesc la banchet şi m-a îndemnat să scriu versurile nostalgice; n-am avut inima să mă retrag din club, ştiind că asta avea să-l mâhnească teribil.

Anii trec însă. În 1986, Julian s-a retras din funcţie, iar în 1990 a murit, la vârsta de optzeci şi patru de ani. Fiindcă noul maestru de ceremonii nu m-a mai solicitat, am încetat să particip la banchete.

124. Societatea Gilbert & Sullivan

Am fost un iubitor al lui Gilbert şi Sullivan încă din clasa a patra, când am învăţat să cânt cupletul „Când duşmanul trage sabia“ din opereta *Piraţii din Penzance**. Desigur, nu ştiam că autorii erau Gilbert şi Sullivan, dar îmi plăcea melodia. Pe atunci, aveam glas de soprano (bănuiesc că era cristalin şi dulce) şi-mi plăcea să să ţip acutele: „Înainte, eroi, spre glorie!“

Continuu să am o slăbiciune pentru ariile de soprano, deşi, în ceea ce mă priveşte, zilele lor s-au încheiat cu şaizeci de ani în urmă, acum fiind tenor (cu toate că, dacă e necesar, pot cânta şi bariton). Cu câţiva ani în urmă, m-am alăturat unei interpretări a lui „God Save the Queen“*, într-un grup de alţi cântăreţi, şi am sesizat că ceilalţi baritoni nu atingeau aceleaşi note ca mine. După ce am terminat, m-am întors către buna mea prietenă Jocelyn Wilkes, o contraltă superbă, care este cea mai bună Katisha (în *Mikado**) interpretată vreodată, şi i-am spus:

— Cred că am cântat partea tenorului...

— Câtuşi de puţin, mi-a răspuns ea. Ai cântat partea sopranei.

Ei bine, acelea erau singurele note pe care le cunoşteam din imn.

În adolescenţă, am auzit operetele de Gilbert şi Sullivan la postul de radio WNYC şi, chiar înainte de a vedea vreuna pe scenă, am învăţat majoritatea cupletelor şi le fredonam permanent, spre propria-mi satisfacţie. De asemenea, citeam şi reciteam libretele, care mă fascinau.

La convenţiile science-fiction, obişnuiam să cânt cuplete de Gilbert şi Sullivan, uneori şi alte cântece, împreună cu Anne McCaffrey*, o impunătoare scriitoare de science-fiction, care are părul alb şi scrie romane „fantasy“ de mare succes. Ea avea o voce extraordinară şi mă acoperea complet, mai cu seamă când trebuia menţinută o notă. Evident, nu i-a trecut niciodată prin cap să-mi spună că urmase şcoala de canto.

La o convenţie desfăşurată în New York, la puţină vreme după ce revenisem definitiv în oraş, am cântat ca de obicei un cuplet Gilbert şi Sullivan şi cineva m-a întrebat dacă eram membru al Societăţii Gilbert & Sullivan. Am răspuns că nici nu ştiam de existenţa ei. Individul mi-a spus unde şi când se reunea şi m-am grăbit să mă înscriu în societate.

Ea a reprezentat în permanenţă o mare satisfacţie pentru mine. Cu ocazia întrunirilor, mai întâi se cântă în cor o arie dintr-o operetă, apoi urmează un spectacol susţinut de amatori newyorkezi, care o fac în mod gratuit pentru spectatorii entuziaşti, ce pot participa la refrene.

În rare ocazii, am cântat eu însumi (o dată sau de două ori, în faţa unei audienţe mai numeroase) şi am remarcat un lucru interesant. Pot veni în faţa unei săli cu mii de necunoscuţi, fără să am o singură notiţă la îndemână, şi să improvizez o prelegere de o oră, pentru care aştept să fiu plătit cu mii de dolari, fără să am nici urmă de trac - ba chiar nici cel mai mic nod în stomac. Aduceţi-mă însă în faţa unui grup compus din cincizeci de prieteni, care nu-mi plătesc nimic (aşadar nu-şi riscă banii), dispuşi să zâmbească indulgenţi la eventualele greşeli, şi puneţi-mă doar să cânt o arie pe care o cunosc perfect... şi mă topesc de emoţie.

Care-i explicaţia? Presupun că aria trebuie să fie perfectă, până la ultima notă, în timp ce prelegerea, fiind improvizată, poate urma orice direcţie. Chiar dacă greşesc în timpul conferinţei, cunosc o sută de modalităţi pentru a masca greşeala, în vreme ce, în cazul unei arii, acest lucru este imposibil.

Pe scurt, spre deosebire de prelegere, aria nu-mi aparţine. Evident, atunci când cânt un cântecel comic improvizat de mine *nu* sunt emoţionat.

Nu sunt emoţionat nici când citesc una dintre *Baladele babiloniene* ale lui Gilbert. Desigur, le citesc din carte, dar şmecheria este să interpretezi în mod afectat. După părerea mea, acesta e modul în care trebuie jucate episoadele dintre cuplete.

Janet s-a molipsit şi ea de febra Gilbert şi Sullivan. Am văzut împreună toate operetele lor, până şi *Marele duce**, care este ultima şi cea mai slabă dintre ele. Muzica primei lor colaborări, *Thespis**, s-a pierdut, totuşi am avut parte de un spectacol cu ea pe 10 iulie 1987, când Teatrul de Operetă a preluat muzica din alte creaţii şi a adaptat-o libretelor din *Thespis*.

Pe 19 noiembrie 1989 am asistat la versiunea americanizată a lui *H. M. S. Pinafore* (rebotezată în acest scop *U. S. S. Pinafore*). Toate cupletele au putut fi adaptate cu mici modificări, mai puţin „Când eram mus", cântat de Sir Joseph Porter. Conducerea teatrului m-a contactat, rugându-mă să rescriu acele versuri şi am fost încântat s-o fac.

Versiunea finală a cupletului mi s-a părut foarte amuzantă şi, judecând după reacţia spectatorilor, n-am fost singurul care a considerat-o aşa. În final, reflectoarele s-au fixat asupra fotoliului meu, iar eu m-am sculat şi am făcut o plecăciune. Episodul respectiv mi-a adus numai satisfacţii.

Desigur, am avut şi bucuria de a scrie volumul *Gilbert şi Sullivan adnotat de Asimov*, pe care l-am menţionat anterior.

125. Alte cluburi

Trap Door Spiders şi Dutch Treat, Societatea Gilbert & Sullivan, ba chiar şi Baker Street Irregulars au fost organizaţii care mi-au plăcut, fiind încântat să fac parte din ele; totuşi, eram extrem de conştient că în calitate de membru participam la multe prânzuri şi dineuri care mă ţineau departe de maşina de scris. Aşadar, era cu totul exclus să mai fiu membru al altor cluburi. Dar unul dintre neajunsurile celebrităţii este că organizaţiile vin după tine.

Am descoperit asta atunci când Clubul Exploratorilor m-a invitat să mă alătur lor. Le-am răspuns imediat în scris, explicându-le că nu constituiam alegerea cea mai nimerită. Le-am precizat că nu escaladasem Himalaia şi nu puteam fi convins să ajung nici măcar în Hoboken*.

Asta nu i-a deranjat câtuşi de puţin. Mi-au replicat că eram un renumit explorator al galaxiilor şi al altor locuri, chiar mai îndepărtate, aşa că eram pe deplin calificat.

Nu pot rezista în fața măgulirilor, prin urmare am devenit membru, deși mai degrabă doar cu numele. La sediul somptuosului lor club se țin numeroase conferințe pe diverse teme din domeniu, însă eu n-am participat decât la puține. Pur și simplu, nu am timpul necesar.

Am fost totuși la o întrunire specială, având drept scop prezentarea noilor membri, ce a avut loc pe 4 iunie 1978, și astfel l-am cunoscut pe Charles Brush, un alpinist înflăcărat, care tocmai devenise președintele clubului. El m-a tras într-un colț și m-a întrebat dacă puteam fi maestru de ceremonii la următorul banchet anual. Am fost de acord și am repetat gestul peste doi ani.

În general, la banchet se servesc preparate exotice, de pildă șarpe cu clopoței. Mie îmi plac mâncărurile neobișnuite (ca și cele clasice), dar când „homarii de munte“ s-au dovedit a fi fudulii de tauri, sau așa ceva, am ajuns la concluzia că aveam și eu limitele mele.

Există și alte organizații care, într-un mod sau altul, au căutat să mă ispitească. Mulți dintre membrii lui Dutch Treat făceau parte și din Players Club*, de aceea am fost îndemnat să mă înscriu și eu. Nu am fost chiar entuziasmat de idee. Sediul se afla departe de mine și nu mă vedeam participând regulat la întruniri – iar cotizația era foarte mare. Cu toate acestea, n-am avut curajul să-mi supăr amicii, refuzându-i să mă propună.

Vă puteți lesne imagina cât de ușurat am fost când mi-au respins cererea. Printre cei care votaseră împotrivă se număra un fumător care-mi cunoștea opiniile în privința nicotinei și nu dorea să mă vadă în club.

Apoi, un alt prieten a decis să mă introducă în foarte prestigiosul Century Club. Nu mă trăgea inima s-o fac, fiindcă nu eram genul celor de acolo. (Sunt un simplu băiat crescut în mahala, care privește cu multă suspiciune toată povestea asta de bani și faimă.) Prietenul a insistat, însă, și n-am avut încotro, punându-mi speranțele în altă respingere. Nu a fost cazul. Sunt acum membru al clubului, dar aproape niciodată nu profit de această calitate.

126. *American Way*

Să revenim însă la cariera mea literară.

Îmi place să scriu articole și eseuri, dar mai ales îmi place să am rubrici permanente, fiindcă atunci știu că pot publica la intervale regulate. Desigur, preferata mea, cea care s-a bucurat de cel mai mare succes este aceea din *F&SF*, care durează de treizeci de ani.

Nu este, totuși, singura. Am avut o rubrică permanentă și în revista *Science Digest*, până când a fost înlocuit redactorul-șef. Am ținut o rubrică de ficțiune în *Gallery*, până şi-a schimbat editorii. Am scris o serie de scurte articole ştiinţifice pentru *Sciquest*, o mică revistă de chimie pentru liceeni, până la dispariţia ei, în 1982, şi aşa mai departe.

Una dintre rubricile la care am ţinut foarte mult şi care a avut o existenţă încununată de succes, atât cât a durat, a fost distribuită – n-o să credeţi – pe avioane.

Majoritatea companiilor aeriene oferă pasagerilor reviste gratuite, concepute în mod special pentru ca aceştia să aibă cu ce-şi omorî timpul. Compania American Airlines avea o revistă extrem de elegantă, intitulată *American Way*. În 1974, redactorul-şef, John Minahan, dorind să introducă o rubrică de ştiinţă, l-a contactat pe Larry Ashmead, pentru a-i recomanda un autor. Ei bine, a-i cere lui Larry să-ţi recomande un autor, *indiferent* pentru ce anume, înseamnă să primeşti un singur răspuns: „Isaac Asimov e omul de care ai nevoie."

Publicasem deja vreo două texte în revista cu pricina, aşa că Minahan mă cunoştea şi, ca atare, m-a abordat imediat. Fiind vorba de numai două pagini pe lună, am acceptat ocazia de a realiza o rubrică ştiinţifică pentru un public atât de larg. Evident, simţul meu moral m-a obligat să-i precizez că eu nu zbor niciodată, dar John a spus că, dacă nu aminteam asta în articolele mele, era lipsit de importanţă. A adăugat că existau două subiecte ce trebuiau evitate cu desăvârşire: politica şi moartea.

Articolele pentru *American Way* erau uşor de scris şi extrem de amuzante pentru mine, iar când revista a devenit bilunară am produs câte două pe lună, ba chiar am fost solicitat să le lungesc. Mi s-a spus că erau foarte populare şi că pentru reclamele apărute pe pagina alăturată se percepeau tarifele publicitare maxime. Oricum, din scrisorile pe care le primeam reieşea clar că mulţi dintre cititorii lor nu obişnuiau să lectureze alte scrieri ale mele.

În aproape paisprezece ani, am scris peste 200 de articole pentru *American Way*, reuşind să supravieţuiesc numeroaselor schimbări redacţionale; totuşi, în octombrie 1987, ultimul redactor-şef a decis să schimbe complet faţa revistei şi a renunţat la rubrica mea.

Ar fi fost o lovitură îngrozitoare, dar, încă o dată, extraordinarul meu noroc şi-a spus cuvântul – cei de la ziarul *Times* din Los Angeles auziseră de mine şi, pe 21 mai 1986, simţind nevoia unei rubrici ştiinţifice, m-au solicitat. Le-am scris articole similare celor din *American Way*, atât doar că acestea apar săptămânal şi eu sunt fericit ca un cintezoi.

Ceea ce scriam pentru *Times* avea totuşi altă natură. Fiind un ziar, era bine să am subiecte cu caracter local. De aceea, am decupat din ziarele şi revistele locale articolele interesante ce prezentau progrese ştiinţifice. La început, am avut trac, crezând că nu voi putea găsi săptămânal un subiect adecvat în plan local, dar realitatea m-a contrazis. Sunt nevoit să aleg dintre mai multe.

Evit însă descoperirile din lumea medicală. Medicina este un domeniu pe care ziarele îl urmăresc cu atenţie şi n-are rost să mă alătur unui cor cacofonic. Prefer să vorbesc despre supernove, electroni, îndulcitori sintetici şi specii pe cale de dispariţie.

Nu accept ca diversele mele articole să „moară“, după trecătoarea lor apariţie într-o revistă sau într-un ziar. Cele din *American Way* au fost adunate în două culegeri publicate de Houghton Mifflin: *Schimbarea (Change*; 1981) şi *Pericolele inteligenţei (The Dangers of Intelligence*; 1986). Cele din *Times* au fost strânse în *Frontiere (Frontiers)*, publicat de editura Dutton în 1990, *Frontiere II (Frontiers II)* urmând să apară în 1993.

127. Institutul Rensselaerville

Dacă ar fi după mine, nu mi-aş lua niciodată concediu, dar rareori lucrurile merg aşa cum vreau eu. Pe lumea asta mai există şi soţii, iar ele doresc vacanţe. Când eram însurat cu Gertrude, vara plecam pentru una-două săptămâni într-o staţiune. În general, satisfacţia mea în aceste vacanţe era aleatorie. Dacă existau persoane la fel de active ca mine, şi pe care Gertrude le plăcea, totul era perfect, ba chiar isteric de perfect! Altfel, era destul de plictisitor.

Alături de Janet însă, situaţia se prezenta cumva diferit. Constatasem (la început uluit) că dacă ea mă însoţea, nu conta dacă eram sau nu singuri; puteam să nu ne întovărăşim cu nimeni şi să hoinărim doar noi doi – lucru absolut perfect.

Janet era o persoană ce se lăsa uşor încântată. O bucurau lucruri extrem de simple, se mulţumea să fie alături de mine chiar când situaţia nu mergea grozav, astfel încât mi-am pierdut total vechea nervozitate ce se manifesta în prezenţa străinilor şi care mă făcea să fiu mereu încruntat şi să stric cheful general. Vacanţele au devenit fermecătoare, deşi eu trebuia să rămân necruţător în privinţa numărului şi duratei lor, pentru că şi în cele mai fericite situaţii chemarea maşinii de scris avea prioritate.

Am constatat lucrul acesta la începutul verii lui 1972, în momentele neliniştite când aşteptam rezultatul biopsiei lui Janet. Primisem o invitaţie din partea Institutului Omului şi Ştiinţei pentru a susţine o conferinţă asupra viitorului comunicaţiilor. (Între timp, acesta a fost rebotezat Institutul Rensselaerville, şi aşa mă voi referi la el.)

Nu exista un onorariu şi, în mod obişnuit, aş fi refuzat invitaţia fără să mai stau pe gânduri. De data aceasta însă, am reflectat pe îndelete. Institutul se afla în Rensselaerville, un sătuc din nordul New York-ului, în apropiere de Schenectady. Mi s-a descris ca fiind un loc rustic şi, cu toate că sunt o creatură a canioanelor citadine, ştiam că lui Janet îi plăcea viaţa la ţară. Ea se găsea în faţa unui moment greu din viaţă – care se putea solda chiar cu extirparea unui sân – şi doream din răsputeri să aibă parte de câteva zile plăcute, în eventualitatea unui deznodământ nefericit. Ca atare, am acceptat invitaţia.

Am petrecut acolo week-end-ul de Ziua Independenţei şi mă bucur că am făcut-o, deoarece peste trei săptămâni, sânul lui Janet *a fost* extirpat şi nu mi-aş fi iertat niciodată dacă aş fi lipsit-o de zilele acelea.

Locul era într-adevăr rustic, iar Janet a fost de-a dreptul entuziasmată. Se găsea în mijlocul unor dealuri împădurite, cu un mic lac din care pornea un pârâu cu cascade spectaculoase.

Clădirile institutului erau însă moderne şi dotate cu tot confortul, inclusiv cu aer condiţionat. În apropiere exista un restaurant bun şi peste tot se vedeau veveriţe, iepuri şi alte animale mici pe care Janet le considera încântătoare. M-am felicitat de mii de ori în gând pentru că acceptaserăm să venim aici.

Fireşte, am solicitat camere separate (dar alăturate), în scopul salvării aparenţelor, fiindcă încă nu ne căsătoriserăm. Acest lucru s-a dovedit însă extrem de inconfortabil. Despărţirea pe timpul nopţii era pur şi simplu dureroasă, şi a fost ultima oară când am procedat astfel. Din acel moment, am renunţat la orice salvare a aparenţelor; oricum, peste un an şi jumătate aveam să fim soţ şi soţie.

Bineînţeles, a trebuit să participăm la programul conferinţei, iar una dintre comunicările pe care le-am apreciat în mod deosebit a implicat probarea unei casete video, ce necesita utilizarea a două aparate masive. (Nu uitaţi, era anul 1972.) Asemenea casete, a precizat vorbitorul, reprezentau viitorul – ele urmau să ia locul cărţilor, astfel încât oameni precum Isaac Asimov (şi zâmbise către mine, care stăteam în primul rând) aveau să moară de foame. Publicul, pus în faţa posibilităţii de a mă vedea dispărând prin înfometare, s-a prăpădit de râs.

Pentru seara următoare fusese prevăzută o prelegere extrem de interesantă, dar persoana care trebuia s-o susţină fusese reţinută în Anglia şi nu putea sosi în timp util. Am fost solicitat să umplu eu golul din program. Am protestat, explicând că nu mă pregătisem cu nimic, dar mi s-a replicat: „Haide, haide, Isaac, toată lumea ştie că tu n-ai nevoie de pregătiri preliminare!".

Deoarece sunt cel mai mare fraier când e vorba de linguşeli, am acceptat.

În discursul meu, am preluat subiectul casetelor video şi am arătat ce masiv şi dificil de manevrat era echipamentul respectiv, însă am insistat (destul de corect) asupra faptului că această chestiune se putea îmbunătăți rapid. După aceea, am speculat cât de mult se putea modifica, devenind mai mic, portabil, autonom, lipsit de sursă de energie, cu comenzi de pornire și oprire, sau de deplasare înainte și înapoi necesitând efort mintal minim și așa mai departe. Iar în felul acesta, am concluzionat eu, se obține o *carte*.

Am mai afirmat că televiziunea oferea atât de multe informații încât spectatorul devenea un receptor pasiv, pe când în cazul unei cărți cititorul era nevoit să fie un participant activ, imaginația sa suplinind sunetele, imaginile și efectele speciale. Această participare, am spus, oferă atât de multă satisfacție încât televiziunea nu poate servi ca înlocuitor decent.

Discursul a avut un asemenea succes încât am fost rugat să revin în 1973, pentru a conduce un seminar propriu. Voiam ca Janet să se bucure din nou de regiunea aceea și am acceptat. Bine am făcut! Pe 19 august 1973, ne aflam din nou la Institutul Rensselaerville. Janet a avut posibilitatea de a se reface după mastectomie și hemoragia subarahnoidiană, iar eu după decesul mamei.

În cele din urmă, am venit anual acolo. Deja s-a format un grup de „obișnuiți“ ai locului, iar în fiecare an apar noi participanți, deși nu pot fi găzduite mai mult de șaizeci de persoane.

Seminarul se ocupă întotdeauna de o problemă aparținând science-fiction-ului – posibilitatea unei catastrofe planetare, stabilirea de colonii spațiale și alte subiecte similare. Participanții sunt împărțiți pe „clase“ și primesc o sarcină precisă, pe care o abordează cu toată seriozitatea, elaborând proceduri, soluții, concluzii, argumentând în mod pasionat... Totul se face neglijându-se complet vara superbă.

Odată, am ținut un scurt discurs și am spus că am fi putut alege să fim afară, bronzându-ne, jucând tenis sau înotând în lac. În loc să facem toate astea, am adăugat, stăteam în casă, discutând și gândind. Am tăcut apoi, preț de câteva secunde interminabile, după care am încheiat: „Cât de norocoși suntem!“. Toată lumea a aplaudat frenetic.

Desigur, ne-am făcut câțiva prieteni buni în Rensselaerville. În primul rând, i-aș aminti pe Isidore Adler, chimist la Universitatea Maryland, și pe soția lui, Annie. Izzy era altul dintre acei indivizi care, deși urâți, sunt atât de atractivi încât tinerele roiesc permanent în jurul lor. Noi doi glumeam întruna. El era un tip foarte sportiv, fiind capabil să învingă, la tenis și handbal, tineri care-i puteau fi nepoți. Se scula în zori și alerga câțiva kilometri pe șosea și prin sătuc. O tânără extrem de atrăgătoare, Winnie, a simțit nevoia să piardă niște kilograme, așa că uneori alerga împreună cu el. Desigur, Izzy era mai rapid și în felul acesta sătenii, dacă priveau pe ferestre, puteau vedea neobișnuitul spectacol al unei tinere superbe alergând după un bătrân urât, care părea disperat să scape de ea.

Pentru că am pomenit de Winnie, trebuie să spun că ea era dansatoare orientală, şi încă una extrem de spectaculoasă. De câte ori venea, rezervam o seară pentru dansuri orientale. Bineînţeles, eu ieşeam zilnic la rampă, spunându-mi glumele cele mai complexe. Unele le repetam (la cererea generală) an de an, fiindcă nimeni nu le putea reproduce.

O altă prietenă era Mary Sayer, care avea o naturaleţe (ca să nu mai amintesc de frumuseţe) fascinantă. Mă încânta să flirtez cu ea, fiindcă întotdeauna se zăpăcea într-un mod delicios. Era şi fan science-fiction, iar în 1983 am întâlnit-o la Convenţia Mondială din Baltimore. Janet plecase la o întâlnire şi întârzia, iar eu devenisem neliniştit. În felul ei blând, Mary mi-a spus că nu avea rost să rătăcesc brambura prin mulţime, căutând-o. M-a sfătuit să mă întorc în cameră şi s-o aştept acolo. Gentilă din fire, m-a însoţit, pentru a-mi ţine de urât, dar eu mi-am rumegat în tăcere nefericirea, ignorând-o, până am auzit cheia răsucindu-se în uşă. În clipa aceea, am intrat în acţiune.

— Repede, Mary, i-am spus şi am târât-o lângă uşă, după care am îmbrăţişat-o şi am izbutit s-o sărut, tocmai când intra Janet.

— Bună, Mary, a salutat-o Janet.

N-a dat nici cea mai mică atenţie sărutului, ştiind că fusese special aranjat pentru ea. În plus, firea lui Mary ar fi făcut imposibilă orice tentativă de seducţie.

În ultima perioadă, au început să participe cu regularitate la întâlnirile noastre din Rensselaerville Mark Chartrand* (astronom) şi Mitchell Waldrop (autor de cărţi ştiinţifice).

Întotdeauna, în prima seară eu ţin un discurs lung, la care pot asista şi cei din sătuc. De asemenea, vreau să amintesc că tot în Rensselaerville am avut norocul de a-l cunoaşte pe inimitabilul Andy Rooney*, care are o cabană acolo.

Aproape mereu am reuşit să scriu de mână câte o povestire, de obicei o enigmă Black Widowers. Am făcut asta şi în timpul croazierelor, ba chiar într-o croazieră am scris trei povestiri.

Cei care mă surprind scriind de mână îmi pomenesc mereu de laptop-uri, dar nu-i bag în seamă. Întâmplător, la răstimpuri îmi place să scriu de mână. De ce nu se poate înţelege asta? De fapt, marea parte a cărţii pe care o citiţi acum a fost iniţial scrisă de mână, din motive pe care le voi explica ulterior.

Timpul însă nu stă pe loc. În 1987, s-a constatat că Izzie Adler avea cancer la prostată. Cu toate acestea, el a continuat să participe la întrunirile anuale, deşi durerile erau aproape constante. În 1989, a venit într-un scaun de invalid, iar pe 26 martie 1990, a murit, la vârsta de şaptezeci şi trei de ani.

Ştirea respectivă ne-a provocat o durere imensă, deşi n-a fost surprinzătoare. Alături de propriile-mi probleme medicale, care se acumulaseră, ea m-a făcut să iau hotărârea ca seminarul din 1990 să fie ultimul. Grupul va continua să existe la fel de bine şi în absenţa mea... ba poate chiar mai bine.

128. Mohonk Mountain House

Părinţii lui Janet mergeau adesea în concediu la Mohonk Mountain House, o staţiune de odihnă situată în mijlocul unei regiuni sălbatice. Cele mai vechi case de acolo au fost clădite cu o sută de ani în urmă, iar locul continuă să degaje o atmosferă victoriană. Se află în New Paltz, statul New York, dincolo de râul Hudson, chiar vizavi de Poughkeepsie.

Tatăl lui Janet era pasionat de golf, iar Mohonk oferea nişte facilităţi deosebite în această privinţă. Janet nu se ducea niciodată cu ei (era ocupată la colegiu şi, aidoma majorităţii tinerilor, nu considera că vacanţa cea mai grozavă este aceea în care-ţi însoţeşti părinţii). Cu toate acestea, ei îi povestiseră multe despre frumuseţea peisajelor şi atmosfera plăcută din Mohonk.

În 1975, goneam pe autostrada New York State Thruway, venind de la o prelegere pe care o ţinusem în nordul statului, când Janet, văzând un indicator ce anunţa o ramificaţie spre New Paltz, a rostit pe neaşteptate:

— În New Paltz există o staţiune numită Mohonk Mountain House. Mi-ar plăcea s-o vizitez.

În mod obişnuit, călătoria – atunci când călătoresc – reprezintă pentru mine modalitatea cea mai rapidă de a ajunge din punctul A în punctul B. Rezist imboldului de a mă opri şi de a admira peisajul, cu excepţia momentelor când Janet insistă cu tot dinadinsul. Atunci nu insistase; totuşi, probabil că mă aflam într-o fază extrem de receptivă, pentru că am spus:

— Păi, hai să facem un ocol şi s-aruncăm o privire!

Am urmat serpentinele unui drum muntos, cale de vreo cincisprezece kilometri, şi în cele din urmă am ajuns într-o aşezare de un pitoresc incredibil, cu o mulţime de motive arhitecturale dintre cele mai diverse. Staţiunea era înconjurată de pajişti, dealuri şi păduri. Am prânzit excelent, apoi ne-am plimbat până la superbele pajişti. Janet era extaziată, iar eu sunt gata să iubesc orice ar încânta-o; de fapt, am fost eu însumi impresionat şi de atunci Mohonk Mountain a devenit locul meu preferat.

Venim acolo de două-trei ori pe an şi stăm una până la patru zile. Ne plimbăm braţ la braţ pe străduţe, în jurul lacului şi pe pajişti. Odată, am participat la cinci sesiuni anuale de „week-end poliţist“, iar ulterior am condus două sesiuni de „week-end science-fiction“. Uneori, venim pentru o săptămână dedicată muzicii, iar într-un rând ne-am dus în mod special ca să asistăm la o ploaie de meteoriţi. Alteori, mergem pur şi simplu din plăcerea de a fi acolo. Ocazional, ţin câte o prelegere, atunci când sunt solicitat, însă nu accept nici un onorariu, doar cazare şi masă.

Animalele sălbatice din Mohonk, în special căprioarele, nu se sperie de oameni, întrucât nimeni nu le face vreun rău. Într-o seară, pe când ne plimbam alene, în ritmul considerat acceptabil pentru mine, am văzut şase căprioare păscând în amurg, la nici cincizeci de metri depărtare. Le-am privit vrăjiţi, în timp ce ele ne ignorau. În cele din urmă, Janet a şoptit:

— Nu-i aşa că sunt minunate?

— Da, i-am răspuns, par delicioase.

Ea a suspinat. Totuşi, constat că o încântă să găsească vânat în meniurile restaurantelor.

Altă dată, am avut şansa de a descoperi un loc extrem de liniştit şi aparent virgin, unde am poposit fericiţi vreme de o jumătate de oră. După ce ne-am întors acasă, am scris o povestire Black Widowers intitulată chiar „Locul liniştit" („The Quiet Place"), care a apărut în *EQMM* din martie 1987.

În 1987, ziarul *Post* din Washington m-a solicitat să relatez ce anume mi-a plăcut cel mai mult în călătoriile mele. Le-am răspuns că nu obişnuiesc să călătoresc, excepţie făcând Mohonk Mountain House, care se află la o sută cincizeci de kilometri de New York. Au acceptat imediat ideea mea şi astfel am fost confruntat cu problema descrierii staţiunii... iar eu nu sunt un individ care să bage în seamă detaliile.

Ca atare, am sugerat ca Janet să scrie textul; după o considerabilă ezitare, ea a încuviinţat. Eu l-am citit, am făcut câteva modificări şi l-am expediat. (Ca întotdeauna, în colaborările noastre, Janet face 90 la sută din treabă.) Celor de la *Post* le-a plăcut, au fost de acord ca ordinea autorilor să fie „Janet şi Isaac Asimov", iar textul a apărut în numărul de Crăciun sub titlul „Un Shangri-La personal" („Our Shangri-La").

Se pare că articolul a avut succes, întrucât au mai cerut unul despre Muzeul de Istorie Naturală. Fiindcă lui Janet îi place în mod deosebit muzeul, sarcina i-a revenit tot ei. Articolul a apărut în *Post*, în 1988, cu titlul „Reţeta tiranozaur" („The Tyrannosaurus Prescription") de Janet şi Isaac Asimov.

Ambele articole au fost incluse într-o culegere publicată de editura Prometheus Press în 1989, iar editorii au fost îndeajuns de impresionaţi de textul lui Janet ca să intituleze cartea *Reţeta tiranozaur*.

Janet este o încântătoare scriitoare de non-ficţiune. Ea şi-a vândut toate articolele, puţine la număr, pe care le-a scris (unul dintre ele l-a vândut chiar de două ori, atunci când prima revistă şi-a încetat apariţia şi a fost nevoită să găsească alta), iar eu o îmboldesc să nu se oprească.

129. Călătoriile

Deşi afirm că nu călătoresc, am ajuns până în Evansville, statul Indiana, şi în Raleigh, statul North Carolina, fiindcă a fost necesar să îndeplinesc anumite funcţii şi să susţin prelegeri. Am intrat în Peştera Mamuţilor* din Kentucky şi am văzut tumulii indieni din Ohio.

Pentru a parcurge asemenea distanţe neobişnuite (pentru mine) sunt necesari stimulenţi speciali. În Indiana m-am dus pentru a-i face pe plac lui Lowell Thomas, iar în North Carolina la invitaţia guvernatorului statului. Cu timpul, însă, până şi astfel de stimuli au devenit insuficienţi ca să mă urnească din loc; totuşi, la cincizeci de ani, nu era chiar o acţiune imposibilă.

Îndemnurile cele mai puternice erau dorinţele lui Janet. Ea nu insista niciodată, şi nici nu-mi cerea vreun lucru, dar ştiam, de exemplu, că-şi dorise dintotdeauna să viziteze Parcul Naţional Everglades* din Florida. Bănuiesc că unii visează să-şi facă cumpărăturile în Paris, ori să joace la ruletă în Las Vegas, însă Janet visează să vadă fauna şi flora din Everglades, iar eu voiam cu disperare să-i fac plăcere.

Ocazia s-a ivit în 1977, când am primit invitaţia de a susţine o prelegere în faţa unui colectiv de lucrători IBM din Miami. Onorariul propus depăşea sumele pe care le primeam în vremea aceea, totuşi el nu mi-ar fi influenţat hotărârea. Am întrebat însă dacă mi se putea asigura turul parcului Everglades şi am primit un răspuns favorabil.

Ca atare, pe 26 martie 1977, am pornit extrem de nervos în cea mai lungă călătorie pe care o făcusem până atunci. Am luat trenul spre Miami.

Trenurile nu mă deranjează foarte mult, deşi devin nervos când gonesc prin noapte. În ruptul capului nu pot fi convins că mecanicul locomotivei vede încotro merge, fiindcă eu, dacă mă uit pe fereastră, zăresc numai bezna. (Ştiu! Are faruri şi semnale pe tot parcursul căii ferate, dar asta o cunoaşte mintea mea, nu inima.) Este mai cu seamă neplăcut pe porţiunile dificile de traseu, unde trenul se zgâlţâie şi zdrăngăne. Îmi imaginez deraieri, cu cine ştie ce consecinţe teribile.

Această reacţie nu este chiar una de laşitate, deşi cred că am subliniat faptul că, fizic vorbind, nu sunt un individ curajos. De asemenea, temerile reflectă o imaginaţie hiperactivă. În scrierile mele, mi-am educat şi folosit această imaginaţie vreme de mai multe decenii, astfel încât n-o pot decupla la cerere. Drept urmare, consecinţele înspăimântătoare îmi apar permanent în faţa ochilor în formă tridimensională, solidă şi realistă, iar eu nu mă pot împotrivi.

Ne-am străduit din răsputeri să ne simţim cât mai confortabil. Am luat nu o singură cabină la clasa întâi, ci două alăturate şi am solicitat deschiderea ușii dintre ele. Asta însemna că beneficiam de două băi – un lux pe care-l apreciem întotdeauna, fiindcă o singură baie declanșează de obicei conflicte. Eu mă trezesc întotdeauna devreme și obișnuiesc să mă retrag în baie cu un ziar ori cu o carte, negrăbindu-mă să ies. În apartamentul nostru avem două camere de baie, așa că îmi pot permite luxul de a sta acolo cât vreau.

Întrucât vagonul de dormit era ultimul din tren, iar vagonul restaurant se găsea mult în față, am fost nevoiți să traversăm câteva vagoane, ocazie cu care mi s-a reactivat liberalismul. Proletariatul zăcea întins pe banchete, în diferite poziții, căutând să se odihnească (mai ales în zori când treceam, pentru un matinal mic dejun), iar noi aveam o cabină dublă, paturi și băi separate, călătorind în lux. Nu numai că m-am simțit teribil de vinovat pentru că, prin îmbogățire, mi-am trădat clasa de origine, dar am avut și senzația neplăcută că, dintr-un moment în altul, toți călătorii aceia chinuiți aveau să se ridice mânioși strigând: „Les aristocrates à la lanterne“[1] și aveau să ne spânzure, deși, în adâncul inimii, eram unul de-al lor.

În cele din urmă, am ajuns cu bine în Florida, fără să deraiem sau să fim spânzurați, iar eu am susținut prelegerea cu succes. Am fost chiar amuzat de disciplina din IBM. Conferința fusese programată foarte matinal, totuși n-a întârziat nimeni. (Sunt convins că acela care ar fi întârziat ar fi fost împușcat pe loc.) Când am intrat în sală, locurile fuseseră ocupate, iar bărbații purtau aceeași uniformă – costume negre, cămăși albe și cravate înguste.

Eu aveam un sacou roșu, care părea că-i orbește pe toți, deși l-au acceptat fără comentarii. (Un alt conferențiar a fost trimis înapoi în cameră, pentru a-și pune cravată.)

Cu toate acestea, vestimentația mea n-a fost uitată. Când am revenit în New York, am stat de vorbă cu agentul care-mi aranja conferințele, Harry Walker, cel care se ocupase și de călătoria în Miami. Chiar când eram acolo, cei de la IBM l-au sunat ca să-și exprime satisfacția pentru prelegerea pe care o auziseră.

Harry Walker a surâs încântat și le-a spus: „Se află chiar acum lângă mine“. Apoi, pe chip i-a apărut o expresie nedumerită și a continuat: „Nu, *nu* poartă un sacou roșu...“

Am efectuat și turul prin Everglades, care a fost un succes absolut, deși iarna fusese aspră, temperatura ajungând la un minimum necunoscut acolo, de nouăsprezece grade Celsius, ceea ce distrusese o mare parte a florei, neadaptată la frig. Încă se mai zăreau pete maronii, tulburătoare, de vegetație distrusă, și Janet le-a bocit pe toate.

---

[1] Aristocrații la eșafod (în franceză, în original) (N.trad.)

Erau multe de văzut, mai cu seamă aligatorii care nu păreau deloc amenințători. Ni s-a spus că nu-i puteam hrăni, însă unul avea o labă lipsă (probabil pierdută în luptă cu rivalii) și Janet a insistat să-l hrănim pe *acela*. Am prânzit excelent – vremea era minunată – și am privit o întindere de apă despre care mi s-a spus că ar fi Golful Mexic, ceva ce nu crezusem că aveam să văd vreodată.

Mă înfiora totuși gândul de a locui în Florida, o regiune unde cincisprezece centimetri înseamnă o denivelare majoră. După cum am mai spus, mie îmi plac dealurile înverzite. Apoi, în Florida nu există iarnă adevărată; deși iernile au dezavantajele lor, ele dețin o remarcabilă frumusețe. Într-un climat fără iarnă, precum cel din Florida, sudul Californiei și Hawaii, cred că aș înnebuni de dorul zăpezii.

Bunul meu prieten Martin H. Greenberg, despre care vă voi vorbi mai târziu, s-a născut și a crescut în Florida, însă a urmat colegiul în Connecticut, unde a zărit prima dată zăpada. Mi-a povestit că a simțit o bucurie și o emoție inexprimabile când a văzut cum din cer cade apă înghețată și când a făcut primii bulgări. El s-a stabilit de mulți ani în Green Bay, statul Wisconsin, și bănuiesc că acum privește ninsorile cu mai puțin extaz.

În anul următor, 1978, am fost confruntat cu o încercare și mai teribilă. Am fost rugat să merg în Pebble Beach și San Jose, tocmai în California, unde urma să țin o serie de prelegeri pentru niște onorarii care mi se păreau mai mult decât frumușele.

Niciodată! Niciodată! Niciodată! Știam totuși că Janet tânjea să viziteze grădina zoologică din San Diego și mai știam că asta nu se putea face decât mergând în California. Drumul până în Florida îmi dăduse încredere în forțele proprii, așa că am plecat, în decembrie 1978.

Janet a insistat să pornim cu o zi mai devreme, o propunere căreia m-am opus cu înverșunare, dar ea și-a impus punctul de vedere... și n-a fost rău deloc.

Am avut nevoie de patru zile și patru nopți ca să ajungem în California, cu trenul, și de tot atâta timp pentru înapoiere... și, atât la dus, cât și întors, ni s-a părut mult mai mult. Când ne-am oprit în Chicago, am profitat de ocazie și am suit în Turnul Sears*, cea mai înaltă clădire din lume.

Impresia pe care mi-a lăsat-o n-a fost nemaipomenită, chiar neluându-mi în seamă acrofobia. Peisajul șesurilor din jur mi s-a părut monoton. Eu doresc dealuri, cât mai multe dealuri.

În plus, m-a ofensat însăși existența clădirii. Patriotismul meu de new-yorkez mă silea să privesc cu încruntare îndrăzneala oricărui alt oraș de a construi o clădire care să întreacă zgârie-norii din Manhattan.

După plecarea din Chicago, trenul a avut un vagon cu plafonul transparent, pentru a oferi călătorilor posibilitatea de a admira peisajul. Totul a fost minunat până la Wyoming, unde iarna pusese stăpânire pe regiune. Ne aflam înapoia unui mărfar care se târa pe o linie simplă și, după toate aparențele, monstrul acela lent nu putea fi tras pe o linie secundară, întrucât în ziua de azi mărfurile sunt mai importante decât oamenii.

În toiul nopții, locomotiva mărfarului s-a defectat și s-a oprit. Ne-am oprit și noi, așteptând să fie adusă altă locomotivă, pentru ca mărfarul – și noi – să putem pleca mai departe. Janet era agitată și n-a închis un ochi, în vreme ce eu am dormit buștean. Când m-am deșteptat, eram teribil de iritat pe mărfar, pe compania de căi ferate și pe întreaga filozofie a călătoriilor. Pentru a pune capac la toate, trenul aproape își consumase rezerva de energie și vagoanele începuseră să se răcească. În cele din urmă, chiar când căldura din vagonul nostru se scursese, mărfarul a căpătat o nouă locomotivă și ne-am urnit din loc, continuându-ne drumul. Sosind în Oakland, am luat autobuzul spre San Francisco și am ajuns la destinație cu o întârziere totală de douăsprezece ore – de unde putem trage concluzia că a fost bine că Janet insistase să plecăm cu o zi mai devreme.

Una dintre urmările întârzierii a fost că am străbătut statul Utah în timpul zilei, iar nu noaptea, așa cum ar fi trebuit. Pe Janet n-o interesează descendența mormonă, totuși părinții ei se născuseră și locuiseră acolo în tinerețe. În Utah are multe rude, de asemenea acolo se află și casa natală. Ca atare, era foarte interesată să vadă regiunea în timpul zilei, și a ajuns la concluzia că întârzierea avea și părți bune.

Șederea în California a fost încununată de succes. Cele două prelegeri ale mele au fost apreciate, deși propriile-mi opinii nu coincideau cu cele preponderente printre locuitorii din Pebble Beach. (Îmi amintesc că-i apăram pe newyorkezi cu înverșunare împotriva atacului unor californieni, care considerau orașul drept o suburbie a lui Hades.) La prelegerea din San Jose m-am întâlnit pentru ultima dată cu Randall Garrett și am primit de la el „Cântecul clonei“ („Clone Song“).

Janet și-a întâlnit fratele și cumnata, iar eu am închiriat un automobil (prima și, deocamdată, ultima oară), astfel că ne-am putut aventura în pădurile de sequoia, ca să vedem copacii gigantici. Am rămas copleșit înaintea lor și mi-am amintit cu neplăcere una dintre numeroasele remarci prostești ale lui Ronald Reagan, care în esență afirma că dacă ai văzut un sequoia i-ai văzut pe toți și, ca atare, tăierea acelor giganți ai florei terestre n-ar fi reprezentat o mare pierdere. (Probabil însă că nu făcea decât să repete ceea ce-i scrisese altcineva pe unul din cartonașele lui.)

După ce am terminat conferinţele, am mers cu maşina pe autostrada de pe coastă şi am admirat Pacificul. Nu pot spune că mi-a plăcut peisajul brun. Janet mi-a explicat că, primăvara, exista o perioadă când toată vegetaţia căpăta o nuanţă de un verde prăzuliu, dar eu doresc ca panorama să fie sau verde sau acoperită de nea... însă în nici un caz brună.

În cele din urmă, am sosit în San Diego, unde aranjasem cu conducerea grădinii zoologice să ne asigure un ghid pentru a doua zi, 17 decembrie 1978. Privind cerul, l-am întrebat pe portarul hotelului dacă avea să plouă. Acesta s-a prăpădit de râs: „Să plouă în San Diego, orăşene de pe coasta estică? Bineînţeles că nu!“

A doua zi, a turnat cu găleata.

Nu puteam renunţa la grădina zoologică din pricina unei ploi, şi bine am făcut. Am fost aşteptaţi de cineva din partea conducerii, îmbrăcat aidoma unui căpitan de balenieră, şi am avut parte de turul complet. (Evident, şi noi ne îmbrăcaserăm corespunzător.)

În mod obişnuit, grădinile zoologice sunt ticsite de vizitatori şi ar fi fost dificil să putem vedea pe îndelete animalele, dar din cauza ploii eram aproape singuri – fiindcă umezeala nu ne deranja, condiţiile erau ideale.

A doua zi am plecat spre Los Angeles şi Janet a insistat să ne oprim în Disneyland. Am făcut-o fără nici un chef şi, spre ruşinea şi oroarea mea, m-am distrat extraordinar.

Aveau expoziţia „Lumea miniaturală“, pe care o admirasem la Expoziţia Mondială din New York în 1965, însă eu nu ştiam asta. Totuşi, la intrarea în Disneyland, o întrebasem pe Janet:

— Unde-i „Lumea miniaturală“?

Întrebasem în mod deliberat, pentru ca atunci când ea avea să-mi răspundă că aici nu exista aşa ceva, să pot comenta cu dispreţ la adresa Disneyland-ului, Californiei şi Universului.

Ea însă îmi replicase calm:

— Uite, în clădirea aceea.

Evident, am stăruit s-o vizităm. Locurile erau ocupate de copii între şapte şi zece ani, stând într-o tăcere mormântală, plus un copil de cincizeci şi opt de ani care nu-şi putea stăvili încântarea şi indica fericit diferitele machete pe lângă care trecea.

În Los Angeles, ploaia limpezise temporar atmosfera, aşa că locuitorii beneficiau de ocazia anuală de a vedea cerul albastru şi norii cumulus. La postul de televiziune, un prezentator meteo, în culmea excitării, a arătat imagini ale norilor şi a explicat ce erau, în timp ce pe străzi oamenii se holbau uluiţi la munţii îndepărtaţi, apăruţi în văzduhul pe neaşteptate transparent. (Ăştia sunt cei care râd de New York!)

Apoi am restituit automobilul, am luat trenul şi am ajuns acasă pe 22 decembrie. Lipsiserăm cu totul trei săptămâni, ceea ce însemna trei săptămâni de corespondenţă acumulată, trei săptămâni de apeluri telefonice, trei săptămâni de amânare a termenelor de predare. Atunci când oamenii obişnuiţi pleacă în vacanţă, treaba lor este făcută de o armată de adjuncţi, secretare, colegi, membri ai familiei şi aşa mai departe. Când eu plec în vacanţă, *nimeni* nu-mi face treaba. Totul se acumulează, în aşteptarea mea, iar ritmul trebuie iuţit când mă întorc. Este normal să mă întreb la ce este bună vacanţa? (Întâmplător, nu i-am îndeplinit toate visele lui Janet. Ea continuă să tânjească după Vancouver şi Kyoto, însă n-am dus-o niciodată acolo şi nici nu cred c-o voi face vreodată.)

După ce ne-am întors, Janet a scris un articol despre dificultatea traversării continentului alături de un individ care detestă să călătorească şi nu doreşte să zboare. Spre surprinderea mea, l-a vândut suplimentului duminical de turism al ziarului *Times*, care l-a publicat pe 25 februarie 1979. El a atras o mulţime de comentarii favorabile din partea cititorilor.

Astfel, la un moment dat, un individ m-a oprit pe stradă şi m-a întrebat dacă sunt Isaac Asimov. Când am încuviinţat, el a continuat: „Vreţi să-i spuneţi soţiei că mi-a plăcut foarte mult articolul ei?“.

M-am oprit la primul telefon public şi am sunat-o imediat pe Janet. „Auzi“, i-am spus, „îmi este imposibil să mai continuu aşa, hărţuit pe stradă de admiratorii tăi!“

130. Călătoriile în străinătate

Niciodată nu mi-am închipuit că aveam să mai părăsesc Statele Unite, după ce fusesem adus aici în 1923. Chiar şi când mă dusesem în Hawaii, rămăsesem în Statele Unite, deoarece Hawaii (pe atunci, încă nu devenise stat autonom) era teritoriu american. Totuşi, în cele din urmă am făcut-o din cauza Gertrudei, care se născuse în Toronto şi, la răstimpuri, dorea să viziteze oraşul. Am fost acolo cu maşina, o dată sau de două ori, şi o dată în provincia Quebec.

Am fost sfătuiţi să ne luăm actele de cetăţeni americani şi, evident, acestea ne-au fost cerute. Asta m-a deranjat, ca o chestiune de principiu. Revenind din Canada, cetăţenii americani născuţi în Statele Unite trebuiau doar să dea o declaraţie în această privinţă şi nu li se cerea să-şi arate certificatele de naştere. Eu însă, nefiind născut în Statele Unite, nu eram crezut pe cuvânt şi trebuia să-mi dovedesc cetăţenia cu acte. Mi s-a părut un tratament înjositor pentru o persoană care era la fel de americană ca oricare alta şi l-am detestat mereu.

Intenţionam să vedem cascada Niagara şi, şofând spre orăşelul Niagara Falls, m-am întrebat cu glas tare dacă nu era posibil să ne rătăcim şi să nu mai găsim cascada. Chiar când am terminat de vorbit, am luat o curbă şi *am ajuns*. Acea primă imagine, complet neaşteptată, era magnifică. Am rămas în partea canadiană şi am privit muţi cascada, în vreme ce ultimele sloiuri ale iernii se prăvăleau în abis. A doua zi n-a mai fost gheaţă, ci doar un şuvoi de apă albastră, prăbuşindu-se cu vuiet.

Îmi amintesc cu toată claritatea momentul când mă pregăteam de culcare, într-un motel din vecinătatea cascadei, de unde o puteam auzi perfect, şi când mi-am dat brusc seama că zgomotul nu avea să înceteze peste noapte. Am rămas treaz câteva ore, apoi însă vuietul a devenit zgomot de fond, m-am obişnuit cu el şi am dormit excelent.

Evident, am luat şi copiii cu noi. În drum spre Quebec, David era extrem de aţâţat, fiindcă îi explicasem că acolo se vorbea franceza. David nu mai auzise niciodată o limbă străină şi de aceea se foia tot timpul, cuprins de nerăbdare. Singurul subiect la care se referea era ocazia minunată de a auzi o limbă străină.

Ajunşi în camera de hotel din Quebec, a deschis imediat televizorul şi a ascultat un şuvoi interminabil de fraze în limba franceză. Era complet perplex.

— Asta-i franceza, i-am explicat. Asta aşteptai să auzi.

— Dar n-o înţeleg! mi-a replicat el.

Uitasem să-i spun că o limbă străină nu putea fi înţeleasă de cei care nu o cunoşteau. Mă tem că asta i-a distrus excursia canadiană.

În 1973, Convenţia Mondială Science Fiction s-a ţinut în Toronto şi romanul meu, *Zeii înşişi*, fusese nominalizat pentru Hugo; în consecinţă, m-am dus acolo, însoţit de Janet, deşi abia peste trei luni aveam să ne căsătorim. Anterior, noi doi mai fuseserăm în Canada. Vizitaserăm Quebec-ul în timpul unei croaziere pe *QE2,* de asemenea călătoriserăm în Montreal şi Ottawa. În toate cele trei ocazii ţinusem prelegeri.

În general, pot spune că-mi place Canada. Am remarcat că oraşele sunt curate şi oamenii prietenoşi. În Montreal am mâncat într-un restaurant rusesc foarte drăguţ şi m-am simţit mâhnit la gândul că nu aveam să mai prânzesc acolo, pentru că eram sigur că n-o să mai vin niciodată în acea zonă (dezinteresul faţă de turism implică şi unele dezavantaje).

În decursul diverselor croaziere la care am participat, am pus piciorul şi în alte locuri, ce nu aparţin continentului nord-american. Cu ocazia voiajului în Caraibe, Janet şi cu mine am petrecut câteva ore pe fiecare insulă, inclusiv pe Martinica (unde există o statuie a soţiei lui Napoleon, împărăteasa Josephine, care s-a născut acolo), pe Tobago, pe una dintre Insulele Virgine şi aşa mai departe. Climatul lor este în general fierbinte şi umed, cu excepţia insulei Barbados, lipsită de un vârf muntos central care să atragă ploile; acolo am petrecut cu adevărat excelent.

Cu ocazia altei croaziere, am acostat într-un port venezuelean şi toată lumea a plecat să vadă minunile naturale de pe uscat, dar Janet şi cu mine ne-am mulţumit să coborâm de pe vapor şi să rămânem pe chei o vreme, numai ca să pot spune după aceea că am pus piciorul în America de Sud.

Am constatat că în croaziere preferam să fiu pe ocean. Acostarea într-un port străin mă irita întotdeauna. Deplasarea între vapor şi mal însemna „călătorie“ şi mie nu-mi plăcea. După câteva ore petrecute pe un vapor, el devenea „căminul“ meu şi nu doream să-l părăsesc. Dacă trebuia neapărat s-o fac, reveneam la bord cu acelaşi sentiment de uşurare cu care mă întorceam în propriul apartament.

Pot numai să presupun că locului pe care-l consider „cămin“ îi confer o puternică senzaţie de securitate. Poate că ea mi s-a format în primii douăzeci şi doi de ani, când practic nu mi-am părăsit niciodată casa (decât pentru a merge la şcoală), iar părinţii mei erau în permanenţă acasă. Orice alt loc, cu excepţia căminului, reprezenta teritoriu străin – asta poate explica reţinerea mea în privinţa călătoriilor.

Au existat şi momente când am refuzat pur şi simplu să părăsesc vaporul. De pildă, când am făcut croaziera pe *Canberra*, am coborât doar pe cea mai mare dintre Insulele Canare şi atunci am insistat în mod deosebit să însoţesc două tinere. Eram convins că ele aveau să găsească drumul de întoarcere la vapor, aşa încât nu le-am scăpat nici o clipă din ochi, pentru a fi sigur că n-o să mă rătăcesc. La un moment dat, am intrat într-un magazin, unde fetele au încercat să cumpere ceva şi au rămas derutate fiindcă nu ştiau spaniola, iar vânzătoarea nu cunoştea boabă de engleză. Nici eu nu cunoşteam spaniola, dar am izbutit să intermediez tranzacţia prin limbajul universal al semnelor, şi astfel am dobândit reputaţia unui lingvist desăvârşit.

Cu toate acestea, am refuzat să cobor în Lagos, când *Canberra* a acostat în Nigeria şi, drept rezultat, n-am putut spune niciodată că am păşit pe solul african.

Ezitarea mea de a părăsi vasul a atins apogeul la oprirea în Republica Dominicană, mai cu seamă fiindcă *QE2* era prea mare ca să intre în port şi a trebuit să rămână în larg, pasagerii fiind transportaţi pe ţărm cu bărcile. Am acceptat chiar s-o las pe Janet să plece fără mine. N-a fost cea mai fericită idee. Am rămas în siguranţa pachebotului, dar n-am mai fost sigur de siguranţa lui Janet. M-am agitat pe toată durata absenţei sale şi, cam cu o oră înainte ca bărcile să revină, le aşteptam neliniştit lângă copastie.

Croazierele „Insulei Astronomice“ ne-au dus de o duzină de ori în Bermude, unde am ţinut prelegeri pentru fanii astronomiei aflaţi pe navă, cărora li se adăuga un grup de astronomi din Bermude. În scurt timp, frumoasa insulă mi-a devenit suficient de familiară pentru a-mi servi drept cămin şi am descoperit că puteam părăsi vaporul fără probleme.

Când Victor Serebriakoff m-a convins să revin în Mensa, el nu se gândea numai la simpla întoarcere a fiului risipitor. A început o campanie subtilă, încercând să mă determine să vin în Anglia, pentru a le vorbi Mensanilor de acolo. L-am refuzat, desigur, totuşi a continuat să insiste, şi cu timpul am început şi eu să mă gândesc în mod serios la această posibilitate.

Atât eu cât şi Janet suntem anglofili, deoarece ne-am petrecut tinereţea citind din comorile literaturii engleze. Geografia şi istoria Angliei ne erau aproape mai familiare decât echivalentele lor americane. Ca atare, am fost de acord să merg dacă cineva din Mensa britanică putea să ne plimbe prin Anglia cu automobilul, arătându-ne lucrurile interesante şi aranjând cazarea şi mesele.

Ei au acceptat totuşi rămânea în sarcina noastră să obţinem biletele de vapor şi paşapoartele (eu nu aveam paşaport); de aceea, ideea plecării a început să mă înspăimânte tot mai mult. Janet mi-a ascultat plângerile şi în cele din urmă mi-a zis: „Uite ce-i, Isaac, îmi spui mereu că s-ar putea să existe lucruri pe care am acceptat să le fac, deşi în realitate nu mă încântă, dar odată ce mi-am dat cuvântul trebuie să acţionez ca atare, cu amabilitate şi zâmbind. Ei bine, dacă tu însuţi nu poţi asta, să contramandăm excursia.“

Mi-am dat seama că avea perfectă dreptate. Într-adevăr, eu îi băteam la cap pe toţi cei apropiaţi asupra necesităţii de a te ţine de promisiune cu amabilitate şi voioşie. Necazul este că eu fac parte dintre acei oameni foarte obişnuiţi care constată că e simplu să ţii predici referitoare la comportament, dar e mult mai dificil să urmezi tu însuţi preceptele susţinute. După observaţia lui Janet, trebuie să recunosc că temerile nu mi-au dispărut câtuşi de puţin, însă am fost atent să nu mi le trădez.

Ne-am îmbarcat pe *France* pe 30 mai 1974. Era ultima croazieră a pachebotului, deoarece, chiar înainte de acostare, s-a aflat că guvernul francez urma să-l vândă, din cauza pierderilor înregistrate.

Am rămas în Anglia o săptămână şi jumătate, apoi ne-am întors cu *Queen Elizabeth 2*. Întregul voiaj a durat trei săptămâni şi, exceptând stagiul militar, a reprezentat perioada cea mai lungă petrecută departe de casă; recordul avea să fie egalat peste patru ani, graţie excursiei în California, despre care v-am povestit deja.

Trebuie să recunosc că ne-am bucurat de luxul oferit de imensele transatlantice şi în primul rând de mâncare. Pe *QE2*, am devorat caviar cu fiecare ocazie ivită, în vreme ce Janet se dădea în vânt după sufleurile cu ciocolată.

Amândoi apreciam biftecul Wellington; am avut noroc în privința asta, întrucât, după cum aveam să descoperim ulterior, pe măsură ce îmbătrânești medicii îți interzic orice mâncare cu gust bun, așa că a fost bine că ne-am îndopat cât încă se putea.

În Anglia, am văzut clopoțeii din New Forest* și un superb curcubeu dublu în Forest of Dean*. Am vizitat Stonehenge*, Stratford on Avon* și aproape toate catedralele întâlnite în cale. Am încercat toate soiurile de mâncăruri englezești tradiționale pe care le-am găsit, de la budincă cu cartofi și rulouri umplute cu cârnați, până la plăcintă cu rinichi și tarte cu melasă.

În Londra, am vizitat laboratorul și sala de conferințe a lui Faraday* (situate pe aceeași stradă cu Brown's Hotel, unde locuiam noi). În Westminster Abbey*, am plâns la mormântul lui Newton*, apoi am văzut în preajma acestuia mormintele altor patru din cei mai mari savanți ai lumii.

Absolut accidental, am zărit-o pe regina Elizabeth trecând într-o trăsură cu vizitii în livrele roșii și după aceea am descoperit ceva ce nu găsiserăm menționat nicăieri, referitor la procesiunile ecvestre. Strada rămăsese acoperită de bălegar.

Am acordat autografe în Londra și Birmingham și, desigur, am ținut o prelegere Mensanilor, cu un Arthur C. Clarke pe post de prezentator, presărându-și cuvântarea cu insulte prietenești (pe care, puteți paria, i le-am întors în propriu-mi discurs).

După ce am început să țin prelegeri pe *QE2*, Janet și cu mine am mai traversat de două ori Atlanticul. Întrucât nu aveam nici un interes să facem popas în Europa, am decis să stăm pe vapor, dar ne-a fost imposibil. *Toți* pasagerii trebuiau să debarce în Southampton, fie și numai pentru a petrece noaptea pe țărm. În mod oficial, vaporul fusese declarat „închis“ pe durata șederii în Southampton și toată energia electrică se debranșase.

Prin urmare, deși a doua mea traversare a Atlanticului a fost încântătoare, mă simțeam neliniștit de ceea ce urma să se întâmple în Southampton. Dacă, cine știe cum, nu reușeam să ne întoarcem la timp pe vapor și acesta pleca fără noi? Ca de obicei, grijile mele prostești s-au dovedit mai lipsite de temei decât sunau. *Nu* am pierdut vaporul, ci ne-am întors la timp.

Apropo, nu-mi pot explica motivul pentru care nu-mi dă pace această permanentă teamă de a întârzia sau de a mă rătăci. În viața mea n-am întârziat aproape niciodată și nici nu m-am rătăcit cu adevărat. De ce era nevoie să privesc cu atâta neliniște probleme cu care nu m-am confruntat niciodată?

Să fie oare de vină faptul că mama mă înconjura cu atâta grijă încât murea de frică dacă întârziam măcar cu un minut? Foarte posibil! Propriile-mi temeri atunci când e vorba de Robyn și Janet li s-au transmis și lor, astfel încât *ele* nu întârzie niciodată, cel puțin atunci când le aștept. Pare o modalitate prostească, ba chiar perversă de a-i împovăra pe cei dragi – deoarece am fost mereu conştient că grijile mamei mă apăsau în mod nedorit, mă surprinde că eu procedez la fel cu soţia şi fiica mea. Este însă inutil să mi se facă morală... nu mă pot abţine.

Am educat-o până şi pe Gertrude în măreaţa doctrină „Nu întârzia niciodată!“. La început, ea a protestat, obiectând că era ridicol să te grăbeşti, dar i-am reamintit că ultima dată când călătoriserăm cu trenul ajunseserăm în gară cu un minut înainte de plecarea acestuia şi fuseserăm nevoiţi să alergăm, târând bagajele după noi. „Venim mai devreme“, i-am spus, „tocmai *pentru a evita* graba“, iar ea m-a înţeles.

Să revenim însă la excursia în Anglia. Ne-am simţit extraordinar în Southampton, care, în ochii noştri de newyorkezi, părea incredibil de curat. Ba chiar ne-am plimbat prin oraş, am vizitat Winchester Cathedral* şi nava amiral a lui Nelson*, *Victory*, în portul Portsmouth. O tânără şoferiţă de taxi ne-a avertizat:

— Nu luaţi taxiul pentru drumul acesta. O să vă coste cinci lire.

— Nu-i nimic, i-am zis. Sunt un american bogat.

Ne-a dus atunci unde doream şi i-am lăsat un bacşiş generos pentru grija dovedită faţă de portofelul meu, în ciuda intereselor ei.

La a treia traversare a Atlanticului pe *QE2*, Janet m-a îngrozit cu sugestia ei de a debarca în Franţa, la Cherbourg, unde pachebotul acosta înainte de a traversa Canalul Mânecii spre Southampton. Mai mult decât atât, ea mi-a propus să plecăm la Paris în seara debarcării, 18 septembrie 1979, să petrecem acolo noaptea, ziua următoare şi încă o noapte, apoi să ne întoarcem în Cherbourg şi ne îmbrăcam din nou.

Nu mă aşteptam să-mi placă Parisul, deoarece mi se spusese că francezii îi dispreţuiau pe toţi cei care nu le vorbeau fluent limba, şi în mod deosebit pe americani. Ca atare, eram pregătit să mă enervez, dar în realitate *m-am îndrăgostit* de Paris. Un prieten mi-a oferit două bilete la Folies-Bergère*, însă nu le-am văzut rostul. Franţuzoaicele dezbrăcate nu difereau cu nimic de americancele dezbrăcate. Am preferat să ne plimbăm încetişor pe Champs-Elysées, într-o seară minunată, şi să privim în jur. Am văzut Arcul de Triumf şi Turnul Eiffel, totuşi n-am vrut să urc în ultimul, fiindcă structura mi se părea deschisă şi nesigură.

Am vizitat catedrala Notre Dame şi câteva muzee, am mâncat în nişte restaurante excelente; pe scurt, am profitat cât am putut de cele treizeci şi şase de ore pe care le aveam la dispoziţie, atâta doar că eu n-am fost la nici un spectacol de strip-tease, iar Janet n-a făcut nici o cumpărătură. Şi, după cum am spus, am prins vaporul.

Înainte de a încheia capitolul dedicat călătoriilor mele, aş dori să mai pomenesc câteva aspecte.

Preferinţa pentru climatul cu patru anotimpuri mi-a fost confirmată într-una din croazierele în Caraibe, desfăşurată în februarie. Arşiţa de acolo, într-un moment când ar fi trebuit să simt gerul, m-a iritat teribil. Revenind spre nord, am exultat pe măsură ce temperatura scădea, deşi toţi ceilalţi pasageri oftau. De-abia aşteptam să păşesc pe cheiul newyorkez, la o temperatură sub zero grade. Nici o şansă! Întâmplător ne-am întors într-o zi de februarie când temperatura atingea plus cincisprezece grade. Nu vă puteţi imagina cât am fost de nemulţumit.

Ultima noastră croazieră pe *QE2*, în iulie 1981, a coincis cu prima călătorie a pachebotului la Quebec, aşa că mii de oameni se înşiruiseră pe malurile fluviului St. Lawrence, pe kilometri întregi, pentru a ne vedea acostând. Când am plecat, am fost însoţiţi de o întreagă flotilă de ambarcaţiuni micuţe, aidoma peştişorilor din siajul unei balene – cu adevărat un spectacol neobişnuit.

Unul dintre neajunsurile călătoriilor cu vaporul îl constituie, desigur, obligaţia de a-ţi supune bagajele inspecţiei vamale, la întoarcere. Janet şi cu mine nu prea cumpărăm obiecte din străinătate. Întrucât nu ne interesează băuturile alcoolice, eliminăm una din sursele atenţiei vameşilor. De asemenea, nu considerăm necesar să achiziţionăm baloturi de haine şi fleacuri de care nu avem nevoie sau pe care le găsim şi acasă. De obicei, ne întoarcem cu câteva cărţi şi, ocazional, cu un pulover sau o eşarfă. În mod invariabil, nu atingem minimul acceptat. Un vameş, privindu-ne lista, a comentat: „Ah, ultimii dintre cheltuitorii de timp!“

O ultimă problemă...

Sunt întrebat în mod frecvent, atunci când ajung la subiectul călătoriilor mele, dacă am vizitat vreodată Israelul.

Nu, nu l-am vizitat. A ajunge în Israel fără să apelez la avion ar fi o chestiune mult prea complicată. Ar trebui să folosesc vaporul, apoi trenul, şi sunt convins că încercarea respectivă ar dura mai mult decât mi-aş putea permite şi ar fi mai complicată decât aş putea îndura.

În general, însă, lumea ajunge la concluzia că, dacă nu mă duc, sau nu mă pot duce, atunci, fiind evreu, sunt probabil extrem de nefericit deoarece *trebuie* să doresc să vizitez Israelul. Nu-i adevărat.

De fapt, nu sunt sionist. Nu cred că evreii deţin dreptul de a ocupa o regiune pentru că strămoşii lor au trăit acolo acum 1.900 de ani. (Genul acesta de raţionamente ne-ar sili să cedăm cele două Americi americanilor nativi, iar Australia şi Noua Zeelandă aborigenilor şi maorilor.) De asemenea, nu consider că ar avea vreo legalitate promisiunile biblice ale Domnului că ţara lui

Canaan va aparţine pe veci Fiilor lui Israel. (Mai cu seamă fiindcă Biblia a fost scrisă de Fiii lui Israel.)

Atunci când statul Israel a fost înfiinţat (în 1948) şi toţi prietenii mei evrei jubilau, eu am fost fantoma de la banchet. Le-am spus: „Singuri ne construim un ghetou. Vom fi înconjuraţi de zeci de milioane de musulmani care nu vor ierta, nu vor uita şi nu vor pleca niciodată!".

Am avut dreptate, mai ales când, în scurt timp, s-a dovedit că arabii stăteau deasupra celor mai mari rezerve de petrol ale globului, astfel că naţiunile lumii, fiind pro-petrol din necesitate, au constatat că era politic să devină pro-arabe. (Dacă problema rezervelor de petrol ar fi fost cunoscută din timp, sunt sigur că Israelul n-ar fi fost întemeiat.)

Totuşi, nu merită şi evreii să aibă o ţară de baştină? Sincer vorbind, cred că nici o grupare de oameni nu merită „o ţară de baştină" în sensul obişnuit al expresiei.

Pământul nu ar trebui să fie împărţit în sute de secţiuni diferite, fiecare în parte fiind populată de un segment autodefinit de omenire care consideră că bunăstarea personală şi propria „securitate naţională" sunt mai presus de orice, având cea mai mare însemnătate.

Eu sunt adeptul diversităţii culturale şi mi-ar plăcea să văd că fiecare grupare recognoscibilă îşi apreciază moştenirea culturală. De pildă, sunt un patriot newyorkez şi, dacă aş locui în Los Angeles, mi-ar plăcea să mă întâlnesc cu alţi expatriaţi din New York şi să cântăm „Salută din parte-mi Broadway-ul".

Lucrurile acestea însă ar trebui să rămână culturale şi benigne. În schimb, sunt adversarul lor, dacă fiecare grupare se apucă să le dispreţuiască pe celelalte şi să-şi dorească să le şteargă de pe faţa Pământului. Sunt împotriva înarmării fiecărui grupuleţ autodefinit, astfel încât să-şi poată impune propriile mândrii şi prejudecăţi.

Chiar acum, Pământul se confruntă cu nişte probleme ambientale ce ameninţă cu distrugerea iminentă a civilizaţiei şi sfârşitul planetei, ca lume locuibilă. Omenirea nu-şi poate permite să-şi irosească resursele financiare şi emoţionale cu nesfârşitele şi lipsitele de sens ciorovăieli dintre aceste grupări. Trebuie să existe un sentiment al globalismului, în care lumea să se unească pentru a soluţiona *adevăratele* probleme ce apar în faţa tuturor grupărilor.

E posibil aşa ceva? Întrebarea este echivalentă cu: Poate omenirea să supravieţuiască?

Aşadar, nu sunt sionist, deoarece nu cred în naţiuni şi fiindcă sionismul nu face altceva decât să creeze încă o naţiune care să aducă un surplus de tulburare în lume. Încă o naţiune care să aibă „drepturi", „pretenţii" şi „securitate naţională", şi care să considere că trebuie să se apere de vecini.

Nu există naţiuni! Există doar omenirea. Iar dacă nu vom înţelege cât mai repede acest lucru, nu vor mai exista naţiuni, întrucât nu va mai exista omenire.

131. Martin Harry Greenberg

Cam prin 1972, am primit o scrisoare de la un individ pe nume Martin Greenberg din Florida. El alcătuia o antologie şi dorea să includă în ea două dintre povestirile mele. La vremea respectivă, solicitarea mi s-a părut atât de banală încât nici n-am amintit-o în jurnal, astfel încât nu ştiu în ce zi anume a sosit scrisoarea. Îmi pare rău, deoarece a însemnat începutul unei prietenii extraordinar de strânse.

Evident, pe atunci nu puteam intui asta, fiindcă imediat m-am gândit la o neplăcută posibilitate. Martin Greenberg fusese proprietarul lui Gnome Press, unde, cu aproape douăzeci şi cinci de ani în urmă, apăruse *Eu, robotul* şi cele trei cărţi din ciclul Fundaţiei. De asemenea, el mai publicase câteva antologii, iar în două dintre ele îmi retipărise unele povestiri. Relaţia noastră nu fusese deloc una fericită şi nu aveam nici un chef s-o reîmprospătez.

Trecuseră totuşi mulţi ani, iar Martin şi Greenberg nu erau nişte nume neobişnuite. În plus, scrisoarea începea cu „Stimate domnule dr. Asimov", în vreme ce Martin Greenberg pe care-l cunoşteam eu ar fi scris „Dragă Isaac".

De aceea, în răspunsul meu l-am întrebat direct: „Dumneata eşti acel Martin Greenberg care...?"

Nu era el. Domnul din Florida se numea Martin Harry Greenberg şi se născuse în 1941, aşa că avea doar nouă ani când apăruse *Eu, robotul*. În cele din urmă, i-am acordat permisiunea de a folosi povestirile mele şi schimbul acesta de scrisori a stabilit între noi relaţii amicale. Nimic surprinzător, întrucât, după cum am constatat destul de repede, Marty (aşa cum îi spun acum) este o persoană la fel de prietenoasă ca şi mine.

N-aveam să fiu singurul care să-mi fac probleme auzind numele lui Marty. Acesta a reprezentat un obstacol important, ce i-a blocat o vreme intrarea în lumea science-fiction-ului, deşi el nu şi-a dat seama de la început de acest lucru. La urma urmelor, existau mulţi oameni ale căror relaţii cu anteriorul Martin Greenberg fuseseră nemulţumitoare.

David Kyle, de exemplu, fusese partenerul acelui prim Martin Greenberg la conducerea lui Gnome Press şi rămăsese cu părerea că fusese înşelat. Sentimentul respectiv era atât de puternic încât, atunci când i s-a ivit ocazia de a-l vizita pe Marty pentru întâia oară, a sosit cu intenţia de a-i trage un pumn în falcă, considerând (ca şi mine) că s-ar putea să fie „adevăratul" Greenberg. Pentru ca izbitura să fie cât mai zdravănă, ţinea în palmă un fişic de monezi.

Din câte îmi amintesc, Lester del Rey l-a sfătuit pe Marty că ar fi fost indicat să-şi schimbe numele, totuşi mie mi s-a părut că nu era cazul să ia o măsură extremă. Am propus ca în domeniul science-fiction-ului să-şi utilizeze şi al doilea prenume, Harry, şi aşa a procedat.

Cu timpul, întreaga chestiune a ajuns inutilă pentru că Marty a devenit atât de celebru în cercurile science-fiction încât acum, când este rostit numele Martin Greenberg, lumea se gândeşte la el. Prima persoană cu acest nume a rămas obscură şi mă îndoiesc că mai este cunoscută de cineva care nu are vârsta mea patriarhală şi memoria tenace.

Până şi eu, care, timp de câţiva ani, începeam toate scrisorile către el cu formularea „Dragă Marty, Celălalt", am renunţat în cele din urmă la acest obicei – „Dragă Marty" a fost suficient.

La scurtă vreme după ce ne-am cunoscut prin intermediul epistolelor, Marty s-a mutat în Green Bay, statul Wisconsin, oraşul natal al soţiei sale, Sally. Acolo a obţinut un post la Universitatea Wisconsin, unde este profesor de ştiinţe politice şi totodată predă şi un curs de science-fiction.

Este extrem de apreciat de conducerea catedrei, e popular printre studenţi, obţinând un succes profesional din toate punctele de vedere; cu toate acestea (ca şi în cazul meu), adevărata glorie a cunoscut-o de pe urma unei pasiuni extraprofesionale. Dragostea din copilărie pentru science-fiction a sporit odată cu trecerea anilor, astfel încât puţini îi pot egala cunoştinţele în domeniu. (De pildă, ştie mult mai multe decât mine.)

Marty este un individ înalt şi supraponderal. În 1989 (pe de o parte, în urma a unor blânde, dar permanente sâcâieli din partea lui Janet şi a mea), a ţinut o cură de slăbire care l-a scăpat de vreo treizeci de kilograme, totuşi nimeni n-ar putea, nici chiar acum, să-l numească zvelt.

Este vesel, prietenos, muncitor şi o persoană în care te poţi încrede pe deplin. Îl cunosc bine şi sunt absolut sigur că e imposibil să fii mai cinstit şi mai corect decât el. După cum voi explica, sunt ocazii când trebuie să distribuie mari sume de bani, dintre care o parte mi se cuvin mie, dar niciodată nu întârzie cu plata. O vreme, Marty a insistat să pună alături de fiecare cec şi situaţia vânzărilor, dar eu n-am putut suporta să-l ştiu pierzându-şi timpul cu asemenea prostii şi în cele din urmă l-am determinat (cu destulă greutate) să-mi trimită doar cecurile. Nu aveam nevoie de explicaţii... cel puţin nu din partea lui.

Situaţia este valabilă şi invers. În rare ocazii, trebuie să-i trimit bani. La început, Marty îmi expedia o detaliere minuţioasă a modului cum vor fi distribuiţi aceştia şi cui anume, însă am izbutit să-l conving că ajungea să mă anunţe valoarea cecului pe care trebuia să-l iscălesc, precum şi faptul că asta rezolva orice alte probleme ulterioare. Şi niciodată în relaţia noastră nu m-am îngrijorat, nici măcar pentru o clipă, că eram înşelat. Aş putea mai degrabă să mă îndoiesc asupra faptului că soarele va răsări mâine.

Soţia lui Marty, Sally, era profesoară şi avea două fiice dintr-o căsătorie anterioară. Marty o iubea nespus de mult şi le-a crescut pe cele două fete ca şi cum ar fi fost ale sale. Sally era o persoană tăcută şi interiorizată căreia, ca şi mie, nu-i plăcea să stea departe de casă. De dragul ei, Marty s-a mutat în Green Bay.

De obicei, el călătoreşte singur, la rugămintea lui Sally; drept urmare, pentru că nici eu nu sunt un voiajor, am avut o singură dată ocazia să-i întâlnesc soţia. Aceasta s-a întâmplat în iulie 1982, când Marty şi Sally ne-au însoţit într-o croazieră în Bermude. Au fost nişte tovarăşi de drum minunaţi.

Sally a murit de cancer la rinichi pe 10 iunie 1984, la vârsta de patruzeci şi şapte de ani, şi, o vreme, Marty a fost de neconsolat. Pe atunci, obişnuiam să-i telefonez frecvent ca să văd ce face şi să-i ofer ocazia de a petrece cincisprezece până la treizeci de minute flecărind, ceea ce îl putea, măcar temporar, scoate din melancolie. Obişnuinţa s-a transformat în rutină şi, în cele din urmă, i-am telefonat în fiecare seară, şi continuu s-o fac şi în prezent, exceptând cazurile când, din motive întemeiate, îmi este imposibil (ceea ce se întâmplă rareori).

Deoarece Marty călătoreşte mult, el vine frecvent în New York, iar atunci când se întâmplă asta ne întâlnim aproape întotdeauna şi luăm masa împreună.

Pe 2 ianuarie 1985, am împlinit şaizeci şi cinci de ani şi am dat o petrecere „de nepensionare"; cu această ocazie, i-am rugat pe toţi invitaţii să nu-mi aducă daruri, ci să mă fericească abţinându-se de la fumat. Am invitat peste o sută de persoane la o cină chinezească (la un restaurant bun, deoarece niciodată nu dau petreceri acasă). În mod deliberat, am invitat doar prieteni din zona New York-ului, dar Marty a venit special din Green Bay.

A procedat bine, deoarece la petrecere a cunoscut o tânără pe nume Rosalind şi, profitând de faptul că mai rămânea în New York, i-a dat întâlnire pentru a doua zi. Relaţia dintre ei s-a cimentat rapid. Am revăzut-o pe Rosalind pe 24 mai 1985, când am cinat toţi patru. Eu l-am aprobat pe Marty din toată inima şi pe 28 august 1985, cei doi s-au căsătorit. Mi se pare că este o a doua căsătorie fericită pentru Marty şi mă bucur din tot sufletul că, fie şi indirect, eu am fost „capul răutăţilor".

Rosalind Greenberg este o femeie foarte frumoasă, la fel de veselă şi prietenoasă ca şi Marty, înaltă şi cu tendinţă spre obezitate. Îi place mult călăria şi recent a devenit coproprietara unui cal de curse. Eu i-am privit pasiunea cu un ochi mai degrabă îngrijorat, deoarece în materie de animale gusturile mele se limitează la pisici, însă Marty este mult mai tolerant decât mine.

În iulie 1986, Marty și Rosalind au venit la Institutul Rensselaerville și s-au simțit atât de bine, făcându-se plăcuți de toată lumea, încât am fost sigur că vor deveni niște obișnuiți ai locului... dar a intervenit un eveniment și mai fericit. Pe 1 iulie 1987, cu puțin înainte de următorul seminar, Rosalind a născut o fetiță, pe care au botezat-o Madeline, așa că au fost siliți să renunțe la Rensselaerville.

Pe atunci, Marty avea patruzeci și șase de ani și acesta era primul lui copil. Nu-i greu de dedus, chiar prin telefon, că e un tată devotat. Judecând după fotografiile pe care le împrăștie peste tot, ca să nu mai amintesc de amănuntele pe care le aud despre ea la telefon, Madeline este în mod limpede genul de fetiță făcută să-i frângă inima tăticului. (Le cunosc foarte bine pe fiicele care dețin acest talent.)

Să trecem însă la legătura profesională dintre mine și Marty. El este antologator. Cunoștințele lui enciclopedice în materie de science-fiction și domenii conexe i-au permis să alcătuiască multe antologii de povestiri science-fiction, fantasy, horror, polițiste, westernuri și altele. După acea primă scrisoare adresată mie, a publicat aproape patru sute de antologii – nu încape îndoială că este de departe cel mai prolific și cel mai bun antologator din toate timpurile.

Marty deține știința aparte de a gândi antologii „tematice“: volume de povestiri ce se referă la aceeași temă. În plus, are talentul de a-i convinge pe redactori și editori să-i publice antologiile. Mai mult chiar, cunoaște procedurile necesare pentru obținerea acceptelor, pentru negocierea contractelor și pentru plătirea drepturilor cuvenite către coantologatori și autori.

În domeniul acesta, el lucrează de obicei cu coantologatori, care sunt întotdeauna scriitori din domeniul cu pricina, care au nume ce pot fi utilizate cu succes pe coperți, dar n-au timpul, energia, înclinația ori toate aceste însușiri la un loc, pentru a face munca respectivă.

Eu sunt născut pentru așa ceva, astfel încât Marty și cu mine am realizat împreună peste o sută de volume.

Marty consideră că numele meu i-a asigurat intrarea în birourile editorilor, și astfel, grație mie, venitul îi crește regulat în fiecare an, dar astea sunt ideile lui lipsite de noimă. I-a mai avut drept coantologatori pe Robert Silverberg, Frederik Pohl și Bill Pronzini* – în consecință, oricare dintre ei ar fi putut să-i asigure startul.

Oricum, numai la început a avut nevoie de un nume care să-l impună. În timp foarte scurt, a devenit el însuși celebru. A fost oaspete de onoare la diverse convenții, a câștigat numeroase premii și este primit cu căldură în orice editură din țară.

I-am spus, și încă destul de ferm, că dacă m-aș retrage din domeniul antologiilor, el ar putea continua fără cea mai mică poticneală. În schimb, reciproca nu e valabilă – dacă el s-ar retrage, eu aș rămâne blocat. N-aș putea alcătui decât ocazional o antologie. Pe de altă parte, nu știu dacă aș putea lucra cu altcineva, pentru că nu mai există nimeni care să dețină puterea de muncă, competența și absoluta corectitudine a lui Marty.

(În câteva rânduri, Marty mi-a mărturisit că mă consideră ca pe un tată, mai ales după decesul tatălui său, survenit cu câtva timp în urmă, când acesta avea optzeci și șase de ani. Nu-i o idee chiar grotescă. Marty este cu douăzeci de ani mai tânăr decât mine și trebuie să recunosc că uneori îl privesc ca pe un fiu.)

Uneori, colaborăm numai noi doi, dar de obicei mai există un al treilea coantologator. Cel mai frecvent, acesta este Charles E. Waugh, profesor de psihologie la o universitate din Maine. (Poate părea ciudat că noi trei, coautori a zeci de antologii science-fiction, suntem toți profesori.) Charles este un individ înalt și retras, pe care l-am întâlnit doar de câteva ori. Este aproape enervant de politicos și nu-l pot determina să-mi spună Isaac. Are o soție încântătoare, care se dă în vânt după ursuleții de pluș, și o fiică de calibrul unei regine a frumuseții, pe care nu m-a lăsat niciodată s-o cunosc.

Să explic cum lucrăm. Charles deține o cunoaștere a science-fiction-ului la fel de enciclopedică precum cea a lui Marty. Împreună, ei aleg textele pentru o anumită antologie și pregătesc fotocopiile acestora. Toate povestirile îmi sunt trimise mie, iar eu le citesc cu atenție, fiindcă am drept de veto, orice text care nu-mi place fiind imediat eliminat. Recunosc, totuși, că ezit în a folosi acest veto. Chiar dacă nu-mi place o povestire, ea poate să fie bine scrisă și trebuie să o privesc în context, neținând seama de gusturile personale.

După aceea, scriu o introducere mai mult sau mai puțin complexă pentru antologie și, adesea, prezentări ale fiecărei povestiri. După cum am spus deja, Marty se îngrijește de toate detaliile financiare și legale.

Drepturile editoriale le împărțim pe din două, dacă sunt doar eu și Marty, sau în trei, dacă e implicat și Charles. Mie mi se pare o admirabilă diviziune a muncii.

Deși alcătuirea unei antologii nu durează la fel de mult ca realizarea uneia dintre cărțile mele obișnuite, ea consumă totuși *destul* timp, ba chiar mai mult decât o carte pentru copii. De aceea, mi le adaug pe lista lucrărilor, dar sunt corect; dacă se cuvine, mărturisesc: „Am publicat 451 de cărți dintre care 116 sunt antologii conținând povestirile altor autori."

Trebuie, totuși, să insist asupra unui punct. Există unii care consideră că unica mea contribuție la aceste antologii este de a-mi utiliza numele, câștigând astfel în mod gratuit o carte. *Nu* e adevărat. La toate antologiile de pe lista mea am lucrat în mod efectiv şi semnificativ.

Recunosc, există volume pe coperta cărora figurează numele meu, fără ca eu personal să fi contribuit cu nimic la selecţie ori redactare. Ele nu apar pe lista cărţilor mele. Dacă am scris introducerea la o carte, dar n-am avut altă participare redacţională, nu o pun la socoteală. Toate cărţile de pe listă sunt cărţi la care am contribuit efectiv, fie ca scriitor, fie ca redactor, sau ca amândouă.

De ce fac însă toate antologiile? Ce valoare au culegerile acestea nesfârşite de povestiri vechi?

Nu uitaţi că multe povestiri science-fiction (chiar dintre cele foarte bune) tind să fie uitate. Numerele revistelor unde au apărut există doar în bibliotecile colecţionarilor. Adeseori culegerile în care ele au fost retipărite s-au epuizat. Antologiile aduc textele acelea în faţa ochilor unor cititori care nu le-au citit niciodată, sau poate le-au citit cu ani, ori cu decenii în urmă şi ar fi încântaţi să le mai lectureze o dată. În plus, autorii, dintre care mulţi şi-au depăşit perioada de glorie, şi poate că nici nu mai scriu, vor avea ocazia să-şi vadă textele puse în faţa publicului, lucru ce le va readuce faimă şi ceva bani.

Sunt de acord să-mi împrumut numele şi să fac munca necesară pentru a realiza asemenea volume. Am foarte mult noroc că sunt unul dintre puţinii autori ale căror cărţi continuă să se vândă şi ale căror povestiri, oricât de vechi ar fi, continuă să se retipărească. Este plăcerea şi, mai mult decât atât, *datoria* mea să fac tot ce pot pentru a ajuta alţi scriitori pe care soarta nu i-a răsfăţat la fel de mult.

Iar Marty îmi creează condiţiile potrivite pentru a-mi pune planul în aplicare, muncind totodată, la rândul lui, la sutele de antologii în care nu sunt implicat. Oricât ar fi de apreciat de editori, autori şi cititori, eu consider că ar merita şi mai multe laude.

132. *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine*

La începutul anului 1976, se împlineau patru ani de când scriam povestiri cu Black Widowers pentru *EQMM*.

Editorul revistei era Joel Davis, un bărbat nu foarte înalt, dar zvelt şi arătos, care şi-a păstrat farmecul tocmai pentru că părul a început să i se grizoneze. Întotdeauna mi s-a părut o persoană distinsă şi un pic derutată de volubilitatea mea zgomotoasă, însă care a reuşit să se adapteze.

Unul dintre directorii editurii Davis Publications fusese la o convenție *Star Trek* de dragul copiilor săi și rămăsese uluit de numărul uriaș și de entuziasmul nestăvilit al participanților. Asta, gândise el, constituia o dovadă că o revistă science-fiction ar fi putut aduce o mulțime de bani editurii.

În privința aceasta, nu avea neapărat dreptate. El nu înțelesese faptul că majoritatea Trekkie-lor erau interesați de science-fiction-ul vizual, nu de cel tipărit. Rezultatele însă nu au fost catastrofale, deci nu trebuie să ne facem griji.

Directorul i-a prezentat ideea lui Joel, care a analizat-o pe îndelete. El deținea două reviste, ambele polițiste – *Ellery Queen's Mystery Magazine* și *Alfred Hitchcock's Mystery Magazine*. Dacă ar fi înființat o revistă science-fiction, ar fi dorit ca aceasta să aibă în titlu tot numele unei personalități, pentru simetrie.

În mod inevitabil, s-a gândit la mine. Eu fusesem singurul scriitor de science-fiction care-i atrăsese atenția, fiindcă flirtam zgomotos și scandalos cu Eleanor Sullivan, drăguța secretară de redacție a lui *EQMM*, ori de câte ori veneam în vizită pe acolo.

Ca atare, pe 26 februarie 1976, m-a chemat în biroul lui și mi-a spus că se gândea să înființeze o nouă revistă, pe care s-o denumească *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine (IASFM)*.

Am obiectat din mai multe motive, pe care le voi enumera:

1. Nu aveam talentul, timpul și dorința de a mă lansa în munca de redactare, și pur și simplu nu mă puteam angaja în activitatea unei reviste.
2. Celelalte reviste erau realizate de prieteni ai mei, respectiv Ben Bova, pe atunci redactor-șef la *Analog*, și Ed Ferman, redactor-șef la *F&SF*. Cum aș fi putut intra în competiție cu amicii mei?
3. Susțineam o rubrică lunară în *F&SF*, pe care n-o puteam abandona, nici chiar pentru una similară în *IASFM*. N-am încercat să explic totul în detaliu, fiindcă observasem că orice persoană cu care discutam despre importanța loialității aborda un aer de incredulitate sau amuzament.
4. Autorii aveau să refuze colaborarea la o revistă ce purta numele unuia dintre ei, simțind că era sub demnitatea lor.

Răbdător, Joel mi-a analizat pe rând obiecțiile. Nu era nevoie ca eu să lucrez în redacție. Urma să alegem un redactor-șef care să facă treaba propriu-zisă, iar eu mă puteam limita la scrierea editorialului din fiecare număr și la răspunsurile la scrisori. Astfel, aveam să confer revistei parfumul asimovian dorit de Joel.

El a fost de acord să-mi continuu rubrica științifică din *F&SF*, deoarece era non-ficțiune, cu condiția ca orice text science-fiction să-l prezint mai întâi la *IASFM*.

A mai spus că din moment ce autorii de literatură polițistă nu erau deranjați să scrie pentru Ellery Queen și Alfred Hitchock*, nu înțelegea de ce autorii de science-fiction ar fi fost deranjați să scrie pentru Isaac Asimov.

În felul acesta, rămâneau nerezolvate numai sentimentele mele față de Ben Bova și Ed Ferman, așa încât i-am consultat pe ambii, în mod separat. Amândoi au răspuns la fel. O revistă suplimentară urma să consolideze domeniul, asigurând o altă piață importantă pentru scriitori. Deoarece în acest fel literatura science-fiction ar fi fost încurajată, numărul propunerilor de colaborare la toate trei revistele ar fi crescut.

Continuam, totuși, să ezit, de aceea a fost necesară multă insistență din partea lui Joel ca să mă convingă să semnez contractul. Primul număr al revistei a ieșit pe piață la mijlocul lui decembrie 1976.

Menționez toate acestea pentru că, în 1986, scriitorul englez de science-fiction Brian Aldiss* a scris o istorie a science-fiction-ului, în care a spus câteva lucruri mai dure despre cărțile mele. Nu m-a deranjat; are cu siguranță dreptul să scrie așa, dacă asta îl face să se simtă mai bine.

El a făcut însă afirmația insultătoare că trăsesem sforile pentru ca o revistă să-mi primească numele. Nu-l pot cita exact, fiindcă am aruncat cartea după ce am citit enormitatea aceea. Le-am trimis scrisori indignate lui și editorului cărții, deoarece nu eu trăsesem sforile, ci Joel. Pe 5 ianuarie 1987, am primit de la Aldiss o misivă în care își cerea scuze cu umilință. Era tot ce-mi dorisem, așa că n-am mai insistat.

IASFM a apărut într-o perioadă când trecuse multă vreme de la publicarea unei noi reviste cu adevărat rentabile. *Galaxy*, înființată în 1950, și *If*, înființată în 1952, care devenise sora lui *Galaxy*, reprezentaseră ultimele publicații de succes în domeniu. *If* și-a încetat apariția după câțiva ani, iar *Galaxy* însăși se îndrepta spre deces. De asemenea, *Amazing* era o umbră palidă a ceea ce fusese odată, abia trăgându-și sufletul. Multe alte reviste apăruseră pentru câteva numere, apoi dispăruseră. În 1976, în science-fiction existau doar două reviste puternice, cele pe care le consultasem înainte de a demara *IASFM: Analog* și *F&SF*.

Mai mult decât atât, întregul domeniu publicistic se afla oarecum în declin, pe de o parte fiindcă ascendența televiziunii îndepărtase cititorii mai puțin entuziaști și pe de altă parte fiindcă sutele de cărți broșate, antologii și culegeri reprezentau o concurență acerbă, scăzând puterea de cumpărare a publicului.

Ca atare, existau puține motive să cred că *IASFM* avea să cunoască succesul și, întrucât nu sunt fățarnic, am declarat-o chiar în primul editorial al revistei. (Pentru mine era, desigur, simplu s-o afirm, dar nu și pentru ceilalți. Editorul unui fanzin a prezis că *IASFM* va rezista doar șase numere; ca atare, i-am spus imediat lui Joel să facă toate eforturile, chiar dacă pierdea bani, să publice şapte numere.)

Dar n-au existat probleme. Revista apare de paisprezece ani neîntrerupţi şi cel mai recent exemplar pe care îl am în clipa când scriu aceste rânduri poartă numărul 158. În primul an, a fost trimestrială, în al doilea an a apărut din două în două luni, iar în al treilea an a devenit lunară. Acum, este publicată la fiecare patru săptămâni – aşadar, apar treisprezece numere anual.

Iar eu mi-am făcut partea. Am avut în fiecare număr un editorial de cinci pagini, am citit toate scrisorile adresate editorului, am făcut propuneri pentru publicare şi am scris răspunsuri. Vin la redacţie în fiecare marţi dimineaţa ca să iau scrisorile, să predau editorialele (împreună cu povestirile, pe care le scriu cât de frecvent pot) şi să discut diversele probleme, atunci când acestea apar.

Joel a fost destul de încântat de science-fiction pentru a cumpăra *Analog* pe 20 februarie 1980 şi, în acelaşi timp, suficient de înţelept ca să-l păstreze pe excelentul redactor-şef, Stanley Schmidt*. Cred că ar fi achiziţionat şi *F&SF*, dacă ar fi fost de vânzare. Desigur, Joel şi-a ţinut cuvântul faţă de mine. În toţi aceşti ani, am continuat să-mi scriu articolele pentru *F&SF*. Cred cu toată fermitatea că această situaţie i-a fost de ajutor lui *F&SF*, fără să-i dăuneze lui *IASFM*.

În privinţa editorialelor, nu am scăpat nici un număr şi nu mă tem că nu voi mai avea despre ce să scriu. Cititorii mă întreabă dacă redactorul-şef nu vrea uneori să publice şi el un editorial. Răspunsul este negativ. Este un chin pe care nu şi-l doreşte şi asta-i bine, fiindcă (mărturisesc) nu l-aş lăsa. Editorialele sunt ale *mele* şi-mi face plăcere să le scriu.

Uneori, ele prezintă o fază a creaţiei, alteori discută despre science-fiction. Adesea sunt extrem de personale, în asemenea măsură încât unii cititori încep să mârâie, protestând împotriva egocentrismului meu.

Din când în când, mă implic într-o problemă controversată. John Campbell obişnuia să facă asta în mod constant, spre disperarea mea, pentru că era un conservator inflexibil şi mie nu-mi plăceau intoleranţele sale. Eu, însă, sunt un liberal recunoscut şi genul meu de părtiniri nu deranjează. Îi supără câteodată pe unii cititori, dar consider că puţină controversă este bună, ba chiar esenţială într-o societate deschisă ca a noastră, şi nu ezit să solicit publicarea acelor scrisori ce mă contrazic cu vehemenţă, ba chiar includ remarci nefavorabile la adresa mea.

Reacţia cea mai puternică s-a făcut auzită atunci când am declarat că detest muzica rock. Fanii genului respectiv m-au urmărit cu înverşunare. Altă dată, am făcut câteva remarci inocente despre mirosul cailor (care, într-adevăr, degajă un iz pătrunzător) și am primit scrisori indignate din partea iubitorilor de cai.

Nu doresc să las impresia că sunt responsabil pentru succesul revistei, deși sper că am avut și eu o oarecare contribuție. Meritul le revine redactorilor-șefi.

Primul dintre aceștia a fost George Scithers, un important fan science-fiction și editor amator, organizatorul convenției din Washington în 1963, la care am primit primul Hugo. De la început, el a conceput revista ca pe o entitate viabilă, aducând în prim-plan noi scriitori excelenți precum John Varley*, Barry Longyear* și Somtow Sucharitkul*. De asemenea, se dădea în vânt după minischițele umoristice și evita textele obscure sau scandaloase. Pe 4 septembrie 1978, după ce apăruseră doar patru numere ale revistei, George a câștigat un Hugo pentru cel mai bun redactor-șef.

Din păcate, George nu s-a înțeles niciodată prea bine cu Joel. După patru ani, el a decis că revista depășise perioada dificilă și nu mai avea nevoie de serviciile sale. În locul lui, a venit Kathleen Moloney, un nume relativ necunoscut în domeniu, care a rămas doar un an, apoi și-a găsit o slujbă mai interesantă. I-a urmat Shawna McCarthy, care fusese secretar de redacție sub primii doi redactori-șefi. Shawna mă uluise complet atunci când îmi linsesem buzele, anticipând un flirt cu o irlandeză, spunându-mi că în ciuda numelui și aparenței era evreică. Ea a conferit o nouă orientare revistei, punând accentul pe proze experimentale și moderniste.

În felul acela, *IASFM* a înregistrat și un succes de critică, scăpând de acuzația că ar fi „ușurică“.

După ce Shawna a plecat de la *IASFM*, intrând în lumea editării cărților, postul a fost ocupat, pe 17 mai 1985, de scriitorul de science-fiction Gardner Dozois*, actualul redactor-șef, care a continuat direcția imprimată de Shawna. *IASFM* a ajuns să fie considerată în mod unanim drept vârful de lance al genului. Atât Shawna, cât și Gardner au câștigat premii Hugo, iar textele apărute în revistă au avut mai multe nominalizări pentru Hugo și Nebula decât textele din oricare altă publicație.

De asemenea, aș putea menționa că, de vreo șapte ani, procesul efectiv de realizare a lui *IASFM* se găsește în mâinile secretarei de redacție, Sheila Williams, o tânără drăguță care se întâlnește personal cu mine pentru orice probleme interne.

Nu pot afirma că preferințele mele în materie de povestiri se reflectă în revistă, dar este mai bine așa. Gusturile mi-au rămas puternic înrădăcinate în anii ’50 și eu recunosc acest lucru. Ca atare, n-am încercat niciodată să intervin în deciziile redacționale sau să-mi exprim opinia, dacă nu am fost consultat.

De exemplu, în toamna lui 1988, *IASFM* a folosit o copertă care se apropia cam prea mult de una apărută anterior la *F&SF*, pictată de altcineva. Ed

Ferman dorea ca primului artist plastic să-i fie plătită o sumă rezonabilă, însă Davis Publications aveau reticențe în a recunoaște că greșiseră.

— Ce să facem? am fost întrebat.

— Nimic mai simplu, le-am răspuns, apoi am trimis un cec personal primului ilustrator, astfel încât totul a luat sfârșit în mod satisfăcător.

Desigur, povestirile pe care le scriu eu pentru revistă sunt caracteristice stilului meu „tip anii '50", dar îndeajuns de mulți cititori le îndrăgesc pentru ca publicarea lor să fie justificată. În plus, *mie* îmi plac, iar pentru mine asta e suficient.[1]

133. Autobiografia

În anii '70, cei de la Doubleday începuseră să-și piardă răbdarea în privința mea. Doreau să revin la scrierea de romane science-fiction și, odată cu scurgerea anilor, deveneau tot mai nerăbdători. Problema era că eu mă temeam să mai scriu romane și, odată cu scurgerea acelorași ani, temerile mi se accentuau.

Îmi dădeam seama că domeniul se schimba, că noii autori deveniseră adepții unui stil mai sofisticat și, în ciuda afirmației lui Evelyn del Rey că *eu* eram domeniul, nu îndrăzneam să mă iau la întrecere cu ei. Nici chiar succesul înregistrat de *Zeii înșiși* nu mă ajutase.

Ca atare, căutam să găsesc modalități de a distrage atenția amicilor de la Doubleday. Pe 3 februarie 1977, când redactorul meu de carte, Cathleen Jordan, a insistat cu și mai multă fermitate în direcția nedorită, m-am strâmbat, m-am gândit rapid și i-am propus să scriu o autobiografie. Imediat ce am adus în discuție posibilitatea respectivă, m-am înflăcărat. Entuziasmul meu a fost atât de mare încât Cathleen n-a întrevăzut nici o șansă de a mă abate din drum și mi-a spus să încep treaba.

(Cathleen, o persoană minunată, lucrase pentru Larry Ashmead, devenind apoi redactorul meu de carte. În cele din urmă, ea însăși a părăsit Doubleday și a început să-și caute altă slujbă. Întâmplător, știam că cei de la Davis Publications aveau nevoie de un nou redactor-șef pentru *Alfred Hitchcock's Mystery Magazine* și am menționat numele ei. Cathleen s-a angajat pe 1 august 1981 și de atunci lucrează fericită acolo. I-am vândut chiar și câteva povestiri

---

[1] Nota editurii: În penultimul său editorial, Isaac și-a anunțat cu încântare cititorii că revista fusese achiziționată de grupul editorial Bantam Doubleday Dell.

– redactorii nu pot scăpa de mine schimbându-și locul de muncă.)

Scrierea unei autobiografii nu reprezenta pentru mine o idee tocmai nouă. Îmi amintesc că atunci când împlinisem douăzeci și nouă de ani, simțisem că tinerețea mea se sfârșise definitiv și, ca atare, în mod logic s-ar fi cuvenit să-mi scriu autobiografia. Cu toate acestea, gândindu-mă puțin la ideea respectivă, decisesem că întrucât nu mi se întâmplaseră prea multe în viață, nu aveam ce povesti – și nici un editor n-ar fi fost interesat.

Odată cu trecerea anilor, am ajuns și în momentul în care am știut că dacă scriam o autobiografie o puteam publica, deși continuam să consider că nu mi se întâmplaseră lucruri deosebite. Dusesem o viață liniștită (nu m-am plâns niciodată în această privință) și nu avusesem alte ocupații în afară de scris, așa că tot nu aveam despre ce să povestesc.

Ocazional, însă, câte un editor punea pe tapet respectiva idee.

Larry Ashmead, de pildă, m-a întrebat odată dacă mă gândisem să-mi scriu autobiografia, dar eu am râs și i-am explicat că nu mi se întâmplase nimic care să fi interesat pe cineva. Larry era un susținător așa de fervent al lui Asimov că nu-l puteam lua în serios și mă îndoiam că șefii lui de la Doubleday aveau să-l susțină în acest proiect.

La puțină vreme după aceea, Paul Nadan, de la editura Crown Publishers, care tot încerca să mă convingă să le scriu o carte, m-a invitat la prânz, pentru discuții. Mie mi-ar fi plăcut să scriu pentru Crown, și mai cu seamă pentru Paul, care era un individ plăcut și amabil, totuși aveam un program extrem de încărcat și detestam să promit ceva ce nu puteam face. Ca atare, am încercat să schimb subiectul conversației, povestindu-i diverse episoade hazlii în care fusesem implicat.

Brusc, el a rostit:

— De ce nu scrii o autobiografie, Isaac?

— Pentru că nu mi s-a întâmplat nimic interesant, i-am replicat.

— Dar tot ceea ce mi-ai povestit este foarte interesant și ar suna minunat într-o autobiografie. Haide să încheiem un contract pentru asta!

Am fost ispitit, dar am rezistat. Mă temeam teribil că mă voi face de râs și că voi realiza o carte pe care cei de la Crown, după ce aveau s-o citească, ar fi refuzat s-o publice... sau, dacă o publicau, oamenii ar fi refuzat s-o citească... sau, dacă o citeau, ar fi criticat-o vehement.

Totuși, când Cathleen a început să mă sâcâie tot mai insistent în legătură cu alt roman science-fiction, mi-am amintit cuvintele lui Nadan și am sugerat o autobiografie. Continuam să fiu sigur că n-avea să aibă succes, însă entuziasmul mi-a sporit treptat, nu pentru că aș fi dorit s-o scriu, ci fiindcă, pentru o perioadă de un an, poate chiar doi, amâna chestiunea romanului. Eram în stare de *orice*, numai să amân romanul.

Ca atare, am fost nevoit să mă apuc de treabă. Spre norocul meu, beneficiam de două ajutoare: am o memorie remarcabilă şi tind să-mi amintesc toate evenimentele în detaliu. Bineînţeles, asta nu reprezintă întotdeauna o calitate. Samuel Vaughan, care pe atunci ocupa o poziţie de vârf la Doubleday, mi-a spus că arta autobiografiei consta în a şti ce să laşi deoparte, dar el se adresa unui perete şi probabil că era conştient de asta. Eu nu intenţionam să las nimic deoparte, exceptând amănuntele care ar fi putut răni în mod inutil alte persoane.

Chiar dacă memoria mi-ar fi jucat feste, aveam la dispoziţie şi un alt ajutor. Pe 1 ianuarie 1938, cu o zi înainte de a împlini optsprezece ani, începusem un jurnal la care n-am renunţat nici până în ziua de azi. (Mulţi tineri ţin jurnale personale, dar cred că foarte puţini le continuă pe o perioadă mai lungă de câteva săptămâni). Ca să fiu sincer, după primul an însemnările au devenit laconice, rezumându-se la relatarea seacă a progreselor mele literare. Unii folosesc jurnalele ca să-şi înregistreze sentimentele şi gândurile, însă eu n-am făcut-o niciodată. Pentru mine, a fost pur şi simplu o altă carte de referinţă – una atât de seacă încât nici chiar *eu* n-o puteam parcurge cu interes. Îl utilizam exclusiv ca să caut date şi evenimente. Avantajul era că nu trebuia să-l ţin ascuns sau încuiat. Oricine dorea îl putea citi – sunt curios dacă ar fi rezistat mai mult de cinci pagini fără să-l încerce migrena.

Autobiografia a tot crescut în volum; trebuie să recunosc că intrasem la bănuieli după ce scrisesem 150 de pagini şi abia ajunsesem în punctul când începusem să ţin un jurnal. Dacă fusesem în stare să scriu atât de mult doar din memorie, ce aveam să fac ajutat de jurnal?

Dar alta era problema. Trecând efectiv la treabă şi aşternând autobiografia pe hârtie, mi-a fost clar că avusesem dreptate: viaţa mea ducea lipsă de elemente dramatice. După cum puteţi vedea din această retrospectivă a existenţei mele, cele mai tensionate momente s-au consumat în nişte episoade banale, precum eşecul de la Facultatea de Medicină ori conflictul cu administraţia Universităţii Boston. Nu prea arată a material din care se obţine suspansul...

Dându-mi seama de acest aspect, am căutat o altă abordare. Am încercat să urmez sugestia lui Paul Nadan şi am scris cu umor despre evenimentele cotidiene. M-am bizuit pe talentul meu de scriitor pentru a masca lipsa generală de importanţă a întâmplărilor.

După publicarea autobiografiei, un cititor mi-a mărturisit entuziast că o parcursese cu deosebit interes şi că-i fusese imposibil s-o lase din mână, citind pagină după pagină şi chicotind întruna.

— Dar n-aţi observat că nu se întâmpla nimic? l-am întrebat eu, oarecum mirat.

— Ah, ba da, a încuviinţat el, dar nu-mi păsa!

(Obţin acelaşi răspuns când îi întreb pe cititori dacă şi-au dat seama că în romanele mele nu există nici o acţiune care să-ţi taie răsuflarea. Ei bine, dacă lor nu le pasă, mie nici atât.)

Un alt lucru pe care l-am încercat, în strădania de a conferi autobiografiei un caracter neobişnuit, a fost stricta respectare a cronologiei. Graţie jurnalului, n-am avut probleme.

Altfel spus, am căutat să prezint povestea vieţii mele exact aşa cum o trăisem – abordând simultan mai multe preocupări şi fără să las să se înţeleagă ce avea să se petreacă în viitor. În felul acela, gândeam eu, istoria căpăta un aer de realism şi (după câte cunoşteam) nu semăna cu nimic din ce încercaseră alţi autori ce-şi scriseseră autobiografia, cel puţin nu la intensitatea respectivă.

Prezentând evenimentele cronologic, m-am străduit totodată să fiu cât mai degajat (şi amuzant) cu putinţă, evitând excesul de subiectivitate. Am discutat evenimentele care m-au influenţat din exterior, dar am acordat foarte puţină atenţie gândurilor şi sentimentelor personale.

Până am ajuns la nivelul anului 1977 (când am încheiat cartea), scrisesem peste 2.000 de pagini, adică îndeajuns pentru nouă romane de dimensiunile *Cavernelor de oţel.*

Mă gândeam cu groază la comentariile pe care urma să le facă biata Cathleen când avea să vadă cartea. Dar cel mai tare mă temeam de cuvintele de felul: „Va trebui s-o reducem la jumătate, Isaac“ şi mă pregătisem să replic: „Nu voi permite aşa ceva!“.

Eram aproape sigur că va trebui să-mi iau înapoi manuscrisul şi că voi fi nevoit să încerc să-l plasez la Crown sau Houghton Mifflin. Privind cu jale bibliorafturile cu pagini, simţeam că n-o să reuşesc să-l vând niciodată, nimănui.

Cu toate acestea, am dus manuscrisul la Doubleday, afişând o expresie de deplină siguranţă, şi am spus:

— Uite-l, Cathleen! Este complet!

Nu-i specificasem cât de lung urma să fie şi, deoarece nu-mi luase mai mult de nouă luni pentru a-l scrie, ea nu avea nici un motiv pentru a se gândi la ceva care să depăşească dimensiunile unuia dintre romanele mele.

Fata a privit îngrozită bibliorafturile şi l-a consultat pe Sam Vaughan, care a reuşit să câştige pentru totdeauna respectul meu, spunând:

— Ei bine, scoate-l atunci în două volume!

Asta s-a şi întâmplat. Primul volum a apărut în 1979, iar al doilea în 1980.

Titlul a suscitat unele discuţii. Eu doream să fie *Aşa cum ţin minte (As I Remember)*, ceea ce mi se părea o descriere corectă a conţinutului, însă

Doubleday voia ceva spectaculos, care să sune mai degrabă a titlu de roman. Eram complet derutat aşa că am întrebat:

— Cum ar trebui să arate?

Cineva (poate Sam) mi-a sugerat:

— Găseşte o poezie mai puţin cunoscută şi utilizează un fragment din ea drept titlu.

Am găsit atunci următoarea poezie mai puţin cunoscută:

> „Verde încă-n amintire, cu-aceeaşi bucurie de-altădată,
> Scenele vieţii apar limpezi ca de rouă.
> Oamenii triumfă, mizeria vieţii e uitată
> Şi-n timp ce totu-i vechi, lumea e nouă."

Aveam o vagă idee despre ceea ce însemna şi mi se părea că se potrivea cu ceea ce doream eu. De aceea, primului volum i-am dat titlul *Verde încă-n amintire (In memory Yet Green)*, iar celui de-al doilea *Cu-aceeaşi bucurie de-altădată (In Joy Still Felt)*.

Mi-ar fi plăcut să continuu acest sistem, denumind *Scenele vieţii (The Scenes of Life)* prezentul volum retrospectiv, care trebuia să fie al treilea din autobiografie, dar nu ştiu dacă îi voi putea convinge pe redactori.

După publicarea primei cărţi, am primit o scrisorică pe un ton plângăreţ, de la Doubleday. Amicii mei nu izbutiseră să localizeze sursa citatului folosit de mine şi doreau să ştie numele autorului. Aşa cum îmi stă în obicei, le-am spus adevărul: „Eu am scris poezia". Drept urmare, în ambele volume, au atribuit versurile acelui poet extraordinar de prolific: „Anonim".

După apariţia lui *Verde încă-n amintire*, destui cititori m-au bombardat cu scrisori, interesându-se când avea să fie tipărită urmarea. După publicarea acesteia, au apărut întrebările legate de volumul trei. În mod invariabil, le-am răspuns tuturor: „Mai întâi, trebuie *să trăiesc* volumul trei."

Intenţionam să scriu al treilea volum în anul 2000 (o cifră frumoasă şi rotundă), pentru a-mi celebra a optzecea aniversare. Anumite circumstanţe, însă, despre care voi povesti mai târziu, mi-au impus să-l scriu în cinstea celei de-a şaptezecea aniversări.

Apropo, *Verde încă-n amintire* a fost a 200-a carte a mea. Scrisesem însă *Opus 200* pentru Houghton Mifflin, aceea fiind cartea cu numărul 200. Totuşi, Doubleday nu dorea să-i lase pe cei de la Houghton Mifflin să se scalde în gloria respectivă, şi atunci mi-am spus (întotdeauna caut soluţia cea mai simplă) că nu exista nici un motiv pentru care să nu consider *ambele* cărţi numărul 200, iar următoarea să fie 202.

Cele două edituri au fost de acord cu acest plan, ba chiar au publicat în *The New York Times Book Review* o reclamă comună, anunţând ambele cărţi. A fost probabil unica dată când două edituri şi-au unit talentele pentru aceeaşi reclamă.

134. Preinfarctul

După cum am spus mai devreme, tata s-a îmbolnăvit de anghină pectorală la patruzeci şi doi de ani. În general, există riscul de a deveni superstiţios în legătură cu posibilitatea de a repeta viaţa tatălui, cel puţin în privinţa problemelor medicale. Ca atare, eram uşor îngrijorat, pe măsură ce mi se apropia a patruzeci şi doua aniversare.

Aceasta a trecut însă, apoi cea cu numărul patruzeci şi trei şi cea cu numărul patruzeci şi patru, fără nici un semn de dureri în piept. Totuşi, gândul respectiv nu-mi dădea pace; ca atare, în 1964 începusem o campanie de slăbire, ce urma să dureze mai mulţi ani. În clipa de faţă, am ajuns să cântăresc cu treizeci de kilograme mai puţin decât maximul de atunci.

A cincizeci şi şaptea aniversare a trecut şi ea fără probleme, dar pe 9 mai 1977, când umblam cu treburi prin cartier, am simţit o durere clară sub coşul pieptului şi o uşoară sufocare. M-am oprit şi simptomele au dispărut, reapărând când am început din nou să merg.

Am simţit că îngheţ; fiindcă ştiam ce însemna. Timp de cincisprezece ani, reuşisem să păcălesc boala tatei, însă acum, la cincizeci şi şapte de ani, mă afecta şi pe mine. Sufeream de anghină pectorală. În cea mai mare parte a vieţii, mâncasem prea mult şi în mod lipsit de înţelepciune, iar rezultatul era că-mi tapetasem cu colesterol arterele coronare în asemenea măsură încât muşchiul inimii nu mai era alimentat cu suficient oxigen.

Nu ştiam prea bine ce trebuia să fac. În mod normal, ar fi trebuit să-l consult imediat pe Paul Esserman, dar mă găseam în toiul unei serii de conferinţe şi nu doream să-mi întrerup programul. La urma urmelor, tata trăise treizeci de ani cu această boală, lucru pe care-l puteam repeta şi eu, iar cincizeci şi şapte plus treizeci făcea optzeci şi şapte, ceea ce n-ar fi fost deloc rău ca durată a vieţii. De aceea, am decis să continuu prelegerile, urmând ca, între timp, să am grijă cum merg, pentru ca Janet să nu-şi dea seama că se întâmplase ceva.

Aşadar, mi-am văzut mai departe de program, iar pe 16 mai am mers cu maşina la Universitatea Haverford, lângă Philadelphia, unde trebuia să ţin un discurs a doua zi. (Aceea a fost ocazia în care mi s-a spus să nu depăşesc cincisprezece minute, iar un absolvent m-a cronometrat, comunicându-mi apoi că vorbisem paisprezece minute şi treizeci şi două de secunde, deşi nu-mi privisem deloc ceasul.)

După festivitate, am mers în Philadelphia, unde urma să ţin alte două conferinţe. Pe 18 mai 1977, la ora unu şi jumătate noaptea, m-am sculat brusc din pat, deşteptat de o criză ce părea o super-indigestie. Era o durere la fel de intensă precum cea provocată de o piatră la rinichi, numai că se manifesta în partea superioară a abdomenului.

Incapabil să mă întind, să stau aşezat, ori în picioare (ca în cazul unei crize renale acute), am icnit spre Janet că nu doream bocete şi scene de isterie dacă muream, că ea trebuia să-şi continue viaţa şi că testamentul meu urma să le asigure atât ei, cât şi copiilor un trai decent până la sfârşitul vieţilor lor.

Janet mi-a dat un antispastic şi la ora trei noaptea durerea a început să dispară, exact ca după o criză renală. Când n-am mai simţit nimic, m-am întins în pat cu o senzaţie de incredibilă uşurare datorată faptului că scăpasem de durere.

— Cum te simţi, Isaac? m-a întrebat Janet cu teamă.

— În clipa de faţă? Ca şi cum aş fi murit şi aş fi ajuns în Rai, am murmurat şi am aţipit.

Dimineaţa, m-am simţit destul de vlăguit, dar n-am plecat urechile la îndemnurile lui Janet de a consulta un medic. Spectacolul trebuia să continue... aşa că am ţinut cele două prelegeri. (Întâmplător, una dintre ele a fost susţinută în faţa unui grup de cardiologi, dar nici unul dintre ei nu şi-a dat seama după expresia şi ţinuta mea, ce mi se întâmplase.)

În seara aceleiaşi zile, pe când ne găseam tot în Philadelphia, Janet l-a sunat pe Paul Esserman şi i-a descris ce se petrecuse. Paul a fost impresionat de insistenţa cu care asemănam durerea abdominală cu cea renală şi a speculat că ar fi putut fi vorba de o criză de rinichi, fiindcă durerea dispăruse după antispastic. (Nu-i pomenisem nici lui şi nici lui Janet de crizele de anghină.) Paul m-a rugat să trec pe la el imediat ce reveneam acasă.

Odată întorşi în New York, pe 20 mai, Janet a vrut să merg imediat la Paul, dar eu intuiam că era vorba de necazuri şi am refuzat s-o ascult. Pe 25 mai urma să prânzesc cu Sam Vaughan şi Ken McCormick, de la Doubleday, şi nu doream să ratez ocazia, intenţionând să strecor aluzia că autobiografia mea putea fi una lungă, astfel încât să se obişnuiască cu ideea.

După prânz, am plecat pe jos spre biroul lui Paul, aflat cam la un kilometru depărtare, şi am urcat scările în fugă, doar ca să văd dacă eram capabil de aşa ceva. Paul mi-a făcut o electrocardiogramă, iar expresia de pe faţa lui când acul a început să se mişte mi-a spus tot ce doream să ştiu (de fapt, ce nu doream să ştiu). Nu fusese o criză renală, ci un preinfarct.

— Cât este de rău? am întrebat.

— Nu foarte rău, dacă mai trăiești după ce ai fugit pe scări, mi-a răspuns Paul. De ce-ai făcut asta? Cum m-aș fi simțit dacă ai fi făcut un infarct chiar în clipa în care intrai pe ușă?

— Nu atât de rău pe cât m-aș fi simțit eu, i-am replicat. Dar, câtă vreme situația nu se prezintă prea rău, o să-mi văd de treburi.

— Nicidecum, Isaac! Te internezi imediat!

— Nu pot, i-am spus. Poimâine am o prelegere la Universitatea Johns Hopkins*.

— N-o s-o ții.

— De ce? Am supraviețuit o săptămână. Pot să mai trăiesc încă două zile.

— Și dacă mori la microfon?

— Va fi o moarte la datorie, am rostit ferm.

Asta l-a iritat teribil pe Paul. Medicii par să creadă că ei sunt singurii care pot folosi cuvântul „datorie“. A ieșit pe stradă, a oprit un taxi și (împreună cu trădătoarea mea nevastă, Janet) m-a împins înăuntru. Peste o jumătate de oră, eram internat la reanimare.

Înainte însă de a fi astfel răpit, am sunat-o pe Cathleen Jordan ca s-o anunț vestea și s-o asigur că intenționam să rămân în viață, în ciuda eforturilor medicilor. După aceea, am lăsat-o pe Janet să telefoneze la Johns Hopkins pentru a le explica celor de acolo de ce nu mai puteam veni, precum și să anuleze alte angajamente similare.

Era prima dată că anulam o prelegere, fapt care m-a făcut să mă simt teribil de stânjenit, mai ales față de cadrele didactice și de studenții de la Johns Hopkins; le-am scris chiar o scrisoare de scuze, în care spuneam că le datoram un discurs gratuit. În 1989, universitatea a solicitat achitarea datoriei și, cu toate că de la întâmplarea respectivă trecuseră doisprezece ani, m-am conformat. M-am dus în Baltimore și am ținut prelegerea fără să pretind un ban.

În 1977, Ben Bova s-a apucat zdravăn de treabă și a ținut unele conferințe în locul meu, descurcându-se excelent. Apoi, însă, ticălosul a avut neobrăzarea să le ceară organizatorilor să-mi trimită onorariile *mie*. Din fericire, aceștia m-au sunat mai întâi, pentru a verifica dacă trebuiau într-adevăr să procedeze ca atare, și eu m-am enervat. Ben a fost silit să-și păstreze onorariile.

N-am rămas multă vreme în spital; în acea perioadă, însă, doctorii s-au lămurit rapid că nu era necesar să stau în secția de reanimare. Aveam nevoie de odihnă și recuperare, iar Paul Esserman insista să rămân internat șaisprezece zile. După trei ore de pisălogeală, m-am plictisit de moarte și am cedat.

Paul s-a consultat cu Janet, care i-a spus că lucram prima ciornă a autobiografiei și că aveam să stau fericit în spital dacă mi-o putea aduce, ca s-o corectez. Singura problemă era că nu exista decât un exemplar și lui Janet îi era frică să nu-l piardă.

De aceea, l-a dus la Doubleday, unde a fost fotocopiat și abia apoi mi l-a adus. Am lucrat zile la rând și era minunat să simt că nu pierdeam vremea.

Ben Bova m-a vizitat și, observând manuscrisul întins pe pat, m-a întrebat ce făceam.

— În autobiografia asta, i-am explicat, includ toate prostiile despre care-mi amintesc că le-am spus ori făcut.

— Aha! a exclamat el examinând paginile. Nu-i de mirare că-i atât de voluminoasă!

Lucrul la carte mi-a asigurat o evidentă bună dispoziție, astfel încât medicii care efectuau vizita de dimineață au remarcat-o cu surprindere. De obicei, în secția de cardiologie puteau fi întâlniți pacienți deprimați (crizele de inimă nu sunt motive de bucurie), de aceea râsul și glumele mele au devenit subiectul unor conversații stupefiate, în pauza de masă.

Într-o singură zi – prima duminică petrecută în spital – am cedat nervos. Eram singur cu Janet și m-a cuprins un val de deprimare. Începusem să mă gândesc că era posibil ca Paul să-mi spună să-mi reduc la jumătate activitatea, fiind obligat ca pe tot restul vieții să lucrez doar o jumătate de normă. Asta însemna, preziceam posomorât, că veniturile din 1977 reprezentau un apogeu; de acum aveau să coboare treptat, iar planurile de asigurare a unui trai decent pentru soția și copiii mei, după moartea mea, aveau să fie periclitate.

Ideea în sine era îndeajuns de neplăcută, dar mă mai neliniștea ceva. La internare, Paul mă întrebase dacă doream ca episodul să rămână confidențial.

— Confidențial? repetasem eu. De ce?

— Unii consideră că dacă ceilalți află că au avut un preinfarct, îi vor trata discriminatoriu, existând pericolul de a nu mai găsi de lucru.

— Prostii! râsesem eu. Poți povesti oricui despre ce mi s-a întâmplat. Eu însumi o să scriu articole despre incidentul ăsta. (Așa am și făcut.)

Dar, în duminica aceea, mi s-a părut deodată că Paul avusese dreptate și că de acum înainte editorii urmau să mă ocolească, simțind că ar fi fost zadarnic să semneze contracte cu mine dacă puteam muri în orice clipă.

Janet m-a consolat cât a putut mai bine și, spre norocul meu, temerile au fost doar de moment. Ele au dispărut în aceeași zi și n-au mai revenit niciodată. Nici n-au fost justificate.

După preinfarct, am continuat să scriu în forță. Cât despre 1977, toți anii ulteriori l-au depășit în privința venitului.

Și credeți că editorii au încetat să-mi mai ceară materiale?

Pe când zăceam pe patul de spital, mi-a telefonat Merill Panitt, redactorul-şef de la revista *TV Guide*, pentru care scrisesem un număr de articole. M-a întrebat cum mă simt şi eu i-am răspuns că recuperam perfect.

„Mă bucur", mi-a spus. „Uite ce-i, dacă tot stai în pat şi n-ai nimic de făcut, ce-ar fi să urmăreşti nişte programe de televiziune şi să-mi scrii ceva despre ele?"

Am făcut-o, iar el mi-a acceptat articolul. Consideram că dacă îmi asumam angajamente fiind în spital, nu urma să am probleme în a le îndeplini odată ce mă externam.

Bineînţeles că Paul a insistat să-mi reduc programul de muncă, într-o privinţă.

— Isaac, mi-a spus, impune-ţi două lucruri. Mai întâi, micşorează numărul prelegerilor. Ele te consumă enorm. Redu-le numărul şi măreşte onorariul, astfel încât să nu pierzi bani. De asemenea, nu te lăsa convins de amici să ţii discursuri în mod gratuit. Înţelegi?

— Da, am încuviinţat eu. Şi care-i al doilea lucru?

— Asociaţia Absolvenţilor Facultăţii de Medicină din Universitatea New York, al cărei membru sunt, ar dori să le ţii o prelegere. Ai fi de acord?

Am izbucnit în râs. Era vorba, evident, de o prelegere gratuită; totuşi, am acceptat-o imediat, din două motive. Mai întâi, pentru că Janet făcea şi ea parte din asociaţia cu pricina şi, în al doilea rând, fiindcă Paul părea că nu-şi dădea cu adevărat seama de faptul că recomandările sale ar fi putut fi aplicate şi în cazul de faţă.

Am ţinut discursul respectiv pe 12 mai 1979 şi am povestit episodul, imitând accentul lui Paul, ceea ce a stârnit valuri de râsete. Toţi foştii absolvenţi purtau ecusoane ce consemnau luna şi anul absolvirii. Paul făcuse facultatea în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, într-un curs accelerat, şi terminase în martie – o situaţie neobişnuită. În prealabil, îl întrebasem de ce numai el purta un M pe ecuson şi-mi explicase.

Eu însă n-am prezentat aşa lucrurile, ci am istorisit următoarele:

— L-am întrebat pe Paul: „De ce ai un M pe ecuson?" şi mi-a răspuns: „Este M de la «mediocru»..."

Alte hohote (mai cu seamă fiindcă el fusese un student strălucit) şi am simţit că-l pedepsisem îndeajuns pentru că mă silise să mă internez, pierzând angajamentul la Johns Hopkins.

Odată externat, am dus o viaţă normală, dar am fost mai atent cu propria-mi persoană. Cu toate acestea, simţeam câte o durere ocazională ori de câte ori mergeam prea repede şi trebuia să mă opresc, ca să-mi treacă.

Când am descris episodul cu preinfarctul în cel de-al doilea volum al autobiografiei, unul dintre critici a comentat că îl relatasem „cu specifica lipsă de autocompătimire".

M-am bucurat că remarcase acest amănunt. După cum am repetat de multe ori în cartea de față, detest autocompătimirea și când simt că îmi dă târcoale, mă străduiesc din răsputeri s-o alung.

La urma urmelor, ce motiv aș avea să mă autocompătimesc? Ce s-ar fi întâmplat dacă n-aș fi supraviețuit? Dusesem o viață destul de bună, mă bucurasem de o copilărie lipsită de griji, de niște părinți iubitori, de o educație excelentă, o căsătorie fericită, o fiică minunată și o carieră încununată de succes. Desigur, cunoscusem dezamăgiri și tristeți, și totuși, o spun cu toată sinceritatea, ele fuseseră mult mai puține la număr decât la majoritatea oamenilor, iar succesele și bucuriile mele le depășiseră pe ale celor mai mulți.

Chiar dacă aș fi murit la cincizeci și șapte de ani, viața mea ar fi fost una bogată, mai cu seamă dacă mă refeream la Janet și la cărțile scrise de mine, și ar fi fost dezgustător din parte-mi să mă plâng. Dar am continuat să trăiesc, am continuat să mă bucur de Janet și de succes în carieră, iar toate lucrurile bune le-au întrecut în asemenea măsură pe cele rele încât am mai puține motive ca oricând să mă plâng.

Mi se pare că toți aceia care cred în nemurire, fiind adepții transmigrației sufletelor, au tendința de a-și imagina că au fost Cezar și Cleopatra într-o existență anterioară și că vor fi la fel de celebri în viitor. Cu siguranță, asta nu poate fi adevărat. Întrucât aproape 90 la sută din rasa umană trăiește (și a trăit) în diverse grade de sărăcie și mizerie, șansele ca sufletul „călător" să sfârșească în fericire sunt reduse. Dacă după moartea mea sufletul mi-ar transmigra în trupul unui prunc nou-născut ales aleatoriu, ar exista riscul de a duce o viață mai mizeră decât cea pe care tocmai am părăsit-o. Este un joc de ruletă pe care nu mi-ar plăcea să-l încerc.

Mulți cred că oamenilor buni li se va asigura o viață ulterioară mai bună, iar celor răi, una mai rea. Dacă acest lucru ar fi adevărat, aș fi tentat să bănuiesc că am fost o persoană extrem de cumsecade în viața anterioară pentru a fi meritat viața fericită pe care am dus-o până acum și, dacă voi continua să fiu nobil și lipsit de vicii, voi avea o existență viitoare și mai fericită. Unde vor lua sfârșit toate acestea? Păi, este limpede, în stadiul cel mai fericit dintre toate – Nirvana... adică în neant.

Eu consider, totuși, că absolut toți oamenii ating Nirvana o dată, în clipa morții, care pune capăt unicei lor vieți. Deoarece am avut parte de o viață bună, voi accepta moartea, atunci când va veni, pe cât voi putea de împăcat, deși aș prefera să nu fie dureroasă. De asemenea, aș dori ca toți aceia care rămân după mine – rude, prieteni și cititori – să nu-și irosească timpul și să nu-și otrăvească sufletul în inutile jelanii și în nefericire. Ar trebui ca, în numele meu, să fie încântați că viața mi-a fost atât de bună.

135. Crown Publishers

M-am simţit destul de vinovat că scrisesem autobiografia pentru Doubleday, deşi Paul Nadan de la Crown îmi oferise primul un contract pentru ea; de aceea, l-am lăsat să mă convingă să semnez un contract pentru o carte având drept subiect posibilitatea existenţei vieţii şi inteligenţei în Univers. Urma să fie intitulată *Civilizaţii extraterestre* (Extraterrestrial Civilizations)*. I-am promis că o voi scrie, deşi i-am precizat că aveam un program foarte încărcat şi nu ştiam când o puteam începe. Ca atare, a fost îndeajuns de amabil să nu fixeze termenii de derulare ai contractului.

Deşi Paul era cu zece ani mai tânăr decât mine şi un bărbat zvelt, totuşi avea probleme cu inima. Pe durata cât cartea promisă se dospea, ca să spun aşa, el a fost internat pentru infarct.

L-am vizitat în spital, lucru surprinzător pentru mine. În general, nu fac vizite în spital. Mă opreşte tendinţa de a evita episoadele care nu-mi fac plăcere. Câteodată, totuşi, mi-o înving.

Vă ofer şi un exemplu mai recent – atunci când Herb Graff se afla internat într-un spital din Brooklyn, după o operaţie pe cord deschis, Ray Fox (un alt membru al Clubului Dutch Treat) dorea să-l viziteze şi m-a îmboldit şi pe mine. L-am însoţit şi, nerecunoscându-l pe individul chel din pat, am crezut că greşisem odaia. Şocul meu vizibil la aflarea veştii că era chiar Herb poate să fi fost unul dintre factorii care l-au determinat să-şi abandoneze meşa. (Mie mi se pare că-i stă mult mai bine fără ea.)

Apoi, când Stan a fost operat de prostată, l-am vizitat în spitalul din Long Island, unde se afla.

Acestea au fost însă cazuri excepţionale; de aceea, sunt uluit că l-am vizitat pe Paul Nadan. Desigur, un motiv îl constituia faptul că era o persoană foarte amabilă şi că de multe ori prânziserăm excelent împreună. Un alt motiv era sentimentul meu destul de intens de vinovăţie. I-am promis că în foarte scurt timp urma să încep *Civilizaţiile extraterestre*.

În martie 1978, Paul mi-a scris şi m-a întrebat dacă-i puteam da o referinţă favorabilă pentru o carte tratând despre ADN-ul recombinat, scrisă de John Lear. Aici e cazul să vă ofer toate detaliile: în 1954, acest John Lear recenzase *Caverne de oţel* într-un mod extrem de insultător, după ce citase doar un paragraf şi nu dovedise prin nici un semn că ar fi citit toată cartea. „Ce cunoaşte acest scriitor despre ştiinţă?“ întrebase el.

Imediat, îi expediasem lui Lear o scrisoare, spunându-i sec că cunoşteam mult mai multă ştiinţă decât el şi, în plus, eram un autor ştiinţific mai bun decât el, dar nu-mi răspunsese niciodată. Dacă ar fi făcut-o, cerându-şi scuze, totul ar fi fost dat uitării. Aşa, însă, l-am trecut pe lista celor răi. Evident, n-am întreprins nici o acţiune împotriva lui, dar nici nu intenţionam să-i fac vreo favoare. De aceea, când Paul Nadan mi-a solicitat referinţa amintită, l-am refuzat, explicându-i motivele.

El mi-a trimis oricum şpalturile, însoţite de un bilet datat 21 martie 1978, în care scria doar „A ierta este divin".

Asta m-a pus în dilemă. Eu nu voiam să uit, totuşi cuvintele lui Paul au reuşit să mă facă să mă simt ruşinat de intoleranţa mea. În vreme ce mă străduiam să iau o hotărâre în privinţa lui Lear, am aflat că pe 22 martie, a doua zi după ce-mi scrisese, Paul murise în urma altui infarct.

Inima mea intolerantă şi neiertătoare mă oprise să-i ascult sfatul, iar acum era prea târziu. Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să încep imediat *Civilizaţiile extraterestre*. Îmi doream să nu fi întârziat atât de mult şi s-o fi terminat pe când Paul încă trăia. Dar cum să fi ştiut ce urma să se întâmple? Avea doar patruzeci şi opt de ani.

Am dedicat cartea amintirii lui.

Crown mi-a atribuit ca redactor de carte pe Herbert Michelman, cu care m-am întâlnit prima dată pe 2 noiembrie 1978. Am avut din nou noroc, fiindcă Herbert era şi el unul dintre acei redactori pe care soarta s-a îndurat să mi-i scoată atât de des în cale – amabil, cu glas blând şi o fire amuzantă. În timpul prânzurilor, spuneam permanent glume şi râdeam.

După ce am terminat *Civilizaţiile extraterestre* (a fost publicată în 1979), am început tot pentru el *Explorând Pământul şi Cosmosul (Exploring the Earth and the Cosmos)*, o carte ce trata despre expansiunea permanentă a omenirii.

L-am invitat să prânzească cu mine la Clubul Dutch Treat şi s-a distrat de minune cu ocazia respectivă. Întâmplător, Ernest Heyn, unul dintre membrii mai vârstnici, îl cunoştea bine. El a propus să-l adoptăm ca membru şi eu am acceptat cu entuziasm. Herb a fost încântat şi votarea s-a desfăşurat fără probleme.

Pe 11 noiembrie 1980, el a participat la primul său prânz în calitate de membru şi mi s-a adresat în maniera lui politicoasă:

— Pot sta la masa ta, Isaac?

— Bineînţeles, i-am spus. Nici nu te-aş lăsa în altă parte.

Prin urmare, a luat loc la „masa evreilor" şi s-a alăturat bunei dispoziţii. Din păcate, însă, antreul a constat doar dintr-o porţie destul de mică de caşcaval la capac. Robert Friedman (cel care ulterior avea să se retragă din club în semn de indignare pentru că femeile nu erau admise ca membri) şi-a luat tichetul de masă şi l-a rupt.

„Poftim", s-a adresat el chelnerului întinzându-i jumătate din tichet, „nu meritaţi mai mult!".

Eu m-am simţit stânjenit şi am sperat că în următoarea săptămână meniul urma să fie mai generos şi că Herbert avea să înţeleagă pentru ce-şi plătea cotizaţia. Numai că lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Herbert era bolnav de inimă şi, în aceeaşi seară, a murit în staţia de metrou. Avea şaizeci şi şapte de ani şi-l cunoşteam de numai doi ani.

În săptămâna următoare, mi-am făcut apariţia la club posomorât şi, când am fost întrebat unde îmi era prietenul, am răspuns:

— Mă tem că a murit marţea trecută, la doar trei ore după ce s-a despărţit de noi.

Bob Friedman n-a putut rezista să nu comenteze:

— De vină a fost caşcavalul de atunci. I-a pus capac.

Aceasta este natura omenească. Toţi de la masă au izbucnit în râs, chiar şi eu.

Cartea *Explorând Pământul şi Cosmosul* a apărut în 1982 şi am dedicat-o amintirii lui Herbert Michelman.

Jane West, care lucra la Clarkson Potter, o filială a lui Crown, şi care în 1979 îmi sugerase să scriu *Călătoriile lui Gulliver adnotate*, a murit pe 11 septembrie 1981, răpusă de cancer. Aşadar, în mai puţin de trei ani, pierdusem trei redactori buni, toţi de la aceeaşi editură. Era o coincidenţă teribil de tulburătoare.

136. Simon & Schuster

Până spre sfârşitul anilor '70, nu scrisesem nici o carte pentru editura Simon & Schuster. Cumva, aveam ideea vagă că ea era principalul rival al lui Doubleday şi că ar fi fost neloial să lucrez pentru concurenţă.

În consecinţă, am fost teribil de şocat când, într-o bună zi, Timothy Seldes m-a prezentat unui musafir aflat în biroul său, care era redactor la Simon & Schuster. De fapt, după părerea mea, ar fi fost mai nimerit ca angajaţii celor două edituri să nu discute între ei, ci să deschidă focul imediat ce zăreau albul ochilor duşmanului.

Mi-am revenit, totuşi, şi m-am adresat musafirului:

— Înţeleg că femeile de la Simon & Schuster reprezintă o pradă uşoară.

— Cum?! a exclamat individul respectiv scandalizat, iar Tim mi-a făcut onoarea de a rămâne cu gura deschisă.

— Motivul pentru care spun asta, am continuat eu, afişând o expresie cât mai naivă, este că recent, când am încercat să flirtez cu o tânără de aici, de la Doubleday, Tim Seldes m-a mustrat: „Unde te crezi, Asimov? La Simon & Schuster?“

Tim se exprimase într-adevăr aşa, şi şi-a amintit, iar eu l-am lăsat să se descurce cum putea.

Întâmplător, după ce părăsise Doubleday, Larry Ashmead se angajase la Simon & Schuster şi, cum e şi firesc, păstrasem legătura cu el. Eu nu renunţ la amici doar pentru că se mută la altă editură. Inevitabil, Larry m-a întrebat dacă nu aş fi dispus să scriu o carte pentru el, sugerând să mă ocup de toate posibilele sfârşituri ale lumii.

Nu-mi putea propune o idee mai bună, deoarece tocmai terminasem un articol relativ scurt ce apăruse în numărul din martie 1977 al revistei *Popular Mechanics*, sub titlul „Douăzeci de sfârşituri posibile ale lumii" („Twenty Ways the World Could End"). Articolul fusese modificat foarte mult şi nu-mi plăcea deloc forma lui finală, de aceea m-am bucurat că mi se oferea şansa de a realiza o carte întreagă pe tema respectivă. În plus, doream să utilizez titlul iniţial: *Dintre multe catastrofe (A Choice of Catastrophes)*. Am semnat bucuros contractul şi în scurt timp m-am apucat de treabă.

Pe când scriam cartea, Larry şi-a schimbat din nou locul de muncă şi s-a mutat la editura Harper & Row. Lucrul acesta nu m-a deranjat, bănuind că pur şi simplu avea să ia cartea cu el. De-a lungul carierei mele de scriitor mă mai confruntasem cu asemenea situaţii. Când scrisesem *Neutrinul (The Neutrino)*, ediţia cartonată urma să fie publicată de vechiul meu redactor, Walter Bradbury, care pe atunci lucra la editura Henry Holt. Cartea ajunsese în faza finală când Brad a revenit la Doubleday şi a luat-o cu el. Doubleday a publicat-o în 1966. Bănuiam că la fel avea să se întâmple şi cu *Dintre multe catastrofe*.

Lucrurile n-au stat însă aşa. Simon & Schuster a refuzat să-i lase cartea lui Larry, care mi-a povestit totul indignat. M-am dus atunci la noul redactor atribuit de editură şi i-am explicat că fusese ideea lui Larry, iar eu intenţionam să scriu cartea pentru el, în virtutea strânsei noastre prietenii.

Noul redactor a clătinat din cap. Contractul era cu Simon & Schuster şi directorii voiau să păstreze cartea. I-am spus lui Larry cum stătea situaţia şi m-am oferit să încetez lucrul. „Nu", m-a oprit el. „Nu vreau să pierzi cartea. O să faci alta pentru mine."

Ca atare, am terminat *Dintre multe catastrofe*, care a fost publicată de Simon & Schuster în 1979. S-a vândut destul de bine, totuşi eu am fost nemulţumit fiindcă redactorul îmi scosese capitolul despre terorismul urban. Nu-mi explicase motivul ce-l îndemnase să procedeze aşa; de aceea, încercam senzaţia neplăcută că editura se aşteptase ca scenariile imaginate de mine să fi avut repercusiuni neplăcute. Mie mi s-a părut un fel de cenzură şi nu mi-a căzut deloc bine.

Nu le port nici o ranchiună celor de la Simon & Schuster, dar nu m-au mai solicitat cu altă carte şi, ca atare, *Dintre multe catastrofe* rămâne singura apărută la ei.

Mi-am ţinut cuvântul şi faţă de Larry. I-am propus să scriu o carte în care să vorbesc despre distanţe din ce în ce mai mari, apoi din ce în ce mai mici; despre perioade de timp din ce în ce mai mari, apoi din ce în ce mai mici; despre mase din ce în ce mai mari, apoi din ce în ce mai mici. În fiecare din aceste cazuri, urma să cresc şi să descresc în mod progresiv unităţile de măsură şi să aduc exemple din viaţa cotidiană – oferind în felul acesta oamenilor o idee despre scara universului în care trăim.

Era tipul de carte a cărei elaborare îmi provoca multă plăcere, implicând genul de calcule minore în care ador să mă afund; în plus, Larry m-a lăsat întotdeauna să fac orice îmi plăcea. Am intitulat-o *Măsura Universului (The Measure of the Universe)*. A fost publicată de Harper & Row în 1983 şi s-a vândut destul de bine.

Pentru că veni vorba, repetând întruna că o carte sau alta s-a vândut bine, nu vreau să spun că n-am avut şi eşecuri răsunătoare. Nu multe, dar câteva tot au fost.

Aşa a fost, de pildă, *Lumea noastră în spaţiu (Our World in Space)*, publicată de editura New York Graphic în 1974. Eu scrisesem articole despre planetele sistemului solar aşa cum erau cunoscute la ora respectivă, din datele culese de sondele automate, iar Robert McCall, un excepţional desenator de scene cosmice, a creat ilustraţiile. Evident, McCall fusese trecut ca principal autor şi încasase şaizeci la sută din drepturi.

Articolele mele nu erau rele, dar ilustraţiile lui erau superbe. Era un volum format mare, de la care sperasem multe... dar cei de la editură nu şi-au recuperat nici măcar avansul pe care ni l-au plătit nouă. Iar în câţiva ani, datele ştiinţifice au devenit anacronice.

Apoi ar fi cazul să pomenesc despre aventura lui Carl Sagan în lumea editorială. Cărţile lui Carl se vindeau tot mai bine, iar *Balaurii Raiului* (The Dragons of Eden)* obţinuse chiar premiul Pulitzer*. (Când o citisem în şpalt, îi prezisesem lui Janet că era un titlu de mare succes şi am fost încântat de intuiţia mea critică – o calitate care, de obicei, simt că-mi lipseşte complet.)

După aceea, Carl a avut un succes de-a dreptul fantastic cu serialul TV *Cosmos*, iar cartea scrisă pe baza acestuia a rămas parcă pe vecie în topul de best-seller-uri.

În clipa aceea, el a apreciat (şi eu i-am dat dreptate) că numele său devenise suficient de bine cunoscut pentru a înfiinţa o editură proprie care să publice cărţi de astronomie. Carl găsise un volum cu nişte ilustraţii magnifice ale unui pictor japonez pe nume Kazuaki Iwasaki. Explicaţiile însă i se păreau insuficiente şi, ca atare, m-a rugat să-i scriu altele. Am făcut-o cu plăcere, iar el a asigurat prefaţa cărţii.

Şi de această dată, artistul plastic era autorul principal, iar titlul cărţii era *Viziuni ale Universului (Visions of the Universe)*. A fost publicată de Cosmos Store (editura lui Sagan) în 1981; eu personal anticipasem vânzări uriaşe, prezenţe în topul de best-seller-uri şi aşa mai departe. Nimic din toate acestea! Cartea nu s-a vândut şi Cosmos Store a ieşit din afaceri.

Vă voi oferi şi un al treilea exemplu. Harmony Books, o filială a lui Crown Publishers, m-a solicitat pe 4 mai 1983 să scriu o carte despre roboţi: istoria lor, dezvoltarea, utilizările în industrie şi ştiinţă etc. Am refuzat propunerea, justificându-mă că deşi scrisesem despre roboţi în science-fiction, nu ştiam nimic despre ei în viaţa reală.

Redactorii au insistat însă, spunându-mi că doreau să-mi folosească numele şi oferindu-se să-mi găsească un coautor care să se pricepă la roboţi. Acesta a fost o tânără pe nume Karen Frenkel, atrăgătoare, inteligentă şi muncitoare. Ea s-a documentat şi a scris majoritatea cărţii, iar eu am citit-o şi am făcut unele modificări. Întrucât Karen realizase mai mult de jumătate din muncă, am aranjat să primească o cotă corespunzătoare din avans. În privinţa titlului şi autorilor n-am putut face însă nimic. Aş fi vrut ca ea să figureze drept principal autor, dar cartea, intitulată simplu *Roboţi (Robots)*, a fost publicată în 1985 cu numele meu în litere de-o şchioapă pe prima poziţie. Am protestat în zadar. Mi s-a spus că în felul acesta se asigurau vânzări mari.

Există totuşi şi o dreptate, mai puţin plăcută, deoarece cartea nu s-a vândut practic deloc şi cei de la editură n-au recuperat decât o mică sumă din avans (care, din fericire, i-a revenit în principal lui Karen).

Unii cititori pot trage concluzii pripite, susţinând că toate aceste insuccese au fost colaborări; acestora le reamintesc că am publicat şi alte colaborări care s-au vândut bine – de pildă, ciclul *Norby,* scrisă cu Janet, ori antologiile, alcătuite cu Marty.

Există şi cărţi scrise numai de mine care nu s-a vândut grozav, fără să fi fost totuşi catastrofe. Un asemenea caz este *Paradisul pierdut adnotat de Asimov (Asimov's Annotated Paradise Lost)* care, deşi mi-a oferit satisfacţii extraordinare, de-abia şi-a recuperat modestul avans.

După părerea mea, din aceste întâmplări putem desprinde o morală, şi anume că numele meu nu este magic, iar simpla lui punere pe copertă nu asigură automat succesul. (Nici n-ar fi corect. O carte trebuie să aibă succes pentru ceea ce conţine ea, nu pentru numele autorului.)

137. Chestiunile mărunte

Am amintit deja dificultățile pe care le am cu cele 116 antologii, precum și sentimentele contradictorii privind includerea lor pe lista cărților mele. Sentimente similare încerc și față de alte cărți, nu antologii, care sunt tot minore (și, din fericire, nu prea multe).

Unele dintre ele mi-au rămas asociate în minte cu editorul S. Arthur „Red“ („Roșu“) Dembner, un bărbat înalt și slab, cu chip colțuros și păr grizonat presărat ici-colo cu șuvițe roșii, care-i atrăseseră porecla. El conducea o editură micuță; împreună cu Jerome Agel, care se ocupa cu publicitatea, mi-a propus să scriu o „carte a faptelor“, conținând felurite întâmplări și amănunte ciudate și prea puțin cunoscute, catalogate după diverse criterii. Multe dintre ele, au explicat ei, puteau fi scoase chiar din cărțile mele.

Am șovăit. Nu aveam deloc timpul necesar pentru a mă angaja în documentarea solicitată de o asemenea carte.

M-au asigurat că era un amănunt lipsit de importanță, cu atât mai mult cu cât găsiseră soluția – aveau să alcătuiască o echipă care să se ocupe de documentare. Eu trebuia doar să contribui cu unele întâmplări și să le lecturez pe toate, înlăturându-le pe cele ce păreau eronate sau dubioase.

Am căzut pe gânduri. Avea să fie prima carte la care urma să beneficiez de o echipă ce s-ar fi ocupat de astfel de detalii. În general, eu făceam *toată* treaba, indiferent cât de complexă era, și mă mândream cu asta. Nesigur, am acceptat în cele din urmă, cu condiția să nu figurez ca unic autor – toți membrii echipei de documentare trebuiau să apară pe copertă. Au fost de acord.

M-am apucat de treabă, am oferit aproape 20 la sută din articolele enumerate în carte, le-am citit pe toate celelalte și am renunțat la o serie din ele.

Cartea a apărut în 1979, la editura Grosset & Dunlap, și, după cum stabiliserăm, eu nu figuram ca autor. Cu toate acestea, titlul ei era *Isaac Asimov prezintă Cartea Faptelor (Isaac Asimov's Book of Facts)*, care îmi stabilea un credit mai mare decât meritam. Pe contrapagină erau enumerate toate persoanele implicate, în total șaptesprezece. Eu figuram primul, drept „Coordonator“, fără însă a beneficia de litere mai mari.

Asta m-a satisfăcut. Muncisem suficient la carte pentru a-mi permite să mă simt destul de liniștit, incluzând-o pe lista publicațiilor mele. Mai puțin liniștitor era faptul că, din cele câteva mii de întâmplări, unele se puteau dovedi dubioase, ori chiar incorecte, în ciuda eforturilor mele de a nu permite să se întâmple așa ceva. Iar când un cititor a protestat pentru un element anume, protestul mi-a fost adresat *mie*. Aproape invariabil, obiecțiile s-au referit la articole pe care *nu* le adusesem eu şi nu puteam şti care fusese sursa, de aceea i le-am trimis lui Red.

Apoi, pe 11 iunie 1981, Red mi-a prezentat alt proiect. Un canadian, Ken Fisher, venise cu o culegere de teste şi Red mi-a cerut să arunc o privire peste ea. Am făcut-o şi am afirmat că testele păreau atât interesante, cât şi competente, deci cartea merita să fie publicată. Red m-a rugat să aleg cam jumătate din ele, să corectez eventualele greşeli, să scriu o introducere şi să permit publicarea cărţii sub titlul *Isaac Asimov prezintă Superteste (Isaac Asimov Presents Superquiz)*. Pentru aceasta, urma să primesc un mic procent din drepturi.

Am protestat imediat, spunând că ar fi fost incorect faţă de Ken Fisher. Red mi-a explicat că acesta avea să fie trecut ca autor, adăugând că şi el dorea ca numele meu să apară pe copertă, pentru a spori vânzările. (Din nou, superstiţia magiei numelui meu...)

Îmi vine greu să refuz nişte oameni amabili, şi cu siguranţă Red era un om extrem de amabil. Cartea a fost publicată de editura Dembner Books, în 1982, cu numele lui Fisher la loc de cinste pe copertă.

În următorii şapte ani, însă, ea a fost urmată de un al doilea volum, de al treilea şi al patrulea. În toate cazurile, am corectat testele, am scris introducerea şi am primit reproşurile celor care găsiseră erori necorijate. Cazul cel mai spectaculos l-a constituit întrebarea „Care este singura naţiune al cărei nume conţine grupul de litere „ate"?" Soluţia oferită era „Guatemala", dar se pare că nu era singura. Un cititor mi-a scris, întrebându-mă de ce nu se încadra şi „Statele Unite" în aceeaşi categorie, şi n-am avut ce să-i răspund.

S-a creat şi un joc din cărţile *Superteste (Superquiz)*, căutând să se profite de incredibilul (dar efemerul) succes al unui joc de cultură generală similar, *Trivial Pursuit*. Jocul *Supertest* s-a bucurat de succes, totuşi nu comparabil cu al lui *Trivial Pursuit*. Tot pe baza cărţii s-a creat şi o rubrică săptămânală în ziarele cu difuzare naţională, care menţiona doar numele meu, nu şi pe cel al lui Fisher. I-am atenţionat pe respectivii redactori, dar, după cum se obişnuieşte în asemenea cazuri, nu m-a ascultat nimeni.

În legătură cu jocul *Supertest*, am trăit o experienţă destul de jalnică, a cărei relatare necesită o mică paranteză.

Nu mă deranjează să acord autografe într-o librărie, dacă se face cât de cât un efort de a anunţa publicul că voi fi acolo. Cu o publicitate corespunzătoare, semnez de obicei cam o sută de cărţi pentru cititorii doritori. Odată, am semnat timp de o oră şi jumătate fără oprire, deşi contractul prevedea numai o oră. (Este greu să te uiţi la coada lungă de cititori plini de speranţe şi să anunţi: „Ei bine, ora s-a terminat! Restul aveţi ghinion", aşa că nu m-am oprit.)

Când nu se face nici un efort promoțional, poate ieși un dezastru, dar și asta face parte din viața de scriitor. În plus, majoritatea autorilor acceptă să călătorească prin țară pentru a-și lansa cărțile, făcând un număr uriaș de popasuri de o zi. Eu refuz cu hotărâre așa ceva, cu excepția ocazionalelor lansări prin orașele din preajmă – într-un rând, am ajuns chiar în Philadelphia. Din acest motiv, încerc să compensez: nu refuz niciodată o ședință de autografe în Manhattan și dau întotdeauna interviuri prin telefon, acceptând resemnat orice necazuri.

Unele sunt însă mai greu de digerat. Astfel, pe 16 decembrie 1979, eu și un stand cu cărțile mele ne-am aflat în magazinul universal Bloomingdale's, iar conducerea ne-a instalat tocmai în raionul cu lenjerie de damă. Am rămas acolo timp de o oră, încercând să ignor privirile ostile ale clientelor, care evident mă considerau un obsedat sexual ce căuta să tragă cu ochiul în cabinele de probă.

Am acordat, totuși, câteva autografe, iar o femeie s-a năpustit excitată la mine, felicitându-mă pentru piesa care mi se juca pe Broadway și dorindu-mi să câștig un milion de dolari de pe urma ei. I-am mulțumit politicos, dar am simțit că ar fi fost inutil și stânjenitor să-i explic că *nu* eram Isaac Bashevis Singer.

Episodul cel mai neplăcut s-a petrecut pe 15 iunie 1984, când am acceptat să stau în alt magazin universal, Macy's, timp de trei ore, având alături un teanc de jocuri *Supertest*, pe care urma să acord autografe. În acele interminabile trei ore, s-au vândut exact opt jocuri. Momentul cel mai dureros a fost când unul dintre cei opt cumpărători a refuzat sec să-i semnez pe cutie.

În legătură cu jocul amintit, a existat și un alt episod jenant. Realizatorii jocului doreau să obțină publicitate din partea mass-media și m-au solicitat să particip la o demonstrație practică. Eu urma să vin cu charisma necesară momentului (pe care se considera că aș deținut-o).

Un domn în vârstă și-a prezentat nepotul ca fiind un geniu precoce și mi-a cerut să-i pun o întrebare din *Supertest*. Copilul părea stânjenit, așa încât am ezitat, dar bunicul a insistat.

Am scos câteva întrebări, am ales-o pe cea mai simplă și am citit-o. După cum mă așteptam, copilul a tăcut. Am trecut cât mai diplomatic peste momentul respectiv și am izbutit să găsesc o întrebare și mai simplă. Din nou tăcere. Atunci am tras altă întrebare, dar i-am ignorat conținutul real și am inventat ceva ce ar fi fost imposibil să nu știe. Copilul a răspuns, iar eu l-am felicitat exagerat de gălăgios și l-am expediat împreună cu bunicul lui.

Dacă există bunici care citesc cartea de față și care au nepoți geniali, îi rog să-i lase să respire și să nu-i pună în situații penibile în societate. Din experiența mea, copiii cu adevărat excepţionali izbutesc să-şi facă publicitate într-un mod destul de iritant şi n-au nevoie de ajutorul rudelor.

Am întâlnit un caz oarecum similar de supraestimare atunci când am fost invitat la o ceremonie de bar mitzvah, în 1979. Ceremonia se desfăşoară la cea de-a treisprezecea aniversare a băieţilor evrei şi semnifică faptul că aceştia au devenit complet responsabili pentru propriile acţiuni religioase sau morale şi pot răspunde în faţa legilor rituale. (Nici eu şi nici Stan n-am fost supuşi ceremonialului, ceea ce reprezintă o victorie a noastră asupra ipocriziei, întrucât n-am fi avut intenţia să respectăm legile, chiar dacă am fi trăit această experienţă.)

Puţinele bar mitzvah la care am participat (când n-am putut inventa nici o scuză plauzibilă pentru a lipsi) mi s-au părut teribil de plictisitoare. Cu toate acestea, în mod invariabil, ele revărsau oceane de mâncăruri abundând în sare, colesterol, grăsimi saturate şi alte elemente ce scurtează viaţa şi care, în consecinţă, au un gust divin. Întotdeauna mă puteam îndopa în voie.

De data aceasta, mândrul tată îmi era prieten şi-mi spusese că fiul lui era interesat de Shakespeare, aşa că ar fi apreciat un exemplar din *Călăuza în lumea lui Shakespeare*. Să fiu sincer, mai aveam doar câteva volume şi cartea nu se mai tipărea, aşa că nu prea mă trăgea inima să renunţ la unul; totuşi, cadoul de bar mitzvah este obligatoriu, iar un prieten rămâne un prieten.

Am adus, aşadar, exemplarul solicitat şi, cu un zâmbet larg, l-am întins băiatului. El l-a luat cu un aer de vizibilă surpriză şi dezamăgire, iar judecând după modul în care l-a răsfoit, am rămas cu impresia distinctă că, departe de a fi un fan al bardului din Avon, puştiul nu auzise în viaţa lui de Shakespeare. Cartea a fost pur şi simplu sacrificată pentru vanitatea lipsită de temei a unui Tată Mândru.

Să revenim însă la cărţile mele mai puţin importante. Pentru editura Carolina Biological Supplies, am realizat *Istoria biologiei (The History of Biology)*, publicată în 1988, şi *Istoria matematicii (The History of Mathematics)*, publicată în 1989. Acestea sunt planşe imense, menite a fi afişate în şcoli şi biblioteci, etalând un număr mare de evenimente, date şi personaje din istoria respectivelor ştiinţe şi presărate cu desene amuzante.

Am redactat, de asemenea, o carte a editurii Dembner, intitulată *De la Harding* la Hiroshima*, scrisă de Barrington Boardman şi purtând subtitlul *O istorie amuzantă a Statelor Unite între 1923 şi 1945*. Mi-a plăcut *teribil*. Am citit-o cu atenţie, am corectat şpalturile şi a fost publicată sub titlul *Isaac Asimov prezintă: De la Harding la Hiroshima (Isaac Asimov Presents: From Harding to Hiroshima)*. Numele lui Boardman figura în mod proeminent pe copertă, ca autor.

După aceea, am primit o colecţie alcătuită dintr-un număr imens de citate aparţinând unor savanţi, şi nu numai, referitoare la subiecte ştiinţifice. Am fost rugat să le corectez sau să le arunc, după cum consideram de cuviinţă, să compun mici epigrame care să prezinte fiecare dintre cele optzeci şi şase de categorii în care erau clasificate citatele şi să scriu o introducere. Am insistat însă ca persoana cu care corespondam să-şi includă numele în calitate de coredactor. Cartea a apărut în 1988, la editura Weidenfeld & Nicholson, cu titlul *Isaac Asimov prezintă citate despre ştiinţă şi natură (Isaac Asimov's Book of Science and Nature Quotations),* redactată de Isaac Asimov şi Jason A. Shulman.

Mai există câteva asemenea lucrări printre sutele mele de cărţi. De ce le fac? În primul rând, elaborarea lor reprezintă o muncă pe care o găsesc interesantă, ba chiar fascinantă. Întotdeauna mi-a fost greu să refuz un proiect, mai cu seamă atunci când diferă destul de mult de ceea ce fac în mod obişnuit.

Poate că ar trebui să adopt o atitudine mai fermă, respingând ideea afişării pe aceste cărţi a unor supratitluri de felul „Isaac Asimov prezintă", dar editorii sunt cei care insistă şi, recunosc, astfel de detalii îmi oferă o anume satisfacţie. La urma urmelor, numele meu poate într-adevăr ajuta vânzările într-o mică măsură. În acelaşi timp, îmi aduc numele în atenţia publicului şi unii cititori pot cumpăra după aceea alte cărţi pe care figurez şi pe care le-am scris cu adevărat singur. Toţi au de câştigat din treaba asta şi nimeni nu are de suferit.

138. Nightfall, Inc.

În anii '70, venitul a continuat să-mi crească şi afacerile să se complice tot mai mult. Din când în când, contabilul meu mormăia că ar fi mai bine să-mi înfiinţez propria firmă şi, de fiecare dată când mi-o spunea, eu mă retrăgeam, cuprins parcă de teroare.

Înfiinţarea unei societăţi comerciale reprezenta alt pas înainte, altă modalitate de supunere în faţa belşugului financiar.

Evident, apreciam unele efecte al relativei prosperităţi. După ce-mi petrecusem prima jumătate a vieţii fiind permanent conştient de câţi bani aveam în buzunar şi cântărind atent fiecare achiziţie, era extraordinar de plăcut să intru în orice restaurant şi să comand diverse feluri de mâncare fără măcar să consult rubrica preţurilor din meniu. Era încântător să iau taxiul pentru a mă duce oriunde aş fi dorit şi să scriu cecuri pentru notele de plată, pe măsură ce soseau, fără să-mi fac griji în privinţa contului bancar.

Apreciam toate acestea, dar nu doream să am parte de efectele secundare ce însoţesc belşugul. Mă înspăimânta gândul că se va aştepta de la mine să organizez petreceri simandicoase, să particip la o droaie de festivităţi mondene, să-mi ticsesc apartamentul cu ultimele răcnete în materie de tehnologie, să am o menajeră, un cabinet somptuos, un automobil de lux, un iaht, o vilă într-o staţiune de odihnă şi orice altceva ce sugerează îndestularea.

Eu nu doream aceste lucruri. Voiam să trăiesc simplu şi în linişte, iar de fiecare dată când îmi permiteam o manifestare exterioară a bunăstării, mă temeam că lumea nu-mi va accepta înclinarea spre simplitate.

Contabilul meu însă a continuat să insiste, din ce în ce mai ferm, şi Janet i s-a alăturat, astfel că pe 22 octombrie 1979 am spus: „Bine! Dă-i drumul şi fă actele". În felul acesta, pe 3 decembrie 1979 am devenit preşedinte şi trezorier de corporaţie, iar Janet vicepreşedinte şi secretar.

Una dintre problemele ridicate a fost cea a denumirii. Contabilul a respins cu hotărâre propunerea mea „Isaac Asimov, Inc." Nu voia să-mi apară numele, ci să fie o denumire obişnuită, ca orice societate comercială. „De ce n-o numeşti după vreo lucrare de-a ta?" m-a întrebat el.

Întrebarea mi-a ridicat în minte două variante: Foundation (Fundaţia) şi Nightfall (Căderea nopţii). Contabilul a ales-o pe cea de-a doua, poate fiindcă suna mai romantic.

Pot să mai adaug că nici un organism guvernamental nu mi-a găsit vreo neregulă în plata impozitelor, lucru deloc surprinzător, deoarece le achit în mod corect. Cu toate acestea, completarea declaraţiilor de venit mănâncă timpul contabilului, care mă taxează corespunzător, de aceea mi-aş dori din tot sufletul ca statul să-şi dea seama că sunt o persoană corectă şi să mă lase în pace.

Odată, cu mulţi ani în urmă, în cadrul unui interviu la televiziune, am fost întrebat:

— Ce aţi face dacă aţi căpăta un miliard de dolari?

Ştiam genul de răspunsuri la care se aşteptau. Egoiştii ar cumpăra palate imense şi ar trăi ca împăraţii. Idealiştii i-ar dona pentru diferite cauze nobile. Eu însă aveam altă idee.

— Aş intra în birourile gărzii financiare şi le-aş spune celor de acolo: „Tocmai am căpătat un miliard de dolari. Luaţi-i pe toţi! Sunt ai statului! Acum, vă rog, nu mai vreau să aud de voi toată viaţa!".

Evident că guvernul ar câştiga dintr-o astfel de afacere, deoarece impozitele pe care le-aş plăti pe toată durata vieţii ar fi mult mai mici decât un miliard de dolari. Totuşi, visul de a nu mai trebui să ţin acte, de a nu mai trebui să fac calcule, de a nu mai fi nevoit să lucrez cu contabili şi avocaţi ar valora mult mai mult decât banii respectivi.

139. Hugh Downs

Întotdeauna sunt surprins când cineva pe care-l consider o celebritate dă dovadă că este conştient de existenţa mea. Nu trebuie să-l descriu pe Hugh Downs, pentru că toată lumea îl cunoaşte. A apărut la televiziune în orele de vârf mai mult decât oricare altă persoană din Statele Unite.

El a participat şi la croaziera care ne-a dus în Florida pentru a asista la lansarea lui Apollo 17, în 1972, deşi cu ocazia respectivă n-am avut prilejul să facem cunoştinţă. Pe 9 iunie 1978, însă, m-a invitat la micul dejun şi am discutat despre astronomie şi cosmologie.

Hugh este fascinat de ştiinţă şi, în ciuda muncii sale din televiziune, care îi ocupă probabil un timp considerabil, reuşeşte să fie la curent cu ultimele descoperiri din ştiinţă (mai ales din cosmologie) şi poate purta o discuţie chiar şi cu experţii în domeniu.

Se pare că i-am plăcut. Intenţiona să organizeze anual un dineu la care să fie invitate cam o duzină de persoane interesate de ştiinţă şi care să se bucure de o seară de conversaţii şi mâncare bună. Primul dineu a avut loc pe 6 mai 1980, la Clubul Metropolitan, iar cina a fost cu adevărat excepţională.

Eu am fost invitat la toate dineurile ce au urmat şi am lipsit o singură dată. Costul lor trebuie să fi fost ridicat; de aceea, în fiecare an m-am oferit să achit jumătate din suma totală. De fiecare dată, însă, Hugh mi-a zâmbit şi mi-a spus că plăcerea este a lui şi că nici un efort nu este prea mare pentru a o obţine.

Este într-adevăr o plăcere, fiindcă discuţiile sunt impresionante, iar eu asigur necesara relaxare comică. Mă descurc bine în subiectele ştiinţifice de ultimă oră, dar în acelaşi timp pot trece cu uşurinţă la glume, fiindcă aproape orice îmi reaminteşte o întâmplare amuzantă.

Vestea acestor reuniuni anuale s-a răspândit; astfel, odată, am primit un telefon de la o ziaristă. Din tonul întrebărilor ei mi-a fost clar că-l considera pe Hugh un parvenit în lumea intelectuală, gata să plătească dineurile pentru a fi acceptat de savanţii de vârf care-i înfulecau mâncarea şi chicoteau pe furiş pe socoteala pretenţiilor lui.

I-am tăiat elanul în mod ferm. I-am spus că, deşi amator, Hugh era extraordinar de inteligent, nu era un neofit în ştiinţă şi toţi oaspeţii îl plăceau şi-l respectau. Asta probabil că i-a ruinat eventualul articol pe care-l pregătea şi mă bucur pentru că s-a întâmplat aşa.

Unii participanţi, aidoma mie, sunt invitaţi cu regularitate. Lloyd Motz*, astronom la Universitatea Columbia, n-a lipsit la nici un dineu. Alte nume care apar la răstimpuri sunt: Walter Sullivan, Robert Jastrow*, Jeremy Bernstein*, Marvin Minsky*, Ben Bova, Mark Chartrand, Gerard O'Neill*, Gerald Feinberg* și Robert Shapiro*. La câteva dineuri a fost prezent și Heinz Pagels*, dar despre el voi vorbi ceva mai târziu.

În general, când ajung acasă, îi fac lui Janet un rezumat al conversațiilor purtate și al lucrurilor inteligente afirmate de diverse persoane (evident, fără să mă omit). Procedez la fel după reuniunile de la Dutch Treat sau Trap Door Spiders. Pe ea o încântă, deși uneori privește cu nemulțumire caracterul misogin al acestor organizații.

Odată, aceast aspect s-a dovedit cu adevărat stânjenitor. În aprilie 1980, am primit invitația de a participa la o reuniune a medicilor angajați în cercetare. Lewis Thomas, marele autor în domeniul biologiei, urma să fie maestru de ceremonii. Am acceptat imediat și i-am spus lui Janet că, bineînțeles, mă așteptam să vină și ea, întrucât aprecia foarte mult eseurile lui Thomas.

Janet a privit invitația, apoi m-a străpuns cu o privire de gheață. „Isaac“, mi-a spus, „dacă ai fi citit cu adevărat scrisoarea, în loc să sari din cinci în cinci cuvinte, ai fi văzut că reuniunea respectivă este exclusiv *masculină*. Tu poți participa, însă nu și eu, chiar dacă eu sunt medic, iar tu nu.“

Am amuțit și am trimis imediat altă scrisoare, explicând că în mod imprudent îi cerusem nevestei să mă însoțească. Acum, însă, întrucât doream să păstrez armonia mariajului, le comunicam cu regret că nu mai puteam veni.

Am primit un răspuns scris de mână, prin care era invitată și Janet. Prin urmare, pe 7 aprilie 1980, am participat la dineu – șaizeci de bărbați plus Janet. Să nu aveți impresia că lui Janet nu i-a plăcut. Îi cunoștea pe unii comeseni și s-a angajat în conversații animate. Eu, care nu eram medic, am rămas pe dinafară.

Evident, ca oricare altă femeie, Janet poate participa la banchetul anual al lui Dutch Treat și mă însoțește întotdeauna, fie numai ca să se asigure că tulburarea mea, provocată de fracul pe care-l port, nu mă bagă în buclucuri. O dată a participat și la un prânz obișnuit, datorită unor circumstanțe neobișnuite, pe care le voi descrie mai târziu.

Acum, desigur, ea poate participa din când în când la prânzurile obișnuite, ca invitat „legal“. A făcut-o, de pildă, pe 24 aprilie 1990, când am susținut o prelegere despre pentametrii iambici și limerick-uri.

140. Best-seller-ul

Cele două volume ale autobiografiei mele apăruseră şi se vânduseră destul de bine, ulterior fiind publicată şi o ediţie broşată, scoasă de editura Avon. Cu toate acestea, cei de la Doubleday nu erau satisfăcuţi, deoarece doreau în continuare romane.

Vreau să înţelegeţi că nu neglijasem defel Doubleday; publicasem acolo *Drumul spre infinit (The Road to Infinity),* o nouă culegere de articole ştiinţifice, şi *Dosarele din Black Widowers,* a treia antologie de povestiri din respectiva serie. La tipar se mai găseau o altă culegere de articole ştiinţifice, *Soarele străluceşte (The Sun Shines Bright)*, o culegere de eseuri despre science-fiction, *Asimov despre science-fiction (Asimov on Science Fiction)*, precum şi antologia *Cele treisprezece crime din science-fiction (The Thirteen Crimes of Science Fiction)*. În acelaşi timp, lucram de zor la altă ediţie a *Enciclopediei biografice a ştiinţei şi tehnologiei realizată de Asimov,* astfel încât amicii mei nu puteau spune că-i trădasem sau că uitasem de ei.

Evident, n-am neglijat nici alte edituri, astfel încât în 1980 şi 1981 publicasem douăzeci şi patru de cărţi. Acestea includeau *Civilizaţii extraterestre,* pentru Crown; *Dintre multe catastrofe,* pentru Simon & Schuster; *Isaac Asimov prezintă Cartea Faptelor,* pentru Grosset & Dunlap; *Călătoriile lui Gulliver adnotate,* pentru Clarkson Potter şi patru cărţi din seria *Cum am descoperit că...?,* pentru Walker & Company.

Era limpede că lucram cu motoarele ambalate la maximum, aşa cum fac mereu.

Toate acestea nu însemnau însă nimic pentru Doubleday. Puţin le păsa. Punctul lor de vedere era că, pur şi simplu, trebuia să las totul deoparte, să renunţ la orice proiect, indiferent de valoarea lui, şi să scriu un roman pentru ei. Mai mult decât atât, nu mai intenţionau să mă roage, ci voiau să mă silească.

După ce Cathleen Jordan plecase de la Doubleday, redactorul meu de carte devenise Hugh O'Neill. Pe 15 ianuarie 1981, Hugh m-a chemat la el. Era un tânăr aflat la început de carieră, ce trebuia să înfrunte un scriitor vârstnic şi faimos. Cine putea spune cât de temperamental, ori chiar violent, ar fi devenit un scriitor vârstnic şi capricios, pus pe neaşteptate în faţa unui ultimatum?

De aceea, Hugh s-a mulţumit să-mi spună că Betty Prashker dorea să stea de vorbă cu mine. Betty ocupa o poziţie de vârf în editură şi era un redactor extrem de respectat în domeniu. Am fost condus în biroul ei. Femeia aceea blândă, între două vârste, mi-a surâs şi a zis:

— Isaac, vrem să ne scrii un roman.

— Dar, Betty..., am început eu.

În mod clar, nu era dispusă să asculte nimic din ce intenționam să-i spun, fiindcă mi-a ignorat cuvintele și a continuat:

— O să-ți trimitem un contract și o să-ți dăm un avans considerabil.

— Dar, Betty, am izbutit să îngaim, nu știu dacă mai pot scrie romane...

— Termină cu prostiile, Isaac! a reluat ea obișnuitul refren. Du-te acasă și începe să te gândești la un roman.

Și cu aceste vorbe am fost concediat. În aceeași seară, mi-a telefonat Pat LoBrutto, care se ocupa de redacția science-fiction.

— Uite ce-i, Isaac, a spus el, să punem lucrurile la punct. Când Betty a spus „un roman“, ea s-a referit la „un roman science-fiction“, iar când noi spunem „un roman“ ne referim la „un roman din ciclul Fundației“. Asta dorim.

L-am ascultat, dar mi-a fost imposibil să-l iau în serios. În ultimii douăzeci și doi de ani, scrisesem un singur roman science-fiction, iar de treizeci și doi de ani nu mai scrisesem nici măcar un cuvințel despre Fundație. De fapt, nici nu mai țineam minte amănuntele din povestirile Fundației.

În plus, le scrisesem pe toate între douăzeci și unu și treizeci de ani, sub biciul lui John Campbell. Acum aveam șaizeci și unu de ani, iar John Campbell nu mai exista, și nici un echivalent al vremurilor de odinioară.

Încercam teama teribilă că aș fi reușit, silit fiind, să scriu un roman din ciclul Fundației, însă că acesta ar fi fost lipsit de valoare. Doubleday ar fi ezitat să-l respingă și l-ar fi publicat, dar criticii și cititorii l-ar fi desființat. Astfel, eu aveam să rămân în istoria science-fiction-ului drept un autor celebru în tinerețe, dar care, atunci când încercase să profite de faima trecutului, bătrân și incompetent fiind, izbutise doar să se facă de râsul general.

Mai mult: aveam un venit ridicat, grație numeroaselor mele cărți de non-ficțiune – mai exact, de douăzeci de ori mai mare decât în zilele când scriam romane. Apreciam că dacă aș fi revenit la romane, ar fi existat riscul de a-mi afecta în mod serios situația financiară.

Singurul lucru pe care-l puteam face era să tac din gură și să sper că Doubleday avea să uite.

Editura n-a uitat însă. Pe 19 ianuarie, Hugh m-a anunțat, extrem de încântat, că urma să primesc un avans de 50.000 de dolari, adică de zece ori mai mult decât avansul meu obișnuit pentru o carte Doubleday. Am încremenit. Avansurile mari mă sperie. Dacă nu se recuperează? Știu că reacția normală ar fi ca scriitorul să ridice din umeri și să păstreze banii, lăsând editura să suporte pierderea, totuși eu nu pot proceda așa. Eu aș returna partea nemeritată din avans (așa cum, de altfel, am și făcut, o dată sau de două ori). Acest lucru, pe lângă faptul că nu mi-ar face plăcere, ar atrage după sine un conflict cu Doubleday, care ar refuza bineînţeles să ia banii, cu obişnuita şi ades repetata lor remarcă: „Termină cu prostiile, Isaac!“.

Din acest motiv, i-am spus lui Hugh:

— Cu asemenea avansuri, Doubleday o să ajungă la sapă de lemn.

Hugh însă cunoştea deja replicile.

— Termină cu prostiile, Isaac! m-a potolit el. Nu te-ai gândit încă la un subiect?

Era clar că Doubleday vorbise cu toată seriozitatea. Pe de altă parte, trebuie să recunosc că un avans de 50.000 de dolari era atrăgător. Chiar dacă scriam o carte mai puţin reuşită şi refuzam să-i las pe cei de la Doubleday s-o publice, sau nici măcar n-o puteam termina şi trebuia să oblig editura să-şi ia banii înapoi, ar fi fost un amănunt pe care ar fi meritat să mi-l amintesc. „Odată, mi s-au oferit 50.000 de dolari pentru a scrie o carte, chiar înainte să aştern pe hârtie un singur cuvinţel ori să mă fi gândit la subiectul ei.“

După o săptămână, am primit un cec pentru jumătate din avans (cealaltă jumătate urma s-o primesc la predarea manuscrisului), ceea ce mă obliga să nu mai amân lucrurile. Imediat ce aveam să termin proiectele în care eram angajat, trebuia să încep lucrul.

Iar înainte de a începe să scriu ceva, trebuia să recitesc *Trilogia Fundaţiei*. Perspectiva aceea mă înfiora. Eram convins că, după atâţia ani, avea să mi se pară rudimentară şi slab scrisă. În mod clar, urma să fiu stânjenit de ceea ce concepusem la douăzeci de ani.

Ca atare, strâmbând din nas, am deschis cartea pe 1 iunie 1981, dar după câteva pagini, am ştiut că nu avusesem dreptate. Într-adevăr, am recunoscut influenţele „pulp“ din primele povestiri şi am ştiut că le-aş fi putut scrie mai bine ceva mai târziu, când îmi perfecţionasem stilul, totuşi cartea m-a captivat. Era dintre cele pe care nu le poţi lăsa din mână.

Amintirile mele erau suficient de neclare pentru a nu mai şti cum anume aveau să fie rezolvate problemele cu care se confruntau personajele şi, ca atare, am citit din ce în ce mai fascinat.

Evident, a fost imposibil să nu observ că acţiunea nu excela. Problemele şi soluţiile lor erau oferite în principal prin intermediul dialogului, prin confruntarea diferitelor ipoteze, fără să se ofere cititorului vreun indiciu clar asupra corectitudinii lor. La început, existau eroi negativi, dar cu timpul, atât ei, cât şi cei pozitivi treceau în planul doi şi întrebarea principală rămânea întotdeauna: Ce-i mai bine pentru omenire?

În această privinţă, răspunsul nu era niciodată ferm. Bineînţeles, eu ofeream mereu o soluţie, dar din tonul general al ciclului se desprindea ideea că, precum în istorie, nu exista un răspuns final.

Când am sfârşit lectura, pe 9 iunie, am încercat exact ceea ce cititorii îmi spuseseră de zeci de ani – un sentiment de furie că se terminase şi că nu mai urma nimic.

Acum *doream* să scriu al patrulea roman din ciclul Fundaţiei, dar asta nu însemna că aveam un subiect pentru el. De aceea am dezgropat prologul unui roman pe această temă, scris cu nişte ani în urmă. Umplusem paisprezece pagini, după care îl abandonasem, mai ales fiindcă existau alte multe lucruri pe care trebuia să le fac.

Acum am recitit cele paisprezece pagini şi mi-au plăcut. Ele îmi ofereau începutul unui roman lipsit de final. (Întotdeauna se petrece invers.) M-am aşezat aşadar la birou, ca să mă gândesc la un sfârşit, iar în ziua următoare mi-am silit degetele tremurătoare să dactilografieze din nou cele paisprezece pagini... şi apoi să continue.

Nu a fost uşor. Am încercat să păstrez stilul şi atmosfera primelor Fundaţii. A trebuit să reînviu toată povestea cu psihoistoria şi a trebuit să fac referiri la cinci secole de istorie anterioară. A trebuit să mă bazez mai puţin pe acţiune şi mai mult pe dialog (criticii se plâng adesea de această caracteristică a romanelor mele, dar să-i ia naiba!), şi a trebuit să prezint imagini convingătoare din punct de vedere raţional şi să descriu lumi şi societăţi diferite.

Mai mult decât atât, îmi dădeam seama cu neplăcere că vechile texte din ciclul Fundaţiei fuseseră scrise de cineva care cunoştea doar tehnologia anilor '40. De exemplu, nu existau calculatoare, deşi anticipasem existenţa unei matematici extrem de avansate. N-am încercat să explic acest detaliu. Pur şi simplu, am introdus calculatoarele în noul roman şi am sperat că nimeni nu va sesiza nepotrivirile cu cărţile anterioare. În mod straniu, speranţa mi s-a confirmat.

De asemenea, în vechile texte nu existau roboţi, dar nu i-am introdus nici acum.

În anii '40, scrisesem două cicluri separate: Fundaţia şi Roboţii. În mod deliberat, nu creasem între ele nici o punte de legătură, prima petrecându-se într-un viitor îndepărtat, lipsit de roboţi, iar a doua într-un viitor apropiat, populat cu roboţi. Dorisem să rămână cât mai separate cu putinţă, astfel încât dacă unul din ele plictisea (pe mine ori pe cititori), să pot continua cu celălalt, cu cât mai puţine suprapuneri. Într-adevăr, după 1950, Fundaţia m-a plictisit şi l-am abandonat, deşi am continuat să scriu povestiri cu roboţi (şi chiar două romane).

Scriind în 1981 noul roman din ciclul Fundaţiei, mi s-a părut că absenţa roboţilor reprezenta o anomalie, dar nu-i puteam introduce în mod brusc, fără nici o justificare. Cu calculatoarele putusem proceda aşa; ele interveneau doar ocazional. Roboţii, însă, ar fi trebuit să fie personaje principale, de aceea era mai bine să nu pomenesc de ei. Problema mi-a rămas totuşi în minte şi am ştiut că într-o bună zi va trebui să-i găsesc o rezolvare.

Am intitulat noul roman *Paratrăznetul*, din motive care mi se păreau raţionale, dar Doubleday nici n-a vrut să audă. Un roman din ciclul Fundaţiei trebuia să conţină în titlu cuvântul „Fundaţie", pentru ca publicul să ştie imediat că era ceea ce aştepta de atâta vreme. În cazul acesta, editura avea perfectă dreptate, aşa că în cele din urmă m-am decis la *Marginea Fundaţiei (Foundation's Edge)*.

Scrierea romanului a durat nouă luni şi a reprezentat o perioadă dificilă nu numai pentru mine, ci şi pentru Janet, deoarece nesiguranţa care mă încerca în privinţa calităţii cărţii s-a reflectat şi în starea mea de spirit. Când simţeam că romanul nu mergea bine, meditam retras într-o tăcere mohorâtă şi Janet recunoştea că ducea dorul acelor zile când scriam doar non-ficţiune, când nu aveam probleme literare şi când dispoziţia îmi era aproape permanent însorită.

Desigur, un alt motiv al îngândurării mele se datora faptului că pe durata cât scriam romanul nu puteam accepta alte propuneri de non-ficţiune de dimensiuni mari, cu excepţia continuării lucrului la revizuirea *Enciclopediei biografice*. Ca să respect adevărul, în cele nouă luni am realizat în colaborare aproape douăzeci de antologii, am scris câteva cărticele de istoria ştiinţei pentru Walker şi mai multe povestiri, totuşi mi-au lipsit cărţile mari.

În cele din urmă, pe 25 martie 1982, am terminat romanul, l-am predat, am încasat imediat a doua jumătate a avansului şi în septembrie am primit exemplarele din *Marginea Fundaţiei*.

Deja Doubleday anunţa precomenzi importante, totuşi eu rămâneam calm, fără să-mi fac prea mari iluzii. Precomenzile mari puteau fi urmate de retururi mari, vânzările reale fiind slabe.

Mă înşelam profund.

Timp de peste treizeci de ani, generaţii după generaţii de fani science-fiction citiseră cărţile Fundaţiei şi tânjiseră după reluarea ciclului. Acum, toţi aceştia, adunaţi pe durata a treizeci de ani, erau gata să sară pe carte imediat cum era publicată.

Drept urmare, în săptămâna apariţiei, *Marginea Fundaţiei* a intrat pe locul doisprezece în lista de best-seller-uri a lui *Times* şi spun sincer că nu-mi puteam crede ochilor. Eram scriitor de patruzeci şi trei de ani şi *Marginea Fundaţiei* era a 262-a carte a mea. Totuşi, întrucât nu cunoscusem niciodată ce înseamnă un best-seller, habar nu aveam ce trebuia să fac.

Marginea Fundaţiei a ajuns până pe locul trei în prima duminică din decembrie şi a rămas timp de douăzeci şi cinci de săptămâni pe lista de best-seller-uri. Ar fi trebuit să reziste încă o săptămână, ca să pot spune „o jumătate de an“, dar douăzeci şi cinci însemna exact de douăzeci şi cinci de ori mai mult decât visasem vreodată chiar şi în cele mai nebuneşti răbufniri megalomane, aşa că ar fi fost ridicol să mă plâng. (Iar venitul, despre care crezusem că va suferi în urma revenirii la ficţiune, s-a dublat imediat.)

Întâmplător, când Hugh mi-a arătat andrucul coperţii, am izbucnit în râs, fiindcă anunţa *Marginea Fundaţiei* ca fiind a patra carte din *Trilogia Fundaţiei.* Când Hugh m-a întrebat de ce râdeam, i-am explicat că „trilogie“ înseamnă „trei cărţi“, astfel că o a patra carte reprezenta o contradicţie de termeni.

Hugh a fost teribil de stânjenit şi a spus că va schimba imediat coperta, dar eu i-am spus: „Nu, nu, Hugh. Las-o aşa. Se va vorbi despre ea şi va constitui o publicitate bună.“

Totuşi, Doubleday nu dorea genul acesta de publicitate. În consecinţă, a schimbat prezentarea în „a patra carte din saga Fundaţiei“. Eu însă am păstrat andrucul original pe peretele salonului, cu contradicţia la vedere.

Evident, în toată agitaţia nebună implicată de un best-seller exista şi un micuţ neajuns. Numele meu ajuns pe lista de best-seller-uri din *Times* mi-a declanşat un semnal de alarmă în creier şi am ştiut că eram pierdut. Doubleday n-avea să-mi mai permită să *nu* scriu romane – ceea ce s-a şi întâmplat.

141. Ecouri din trecut

Odată cu venirea anilor ’80 şi cu depăşirea pragului de şaizeci de ani, am început să simt în mod direct acel fenomen care caracterizează toate persoanele ce se apropie de sfârşitul unei durate normale de viaţă. Contemporanii lor încep să moară... ba uneori chiar şi cei mai tineri decât ei.

Bernard Zitin, care îmi fusese şef direct la NAES şi cu care, desigur, nu mă înţelesesem, a murit în 1979, la vârsta de şaizeci de ani.

Gloria Saltzberg, fata cea drăguţă imobilizată în cărucior de invalid care mă îmboldise să dau testul Mensa, a murit pe 25 ianuarie 1978, la vârsta de cincizeci de ani. Fără îndoială, sechelele paraliziei infantile îi scurtaseră viaţa.

Văduva lui John Campbell, Peg, o femeie dolofană şi plăcută, remarcabilă pentru capacitatea de a suporta ciudăţeniile ilustrului său soţ (tot aşa cum Janet este capabilă să le îndure pe ale mele), a murit pe 16 august 1979.

Al Capp, care fusese cât pe-aci să mă aducă în faţa tribunalului pentru scrisoarea din *Globe*, a murit pe 5 noiembrie 1979, la vârsta de şaptezeci de ani.

Pe la sfârşitul anului 1979, Robert Elderfield, care mă chinuise în facultate şi apoi mă angajase pentru un an în perioada postdoctorat, a murit la vârsta de şaptezeci şi cinci de ani.

Burnham Walker, cel care fusese şeful catedrei de biochimie atunci când venisem la Facultatea de Medicină a Universităţii Boston şi care-mi fusese un şef bun (unul din puţinii superiori cu care mă înţelesesem – fiindcă mă lăsase cu totul în pace), a murit pe 3 aprilie 1980, la vârsta de şaptezeci şi opt de ani. Ultima dată îl văzusem cu un an în urmă, pe 15 mai 1979, când revenisem la Facultatea de Medicină pentru a susţine o prelegere şi foştii colegi se adunaseră pentru a mă întâmpina. Walker avea dificultăţi la mers şi folosea un cadru din aluminiu. Se schimbase atât de mult încât nu-l recunoscusem de la început.

Harold C. Urey, care fusese pe punctul de a mă împiedica să intru la facultate, a murit pe 6 ianuarie 1981, la vârsta de optzeci şi şapte de ani. Ralph Halford, care mă întrebase despre tiotimolină la examenul de doctorat, a murit cam în aceeaşi perioadă, la vârsta de şaizeci şi patru de ani.

Au mai existat şi alte semne ale scurgerii timpului. Charles Dawson, iubitul meu profesor din timpul cercetării, încă trăieşte în momentul când scriu aceste rânduri, având şaptezeci şi nouă de ani. Cu toate acestea, el s-a pensionat pe 27 februarie 1978, iar eu m-am dus la Universitatea Columbia ca să-l omagiez.

Asemenea lucruri nu fac decât să-ţi readucă aminte de trecerea vremii. Sentimentul mortalităţii se contura tot mai precis, iar eu personal fusesem marcat de preinfarctul din 1977, ca şi de alte semne mai puţin importante, dar imediat observabile, precum grizonarea părului, albirea favoriţilor şi faptul că, pe 29 martie 1978, fusesem nevoit să cedez în faţa bătrâneţii şi să-mi cumpăr prima pereche de ochelari bifocali.

Cam tot pe atunci mi-a atras atenţia un episod aparte legat de trecut, ce nu avea nici o legătură cu moartea.

Pe la opt ani, fusesem pentru scurt timp prieten cu un băiat de aceeaşi vârstă, pe nume Solomon Frisch. El inventa poveşti pe care le ascultam fascinat. Ulterior, familia lui se mutase din cartier şi nu-l mai întâlnisem, însă nu-l uitasem niciodată. S-ar putea ca poveştile sale şi *cunoaşterea* faptului că fuseseră inventate să-mi fi sădit în minte sămânţa scrisului.

Am pomenit de el în primul volum al autobiografiei, iar propria-mi fascinaţie vizavi de actul literar era aşa de mare încât aveam convingerea că Solly, care inventa povestiri pe când nu era decât un băieţaş, trebuia să fi ajuns scriitor, şi încă unul de succes. Părea inevitabil. Întrucât nu auzisem de nici un scriitor pe nume Solomon Frisch, credeam fie că scria sub pseudonim, fie că murise.

În realitate, el trăia, iar fiul său, observându-i numele în autobiografia mea, i-a atras atenţia. Mi-a trmis imediat o scrisoare şi pe 7 februarie 1981, Janet și cu mine am cinat împreună cu Solly și cu soția acestuia, Chicky – o regăsire după cincizeci și trei de ani.

Solly era fericit în căsătoria sa și în mod evident se bucura de viață, dar, spre surprinderea și dezamăgirea mea, nu devenise scriitor. Lucra la poștă și mi-a destăinuit vesel: „Cred că, în privința literaturii, m-am consumat la vârsta de opt ani."

142. Procesorul de texte

În viața personală sunt foarte conservator. Am tendința de a intra pe un făgaș și de a-l păstra, întrucât este confortabil să faci lucrurile așa cum le-ai făcut dintotdeauna. Lumea tehnologiei avansează și țâșnește pe lângă mine, iar eu o ignor, până în momentul când mă copleșește.

Continuu să folosesc o veche mașină electrică de scris, tip Selectric III IBM, și detest ziua când se va defecta în asemenea măsură încât mă va obliga să cumpăr una nouă. În nici un caz nu doresc una dintre modernele mașini electronice de scris. Sunt prea pretențioase pentru sufletul meu simplu. Utilizez chiar o panglică textilă de mașină (tot mai dificil de procurat), fiindcă cele din plastic de unică folosință se consumă prea repede la viteza și constanța cu care lucrez.

Bineînțeles, nu m-am gândit niciodată să-mi cumpăr un procesor de texte.

Cum?! Să-mi abandonez fidela mașină de scris? Obsesia mea în privința loialității se extinde, după cum vedeți, și asupra obiectelor neînsuflețite. N-am izbutit să mă conving să-mi cumpăr un minicalculator, deoarece ar fi însemnat să-mi trădez rigla de calcul. Apoi, când am început să primesc astfel de calculatoare prin poștă, de la indivizi care voiau să mi le dăruiască din motive de neînțeles, am încercat să nu le întrebuințez. Atunci când utilitatea lor s-a impus în fața firii mele încăpățânate (mai cu seamă pentru adunările și scăderile pe care cu rigla de calcul nu le pot efectua), mi-am păstrat totuși cele două rigle de calcul și mă simt extrem de vinovat ori de câte ori le privesc.

Am auzit multe istorii despre indivizi care și-au cumpărat procesoare de texte și apoi nu și-au mai folosit niciodată mașinile de scris. Eu pur și simplu nu aveam de gând să procedez așa; drept urmare, mi-am astupat urechile înaintea vacarmului crescător din jur, care îmi spunea că *trebuie* să-mi achiziționez un procesor de texte. Stan a menținut un ritm constant în această privință și a folosit rezistența mea, sunt sigur, pentru a debita tot felul de glume, la birou, despre „tâmpitul meu frate, Isaac".

În cele din urmă, în primăvara lui 1981, o revistă de calculatoare (dintre cele care apăruseră cu duiumul pe atunci) mi-a solicitat un articol referitor la experienţa mea cu procesorul de texte. Evident, presupuneau că deţineam unul, tot aşa cum presupuneau că respiram.

Le-am spus că nu aveam un procesor şi nu puteam scrie articolul. Credeţi că astfel am scăpat? Câtuşi de puţin. Uluiţi, ba chiar revoltaţi de o asemenea „crimă“, redactorii revistei au aranjat imediat să-mi fie livrat unul. Acesta a sosit pe 6 mai 1981.

Am fost şocat şi m-am străduit să pretind că aparatul nu exista, deşi cele câteva cutii ce-l conţineau ocupau mijlocul bibliotecii mele. Pe 12 mai 1981, au sosit doi tineri de la magazinul de aparatură electronică şi l-au pus în funcţiune, în timp ce eu îmi frângeam mâinile disperat. Era un microcalculator Radio Shack TRS-80 Model II, cu o imprimantă cu cap margaretă şi un program Scripsit.

În anii ce au urmat, am fost întrebat adeseori pe ce bază am ales tocmai acest procesor, indivizii respectivi plecând de la presupunerea că o persoană cu copleşitoarea mea inteligenţă trebuie să fi petrecut câteva luni de zile cântărind avantajele şi dezavantajele tuturor mărcilor existente, pentru ca s-o aleagă pe cea mai bună.

Răspunsul meu a fost întotdeauna: „Păi, pe acesta l-am primit. Există şi alte tipuri?“

Şi toată lumea se repezea după aceea să spună istorii cu „tâmpitul meu amic, Isaac“.

Tehnicienii care l-au instalat mi-au arătat cum să-l utilizez şi mi-au lăsat două volume groase de instrucţiuni, scrise în stilul cel mai opac cu putinţă. (Am senzaţia că autorii unor astfel de manuale bănuiesc că subiectul pe care încearcă ei să-l explice este deja cunoscut.)

N-am reţinut instructajul primit şi nici manualul nu mi-a fost de nici un ajutor. Întrucât sunt complet neajutorat în privinţa maşinăriilor, n-am izbutit să pornesc procesorul. Tinerii au revenit pe 4 iunie şi au repetat lecţia, însă în zadar. Au mai trecut câteva zile şi s-a împlinit o lună de când aveam procesorul de texte şi tot nu-l puteam face să funcţioneze aşa cum doream. Pe 14 iunie, decis să solicit demontarea lui, m-am aşezat să-i acord o ultimă şansă.

Moment în care a funcţionat ca la carte. Bănuiesc că mi-a simţit hotărârea şi s-a speriat; nu voia să revină în magazin. De atunci, am fost capabil să-l întrebuinţez şi *o fac* în mod constant.

Cu toate acestea, îl utilizez într-un singur scop: pregătirea manuscriselor. I-am pus pe cei de la magazin să-l regleze astfel încât să-mi scoată marginile pe care le doream, să adopte spaţierea la două rânduri cum doream şi, în general, să facă tot ceea ce doream. N-am nici cea mai vagă idee cum se pot modifica toate astea. Eu, de pildă, n-am fost în stare să-l fac să scrie la un rând și jumătate, sau să-i modific marginile, așa că nu-mi slujește *decât* pentru manuscrise.

Habar n-am cum se repaginează. Atunci când scriu ceva la procesorul de texte, eu corectez fiecare pagină după caz (greșelile de dactilografiere și punctuația, eventual adăugând, scoțând ori schimbând locul unui cuvânt), după care trec mai departe. Iar odată ce am trecut la următoarea pagină, cea dinaintea ei devine practic de neschimbat. Din fericire, deoarece nu sunt un individ care să facă modificări masive, asta nu mă deranjează.

Principalul este că n-am abandonat vechea mașină de scris. O folosesc pentru corespondență, pentru fișele bibliotecii și în general pentru orice, mai puțin manuscrisele. De fapt, nici chiar în cazul lor nu este abandonată complet. Recunosc, povestirile scurte, de maxim 7-8 pagini, le scriu direct la procesorul de texte. Atunci, însă, când este vorba de cele mai lungi, prima ciornă este realizată la mașina de scris, după care mă apuc să rescriu cu procesorul, făcând și stilizările corespunzătoare, pagină după pagină.

Stan consideră că o asemenea metodă este intolerabilă. „De ce naiba procedezi în felul ăsta?“ mă întreabă. „Trebuie să dactilografiezi totul de două ori.“

Încerc să-i explic că în cazul textelor lungi mă simt mult mai în largul meu având alături teancul de foi galbene, același gen de hârtie cu care m-am obișnuit de zeci și zeci de ani. Dacă vreau să aflu ceva ce am scris pe la începutul romanului (de exemplu, ce culoare de păr avea eroul), prefer să răsfoiesc hârtiile decât să încep o căutare disperată de la o dischetă la alta.

Dar dacă prima ciornă o fac cu mașina de scris, la ce mai slujește procesorul de texte?

Ei bine, pe timpuri, chiar după ce terminam ultima variantă, apărea necesitatea unor modificări finale. Trebuia adăugat sau șters un cuvânt, folosind stiloul și cerneala. În plus, se adăugau erorile de dactilografiere. Cu procesorul de texte, s-a terminat cu stiloul și cerneala. Toate modificările sunt introduse direct pe ecran. Asta înseamnă că pot oferi editurii un exemplar curat.

Este atât de important? Eu cred că da. Corecturile de mână fac manuscrisul să arate neglijent. Nu-i ceva dezastruos. Redactorii acceptă o oarecare neglijență din partea mea; totuși, în ziua de azi, când toți autorii predau exemplare curate, care au fost corectate în mod invizibil pe ecran, mă tem că intervențiile mele pe text ar sări în ochi, transmițându-le redactorilor ideea subliminală că scriu prost, pur și simplu din cauză că exemplarul apare mâzgălit. Procesorul de texte împiedică acest lucru. Predau un exemplar curat, ca toată lumea.

Radio Shack mi-a permis să păstrez procesorul pentru testare pe toată durata anului 1981, urmând să-l achit ulterior în rate. Aproape imediat, însă, după ce am lucrat cu el, am decis să-l reţin şi am telefonat la magazin pentru a mă interesa asupra costului, ca să le expediez un cec pentru valoarea integrală.

„Aşteptaţi“, mi s-a spus. „Nu ne trimiteţi cecul. Nu aţi dori să ne reprezentaţi? Dacă sunteţi de acord, puteţi păstra procesorul şi noi vă vom plăti o sumă lunară.“

Mi s-a părut un aranjament bun şi am rămas reprezentantul lor câţiva ani. Asta însemna că, la răstimpuri, trebuia să îndur o repriză de fotografiat, ce dura o zi întreagă; fotografiile rezultate se foloseau în reclamele pentru produse Radio Shack. Iniţial, ideea m-a stânjenit puţin, dar aparatul meu funcţiona perfect, aşa că am considerat că recomandam ceva ce merita.

În cele din urmă, însă, conducerea lui Radio Shack a decis să mute întregul departament de publicitate în Texas, acolo unde era şi sediul companiei. În mod firesc, au înţeles că eu n-o să vin în Texas, aşa că nu mi-au mai cerut nimic, doar mi-au trimis cecul lunar. După o vreme, n-am mai putut suporta să fiu plătit degeaba şi le-am spus că ori mă puneau să fac ceva pentru ei, ori încetau plăţile. Le-au stopat după noiembrie 1987.

Ca fapt divers, prima carte scrisă cu ajutorul procesorului de texte a fost *Explorând Pământul şi Cosmosul.* Era a 252-a carte a mea, iar acum am ajuns la 451. Dacă pun la socoteală şi cărţile aflate sub tipar, asta înseamnă că în cei nouă ani de când am procesorul, prin el au trecut peste 200 de volume, la care se adaugă şi alte vreo 200 de texte scurte, încă neantologate. Una peste alta, ca o estimare aproximativă, prin el au trecut 30.000-35.000 de pagini.

Iar în tot acest timp, nu mi-a făcut practic nici o problemă. Pentru a fi corect, tastatura a trebuit curăţată şi recablată de două ori dar, deoarece am fost precaut şi mai am una de rezervă, o pot folosi pe aceea şi în acest fel nu pierd nici o clipă. Pe 13 ianuarie 1988, un depanator entuziast mi-a înlocuit tubul afişajului, însă mă îndoiesc că ar fi fost absolut necesar.

Pe 29 martie 1982, maşinăria n-a vrut să mai pornească deloc. I-am sunat pe cei de la Radio Shack; tehnicianul care a venit a doua zi a examinat situaţia, apoi a apăsat butonul de activare a prizei, de care uitasem complet. Nu cred că asta se poate considera o defecţiune a procesorului.

Aţi putea bănui că acum, când am un procesor de texte şi sunt în pas cu timpul, oamenii mă vor lăsa în pace – totuşi, nu se întâmplă aşa. Din punctul de vedere al calculatoarelor, procesorul meu de texte, vechi de nouă ani, aparţine Evului Mediu. De fapt, Radio Shack nici nu mai construieşte acel model.

Se pare că ar trebui să mă aliniez vremurilor şi să cumpăr maşinării noi ori de câte ori ele se îmbunătăţesc. Eu însă nu voi ceda. N-am de gând să schimb întruna procesoarele de texte doar ca să fiu în pas cu moda. Sunt credincios celui pe care-l am. El face tot ceea ce doresc, iar unul nou n-ar însemna altceva decât să mai traversez o dată purgatoriul deprinderii unui alt set de reflexe.

Aşa încât le spun tuturor: „Când mi se va defecta procesorul, o să-mi iau unul nou."

Din fericire, nu se defectează.

143. Poliţia

Niciodată nu am avut probleme serioase cu legea. Desigur, în patruzeci de ani de şofat, am reuşit să fiu amendat de două ori pentru parcare ilegală şi de două sau trei ori pentru depăşirea vitezei, dar asta nu mi se pare o nenorocire.

Cea mai gravă încălcare a regulilor de circulaţie pe care am comis-o s-a petrecut pe autostrada Massachusetts, unde am fost oprit pentru depăşirea vitezei; în plus, spre groaza mea, s-a dovedit că-mi expirase permisul de conducere. Poliţistul care m-a oprit mi-a atras atenţia cu severitate asupra acestui lucru, totuşi nu m-a târât la închisoare (aşa cum mă aşteptasem). Ne-a sfătuit pur şi simplu ca Janet să treacă la volan şi eu să nu mă mai ating de el până nu-mi reînnoiam permisul.

Întâmplarea cu pricina a avut loc în 1975, când mă mutasem din locuinţa închiriată după revenirea în New York în apartamentul mult mai mare în care Janet şi cu mine stăm şi acum. Distanţa dintre cele două adrese era de vreo şase străzi şi corespondenţa continua să ne sosească la acelaşi oficiu poştal.

În ciuda acestui fapt, când noul permis de conducere îmi venise pe vechea adresă, oficiul poştal, care altfel îmi livrează în medie cincizeci de scrisori zilnic, îl returnase cu menţiunea „adresantul necunoscut". După ce am revenit din nefericita călătorie, m-am dus să-mi scot un nou permis şi, ulterior, am discutat problema cu dirigintele oficiului.

În 1982, când m-am întors din altă călătorie, nu mă simţeam prea grozav. Intrând în liftul blocului, am dat peste o femeie care pufăia din ţigară, privind nepăsătoare inscripţia „Fumatul oprit" din faţa ei. I-am arătat-o şi am rugat-o să înceteze, iar ea mi-a suflat fumul în faţă.

Când am făcut un gest ce putea să semnifice că doream să-i iau ţigara din mână, individa a ţipat imediat şi a sărit la mine. Janet, ştiind că eram bolnav, s-a strecurat în faţa mea şi m-a apărat. În mai puţin de o jumătate de oră, la uşa noastră s-au prezentat doi poliţişti şi o poliţistă, deoarece fumătoarea reclamase că fusese atacată. Le-am explicat situaţia şi au plecat.

În februarie 1983, am primit o citaţie şi astfel am aflat că fusesem acţionat în judecată pentru plata unei jumătăţi de milion de dolari. A fost singura dată în viaţă când mi s-a întâmplat aşa ceva. Mai degrabă amuzat decât speriat, mi-am sunat avocaţii, Donald Laventhall şi Robert Zicklin, şi ei au rezolvat situaţia fără probleme.

Deşi Don şi Bob sunt avocaţii mei, le dau puţin de lucru; în plus, deoarece nu pot menţine multă vreme o relaţie de afaceri cu cineva, ei mi-au devenit prieteni. În două ocazii, l-am adus pe Bob Zicklin, care locuieşte la câteva străzi de mine, ca invitat la Trap Door Spiders, şi a fost atât de încântat de ceea ce a văzut, încât a fost primit ca membru pe 21 noiembrie 1986. El a devenit unul dintre cei mai entuziaşti membri ai clubului.

Tot Bob m-a învăţat câte ceva despre viaţă, pornind de la acel proces care n-a avut loc. Mi-a spus aşa: „Femeia aceea nu avea nici un cap de acuzare şi o ştia. O ştia şi avocatul ei, dar au considerat că pot scoate nişte bani de la tine. Oricine ar proceda la fel dacă te-ar recunoaşte, aşa că fii atent! Evită orice dispute, fiindcă eşti o celebritate".

Este greu de ţinut minte una ca asta, dar probabil că în societatea noastră, ahtiată după conflicte şi procese, n-ai de ales.

Episodul cel mai straniu pe care l-am avut cu poliţia s-a petrecut pe 7 octombrie 1989. Era o seară liniştită de sâmbătă şi atât eu, cât şi Janet priveam la televizor. Janet se afla în cabinetul ei şi urmărea *Star Trek*, iar eu, în salon, mă uitam la un episod din *Kate & Allie*, când s-a auzit soneria de la intrare.

Nici unul dintre prietenii sau cunoscuţii noştri nu vine neanunţat în vizită, aşa că am bănuit că era vreun vecin sau cineva de la întreţinere. M-am dus la uşă (Janet refuză să fie deranjată în timpul serialului *Star Trek*) şi am întrebat:

— Cine-i?

Întrucât n-am primit nici un răspuns, m-am uitat prin vizor şi – hopa! – am văzut uniforme de poliţişti. Am deschis imediat. Erau patru bărbaţi şi o femeie.

— Ce s-a întâmplat, domnilor? am întrebat sec.

— Ni s-a reclamat un scandal conjugal, a răspus şeful lor.

— Aici?! am rămas nedumerit. Cred că aţi greşit apartamentul.

— Nu! mi-a zis. Ni s-a dat numărul apartamentului şi numele dumneavoastră – Individul a arătat spre plăcuţa de pe uşă şi a continuat: Ni s-a spus că vă ameninţaţi soţia cu cuţitul.

Probabil că Laurence Olivier n-ar fi putut imita expresia de stupefacţie ce s-a aşternut pe chipul meu.

— Eu?! am întrebat. Cu cuţitul?!

Mi-am dat apoi seama că Janet se afla tot în cabinetul ei, cu uşa închisă, şi m-am gândit că ar fi fost mai bine să arăt o soţie nevătămată, ca poliţiştii să nu creadă că exista un cadavru însângerat pitit pe undeva.

— Janet! am răcnit. Vino-ncoace!

Au fost necesare trei strigăte (în vreme ce oamenii legii deveneau tot mai bănuitori), înainte ca o Janet nervoasă să poată fi convinsă să-şi abandoneze serialul şi să iasă din cameră. I-a zărit pe „musafiri“ şi s-a alarmat imediat.

I-am spus versiunea poliţiei şi, dacă exista o persoană mai uimită decât mine, aceea nu putea fi decât Janet.

După ce poliţiştii s-au convins că fusese o alarmă falsă şi au plecat, Janet şi cu mine am discutat posibilităţile. Oare cine făcuse o reclamaţie atât de ridicolă? Răspunsul cel mai probabil era că un fan de-al meu, poate sub influenţa unui păhărel, se gândise că ar fi fost o glumă bună; totuşi, puţini fani îmi cunoşteau adresa şi numărul apartamentului.

Mi-am amintit apoi că cineva o mai sâcâise pe Janet cu telefoane anonime. (Numele ei de fată şi profesiunea se găsesc în cartea de telefon.)

Am telefonat la poliţie. *Ce* nume le fusese indicat?

Bineînţeles, cel al lui Janet.

Peste o săptămână, am scris o povestire Black Widowers bazată pe respectivul incident. Se intitula „Poliţia la uşă“ („Police at the Door“) şi a fost publicată în *EQMM* din iunie 1990.

144. Heinz Pagels

Am prânzit cu Heinz Pagels în ziua de 12 aprilie 1982, când am reuşit să-l cunosc mai bine. Era un bărbat înalt, cu o frunte lată şi un smoc de păr încărunţit prematur ce contrasta straniu cu expresia lui tinerească. Părea chiar mai tânăr decât cei patruzeci şi doi de ani pe care-i avea. Era un fizician sclipitor şi în scurt timp urma să devină preşedintele Academiei de Ştiinţe din New York. Scrisese câteva cărţi despre mecanica cuantică, inclusiv *Codul cosmic*, pe care o citisem cu multă plăcere.

După părerea mea, Heinz Pagels era cel mai strălucitor dintre luceferii care se adunau la dineurile lui Hugh Downs. Tot el conducea Clubul Realităţii, un grup de minţi excepţionale care se întâlneau aproape lunar în diferite locuri din Manhattan, pentru a asculta prelegeri din domeniile de graniţă ale ştiinţei şi a discuta despre cele auzite. Fusesem şi eu invitat, totuşi nu participasem în mod regulat. La puţinele întruniri la care luasem parte existaseră câteva momente interesante. De pildă, pe 7 mai 1987 prelegerea fusese ţinută chiar de mine – desigur, despre science-fiction.

Apoi, pe 5 noiembrie, în acelaşi an, Alan Guth* a susţinut o comunicare fascinantă despre „Universul inflaţionist".

Cu ceva timp în urmă, auzisem pentru întâia oară despre aşa ceva de la Heinz, care îmi explicase că era posibil ca Universul să-şi fi început existenţa sub forma unei particule subatomice, reprezentând doar o fluctuaţie infinitezimală într-un ocean infinit de „vid fals".

Am fost încântat, deoarece, cu mult timp înainte ca vreun savant să fi adus în discuţie ideea respectivă, eu scrisesem un articol – „Privind un trifoi cu patru foi" („I'm Looking Over a Four-Leaf Clover"), apărut în *F&SF* din septembrie 1966 – în care-mi prezentasem ipoteza personală cu privire la începutul Universului. Ipoteza mea suna aşa: „La început, n-a fost Nimic", şi o denumisem Prima Lege Cosmologică a lui Asimov.

Fusese un simplu salt intuitiv, totuşi sunt încântat de propriile-mi intuiţii ştiinţifice, iar în cazul acesta satisfacţia mi-a fost parcă şi mai mare.

Îmi amintesc şi unele discuţii stârnite la club. Pe 5 februarie 1987, un vorbitor se referise la începuturile creştinismului pornind de la un punct de vedere personal mărginit, în care Isus juca rolul unui iluzionist. Combătându-l, am subliniat că adevăratul întemeietor al acestei religii fusese Sf. Pavel, fără de care creştinismul ar fi putut dispărea, ca o obscură sectă evreiască.

El n-a sesizat argumentul meu şi s-a referit la comunităţi creştine prospere pe care Sf. Pavel nu le-a vizitat niciodată. Am încercat să-i explic că toate acele comunităţi au fost copleşite de ceea ce biserica de mai târziu avea să considere ca fiind erezii şi, în final, de islamism. Creştinismul supravieţuise şi înflorise în regiunile în care Sf. Pavel fusese misionar.

Am încercat să-l citez pe Horaţiu*, care spusese „Bărbaţi curajoşi au trăit şi înainte de Agamemnon*, dar cu toţii au pierit în noaptea eternă... fiindcă le-a lipsit un poet sfânt." Am încercat să explic că Sf. Pavel fusese pentru Isus ceea ce fusese Homer pentru Agamemnon, dar n-am putut să mă fac înţeles, deoarece individul m-a întrerupt ca să-şi repete punctul de vedere personal. Nu m-ar fi deranjat dacă m-ar fi ascultat şi apoi mi-ar fi dovedit că greşeam, însă nu mă asculta, şi Heinz a trebuit să mă oprească întrucât observase că mă enervasem şi se temea să nu explodez şi să-l jignesc pe invitat.

Cu altă ocazie, am încercat să explic că izotopul de carbon 14 era mult mai periculos pentru corpul omenesc decât potasiul 40, deoarece carbonul 14 se găsea chiar în gene, aşadar fiecare descompunere ar fi însemnat, fără excepţie, o mutaţie, pe când potasiul 40 nu era prezent în gene şi astfel nu provoca *în mod obligatoriu* mutaţii.

Rosalyn Yalow*, laureată a Premiului Nobel, a obiectat că potasiul 40 producea mai multă energie prin descompunere, fiind astfel mai periculos. Am repetat de câteva ori că primejdia nu consta în energie, ci în *localizare*, dar a refuzat să fie de acord.

Desigur, cititorii pot susţine că am fost la fel de încăpăţânat ca şi interlocutorii mei. Este foarte adevărat, dar eu aveam dreptate, iar ei greşeau – aici era toată diferenţa.

Îmi amintesc că, altă dată, mă gândeam la fractali. Aceştia sunt o serie de curbe cu proprietăţi fascinante, având dimensiunile exprimate sub forma unor fracţii, astfel încât nu pot fi uni- sau bidimensionale, ci o dată şi jumătate dimensionale, motiv pentru care se numesc fractali. Astfel de curbe pot fi infinite în privinţa complexităţii, aşa că fiecare părticică – indiferent cât de mică – este la fel de complexă ca întregul.

Teoria fractalilor a fost întâia oară detaliată de un matematician franco-american, Benoit Mandelbrot*, pe care l-am cunoscut pe 16 aprilie 1986, când era celebrat de Institutul Franklin din Philadelphia. Cu ocazia respectivă, am susţinut discursul principal al serii, dar nu fusesem anunţat în prealabil că era o ocazie oficială. Drept urmare, eram singurul bărbat dintre cei prezenţi care nu purta frac – lucru care nu m-a deranjat câtuşi de puţin.

Oricum, la o reuniune a Clubului Realităţii, Heinz a pus următoarea întrebare :

— Oare ştiinţa poate explica totul? Şi putem noi decide dacă poate sau nu?

Eu am fost primul care a replicat:

— Sunt sigur că ştiinţa *nu poate niciodată* să explice totul şi vă pot spune care sunt motivele afirmaţiei mele.

— Continuă, Isaac, a încuviinţat Heinz.

— Eu cred, am spus, că şi cunoaşterea ştiinţifică are proprietăţi fractale. Nu contează cât de multe vom afla, deoarece ceea ce rămâne necunoscut, oricât de mic ar părea, este la fel de infinit de complex ca şi întregul. Acesta consider că este secretul Universului.

Heinz a căzut pe gânduri şi a comentat:

— Interesant...

Nimeni însă dintre cei prezenţi n-a adăugat ceva.

Pe 25 iulie 1988, în timpul seminarului anual de la Rensselaerville, Mark Chartrand a adus o casetă video de o jumătate de oră prezentând un fractal. Începea cu o structură întunecată de forma aproximativă a unei inimi, înconjurată de alte configuraţii. Treptat, structura creştea pe ecran, iar una dintre configuraţiile subsidiare ajungea să ocupe mijlocul ecranului. În momentul în care aceasta creştea, se putea vedea că şi ea era înconjurată de alte structuri, care, mărite la rândul lor, erau formate din altele.

Efectul aducea cu o lentă afundare într-o complexitate ce nu înceta nici o clipă să fie complexă. Era de-a dreptul hipnotic să urmărești nesfârșita depliere. Asta, mi-am spus, este descoperirea științifică, o înlăturare continuă de straturi tot mai profunde de complexitate – *fără sfârșit.*

M-am gândit la Heinz și de-abia așteptam să-i povestesc despre casetă, dacă nu cumva o cunoștea deja.

Însă la Rensselaerville nu citeam ziarele, nu ascultam radioul și nu mă uitam la televizor. De aceea n-am știut că, exact cu douăzeci și patru de ore înainte de a viziona caseta cu fractalii, Heinz Pagels, aflat la o conferință în Colorado, se pregătea să coboare un munte pe care-l escaladase. (Era un alpinist entuziast.) A călcat pe o piatră care s-a dizlocat, și-a pierdut echilibrul, s-a prăbușit în gol și a murit.

Am aflat toate acestea abia când am revenit acasă și mi-am aruncat ochii pe numerele din *Times* acumulate pe durata absenței mele. Am răcnit șocat, și Janet a alergat speriată să vadă ce se întâmplase. Heinz ne părăsise la vârsta de numai patruzeci și nouă de ani.

145. Noile romane cu roboți

Chiar înainte de publicarea *Marginii Fundației*, Doubleday era convinsă că romanul avea să constituie un succes financiar, judecând după numărul precomenzilor și după vânzările în străinătate ale drepturilor de editare. Eu nu le împărtășeam siguranța, pur și simplu pentru că nu puteam crede că una dintre cărțile mele putea fi un best-seller. Având 261 de non-best-seller-uri la rând, apreciam că-mi formasem un tipar destul de evident.

Doubleday avea însă cu totul alte păreri și de aceea Hugh O'Neill mi-a oferit un contract pentru un nou roman, pe 18 mai 1982, prevăzând un avans substanțial mai mare decât cel pentru *Marginea Fundației.* Mai mult chiar, de îndată ce am semnat contractul, mi-a întins un cec pentru jumătate din valoarea avansului.

Mi-am păstrat calmul. Nici măcar nu mă gândeam să mă apuc de scris până nu apărea *Marginea Fundației* și nu vedeam cât de bine avea să se vândă *în realitate.*

Am văzut. Când a ajuns pe lista de best-seller-uri, mi-am dat seama că nu aveam alternativă. Am început noul roman pe 22 septembrie 1982.

Nimic din clauzele contractuale, sau din discuțiile cu Doubleday nu precizaseră însă că trebuia să fie tot o carte din ciclul Fundației, iar eu în nici un caz nu doream acest lucru. Îmi trecuse prin minte să continuu un alt ciclu pe care nu-l încheiasem.

În 1954, publicasem versiunea în volum a *Cavernelor de oțel*, iar urmarea ei, *Soarele gol*, apăruse în 1957. În 1958, avusesem un contract pentru un al treilea roman despre Elijah Baley și R. Daneel Olivaw (detectivul și partenerul robot), fiindcă intenționam să realizez altă trilogie. Începusem cartea, dar după opt capitole o abandonasem. Nu mai aveam idei și ceea ce scrisesem nu mi se părea mulțumitor. Aceea era cartea pentru care încercasem să restitui avansul de 2.000 dolari. În cele din urmă, avansul fusese transferat pentru prima mea carte non-ficțiune apărută la Doubleday: *Viața și energia*.

Acum, în 1982, la douăzeci și patru de ani după ce eșuasem cu ultima parte din trilogia roboților, gândurile mi-au revenit la ea. Dacă avusesem succes adăugând o a patra carte la saga Fundației, atunci cu siguranță că mai puteam scrie una și în saga Roboților.

În 1958, ceea ce mă oprise fusese intenția de a crea un personaj feminin care să se îndrăgostească de un robot umanoid, precum R. Daneel Olivaw. Pe atunci, nu întrevăzusem nici o modalitate de rezolvare a problemei și, pe măsură ce scriam cele opt capitole, mă înspăimânta tot mai mult necesitatea de a descrie situația.

În 1982, însă, climatul se modificase. Autorii aveau libertatea de a discuta episoadele sexuale, iar eu devenisem un scriitor mai bun. Nu am revenit la cele opt capitole abandonate, așa cum procedasem în cazul celor paisprezece pagini din Fundație. Pur și simplu, nu le mai doream. Am decis să o iau de la început.

În cazul *Marginii Fundației*, mi se ceruse ca manuscrisul să fie mai lung decât romanele mele anterioare, care avuseseră în general 200 de pagini (exceptând *Zeii înșiși*, care avusese 250 pagini). Din acest considerent, dusesem *Marginea Fundației* până la 400 de pagini. Am bănuit că instrucțiunile rămâneau valabile și pentru romanele următoare; ca atare, intenționam să fac și această carte de 400 de pagini – ceea ce însemna cât primele două romane despre roboți laolaltă. În acest fel, dispuneam de mai mult spațiu pentru a descrie detalii din noile societăți pe care aveam să le prezint, ca și de timp pentru elaborarea intrigii.

Am numit cel de-al treilea roman *Lumea Aurorei*, fiindcă acțiunea se petrecea în principal pe o planetă cu numele Aurora, zeița romană a zorilor. Din nou însă Doubleday a avut ultimul cuvânt. Un roman cu roboți trebuia să conțină în titlu cuvântul „robot“, mi-au explicat ei cu răbdare. Astfel, cartea s-a numit *Roboții de pe Aurora (The Robots of Dawn)*, care s-a dovedit mai potrivit.

Scrierea acestui roman m-a încântat considerabil mai mult decât *Marginea Fundației*. Pe de o parte, având la activ un best-seller, aveam și mai multă încredere în mine. Apoi, *Roboții de pe Aurora*, ca și primele două cărți cu roboți, era în esență un roman polițist, iar eu mă simt foarte bine pe acest tărâm.

Am terminat cartea pe 28 martie 1983. La acea dată, *Marginea Fundației* avusese un asemenea succes și *Roboții de pe Aurora* era atât de lăudată de redactorii din Doubleday încât m-am resemnat să scriu numai romane.

Roboții de pe Aurora a ajuns și el pe lista de best-seller-uri, dar a rămas acolo mai puțin timp decât *Marginea Fundației*, în ciuda faptului că mie mi se părea un roman mai bun. În legătură cu acest aspect ar fi două explicații, care n-au nici o legătură cu calitățile relative ale celor două cărți. În primul rând, *Marginea Fundației* beneficiase de o așteptare mai îndelungată din partea publicului dornic să citească urmarea Fundației. Așteptarea unei a treia cărți din ciclul roboților nu fusese nici atât de îndelungată și nici atât de intensă. În al doilea rând, este foarte importantă natura cărților aflate simultan pe piață. *Marginea Fundației* a fost publicată într-o perioadă când asemenea cărți, ce captau interesul publicului, nu existau într-un număr prea mare, în vreme ce *Roboții de pe Aurora* a avut de întâmpinat o concurență mai puternică.

Întrucât trebuia să continuu cu alt roman, încântarea mea față de *Roboții de pe Aurora* m-a condus la scrierea celui de-al patrulea roman cu roboți. În acesta, Elijah Baley nu mai exista, însă decisesem deja că robotul, Daneel Olivaw, era adevăratul erou al ciclului, iar el putea să funcționeze.

Totuși, faptul că roboții mei deveneau tot mai sofisticați cu fiecare nouă carte făcea să pară cu atât mai stranie totala lor absență în ciclul Fundației.

M-am gândit pe îndelete la un motiv și, găsindu-l, mi-am dat seama că devenea necesară unirea celor două cicluri – Roboții și Fundația. Intenționam să demarez acest proces chiar în următorul roman cu roboți și, ca să ofer o aluzie la intenția mea, aveam să-i spun *Roboții și Imperiul*.

Am discutat problema respectivă cu Lester și Judy-Lynn del Rey, fiindcă Random House absorbise editura Fawcett, care publica edițiile broșate ale romanelor mele. Cei doi se ocupau acum în mod direct de noile mele cărți în ediție broșată, de aceea am considerat că trebuiau informați. Spre surprinderea și considerabila mea dezamăgire, ambii s-au străduit din răsputeri să mă convingă să renunț la ideea de contopire a ciclurilor. Ei au spus că cititorii preferau să aibă două cicluri separate; mai mult chiar, am rămas cu senzația că erau hotărâți să nu publice edițiile broșate, dacă îmi urmam planul.

M-am despărțit de ei simțindu-mă derutat și m-am dus să discut cu Kate Medina, căreia i-am explicat situația. (Hugh O'Neill plecase la editura Times Books, iar Kate, pe care o cunoșteam de mulți ani, devenise redactorul meu de carte.)

— Tu ce doreşti să faci, Isaac? m-a întrebat ea.

— Vreau să unesc ciclurile, am murmurat abătut.

— Tu eşti autorul. Fă-o!

— Nu-nţelegi, Kate. Dacă voi proceda aşa, probabil că del Rey n-o să mai cumpere drepturile pentru ediţia broşată.

— Asta nu-i treaba ta, m-a liniştit Kate. Tu scrie ce-ţi face plăcere, iar Doubleday se va ocupa de vânzarea drepturilor pentru ediţia broşată... dacă nu pentru del Rey, atunci pentru alţii.

(Vedeţi cât de simplu este să fii loial faţă de Doubleday? La urma urmelor, şi ei sunt loiali faţă de mine!)

M-am apucat de treabă şi am scris *Roboţii şi Imperiul*, demarând în mod clar contopirea celor două cicluri. Iar în cele din urmă virtutea a triumfat, deoarece del Rey *a cumpărat* chiar şi aşa drepturile pentru ediţia broşată. Pe 18 septembrie 1985, a avut loc un cocteil pentru lansarea cărţii, la care Judy-Lynn del Rey a participat plină de veselie şi n-a spus un singur cuvânt de dezaprobare faţă de ceea ce făcusem. (Întâmplător, a fost penultima dată când am văzut-o în viaţă – ce bine că nu putem prezice viitorul!)

Deşi *Marginea Fundaţiei* a apărut în 1982 şi *Roboţii de pe Aurora* în 1983, *Roboţii şi Imperiul* a fost publicat abia în 1985. Voi explica puţin mai târziu motivul aceastei întârzieri de un an.

Roboţii şi Imperiul s-a vândut foarte bine şi a figurat pe lista de best-seller-uri întocmită de *Publishers Weekly*, ca şi cele două romane anterioare, dar *nu* a ajuns pe lista de best-seller-uri a lui *Times*. Amănuntul era important, deoarece suma de vânzare a ediţiei broşate sporea dacă romanul rămânea un anumit timp pe lista de best-seller-uri, şi doar cea întocmită de *Times* era luată în consideraţie.

Drept urmare, am fost foarte descurajat; nu pentru banii pierduţi, ci pentru ceea ce eu consideram o scădere a prestigiului meu în ochii lui Doubleday. M-am dus la Kate şi i-am spus că poate n-ar mai trebui să scriu alte romane, deorece nu aveam şanse să intru pe lista de best-seller-uri din *Times*.

„Nu-ţi mai face atâtea griji“, mi-a zis ea. „Dacă romanul n-a intrat pe listă, este vina noastră, nu a ta. Tu scrie-ţi cărţile şi lasă-ne pe noi să ne îngrijim de restul!“

În consecinţă, am revenit la Fundaţie şi am scris *Fundaţia şi Pământul (Foundation and Earth)*, a cincea carte din ciclu. A apărut în 1986 şi *a intrat* pe lista de best-seller-uri nu numai din *Publishers Weekly,* ci şi din *Times*.

146. Din nou despre Robyn

După cum am mai spus, divorţul n-a distrus, sau în nici un caz n-a slăbit afecţiunea ce există între mine şi Robyn.

Robyn a absolvit Colegiul Boston pe 22 mai 1978, cu bacalaureatul în psihologie. A urmat după aceea Universitatea Boston şi, pe 17 mai 1981, şi-a luat diploma în asistenţă socială.

Am participat la ambele ceremonii. La cea de bacalaureat am izbutit să fac astfel încât să evit întâlnirea cu Gertrude; eu am venit la festivitatea propriu-zisă, în vreme ce Gertrude a participat la recepţia care i-a urmat.

Când s-a ajuns la festivitatea de absolvire a facultăţii, nici unul dintre noi n-a dorit să lipsească de la eveniment; neavând încotro, destul de neliniştită, Robyn ne-a invitat pe amândoi, rugându-ne să încercăm să ne suportăm reciproc. Trebuie să recunosc că n-am fost prea încântat de idee, dar, probabil că nedorind să o necăjim pe Robyn într-o asemenea ocazie, nu s-au petrecut incidente. Ba chiar am invitat-o pe Gertrude să prânzim doar noi doi şi a fost destul de plăcut. Slăbise şi, cred, renunţase la fumat. Cu numai o zi înainte, împlinise şaizeci şi patru de ani, însă continua să fie atrăgătoare şi părea mult mai tânără decât anii pe care-i avea. N-o mai văzusem de la divorţ.

În cele din urmă, Robyn a ajuns la concluzia că nu era făcută pentru activitatea de asistenţă socială. Se lovea permanent de nefericirea şi mizeria oamenilor pe care încerca să-i ajute, iar inima ei bună o împingea să adopte o empatie deprimantă. Şi pe măsură ce administraţia Reagan continua să transfere fondurile spitalelor şi ale altor instituţii sociale, atât de necesare, în buzunarele politicienilor şi fabricanţilor de armament, condiţiile de muncă se înrăutăţeau continuu.

Robyn a decis să se mute în Manhattan şi să-şi caute o slujbă acolo, în tumultul celei mai neobişnuite metropole din lume. Eu m-am împotrivit. Iubesc Manhattan-ul şi n-aş trăi în altă parte, cu excepţia cazului în care aş fi ameninţat cu moartea. De asemenea, nu-mi este frică pentru mine, în ciuda impresiei generale potrivit căreia străzile New York-ului sunt extrem de riscante. Până acum, nici eu şi nici Janet n-am suferit vreun act de violenţă. Trebuie să recunosc însă că ideea ca Robyn să locuiască în Manhattan mă nelinişteа. Totuşi, dacă asta îşi dorea, decizia îi aparţinea.

Mă străduiesc în continuare să nu-mi influenţez fiica, deşi locuim în acelaşi oraş. Nici măcar nu-i cer să mă viziteze prea des. Vorbim frecvent la telefon, dar (în mod deliberat) la intervale neregulate. Nu vreau ca ea să se simtă încătuşată şi, de fapt, una din principalele mele temeri este că, atunci când voi muri, va avea probleme în a se obişnui cu acest fapt inevitabil, în ciuda strădaniilor mele de a-mi limita apariţiile în viaţa ei.

Aş fi preferat ca ataşamentul ei să nu fi fost atât de puternic, deşi asta ar fi însemnat pentru mine o dezamăgire. E o absurditate, fireşte, dar nu mă pot gândi decât la faptul că acest lucru i-ar fi util, ajutând-o să sufere mai puţin când – evident, fără să vreau – o voi părăsi.

Nu mai este necesar să precizez că, din aceleaşi motive, mă tem şi pentru Janet. Noi doi am fost nedespărţiţi de la venirea mea în New York, în 1970. Din felul cum se învârte în jurul meu, din tresăritul ei înspăimântat cu care îmi întâmpină fiecare tuse sau guturai, îmi pot închipui care-i va fi reacţia atunci când – evident, fără să vreau – o voi părăsi.

Dar ce pot face? (Parcă le aud pe Janet şi Robyn rostind la unison: „Trăieşte veşnic! Asta poţi face!".)

Ei bine, o să-ncerc, dar trebuie să recunosc că, pe măsură ce devii mai bătrân şi mai bolnav, începi să-ţi pierzi încrederea în tine.

147. Operaţia pe cord

Trecuseră şase ani de la preinfarct, timp în care dusesem o viaţă normală, ca şi înainte. Aveam un program ticsit de prelegeri, prânzuri şi cine de afaceri, interviuri şi angajamente de tot felul. În cei şase ani, publicasem vreo nouăzeci de cărţi, printre care şi două romane ce ajunseseră pe lista de best-seller-uri.

De ce n-o luasem mai domol? În mod evident, un preinfarct reprezintă un motiv întemeiat pentru a adopta un ritm de viaţă mai puţin susţinut.

În primul rând, fiindcă n-o dorisem. Nu-mi plăcea un ritm de viaţă mai domol.

În al doilea rând, fiindcă sunt un negativist. Cunosc ipohondri care se bucură de boală, care insistă asupra ei, care îi abandonează pe acei doctori care îi declară sănătoşi, care se folosesc de boală pentru a obţine compătimirea şi pentru a le impune celor din jur postura de slujitori. Eram decis să nu fiu aşa. Priveam orice fel de boală ca pe o insultă la adresa bărbăţiei mele, aşadar eram negativist – negam pur şi simplu realitatea.

Insist să consider că sunt sănătos, deşi în mod evident nu este cazul, iar dacă uneori cad pradă bolii, indiferent de ceea ce spun ori fac, mă cufund într-o tăcere posacă până îmi revin... şi atunci neg imediat că aş fi fost bolnav.

Puteţi înţelege aşadar că preinfarctul reprezenta o sursă de stânjeneală serioasă pentru mine şi că pretindeam, pe cât era posibil, că de fapt nici nu existase şi că puteam continua o viaţă normală, nepăsătoare.

În al treilea rând, mă grăbeam întrucât, în ciuda afirmaţiilor mele, nu-mi puteam alunga sentimentul că şi eu eram muritor; ba chiar simţeam acest lucru într-o măsură mai mare decât anterior. Când eram tânăr, aşteptam cu nerăbdare să trăiesc până în legendarul an 2000; altfel spus, până la vârsta de optzeci de ani. Mi se părea de la sine înţeles că aşa avea să fie.

Dar, după ce ambii mei părinţi muriseră în jurul vârstei de şaptezeci de ani şi după ce suferisem operaţia de tiroidă, fusesem nevoit să admit că optzeci era o cifră nerealistă şi că poate ar fi fost mai sigur să sper că voi apuca să împlinesc şaptezeci de ani. Apoi, după preinfarctul suferit la cincizeci şi şapte de ani, îmi fusese imposibil să nu mă întreb dacă urma să mă mulţumesc cu şaizeci. Aşadar, era firesc să simt nevoia de a iuţi ritmul, nu de a-l încetini, pentru a reuşi să fac cât mai multe lucruri cu putinţă înainte de a fi silit – evident, fără voia mea – să-mi abandonez maşina de scris.

Puneţi toate acestea laolaltă şi veţi înţelege că anii de după preinfarct trebuiseră să fie cât mai ticsiţi de muncă.

În ciuda negativismului meu, moştenisem o boală de inimă ce nu putea fi ignorată. Era vorba de anghină. Nu mă deranja foarte tare; totuşi dacă, mergeam prea mult sau prea repede pe jos, ori dacă urcam o pantă, durerea îmi încleşta pieptul şi trebuia să aştept să se domolească. Mă scotea din sărite această dovadă a bătrâneţii şi mortalităţii, dar nu puteam face nimic.

Ani în şir, rămăsese o iritare minoră, ce putea fi evitată cu uşurinţă, mergând cu pas moderat şi bizuindu-mă pe pauzele fireşti de la semafoare (aşa încât să pot pretinde că nu eram silit să mă opresc din motive de sănătate).

Din nefericire, situaţia s-a înrăutăţit treptat şi în cele din urmă, în 1983, a atins un punct în care nu mai putea fi ignorată. N-o mai puteam nega. Datorită sclerozei, arterele coronare se îngustaseră şi inima îmi era alimentată din ce în ce mai puţin cu oxigen. În ciuda acestei realităţi, îmi era imposibil să menţionez chestiunea respectivă în jurnal; pur şi simplu, nu puteam aşterne adevărul.

În week-end-ul de Ziua Muncii, m-am dus la Convenţia Mondială de Science Fiction din Baltimore. Pe 4 septembrie 1983, *Marginea Fundaţiei* a câştigat premiul Hugo în faţa unor romane de Heinlein şi Clarke. A fost al cincilea premiu Hugo pe care l-am obţinut.

Ceea ce însă a transformat convenţia într-una memorabilă pentru mine a fost faptul că ea era găzduită în două hoteluri adiacente, aşa că trebuia să trecem tot timpul dintr-unul în celălalt pe pasarele, iar mie îmi venea destul de greu.

Pe 12 septembrie am petrecut câteva ore cu astronomul George Abell*, un individ foarte inteligent şi prietenos pe care-l cunoscusem anterior, prin intermediul lui Carl Sagan. Era mai tânăr decât mine şi părea într-o condiţie fizică superbă, întrucât urma un regim de exerciţii zilnice şi nu avea deloc burtă.

M-am gândit la propria-mi viaţă sedentară şi la martiriul în permanentă dezvoltare al anghinei; presupun că m-aş fi simţit invidios, dacă n-aş fi fost pe deplin conştient că starea mi se datora exclusiv mie, sedentarismului excesiv şi abuzurilor în alimentaţie. Nu aveam nici un drept să fiu invidios. Nici nu era nevoie, fiindcă pe 7 octombrie sărmanul George avea să moară în urma unui infarct, în vreme ce eu am continuat să trăiesc. Avea doar cincizeci şi şapte de ani, vârsta la care *eu* suferisem preinfarctul.

Pe 18 septembrie am participat la „New York: Oraşul Cărţii", spectacolul anual de publicitate literară care se desfăşoară pe Fifth Avenue, ce este închisă temporar. Robyn a venit însoţită de doi prieteni şi după aceea ne-am dus cu toţii să cinăm. Pe drumul spre restaurant, am fost totuşi nevoit să-i rog să meargă mai încet, întrucât nu puteam ţine pasul cu ei. Mă tem că acesta a fost alt moment stânjenitor pentru mine, ca să nu mai pomenesc de grija mea vizavi de faptul că în mod clar o speriasem pe Robyn.

Pe 24 septembrie, am menţionat în sfârşit anghina în jurnal.

Viaţa şi-a urmat însă cursul, iar eu am continuat să pretind că eram sănătos. Mi-am menţinut ritmul prelegerilor, călătorind în Connecticut şi Boston (pentru un ultim discurs la Facultatea de Medicină, pe 3 octombrie 1983), ba chiar am ajuns până în Newport News, statul Virginia.

Pe 23 septembrie, am cunoscut-o pe Indira Gandhi*, la o întrunire (pe care ea o solicitase) cu o serie de autori şi i-am dăruit cărţi. Era o femeie inteligentă şi amabilă.

Pe 28 septembrie, am participat la o acţiune destinată obţinerii de fonduri pentru bibliotecile publice. Pe scenă, ca parte din spectacol, Richard Kiley* a recitat poezioara lui Lewis Carroll „Vaca de mare şi dulgherul". Spre sfârşit, s-a împotmolit la un vers şi, după câteva secunde de nesiguranţă agonizatoare din parte-mi, fiindcă nu ştiam cum să procedez, i l-am şoptit. (În şcoala elementară, memorasem toate cele optsprezece strofe şi, după cum vă imaginaţi, n-am uitat nimic.) Kiley a continuat, iar eu am încercat să mă afund în scaun, pentru a nu fi observat, dar era prea târziu. Maestrul de ceremonii mă recunoscuse şi a anunţat imediat cine fusese „sufleorul".

Pe 17 octombrie 1983, cu ocazia vizitei lunare la Paul Esserman, simţindu-mă dărâmat, am recunoscut în sfârşit înaintea *unui medic* că aveam probleme cu anghina. Am căutat să prezint situaţia cât mai degajat, totuşi Paul n-a putut fi păcălit. Încruntându-se, a telefonat unui cardiolog, pe nume Peter Pasternack, şi mi-a aranjat o consultaţie.

Drept urmare, pe 21 octombrie m-am prezentat la Peter Pasternack, care n-a glumit auzind de anghină şi m-a programat pentru o electrocardiogramă de efort. Am început să iau tablete de nitroglicerină ca să-mi ameliorez starea, dar nu mi-au fost de mare folos. Pe 22 octombrie, Marty Greenberg şi cu mine am plecat de la locuinţa mea spre hotelul unde se desfăşura Bouchercon (o convenţie a autorilor de literatură poliţistă). Nu era nici măcar un kilometru până acolo, însă am fost silit să mă opresc de trei ori, chinuit de dureri. M-am simţit din nou extrem de stânjenit, fiind totodată îngrijorat că-l speriasem pe Marty.

Pe 25 octombrie, la întâlnirea Dutch Treat, Janet a adus un picior de femeie în mărime naturală (dar gol pe dinăuntru) făcut din ciocolată. Doubleday mi-l trimisese drept cadou pentru lansarea unei cărţi şi Janet nu voia să mă lase să-l mănânc singur. Clubul l-a acceptat cu încântare şi l-a împărţit astfel încât toată lumea (inclusiv eu) să aibă una sau două bucăţi pentru desert. Mă aşteptasem ca, după ce adusese cadoul, Janet să fie condusă afară, mai mult sau mai puţin politicos, întrucât era o reuniune masculină, însă nu s-a petrecut aşa. În semn de apreciere pentru gestul ei, a fost instalată la masa principală (în timp ce eu am stat, ca de obicei, la cea „a evreilor").

Pe 26 octombrie, m-am prezentat pentru efectuarea electrocardiogramei de efort şi am înregistrat un eşec de proporţii. Mi s-a făcut o fotografie cu izotopi a inimii, care a dovedit în mod limpede că arterele coronare erau blocate. În jurnalul meu, în dreptul zilei respective, am notat că anul 1983 se dovedea de departe cel mai bun în privinţa veniturilor personale, dar, vai!, „nu mă aştept să-l închei în viaţă."

Viaţa însă mergea mai departe. După cum poate bănuiţi, chiar în acel moment de criză am plecat la Philadelphia pentru o prelegere. Pe de altă parte însă, am fost îndeajuns de precaut ca să alcătuiesc un nou testament pe 4 noiembrie.

Pe 14 noiembrie, m-am dus la Spitalul Universitar pentru o angiografie. S-a confirmat blocajul coronarian, care nu era totuşi atât de rău pentru a mă lipsi de ceea ce Peter Pasternack numea „opţiuni". Mi se putea face o operaţie de by-pass, sau puteam alege să trăiesc cu nitroglicerină, cu şanse de a duce chiar o viaţă normală fără să fiu operat, dar rămânând, mai mult sau mai puţin, un „invalid cardiac".

— Peter, l-am întrebat, care sunt şansele de a muri pe masa de operaţie?

— Cam unu la sută, mi-a răspuns el. Asta însă include toate cazurile: persoanele foarte bătrâne, cei operaţi în regim de urgenţă şi cei cu inima în stare gravă. În cazul tău, şansele de supravieţuire se îmbunătăţesc considerabil.

— Şi care apreciezi că ar fi şansele de a muri în următorul an, dacă nu mă operez?

— Aş zice cam cincisprezece la sută.

— Bine, am decis, atunci mă operez!

În consecință, Peter mi-a programat o consultație la un chirurg.

(În acel moment, ar fi trebuit să încep un nou roman, dar am refuzat s-o fac până nu știam în mod sigur că aveam să trăiesc suficient ca să-l pot termina. Pe cât posibil, *nu* doream să las în urmă o carte neterminată, așa cum făcuse Charles Dickens. De aceea a existat o pauză de un an înainte de publicarea romanului *Roboții și Imperiul*. Totuși, în lunile acelea n-am trândăvit. Am lucrat cu disperare la revizuirea *Călăuzei în lumea științei*, dorind să termin ediția a patra înainte de a muri.)

Pe 29 noiembrie, m-am prezentat la Steven Colvin, un tânăr slab și hiperactiv, devotat în totalitate muncii lui și, probabil, cel mai bun în chirurgia pe cord deschis din lume.

Peter îmi spusese toate acestea, adăugând apoi, ca o dovadă a calităților lui Colvin, faptul că o operase pe propria-i mamă cu un an în urmă. Am căzut câteva clipe pe gânduri, iar în final am pus o întrebare destinată să lămurească un aspect esențial.

— Îți iubești mama, Peter?

— Foarte mult, mi-a răspuns el cu atâta sinceritate încât am simțit că-mi puteam încredința soarta în mâinile lui Colvin.

După ce m-a consultat, chirurgul m-a întrebat dacă voiam să aștept pentru operație până după sărbătorile de iarnă.

Nu aveam absolut nici un motiv să mai aștept; dimpotrivă, doream să particip la banchetul anual al lui Baker Street Irregulars, ce se ținea pe 6 ianuarie. Pregăteam un cântecel care urma să fie intonat pe o melodie la modă și voiam cu disperare să-l prezint.

Nu intenționam însă să risc nimic, de aceea i-am spus: „Nu, domnule doctor, vreau să fiu operat cât mai repede cu putință".

În felul acesta am fost programat pentru data de 14 decembrie 1983.

Am terminat cântecul, l-am înregistrat pe o casetă și i-am spus lui Janet să-l trimită la BSI dacă eu nu puteam participa. Spectrul apropiatei operații n-a înveselit prea mult a zecea aniversare a căsătoriei noastre, sărbătorită după discuția cu Colvin.

Ca un făcut, pentru a spori și mai mult atmosfera apăsătoare, Sally Greenberg, iubita soție a lui Marty, fusese și ea internată. Avea cancer la rinichi și se găsea într-o stare mult mai gravă decât mine.

Cu câteva zile înaintea operației, am uitat de starea în care mă aflam și, fiindcă aveam probleme în găsirea unui taxi, am alergat după unul care oprise la semafor. Intenționam să-l iau înainte de a fi „înhățat" de altcineva sau de a se îndepărta.

Afluxul de adrenalină m-a ținut în mișcare, dar după ce am suit în taxi, am anunțat destinația și m-am lăsat pe spate, el a încetat și inima, incapabilă să obţină oxigenul necesar, a urlat din răsputeri. Am suferit cea mai teribilă criză de anghină pectorală încercată vreodată; încleştându-mi mâinile pe piept şi horcăind pentru a-mi trage răsuflarea, am conchis că până aici îmi fusese. Urma să sufăr un al doilea infarct, care m-ar fi omorât.

M-am gândit că, ajungând la Doubleday, şoferul avea să găsească un mort pe bancheta din spate. Nedorind să treacă prin toată birocraţia anunţării decesului meu (cel puţin aşa îmi imaginam eu lucrurile), urma să meargă mai departe şi să mă azvârle în East River... lăsând-o pe Janet să înnebunească de griji din cauza dispariţiei mele.

Mi-am căutat notesul, pentru a-mi scrie pe el numele şi adresa cu litere de o şchioapă, însoţite de rugămintea de a-i telefona lui Janet, dar chiar atunci am simţit durerea cedând, iar când am ajuns la Doubleday mă simţeam normal. Desigur, eram profund zguduit.

Ceea ce Stan îmi spusese cu unsprezece ani înainte, cu ocazia operaţiei de tiroidă, era perfect adevărat. Când ai dureri, nu te mai temi de bisturiu. După experienţa prin care trecusem, aşteptam by-pass-ul cu nerăbdare.

M-am internat pe 12 decembrie 1983, într-o zi de luni. În spital, anestezistul mi-a explicat în ce anume consta operaţia. Eu am întrebat cum se realiza by-pass-ul, pentru că în aortă trebuia desigur făcută o gaură şi aş fi murit pierzând tot sângele.

— Bineînţeles, a încuviinţat el, o să vă oprim inima.

M-am înverzit la faţă.

— Asta înseamnă că voi mai trăi vreo cinci minute.

— Nu, nu. Veţi fi conectat la un aparat inimă-plămân, care va menţine circulaţia sângelui şi respiraţia.

— Şi dacă se opreşte curentul?

— Avem un generator de rezervă.

— Dar dacă inima mea nu reîncepe să bată?

— Dimpotrivă, va *insista* să bată. Dificultatea va fi s-o oprim înainte de a fi pregătiţi.

Am căzut pe gânduri şi am cerut să-l văd pe Paul Esserman.

— Paul, mi-a fost ruşine să-i spun asta anestezistului pentru că ar fi crezut că sunt nebun, dar tu mă vei înţelege. Uite ce este, trebuie să am foarte mult oxigen pentru creier. Nu-mi pot permite un aflux insuficient care să mi-l afecteze cât de puţin. Nu-mi pasă ce se întâmplă cu trupul meu, în anumite limite rezonabile, însă creierul nu trebuie să păţească absolut nimic. Trebuie să le explici tuturor celor implicaţi în operaţie că am un creier neobişnuit, care *e necesar* să fie protejat.

— Înţeleg, Isaac, a încuviinţat el, şi-ţi promit că o să-i fac şi pe ei să priceapă. După aceea, te voi testa personal.

(Peste câţiva ani, *Times* a publicat un articol ce afirma că în urma investigaţiilor se constatase că una din cinci persoane care fuseseră conectate la un asemenea aparat suferise afecţiuni cerebrale, nu neapărat foarte grave. Paul şi Peter şi-au amintit amândoi de insistenţele mele în privinţa abundenţei de oxigen şi au admis că avusesem perfectă dreptate când le cerusem să procedeze aşa. Din fericire, n-am suferit nici un fel de afecţiuni cerebrale – un lucru de care pot fi sigur, fiindcă mi-am continuat netulburat scrisul.)

În după-amiaza zilei de paisprezece, am fost dus la liftul ce urma să mă transporte spre sala de operaţie şi ultimele mele cuvinte adresate lui Janet au fost: „Nu uita, dacă mi se întâmplă ceva, am un avans de 75.000 de dolari pentru un nou roman, pe care trebuie să-i restitui la Doubleday."

(După ce s-a terminat totul, le-am povestit celor de la Doubleday episodul, pentru a-i impresiona cu faptul că nu intenţionam să le iau banii pentru o carte pe care n-o puteam realiza. Iar ei mi-au replicat, aşa cum ar fi trebuit să ghicesc, cu vechiul refren: „Termină cu prostiile, Isaac! N-am fi acceptat banii".)

Fusesem îndopat cu sedative şi nu-mi mai amintesc absolut nimic din cele întâmplate după ce am intrat în lift. Ulterior, mi s-a spus că nu le-am permis să înceapă operaţia până n-am cântat un cântecel.

— Un cântecel? am întrebat surprins. Ce cântecel?

— Nu ştiu, mi-a mărturisit informatorul meu. Ceva despre Sherlock Holmes.

Evident, parodia pentru BSI continuase să mă obsedeze. Mai mult chiar, în seara dinaintea operaţiei, îmi permisesem să visez cu ochii deschişi, imaginându-mi că murisem pe masa chirurgicală şi că Janet, îndoliată, mersese la BSI pentru a le da caseta.

„Răposatul meu soţ", ar fi spus ea, cu glasul înecat în lacrimi, „gândindu-se până în ultima clipă la BSI, m-a rugat să vă aduc asta..."

Iar ei ar fi ascultat caseta, care se deschidea cu versurile:

> „Iubite Sherlock Holmes, fanii tăi din BSI
> S-au adunat să te cinstească azi, cântând.
> În inimile lor tu străluceşti ca stele mii
> Şi precum stelele, nu vei păli nicicând."

După ce cântecul ar fi luat sfârşit, ştiam că toţi ar fi fost înlăcrimaţi şi s-ar fi sculat în picioare şi ar fi început să aplaude, ţinând-o tot aşa vreme de vreo douăzeci de minute. În vis, eu ascultasem toate cele douăzeci de minute de aplauze şi ochii mi se umpluseră cu lacrimi de fericire.

Apoi am fost operat, iar următorul lucru pe care mi-l amintesc este că am deschis ochii şi mi-am dat seama că eram la reanimare. Supravieţuisem. Primul meu gând a fost că n-aveam să aud genul de aplauze care ar fi răsunat dacă aş fi murit.

„Oh... (cenzură)!", am exclamat dezamăgit.

Am considerat mereu acest moment drept dovada finală a faptului că, în esenţă, eram un cabotin... regretam că supravieţuisem, întrucât asta însemna că nu mai beneficiam de aplauzele visate.

Ulterior, Paul mi-a spus că, după operaţie, stătuse lângă mine până îmi revenisem şi-l recunoscusem. Eu nu mai ţin minte acest episod, fiindcă pentru o vreme am fost ameţit şi nu-mi amintesc decât cele întâmplate după ce mi-am recăpătat pe deplin cunoştinţa.

Se pare că, într-un moment de semiconştienţă, am rostit:

— Salut, Paul.

Îngrijorat, Paul s-a aplecat deasupra mea, dornic să-mi testeze capacitatea cerebrală.

— Inventează un limerick, Isaac, mi-a spus.

M-am uitat chiorâş la el, apoi am murmurat fără vlagă:

A fost odată un doctor bătrânel,
Cu un penis mititel...

La care, Paul a intervenit cu răceală:

— Ajunge, Isaac. N-ai păţit nimic.

Ceva mai târziu, în aceeaşi zi, o infirmieră amabilă mi-a adus un exemplar din *Times* şi l-am citit întins în pat. Gândindu-mă că nu fusesem prea sigur că aveam să mai apuc ziua de 15 decembrie 1983, faptul că citeam ziarul din chiar data respectivă mă umplea de încântare. *Trăiam*!

Un medic a trecut pe acolo, s-a holbat la mine şi a întrebat:

— Ce faceţi?

Am ridicat privirea surprins:

— Citesc ziarul.

— La reanimare?

— De ce nu? Cititul nu-mi împiedică refacerea.

S-a îndepărtat, clătinând din cap. Se pare că în salonul de reanimare pacienţii au voie doar să zacă într-o nemişcare similară comei.

Colvin a venit să mă vadă şi i-am spus:

— Domnule doctor, Paul Esserman mi-a zis că operaţia a fost un succes.

— Un succes? a replicat el dispreţuitor. A fost *perfectă*.

După cum am aflat ulterior, una dintre arterele mele toracice s-a dovedit a fi în stare excelentă şi a fost utilizată pentru by-pass-ul celei mai mari artere coronare. Pentru celelalte două s-a întrebuinţat o venă din piciorul stâng.

Artera suportă mai multe decât vena, de aceea șuntarea principalei artere coronare tot cu o bucată de arteră a reprezentat un lucru bun.

Dintr-un punct de vedere, acela n-a fost decât începutul. A trebuit să rămân în spital încă două săptămâni, ca să-mi continuu convalescența. Pot spune că merită să ai bani. Infirmierele din spital, suprasolicitate, nu aveau timp să-mi acorde îngrijirea necesară, așa încât Janet a angajat pur și simplu trei infirmiere particulare care trebuiau să stea lângă mine, zi și noapte, în schimburi de câte opt ore.

Toate, sunt nevoit s-o recunosc, erau superbe.

Zile întregi, n-am avut voie să consum decât lichide, deoarece medicii așteptau să-mi dispară excesul de albumină din urină. (Aparatul inimă-plămân artificial este destul de dur cu rinichii, iar ai mei n-au mai avut după aceea eficiența de sută la sută – deși mi-am dat seama de asta mult mai târziu. Nimeni nu s-a deranjat să mi-o spună. Cu toate acestea, nu mă pot plânge. Starea rinichilor nu amenință în mod imediat viața, spre deosebire de starea arterelor coronare care a fost soluționată prin operație.)

Prin urmare, m-am hrănit doar cu supe și creme, până am ajuns să le urăsc. Când, în cele din urmă, albumina a coborât la un nivel acceptabil, infirmiera (o fată foarte drăguță, care își asigura existența în acest mod, până reușea să dea lovitura în lumea spectacolelor) mi-a adus un sandviș cu piept de pui. În mod obișnuit, aș fi scuipat pe asemenea mâncare, dar acum m-am năpustit asupra ei precum lupul asupra unui mielușel, am înfulecat-o cu lăcomie, apoi m-am lăsat pe spate cu un suspin de mulțumire și i-am spus fetei: „Transmite complimentele mele bucătarului-șef."

Am părăsit spitalul pe 31 decembrie 1983 și am admirat artificiile de revelion de la fereastra apartamentului nostru. Mai mult chiar, pe 2 ianuarie am fost capabil să mă târăsc până la „Shun Lee" (excelentul restaurant chinezesc din apropierea casei), ca să-mi sărbătoresc a șaizeci și patra aniversare în mod tradițional cu familia del Rey, plus Robyn, drept bonificație.

Se apropia însă 6 ianuarie și îl sâcâiam pe Peter Pasternack să-mi permită să particip la banchetul Baker Street Irregulars. În cele din urmă, el a cedat spunând: „*Numai* dacă temperatura este peste zero grade și *numai* dacă nu sunt precipitații."

Părea cu totul improbabil, pentru că avusesem parte de una dintre cele mai aspre luni decembrie consemnate vreodată. Zeița Fortuna mi-a surâs însă. În seara de 6 ianuarie 1984, temperatura a crescut la aproape cinci grade și, deși era înnorat, nu ploua. Ne-am urcat într-un taxi, i-am spus șoferului că-i dublăm bacșișul dacă merge încet (nu mă găseam în stare să sufăr nici cel mai mic șoc), și am sosit la banchet după începerea acestuia.

Toţi s-au îngrămădit în jurul meu pentru a-mi spune ce bine arătam (o dovadă sigură a faptului că arătam groaznic) şi mi-am cântat compoziţia, destul de răguşit, fiindcă pe masa de operaţie avusesem un tub băgat pe trahee, vreme de şase ore. Am fost aplaudat, dar numai pentru două minute, nu douăzeci. Faptul că eşti viu prezintă şi unele dezavantaje.

Pentru mine, important era să stau în casă şi să mă odihnesc; totuşi, spre uşurarea mea, s-a dovedit că răspunsurile la scrisorile ce se adunaseră şi scrierea cărţilor nu erau considerate munci extenuante. (Cel puţin, nu din punct de vedere fizic.)

Asta a însemnat o veste mare, deoarece mă internasem în spital înainte de a termina revizuirea ultimului capitol din *Călăuză în lumea ştiinţei*. Am izbutit să-mi isprăvesc treaba, l-am adus personal la Basic Books (care acum făcea parte din conglomeratul Harper & Row) pe 17 ianuarie 1984, şi i-am ascultat pe toţi cei de acolo spunându-mi ce bine arătam. A patra ediţie a *Călăuzei în lumea ştiinţei realizată de Asimov* a fost publicată ceva mai târziu, în acelaşi an.

Rămăsesem cu două neplăceri de ordin fizic. Continuam să fiu răguşit, şi după o vreme am suspectat un cancer la gât. I-am spus lui Janet: „Dacă am reuşit să supravieţuiesc unui triplu by-pass, doar ca să mă aleg cu un cancer al gâtului, o să mă enervez al naibii de tare.“

Pe 25 ianuarie, ne-am dus la otorinolaringologul meu, Noel Cohen, care mi-a examinat corzile vocale şi mi-a zis:

— Sunt uşor inflamate de la intubaţie. Cânţi? Ţipi? Vorbeşti?

— Da, da şi da, am aprobat.

— Atunci, a concluzionat el, în următoarele două săptămâni, şopteşte.

Au fost două săptămâni grele... dar răguşeala mi-a dispărut.

În plus, degetul mic de la mâna stângă nu mai răspundea comenzilor. Paul Esserman mi-a explicat că putea fi vorba de o afecţiune locală a nervului, provocată de operaţie, şi că trebuia pur şi simplu să aştept să se vindece.

— Cât de mult? l-am întrebat indignat.

— Este greu de spus, dar trebuie să ai răbdare. (Medicii au *foarte* multă răbdare cu problemele pacienţilor lor.)

Situaţia nu s-a ameliorat vreme de două luni şi jumătate. Poate că pare ceva neînsemnat - ce importanţă are degetul mic? -, dar îmi crea probleme atât la maşina de scris, cât şi la procesorul de texte, şi au existat momente când m-am adresat cu disperare Universului: „Ia înapoi by-pass-ul şi dă-mi degetul mic!“.

În final, s-a vindecat, iar la mijlocul lui martie ambele mâini îmi erau normale şi puteam dactilografia la fel de bine ca înainte... ba scăpasem şi de anghină. (Bietul tata! Pe vremea lui nu existau asemenea operaţii.)

148. Azazel

În anii '80, am iniţiat un alt ciclu de povestiri, complet diferit de tot ceea ce scrisesem până atunci. Iată cum s-au petrecut lucrurile...

La începutul lui 1980, începusem să scriu povestirile poliţiste pentru *Gallery*, dar chiar prima dintre ele nu implica o crimă (rareori textele mele poliţiste sunt construite în jurul unor crime). Era mai degrabă o povestire fantastică despre o răzbunare.

Eroul meu se răzbuna pe un individ extrem de bogat, cu ajutorul unui drăcuşor de numai doi centimetri înălţime, capabil de mici acte supranaturale. Drăcuşorul înlăturase câteva bucăţele de vopsea de pe tablourile foarte valoroase pe care le deţinea bogătaşul. Bucăţelele de vopsea erau exact acelea care formau semnăturile lui Picasso* şi ale altor pictori, astfel încât tablourile rămăseseră fără nici o valoare.

Gallery a publicat povestirea, pe care o intitulasem „Răzbunarea" („Getting Even"), în numărul din august 1980. Mie îmi plăcuse atât de mult, încât am început o a doua povestire folosind acelaşi drăcuşor, dar redactorul-şef, Eric Protter, s-a împotrivit. O povestire cu demoni, de acord, însă nu mai multe! Ca atare, am abandonat textul, încercat de regrete.

Apoi, după ce-l lăsasem să zacă aproape un an prin sertare, mi-am dat brusc seama că l-aş fi putut vinde altundeva. I-am cerut permisiunea lui Protter, care n-a avut nimic împotrivă, punându-mi însă condiţia de a introduce câteva modificări minore, ca să nu pară că ar face parte din ciclul de la *Gallery*.

Am inventat imediat altă situaţie. Existau numai două personaje: un narator, al cărui nume nu apărea nicăieri (şi care în mod evident eram chiar eu), şi un trântor, pe nume George, care mă tapa regulat de câte un prânz, în decursul căruia îmi relata o istorie fantastică despre drăcuşorul pe care-l putea invoca. Drăcuşorul se numea Azazel* (un nume biblic).

Am trimis povestirea la *F&SF* şi ea a apărut în numărul din aprilie 1982, sub titlul „Noaptea muzicii" („One Night of Song").

Am scris după aceea şi alte texte ce făceau parte din acelaşi ciclu, care au căpătat un anume tipic. În fiecare povestire, George încearcă să-şi ajute un prieten folosindu-se de puterile lui Azazel, şi în fiecare povestire ajutorul atrage după sine alte necazuri. Evident, cititorul ar trebui să ghicească ce anume va merge rău, înainte să-i destăinui eu, din acest punct de vedere existând o similitudine cu povestirile poliţiste.

În plus, textele au în mod deliberat un stil prolix, fiind caracterizate printr-o atmosferă generală de farsă. Lucrurile cele mai ridicole sunt relatate cu o seriozitate absolută; astfel am ocazia de a satiriza multe dintre aspectele societății, care, în concepția mea, merită să fie satirizate. Iar majoritatea textelor sunt *amuzante* – cel puțin, după gustul meu.

După ce am publicat două povestiri cu Azazel în *F&SF*, Shawna McCarthy, care ajunsese redactor-șef la *IASFM*, a protestat. Mi-a spus că s-ar fi cuvenit ca textele să apară în revista mea.

— Shawna, i-am explicat, sunt povestiri de natură fantastică, în care apare un drăcușor. *F&SF* publică asemenea literatură, dar nu și *IASFM*.

— În cazul ăsta, mi-a replicat ea, fă ca drăcușorul să fie un extraterestru și conferă-i niște puteri explicabile științific, nu supranaturale.

Așa am procedat. Povestirea „Învingătorului" („To the Victor") a apărut în *IASFM* din iulie 1982, și după aceea toate textele mele cu Azazel au fost publicate în același loc.

Ocazional, primesc scrisori de la diverși cititori care obiectează că povestirile respective sunt frivole, superficiale sau nesemnificative, dar nu le bag în seamă, deși am întotdeauna grijă ca unele dintre ele să fie publicate în revistă. Părerea mea este că *IASFM*, sub conducerea lui Shawna McCarthy și apoi a lui Gardner Dozois, este o revistă foarte serioasă, publicând povestiri de o înaltă calitate literară, care adesea necesită o concentrare considerabilă pentru a fi apreciate cum se cuvine. Ca atare, consider că un text ocazional cu Azazel, care nu necesită o atenție deosebită, ci se lecturează cu ușurință, reprezintă un binevenit moment de destindere.

Evident, există și persoane care susțin că eu „comit" aceste povestiri tocmai pentru că scrierea lor este floare la ureche, dovedindu-mi astfel lenea. Cei care își imaginează că un text ușor de lecturat este și ușor de scris ar trebui să fie amendați. Îți trebuie destulă tehnică pentru a fi capabil să scrii simplu – dacă ar fi atât de ușor să se scrie povestiri amuzante de succes, atunci acestea ar abunda pe piață.

După ce am publicat șaptesprezece povestiri cu Azazel, m-am gândit că ar fi fost timpul să le adun într-un volum. Am prezentat această propunere celor de la Doubleday, unde Jennifer Brehl o înlocuise pe Kate Medina, ea fiind acum redactorul meu de carte. Lui Jennifer nu-i convenea faptul că Azazel era un extraterestru – i-ar fi plăcut să fie drăcușor. I-am spus că așa fusese inițial, dar *IASFM* mă obligase să-l transform. „Revino la ideea inițială!", mi-a zis Jennifer. „Vrem să putem afirma că aceasta este prima ta carte de povestiri fantastice."

Am sesizat valoarea respectivei sugestii și am făcut așa cum îmi ceruse. Am adăugat și o povestire preliminară, în care descriam cum se cunoscuseră naratorul și George. Cartea, având titlul Azazel și subtitlul *Povestiri fantastice (Fantasy Stories)*, a fost publicată în 1988. De atunci, am mai scris alte opt texte cu Azazel și, dacă voi trăi îndeajuns, bănuiesc că voi publica a doua culegere.

149. Călătorie fantastică II

Succesul de care s-a bucurat filmul *Călătorie fantastică* vreme îndelungată (el se difuza din când în când la televiziune) și novelizarea realizată de mine i-a determinat pe niște indivizi să se gândească la o urmare. Ei au cumpărat copyright-ul pentru numele filmului (dar nu și pentru personaje), intenționând ca eu să scriu *Călătorie fantastică II,* după care urmau să toarne un film.

La agenția literară William Morris, care se ocupa de problema respectivă, se discuta întruna în legătură cu faptul că exista posibilitatea unui best-seller extraordinar. Deoarece nu sunt complet imun la o asemenea perspectivă, am fost ispitit. Mă interesa și ideea în sine, fiindcă nu fusesem niciodată mulțumit de *Călătorie fantastică,* întrucât îl scrisesem pe baza unui scenariu și nu reprezenta cu adevărat produsul imaginației mele. Apreciam că dacă mi-aș fi urmat ideile, aș fi putut realiza o carte mult mai bună pe tema unui vehicul miniaturizat introdus în fluxul sanguin omenesc.

Mi s-a oferit o propunere de intrigă complet inutilizabilă. Implica *două* vehicule în fluxul sanguin, unul american și celălalt rusesc, ceea ce atrăgea după sine ceva similar unei versiuni submicroscopice a celui de-al treilea război mondial. Nu puteam în nici un caz să scriu așa ceva și știam că nimeni n-ar fi reușit să mă convingă s-o fac. Dacă se dorea într-adevăr să fiu autorul romanului, aveam să solicit un control complet asupra conținutului, iar dacă mi se refuza, intenționam să abandonez proiectul.

După aceea, analizând situația la rece, am început să mă întreb dacă se intenționa cu adevărat să se toarne un film, iar în cazul în care, totuși, se realiza, se punea problema dacă aveam să văd vreun bănuț din câștigurile aduse. (Hollywood-ul este celebru pentru „contabilitatea creatoare“. Producătorii pot câștiga foarte multe milioane de pe urma unei pelicule, dar din acești bani sunt plătiți actorii și regizorii, iar ceea ce rămâne, „profitul net“, din care scenariștii capătă un anumit procent, se dovedește de obicei a fi o „pierdere netă“.)

În consecință, am înlăturat propunerea de subiect ce mi se oferise și am declarat că voiam să scriu cartea fără să utilizez nici una dintre sugestiile primite, iar romanul trebuia să apară la Doubleday. Dacă urma să se ajungă la o licitație (așa cum indivizii în cauză au insistat, subliniind că în felul acela se puteau câștiga peste un milion de dolari), atunci Doubleday avea să participe în mod legal. La urma urmelor, eram convins că editura nu ar fi admis să lase cartea să-i scape și ar fi oferit prețul cel mai mare.

Lucrurile nu s-au petrecut însă deloc așa. Agentul literar mi-a telefonat să mă anunțe că suma cea mai mare fusese oferită de editura New American Library. Am rămas uluit și i-am spus:

— Bine, atunci va trebui să obţin acceptul lui Doubleday, pentru a publica romanul în altă parte.

— Aveţi contract să scrieţi exclusiv pentru ei? m-a întrebat el.

— Câtuşi de puţin, i-am răspuns. Este o chestiune de onoare şi etică. (Nu mă aşteptam ca un agent să înţeleagă o asemenea declaraţie, însă nici nu intenţionam să intru în detalii.)

Ceea ce nu cunoşteam pe atunci era faptul că Doubleday traversa o perioadă dificilă din cauza unor pierderi financiare. Pe lângă asta (ceea ce efectiv îi făcea pe redactori să nu se concentreze asupra muncii lor), redactorul meu de carte, Kate Medina, gravidă fiind, avea o sarcină dificilă, prima din viaţa ei şi la o vârstă destul de înaintată, şi zăcea acasă în pat. De asemenea, şi asistenta ei era în concediu de boală. Nu exista nimeni cu care aş fi putut discuta despre *Călătorie fantastică II* şi care ar fi fost în stare să priceapă situaţia. În cele din urmă, pe 11 septembrie, am izbutit să găsesc un redactor de încredere, Lisa Drew. Am întrebat-o dacă credea că puteam scrie romanul pentru New American Library. Luată prin surprindere, ea mi-a răspuns că trebuia mai întâi să discute cu conducerea.

A doua zi, Lisa mi-a telefonat şi m-a anunţat că directorii nu erau de acord. (Pe 18 septembrie, însă, ea a părăsit editura, fiind urmată, spre profunda mea consternare, de mare parte din personalul redacţional.)

Oricum, am fost invitat să mă întâlnesc cu Sam Vaughan şi cu Henry Reath, ambii directori în departamentul producţie.

Ei mi-au comunicat că Doubleday nu dorea să scriu science-fiction pentru alte edituri. Derutat, le-am explicat că agentul îmi spusese că editura avusese ocazia să liciteze, dar că suma oferită fusese mică, iar ei au clătinat din cap şi au spus că nu era adevărat – Doubleday nu fusese invitată la licitaţie.

Total nedumerit, am revenit la agent, cerându-i socoteală. Acesta mi-a precizat că invitase la licitaţie editura Dell Books, specializată în publicarea de cărţi broşate, care făcea parte din grupul editorial Doubleday.

Am protestat energic. I-am atras atenţia că atunci când cerusem ca Doubleday să participe la licitaţie, nu mă referisem la Dell, ci la *Doubleday*. Agentul a susţinut că din punctul de vedere al corporaţiei era acelaşi lucru, însă Sam Vaughan şi Henry Reath repetau că ei nu avuseseră habar de acţiunile celor de la Dell.

Interminabilele conversaţii telefonice pe această temă m-au derutat din ce în ce mai mult. În final, am decis că nu-mi păsa de dedesubturile afacerii. Nu intenţionam să încerc să descâlcesc spusele şi faptele; aveam să fiu cât mai corect.

Doubleday era editura cărţilor mele de science-fiction. Reprezentanţii ei lucrau cu mine de treizeci şi patru de ani, timp în care îmi publicaseră nouăzeci de cărţi, inclusiv două best-seller-uri, şi nu doream să-i trag pe sfoară. De aceea, pe 27 septembrie 1984, i-am comunicat agentului că n-aveam să scriu *Călătorie fantastică II*.

Pe 1 octombrie, agentul şi cei pe care-i reprezenta m-au ameninţat cu acţionarea în judecată pentru nerespectarea contractului. Le-am răspuns, declarând că precizasem clar în scris că acceptam doar cu condiţia ca Doubleday să participe în mod legal la licitaţie, iar clauza respectivă nu fusese respectată.

Simţeam totuşi că aveam să fiu dat în judecată, iar procesul, chiar în ipoteza că eu l-aş fi câştigat, m-ar fi costat o avere, atât în privinţa onorariilor avocatului, cât şi a timpului pierdut şi a consumului nervos. De aceea, m-am dus din nou la Doubleday, pe 5 octombrie (cu ocazia aceea, Henry Reath a clătinat din cap şi mi-a spus: „Isaac, ai nevoie de un consilier“, aflând că nici măcar nu citisem contractul). Am întrebat ce se putea face şi Henry a spus că Doubleday urma să acţioneze în calitate de consilier al meu, iar avocaţii lor aveau să rezolve totul pe cheltuiala editurii. (În opinia mea, loialitatea atrage după sine loialitate.)

Nu ştiu cum anume a procedat Doubleday, dar posibilitatea procesului a dispărut şi *Călătorie fantastică II* a rămas în aer, spre imensa mea uşurare.

M-am întors la *Roboţii şi Imperiul*, la care lucram când se declanşase disputa – romanul a apărut în 1985. După aceea, am început să scriu *Fundaţia şi Pământul*. Apoi, spre totala mea surprindere, *Călătorie fantastică II* a reînviat. Lucrurile s-au petrecut cam aşa...

După ce refuzasem să scriu cartea, indivizii din lumea filmului au apelat la Philip Farmer*, un excelent scriitor de science-fiction; ba chiar, dacă mi-aţi cere părerea, aş spune că este unul mult mai iscusit decât mine.

Romanul pe care l-a trimis Farmer nu a plăcut nici producătorilor şi nici lui New American Library. Cineaştii l-au contactat atunci pe Scott Meredith – poate cel mai celebru agent literar din lume, pe care-l cunoscusem bine pe când eu aveam douăzeci de ani, iar el şaptesprezece –, rugându-l să mă convingă să scriu romanul. Dacă mi-ar fi cerut-o alt individ, l-aş fi refuzat sec, însă un vechi prieten este ceva cu totul special, de aceea am tras de timp şi am cerut să văd manuscrisul lui Phil, ca să ştiu ce să *nu* fac.

Scott mi-a trimis un exemplar şi l-am citit. Nu reprezenta genul de science-fiction pe care l-aş fi scris eu, sau pe care aş fi fost capabil să-l realizez, însă mi se părea excelent. Mai mult decât atât, respecta strict propunerea ce-mi fusese avansată iniţial. Era al treilea război mondial în fluxul sanguin, totul plin de acţiune şi suspans.

I-am sunat pe cei din subordinea lui Scott Meredith şi le-am spus că tipii cu filmul erau nebuni de legat. Ceruseră un anumit tip de roman, iar Farmer le oferise exact ceea ce doriseră. Nu găsisem nici o eroare. De ce nu acceptau manuscrisul, de ce nu găseau pe cineva care să-l publice şi după aceea să-l ecranizeze?

Nu, nu, nu, nu. Nici nu voiau să audă aşa ceva. Doreau ca eu să scriu cartea. Atunci le-am pus o serie de condiţii, fiind sigur că aveau să le refuze.

1. Trebuiau să-i plătească lui Phil Farmer cartea pe care o scrisese, fiindcă în nici un caz nu acceptam ca un tovarăş de breaslă să sufere de pe urma mea.

2. Trebuiau să înţeleagă că romanul meu avea să difere complet, în privinţa intrigii, de ceea ce scrisese Phil (pentru ca el să-şi poată vinde manuscrisul în altă parte, dacă dorea) şi n-avea să semene deloc cu propunerea iniţială.

3. Ediţia cartonată urma să fie publicată de Doubleday.

Între timp, Doubleday se modificase complet. Betty Prashker, Kate Medina, Sam Vaughan şi Henry Reath plecaseră, iar în locul lui Henry Reath venise Dick Malina, pe care nu-l întâlnisem niciodată. Pe 27 ianuarie 1986, Scott Meredith şi Dick Malina au pus la punct toate detaliile şi New American Library a fost convinsă să renunţe la carte.

Trebuia aşadar să trec la treabă, aşa că am început să scriu pe 1 februarie 1986. Existau similitudini cu *Călătorie fantastică*, dar noul roman era mai lung, mai ştiinţific, cu caracterizări mai bune, cu mai multe detalii; în opinia mea, era mult mai bun decât celălalt, din toate punctele de vedere. Am fost foarte încântat de el şi Doubleday l-a publicat în 1987. (Până la apariţia lui, Dick Malina a plecat de la editură, fiind înlocuit cu Nancy Evans... totuşi, nici una dintre aceste schimbări repetate nu mi-a afectat scrisul ori relaţia cu Doubleday ca entitate.)

Am senzaţia că, de fapt, *Călătorie fantastică II* n-a înregistrat succesul pe care l-ar fi putut avea, deoarece imaginasem un viitor în care Uniunea Sovietică şi Statele Unite se aflau în relaţii de prietenie prudentă. Subiectul nu se referea la aventurile unor submarine rivale prin fluxul sanguin, ci ale unui *singur* submarin, în care protagonistul american coopera (nu pe de-a întregul de bunăvoie) cu cei patru membri sovietici ai echipajului.

Cred că romanul ar fi fost receptat mult mai bine dacă ar fi relatat povestea simplă a învingerii sovieticilor şi dacă răii comunişti ar fi fost măcelăriţi, numai că eu nu sunt foarte priceput la cărţi de comando.

Evident, după trei ani, când războiul rece a luat sfârşit, iar Uniunea Sovietică şi Statele Unite păreau să facă eforturi pentru a pune bazele unor relaţii mai strânse, eu am râs mânzeşte. În Statele Unite, toată lumea se întreba: „Cine s-ar fi gândit la asta?“

Ei bine, eu mă gândisem, iar din acest punct de vedere *Călătorie fantastică II* anticipase mersul lucrurilor. Totuşi, romanul n-a fost ecranizat niciodată. Producătorii ar fi trebuit să-mi asculte sfatul şi să fi folosit cartea lui Phil Farmer.

150. Limuzinele

În perioada tinereţii mele, când locuisem în New York, mijloacele de transport preferate erau metroul şi autobuzele. Biletul costa doar cinci cenţi. Deşi mult mai confortabile, taxiurile îmi depăşeau posibilităţile financiare.

Atunci când am revenit în New York, la o vârstă mijlocie, am utilizat taxiurile drept mijloc preferat de transport. Nu era vorba numai de confort. Sporind preţul biletelor de metrou şi de autobuz de la cinci cenţi la (în cele din urmă)1,15 dolari, crescuseră în mod firesc şi proporţional murdăria şi pericolele cu care te confruntai în ele.

Următorul pas îl reprezentau limuzinele, totuşi am ezitat în a le folosi. Nu sunt un individ de genul celor care se plimbă în limuzine. Mă simt nelalocul meu când urc într-una. Ele reprezintă echivalentul fracului, în care de asemenea mă simt stingher.

Cu toate acestea, împrejurările m-au împins să devin o persoană care călătoreşte în limuzine, cel puţin ocazional. Pe măsură ce am devenit mai bătrân şi mai faimos, şi pe măsură ce şovăiala mea de a călători s-a accentuat, mi s-a oferit tot mai frecvent ocazia să fiu transportat cu limuzina, ca o tentaţie suplimentară. Este greu de refuzat aşa ceva, astfel că Janet şi cu mine ne-am obişnuit să urcăm într-o limuzină şi să fim purtaţi... câteodată pe distanţe foarte mari, o dată, chiar din New York până la Niagara. (Evident, întotdeauna solicităm un şofer nefumător.)

O singură dată, pe 4 noiembrie 1984, am avut probleme cu o limuzină. Fusesem dus în nordul statului (parcursesem aproximativ optzeci de kilometri), pentru a ţine o prelegere, care s-a bucurat de mare succes. După aceea, a urmat o recepţie, dar când am fost gata să plec spre casă, limuzina dispăruse. Organizatorul i-a sunat pe cei de la închirieri auto şi am auzit câteva vorbe dure la adresa şoferului care nu mă aşteptase.

Când limuzina a sosit, am urcat, iar şoferul a intrat în clădire şi (asta am aflat ulterior) a avut alt schimb de amabilităţi cu organizatorul. Eu am aşteptat răbdător timp de vreo zece minute, până a revenit şoferul; acesta era extrem de nervos întrucât (alt lucru aflat ulterior) nu fusese plătit în avans.

Se pare că individul s-a gândit pe îndelete ce să facă, deoarece, pe la jumătatea drumului spre casă, a oprit la un telefon public şi, scuzându-se, a coborât să-şi sune şeful. După ce s-a întors în limuzină, a pornit pe un drum care mi-a trezit imediat bănuielile.

— Ce faci? l-am întrebat.

— Vă duc înapoi, pentru că n-am fost plătit.

— Nu se poate! Trebuie să ajung acasă.

— Îmi pare rău. Şeful a spus ca mai întâi să fiu plătit.

— Cât anume?

— O sută cincizeci de dolari.

— Îi achit eu. Du-mă acasă!

— Şi dacă acasă n-o să mă plătiţi?

— Te plătesc *acum*, am exclamat exasperat, am scos banii şi i-am dat. În felul acesta, am ajuns acasă.

În cele din urmă, mi-am recuperat banii de la organizator, însă a fost un incident neplăcut. Pentru a fi cinstit, trebuie să spun că a fost singura dată, cel puţin în experienţa mea, când un şofer de limuzină nu s-a ridicat la înălţimea îndatoririlor profesionale, asigurând pasagerilor un serviciu de lux ca să spun aşa.

151. Umaniştii

Niciodată n-am acordat mare atenţie etichetei pe care o aplic pe credinţa mea. Consider că ştiinţa şi raţiunea reprezintă căi de înţelegere a Universului natural. Nu cred în existenţa unor entităţi „supranaturale“ ce nu pot fi atinse prin aceste modalităţi. În nici un caz nu cred în mitologiile societăţii noastre, în Rai şi Iad, în Dumnezeu şi îngeri, în Satana şi draci. M-am considerat un „ateu“, dar asta descrie ceea ce *nu* cred.

Treptat, însă, am devenit conştient că exista o mişcare, numită „umanism“, care folosea această denumire deoarece, s-o spun în modul cel mai simplu, Umaniştii apreciază că fiinţele omeneşti au determinat atât dezvoltarea civilizaţiei, cât şi maladiile ce o rod. Ei consideră că dacă maladiile vor putea fi vindecate, atunci numai omenirea va face acest lucru; totodată nu cred că supranaturalul poate influenţa aspectele pozitive sau negative din societate, maladiile ori vindecarea acestora.

Primisem o copie a „Manifestului Umanist“, cu decenii în urmă, în tinereţe. Citisem declaraţia principiilor Umanismului, constatasem că eram de acord cu ele şi o semnasem. În anii ’70, când mi s-a trimis o declaraţie actualizată, „Manifestul Umanist II“, am fost de acord şi cu ea şi am semnat-o. În felul acesta, am devenit un Umanist acceptat, în acest punct întâlnindu-mă din nou cu Janet, care a aderat la mişcare în mod absolut independent (şi ca rezultat al principiilor pe care şi le dezvoltase înainte de a mă cunoaşte).

De fapt, când ne-am hotărât asupra persoanei care trebuia să ne unească, l-am ales pe Edward Ericson de la Societatea Culturală Etică, tocmai fiindcă şi el semnase Manifestul Umanist în ambele rânduri. El şi-a întrerupt programul foarte încărcat pentru a ne căsători, doar datorită faptului că şi noi eram semnatari.

Desigur, umanismul meu nu se limitează numai la semnarea de declaraţii. Am scris zeci de articole în sprijinul raţiunii ştiinţifice şi am denunţat toate gunoaiele pseudoştiinţifice. Mai cu seamă, am adus argumente categorice împotriva acelor religii fundamentaliste ce sprijină un punct de vedere anormal în legătură cu primele capitole din Cartea Genezei. Articolele au apărut în diverse locuri, ba chiar şi în numărul din 14 iunie 1981 al revistei *New York Times Magazine*.

De asemenea, am scris un editorial în *Times*, în care m-am referit energic (şi cred că în mod corect) la opiniile unui astronom renumit care, într-o carte de-a sa, susţinea că teoria Big Bang-ului era oarecum anticipată de autorii biblici ai Genezei şi că astronomii ezitau în a accepta Big Bang-ul, deoarece nu voiau să sprijine opinia religioasă convenţională.

Am extins editorialul cu pricina la dimensiunile unei cărţi *Începuturile (In the Beginning)*, în care am examinat fiecare verset din primele unsprezece capitole ale Genezei, în mod cât mai metodic, detaşat şi obiectiv cu putinţă, comparând interpretarea lor literală cu consideraţiile moderne ale ştiinţei. Lucrarea a fost publicată de editura Crown în 1981.

Tot aici aş aminti, desigur, şi *Călăuza în lumea Bibliei*, scrisă dintr-un punct de vedere strict Umanist.

Toate acestea i-au îndemnat pe cei de la Asociaţia Umanistă Americană să mă aleagă în 1984 „Umanistul Anului". Pe 20 aprilie 1984, am plecat la Washington, pentru a primi diploma şi a ţine un discurs. Bineînţeles, grupul în faţa căruia am vorbit nu era mare, întrucât numărul Umaniştilor este mic; cel puţin, numărul acelora dintre noi care doresc să se identifice ca atare este mic. Bănuiesc că foarte mulţi occidentali sunt Umanişti în privinţa modului cum îşi duc vieţile, dar condiţionarea din copilărie şi presiunile sociale îi silesc să se încline în faţa religiei fără să le permită măcar să *recunoască* ceea ce fac.

Printre cei ce primiseră anterior titlul de „Umanist al Anului" i-aş aminti pe Margaret Sanger*, Leo Szilard*, Linus Pauling, Julian Huxley*, Herman J. Muller*, Hudson Hoagland*, Erich Fromm*, Benjamin Spock*, R. Buckminster Fuller*, B. F. Skinner*, Jonas E. Salk, Andrei Saharov*, Carl Sagan şi mulţi alţii de acelaşi calibru – ca atare, mă alăturam unei companii selecte.

Cu ocazia respectivă, am ţinut un discurs hazliu, referitor la genurile de scrisori pe care le primeam din partea persoanelor religioase, care pe de o parte se rugau pentru salvarea sufletului meu, iar pe de altă parte mă trimiteau în Iad. Discursul a cunoscut un succes imens, ba chiar exagerat, deoarece din cauza lui am fost solicitat să devin preşedintele Asociaţiei Umaniste Americane.

Am ezitat, explicând că eu nu călătoream şi aş fi fost incapabil să particip la întrunirile ce se desfăşurau în afara New York-ului; în plus, programul îmi era atât de încărcat încât nu puteam să duc o corespondenţă susţinută sau să mă angajez în disputele politice inevitabile în toate organizaţiile.

Am fost asigurat că nu urma să călătoresc ori să fac ceva ce nu doream. Aveam să contribui cu numele meu, cu articolele (pe care le scriam oricum) şi cu semnătura pe scrisorile cu ajutorul cărora se încerca strângerea de fonduri.

Chiar şi după ce am stabilit toate astea, m-am întrebat ce se putea întâmpla dacă deveneam o figură atât de cunoscută a Mişcării Umaniste. *IASFM* se găsea abia la început de drum şi deja câţiva cititori îşi anulaseră abonamentele „fiindcă Isaac Asimov este Umanist". Oare aveam să distrug revista cu desăvârşire dacă deveneam preşedinte al AUA?

După aceea, m-am gândit că editorialele mele publicate în revistă erau perfect sincere... aşadar, ce rău suplimentar ar mai fi putut aduce preşedinţia? În plus, nu doream să iau o decizie influenţată de laşitate. Ca atare, am acceptat oferta şi de atunci sunt preşedintele Asociaţiei Umaniste Americane.

Asociaţia şi-a respectat promisiunea. Nu sunt solicitat să călătoresc şi nici nu sunt implicat în procedurile organizatorice. Am semnat însă multe scrisori pentru strângerea de fonduri şi am continuat să-mi scriu articolele umaniste. Asociaţia este încântată, deoarece după ce am devenit preşedinte, numărul membrilor a sporit, iar lumea insistă să pună acest lucru pe seama mea.

152. Vârsta pensionării

Depăşisem cu bine a şaizecea aniversare, un reper pe care mă temusem că n-aveam să-l ating după preinfarctul din 1977. Apoi mă apropiasem de a şaizeci şi cincea aniversare, alt jalon pe care mă temusem că nu voi fi în stare să-l ating în luna agitată ce a precedat operaţia pe cord.

Acum ajunsesem acolo. Pe 2 ianuarie 1985, am împlinit şaizeci şi cinci de ani, etate considerată adesea drept limita oficială de „pensionare", un termen pe care-l detest din tot sufletul.

La şaizeci şi cinci de ani, eram *un om bătrân*.

Desigur, şaizeci şi cinci este vârsta tradiţională a pensionării în Statele Unite, dar asta numai dacă te obligă cineva. În calitate de liber profesionist, pot afirma că am mai mult noroc: este posibil ca lucrările mele să nu fie acceptate, însă nu pot fi concediat. Editorii pot refuza să-mi publice cărţile, totuşi nu mă pot împiedica să le scriu.

De aceea, am organizat „o petrecere de nepensionare" pentru mai mult de o sută de invitați, specificând „fără cadouri" și „fără țigări". O petrecere la care să nu se fumeze reprezenta cel mai frumos cadou pe care-l puteam căpăta – ea s-a desfășurat superb, cu toți editorii și prietenii mei surâzându-mi, cu Stan ținând un discurs vesel și multe altele.

Iar cariera mea de scriitor a trecut prin cea de-a șaizeci și cincea aniversare ca și cum n-ar fi existat.

Pe 7 februarie 1985, însă, guvernul „m-a prins" și am fost chemat înaintea unor funcționari care doreau să-mi examineze certificatul de naștere și situația impozitelor. (Puteam să le fi trimis actele și prin poștă, dar certificatul meu de naștere, un petic de hârtie vechi și fragil din Rusia, nu era un document pe care aș fi avut curajul să-l las pe mâna poștei... sau a unor funcționari guvernamentali.)

Mi s-a spus că întruneam condițiile pentru a primi asigurarea Medicare*, pe care am acceptat-o cu un sentiment de vinovăție, fiindcă îmi puteam permite să achit tratamentele sau îngrijirile de specialitate. Cu toate acestea, tocmai fusesem supus unei proceduri medicale scumpe și neplăcute și era posibil să mai urmeze și altele. Nu intenționam să mă lipsesc de o parte serioasă din economii doar pentru a-mi asigura simpla supraviețuire, ci doream ca soția și copiii să nu aibă probleme financiare după moartea mea. De aceea, când funcționarii mi-au spus că trebuia să accept Medicare, am încuviințat fără să protestez.

Asistența socială era cu totul altceva. Am refuzat-o sec.

— Nu m-am pensionat, le-am spus. Câștig bani buni și voi continua s-o fac. N-am nevoie de un ajutor social, așa că păstrați-mi banii în fondul de asistență socială și folosiți-i pentru alții.

— Dacă asta doriți, perfect! mi-a spus individul dinapoia biroului. Vă putem face pe plac numai până la șaptezeci de ani. După aceea, veți fi obligat să acceptați ajutorul social.

Am încuviințat nepăsător și mi-am șters discuția din memorie până în ianuarie 1990, când a sosit un cec guvernamental pe care nu mi-l puteam explica; abia atunci mi-am amintit povestea cu ajutorul social. Mi-am consultat contabilul și el a spus: „Ai plătit pentru banii ăștia, Isaac. Sunt ai tăi".

Avea dreptate. Gândindu-mă la sutele de mii de dolari pe care le plăteam anual sub forma impozitelor și la procentul important care-și găsea locul în buzunarele politicienilor lacomi și ale afaceriștilor... mi-am înăsprit inima și am acceptat banii care, credeți-mă, nu reprezintă deloc o sumă mare.

153. Din nou despre Doubleday

După episodul cu *Călătorie fantastică II*, situația la Doubleday a continuat să fie neclară (ca să nu spun mai multe). Era limpede că Nelson Doubleday, care deținea atât editura, cât și echipa de baseball New York Mets, era interesat numai de cea de-a doua. Fiindcă editura pierdea bani, intenționa s-o vândă.

După cum am amintit anterior, redactorii plecaseră unul după altul în locuri mai convenabile. Nu-mi trecuse totuși nici o clipă prin minte să renunț la Doubleday. Nu mă gândeam s-o șterg de pe o corabie care lua apă, mai cu seamă dacă nu eram convins că putea eșua. Îmi imginam că Nelson avea să vândă editura altcuiva și lucrurile urmau să meargă mai departe la fel de bine.

Întâmplător, în fiecare an, Nelson îmi trimitea o invitație la meciul de deschidere al lui Mets, pe stadionul Shea, iar pe 14 aprilie 1986 chiar am mers la meci. Pășeam pe un stadion de baseball prima oară după mai bine de un sfert de veac, când îl dusesem pe David la un meci al lui Red Sox*.

Am constatat că magia dispăruse. Nu mă mai încântau spectatorii, consumul de bere din tribună, apelativele adresate jucătorilor, și nici convingerea că, deși venisem la stadion cu taxiul, urma să mă întorc acasă cu metroul. (Astăzi, dacă ar trebui să repet episodul, aș folosi desigur o limuzină, însă nu cred că ar merita.)

În plus, Mets au pierdut meciul, Dwight Gooden, vedeta lor la aruncare, pentru care venisem în mod special, fiind eliminat. După aceea, Mets au câștigat la rând următoarele unsprezece întâlniri, fără însă ca eu să fi asistat la partidele respective. După a unsprezecea victorie, m-am întâlnit întâmplător cu Nelson Doubleday la liftul editurii.

— Domnule Doubleday, i-am spus, i-am văzut pe cei de la Mets pierzând meciul de deschidere de pe Shea, dar după aceea, când n-am fost în tribună, au înregistrat unsprezece victorii consecutive.

— Perfect! a comentat Doubleday. În cazul acesta, nu te mai duce la alte meciuri, Isaac.

— Nu intenționez s-o fac, am replicat. Totuși nu credeți că ar trebui să fiu *plătit* ca să nu vin la stadion?

Într-un fel, el m-a plătit, deoarece, când Mets a intrat în finală în anul acela, mi-a procurat patru bilete la prețul oficial (erau revândute cu sume incredibile). Desigur, nu m-am dus, ci le-am vândut avocatului meu, Bob Zicklin, tot la prețul oficial.

Oricum, din cauza vânzolelii de la Doubleday, m-am pomenit cu un nou redactor de carte, o tânără pe nume Jennifer Brehl, care pe atunci avea douăzeci și patru de ani. Lucra în editură de numai doi ani, fusese asistenta lui Kate Medina și mă „moștenise".

După cum am explicat mai înainte, nu mă supără câtuși de puțin să am redactori tineri; cu atât mai puțin nu m-a deranjat Jennifer, fiindcă am văzut că era entuziastă, muncitoare, de încredere și foarte inteligentă. Am stabilit rapid un stil de lucru care ne mulțumea pe amândoi. Eu reprezentam pentru ea un nume mare, trambulina spre faima de redactor ca să spun așa, de aceea muncea din greu și asta era exact ceea ce-mi doream.

Întrucât nu sunt un individ temperamental, ci accept rapid și fără probleme orice lucru rezonabil, Jennifer a ajuns să simtă pentru mine o afecțiune filială, iar grija ei față de sănătatea și bunăstarea mea pare să fie la fel de profundă precum cea a lui Robyn. Ba chiar, în octombrie 1987, când bursa a înregistrat un crah de proporții, numai doi oameni mi-au telefonat ca să se intereseze dacă nu cumva pierdusem bani. (Nu se întâmplase așa. Nu uitasem crahul bursier din 1929 și-i explicasem broker-ului meu, Robert Warnick – o persoană minunată – că intenționam să investesc doar în obligațiuni, nu și în acțiuni. Nu doream să dau o lovitură cu riscul unor pierderi mari. Din acest motiv, crahul bursei de acțiuni nu m-a afectat deloc.)

Robyn a fost una dintre cele două persoane care mi-au telefonat; am liniștit-o, dar mi-am dat seama că, oricât ar fi interesat-o bunăstarea mea, o frământase și moștenirea ei. A doua persoană care mi-a telefonat a fost Jennifer, care n-avea însă moșteniri care s-o preocupe. Fusese îngrijorată doar de soarta mea și m-am simțit teribil de mișcat. Desigur, am liniștit-o și pe ea.

Pe 5 martie 1989, Jennifer mi-a spus că trebuia să renunțe la slujba de la editură, pentru a-și ajuta tatăl în afaceri. Ca atare, am primit un nou redactor de carte, Jill Roberts, altă tânără care, ca și Jennifer, era entuziastă, muncitoare, de încredere și foarte inteligentă.

Să vă dau un simplu exemplu...

La sfârșitul lui 1989, a fost pregătit un tiraj limitat al noului meu roman, *Nemesis** și eu urma să semnez cele 500 de exemplare. Fiecare a fost ambalat separat, apoi câte zece exemplare au fost plasate în cutii mari. Cutiile au fost numerotate și puse în containere; de-abia după ce totul a luat sfârșit, cineva și-a dat seama că eu nu semnasem nici măcar un volum.

Într-o dimineață, devreme, mi s-a adus la cunoștință această gafă, după care s-au desfăcut toate containerele, s-au deschis toate cutiile, eu am semnat fiecare carte, apoi aceasta a fost ambalată, pusă în cutie și în container. Am semnat toată dimineața. N-a fost foarte greu, deoarece Jill a organizat totul atât de eficient încât cărțile veneau în fața mea ca pe bandă rulantă. Eu nu trebuia decât să semnez, în timp ce Jill desfăcea containerele și închidea cutiile, făcând totul perfect, astfel încât nici o carte n-a fost pusă într-un loc greşit. A reprezentat un exemplu minunat de eficienţă.

Între timp, însă, dădeam eu însumi un astfel de exemplu, fără s-o ştiu. În general, un autor pus într-o situaţie mizerabilă exclusiv din vina editurii îşi dă frâu liber temperamentului şi-i terorizează pe cei din jur, mai cu seamă dacă este un autor bătrân şi venerat care ştie că şi-o poate permite.

Asta nu s-a aplicat şi în cazul meu. Nu sunt un individ temperamental (cel puţin, nu iraţional). Apoi, nu făceam altceva decât să-mi scriu numele, în timp ce Jill transpira din greu, deci nu exista nici un motiv pentru care să nu-mi trec vremea în mod plăcut, spunând bancuri şi cântând. Drept urmare, în camera unde lucram au venit oameni din toată editura (aşa mi s-a spus ulterior), pentru a asista la spectacolul anormal al unui scriitor vesel.

După ce s-a terminat, Jill şi câteva fete din editură au insistat să mă invite la prânz, deşi le-am asigurat că nu era necesar. Uimitor cum roiesc tinerele în jurul meu acum, când sunt bătrân şi neputincios. Unde erau ele în perioada când aş fi putut profita în mod abominabil de afecţiunea lor?

154. Interviurile

Nici un scriitor nu poate scăpa de interviuri. Apetitul pentru materiale menite să umple ziarele şi revistele este de nepotolit; cum e şi firesc, pe măsură ce am devenit mai cunoscut, numărul interviurilor a crescut. Chiar şi când predam la Facultatea de Medicină, deci când mă aflam abia la începutul carierei scriitoriceşti, *Herald* din Boston m-a intervievat şi m-am ales cu un titlu pe opt coloane, care mă identifica drept „profesor la UB".

Pe atunci, mă străduiam să-mi menţin titlul academic, iar adversarii mei din administraţie s-au repezit imediat asupra ziarului, folosindu-l drept exemplu al modului cum încercam să-mi folosesc poziţia pentru a-mi face reclamă personală.

I-am anihilat cu uşurinţă. Titlul din ziar nu-mi aparţinea şi nimic din interviu nu aducea a reclamă personală. În plus, acordasem interviul la solicitarea preşedintelui Societăţii Chimice Americane, care dorea un mic imbold publicitar pentru o întrunire a organizaţiei, ce urma să se ţină în Boston. Am arătat corespondenţa ce demonstra acest lucru şi am fost chiar puţin ipocrit, subliniind obligaţia noastră de a ajuta orice societate profesională care ne solicita. Descumpănită, administraţia şi-a retras acuzaţiile.

Interviul cel mai bun care mi-a apărut în presa scrisă a fost cel publicat în *The New York Times Book Review* pe 3 august 1969, cu o zi înainte de moartea tatei.

De asemenea, am fost intervievat de mai multe ori pentru televiziune. Cele mai bune două interviuri (adică cele care mi-au plăcut mie) au fost luate de Edwin Newman în 1987, respectiv de Bill Moyers în 1988.

În ambele cazuri, interviul a durat o oră și reporterul s-a mulțumit să pună întrebările, lăsându-mă pe mine să vorbesc. Ați putea crede că aceasta este procedura obișnuită a reporterilor, însă de obicei ei se angajează cu disperare într-o competiție cu cel intervievat, încercând să-și dovedească propria erudiție. În astfel de situații, întrucât eu nu trebuie să-mi afirm erudiția, aș prefera să rămân acasă și să-i las pe ei să monologheze.

Odată, am avut parte de un reporter care-mi însoțea spusele cu mici sunete de aprobare, sau care poate doar intenționau să indice că mă auzise. În timpul înregistrării interviului nu sesizasem acest aspect, dar ulterior, când l-am vizionat la televizor, m-a scos din sărite. Permanentele sale „îhâm“, sau „mda-mda“ mă acopereau, distrugând convorbirea.

La interviurile luate de Ed Newman și Bill Moyers, nu știusem dinainte întrebările pe care aveau să mi le pună. Nu existaseră repetiții sau pregătiri. Pur și simplu, mă așezasem, fusesem întrebat și răspunsesem. Dețin prea multă experiență oratorică și am opinii prea clare (pe care le-am dezvoltat în nenumărate articole) pentru a avea nevoie de pregătire. De asemenea, vorbesc mai ușor și mai elocvent atunci când *nu* am rumegat chestiunea în minte până i s-a pierdut tot gustul.

Urmează apoi interviurile prin telefon. După apariția televiziunii, radiodifuziunea a descoperit că principalele emisiuni de divertisment migraseră spre noile mass-media. De aceea, au proliferat talk-show-urile radiofonice. Realizatorii acestora trebuie să intervieveze în permanență persoane și deoarece eu nu călătoresc, accept fără obiecții interviurile telefonice. Este singurul mod în care pot fi auzit în localități îndepărtate precum Detroit, Tampa sau San Antonio.

Evident, primesc o sumedenie de astfel de solicitări. De fiecare dată când îmi apare un roman sau o carte de non-ficțiune importantă, urmează o cascadă de telefoane care mă roagă să stabilesc o dată și o oră pentru un interviu.

Câteodată, sunt intervievat în legătură cu un eveniment ce implică un aspect științific sau science-fiction. Atunci când sondele Viking au coborât pe suprafața lui Marte, am fost asaltat de reporteri, care în general susțineau că „întrucât pe Marte nu s-a găsit viață, programul spațial este inutil și constituie o risipă de bani, nu-i așa, domnule Asimov?“. Și de fiecare dată a trebuit să le explic cu răbdare enorma valoare a cunoştinţelor ştiinţifice căpătate din studiul lui Marte, chiar dacă planeta era sterilă.

Interviurile telefonice au atins apogeul după 28 ianuarie 1986, când naveta *Challenger* a explodat la scurt timp după lansare, ucigând şapte astronauţi. Am aflat vestea în clipa când intram în Union Club, ca să prezidez un prânz al lui Dutch Treat. Cineva adusese un radio portabil şi astfel am putut asculta ultimul buletin de ştiri; a fost una dintre întrunirile cele mai triste.

Ştiam însă ce avea să urmeze. Vreme de câteva zile, telefonul meu a sunat încontinuu, fiecare talk-show radiofonic din Statele Unite dorind să-mi afle părerea asupra dezastrului. Ce părere puteam avea decât că fusese o tragedie îngrozitoare? Şi ce altă părere puteam avea decât că toate proiectele mărețe şi riscante îşi au tragediile lor, dar că, în pofida tuturor obstacolelor, ele trebuie să continue?

155. Omagiile

Este imposibil să realizezi un lucru prin care să ieşi în evidenţă fără să nu fi premiat. Cu ocazia aventurilor mele oratorice, am participat la numeroase întruniri şi puţine dintre ele nu acordă premii participanţilor – unele în semn de recunoştinţă (bănuiesc) pentru acceptul de a se pensiona.

Chiar şi în science-fiction, premiile se înmulţesc întruna. Există premiul Hugo (ale cărui categorii sporesc anual) şi premiul Nebula. În plus, s-au înfiinţat premii purtând numele unor celebrităţi din domeniu: John Campbell, Philip Dick*, Ted Sturgeon şi aşa mai departe. Poate că într-o bună zi, va exista şi un premiu Isaac Asimov...

Evident, am adunat destule premii (şi aş fi strâns şi mai multe dacă aş fi fost de acord să călătoresc departe de casă). Unele sunt destul de banale, iar cel mai banal dintre toate, dar care îmi place teribil, este o plachetă pe care scrie: „Isaac Asimov, Amant Lasciv“. Merită să iei un premiu pentru aşa ceva, nu?

Am colecţionat, de asemenea, şi diplome; nu doar cea de Ph. D., care este înrămată şi agăţată pe perete, ci alte paisprezece doctorate honoris causa, depozitate într-o valiză.

Au existat şi onoruri pe care le-am căpătat pentru motive ce nu aveau nici o legătură cu realizările mele, ci erau legate de locul naşterii sau de copilăria mea.

Astfel, când s-a demarat proiectul de renovare al lui Ellis Island*, sub forma unui muzeu care să cinstească realizările imigranţilor ce veniseră în Statele

Unite în anii când locul acela reprezenta Uşa de Aur spre Tărâmul Făgăduinţelor, revista *Life* a decis să caute persoane care într-adevăr intraseră în ţară prin Ellis Island. Era vorba aşadar de persoane vârstnice, fiindcă Ellis Island fusese închis cu decenii în urmă.

Eu m-am numărat printre persoanele vârstnice pe care organizatorii le-au găsit. Pe 28 iulie 1982, am fost dus în extremitatea Manhattan-ului (întâmplător, era o furtună teribilă) şi transportat cu bacul pe Ellis Island. Puneam piciorul acolo pentru prima dată după 1923, când intrasem în Statele Unite şi făcusem pojar, ca să sărbătoresc evenimentul. Clădirile erau dărăpănate şi când m-au fotografiat aveam o expresie destul de posacă.

Fotografia a apărut în *Life,* iar toţi cei care au văzut-o m-au întrebat:

— De ce purtai galoşi?

— Fiindcă ploua cu găleata, le-am răspuns. De ce altceva?

Peste vreo doi ani, am primit un fel de medalie pentru că (a) fusesem imigrant şi (b) în urma faptelor mele, Statele Unite nu regretau că mă primiseră. Am fost în Battery Park, alături de mulţi alţi imigranţi celebri, într-o superbă zi însorită. Primarul Ed Koch* (pe care-l prezentasem de trei ori la Clubul Dutch Treat, cu ocazia unor prelegeri) a ţinut un scurt discurs, cineva a cântat „The Star-Spangled Banner"*, apoi, la momentul cuvenit, a fost rostit şi numele meu.

Poate că surpriza cea mai mare a reprezentat-o faptul că numele mi-a fost gravat pe o lespede din Grădina Botanică Brooklyn. O alee este pardosită cu lespezi purtând numele unor persoane născute în cartierul Brooklyn, care au devenit celebre. (De pildă, Mae West*.)

Când mi s-a adus la cunoştinţă că numele meu fusese adăugat pe aleea respectivă, am amintit că eu nu mă născusem în Brooklyn. Mi s-a răspuns că, întrucât crescusem aici de la vârsta de trei ani şi fusesem instruit în şcolile publice ale Brooklyn-ului, era îndeajuns. Pe 8 iunie 1986, Janet şi cu mine am mers la Grădina Botanică. Când taxiul a ajuns la Grand Army Plaza, am constatat că toată zona era blocată în vederea festivităţii (care avea să fie mult mai grandioasă decât mi se dăduse de înţeles), şi maşina n-ar fi putut trece, dacă unul dintre poliţişti nu m-ar fi recunoscut.

Alături de Janet, am intrat pe alee, am citit toate numele şi ne-am întâlnit cu diverse celebrităţi care erau de asemenea omagiate. Am fost rugat să spun câteva cuvinte, totuşi adevărata vedetă a fost Danny Kaye*, pe care-l admirasem dintotdeauna şi pe care atunci l-am întâlnit pentru prima şi ultima dată. El m-a poreclit *payess* („favoriţi", în idiş), apoi a ţinut un discurs încântător.

Cu toate acestea, părea bolnav şi într-adevăr a murit după numai nouă luni, pe 3 martie 1987, la vârsta de şaptezeci şi patru de ani.

156. Neamurile din Rusia

Ştiam, desigur, de existenţa unor neamuri în Rusia. Tata avusese trei fraţi şi două surori, iar mama avusese de asemenea fraţi. Probabil că şi aceştia avuseseră la rândul lor copii, şi aşa mai departe. Cu toate acestea, în ceea ce mă privea, nu ţinusem legătura cu respectivele rubedenii.

În primii lor ani petrecuţi în Statele Unite, părinţii mei primiseră ocazional scrisori din Rusia, dar nu mi le citiseră şi nici nu-mi spuseseră nimic despre conţinutul lor. (Să fiu sincer, nici nu mă interesase.) Drept rezultat, crescusem doar cu rudele de gradul întâi – tata, mama, sora şi fratele – şi mă simţisem extrem de mulţumit. Mai exista fratele vitreg al mamei, cu soţia şi fiul său, însă cu ei aveam foarte puţine legături.

După război, am presupus în mod firesc că nici una dintre rudele mele nu supravieţuise. Cei înrolaţi muriseră probabil alături de alte câteva milioane de soldaţi. Cei prinşi de cotropitorii nazişti făcuseră pesemne parte din milioanele ucise cu brutalitate în lagărele de concentrare. Abia după ce primele mele volume autobiografice au ajuns în Uniunea Sovietică, am aflat că unele rude supravieţuiseră; mai exact, ele au aflat de existenţa mea.

Ani la rând, fusesem un autor de science-fiction popular în Uniunea Sovietică (poate şi datorită particulei „ov“ de la sfârşitul numelui) şi era posibil ca alţii ce purtau acest nume, în mod direct ori prin alianţă, să fi bănuit că eram înrudiţi.

Totuşi, Asimov nu este un nume rar în Republica Uzbekistan din Asia Centrală, unde se scrie (în alfabetul chirilic) cu „s“. În Bielorusia, unde m-am născut eu, se scrie cu „z“, însă tata l-a ortografiat greşit la sosirea în Statele Unite. Judecând doar după numele meu, celor din Bielorusia le venea greu să spună dacă eram sau nu neam cu ei. Ba chiar, odată, am aflat că existau nişte uzbeci care revendicau legături de rudenie.

După apariţia biografiei, însă, locul naşterii mele, Petrovici, a devenit cunoscut, alături de numele bunicului, Aaron. Asta a fost suficient. Am început să primesc scrisori, în primul rând de la verişoara mea primară, Serafina, fata unui frate mai mic al tatei, Samuel, fost ofiţer în armata sovietică, ce supravieţuise războiului, dar murise ulterior. (Un alt frate mai tânăr, Ephraim, murise luptând în Caucaz, în 1942.)

Cel mai mic dintre fraţii tatei, Boris, supravieţuise de asemenea războiului şi trăise în Leningrad*, însă izbutise cumva să părăsească Uniunea Sovietică în anii '70 şi imigrase în Israel. Stan, care deţine un simţ al familiei mai puternic decât mine, i-a dat de urmă. După aceea, ne-am sfătuit ce să facem; fără îndoială, era sărac şi ne era totuşi unchi.

Am propus ca Marcia să poarte o corespondenţă cu Boris în care să includă cecuri. Eu aveam să contribui cu banii, iar Stan urma să ia hotărârile. Dacă Marcia avea întrebări legate de unchiul Boris, ea trebuia să-l consulte pe Stan, care deţine practic monopolul simţului practic în familie.

Lucrurile nu s-au desfăşurat chiar grozav, fiindcă Marcia a încurcat rău corespondenţa, dar în cele din urmă am clarificat întrucâtva situaţia. Stan a reuşit chiar să găsească pe cineva din personalul lui *Newsday* care făcea o excursie în Israel şi l-a rugat să-l caute pe Boris. Persoana s-a întors cu veşti mai puţin fericite: Boris era foarte bătrân, bolnav şi aparent cu minţile rătăcite. A murit pe 30 august 1986.

Cu aceasta, nu s-a încheiat însă problema neamurilor din Rusia. Aveam verişori primari, verişori secundari şi persoane care se căsătoriseră cu aceştia, care avuseseră copii şi toţi îi scriau faimoasei lor rude din America. După ce Mihail Gorbaciov* a introdus o anumită libertate în Uniunea Sovietică, mulţi au venit în Statele Unite şi scrisorile au început să mă asalteze.

Una dintre ele îşi exprima nemulţumirea că nu mă repezisem imediat în Florida ca să-mi văd necunoscutele rude, de atâta vreme rătăcite. Am răspuns politicos că nu părăseam niciodată New York-ul.

Alt grup a venit la mine acasă, fără nici un avertisment prealabil. Când portarul suspicios m-a sunat să mă anunţe că eram căutat de nişte străini ce pretindeau că-mi sunt neamuri, am fost nevoit să cobor şi să-i întâlnesc. În clipa aceea, o femeie de vârstă mijlocie mi s-a aruncat în braţe, plângându-mi pe umăr de bucurie că-şi vedea iubita rudă. N-am aflat exact care era natura înrudirii noastre, ci doar faptul că doreau să le găsesc o locuinţă. Le-am spus că în cartierul Brighton Beach se stabilise o colonie mare de evrei ruşi, dar mi-au replicat că ştiau de ea, însă doreau alt cartier.

Se aşteptau oare să scot un apartament din buzunar? În cele din urmă, au plecat.

Între timp, scrisorile au continuat să vină de la diverşi indivizi din Uniunea Sovietică. Ramificaţiile familiei par incredibile.

Aceasta este una din problemele care mă fac să sufăr. Îmi dau seama că majoritatea oamenilor au familii mari şi sentimente extrem de puternice faţă de rudele lor. Ei trăiesc pe baza unui cod nescris, conform căruia un membru al familiei poate apela la oricare alt membru, fiind sigur că va fi ajutat. Neamurile lui Janet procedează în acest fel.

Eu, însă, n-am avut niciodată o familie mare şi nu simt genul respectiv de solidaritate, exceptându-i pe Janet, Robyn şi Stan. Nu doresc să par crud şi fără inimă – sunt gata să ofer bani celor năpăstuiţi, totuşi nu pot împinge lucrurile mai departe. Pur şi simplu, nu pot să-i întâmpin cu lacrimi de fericire, să-i poftesc în casă şi să-i ajut doar pentru că-mi sunt rude îndepărtate... sau pentru că pretind acest lucru.

157. Grand Master

La vârsta de şaizeci şi şapte de ani, se părea că obţinusem tot ceea ce se putea din lumea science-fiction-ului. Aveam premii Hugo, Nebula şi best-seller-uri. Eram unul dintre Cei Trei Mari. La convenţiile science-fiction, eram tratat ca un monument şi noii veniţi pe tărâmul literaturii science-fiction mă priveau cu veneraţie. Graţie proeminenţilor mei favoriţi cărunţi, eram frecvent recunoscut pe stradă; în plus, nutream convingerea că, dacă aş fi călătorit, aş fi fost identificat în lumea întreagă. În Japonia, Spania şi Uniunea Sovietică eram la fel de popular ca în Statele Unite, iar cărţile mele fuseseră traduse în peste patruzeci de limbi.

Ce mai rămăsese?

Un singur lucru! În 1975, Science Fiction Writers of America instituise un premiu Nebula special, care se numea Grand Master. El avea să fie acordat, cu prilejul banchetului SFWA, unui superstar al genului pentru întreaga sa activitate, nu doar pentru o singură lucrare.

În mod inevitabil, primul premiu de acest gen i-a revenit lui Robert Heinlein. În privinţa asta, nu putea exista nici o discuţie. El era favoritul general al cititorilor şi fusese printre primii care introduseseră literatura science-fiction în filme şi în revistele de lux. Era respectat atât în domeniu, cât şi în afara acestuia. Pe 23 octombrie 1984, Sprague de Camp s-a nimerit să fie împreună cu Heinlein în New York, şi am profitat de ocazie pentru a ne fotografia în aceeaşi postură în care o făcuserăm cu exact treizeci de ani în urmă, la NAES.

În următorii ani, au fost înmânate alte premii Grand Master. Jack Williamson l-a primit pe al doilea şi Clifford Simak pe al treilea. Altele au fost acordate lui L. Sprague de Camp, Fritz Leiber*, Arthur C. Clarke şi Andre Norton*. Toţi, cu excepţia lui Norton, avuseseră legături strânse cu John W. Campbell şi cu Epoca de Aur.

În plus, toţi premiaţii erau destul de bătrâni, dar din fericire, supravieţuiseră, ajungând să fie încununaţi cu lauri. De fapt, în lumea revistelor science-fiction existaseră numai două persoane care cu siguranţă ar fi meritat această onoare, dar care muriseră înainte de 1975. Era vorba de E. E. Smith şi John W. Campbell.

Evident, aveam sentimentul că figuram printre favoriţii ce se întreceau pentru obţinerea unui Grand Master, dar când urma să-l primesc?

Premiile nu se acordaseră în fiecare an; existaseră doar şapte în cei unsprezece ani, din 1975 şi până în 1986. Cei şapte premiaţi fuseseră mai bătrâni decât mine şi toţi îşi începuseră activitatea în anii '30 sau '40, şi în nici un caz nu puneam la îndoială meritul lor. Dintre cei rămaşi „pe dinafară" care se ridicau la nivelul cerut, doar doi candidaţi erau mai vârstnici decât mine: Lester del Rey şi Frederik Pohl, iar asta îmi putea întârzia rândul cu doi până la patru ani.

Începusem să mă îngrijorez. Aveam o mulţime de probleme medicale, care îmi provocau gânduri negre în privinţa şanselor de a supravieţui încă trei-patru ani, şi în nici un caz nu-mi doream ca oamenii să comenteze oftând: „Trebuia să-i fi acordat Grand Master-ul înainte să fi murit!". Nu m-ar fi ajutat cu nimic.

Faptul că tânjeam atâta după premiul acela ar putea să pară meschin, dar sunt şi eu un biet om. Îl doream. În plus, consideram cu toată onestitatea că-l meritam. Cu toate acestea, mi-am ţinut dorinţa pentru mine. Nu mi-am făcut campanie şi, prin nici un cuvânt sau faptă, n-am indicat în mod făţiş că mă interesa.

Momentul respectiv a venit în cele din urmă, iar eu trăiam. Pe 2 mai 1987, la banchetul de acordare a premiilor Nebula, am primit titlul de Grand Master. Eram al optulea Grand Master şi toţi continuam să fim în viaţă, un amănunt pe care l-am subliniat cu satisfacţie în discursul meu de acceptare.

(Din păcate, a fost ultima ocazie când s-a putut afirma asta, pentru că în următorul an au murit doi Grand Master: Robert Heinlein şi Clifford Simak. Mai mult, în 1988, al nouălea Grand Master urma să fie Alfred Bester, dar el era foarte grav bolnav şi premiul i-a fost acordat post-mortem. Din fericire, înainte de a muri, i s-a adus la cunoştinţă faptul că urma să-i fie decernat; Bester a murit pe 20 septembrie 1987, la vârsta de şaptezeci şi patru de ani. Al zecelea premiu, şi ultimul în clipa când scriu aceste rânduri, i-a fost acordat lui Ray Bradbury, în 1989. Sper ca Lester del Rey şi Frederik Pohl să primească şi ei cât mai repede unul. Lester are şaptezeci şi cinci de ani, iar Fred şaptezeci, şi amândoi îl merită din plin.)

În discursul meu de acceptare, am mai spus că toţi căutăm amănunte speciale care să ne deosebească de alţii. Astfel, deşi Bob Heinlein a fost primul Grand Master, Arthur Clarke a fost primul Grand Master englez, iar Andre Norton prima femeie Grand Master. Eu, cu toate că obţinusem al optulea premiu, eram primul Grand Master evreu.

După banchet, Robert Silverberg (cel mai însemnat scriitor evreu de science-fiction după mine) a comentat:

— Acum, după ce tu ai devenit primul Grand Master evreu, eu ce o să mă fac?

Dacă Bob nu va muri prematur, el va fi cu siguranță Grand Master într-o bună zi, de aceea i-am răspuns:

— Bob, tu o să fii primul Grand Master evreu *chipeș!* Auzind acestea, el a surâs larg, arătându-se extrem de încântat.

158. Cărțile pentru copii

Am scris multe cărți destinate adolescenților. În domeniul literaturii au fost, de pildă, ciclul cu Lucky Starr, început sub pseudonimul „Paul French", și ciclul cu Norby, pe care îl scriu împreună cu Janet (deși, în mod clar, ea are contribuția majoră). În domeniul non-ficțiunii, seria de cărți științifice scrise pentru editura Abelard-Schuman fusese destinată adolescenților.

Nu este foarte greu să scrii pentru adolescenți, dacă eviți să-i consideri copii. Eu *nu*-mi simplific vocabularul pentru ei, mulțumindu-mă să evit frazele prea lungi ori prea complexe, ca și aluziile obscure. Adolescenții nu duc lipsă de inteligență sau de capacitate de rațiune, ci doar de experiență.

(De fapt – și acesta este un punct dureros – criticii mai aroganți consideră adesea unele părți ale literaturii mele destinate adulților drept „cărți pentru adolescenți". Presupun că asta se datorează faptului că romanele mele evită violența și sexul explicit, comițând totodată teribila crimă de a fi scrise limpede. Evident, acest lucru înseamnă că adolescenții inteligenți îmi pot citi cu ușurință romanele, înțelegându-le, *fără* ca astfel ele să fie „cărți pentru adolescenți".)

Ocazional, am scris și pentru elevii din școala elementară. Cărțile acestea sunt mai greu de realizat, fiindcă vocabularul trebuie urmărit cu atenție. Ficțiunea trebuie să fie scurtă, iar lucrările de non-ficțiune trebuie să fie cât se poate de clare.

Prima mea tentativă de literatură science-fiction pentru copii a fost *Cea mai bună noutate (The Best New Thing)*, scrisă la începutul lui 1962. O concepusem special pentru copii și pentru că Robyn se apropia de șapte ani i-am citit-o, iar ea a părut fascinată. Editura pentru care o realizasem a trecut însă prin niște transformări zguduitoare și cartea a rămas nepublicată până în 1971, când a apărut la editura World Publishing.

Am scris, de asemenea, mai multe povestiri pentru revista *Boys' Life*, care se adresa elevilor. Cea mai faimoasă a fost „Sarah Tops", primul text în care apărea Larry, liceanul detectiv. Povestirea a fost antologată de vreo duzină de ori.

În privința non-ficțiunii, trebuie să amintesc nenorocosul Program Științific Ginn, la care am contribuit cu texte pentru clasele cinci-opt. Nu vreau să-l mai pomenesc.

Nişte cărți pe care le pot considera în mai mare măsură ca fiind ale mele sunt cele din seria realizată pentru Walker & Company: *ABC-ul spațiului (ABC's of Space;* 1969), *ABC-ul oceanului (ABC's of the Ocean;* 1970), *ABC-ul Pământului (ABC's of the Earth;* 1971) și *ABC-ul ecologiei (ABC's of Ecology;* 1972).

Când Beth Walker îmi sugerase pentru prima dată respectiva idee, fusesem pur și simplu entuziasmat. De asemenea, cărțile păruseră simplu de scris. În cele din urmă, însă, s-a dovedit că alcătuirea lor nu-mi stârnea entuziasmul, și nu era nici simplă.

Pentru fiecare literă a alfabetului trebuiau aleşi câte doi termeni având inițiala respectivă. Unele litere prezentau însă multe posibilități. Astfel, în cartea despre spațiu, S putea fi utilizat pentru Soare, stea, Saturn, satelit, spațiu și așa mai departe. Alte litere, precum Y, nu aveau practic candidați. Drept rezultat, unele cuvinte foarte importante au fost omise, fiind incluse în schimb altele, în mod forțat. Nici definirea limpede și corectă a termenilor în doar trei-patru rânduri n-a fost simplă.

După ce am terminat al patrulea volum din serie, m-am revoltat și n-am mai vrut să scriu altele. Editura n-a încercat să-mi schimbe hotărârea, deoarece cărțile nu se vindeau prea bine. Seria *Cum am descoperit că...? (How Did We Find Out About...?),* făcută tot pentru Walker, care se adresa unui public mai matur, avusese un succes financiar mult mai mare.

Apoi, în 1987, un domn pe nume Gareth Stevens a înființat o editură în Milwaukee, și Marty Greenberg, în strădania sa permanentă de a sesiza posibilitățile unor noi afaceri, a reușit cumva să facă cunoștință cu el. Rezultatul a constat într-o serie de cărți de astronomie pentru copii, avându-mă pe mine drept autor. Marty a acționat în calitate de agent al meu, pentru ca apoi să refuze comisionul ce i se cuvenea. În privința asta, este o persoană cu care se lucrează *foarte* greu.

Gareth mi-a cerut să scriu treizeci și două de cărticele. Fiecare urma să fie alcătuită din douăsprezece articole scurte despre subiectul respectiv, plus alte trei despre „fenomene uluitoare" și încă trei despre „enigme inexplicabile". În fiecare caz, aveam să primesc un plan general al subiectelor ce trebuiau prezentate, pregătit de un expert în cerințe pedagogice.

Prima dintre aceste cărțulii, *Cometele i-au ucis pe dinozauri? (Did Comets Kill the Dinosaurs?)*, a fost scrisă pe 19 iunie 1987 și a apărut înainte de sfârșitul anului. Am bănuit că fusese aleasă pentru a inaugura seria deoarece se referea la dinozauri și la cataclisme, două subiecte populare în rândul copiilor. Se pare că vicleșugul a reușit, fiindcă bazându-se pe succesul cu care a fost primită, Gareth a continuat seria în plină viteză.

Până în clipa când scriu aceste rânduri, au apărut douăzeci și nouă de cărticele și altele două se găsesc la tipar. A treizeci și doua, și ultima din serie, trebuia realizată într-un moment când sănătatea m-a împiedicat s-o fac. Ca atare, a fost scrisă de altcineva, dar s-ar putea ca eu să figurez drept autor, pentru uniformitatea seriei. (Dacă așa se va întâmpla, n-o voi trece pe lista mea.)

Cărticelele acestea par să fi avut un succes deosebit. Ele conțin multe desene spectaculoase, fiind foarte populare în școli și biblioteci. Prin călătorii în alte țări și o promovare agresivă, Gareth a reușit să vândă multe ediții străine, toate (cel puțin dintre cele văzute de mine) respectând dimensiunile, ilustrațiile și calitatea și limitându-se la traducerea textului meu.

Un singur subiect dintre cele prevăzute în serie nu mi-a plăcut. El se referea la OZN-uri – eu am obiectat că OZN-urile nu reprezentau fenomene astronomice, ci mitologie modernă. Cu toate acestea, Gareth a replicat că el realiza seria pe baza listei de subiecte, iar cel despre OZN-uri trezise un interes deosebit.

— Bine, am încuviințat, dar dacă eu voi fi autorul, voi afirma răspicat că nu există nici o dovadă potrivit căreia OZN-urile ar fi nave extraterestre și voi sublinia că în fenomenul respectiv au fost implicate o mulțime de farse și iluzii.

— Dă-i drumul! a fost de acord Gareth, și exact așa am scris.

159. Romanele recente

Sfârșitul romanului *Fundația și Pământul (Foundation and Earth)* mă lăsase în dilemă, deoarece, în general, am obiceiul de a nu soluționa toate problemele, pregătind terenul pentru cazul (foarte probabil) în care aș dori să scriu o continuare. La sfârșitul anteriorului roman din ciclul Fundației, *Marginea Fundației*, încheiasem chiar prin cuvintele „Sfârșit (deocamdată)". Janet se împotrivise vehement, spunând că-i făceam pe cititori să aștepte urmarea, deși poate că nu aveam să mai scriu altă carte vreme de ani buni.

Am scris, totuși, destul de repede urmarea, dar în *Fundația și Pământul* ultimul paragraf sugera destul de clar că existau complicații ce puteau fi lămurite doar în alt roman, numai că nu aveam habar cum se puteau lămuri complicațiile cu pricina. Nu știu nici în clipa de față, deși au trecut cinci ani de când am terminat cartea.

Acesta poate fi unul dintre motivele pentru care am scris *Călătorie fantastică II*, ca modalitate de amânare a obligatoriei explorări ulterioare a universului Fundației. După aceea însă... ce-mi rămânea de făcut?

Printr-o întâmplare, într-o zi, pe când suiam cu liftul spre apartamentul meu, un necunoscut mi-a spus că citise ciclul Fundației și că dorise mereu să știe ce se întâmplase cu Hari Seldon când era tânăr și cum de ajunsese să inventeze psihoistoria (știința imaginară care reprezintă substratul ciclului).

Am prins ideea din zbor și, când a sosit clipa semnării contractului pentru un nou roman, am sugerat să mă întorc în timp și să scriu *Preludiul Fundației (Prelude of Foundation),* care avea să se ocupe de evenimentele petrecute cu cincizeci de ani înainte de primul volum, de Hari Seldon și de înființarea psihoistoriei.

Jennifer Brehl a acceptat imediat și, intuindu-mi plictiseala pe care o simțeam față de Fundație, a propus ca următorul roman să nu facă parte din nici un ciclu, ci să fie un produs complet independent, cu un fundal total inedit.

Am încuviințat, și pe 12 februarie 1987 am început *Preludiul Fundației.* Cartea a fost terminată după nouă luni și a fost publicată în 1988. Ediția broșată a apărut în 1989, ca prim volum al unei noi colecții de cărți broșate lansate de Doubleday/Bantam și denumite „Foundation“ în onoarea mea.

Pe 3 februarie 1988, am început să scriu *Nemesis*, care se afla mai aproape de timpurile noastre decât romanele cu roboți sau cele ale Fundației. Ea se referea la colonizarea satelitului unei planete de tip Jupiter, aflată pe orbita unei stele pitice roșii. Eroul principal era o adolescentă, iar în roman existau alte două personaje feminine, adulte. Am pus în cartea aceasta mai multe sentimente decât obișnuiam.

Mi-a făcut plăcere s-o scriu, dar am avut nevoie de treisprezece luni, nu de obișnuitele nouă, din motive pe care le voi explica în curând. Cartea a apărut în toamna lui 1989 și s-a bucurat de destul succes.

160. Înapoi la non-ficțiune

În vreme ce scriam ultimele romane din anii '80, nu abandonasem complet non-ficțiunea. Am realizat multe articole și am publicat culegeri ale lor. Acestea au fost: *Atât cât poate vedea ochiul (Far as the Human Eye Could See;* 1987) și *Relativitatea greșelii (The Relativity of Wrong;* 1988), plus două volume cu articole din *F&SF*. Apoi, aș menționa mai multe cărticele din seria *Cum am descoperit că...?* pentru Walker și, bineînțeles, cărțile de astronomie pentru Gareth Stevens.

Cu toate acestea, n-am scris nici o carte de non-ficțiune pentru adulți, exceptând *Începuturile (Beginnings;* 1987), relatarea mea asupra evoluției Universului, Pământului și omului, spusă din prezent spre trecut, precum și volumul adnotat despre Gilbert și Sullivan.

Ardeam pur și simplu de nerăbdare să fac ceva nou și duceam teribil dorul cărților de istorie scrise pentru Houghton Mifflin. A șaisprezecea și ultima dintre ele (înainte ca editura să decidă sistarea lor) fusese *Ușa de aur (The Golden Door)*, al patrulea volum din istoria Statelor Unite, care apăruse în 1977.

De atunci, nu mai publicasem nici o carte de istorie, suferind un deceniu de înfometare istoriografică.

Vă puteți întreba de ce nu continuasem seria la altă editură. Evident, mă gândisem și la asta, totuși într-un fel problema se transformase în ceva mai amplu. Socotisem că ar fi trebuit să scriu o istorie a lumii de la începuturi, incluzând cât mai multe națiuni. Puteam s-o relatez în stilul meu, ca pe o poveste, insistând în mod clasic asupra războaielor și politicii.

Știam însă că era mai important să discut evenimentele sociologice, economice și culturale și intenționam să introduc cât mai multe din aceste materiale. Totuși, direcțiile care în ziua de azi sunt considerate drept esența istoriei sunt de cele mai multe ori plicticoase, iar eu doream ca lectura cărții mele să fie amuzantă. Nu-mi păsa de comentariile criticilor; intenționam să scriu cartea pentru plăcerea mea, introducând genul de episoade dramatice și excitante care atrag publicul. La rândul lor, acestea implicau războaiele și politica. La urma urmelor, dacă tot scriu science-fiction de modă veche și povestiri polițiste de modă veche, de ce să nu fi scris și istorie de modă veche?

I-am convins pe cei de la Walker s-o tipărească și ei mi-au oferit un contract cu avansul de 1.000 de dolari. (Nu-mi păsa nici dacă nu aș fi primit nici un avans; voiam să public cartea aceea!) Din ianuarie 1979, am lucrat, cu întreruperi, timp de peste un an, scriind aproape 2.800 de pagini și ajungând până în anul 1850. Apoi, însă, au început solicitările pentru romanele science-fiction; în plus, îmi era clar că următorii o sută douăzeci și cinci de ani de istorie aveau să acopere cel puțin 3.000 de pagini, așa că am renunțat.

Detestam să abandonez lucrul, deoarece îmi place să mă laud că, într-un fel sau altul, public tot ce scriu; totuși, proiectul acela m-a învins. Bineînțeles, nu l-am considerat o înfrângere permanentă, întrucât am simțit, ani la rând, că voi reveni la el și-l voi termina într-o bună zi, dar încă n-am făcut-o.

(Nu era nici măcar primul proiect de proporții care îmi eșua. În timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, consemnasem aproape tot ce se întâmpla, adunând un volum incredibil de materiale, fiindcă intenționasem să alcătuiesc o istorie a războiului, după terminarea acestuia. N-am făcut-o niciodată. Nici măcar n-am început-o.)

În timp ce-mi scriam romanele, diverse edituri mi-au propus proiecte complexe. Până și Doubleday m-a solicitat să alcătuiesc o panoramă a științei sub formă de întrebări și răspunsuri; am început-o, însă am fost nevoit s-o abandonez și pe ea, sub presiunea romanelor. Le-am restituit celor de la Doubleday avansul, care fusese considerabil.

Apoi, Harper & Row m-a întrebat dacă nu doream să scriu o istorie a științei, an cu an. Am acceptat fără mult entuziasm, deoarece eram sigur că romanele aveau să stea în calea oricărui plan non-ficțiune de dimensiuni mai mari. Dar când mi-a sugerat să includ în fiecare an referiri la evenimentele petrecute în afara științei, am fost încântat. Urma să fie un fel de carte de *istorie* generală, nu exclusiv una despre știință.

Datorită ritmului de scriere a romanelor, nu puteam începe lucrul la ea, dar o visam permanent. Apoi, pe 8 noiembrie 1987, când aproape terminasem *Preludiul Fundației*, am abandonat orice precauție și am început cartea pe care am denumit-o *Cronologia științei*. În cele din urmă, Harper & Row i-a dat titlul stângaci, dar descriptiv de *Cronologia științei și descoperirilor realizată de Asimov (Asimov's Chronology of Science and Discovery)*.

Rareori m-am simțit mai bine. Pentru nume și date m-am folosit de propria-mi *Enciclopedie biografică a științei și tehnologiei*. Am scos din bibliotecă toate cărțile de istorie a științei. Mi-am folosit toate enciclopediile. Am cules date de peste tot și am început să povestesc istoria științei, pornind din urmă cu patru milioane de ani, odată cu apariția primilor hominizi. În plus, am adăugat o mulțime de istorie clasică, utilizându-mi cărțile de referință, inclusiv manuscrisul abandonat despre istoria lumii.

Am încercat să scriu cartea în paralel cu *Nemesis*, lucrând alternativ la ele. Romanul reprezenta obligația, iar *Cronologia* era răsplata. Dacă scriam zece pagini din roman, aveam voie să scriu douăzeci din *Cronologie*, și așa mai departe.

Avantajul a fost de partea *Cronologiei*. Ştiam că *Nemesis* urma să-mi aducă de zece ori mai mulţi bani decât cartea de istorie, totuşi inima mea bătea pentru non-ficţiune. Ca atare, am terminat *Cronologia* la sfârşitul anului 1987, aşa cum fusese stabilit, în vreme ce *Nemesis*, care avea acelaşi termen de predare, nu era gata. Doar atunci când Jennifer s-a încruntat la mine şi mi-a stabilit un termen final, m-am apucat serios de treabă, încheind romanul în martie 1988.

Ambele cărţi au apărut în octombrie 1989. *Cronologia ştiinţei şi descoperirilor realizată de Asimov* era o carte de vreo 700 de pagini, de trei ori mai groasă decât *Nemesis*, şi am fost foarte mândru de ea, deşi mă nemulţumeau două lucruri.

În primul rând, pregătirea indexului, deşi cu nimic mai dificilă decât pentru celelalte cărţi mari ale mele, *mi s-a părut* mai grea fiindcă îmbătrânisem şi fiindcă (deşi pe atunci nu-mi dădeam seama) sănătatea mi se deteriora treptat şi oboseam foarte repede.

În al doilea rând, extinsesem destul de mult partea cu episoadele ce nu aveau legătură cu ştiinţa – privită în ansamblu, partea non-ştiinţifică a cărţii reprezenta un procentaj însemnat din total. Cei de la Harper & Row, care nu doreau să fixeze un preţ mai mare decât media pieţei şi nici să scoată două volume, au renunţat la multe din secvenţele de istorie propriu-zisă, fără să scoată nici măcar un rând din istoria ştiinţei.

Am fost de acord fără să clipesc, pentru că îmi venise o nouă idee.

Consemnarea an cu an a evenimentelor mondiale îmi readusese în minte istoria lumii începută pentru Walker şi abandonată cu aproape un deceniu în urmă. De ce n-aş fi încercat s-o reiau, în altă structură, una mai apropiată de cea a *Cronologiei*? Atunci poate că reuşeam să-i conving pe cei de la Harper & Row s-o publice, susţinând că făcea parte din aceeaşi serie.

M-am apucat de treabă şi am cheltuit cu ea chiar mai mult timp decât la anterioara încercare de realizare a unei asemenea istorii. M-am întors cu 15 miliarde de ani în urmă, la crearea Universului, şi intenţionam să ajung până în prezent.

Am reuşit să depăşesc anul 1850, punctul unde abandonasem prima tentativă, pe de o parte fiindcă am fost mai sistematic în alcătuirea cărţii şi pe de altă parte fiindcă eram mai concis. Când am atins însă Al Doilea Război Mondial, mi-am dat seama (din nou) că nu puteam ajunge până în prezent. Cartea ar fi fost prea groasă. Mi s-a părut atunci că 1945 putea reprezenta un punct de oprire, urmând ca în viitor să scriu o altă carte ce s-ar fi ocupat de istoria lumii din 1945 până în zilele noastre.

În realitate, am fost nevoit să mă opresc la jumătatea Celui de-al Doilea Război Mondial, din motive pe care le voi explica în curând, dar de data aceasta *știu* că oprirea este doar temporară. Sunt hotărât să termin cartea, și numai moartea mă poate împiedica s-o fac.

Evident, nu mă părăsea o întrebare etică: Ce făceam cu contractul pe care-l aveam cu Walker pentru istoria lumii?

Aș fi putut foarte ușor să susțin că acela nu mai era valabil. De când acceptasem proiectul inițial al istoriei respective, publicasem aproape patruzeci de cărți la Walker, deci cei de acolo nu se puteau plânge că-i neglijasem.

Se mai punea însă problema avansului de 1.000 de dolari primit de la ei. Din fericire, în 1989, Beth Walker, conștientă de apropierea anului 2000, mi-a propus să descriu Pământul în fiecare mileniu al istoriei omenești. Ajungând în prezent, urma să continuu cu un capitol în care să prefigurez anul 3000.

Am acceptat imediat proiectul, cu condiția ca lucrarea respectivă să fie considerată drept înlocuitoarea istoriei mondiale eșuate, preluând avansul de 1.000 de dolari încasat deja. Editura a fost de acord, insistând totuși să-mi plătească încă 1.000 de dolari. (Rareori editorii mă lasă să-mi impun punctul de vedere în privința avansurilor. Întotdeauna îmi vâră pe gât mai mulți bani decât am cerut.)

Cartea a fost ușor de făcut – am terminat-o în câteva luni. Va apărea cu titlul *Următorul mileniu (The Next Millennium)*.

161. Robert Silverberg

Robert Silverberg s-a născut în 1936 și copilăria lui trebuie să fi semănat destul de mult cu a mea. Cel puțin, el mi-a spus că atunci când mi-a citit primul volum al autobiografiei, a descoperit multe lucruri ce i-au amintit de propria-i viață.

Îl cred, deoarece trebuie să fi fost la fel de inteligent ca mine și trebuie să se fi adaptat la fel de greu societății. Rezultatele au diferit însă. Eu am fost mereu gălăgios, energic și gata să intru în vorbă cu oamenii, astfel încât aceia care nu mă sufereau mă considerau un fel de bufon. În schimb, Bob era serios și grav, și cu toate că avea un simț foarte acut al umorului acesta tindea să se manifeste doar periodic... și în mod neașteptat.

Eu pusesem gravitatea lui Bob pe seama unei nefericiri și comentasem pe marginea acestui aspect în anterioarele volume autobiografice. Ulterior, el mi-a spus că într-adevăr *fusese* nefericit în prima căsătorie. Același lucru era însă valabil și pentru mine, iar dacă îndepărtam nefericirea respectivă, el rămânea grav, iar eu rămâneam extravertit.

Asta cred că l-a deranjat într-o oarecare măsură, deoarece, într-un rând, îmi amintesc că a declarat că el nu putea recurge la prostioarele autopublicitare ale unor Isaac Asimov şi Harlan Ellison. Mă opun însă şi repet că nu-i vorba de autopublicitate; pur şi simplu, asta-i firea lui Harlan şi a mea. Dacă nu am fi fost aşa de la natură, bănuiesc că ne-ar fi fost imposibil să jucăm teatru doar pentru a ne face reclamă. Ori e ceva firesc, ori nu-i deloc.

Oricum, Bob are de partea lui o mulţime de atuuri. În primul rând, este unul dintre cei mai buni scriitori de science-fiction şi dacă s-ar fi născut cu cincisprezece ani mai devreme, el ar fi făcut parte din Cei Trei Mari, nu eu.

În al doilea rând, este extrem de prolific. În mod clar, deţine capacitatea mea de prolificitate şi are de asemenea un domeniu surprinzător de larg. A publicat cărţi excelente de non-ficţiune şi-mi amintesc că am citit, cu deosebită plăcere, lucrările lui despre subiecte cum ar fi constructorii de tumuli din America precolumbiană, sau Prester John*. În ultimul timp, a scris şi câteva romane istorice foarte bune – în mod deosebit, l-am apreciat pe cel cu Ghilgameş* din Sumer.

Între noi doi există însă câteva diferenţe: Bob este ceva mai aproape de un om normal. Lui îi place să călătorească şi să facă multe alte lucruri, aceste activităţi limitându-i creaţia scriitoricească. În plus, este o fire mult mai practică decât mine. În mod deliberat, a încetat să scrie non-ficţiune, deoarece nu câştiga destul de pe urma ei, în vreme ce eu consider că satisfacţia pe care o am când realizez astfel de lucrări compensează aspectul financiar. Când a constatat că editorii săi nu-i mai retipăresc cărţile, Bob s-a „retras“ cinci ani din activitatea literară. (Pentru mine, o asemenea reacţie ar fi de neconceput. În felul acesta, m-aş sancţiona mai mult pe mine decât i-aş pedepsi pe editori sau pe cititori.) Din fericire, în cele din urmă, Bob a revenit la masa de scris.

Prima lui povestire a apărut în 1954, iar eu l-am cunoscut la o convenţie science-fiction din Cincinnati, ţinută la sfârşitul lui iunie 1957. După ce am revenit în New York, în anii '70, familiile del Rey, Silverberg şi Asimov au format un sextet în care veşnic exuberanta Judy-Lynn era scânteia declanşatoare. În câteva ocazii, am participat cu toţii la seder-ul* Paştelui evreiesc, pe care Lester a insistat să-l supervizeze cu toată solemnitatea unui convertit. Lester era totodată şi un bucătar excelent, iar dacă eu nu puteam găsi entuziasmul religios în aceste situaţii, cel puţin am mâncat bine.

Apoi, însă, Bob a decis că New York-ul nu era pentru el şi a plecat în Oakland, statul California, unde locuieşte şi în prezent. Mi-a părut desigur rău şi m-am gândit că migrările din New York în California aduceau mult cu cele anterioare, din Europa în Statele Unite – un fel de căutare a unei vieţi noi. În California, Bob a divorţat, apoi s-a recăsătorit, de data aceasta având parte de un mariaj fericit (la fel ca mine).

În 1988, lui Marty Greenberg i-a venit o idee. (El deține o capacitate nesfârșită de a emite idei.) S-a gândit că mulți scriitori în vârstă, ca mine, scriseseră în tinerețe numeroase povestiri minunate pentru reviste, povestiri cu care nu mai făcuseră nimic după aceea și nici nu mai intenționau să facă. Ce s-ar fi întâmplat dacă un autor mai tânăr lua o povestire clasică și o rescria, dezvoltând-o până la dimensiunile unui roman?

Mai precis, de ce nu încercam să găsesc pe cineva care să ia „Căderea nopții", acum veche de patruzeci și șapte de ani, și, păstrând neschimbat subiectul, să-i adauge un început detaliat și un sfârșit detaliat? L-am ascultat cu stupefacție. La urma urmelor, un alt scriitor putea distruge povestirea, scriind ceva „ne-Asimovian".

Marty a precizat că puteam introduce o clauză conform căreia eu urma să decid în privința acceptului final, ba chiar să fac modificări, dacă le consideram necesare. Apoi, a continuat el să-mi explice, avea să încerce să-l convingă pe Bob Silverberg să scrie romanul, deoarece era extrem de competent.

— Fii serios! am protestat neîncrezător. Bob n-ar accepta niciodată să-și îngroape munca într-o povestire Asimov.

— Ba da! a spus Marty și a avut dreptate.

Eu continuam să nu fiu încântat de idee. În fond, după ce terminam *Nemesis*, trebuia să scriu alt roman. Contractul pentru el fusese semnat și urma să fie din ciclul Fundației. Nu aveam încă nici o idee pentru o continuare la *Fundația și Pământul*, așa că intenționam să umplu golul dintre *Preludiul Fundației* și *Fundația*.

Noul roman, pe care l-am denumit *Fundația renăscută (Forward the Foundation)*, a fost început pe 4 iunie 1989, dar ciclul ajunsese cu adevărat să mă obosească. În anii '80, scrisesem șapte cărți, totalizând aproape trei mii de pagini, și mă simțeam pregătit să fac o altă pauză de douăzeci de ani (dacă aș fi fost îndeajuns de tânăr ca să mi-o permit). În plus, doream să termin istoria lumii, care se apropia de o mie cinci sute de pagini.

M-am gândit atunci că dacă Bob scria un roman *Căderea nopții*, acesta putea reprezenta cartea de ficțiune pentru 1990, și astfel obțineam un an de răgaz, înainte de a fi nevoit să termin *Fundația renăscută*.

Evident, apăreau câteva mici detalii discutabile. Mai întâi, cum rămânea cu etica mea? Aș fi avut dreptul să-mi trec numele pe o carte scrisă în cea mai mare parte de Bob... și să mai încasez și drepturi de autor egale cu el? I-am menționat acest aspect lui Marty, care mi-a explicat prompt că Bob ar fi beneficiat de avantajul unui fundal social gata creat, nemaipunând la socoteală personajele și evenimentele pe care le putea utiliza; prin urmare, aș fi fost extrem de îndreptățit să primesc jumătate din drepturile de autor. M-am lăsat convins.

Lucrurile nu se terminaseră însă. L-am atenţionat pe Bob că nu doream în roman scene gratuite de sex, violenţe inutile sau limbaj vulgar, şi el a fost de acord, repetând că avea să fie încântat ca eu să am ultimul cuvânt în orice asemenea dispute. Când aveam să spun „Dispare!", scena urma să dispară, iar când aveam să spun „Modifică!" scena urma să fie modificată.

În ceea ce-l privea, Bob dorea să se asigure că nu aveam să-l minimalizez, scriindu-mi numele mai mare decât al lui (aşa cum se întâmplase, nu cu mult timp în urmă, când numele lui Arthur Clarke îl acoperise complet pe cel al colaboratorului său). I-am răspuns lui Bob că nu mă cunoştea bine dacă bănuia că aş fi lăsat să se întâmple una ca asta. Noi doi aveam să fim trataţi absolut la fel (amintindu-mi ce i se întâmplase bietei Karen Frenkel, m-am asigurat din timp că Doubleday înţelesese despre ce era vorba).

De fapt, n-a fost deloc uşor să conving editura să abordeze proiectul, deoarece ei doreau să scriu romane noi, nu să extind povestiri vechi. Totuşi, când le-am explicat că aveam nevoie de odihnă, au cedat. Mai mult chiar, au acceptat un plan de trei romane. Bob avea să rescrie nu doar „Căderea nopţii", ci şi „Băieţelul cel urât" şi „Omul bicentenar".

După un timp, am primit manuscrisul. Ca să fiu sincer, aşteptasem cu groază acel moment, temându-mă că voi fi pus în faţa unui text pe care nu l-aş fi putut accepta, şi mă întrebasem cum să le dau vestea lui Bob, Marty şi Doubleday.

N-ar fi trebuit să-mi fac griji. Bob realizase o treabă excelentă şi aproape că mă puteam convinge că eu însumi fusesem autorul. Respectase întru totul povestirea originală şi mai că n-am avut observaţii de făcut. Bob întocmise totodată şi un plan general pentru „Băieţelul cel urât". L-am citit şi i-am transmis întregul meu acord.

În *Căderea nopţii,* Bob schimbase numele planetei şi al unui personaj, întrucât eu utilizasem în mod deliberat nume sumeriene şi egiptene pentru a conferi o stranietate totuşi familiară. Lui Bob, asta i s-a părut o greşeală, întrucât nu dorea nici un amănunt care să amintească de Pământ. În privinţa aceasta, s-ar fi putut să aibă dreptate; oricum, i-am respectat opinia.

162. Cercul de umbre

În 1972, după ce publicasem prima ediţie a *Enciclopediei biografice a ştiinţei şi tehnologiei realizată de Asimov,* căpătasem obiceiul de a parcurge pagina cu ferpare din *Times,* pentru a afla dacă nu murise vreunul dintre savanţii prezentaţi în volum. După aceea, completam data şi locul decesului într-un exemplar special al cărţii, folosit exclusiv în acest scop. Eram astfel pregătit pentru ediţiile ulterioare, şi de atunci menţinusem sistemul respectiv.

Începusem să parcurg ferparele cu o senzație de detașare, deoarece, nu-i așa?, moartea îi afecta doar pe vârstnici. Pe atunci, eu nu aveam decât cincizeci și doi de ani și moartea mi se părea un eveniment extrem de îndepărtat. Cu toate acestea, pe măsură ce îmbătrâneam, pagina aceea a ajuns tot mai importantă și mai amenințătoare pentru mine. Căpătasem de acum o obsesie morbidă.

Bănuiesc că la fel se întâmplă cu mulți alți oameni. Ogden Nash* a scris un vers pe care mi-l amintesc mereu: „Bătrânii știu când moare un bătrân“.

Odată cu trecerea anilor, versul acela devine tot mai amar. La urma urmelor, în ochii cuiva care îl cunoaște de multă vreme, un bătrân este mai degrabă un individ relativ în putere care moștenește amintirile energice și pline de viață ale bătrânului. Când moare un bătrân care a făcut parte din viața noastră, moare și o parte a tinereții noastre. Și chiar dacă supraviețuim, suntem nevoiți să asistăm neputincioși la un spectacol macabru, în care moartea ne cucerește, încetul cu încetul, lumea tinereții.

Poate că există o satisfacție morbidă în a fi ultimul supraviețuitor; totuși, este oare mai bine să fii ultima frunză a copacului, să te trezești singur într-o lume străină și ostilă, unde nimeni nu-și reamintește de copilăria ta și unde nimeni nu poate împărtăși alături de tine amintirile acelei lumi de mult dispărute ce sclipea în jurul tău atunci când erai tânăr?

Asemenea gânduri mă asaltau, la răstimpuri, după ce trecusem de a șaizeci și noua aniversare, sărbătorită pe 2 ianuarie 1989, știind că mai aveam doar un an până la biblica vârstă de șaptezeci.

Nu trebuie să credeți că ajunsesem pe de-a întregul morbid. În general, îmi păstrasem atitudinea voioasă față de lume. Continuam același program încărcat de reuniuni, prelegeri și conferințe, și scriam, scriam și iar scriam. Cu toate acestea, câteodată, în miez de noapte, când nu puteam adormi, mă gândeam la faptul că rămăseseră doar câțiva dintre cei care își aminteau, alături de mine, cum fuseseră lucrurile la început.

Science-fiction-ul devenise acum tărâmul unor tineri sclipitori, care mă considerau probabil o fosilă vie, rămășiță a unui clan străvechi, ce supraviețuise în mod inexplicabil vremurilor moderne, și care se gândeau la marele John Campbell – dacă se gândeau vreodată la el – ca la o personalitate mitică, aparținând paleontologiei.

Uneori, mi se pare că dacă n-aș insista atâta în scrierile mele să mă refer la Campbell, el ar pieri pentru totdeauna din mințile oamenilor... și în același mod, gândesc adesea, propriu-mi nume va dispărea și el, după primul val de regrete cauzate de decesul meu.

Nu mă aștept să trăiesc veșnic, și nici nu tânjesc după așa ceva, dar sunt îndeajuns de slab pentru a-mi dori să rămân veșnic în memoria celorlalți.

Totuşi, cât de puţini dintre aceia care au trăit vreodată, chiar dintre aceia care au reuşit mult mai multe decât mine, rămân în istoria lumii măcar un secol după moarte!

După câte vedeţi, mă apropii periculos de ceea ce pentru mine reprezintă cel mai teribil dintre păcate – autocompătimirea – şi caut să-i ţin piept, să-l alung chiar. Există însă momente când simt că-mi este greu să rezist în confruntarea cu avalanşa de decese din ultimii ani.

Am menţionat deja unele dintre ele.

Dintre cei de vârsta mea, din cadrul familiei, muriseră Nicholas, soţul Marciei, Leslie, soţul lui Chaucy Bennett, şi fratele ei mai mare, Harold.

Decedaseră şi unii membri ai Clubului Trap Door Spiders, inclusiv trei dintre aceia care serviseră ca modele pentru personajele mele din povestirile Black Widowers: Gilbert Cant, Lin Carter şi John D. Clark. Acelaşi lucru era valabil şi în privinţa unor membri ai Clubului Dutch Treat, inclusiv preşedinţii succesivi Lowell Thomas şi Eric Sloane.

Mulţi scriitori de science-fiction din generaţia mea muriseră, de la Cyril Kornbluth, în anii '50, la Alfred Bester, în anii '80. Dintre autorii de cărţi poliţiste, îmi muriseră doi prieteni, Stanley Ellin* şi Fred Dannay (Ellery Queen).

Banesh Hoffman, un fizician care stătea întotdeauna în stânga mea la banchetele Baker Street Irregulars murise în 1986. Robert L. Fish, un scriitor de romane poliţiste care stătea în dreapta mea, murise chiar şi mai devreme. David Ford, actorul, cel care-mi dăduse ideea de a scrie prima povestire Black Widowers, decedase în 1982.

Lloyd Roth, unul dintre prietenii mei cei mai apropiaţi în perioada studenţiei, cel care mă recomandase lui Charles Dawson, murise tot în 1986, de boala Alzheimer.

Odată, la un talk-show, la care ascultătorii puteau interveni cu telefoane, cineva mă întrebase:

— Ţi-l mai reaminteşti pe Al Heikin?

— Bineînţeles, am spus. Pe la începutul anilor '40, am lucrat împreună la NAES. Ce mai face?

— A murit, s-a auzit răspunsul indiferent, şi drept urmare mi-am pierdut cumpătul chiar în direct. (Murise în noiembrie 1986.)

Arthur W. Thomas, profesorul care mă ajutase când solicitasem permisiunea pentru cercetările privind diploma Ph. D., murise în 1982, la vârsta de nouăzeci şi doi de ani. Louis P. Hammett, care îmi predase chimia fizică în 1939 – ultima dată în viaţa mea când mă descurcasem bine la învăţătură – murise în 1987, tot la nouăzeci şi doi de ani.

Richard Wilson, unul dintre vechii Futurians, decedase în 1987, la şaizeci şi şase de ani. Bea Mahaffey, pentru care scrisesem povestirea „Everest“, în 1952, murise tot în 1987 la şaizeci de ani. Bernard Fonoroff, un vechi prieten din Boston, murise de asemenea în 1987, la şaizeci şi şapte de ani.

William C. Boyd, care mă adusese la Facultatea de Medicină, murise în 1983, iar prima lui soţie, Lyle (de asemenea o bună prietenă), decedase ceva mai devreme. Matthew Derow, alt coleg de la Facultatea de Medicină, murise în 1987, la şaptezeci şi opt de ani. Lewis Rohrbaugh, care-i urmase lui Chester Keefer ca decan al facultăţii, şi cu care avusesem relaţii amicale, murise în 1989, la optzeci şi unu de ani.

Lista ar putea continua pe multe pagini. Ca atare, dragostea mea faţă de puţinii prieteni vechi care supravieţuiau – Sprague de Camp, Lester del Rey şi Fred Pohl din lumea science-fiction-ului; Fred Whipple, din Boston şi alţii – a devenit tot mai puternică.

Neîndoios, amurgul se apropia, iar cercul de umbre se strângea... şi se îndesea.

163. Şaptezeci de ani

Aceste meditaţii sumbre, aceste gânduri amare despre moarte, dezintegrare şi apropierea sfârşitului nu erau pe de-a întregul rezultatul filozofiei şi al experienţelor amare ce mă afectaseră odată cu trecerea anilor. Exista o cauză mult mai concretă – sănătatea mea se deteriora.

N-aş fi fost un adevărat „negativist“ dacă aş fi recunoscut-o, şi puteţi fi siguri că n-am făcut-o. În vara şi toamna anului 1989, mi-am continuat cu încăpăţânare programul obişnuit, pretinzând că nu-mi simţeam vârsta.

Janet şi cu mine am mers pentru a patra oară în sud, în Williamsburg, statul Virginia, ca să susţin o prelegere. Pe 19 octombrie 1989, am avut deosebita plăcere de a lua masa în două locuri diferite, mâncând iepure într-o parte şi vânat în cealaltă şi apreciind ambele mâncăruri ca fiind divine în perfecţiunea lor. Când mi-am exprimat satisfacţia în faţa cuiva, persoana în cauză mi-a replicat: „Vrei să spui că i-ai înghiţit pe Bugs Bunny şi pe Bambi în aceeaşi zi?“.

În Boston, pe 15 martie 1989, am participat la a o suta cincizecea aniversare a Universităţii Boston, iar pe 28 iunie 1989 am vorbit ca de obicei la Universitatea Johns Hopkins.

Desigur, n-am încetat să scriu, terminând *Nemesis* şi *Următorul mileniu*, precum şi două cărţi din seria *Cum am descoperit că...?* Am început *Fundaţia* *renăscută (Forward the Foundation)* şi mi-am adus contribuţia la transformarea „Căderii nopţii“ într-un roman. În plus, am lucrat permanent la uriaşa mea carte de istorie.

Pe toată durata verii şi a toamnei amintite m-a bântuit însă o inexplicabilă şi crescătoare senzaţie de oboseală. Mergeam încet şi cu greutate. Din când în când, oamenii comentau pe marginea lipsei mele de voioşie; drept urmare, stânjenit, încercam să fiu mai vesel, dar reuşeam numai cu un efort tot mai mare.

Într-adevăr, la răstimpuri, mă surprindeam gândind că ar fi fost extrem de plăcut să mă întind pur şi simplu, să lunec lin în somn şi să nu mă mai trezesc niciodată. O asemenea idee îmi era atât de străină încât, ori de câte ori mă încerca, o alungam îngrozit. Mai exact, de două ori îngrozit, fiindcă pe de o parte îmi era imposibil să nu mă gândesc la disperarea ce avea să le cuprindă pe Janet şi Robyn, iar pe de altă parte mă îngrozea posibilitatea de a lăsa în urmă cărţi neterminate.

Cu toate acestea, gândul respectiv nu-mi dădea pace.

Totuşi, nici măcar o aluzie la epuizarea accentuată de care sufeream nu se strecura în jurnalul meu. Refuzam să-i accept existenţa în mod deschis, deşi era ceva ce nu puteam nega, fiind o manifestare fizică, nu o simplă oboseală trecătoare.

Încă din 15 martie 1984, Paul Esserman observase că gleznele îmi erau puţin umflate. Organismul meu reţinea lichidele; de aceea, amicul meu sugerase ca, ocazional, să iau diuretice pentru activarea urinării şi a eliminării fluidelor.

Retenţia constituie o manifestare uzuală a bătrâneţii şi Paul nu se arătase alarmat. Eu, însă, fusesem scandalizat, evident, întrucât detestam orice idee conform căreia mecanismul corpului meu ar fi încetat să mai funcţioneze perfect. În plus, respinsesem necesitatea de a lua diuretice, fiindcă nu doream să am parte de lipsa de demnitate a urgenţelor urinare şi a inevitabilului sprint spre toaletă.

Asta se petrecuse la numai trei luni după operaţia mea pe cord şi ceea ce nu ştiusem (şi poate că nici Paul n-o ştiuse pe atunci) era că rinichii îmi fuseseră oarecum afectaţi de aparatul inimă-plămân şi nu mai funcţionau perfect.

Janet se îngrijise ca ocazional să iau diuretice (ea ţinea întotdeauna partea medicilor şi nu înţelegea că astfel se alia cu ei împotriva mea). Pentru o vreme, acest lucru păruse că stopează retenţia.

Apoi, la Rensselaerville, în 1987, lucrurile s-au înrăutăţit brusc. Am fost bulversat auzind că lui Izzie Adler i se diagnosticase cancer la prostată şi, ca să-mi alung deprimarea, am mâncat în mod prostesc, ceea ce, în cazul meu, înseamnă întotdeauna... prea mult.

În plus, nu m-a preocupat faptul că mâncarea era sărată. Mai exact, îmi plăcea gustul sărat. Mă dădeam în vânt după anşoa, somon afumat, hering, şuncă şi în general orice era gustos şi sărat. Dacă era gustos fără să fie sărat, adăugam eu sare... cu generozitate.

Janet protesta. Avusese cazuri de hipertensiune în familie şi ea însăşi evita sarea, care creştea tensiunea. Eu, pe de altă parte, deşi tensiunea îmi fusese controlată în toate cazurile când mă nimerisem în preajma vreunui medic, nu dovedisem absolut nici o dată că aş fi avut tendinţe de hipertensiune.

De aceea, atunci când Janet cârtea în privinţa sării, răspundeam cu superioritate că hipertensiunea nu era problema mea şi că nu intenţionam să renunţ la sare. Ceea ce nu ştiam, şi am aflat la scurt timp după seminarul Rensselaerville din 1987, era că sarea favorizează reţinerea lichidelor în organism.

Am ajuns acasă cu o greutate suplimentară de patru kilograme şi cu picioarele vizibil umflate. De această dată, nu mai puteam nega seriozitatea situaţiei, întrucât la Rensselaerville avusesem mari dificultăţi în a sui rampa dintre salon şi dormitor – până atunci, asemenea fleacuri nu-mi creaseră probleme.

Paul Esserman m-a trecut pe o doză sporită de diuretice şi a anunţat noul regulament. Pentru restul vieţii, urma să mănânc nesărat.

Amărăciunea provocată de această veste era copleşitoare, iar în sufletul meu parcă s-a rupt ceva. Janet s-a apucat cu entuziasm să prepare tot soiul de meniuri fără sare – oricum, aşa mânca şi ea – şi mi-a supravegheat mult mai strict ieşirile la restaurante. Am acceptat totul, deşi puteţi fi siguri că fără exclamaţii de bucurie.

Deja, retenţia şi unele analize (de pildă, valoarea ridicată a creatininei) dovedeau că rinichii nu-mi funcţionau corespunzător, aşa că am încăput pe mâinile altui medic specialist. Acesta era Jerome Lowenstein, urolog, pe care l-am întâlnit pe 24 august 1987. Era un gentleman foarte plăcut, cu chip ascuţit şi păr argintiu care mi-a devenit imediat simpatic, deşi a repetat ordinul „fără sare".

Prin tratamentul susţinut cu diuretice, am izbutit să corectez retenţia declanşată la Rensselaerville, totuşi problema n-a dispărut. Dimpotrivă, în 1989, lucrurile se precipitau spre un punct culminant.

Ocazional, am început să am zile când încercam o stare pe care în jurnal o denumeam „dărâmat". De exemplu, pe 17 noiembrie 1989, am rămas în pat aproape toată ziua. Atribuisem vina mai multor nopţi succesive în care nu mă odihnisem prea grozav. Bineînţeles că şi ele contribuiseră la situaţia respectivă.

Problema cea mai gravă n-o reprezenta însă simplul fapt că nu lucrasem, ci că nu mă simţeam vinovat pentru asta. Când eram dărâmat, nu mă apucau pandaliile fiindcă rămâneam în pat; dimpotrivă, îmi plăcea şi realmente nu aveam chef să mă scol.

Totuşi, m-am străduit să-mi respect programul. Am mers în Long Island, ca să-i ajut pe Stan şi Ruth să pregătească Ziua Recunoştinţei. (Ninsese – de altfel, singura ninsoare importantă a iernii.) Pe 4 decembrie, eu şi Janet am cinat la restaurantul „Peacock Alley“ cu Fred Pohl. Fred scria o carte despre ecologie şi dorea să-l ajut. Am încuviinţat plin de entuziasm, dar aceea avea să fie ultima mea zi normală din următoarele şase luni.

Pe 6 decembrie, urma să susţin o „combinată“ de trei ore, alcătuită dintr-o prelegere, o partidă de întrebări şi răspunsuri şi o şedinţă de acordat autografe. Am reuşit să le duc la capăt, dar cu mare dificultate. Pentru prima dată după mulţi ani, prelegerea nu mi-a mai făcut plăcere. Când s-a terminat totul, am tulit-o acasă, simţindu-mă frânt de oboseală, alături de o Janet clocotind de mânie că acceptasem un angajament de trei ore. Chiar şi eu mă gândeam că întrecusem măsura.

A doua zi, m-am simţit dărâmat şi apoi, timp de mai multe zile, de abia m-am târât prin casă. Oboseala, pe care o ţinusem în frâu, ignorând-o, luni de zile, devenise atât de copleşitoare încât eram silit s-o pomenesc în jurnal. Pe 13 decembrie, am scris: „N-am energie. Asta-i problema!“.

De fapt, acela era simptomul. Adevărata problemă nu aş fi acceptat-o, nici dacă aş fi cunoscut-o.

Pe data de 14 decembrie, jurnalul conţine un singur cuvânt: „Bolnav!“

Paul a venit de două ori să vadă cum mă simt şi gestul lui m-a mişcat. În ziua de azi, medicii nu mai vin la domiciliul pacienţilor, de aceea am considerat asta o dovadă puternică a faptului că Paul se considera nu numai doctorul, ci şi prietenul meu. (Paul este de altfel devotat cu trup şi suflet meseriei sale, ca şi Peter Pasternack. Sunt un individ foarte norocos că am doi asemenea medici care-mi poartă de grijă, deşi în general mă străduiesc din răsputeri să nu-i las să-mi cunoască sentimentele şi mă răstesc adesea la ei.)

Am petrecut trei săptămâni în pat, neglijându-mi treburile. Evident, n-a fost o neglijenţă totală. Am izbutit să-mi ţin la zi corespondenţa, răspunzând la acele scrisori la care se impunea s-o fac. Am scris şi rubrica săptămânală pentru *Times* din Los Angeles, dar am încetat lucrul la cartea de istorie. Din păcate, însă, n-am reuşit să fac ultimele retuşuri la *Următorul mileniu* sau la cele două *Cum am descoperit că...?*, pe care le începusem. N-am putut scrie a treizeci şi doua, şi ultima, cărticică din seria de astronomie a lui Gareth Stevens. Ba chiar, paginile corespunzătoare zilelor de 17, 18 şi 19 decembrie din jurnal sunt complet goale.

Din când în când, la ocazii speciale, am izbutit să mă scol în picioare. Pe 20 decembrie, eu şi Janet am fost duşi cu o limuzină la un restaurant central ca să cinăm cu Lou Aronica, de la Bantam Books, şi cu alte câteva persoane de la Doubleday. Conversaţia s-a purtat în jurul planurilor lui Doubleday şi Bantam de a lansa operele mele literare *complete* – atât romane, cât şi povestiri, atât science-fiction, cât şi poliţiste.

Era o idee minunată şi am fost încântat şi măgulit... Totuşi, am încercat mica şi sâcâitoarea senzaţie (pe care n-am exprimat-o verbal) că aşa ceva se obişnuieşte să se facă post-mortem. Oare ei, aşa cum le stătea bine unor oameni de afaceri cu fler, intuiau viitorul?

Dacă era adevărat, nu-i puteam învinui, deoarece nu difereau cu nimic de mine. Pe tot parcursul acelui nefericit decembrie nu-mi repetam decât: „Sunt atât de aproape... atât de aproape... dar n-am să ating vârsta de şaptezeci de ani."

În luna aceea, ideea respectivă devenise de-a dreptul o obsesie. Mă gândeam că trăgeam să mor şi, de furie, mă plângeam cu amărăciune lui Janet că soarta n-avea să mă lase să ating vârsta magică de şaptezeci de ani.

Ce o fi atât de miraculos cu cifra şaptezeci? Necazul este că în Psalmul 90:10 stă scris: „...Anii vieţii noastre se ridică la şaptezeci de ani..."

Pornindu-se de la autoritatea biblică, aceasta a fost considerată durata normală a vieţii omului. În realitate, nu este deloc adevărat. Durata medie a vieţii oamenilor n-a atins şaptezeci de ani decât în secolul XX. Ştiinţa şi medicina modernă au reuşit să ne aducă la această etate. Biblia însă afirmă şaptezeci şi cifra aceea a devenit una magică.

Destul de devreme, izbutisem să-mi fixez în minte că nu era nimic ruşinos în a muri după şaptezeci de ani, însă un deces înaintea vârstei cu pricina ar fi fost „prematur", reflectând inteligenţa şi caracterul individului.

Era o prostie, bineînţeles; ceva cu totul iraţional.

Ajunsesem la şaizeci de ani, dar după preinfarct mă gândisem că atât îmi fusese dat să trăiesc. Apoi împlinisem şaizeci şi cinci de ani şi, înainte de operaţia pe cord, îmi spusesem că se terminase. Iar acum mai aveam puţin până la şaptezeci de ani şi-mi repetam „N-o să reuşesc." (Îmi amintea de zilele din 1945, când mă grăbisem – zadarnic – să împlinesc douăzeci şi şase de ani înainte de a fi înrolat...)

Disperată, Janet a căutat să mă liniştească.

— Mi-ai zis de multe ori că 2 ianuarie este o dată de naştere artificială, ce ţi-a fost atribuită când ai părăsit Rusia, şi că este foarte posibil să te fi născut cu două-trei luni mai devreme. Prin urmare, ai trecut de şaptezeci de ani.

Nu eram eu individul care să înghită asemenea paleative.

— Data mea oficială de naştere, am replicat apăsat, este doi ianuarie. Dacă voi muri mai devreme, ferparul din *Times* va scrie „Isaac Asimov în etate de 69 de ani“, iar asta e inacceptabil. Doresc cel puţin „Isaac Asimov în etate de 70 de ani“.

Dar viaţa şi-a continuat cursul. Cu ocazia Crăciunului, Janet, Robyn şi cu mine am mers la Leslie Bennett ca să sărbătorim şi să-i admirăm copilaşul de aproape zece luni. Iar în ziua următoare, am ieşit singur pentru prima dată după trei săptămâni şi m-am dus la Doubleday.

De abia mă deplasam şi picioarele aveau nişte edeme monstruoase; datorită hidropiziei, îmi semănau cu nişte trunchiuri de copaci. Nu puteam purta pantofi şi trebuia să umblu doar în papuci – cu destulă greutate.

Aflând toate acestea, Robyn s-a neliniştit şi a insistat să consult un cardiolog. Lucrând într-un spital, ea trecuse de partea medicilor şi prin urmare existau acum două femei, Robyn şi Janet, care nu-mi mai dădeau pace.

Am urmat totuşi sfatul lui Robyn şi pe 27 decembrie l-am vizitat pe Peter Pasternack, la cabinetul său de la Spitalul Universitar. Mi-a ascultat inima, apoi a spus:

— Ai un suflu.

— Ştiu, am încuviinţat. Este ceva congenital.

I-am spus că atunci când susţinusem examenul medical pentru încorporare, cu patruzeci şi cinci de ani în urmă, medicii îmi atrăseseră atenţia că aveam un suflu, care însă era prea slab pentru ca eu să fiu considerat inapt.

Pasternack a clătinat din cap.

— Nu-l putem neglija cu atâta uşurinţă, a rostit el. Ţinând seama şi de edemele tale, trebuie să aflăm exact cât de grav este suflul, pentru că el poate fi sursa tuturor necazurilor.

Bineînţeles, asta a însemnat începutul unei serii de analize.

În cele din urmă, s-au ivit şi zorii zilei de 2 ianuarie 1990 şi am împlinit şaptezeci de ani în mod oficial. Janet, Robyn şi cu mine am prânzit la restaurantul nostru chinezesc şi am servit raţă Peking. De fapt, ele au mâncat-o. Eu doar am ciugulit, fiindcă era sărată, aşa că n-a fost tocmai o aniversare fericită, deşi mă simţeam extrem de uşurat că o atinsesem. Situaţia nu s-a îmbunătăţit în urma numeroaselor felicitări venite din toate colţurile lumii, care-mi doreau în unanimitate „sănătate şi fericire cu prilejul celei de-a şaptezecea aniversări“.

Nu mă bucuram nici de una, nici de alta, întrucât, în ciuda dozei zilnice de diuretice, edemele continuau să fie foarte pronunţate, iar Peter era decis să mă silească să-mi continuu analizele.

164. Spitalul

Cu câteva luni înainte, acceptasem să merg în Mohonk în primul week-end din ianuarie, pentru o prelegere. Acum n-aş mai fi vrut să mă duc, dar promisiunile se respectă. I-am cerut şi părerea lui Peter, iar el a spus că acea călătorie nu reprezenta un risc prea mare, aşa că am aranjat să ne fie trimisă o limuzină şi am plecat.

Mi-am ţinut prelegerea în seara de 5 ianuarie 1990 şi, spre imensa mea încântare, totul a mers bine şi mi-a făcut plăcere. Părea o indicaţie clară a faptului că, deşi eram bolnav, încă nu murisem. Pe 7 ianuarie am ajuns acasă şi am intrat drept în pat – epuizat.

Pe 9 ianuarie, am făcut turul editurilor şi, pentru prima dată după o lună, am prezidat întrunirea de la Dutch Treat. Cu toate acestea, eram atât de vlăguit, atât de clar bolnav încât le-am speriat rău pe Jill de la Doubleday şi pe Sheila de la revistă. De asemenea, şi cei din Dutch Treat au fost îngrijoraţi în mod vizibil.

Eu însă am refuzat să fac alte analize medicale şi am luat o hotărâre importantă.

Pe 11 ianuarie 1990, l-am vizitat pe Paul Esserman la propria-mi solicitare. Acolo, aproape cu ochii în lacrimi, am ţinut un discurs destul de lung şi elocvent, a cărui idee principală era că nu intenţionam să mai fac analize, nu doream spitalizare, nu mai voiam nimic. Doream să fiu lăsat să mor în pace şi să nu mai fiu o minge trimisă de la un medic la altul şi iar la altul, toţi experimentând pe mine şi utilizând metode din ce în ce mai eroice pentru a mă menţine în viaţă.

I-am spus că ajunsesem la şaptezeci de ani şi că nu mai consideram moartea o ruşine. Adunasem o avere considerabilă cu care nu aveam ce face şi care trebuia să asigure un trai decent nevestei şi copiilor după dispariţia mea – ca atare, nu intenţionam s-o irosesc doar pentru privilegiul de a prelungi o viaţă chinuită. Am încheiat, afirmând că aşteptam ca Paul să aibă grijă de toate acestea.

Paul m-a ascultat atent, fără să facă nici un comentariu. Când am terminat, a telefonat la Spitalul Universitar şi mi-a rezervat un pat în secţia ambulatorie, iar până la prânz eram internat.

Ulterior, l-am întrebat de ce procedase aşa, când eu pledasem timp de o jumătate de oră tocmai în sensul *opus*. Mi-a răspuns: „Ei bine, poate că *tu* erai pregătit să mori, dar *eu* nu eram pregătit să te las s-o faci!“.

Primul lucru de care s-au ocupat medicii din spital (unde Janet şi Robyn au stat pe rând la căpătâiul meu) a fost să mă scape de edeme, ceea ce a însemnat perfuzii cu diuretice.

Eram pesimist. Nu avea să slujească la nimic, le-am spus. Eram condamnat la moarte şi nu făceau altceva decât să-mi prelungească agonia.

Greşeam însă. Perfuziile cu diuretice au acţionat minunat. În decursul şederii în spital, am pierdut opt kilograme şi jumătate de lichid iar picioarele mi-au redevenit normale. Atâta vreme suportasem acele trunchiuri de copaci încât mi se părea de necrezut acum, văzându-le precum nişte beţe. Parcă nici nu erau destul de puternice ca să-mi susţină greutatea.

În spital, piciorul stâng (din care îmi fusese luată o venă cu ocazia operaţiei de by-pass şi care, în consecinţă, devenise mai susceptibil la infecţii) a făcut celulită, o inflamare bacteriană a pielii, provocată de edeme. A fost necesar ca piciorul să fie suspendat cât mai sus posibil, în vreme ce luam antibiotice împotriva infecţiei, care în cele din urmă a fost învinsă.

Principala mea problemă s-a ivit pe 16 ianuarie, în a şasea zi de spitalizare. De multă vreme, Doubleday plănuise o petrecere în ziua respectivă pentru a celebra atât a şaptezecea aniversare a mea, cât şi a patruzecea aniversare a primului meu roman, *O piatră pe cer*. Locul de desfăşurare trebuia să fie „Tavern on the Green“ şi, spre disperarea mea, banchetul respectiv urma să aibă un caracter oficial. Am insistat ca toată lumea să fie anunţată că ţinuta de gală era opţională, totuşi *eu* trebuia să-mi îmbrac fracul.

Cu toate acestea, în ziua cu pricina eu mă aflam în spital. Nu puteam însă dezamăgi sute de persoane, aşa că l-am rugat pe Paul să-mi dea o mână de ajutor. El a fost de acord să păstreze secretul şi să participe la petrecere, ca să mă ţină sub observaţie. Apoi, pe furiş, Janet „a împrumutat“ un scaun cu rotile şi m-a scos din spital la ora trei după-amiaza, când nimeni nu era prea atent. Doubleday trimisese o limuzină, care ne-a dus acasă. M-am vârât în frac, apoi limuzina ne-a transportat la restaurant, unde aşteptau toţi amicii mei de la diverse edituri, de la cluburile Dutch Treat şi Trap Door Spiders, alţi prieteni şi cunoscuţi, veniţi de aproape sau de mai departe.

I-am întâmpinat pe toţi, vesel, din scaunul cu rotile, ţinându-mi piciorul stâng pe un taburet. Am refuzat toate delicatesele pe care le ciuguleau ceilalţi (prea sărate) şi m-am limitat la suc de portocale. Nancy Evans, pe atunci preşedinte la Doubleday, mi-a făcut o prezentare de-a dreptul încântătoare, după care m-am lansat în discurs.

M-am referit la anterioarele mele probleme de sănătate, relatând în amănunt visul avut cu ocazia by-pass-ului, în legătură cu ceremonia de la Baker Street Irregulars, precum şi dezamăgirea încercată atunci când îmi dădusem seama că supravieţuisem şi nu aveam să mă bucur de omagiile pe care le-ar fi căpătat un mort.

Evident, toată lumea a hohotit şi a aplaudat, iar singurul comentariu negativ a venit din partea lui Robyn, care lăcrima şi m-a mustrat cu amărăciune pentru atitudinea mea.

— Robbie, i-am spus eu, dar a fost *amuzant*! Toţi au râs.

— Eu n-am râs, a replicat ea. Poate că tu crezi că-i amuzant să vorbeşti despre moarte, dar *eu* nu cred aşa ceva.

În sfârşit... în rest, au râs toţi!

Pe la nouă seara, eram înapoi în salon, simţind că mă descurcasem perfect şi mulţumit că nimeni din spital n-avea să ştie nimic.

Cu toate acestea, *Times* a aflat despre petrecere. O relatare a apărut în ziarul de a doua zi şi se pare că articolul a fost citit de întregul personal al spitalului, fiindcă am fost mustrat de infirmiere. Lester del Rey (pe care sănătatea îl împiedicase să participe) mi-a telefonat şi a zbierat la mine, certându-mă pentru ceea ce făcusem şi pentru că-mi pusesem viaţa în pericol. Eu nu i-am putut replica decât: „Lester! N-am ştiut că-ţi pasă atât de mult!“, iar asta se pare că l-a liniştit.

Cel mai mult însă m-a mişcat un mic incident ce a avut legătură cu rubrica mea săptămânală. Sosise timpul să realizez articolul şi nu aveam decât o singură soluţie: să aleg un subiect ce nu necesita materiale de referinţă, să-l scriu de mână, iar apoi să le telefonez celor de la *Times* din Los Angeles şi să-l citesc, pentru a fi înregistrat pe un reportofon.

Am procedat exact aşa, dar când i-am sunat, mi-a răspuns o tânără, care de îndată ce mi-a auzit numele a exclamat: „Neastâmpăratule ce eşti! De ce ai fugit din spital?“.

Chestia asta a fost pe punctul de a-mi frânge inima. Nu puteam face nici cel mai mic lucru fără să fie aflat de întreaga lume.

Aşadar, nu puteam repeta isprava. Câteva zile mai târziu, *Analog* şi-a serbat a şaizecea aniversare, întrucât revista, iniţial denumită *Astounding Stories of Superscience*, apăruse la începutul anilor ’30. Acceptasem să particip şi să ţin principalul discurs... dar n-o puteam face. În ziua respectivă am cinat cu oarecare tristeţe şi m-am resemnat înaintea soartei.

Între timp, analizele se încheiaseră. Purtam cateter şi fusesem examinat cu tomograful şi ultrasunetele, până se dovedise că suflul meu, datorat probabil unei afecţiuni congenitale a valvulei mitrale, se agravase în 1989. Sângele nu mai circula normal de la auriculul drept la ventriculul drept, ci se pierdea undeva pe drum. În felul acesta, circulaţia sângelui în plămâni nu se făcea cum trebuie şi-mi pierdeam uşor răsuflarea. Mai mult, inima nu putea funcţiona îndeajuns de eficient pentru a-mi ajuta rinichii bolnavi să elimine lichidele din corp.

Mai exista, de asemenea, posibilitatea ca valvula mitrală să fie infectată, ceea ce ar fi explicat funcţionarea imperfectă. În acest caz, ar fi trebuit înlocuită. Asta însemna o nouă operaţie, similară celei de by-pass, cu un alt stagiu în care să fiu conectat la aparatul inimă-plămân. Am fost asigurat că operaţia era una dintre cele mai simple. (Bob Zicklin, avocatul meu şi bun prieten, îndurase aceeaşi operaţie de *trei* ori, prima dată în nişte condiţii de-a dreptul primitive, şi supravieţuise, fără alte complicaţii.)

Am fost externat pe 26 ianuarie 1990, la cincisprezece zile după internare. Mi s-a spus însă că trebuia să mai fiu supus unor analize, pentru a se vedea dacă valvula mitrală era într-adevăr infectată. Pe 2 februarie, m-a sunat Peter. Deşi analizele privind infecţia bacteriană fuseseră negative, ei nu doreau să rişte nimic. Trebuia să revin în spital a doua zi şi să fiu supus unor tratamente cu perfuzii de antibiotice.

Ca atare, pe 3 februarie am revenit în spital, de data aceasta în secţia de tratamente, şi am rămas patru săptămâni acolo. Altfel spus, întreaga iarnă 1989-1990 am petrecut-o în patul de spital, sau de acasă, ori chinuindu-mă să-mi rezolv treburile deşi mă simţeam foarte bolnav.

A fost o iarnă mizerabilă. Timp de patru săptămâni, perfuziile nu au încetat. De două ori pe zi, câte una-două ore, îmi pompau substanţe în vene.

Apoi, pe 15 februarie, medicii au venit cu alte veşti. Deoarece nu descoperiseră nici o infecţie, apreciau că n-ar fi fost înţelept să mă supună operaţiei, expunându-mă riscului de a-mi afecta din nou rinichii. Mi-au spus că puteam trăi şi cu o regurgitaţie mitrală, neexistând riscul ca valvula să cedeze în mod brusc. În cel mai rău caz, m-aş fi simţit mai slăbit, simptomele s-ar fi agravat şi m-ar fi internat pentru operaţie.

Aşadar, pe 3 martie m-am întors din nou acasă, pregătit să-mi reîncep viaţa – cu o valvulă afectată şi cu rinichii bolnavi. Medicii m-au prevenit să nu mă implic în nimic ce mi-ar fi depăşit puterile, totuşi au fost de acord că scrisul (chiar la volumul meu de muncă) nu reprezenta un efort fizic exagerat şi că puteam continua.

165. Noua autobiografie

Iarna care trecuse marcată de boală, produsese multe complicații nedorite în viața mea. Corespondența era primul dezastru. Cât timp fusesem în spital, Janet îmi adusese zilnic scrisorile importante și rezolvasem câteva probleme. Cele mai multe însă trebuiseră să-mi aștepte întoarcerea, iar cabinetul de lucru, format din două camere, părea ticsit de plicuri și colete. Treptat, m-am ocupat de toate.

Din fericire, în privința articolelor pentru *F&SF* și a editorialelor pentru *IASFM*, mă arătasem atât de harnic, predându-le cu mult înaintea termenelor limită, încât nici chiar cele trei luni de pauză nu creaseră probleme. Aveam încă un avans confortabil când s-a încheiat teribila iarnă și în scurt timp am revenit la poziția inițială de avans.

Rubrica din ziarul de pe Coasta de Vest reprezenta totuși o problemă. Ea trebuia dezvoltată pe baza unui subiect foarte recent, ca atare nu putusem niciodată să expediez materialele cu un avans mai mare de o săptămână. Am fost nevoit să scriu o scrisoare, explicând că până nu rezolvam problemele de sănătate nu mai puteam susține rubrica; totodată, speram că, după trei ani în care respectasem cu strictețe termenele, mi se putea acorda un concediu medical.

„Bineînțeles“, mi-a răspuns redacția, după care a umplut spațiul celor patru rubrici pe care s-ar fi cuvenit să le alcătuiesc cu materiale mai vechi de-ale mele. Asta a fost foarte amabil din partea lor, fiindcă însemna că cititorii statornici ai rubricii n-aveau să mă uite. Imediat am trimis altă scrisoare pe adresa ziarului, spunând că nu mă așteptam să fiu plătit pentru articolele republicate, deoarece nu contribuisem cu nici măcar un minut de muncă suplimentar.

Probabil însă că cei din Los Angeles vorbiseră cu Doubleday, pentru că mi-au replicat imediat: „Termină cu prostiile, Isaac!“. Mi-au plătit drepturi integrale.

Am fost nevoit să anulez trei prelegeri și – un episod cu adevărat stânjenitor – pentru prima dată în viață am întârziat cu datele referitoare la impozitul pe venit. Contabilii mei au fost nevoiți să solicite amânări, totuși mi s-a părut că existase un motiv bine întemeiat.

Ar trebui să mai adaug că, în toată perioada aceea, Janet a fost un înger, venind zilnic la spital, petrecând cu mine majoritatea nopților, aducându-mi corespondența și orice altceva aveam nevoie, întotdeauna veselă și zâmbitoare. A suportat accesele mele de iritare și mi-a potolit nervii.

Periodic, Robyn a înlocuit-o, ca să-i permită să meargă acasă şi să doarmă în tihnă. M-a vizitat, de asemenea şi Jennifer. În general, m-am străduit din răsputeri să nu încurajez vizitele, deoarece mi se pare penibil să perturbi programul altora pentru a-i sili să stea la căpătâiul unui bolnav. Cu toate acestea, au venit Stan şi Ruth, Don Laventhall, avocatul meu, şi Robert Warnick, broker-ul meu, precum şi alţi prieteni. Marty Greenberg m-a vizitat de două ori şi mi-a telefonat în fiecare seară.

Evident, medicii apăreau la toate orele – Paul Esserman, Peter Pasternack, Jerry Lowenstein şi mulţi, mulţi alţii. Infirmierele veneau să-mi controleze tensiunea, să-mi dea medicamente şi să instaleze perfuzoarele. Femeile de serviciu intrau să spele pardoseala, să aducă mâncarea şi să schimbe apa. Rezerva în care mă aflam devenea un furnicar, lucru ce nu mă încânta câtuşi de puţin (cu excepţia mâncării).

În timp ce aveam perfuziile, nu puteam face nimic altceva decât să mă uit la televizor. Eram silit să urmăresc emisiuni pe care altfel, în plenitudinea forţelor fiind, nu le-aş fi permis accesul în casa mea şi nici chiar în oraşul în care locuiam, dacă mi-ar fi stat în putere. Le-am privit totuşi cu aviditate, fiindcă astfel trecea mai repede perioada de inactivitate.

Chinurile mele n-au fost însă zadarnice, întrucât pe 26 ianuarie 1990, Janet mi-a spus că ar fi fost timpul să încep al treilea volum al autobiografiei.

Am surâs amar. Pe toată durata bolii, Janet adoptase un optimism fără margini, căutând să mă convingă că aş fi putut trăi veşnic dacă mi-aş fi pus mintea. Ultima remarcă însă lăsa impresia că ea considera că trebuia să-mi dau şi ultima suflare pentru scrierea acelei cărţi. N-am comentat nimic; ştiam că s-ar fi necăjit, aşa că am spus:

— N-au trecut decât doisprezece ani de la sfârşitul anteriorului volum autobiografic, iar de atunci viaţa mea a fost şi mai neinteresantă dacă e posibilă una ca asta. N-aş putea spune decât că am scris o carte sau alta, că am ţinut o prelegere sau alta. Singurele episoade mai antrenante ar fi operaţia pe cord şi actuala boală, iar ele constituie o lectură deprimantă.

— Nu trebuie să povesteşti ce ai făcut zi cu zi, a subliniat Janet. Fii subiectiv... Consemnează-ţi gândurile...

— Totuşi, am repetat, nu sunt decât doisprezece ani...

— Ia-o de la început, mi-a spus ea. Înfăţişează întreaga ta viaţă în mod retrospectiv, dar nu intra în amănunte interminabile. Oferă direcţiile generale şi reacţiile tale faţă de ele. La urma urmelor, mulţi n-au citit primele două volume, şi chiar dacă au făcut-o, dacă vei povesti altfel lucrurile, ei vor fi interesaţi.

În realitate, n-am prea crezut-o. Nu eram un filozof profund şi nu reuşeam să mă conving că oamenii mureau de dorinţa de a-mi auzi ideile. Cu toate acestea, știam că aveam un stil literar plăcut și că scrierile mele erau citite, indiferent de subiectul lor. În plus, încercam senzația că *într-adevăr* mă luam la întrecere cu moartea. Și, în fine, ca întotdeauna, doream să-i fac plăcere lui Janet.

Am început imediat lucrul, și după câteva pagini, subiectul m-a captivat. (După cum știe toată lumea, eu reprezint subiectul meu favorit.) Scrisesem 105 pagini când am fost rechemat în spital, pentru a doua internare, și am abandonat cartea plin de regrete, întrebându-mă dacă aveam s-o termin vreodată.

Când m-am dus la spital, am luat cu mine în mod firesc câteva notesuri și creioane, pentru cazul în care aș fi avut timp la dispoziție. Și bineînțeles că am avut... imediat.

Ca atare, am început să scriu. În câteva zile, am terminat o nouă povestire din ciclul Black Widowers, „Cabana bântuită“ („The Haunted Cabin“) și m-am afundat într-o povestire cu Azazel. („Cabana bântuită“ conține un incident care s-a petrecut în realitate, cu ocazia primei mele spitalizări. Între timp, am vândut-o la *EQMM*.)

Pe 9 februarie, Janet m-a găsit scriind de zor și m-a întrebat la ce lucram. I-am spus.

— De ce faci asta? a întrebat ea. De ce nu-ți scrii autobiografia?

— Am nevoie de primele două volume, i-am răspuns, și de jurnalele mele, pentru a pune totul în ordine cronologică.

— Ți-am spus că nu-i necesară o ordine cronologică strictă! a pufnit ea. Povestește episoadele așa cum ți le amintești, în diverse capitole și cu diverse subtitluri, iar când va fi vremea să pregătești varianta finală le poți reașeza după cum îți convine.

Desigur, avea dreptate. Am scris pe subiecte, nu cronologic, permutându-le apoi după dorință. Lucram fericit cât era ziua de lungă, exceptând momentele când aveam perfuzii sau trebuia să primesc vizitatori – fie aceștia medici, infirmiere, personal de serviciu, rude ori prieteni. Când Janet nu petrecea noaptea cu mine, mă sculam la cinci dimineața (ora mea obișnuită de deșteptare), aprindeam lumina și începeam să scriu. Aveam la dispoziție trei ore până la micul dejun și aceea era perioada cea mai bună a zilei, fiind întrerupt doar pentru controlul tensiunii, prelevarea de sânge pentru analize și primirea de medicamente (plus vizita lui Paul).

Până la externare, am acoperit peste 250 de pagini lungi de blocnotes cu un scris destul de mărunt. În felul acela, evitasem riscul de a înnebuni și, în plus, îmi regăsisem starea relaxată și veselă.

În general, singurul lucru care mă scosese din sărite fusese faptul că toți cei care mă găsiseră scriind mă întrebaseră ce fac, iar când le explicasem, încercaseră în mod invariabil să mă convingă de utilitatea unui laptop. Eu mă justificasem de fiecare dată (iar în cele din urmă devenisem arțăgos), afirmând că *îmi plăcea* să scriu de mână, dar nu știu dacă mă crezuse cineva.

După ce am ieșit din spital, am continuat să lucrez cu toată viteza. Dacă este o întrecere cu moartea, atunci se pare că eu o câștig, deoarece mă aștept să termin cartea astăzi, 28 mai 1990, la numai patru luni după ce am început-o. Va trebui s-o revizuiesc pentru câteva stilizări, totuși sper ca într-o săptămână ori două s-o predau la Doubleday.

Este ceva mai lungă decât a cerut editura (mai exact, cu cincizeci la sută mai lungă), dar va încăpea într-un singur volum și mă voi strădui din răsputeri să nu se taie aproape nimic.

166. Noua viață

De fapt, nu pot spune că de acum duc o nouă viață, fiindcă mă străduiesc să o fac să semene cât mai mult cu cea veche. Este nouă în sensul că e considerabil modificată, deși bănuiesc că în sensul rău al cuvântului. Sunt acum un septuagenar, cu o valvulă a inimii defectă și cu rinichii bolnavi.

Nu pot merge pe jos foarte departe, ori prea repede, fără să mă odihnesc pentru a-mi trage răsuflarea, și obosesc mai ușor decât îmi place. Cu toate acestea, *trăiesc* și mă descurc.

Pe lângă cartea de față, am continuat să scriu pentru diversele mele rubrici. Am revizuit manuscrisele pe care le abandonasem când mă îmbolnăvisem. Mi-am reluat turul săptămânal al editurilor, iar Clubul Dutch Treat m-a aplaudat frenetic pe 6 martie 1990, când mi-am reluat îndatoririle de maestru de ceremonii. (Toate zilele de marți pe care le petrecusem în spital fuseseră însorite. În schimb, cum e și normal, pe 6 martie a nins.)

La sfârșitul lunii martie am alcătuit o nouă colecție de articole apărute în *F&SF*, care se va intitula *Secretul Universului (The Secret of the Universe)*.

Singura deosebire ar fi că Janet și cu mine mergem la teatru mai des ca înainte – mi-au plăcut în mod deosebit adaptările după *Rivalii* lui Sheridan* și *Opera cerșetorilor* de Gay*.

Pe 6 aprilie 1990, am suținut prima prelegere în afara orașului, de când mă îmbolnăvisem. Aceasta a avut loc la Colegiul William Patterson din Wayne, statul New Jersey, și s-a desfășurat cu bine. Pe 2 mai, am fost răsplătit cu și mai mult entuziasm de o sală ce m-a ovaționat în picioare la Universitatea Leigh, din Bethlehem, statul Pennsylvania.

Pe 20 aprilie, am participat la o întrunire a Societății Gilbert & Sullivan și am scris o povestire science-fiction „Frățiorul mai mic“ („Kid Brother“), pe care am vândut-o la *IASFM*.

Pe 7 mai, am prezidat banchetul anual al clubului Dutch Treat, avându-l pe Victor Borge* ca oaspete de onoare. Am fost într-o formă de zile mari și toți membrii au fost încântați. A doua zi, am participat la cel de-al unsprezecelea dineu anual Hugh Downs.

Pe 15 mai, am ținut o prelegere despre Gilbert și Sullivan la Players Club, prezentând și cinci arii, iar pe 18 mai am participat în sfârșit la o întrunire a lui Trap Door Spiders, pentru prima dată după o jumătate de an.

Da, duc această nouă viață exact ca pe cea veche. Sunt la fel de ocupat ca întotdeauna și fac toate lucrurile pe care le-am făcut mereu (atât doar că nu mai mănânc orice), totuși nu mă autoamăgesc cu gândul că așa va fi pe vecie. Umbrele nopții continuă să se afle la orizontul apropiat.

Pe 10 mai 1990, Red Dembner, cel care mi-a publicat cartea de teste și pe care-l făcusem membru al Clubului Dutch Treat, mi-a telefonat ca să se intereseze cum o duceam cu sănătatea. Obligațiile lui editoriale îl împiedicaseră să mai ajungă pe la club (nu mai trecuse pe acolo decât cu totul întâmplător) și nu mă văzuse de mult timp.

L-am asigurat că o duceam binișor, iar el a spus:

— Mă bucur tare mult. Țin mult la tine, Isaac! Hai să luăm prânzul împreună!

— Nici o problemă! i-am răspuns. Știu însă că ai un program destul de încărcat. Alege o zi convenabilă pentru tine, sună-mă și ne întâlnim.

Ziua aceea n-a mai venit niciodată. Pe 14 mai, Red a murit în urma unui infarct. Asta s-a petrecut fără nici un avertisment prealabil și, din câte știu eu, fără simptome care să-i fi dat de gândit. Avea șaizeci și nouă de ani.

În cele din urmă, va veni și rândul meu. Eu însă am dus o viață bună și am realizat tot ceea ce mi-am dorit, ba chiar mai mult decât aș fi avut dreptul să mă aștept.

De aceea, sunt pregătit.

Nu însă, *foarte* pregătit. Pe 26 mai 1990, i-am făcut o prezentare lui Corliss Lamont*, celebrul umanist, cu ocazia unui dineu oficial. El are optzeci și opt de ani și o constituție fizică fragilă, dar a stat în picioare patruzeci și cinci de minute și a ținut un excelent discurs improvizat. În mod vădit, mintea lui era departe de a da semne de oboseală.

Ca atare, voi spera.

Epilog

Janet Asimov

Una dintre cele mai profunde dorințe ale ființelor omenești este de a fi cunoscute și înțelese. Hamlet îi poruncește lui Horațiu să spună tuturor istoria sa. Un copil care solicită o poveste este extrem de încântat atunci când în cea pe care o aude există un personaj asemănător lui.

În această autobiografie, Isaac mărturisește că eu l-am îndemnat s-o scrie, dar în realitate el însuși dorea s-o facă, să-și împărtășească viața cititorilor săi într-un mod în care n-o făcuse în primele două volume autobiografice, mai detaliate și mai exacte din punct de vedere cronologic, însă nu introspective.

În mai 1990, Isaac a încheiat autobiografia plin de speranță, deși știa că nu mai avea mult de trăit. Spera să mai apuce câțiva ani, dar starea inimii și a rinichilor săi s-a înrăutățit, astfel încât a murit pe 6 aprilie 1992.

Ar fi dorit ca autobiografia să fie publicată cât mai repede, totuși n-a apucat s-o vadă apărută. Mi-a mai spus că voia să rămână așa cum este acum, în capitole pe care el le numea „scene", scrise pe măsură ce-i veniseră în amintire.

După moartea lui, eu m-am ocupat de redactarea manuscrisului. Editura ar fi vrut să-l scurteze destul de mult, însă am considerat că trebuia să rămână așa cum dorise Isaac.

Manuscrisul se încheie în mai 1990 și este scris ca și cum Isaac ar fi crezut că cititorul avea să-l parcurgă foarte curând. Am adăugat acest epilog pentru a oferi cititorilor o scurtă relatare despre cele ce s-au mai întâmplat.

Jurnalul lui Isaac înregistrează ziua de 30 mai drept data când a încheiat dactilografierea finală a cărții. El a consemnat: „Poate fi predată acum, la 125 de zile după ce am început-o. Nu cunosc mulți care să poată scrie peste 650 de pagini într-un asemenea interval, ocupându-se în aceeași perioadă și de alte lucruri".

A doua zi, am plecat în Washington, D. C., pentru un dineu la ambasada sovietică. Pentru o vreme, excursia l-a făcut pe Isaac să creadă că-și revenise de pe urma bolii și că putea participa din plin la viață. În mod deosebit, s-a simțit încântat că-l cunoscuse pe Gorbaciov, întrucât încheierea războiului rece oferise noi speranțe lumii. Isaac credea cu toată ființa că oamenii trebuie să-și dea cu toții silința pentru a realiza binele general al omenirii.

În restul anului 1990, Isaac a ținut o prelegere despre Gilbert și Sullivan, cu ocazia săptămânii muzicale din Mohonk. Pe lângă discursul său de la ultimul seminar în Institutul Rensselaerville, el a cântat şi a explicat toate versurile lui „The Star-Spangled Banner“. Au urmat şi alte întruniri, convenţii şi prelegeri, ba chiar a acordat autografe la un târg de carte în aer liber, ţinut pe Fifth Avenue.

În ciuda faptului că puterile îi scădeau în permanenţă, scria zilnic. La sfârşitul lui 1990 a fost încântat să descopere că fusese cel mai bun an al său din punct de vedere financiar.

Îşi făcea o mulţime de griji din cauza problemelor medicale – pentru el, pentru fiica şi fratele său. Pentru prima dată, cu considerabilă amărăciune, şi-a menţionat în jurnal deprimarea şi înrăutăţirea stării sănătăţii. Cu toate acestea, se străduia să nu-şi trădeze sentimentele, căutând să nu-i întristeze şi pe ceilalţi, şi continunând să glumească şi să se comporte la fel de vesel ca totdeauna.

Pe 2 ianuarie 1991, a scris în jurnal: „Am reuşit! Azi am împlinit 71 de ani... Am primit o felicitare de aniversare în banda desenată <<Garfield>>... care probabil m-a făcut mai cunoscut decât am fost vreodată!“ Apoi: „Robyn a venit pe la noi şi am mers la «Shun Lee» pentru raţă Peking şi vânat. A fost grozav!“

Tot în ianuarie 1991 a început să lucreze la volumul *Asimov râde iarăşi (Asimov Laughs Again)*, care l-a înveselit. Pe 5 aprilie, aproximativ cu un an înaintea morţii, a terminat manuscrisul cu o pagină finală în care declara că noi doi ne-am iubit din toată inima timp de treizeci şi doi de ani.

Pagina se încheie astfel: „Mă tem că viaţa mi s-a apropiat de capăt, şi de fapt nici nu mă aştept să mai trăiesc mult. Cu toate acestea, dragostea noastră rămâne şi eu nu am de făcut nici o plângere.

În existenţa aceasta, am avut parte de Janet, de fiica mea, Robyn, şi de fiul meu, David; am avut parte de mulţi buni prieteni; m-am bucurat de cărţile pe care le-am scris, ca şi de faima şi banii pe care mi i-au adus; indiferent ce mi s-ar întâmpla de acum încolo, a fost o viaţă bună şi sunt mulţumit de ea.

De aceea, vă rog să nu vă faceţi griji pentru mine, şi nici să nu-mi plângeţi de milă. În schimb, sper că această carte a reuşit să vă facă să râdeţi.“

După ce a predat manuscrisul la editura HarperCollins, a devenit mult mai retras. Scrisul, aşa cum rezultă din paginile jurnalului, i s-a modificat, ajungând din ce în ce mai neciteţ, iar consemnările erau puţine şi laconice. Cu toate acestea, a continuat să lucreze cât putea de mult.

Când i-a fost greu să mai dactilografieze, mi-a dictat; aşa s-a întâmplat cu ultimul lui text pentru *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*. A fost un mişcător „Adio–Adio“ („Farewell–Farewell“) adresat tuturor „Amabililor cititori“. În el, afirma: „Dintotdeauna, am avut ambiţia să mor la post, cu capul căzut pe masa de lucru şi nasul prins între două taste ale procesorului de texte, dar se pare că nu va fi aşa“.

Au mai urmat şi alte clipe fericite, iar Isaac s-a bucurat în continuare de calitatea de preşedinte al Clubului Dutch Treat, unde a prezentat oratori precum primarul Dinkins*. Ba chiar am mai fost o dată în Mohonk. Penultima însemnare din jurnal este făcută pe 3 august 1991, când a scris: „Am început un editorial pentru *IASFM*. Va fi de două ori mai lung decât cele obişnuite şi se va referi la Fundaţie."

Nu voi intra în amănunte privind cele din urmă luni de viaţă ale lui Isaac, care s-au caracterizat prin spitalizări şi deteriorare fizică. Nici nu voi oferi detalii asupra ultimelor sale clipe; voi spune doar că nu a suferit – faza finală de nefuncţionare a rinichilor induce o stare de apatie, după care se instalează liniştea...

Robyn şi cu mine am fost alături de el când a murit, ţinându-l de mână şi spunându-i că-l iubeam. Ultima lui propoziţie completă a fost: „Şi eu vă iubesc."

Vreau să vă mai povestesc ceva ce i-am spus şi lui Harlan Ellison – un episod petrecut în timpul ultimei săptămâni acasă a lui Isaac. El nu mai vorbea mult şi dormea în majoritatea timpului; totuşi, la un moment dat, s-a trezit cu o privire extrem de neliniştită.

— Vreau... îl vreau..., a început să-mi spună.

— Ce este, Isaac? l-am întrebat.

— Vreau... îl vreau...

— Ce vrei, dragule?

Atunci, parcă a izbucnit din el:

— Îl vreau... pe Isaac Asimov!

— Da, am spus, tu eşti acela.

A repetat oarecum uimit şi în acelaşi timp triumfător:

— EU SUNT Isaac Asimov!

— Iar acum, Isaac Asimov ar face bine să se odihnească, am adăugat.

— Bine, a surâs el fericit şi a adormit la loc.

Până şi în ultimele clipe, simţul umorului nu l-a părăsit. După cum am spus şi la înmormântare, în ziua dinaintea morţii sale, în rezerva din spital ne găseam Robyn, Stan, Ruth şi eu.

— Isaac, i-am spus, nu există un altul mai bun decât tine.

El a surâs şi a ridicat din umeri. Apoi, cu o înălţare ştrengărească din sprâncene a aprobat, şi cu toţii am izbucnit în râs.

Isaac era cu adevărat mândru de realizările sale. După moartea lui, am găsit o foaie de hârtie pe care scrisese cu stiloul (poate după ce se îmbolnăvise prima dată):

„În 40 de ani, am vândut
în medie câte un text la fiecare zece zile.
În ultimii 20 de ani, am vândut
în medie câte un text la fiecare șase zile.
În 40 de ani, am publicat
în medie câte 3 pagini pe zi.
În ultimii 20 de ani, am publicat
în medie câte 5 pagini pe zi."

Faptul că a scris ceea ce dorea a reprezentat pentru el o satisfacție, grație căreia se relaxa și-și uita necazurile. A bombănit, susținând că nu l-a încântat să scrie atât de multe romane în ultimii ani, dar și acelea au fost de folos. *Fundația renăscută* l-a afectat poate în cea mai mare măsură, fiindcă omorându-l pe Hari Seldon se omora practic pe sine, totuși și-a depășit durerea.

Mi-a povestit cum intenționa să conceapă finalul *Fundației renăscute* – în clipa morții lui, Hari Seldon vedea ecuațiile viitorului rotindu-se în jurul său și știa că privește în viitorul pe care el însuși îl descoperise și la plăsmuirea căruia ajutase.

Isaac a spus: „Nu-mi pare rău că nu voi putea vedea nici unul dintre posibilele viitoruri. Aidoma lui Hari Seldon, îmi pot privi cărțile care mă înconjoară și sunt fericit. Știu că am studiat, am imaginat și am așternut pe hârtie multe viitoruri posibile – este ca și cum aș fi fost acolo".

Odată, pe când Isaac și cu mine discutam despre bătrânețe, boală și moarte, el a spus că nu este atât de îngrozitor să îmbătrânești, să te îmbolnăvești și să mori, dacă ai întruchipat o parte a vieții de pe Pământ. Chiar dacă nu ajungi până la bătrânețe, tot merită, tot există satisfacție, de vreme ce ai făcut parte din viața aceea privită ca un întreg... mai cu seamă dacă te-ai exprimat prin creativitate și ai împărtășit iubirea generală.

Cărţile lui Isaac Asimov

PARTEA I – FICŢIUNEA

Romane science-fiction

Pebble in the Sky – Doubleday, 1950
The Stars, Like Dust – Doubleday, 1951
Foundation – Gnome (Doubleday), 1951
David Starr: Space Ranger – Doubleday, 1952
Foundation and Empire – Gnome (Doubleday), 1952
The Currents of Space – Doubleday, 1952
Second Foundation – Gnome (Doubleday), 1953
Lucky Starr and the Pirates of the Asteroids – Doubleday, 1953
The Caves of Steel – Doubleday, 1954
Lucky Starr and the Oceans of Venus – Doubleday, 1954
The End of Eternity – Doubleday, 1955
Lucky Starr and the Big Sun of Mercury – Doubleday, 1956
The Naked Sun – Doubleday, 1957
Lucky Starr and the Moons of Jupiter – Doubleday, 1957
Lucky Starr and the Rings of Saturn – Doubleday, 1958
Fantastic Voyage – Houghton Mifflin, 1966
The Gods Themselves – Doubleday, 1972
Foundation's Edge – Doubleday, 1982
Norby, the Mixed-up Robot (cu Janet Asimov) – Walker, 1983
The Robots of Dawn – Doubleday, 1983
Norby's Other Secret (cu Janet Asimov) – Walker, 1984
Norby and the Lost Princess (cu Janet Asimov) – Walker, 1985
Robots and Empire – Doubleday, 1985
Norby and the Invaders (cu Janet Asimov) – Walker, 1985
Foundation and Earth – Doubleday, 1986
Norby and the Queen's Necklace (cu Janet Asimov) – Walker, 1986
Norby Finds a Villain (cu Janet Asimov) – Walker, 1987
Fantastic Voyage II: Destination Brain – Doubleday, 1987
Prelude to Foundation – Doubleday, 1988
Norby Down to Earth (cu Janet Asimov) – Walker, 1988
Nemesis – Doubleday, 1989
Norby and Yobo's Great Adventure (cu Janet Asimov) – Walker, 1989
Norby and the Oldest Dragon (cu Janet Asimov) – Walker, 1990
Nightfall – Doubleday, 1990
The Ugly Little Boy – Doubleday, 1992
Norby and the Court Jester (cu Janet Asimov) – Walker, 1993
Forward the Foundation – Doubleday, 1993
The Positronic Man – Doubleday, 1993

Romane poliţiste

The Death Dealers – Avon, 1958
Murder at the ABA – Doubleday, 1976

Culegeri de povestiri science-fiction

I, Robot – Gnome (Doubleday), 1950
The Martian Way and Other Stories – Doubleday, 1955

Earth Is Room Enough – Doubleday, 1957
Nine Tomorrows – Doubleday, 1959
The Rest of the Robots – Doubleday, 1964
Through a Glass, Clearly – New English Library, 1967
Asimov's Mysteries – Doubleday, 1968
Nightfall and Other Stories – Doubleday, 1969
The Best New Thing – World Publishing, 1971
The Early Asimov – Doubleday, 1972
The Best of Isaac Asimov – Sphere, 1973
Have You Seen These? – NESRAA, 1974
Buy Jupiter and Other Stories – Doubleday, 1975
The Heavenly Host – Walker, 1975
„The Dream", „Benjamin's Dream" şi *„Benjamin's Bicentennial Blast"* – Private print, 1976
Good Taste – Apocalypse, 1976
The Bicentennial Man and Other Stories – Doubleday, 1976
Three by Asimov – Tart, 1981
The Complete Robot – Doubleday, 1982
The Winds of Change and Other Stories – Doubleday, 1983
The Edge of Tomorrow – Tor, 1985
It's Such a Beautiful Day – Creative Education, 1985
The Alternative Asimovs – Doubleday, 1986
Science Fiction by Asimov – Davis, 1986
The Best Science Fiction of Isaac Asimov – Doubleday, 1986
Robot Dreams – Byron Preiss, 1986
Other Worlds of Isaac Asimov – Avenel, 1987
All the Troubles of the World – Creative Education, 1989
Franchise – Creative Education, 1989
Robbie – Creative Education, 1989
Sally – Creative Education, 1989
The Asimov Chronicles – Dark Harvest, 1989
Robot Visions – Byron Preiss, 1990

Culegeri de povestiri fantasy

Azazel – Doubleday, 1988

Culegeri de povestiri poliţiste

Tales of the Black Widowers – Doubleday, 1974
More Tales of the Black Widowers – Doubleday, 1976
The Key Word and Other Mysteries – Walker, 1977
Casebook of the Black Widowers – Doubleday, 1980
The Union Club Mysteries – Doubleday, 1983
Banquets of the Black Widowers – Doubleday, 1984
The Disappearing Man and Other Stories – Walker, 1985
The Best Mysteries of Isaac Asimov – Doubleday, 1986
Puzzles of the Black Widowers – Doubleday, 1990

Antologii (editate de Isaac Asimov)

The Hugo Winners – Doubleday, 1962
Fifty Short Science-fiction Tales (cu Groff Conklin) – Collier, 1963
Tomorrow's Children – Doubleday, 1966
Where Do We Go from Here? – Doubleday, 1971
The Hugo Winners: volumul II – Doubleday, 1971

Nebula Award Stories Eight –Harper, 1973
Before the Golden Age – Doubleday, 1974
The Hugo Winners: volumul III – Doubleday, 1977
One Hundred Great Science-fiction Short-short Stories (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Doubleday, 1978
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 1: 1939 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1979
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 2: 1940 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1979
The Science Fictional Solar System (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1979
The Thirteen Crimes Of Science Fiction (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Doubleday, 1979
The Future in Question (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Fawcett, 1980
Microcosmic Tales (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Taplinger, 1980
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 3: 1941 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1980
Who Dun It? (cu Alice Laurance) – Houghton Mifflin, 1980
Space Mail (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Fawcett, 1980
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 4: 1942 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1980
The Seven Deadly Sins of Science Fiction (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Fawcett, 1980
The Future I (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Fawcett, 1980
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 5: 1943 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1981
Catastrophes (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1981
Isaac Asimov Presents the Best SF of the 19th Century (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Beaufort, 1981
The Seven Cardinal Virtues of Science Fiction (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Fawcett, 1981
Fantastic Creatures (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Franklin Watts, 1981
Raintree Reading Series I (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Raintree, 1981
Miniature Mysteries (cu Martin H. Greenberg şi Joseph D. Olander) – Taplinger, 1981
The Twelve Crimes of Christmas (cu Carol-Lynn Rössel şi Martin H. Greenberg) – Avon, 1981
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 6: 1944 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1981
Space Mail (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1981
Tantalizing Locked Room Mysteries (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Walker, 1982
TV: 2000 (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Fawcett, 1982
Laughing Space (cu J. O. Jeppson) – Houghton Mifflin, 1982
Speculations (cu Alice Laurance) – Houghton Mifflin, 1982
Flying Saucers (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1982
Raintree Reading Series II (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Raintree, 1982
Dragon Tales (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1982
Big Apple Mysteries (cu Carol-Lynn Rössel şi Martin H. Greenberg) – Avon, 1982
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 7: 1945 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1982
The Last Man on Earth (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1982
Science Fiction A to Z (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Houghton Mifflin, 1982

Isaac Asimov Presents the Best Fantasy of the 19th Century (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Beaufort, 1982
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 8: 1946 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1982
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 9: 1947 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1983
Show Business Is Murder (cu Carol-Lynn Rössel şi Martin H. Greenberg) – Avon, 1983
Hallucination Orbit (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Farrar, Straus & Giroux, 1983
Caught in the Organ Draft (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Farrar, Straus & Giroux, 1983
The Science Fiction Weight-Loss Book (cu George R. R. Martin şi Martin H. Greenberg) – Crown, 1983
Isaac Asimov Presents the Best Horror and Supernatural Stories of the 19th Century (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Beaufort, 1983
Starships (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Fawcett, 1983
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 10: 1948 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1983
The Thirteen Horrors of Halloween (cu Carol-Lynn Rössel şi Martin H. Greenberg) – Avon, 1983
Creations (cu George Zebrowski şi Martin H. Greenberg) – Crown, 1983
Wizards (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1983
Those Amazing Electronic Machines (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Franklin Watts, 1983
Computer Crimes and Capers (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Academy Chicago, 1983
Intergalactic Empires (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1983
Machines That Think (cu Patricia S. Warrick şi Martin H. Greenberg) – Holt, Rinehart and Winston, 1983
100 Great Fantasy Short Stories (cu Terry Carr şi Martin H. Greenberg) – Doubleday, 1984
Raintree Reading Series III (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Raintree, 1984
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 11: 1949 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1984
Witches (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1984
Murder on the Menu (cu Carol-Lynn Rössel şi Martin H. Greenberg) – Avon, 1984
Young Mutants (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1984
Isaac Asimov Presents The Best Science Fiction Firsts (cu Charles G. Waugh şi Martin H. Greenberg) – Beaufort, 1984
The Science Fiction Olympics (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1984
Fantastic Reading (cu Martin H. Greenberg şi David C. Yeager) – Scott, Foresman, 1984
Election Day:2084 (cu Martin H. Greenberg) – Prometheus, 1984
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 12: 1950 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1984
Young Extraterrestrials (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1984
Sherlock Holmes Through Time and Space (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Blue Jay, 1984
Supermen (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1984
Thirteen Short Fantasy Novels (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Crown, 1984
Cosmic Knights (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1984
The Hugo Winners: volumul IV – Doubleday, 1985
Young Monsters (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1985
Spells (cu Martin H. Greenberg şi Charles G. Waugh) – NAL, 1985

Great Science Fiction Stories by the World's Great Scientists (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Donald Fine, 1985
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 13: 1951 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1985
Amazing Stories Anthology (cu Martin H. Greenberg) – TSR, Inc., 1985
Young Ghosts (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1985
Thirteen Short Science Fiction Novels (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Crown, 1985
Giants (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1985
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 14: 1952 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1986
Comets (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1986
Young Star Travellers (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1986
The Hugo Winners: volumul V – Doubleday, 1986
Mythical Beasties (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1986
Tin Stars (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1986
Magical Wishes (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1986
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 15: 1953 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1986
The Twelve Frights of Christmas (cu Charles G. Waugh și Martin H. Greenberg) – Avon, 1986
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 16: 1954 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1987
Young Witches and Warlocks (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Harper & Row, 1987
Devils (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1987
Hound Dunnit (cu Martin H. Greenberg și Carol-Lynn Rössel Waugh) – Carroll & Graf, 1987
Space Shuttles (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1987
Atlantis (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1988
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 17: 1955 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1988
Encounters (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Headline, 1988
Isaac Asimov Presents the Best Crime Stories of the 19th Century – Dembner, 1988
The Mammoth Book of Classic Science Fiction (cu Charles G. Waugh și Martin H. Greenberg) – Carroll & Graf, 1988
Monsters (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1988
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 18: 1956 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1988
Ghosts (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1988
The Sport of Crime (cu Carol-Lynn Rössel Waugh și Martin H. Greenberg) – Lynx, 1988
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 19: 1957 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1989
Tales of the Occult (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – Prometheus, 1989
Purr-fect Crime (cu Carol-Lynn Rössel Waugh și Martin H. Greenberg) – Lynx, 1989
Robots (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1989
Visions of Fantasy (cu Martin H. Greenberg) – Doubleday, 1989
Curses (cu Martin H. Greenberg și Charles G. Waugh) – NAL, 1989
The New Hugo Winners: volumul VI (cu Martin H. Greenberg) – Wynwood, 1989
Senior Sleuths (cu Martin H. Greenberg și Carol-Lynn Rössel Waugh) – G. K. Hall, 1989
Cosmic Critiques (cu Martin H. Greenberg) – Writers Digest, 1990
Isaac Asimov Presents the Great SF Stories, 20: 1958 (cu Martin H. Greenberg) – DAW Books, 1990

PARTEA A II-A – NON-FICŢIUNEA

Ştiinţă generală

Words of Science – Houghton Mifflin, 1959
Breakthrough in Science – Houghton Mifflin, 1960
The Intelligent Man's Guide to Science – Basic Books, 1960
Asimov's Biographical Encyclopedia of Science and Technology – Doubleday, 1964
The New Intelligent Man's Guide to Science – Basic Books, 1965
Twentieth Century Discovery – Doubleday, 1969
Great Ideas of Science – Houghton Mifflin, 1969
Asimov's Biographical Encyclopedia of Science and Technology (ediţie revăzută) – Doubleday, 1972
Asimov's Guide to Science – Basic Books, 1972
More Words of Science – Houghton Mifflin, 1972
Ginn Science Program – Intermediate Level A – Ginn, 1972
Ginn Science Program – Intermediate Level C – Ginn, 1972
Ginn Science Program – Intermediate Level B – Ginn, 1972
Ginn Science Program – Advanced Level A – Ginn, 1973
Ginn Science Program – Advanced Level B – Ginn, 1973
Please Explain – Houghton Mifflin, 1973
A Choice of Catastrophes – Simon & Schuster, 1979
Exploring the Earth and the Cosmos – Crown, 1982
Asimov's Biographical Encyclopedia of Science and Technology (a doua ediţie revăzută) – Doubleday, 1982
The Measure of the Universe – Harper & Row, 1983
Asimov's New Guide to Science – Basic Books, 1984
Beginnings – Walker, 1987
Asimov's Chronology of Science and Discovery – Harper & Row, 1989
Our Angry Earth (cu Frederik Pohl) – TOR, 1991

Matematică

Realm of Numbers – Houghton Mifflin, 1959
Realm of Measure – Houghton Mifflin, 1960
Realm of Algebra – Houghton Mifflin, 1961
Quick and Easy Math – Houghton Mifflin, 1964
An Easy Introduction to the Slide Rule – Houghton Mifflin, 1965
How Did We Find Out About Numbers? – Walker, 1973
The History of Mathematics (planşe) – Carolina Biological Supplies, 1989

Astronomie

The Clock We Live On – Abelard-Schuman, 1959
The Kingdom of the Sun – Abelard-Schuman, 1960
Satellites in Outer Space – Random House, 1960
The Double Planet – Abelard-Schuman, 1960
Planets for Man– Random House, 1964
The Universe – Walker, 1966
The Moon – Follett, 1967
Environments Out There – Scholastic/Abelard-Schuman, 1967
To the Ends of the Universe – Walker, 1967
Mars – Follett, 1967
Stars – Follett, 1968
Galaxies – Follett, 1968

ABC's of Space – Walker, 1969
What Makes the Sun Shine? – Little, Brown, 1971
Comets and Meteors – Follett, 1973
The Sun – Follett, 1973
Jupiter, the Largest Planet – Lothrop, Lee & Shepard, 1973
Our World in Space – New York Graphic, 1974
The Solar System – Follett, 1975
How Did We Find Out About Comets? – Walker, 1975
Eyes on the Universe – Houghton Mifflin, 1975
Alpha Centauri, the Nearest Star – Lothrop, Lee & Shepard, 1976
The Collapsing Universe – Walker, 1977
How Did We Find Out About Outer Space? – Walker, 1977
Mars, the Red Planet – Lothrop, Lee & Shepard, 1977
How Did We Find Out About Black Holes? – Walker, 1978
Saturn and Beyond – Lothrop, Lee & Shepard, 1979
Extraterrestrial Civilizations – Crown, 1979
Venus: Near Neighbor of the Sun – Lothrop, Lee & Shepard, 1981
Visions of the Universe – Cosmos Store, 1981
How Did We Find Out About the Universe? – Walker, 1982
Asimov's Guide to Halley's Comet – Walker, 1985
The Exploding Suns – Dutton, 1985
How Did We Find Out About Sunshine? – Walker, 1987
Did Comets Kill the Dinosaurs? – Gareth Stevens, 1987
Asteroids – Gareth Stevens, 1988
Earth's Moon – Gareth Stevens, 1988
Mars: Our Mysterious Neighbour – Gareth Stevens, 1988
Our Milky Way and Other Galaxies – Gareth Stevens, 1988
Quasars, Pulsars and Black Holes – Gareth Stevens, 1988
Rockets, Probes and Satellites – Gareth Stevens, 1988
Our Solar System – Gareth Stevens, 1988
The Sun – Gareth Stevens, 1988
Uranus: The Sideways Planet – Gareth Stevens, 1988
Saturn: The Ringed Beauty – Gareth Stevens, 1988
How Was the Universe Born? – Gareth Stevens, 1988
Earth: Our Home Base – Gareth Stevens, 1988
Ancient Astronomy – Gareth Stevens, 1988
Unidentified Flying Objects – Gareth Stevens, 1988
The Space Spotter's Guide – Gareth Stevens, 1988
Is There Life on Other Planets? – Gareth Stevens, 1989
Science Fiction, Science Fact – Gareth Stevens, 1989
Mercury: The Quick Planet – Gareth Stevens, 1989
Space Garbage – Gareth Stevens, 1989
Jupiter: The Spotted Giant – Gareth Stevens, 1989
The Birth and Death of Stars – Gareth Stevens, 1989
Think About Space (cu Frank White) – Walker, 1989
Mythology and the Universe – Gareth Stevens, 1989
Colonizing the Planets and Stars – Gareth Stevens, 1989
Astronomy Today – Gareth Stevens, 1989
Pluto: A Double Planet – Gareth Stevens, 1989
Piloted Space Flights – Gareth Stevens, 1989
Comets and Meteors – Gareth Stevens, 1989
Neptune: The Farthest Giant – Gareth Stevens, 1990
Venus: A Shrouded Mystery – Gareth Stevens, 1990

The World's Space Programs – Gareth Stevens, 1990
How Did We Find Out About Neptune? – Walker, 1990
How Did We Find Out About Pluto? – Walker, 1991

Pământ

Words on the Map – Houghton Mifflin, 1962
ABC's of the Ocean – Walker, 1970
ABC's of the Earth – Walker, 1971
How Did We Find Out the Earth Is Round? – Walker, 1973
The Ends of the Earth – Weybright & Talley, 1975
How Did We Find Out About Earthquakes? – Walker, 1978
How Did We Find Out About Antarctica? – Walker, 1979
How Did We Find Out About Oil? – Walker, 1980
How Did We Find Out About Coal? – Walker, 1980
How Did We Find Out About Volcanoes? – Walker, 1981
How Did We Find Out About Atmosphere? – Walker, 1985

Chimie și biochimie

Biochemistry and Human Metabolism – Williams & Wilkins, 1952
The Chemicals of Life – Abelard-Schuman, 1954
Chemistry and Human Health – McGraw–Hill, 1956
Building Blocks of the Universe – Abelard-Schuman, 1957
The World of Carbon – Abelard-Schuman, 1958
The World of Nitrogen – Abelard-Schuman, 1958
Life and Energy – Doubleday, 1962
The Search for Elements – Basic Books, 1962
The Genetic Code – Orion Press, 1963
A Short History of Chemistry – Doubleday, 1965
The Noble Gases – Basic Books, 1966
The Genetic Effects of Radiation (cu Theodosius Dobzhansky) – AEC, 1966
Photosynthesis – Basic Books, 1969
How Did We Find Out About Vitamins? – Walker, 1974
How Did We Find Out About DNA? – Walker, 1985
How Did We Find Out About Photosynthesis? – Walker, 1988

Fizică

Inside the Atom – Abelard-Schuman, 1956
Inside the Atom (ediție revizuită) – Abelard-Schuman, 1966
The Neutrino – Doubleday, 1966
Understanding Physics, volumul I – Walker, 1966
Understanding Physics, volumul II – Walker, 1966
Understanding Physics, volumul III – Walker, 1966
Light – Follett, 1970
Electricity and Man – AEC, 1972
Worlds Within Worlds – AEC, 1972
How Did We Find Out About Electricity? – Walker, 1973
How Did We Find Out About Energy? – Walker, 1975
How Did We Find Out About Atoms? – Walker, 1976
How Did We Find Out About Nuclear Power? – Walker, 1976
How Did We Find Out About Solar Power? – Walker, 1981
How Did We Find Out About Computers? – Walker, 1984
How Did We Find Out About Robots? – Walker, 1984

Robots (cu Karen Frenkel) – Harmony House, 1985
How Did We Find Out About the Speed of Light? – Walker, 1986
How Did We Find Out About Superconductivity? – Walker, 1988
How Did We Find Out About Microwaves? – Walker, 1989
How Did We Find Out About Lasers? – Walker, 1990
Atom – Dutton, 1991

Biologie

Races and People (cu William C. Boyd) – Abelard-Schuman, 1955
The Living River – Abelard-Schuman, 1960
The Wellsprings of Life – Abelard-Schuman, 1960
The Human Body – Houghton Mifflin, 1963
The Human Brain – Houghton Mifflin, 1964
A Short History of Biology – Doubleday, 1964
ABC's of Ecology – Walker, 1972
How Did We Find Out About Dinosaurs? – Walker, 1973
How Did We Find Out About Germs? – Walker, 1974
How Did We Find Out About Our Human Roots? – Walker, 1979
How Did We Find Out About Life in the Deep Sea? – Walker, 1982
How Did We Find Out About Beginning of Life? – Walker, 1982
How Did We Find Out About Genes? – Walker, 1983
How Did We Find Out About Blood? – Walker, 1987
How Did We Find Out About Brain? – Walker, 1987
The History of Biology (planșe) – Carolina Biological Supplies, 1988
Little Library of Dinosaurs – Outlet, 1988

Culegeri de articole științifice

Only a Trillion – Abelard-Schuman, 1957
Fact and Fancy – Doubleday, 1962
View from a Height – Doubleday, 1963
Adding a Dimension – Doubleday, 1964
Of Time and Space and Other Things – Doubleday, 1965
From Earth to Heaven – Doubleday, 1966
Is Anyone There? – Doubleday, 1967
Science, Numbers and I – Doubleday, 1968
The Solar System and Back – Doubleday, 1970
The Stars in Their Courses – Doubleday, 1971
The Left Hand of the Electron – Doubleday, 1972
Today and Tomorrow and — – Doubleday, 1973
The Tragedy of the Moon – Doubleday, 1973
Asimov on Astronomy – Doubleday, 1974
Asimov on Chemistry – Doubleday, 1974
Of Matters Great and Small – Doubleday, 1975
Science Past – Science Future – Doubleday, 1975
Asimov on Physics – Doubleday, 1976
The Planet That Wasn't – Doubleday, 1976
Asimov on Numbers – Doubleday, 1977
The Beginning and the End – Doubleday, 1977
Quasar, Quasar, Burning Bright – Doubleday, 1978
Life and Time – Doubleday, 1978
The Road to Infinity – Doubleday, 1979
The Sun Shines Bright – Doubleday, 1981

Change! – Houghton Mifflin, 1981
Counting the Eons – Doubleday, 1983
The Roving Mind – Prometheus, 1983
X Stands for Unknown – Doubleday, 1984
The Subatomic Monster – Doubleday, 1985
The Dangers of Intelligence – Houghton Mifflin, 1986
Far as the Human Eye Could See – Doubleday, 1987
Past, Present and Future – Prometheus, 1987
The Relativity of Wrong – Doubleday, 1988
The Tyrannosaurus Prescription – Prometheus, 1989
Asimov on Science – Doubleday, 1989
Frontiers – Dutton, 1990
Out of the Everywhere – Doubleday, 1990
The Secret of the Universe – Doubleday, 1990
Frontiers II – Dutton, 1993

Culegeri de eseuri science-fiction

Asimov on Science Fiction – Doubleday, 1981
Asimov's Galaxy – Doubleday, 1989

Istorie

The Kite That Won the Revolution – Houghton Mifflin, 1963
The Greeks – Houghton Mifflin, 1965
The Roman Republic – Houghton Mifflin, 1966
The Roman Empire – Houghton Mifflin, 1967
The Egyptians – Houghton Mifflin, 1967
The Near East – Houghton Mifflin, 1968
The Dark Ages – Houghton Mifflin, 1968
Words from History – Houghton Mifflin, 1968
The Shaping of England – Houghton Mifflin, 1969
Constantinople – Houghton Mifflin, 1970
The Land of Canaan – Houghton Mifflin, 1971
The Shaping of France – Houghton Mifflin, 1972
The Shaping of North America – Houghton Mifflin, 1973
The Birth of the United States – Houghton Mifflin, 1974
Earth: Our Crowded Spaceship – John Day, 1974
Our Federal Union – Houghton Mifflin, 1975
The Golden Door – Houghton Mifflin, 1977
The March of Milennia (cu Frank White) – Walker, 1991
Asimov's Chronology of the World – HarperCollins, 1991

Biblie

Words in Genesis – Houghton Mifflin, 1962
Words from the Exodus – Houghton Mifflin, 1963
Asimov's Guide to the Bible, volumul I – Doubleday, 1968
Asimov's Guide to the Bible, volumul II – Doubleday, 1969
The Story of Ruth – Doubleday, 1972
Animals in the Bible – Doubleday, 1978
In the Beginning – Crown, 1981

Literatură

Words from the Myths – Houghton Mifflin, 1961
Asimov's Guide to Shakespeare, volumul I – Doubleday, 1970
Asimov's Guide to Shakespeare, volumul II – Doubleday, 1970
Asimov's Annotated Don Juan – Doubleday, 1972
Asimov's Annotated Paradise Lost – Doubleday, 1974
Familiar Poems – Doubleday, 1977
Asimov's Sherlockian Limericks – Mysterious Press, 1977
The Annotated Gulliver's Travels – Clarkson Potter, 1980
How to Enjoy Writing (cu Janet Asimov) – Walker, 1987
Asimov's Annotated Gilbert & Sullivan – Doubleday, 1988

Umor şi satiră

The Sensuous Dirty Old Man – Walker, 1971
Isaac Asimov's Treasury of Humour – Houghton Mifflin, 1971
Lecherous Limericks – Walker, 1975
More Lecherous Limericks – Walker, 1976
Still More Lecherous Limericks – Walker, 1977
Limericks Too Gross (cu John Ciardi) – Norton, 1978
A Grossary of Limericks (cu John Ciardi) – Norton, 1981
Limericks for Children – Caedmon, 1984
Asimov Laughs Again – HarperCollins, 1992

Autobiografie

In Memory Yet Green – Doubleday, 1979
In Joy Still Felt – Doubleday, 1980
I, Asimov – Doubleday, 1994

Diverse

Opus 100 – Houghton Mifflin, 1969
Opus 200 – Houghton Mifflin, 1979
Isaac Asimov's Book of Facts – Grosset & Dunlap, 1979
Isaac Asimov Presents Superquiz (de Ken Fisher) – Dembner, 1982
Isaac Asimov Presents Superquiz II (de Ken Fisher) – Dembner, 1983
Opus 300 – Houghton Mifflin, 1984
Living in the Future (antologator) – Harmony House, 1985
Future Days – Henry Holt, 1986
Isaac Asimov Presents Superquiz III (de Ken Fisher) – Dembner, 1987
Isaac Asimov Presents: From Harding to Hiroshima (de Barrington Boardman) – Dembner, 1988
Isaac Asimov's Book of Science and Nature Quotations (cu Jason A. Shulman) – Blue Cliff, 1988
Isaac Asimov's Science Fiction and Fantasy Story-a-Month 1989 Calendar (cu Martin H. Greenberg) – Pomegranate, 1988
Isaac Asimov Presents Superquiz IV (de Ken Fisher) – Dembner, 1989
The Complete Science Fair Handbooks (cu Anthony D. Fredericks) – Scott, Foresman, 1989

ANEXĂ

(Anexa de față cuprinde date despre majoritatea numelor și denumirilor menționate în carte, însă detaliile privind lucrările publicate în România s-au limitat la domeniul science-fiction. În privința periodicelor, au fost luate în considerare doar acelea având difuzare națională: Almanahul Anticipația, Colecția de Povestiri Științifico-Fantastice Anticipația, Jurnalul SF. – N. trad.)

Abell, George Ogden (1927-1983) – Astronom american

Ackerman, Forrest James (n.1916) – Editor, agent literar și colecționar american. Muzeul și biblioteca sa de science-fiction conțin 300.000 de exponate, ocupând 17 camere. Premii SF: Hugo 1953, pentru cea mai importantă personalitate din lumea fanilor science-fiction

Agamemnon – În mitologia greacă, rege al Micenei și erou al *Iliadei*, conducătorul oștii aheilor în războiul troian

AGCT – Army General Classification Test (aprox. „Testul militar de clasificare generală“)

Al Capp – Pseudonimul lui **Caplin, Alfred Gerald** (1909-1979), desenator și caricaturist american, binecunoscut pentru bànda desenată serializată „Li'l Abner“

Alcibiade (cca. 450-404 î.Hr.) – General și om politic atenian, discipol al lui Socrate

Aldiss, Brian Wilson (n.1925) – Scriitor, antologator și critic englez de science-fiction. Premii SF: Hugo 1959, pentru cel mai promițător tânăr autor, Hugo 1962, pentru ciclul de nuvelete *Sera* (Ed. Porto Franco, 1991), Nebula 1965, pentru nuvela „Arborele salivă“ („Saliva Tree“), Hugo 1987, pentru cartea de non-ficțiune *Orgia de un trilion de ani (Trillion Year Spree)*. Alte cărți importante: *Greybeard* (Ed. Nemira, 1994), *Desculț în cap (Barefoot in the Head;* 1969), *Helliconia – primăvara* (Ed. Dante, 1995). Alte lucrări apărute în limba română: *Cryptozoic* (Ed. Antet XX Press, 1993), *Helliconia – vara* (Ed. Dante, 1996)

Aleihem, Șalom (în ebraică: „Pacea fie cu tine“) – Pseudonimul celui mai celebru umorist de limbă idiș, **Solomon Rabinowitz** (1859-1916)

Alexandru Macedon (356-323 î. Hr.) – Rege al Macedoniei (336-323 î. Hr.), întemeietorul unui vast imperiu

Alice în Țara Minunilor (1865) – Carte pentru copii, scrisă de Lewis Carroll

Allen, Woody (n.1935) – Dramaturg, scenarist, regizor și actor de teatru și film american. Autorul unor comedii cinematografice de mare originalitate, în care semnează scenariul și regia, interpretând și rolul principal

Allingham, Margery (1904-1966) – Scriitoare engleză de romane polițiste

„A Maiden Fair to See“ – Arie din opereta *H.M.S. Pinafore* (1878) de Gilbert și Sullivan

Aristide (cca. 540-cca. 467 î. Hr.) – Om politic atenian, conducător al grupării oligarhice

Armata Salvării (Salvation Army)– Organizație creștină de caritate, internațională și evanghelistă, fondată în Anglia, în anul 1895

Atherton, Gertrude Franklin Horn (1857-1948) – Scriitoare americană

Azazel – Demonul căruia Aaron îi dă țapul ispășitor (Leviticul 16:8, 10)

Balaurii Raiului – În românește la Ed. Elit, 1996

Baldwin, James Arthur (1924-1987) – Scriitor american stabilit în Franța, care a încercat să demonstreze în eseurile și romanele sale că soluționarea conflictelor rasiale necesită o revoluție morală

„Băiețelul cel urât“ – Versiunea povestirii extinse la dimensiunile unui roman a fost scrisă în colaborare cu Robert Silverberg (în românește la Ed. Teora, 1995)

Bătălia Angliei – Războiul aerian (1940-1941) desfăşurat deasupra Angliei între Luftwaffe şi Royal Air Force, în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial

Beadle, George Wells (1903-1989) – Biolog american, distins cu Premiul Nobel în 1958, pentru descoperirea felului în care genele transmit caracteristicile ereditare

Bellow, Saul (1915-1990) – Scriitor american, distins cu Premiul Nobel pentru literatură în 1976

Bernstein, Jeremy (n.1929) – Fizician american, specialist în fizica nucleară

Bester, Alfred (1913-1987) – Scriitor şi editor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1953, pentru romanul *Omul demolat* (Ed. Pygmalion, 1994), Nebula Grand Master 1988. Alte cărţi importante: *Destinaţia mea, stelele (The Stars My Destination*; 1957)

Biblia regelui Iacob („King James Bible“, sau „Authorized Version“) – Versiunea traducerii (1611) efectuate în timpul lui Iacob (James) Stuart (1566-1625), rege al Angliei între 1603-1625

Binder, Eando – Cel mai cunoscut dintre pseudonimele folosite de fraţii **Earl Andrew Binder** (1904-1965) şi **Otto Oscar Binder** (1911-1975), autori americani de science-fiction şi scenarii de bandă desenată. Cărţi importante: *Robotul Adam Link (Adam Link – Robot*; 1939-1942), *Nemuritorul Anton York (Anton York, Immortal*; 1937-1940)

Blake, Nicholas – Pseudonimul cu care poetul englez, translator şi profesor universitar **Cecil Day Lewis** (1904-1972) şi-a iscălit romanele poliţiste

Borge, Victor (n.1909) – Celebru pianist american de origine daneză

Boucher, Anthony – Pseudonimul lui **William Anthony Parker White** (1911-1968), redactor şi scriitor american de science-fiction, care a întemeiat *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*. Premii SF: Hugo pentru cea mai bună revistă profesionistă, în 1957 şi 1958. Lucrări importante: povestirea „În căutarea sfântului d'Aquino“ („The Quest for Saint Aquin“)

Bova, Benjamin William (n.1932) – Scriitor, redactor şi antologator american de science-fiction. Redactor-şef al revistei *Analog* din 1971, după moartea lui John Campbell. Premii SF: Hugo pentru cel mai bun redactor 1973-1977 şi 1979. Cărţi importante: *Mileniu (Milennium*; 1976), *Kinsman* (1979)

Bradbury, Raymond Douglas (n.1920) – Scriitor american considerat de majoritatea criti-cilor drept un talent literar major, fără să fie în esenţă un autor de science-fiction, ci unul de texte fantastice. Premii SF: Nebula Grand Master 1989. Cărţi importante: *Fahrenheit 451* (Ed. Tineretului, 1963), *Cronicile marţiene* (Ed. Gamma Press 2000, 1994). Alte cărţi apărute în româneşte: *Aici sunt tigri* (Ed. Albatros, 1974)

Bryant, William Cullen (1794-1878) – Ziarist, critic literar şi orator, primul poet important din literatura americană a secolului XIX

„Buclă închisă“ – În româneşte, în volumul *Sfârşitul copilăriei* (vezi)

Burroughs, Edgar Rice (1875-1950) – Scriitor american, autorul unor seriale de imens succes: Tarzan, Barsoom, Pellucidar şi Venus. Cărţi science-fiction apărute în româneşte: *Tărâmul uitat de timp* (Ed. Albatros, 1973), *Prinţesa marţiană* (Ed. Olimp, 1994)

Byron, George Gordon, lord (1788–1824) – Poet romantic englez, creatorul eroului romantic sumbru şi impetuos, dominat de pasiuni tumultuoase

Campbell, John Wood, Jr. (1910-1971) – Scriitor şi redactor american de science-fiction, considerat de exegeţi drept individul cu cea mai mare influenţă asupra genului, fiind descoperitorul unor scriitori ca Isaac Asimov, Lester del Rey, Robert A. Heinlein, Theodore Sturgeon şi A. E. van Vogt. Premii SF: 7 Hugo pentru cea mai bună revistă (*Analog Science Fiction-Science Fact*) şi 8 Hugo pentru cel mai bun editor (1952-1964). Cea mai celebră dintre povestirile sale, „Cine-i acolo?“, a apărut în româneşte în *CPSF Anticipaţia*, nr. 481-482

Card, Orson Scott (n.1951) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1986 și Nebula 1985, pentru romanul *Jocul lui Ender* (Ed. Nemira, 1994), Hugo 1987 și Nebula 1986 pentru romanul *Vorbitor în numele morților* (Ed. Nemira, 1995), Hugo 1991, pentru non-ficțiune – *Cum să scrii science-fiction și fantasy (How to Write Science Fiction and Fantasy)*. Alte lucrări importante: *Amintirea Pământului (The Memory of Earth;* 1992). Alte cărți apărute în românește: *Xenocid* (Ed. Nemira, 1995)

Carr, John Dickson (1906-1977) – Scriitor american de romane polițiste, multe dintre ele având o coloratură fantastică

Carroll, Lewis – Pseudonimul scriitorului și matematicianului englez **Charles Lutwidge Dodgson** (1832-1898)

Cartea Rut – A opta carte din Vechiul Testament

Carter, Lin – Pseudonimul autorului și redactorului american **Linwood Vrooman Carter** (1930-1988), care și-a desfășurat activitatea preponderent în domeniul „heroic fantasy". Cărți apărute în românește: *Conan* (Ed. Fantasia, 1995)

Cartmill, Cleve (1908-1964) – Scriitor și ziarist american

Catskill – Lanț muntos în estul New York-ului, având înălțimea maximă de 1281 metri

Caverne de oțel – În românește, la Ed. Univers, 1992

Cavett, Dick (n.1936) – Actor, scriitor și scenarist TV american

„Căderea nopții" – În românește, povestirea a apărut în antologia *Nici un zeu în Cosmos* (Ed. Politică, 1985). Versiunea ei extinsă la dimensiunea de roman a fost realizată împreună cu Robert Silverberg (în românește, la Ed. Teora, 1994)

Călătorie fantastică – În curs de apariție la Ed. Teora

Călătorie fantastică *(Fantastic Voyage*; 1966*)* – Producție 20th Century-Fox, în regia lui Richard Fleischer, din distribuție făcând parte Stephen Boyd, Raquel Welch și Edmond O'Brien. Film distins cu Premiul Oscar pentru efecte speciale

Căpitanul Blood *(Captain Blood*; 1935) – Producție Warner, în regia lui Michael Curtiz, din distribuție făcând parte Errol Flynn, Olivia de Havilland și Basil Rathbone

Chartrand, Mark Ray (n.1943) – Astronom și scriitor american

Christie, Agatha (1891-1976) – Celebră scriitoare engleză de romane polițiste

Ciardi, John (1916-1986) – Poet american afirmat după Al Doilea Război Mondial. Adesea ironică, poezia lui este rareori caustică sau amară, încercând mai cu seamă să reafirme principalele valori umaniste ale echilibrului și umorului

„Cine-i acolo?" – vezi John Campbell

Civilizații extraterestre – În românește, la Ed. Politică, 1983

Clarke, Arthur C. (n.1917) – Scriitor englez de science-fiction, stabilit în Sri Lanka. Unul dintre numele cele mai celebre și mai influente ale genului. Premii SF: Hugo 1974 și Nebula 1973, pentru romanul *Rendezvous cu Rama* (Ed. Multistar, 1991), Hugo 1980 și Nebula 1979, pentru romanul *Fântânile paradisului* (Ed. Multistar, 1993), Nebula 1972, pentru nuvela „A Meeting with Medusa" („Întâlnire cu Meduza"), Hugo 1956, pentru povestirea „Steaua" (în antologia *Nici un zeu în Cosmos*, Ed. Politică, 1985), Nebula Grand Master 1986. Alte lucrări importante: *Orașul și stelele* (Ed. Multistar, 1992), *2001: O odisee spațială* (Ed. Multistar, 1993), *Sfârșitul copilăriei* (în curs de apariție la Ed. Teora). Alte cărți apărute în românește: *Fantoma adâncurilor* (Ed. Valdo, 1992), *Mânia lui Dumnezeu* (Ed. Elit Comentator, 1993), *2010: A doua Odisee Spațială* (Ed. Olimp, 1994), *2061: A treia Odisee Spațială* (Ed. Olimp, 1994), *Rama II* (Ed. Multistar, 1995)

Clement, Hal – Pseudonimul lui **Harry Clement Stubbs** (n.1922), profesor de liceu și scriitor american de science-fiction, exponent de frunte al genului hard SF. Cărți importante: *Misiune de gravitate (Mission of Gravity*; 1954)

„Clopotul muzical" – În românește, în *CPSFA* nr. 540

Cogswell, Theodore Rose (1918-1987) – Scriitor şi profesor american, autor de literatură science-fiction şi fantastică

Coleridge, Samuel Taylor (1772-1834) – Poet şi critic literar englez, reprezentant al „şcolii lacurilor"

Columbia Britanică – Provincie în vestul Canadei.

Commoner, Barry (n.1917) – Biolog specialist în fiziologia celulară a plantelor, care a pus bazele utilizării spectroscopiei electronice rezonante în biologie

Conklin, Edward Groff (1904-1986) – Redactor şi editor american, autorul a numeroase antologii de science-fiction, începând cu 1946

Cooke, Alfred Alistair (n.1908) – Ziarist şi comentator de origine engleză, celebru pentru emisiunile şi articolele în care căuta să-i familiarizeze pe americani cu Anglia şi pe englezi cu Statele Unite

Copernicus, Nicolaus (numele latinizat al lui Kopernik Mikolaj) (1473-1543) – Astronom polonez care a elaborat şi fundamentat ştiinţific concepţia heliocentrică

„Corectorul" – Povestire conţinută în volumul *Povestiri cu roboţi* (vezi)

Coughlin, Charles Edward (1891-1979) – Preot şi activist politic american, care a cunoscut o imensă audienţă începând din 1926, graţie transmisiunilor radio ale predicilor sale, încheiate în 1942, când acestea au devenit treptat profasciste

Cremin, Lawrence Arthur (1925-1990) – Autor şi istoric influent al educaţiei americane.

Crosby, Harry Lillis „Bing" (1904-1977) – Cel mai popular cântăreţ american, între 1930 şi 1950

Curenţii spaţiului – În româneşte, la Ed. Teora, 1994

Curtea de Echitate – Organism judiciar (în Anglia şi S.U.A.) care serveşte la suplimentarea şi remedierea limitărilor şi inflexibilităţii sistemului legislativ

Dannay, Fred – Scriind sub pseudonimul Ellery Queen, doi veri, **Frederic Dannay** (1905-1982) şi **Manfred Bennington Lee** (1905-1971), au creat o serie poliţistă extrem de populară constând în scenarii pentru serialul radiofonic Ellery Queen, care a început în 1939; în 1941 ei au înfiinţat revista *Ellery Queen's Mystery Magazine*

Davidson, Avram James (n.1923) – Scriitor şi redactor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1958, pentru povestirea „Mimetism" (în *JSF* nr. 165), Hugo 1963, pentru cea mai bună revistă (*F&SF*, al cărei redactor-şef a fost în perioada 1962-1964)

Davis, William Stearns (1877-1930) – Profesor de istorie antică şi scriitor american

De Camp, Lyon Sprague (n.1907) – Scriitor american de science-fiction, una dintre figurile centrale ale Epocii de Aur a genului, care în ultimii ani s-a dedicat genurilor fantastic şi „heroic fantasy". Premii SF: Nebula Grand Master 1978. Romane importante *Împotriva beznei (Lest Darkness Fall*; 1941), *Regina cea rea* (*Rogue Queen*; 1951). Cărţi apărute în româneşte: *Conan* (Ed. Fantasia, 1995)

De Havilland, Olivia (n.1916) – Actriţă americană deţinătoare a două premii Oscar pentru cea mai bună actriţă: 1946 – *Fiecăruia ce i se cuvine* şi 1949 – *Moştenitoarea*

Del Rey, Judy-Lynn (1943-1986) – Editor şi redactor american de science-fiction

Del Rey, Lester – Pseudonimul lui **Ramon Felipe San Juan Mario Silvio Enrico Smith Heathcourt-Brace Sierra y Alvarez-del Rey y de los Verdes** (1915-1993), autor american de science-fiction capabil, dar excentric, redactor şi editor. Premii SF: Nebula Grand Master 1991

Destinaţie Luna (Destination Moon; 1950) – Producţie George Pal Production/ Eagle-Lion, în regia lui Irving Pichel, scenariul Robert A. Heinlein, din distribuţie făcând parte John Archer, Warner Anderson şi Dick Wesson

Dick, Philip Kindred (1928-1982) – Scriitor american, unul dintre cei mai importanţi autori de science-fiction ai secolului XX. Premii SF: Hugo 1963, pentru romanul *Omul din* *castelul înalt* (Ed. Nemira, 1995). Romane importante: *Defazare marțiană (Martian Time-Slip*, 1964), *Dr. Bloodmoney* (1965), *Cele trei stigmate ale lui Palmer Eldritch* (Ed. Nemira, 1996), *Vânătorul de recompense* (Ed. Nemira, 1992), *Ubik* (Ed. Nemira, 1994), *Labirintul morții* (Ed. Athena, 1995). Alte cărți apărute în românește: *Timpul dezarticulat* (Ed. Nemira, 1994), *Invazia divină* (Ed. Clasic, 1994), *Loteria solară* (Ed. Știință & Tehnică, 1994)

Dickens, Charles (1812-1870) – Scriitor englez, creatorul unui realism umoristic și sentimental. A murit lăsând neterminat romanul *Misterul lui Edwin Drood*

Dinkins, David Norman (n.1927) – Cel dintâi primar de culoare al New Yorkului (1990-1994)

Documentele postume ale clubului Pickwick (1836-1837) și ***Nicholas Nickleby***. (1838-1839) – Romane de Charles Dickens

***2001: O odisee spațială** (2001: A Space Odyssey*; 1968) – Producție Metrocolor Panavision MGM, în regia lui Stanley Kubrick, scenariul Arthur C. Clarke și Stanley Kubrick, din distribuție făcând parte Gary Lockwood, Keir Dullea și William Sylvester. Film distins cu Premiul Oscar pentru efecte speciale. În 1969, a apărut cartea cu același titlu scrisă de Arthur C. Clarke (în românește, la Ed. Multistar, 1993)

Doubleday – Editură americană înființată de Frank Nelson Doubleday (1862-1934)

Downs, Hugh Malcom (n.1921) – Prezentator american de radio și TV

Doyle, Sir Arthur Conan (1859-1930) – Scriitor englez, celebru prin povestirile polițiste al căror erou este Sherlock Holmes. Cărți science-fiction apărute în românește: *Aventurile profesorului Challenger* (în mai multe ediții)

Dozois, Gardner (n.1947) – Scriitor, redactor și antologator american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1988-1995, pentru cel mai bun redactor-șef (al revistei *IASFM*), Nebula 1983, pentru povestirea „Aducător de pace" („Peacemaker"), Nebula 1984, pentru povestirea „Copilul dimineții" (în Almanahul Anticipația 1986)

Dr. John H. Watson – Tovarășul de apartament al lui Sherlock Holmes și naratorul aventurilor acestuia

Dubuque – Oraș din estul statului Iowa, pe fluviul Mississippi

Dumas, Alexandre (1802-1870) – Romancier și dramaturg romantic francez, autorul unor romane istorice de aventuri, captivante prin savoarea narațiunii, eroic, insolit și imprevizibil

Duruy, Jean Victor (1811-1894) – Istoric și politician francez, care a încercat să impună învățământul primar obligatoriu și gratuit; cea mai cunoscută dintre operele sale este *Istoria romanilor* (1843-1844)

Edison, Thomas Alva (1847-1931) – Inventator american, autor a peste 1.000 de invenții

Einstein, Albert (1879-1955) – Fizician și profesor universitar german, creatorul teoriei relativității

Ellin, Stanley (1916–1986) – Scriitor american de literatură polițistă

Ellis Island – Insulă din Golful New York, fostă vamă pentru imigranți

Ellison, Harlan Jay (n.1934) – Scriitor și antologator american de science-fiction, probabil cea mai controversată figură a genului. Premii SF: Hugo 1966 și Nebula 1965, pentru textul „Căiește-te, Arlechinule! spuse domnul Tic-Tac" („Repent, Harlequin! Said the Ticktockman"), Hugo 1968, pentru povestirea „N-am gură și trebuie să urlu" („I Have No Mouth and I Must Scream"), Nebula 1969, pentru nuvela „Un băiat și câinele său" („A Boy and His Dog"), Hugo 1969, pentru povestirea „Fiara ce-și striga iubirea spre inima lumii" („The Beast that Shouted Love at the Heart of the World"), Hugo 1974, pentru nuveleta „Pasărea morții" (în JSF nr. 68), Hugo 1975, pentru nuveleta „În derivă în largul insulițelor Langerhans..." („Adrift Just off the Islets of Langerhans, Latitude

38° 54' N, Longitude 77° 00' 13" W"), Hugo 1978 și Nebula 1977, pentru povestirea „Jefty" (în *JSF* nr. 53-55), Hugo 1986, pentru nuveleta „Paladinul orei pierdute" („Paladin of the Lost Hour"). Cărți importante: *Povestiri despre Pasărea morții: Un panteon de zei moderni (Deathbird Stories: A Pantheon of Modern Gods*; 1975) și celebrele antologii *Viziuni periculoase (Dangerous Visions*; 1967), *Din nou viziuni periculoase (Again, Dangerous Visions*; 1972)

Emerson, Ralph Waldo (1803-1882) – Filozof, poet și publicist american, cel mai de seamă reprezentant al transcendentalismului

Eu, robotul – În românește, la Ed. Tineretului, 1967, și Ed. Teora, 1994

„Evidența" – Povestire făcând parte din volumul *Eu, robotul* (vezi)

Expoziția Mondială – New York World's Fair (1939-40), având ca temă „Lumea de mâine"

Falk, Peter (n.1927) – Actor american de film și televiziune

Faraday, Michael (1791-1867) – Fizician și chimist englez, unul din fondatorii teoriei electromagnetismului

Farmer, Philip José (n.1918) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1953, pentru cel mai promițător nou autor, Hugo 1968, pentru nuvela „Călăreții războiului purpuriu" („Riders of the Purple Wage"), Hugo 1972, pentru romanul *Lumea fluviului: Înapoi la trupurile voastre răzlețite* (Ed. Nemira, 1996). Alte cărți în românește: *Vasul miraculos* (Ed. Nemira, 1997)

Feinberg, Gerald (n.1933) – Fizician american, specializat în fizică nucleară

Ferman, Edward Lewis (n.1937) – Redactor și editor american de science-fiction, care a condus revista *F&SF* între 1966 și 1991. Premii SF: Hugo pentru cea mai bună revistă (1969-1972), Hugo pentru cel mai bun redactor-șef 1981, 1982 și 1983

Flynn, Errol (1909-1959) – Actor american, una dintre marile vedete care au ilustrat epoca de aur a Hollywood-ului

Folies-Bergère – Sală de spectacole pariziană inaugurată pe 1 mai 1869, locul de naștere al revistei muzicale

Forest of Dean – Pădure regală în comitatul Gloucestershire, din vestul Angliei, cu o suprafață de 475 km pătrați

Franklin, Benjamin (1706-1790) – Gânditor iluminist, fizician, filozof, economist și om politic american; a elaborat *Declarația de Independență* (1776), a fost deputat în primul Congres american, a inventat lentilele bifocale și paratrăznetul și a fondat prima bibliotecă publică din America de Nord

Franklin, Kenneth Linn (n.1923) – Astronom american

Freud, Sigmund (1856-1939) – Psihiatru austriac, întemeietorul psihanalizei

Fromm, Erich (1900-1980) – Psihanalist, filozof și antropolog german

Frost, Robert (1874-1963) – Unul dintre cei mai importanți poeți americani ai secolului XX, câștigător de patru ori al Premiului Pulitzer

Fuller, Richard Buckminster (1895-1983) – Inventator, designer și filozof american, autor al „domului geodezic" (1947), care cuprinde volumul maxim cu minim de material și pare a reprezenta cea mai semnificativă inovație structurală a secolului XX

Fundația – Ciclu de romane, apărute și în limba română: *Preludiul Fundației* (Ed. Nemira, 1993), *Fundația* (Ed. Nemira, 1993), *Fundația și Imperiul* (Ed. Nemira, 1993), *A doua Fundație* (Ed. Nemira, 1994), *Marginea Fundației* (Ed. Nemira, 1994), *Fundația și Pământul* (Ed. Nemira, 1994), *Fundația renăscută* (Ed. Nemira, 1995)

Gandhi, Indira (1917-1984) – Cea dintâi femeie care a ocupat postul de prim-ministru al Indiei (1966–1977)

Gardner, Martin (n.1914) – Matematician american, bine cunoscut pentru jocurile şi enigmele sale matematice pe care le-a publicat lunar în revista *Scientific American* între 1956 şi 1983

Gay, John Gay (1685-1732) – Poet şi dramaturg englez, cunoscut în special pentru *Opera cerşetorilor (The Beggar's Opera*; 1728)

Genn, Leo (1905–1978) – Actor englez de film şi teatru

German-American Bund – Organizaţie pronazistă (denumirea integrală fiind German-American Volksbund), care a activat în S.U.A. în anii '30 şi la începutul anilor '40

Gernsback, Hugo (1884-1967) – Scriitor şi redactor de origine luxemburgheză, emigrat în S.U.A. în 1904. Întemeietorul primei reviste science-fiction în engleză, *Amazing Stories*, în aprilie 1926

Ghilgameş – Erou legendar, conducător al vechiului oraş sumerian Uruk din sudul Mesopotamiei

Gibbon, Edward (1737-1794) – Istoric englez, a cărui principală operă a fost *Istoria declinului şi căderii Imperiului Roman* (1776-1788).

Gilbert şi Sullivan – Autorii americani a paisprezece operete celebre, consideraţi drept unii dintre cei mai de succes colaboratori din istoria muzicii: **Gilbert, William Schwenk** (1836-1911), critic dramatic, poet şi dramaturg; **Sullivan, Arthur Seymour** (1842-1900), compozitor, absolvent al Academiei Regale Londoneze

„God Save the Queen" (Aprox. „Dumnezeu s-o aibă în pază pe regină") – Imnul naţional al Marii Britanii

Gold, Horace Leonard (n.1914) – Scriitor, redactor şi editor american, fondatorul revistei science-fiction *Galaxy*. Premii SF: Hugo 1953, pentru cea mai bună revistă profesionistă (la egalitate cu John Campbell)

Goldsmith, Oliver (1730?-1774) – Prozator, dramaturg şi poet irlandez, celebru mai ales pentru poemele sale

Goldwater, Barry Morris (n.1909) – Senator american (1952-1987) şi candidat prezidenţial din partea republicanilor la alegerile din1964, încheiate cu victoria lui Lyndon Johnson

Goldwyn, Samuel (1882-1974) – Cel mai mare dintre producătorii independenţi de la Hollywood, întemeietorul companiei Metro-Goldwyn-Mayer

Gorbaciov, Mihail Sergheevici (n.1931) – Om politic sovietic, secretar general al P.C.U.S. (1985-1991), preşedinte executiv al U.R.S.S. (1990-1991), laureat al Premiului Nobel pentru pace în 1990

Gould, Stephen Jay (n.1941) – Paleontolog american, exponent al teoriei evoluţioniste şi scriitor de ştiinţă popularizată în domeniul istoriei naturale şi tratând despre rolul ştiinţei în societate.

Grant, Cary (1904-1986) – Actor american, unul dintre cei mai populari actori americani de film, specializat în roluri de june prim. În 1970, a primit premiul Oscar pentru întreaga carieră

Greenberg, Martin Harry (n.1941) – Profesor şi antologator american de science-fiction

Griffith, Andrew Samuel (n.1926) – Actor american de film şi televiziune

Guth, Alan Harvey (n.1947) – Profesor şi fizician american, întemeietor al modelului Universului în expansiune

Hamilton, Edmond Moore (1904-1977) – Unul dintre primii scriitori americani de science-fiction. Cărţi importante: *Sori în coliziune (Crashing Suns*; 1928), *În afara Universului (Outside the Universe*; 1929)

Hanukka („noua consacrare") – Sărbătoare evreiască ce durează opt zile, celebrând redeschiderea templului de către maccabei după victoria lor asupra sirienilor, al cărei moment principal îl constituie aprinderea candelabrului

Harding, Warren Gamaliel (1865-1923) – Al 29-lea preşedinte al Statelor Unite (1921-1923)

Harrison, Harry – Pseudonimul lui **Henry Maxwell Dempset** (n.1925), autor american de science-fiction, domiciliat în Irlanda. Cărţi importante: *Şoarecele inoxidabil* (*The Stainless Steel Rat*; 1961), *Faceţi loc* (*Make Room! Make Room!*; 1966), *La vest de Eden* (*West of Eden*; 1984)

Healy, Raymond John (n.1907) – Redactor american, autorul primei antologii de science-fiction, în 1946

Heinlein, Robert Anson (1907-1988) – Scriitor american de science-fiction, considerat în S.U.A. drept cel mai popular autor al genului. Premii SF: Hugo 1956, pentru romanul *Stea dublă* (Ed. Cristian 1993), Hugo 1960, pentru romanul *Infanteria stelară* (Ed. Cristian, 1993), Hugo 1962, pentru romanul *Străin într-o lume străină (Stranger in a Strange Land)*, Hugo 1967, pentru romanul *Luna este o doamnă aspră (Moon Is a Harsh Mistress)*, Nebula Grand Master 1975. Alte cărţi apărute în româneşte: *Mânuitorii de zombi* (Ed. Antet, 1994)

Hercule Poirot – Cel mai celebru dintre personajele Agathei Christie

Herodot (cca. 484-425 î. Hr.) – Istoric grec, supranumit „părintele istoriei"

Hitchcock, Alfred (1899-1980) – Regizor englez de film, considerat maestrul suspansului cinematografic. Câştigător al premiului Oscar pentru cel mai bun film al anului 1940: *Rebecca*

Hitler, Adolf (1889-1945) – Om politic german, conducătorul statului german (1934-1945), creator al doctrinei naziste

Hoagland, Hudson (1899-1978) – Medic şi fiziolog american

Hoboken – Port la ocean în New Jersey, vizavi de New York

Holmes, Oliver Wendell (1809-1894) – Profesor, eseist şi poet american. Poezia sa „Bătrâna Coaste-de-fier" (1830) a dus la salvarea corăbiei „Constituţia", supranumită „Bătrâna Coaste-de-fier", fiindcă gloanţele nu-i puteau străpunge bordajul din lemn de stejar, una dintre cele şase fregate care au alcătuit cea dintâi flotă a Statelor Unite

Homer (sec. IX î. Hr. ?) – Cel mai mare poet epic grec, căruia i se atribuie *Iliada* şi *Odiseea*, capodopere ale literaturii antichităţii

Hope, Bob – Pseudonimul artistic al lui **Leslie Townes Hope** (1904-1972), unul dintre cei mai faimoşi comici americani de radio, film şi televiziune

Hopkins, Johns – Pseudonimul lui **Anne Arundel County** (1795–1873), financiar şi filantrop american, care prin testament a lăsat 7 milioane de dolari pentru înfiinţarea în Baltimore a Universităţii Johns Hopkins şi a spitalului cu acelaşi nume

Horaţiu – Quintus Horatius Flaccus (65-8 î. Hr.), poet latin

Howard, Robert Ervin (1906-1936) – Scriitor american, adevăratul părinte al genului „heroic fantasy", cele mai celebre romane ale sale fiind din ciclul Conan. Cărţi apărute în româneşte: *Conan* (Ed. Fantasia, 1995)

Hubbard, Lafayette Ronald (1911-1986) – Scriitor american de science-fiction şi „fantasy", ulterior figură cvasireligioasă, care, înfiinţând Dianetica şi Biserica Scientologică, în 1952, a stârnit multe controverse. Cărţi apărute în româneşte: *Frica* (Ed. Militară, 1994)

Huxley, Aldous Leonard (1894-1963) – Scriitor englez, nepotul lui T. H. Huxley, cunoscut în domeniul science-fiction pentru distopia sa *Brava lume nouă (Brave New World*; 1932)

Huxley, Julian Sorell (1887-1975) – Biolog englez, cu contribuţii importante în embriologie, genetică, etologie şi evoluţie

Huxley, Thomas Henry (1825-1895) – Biolog englez, colaborator al lui Darwin și unul dintre propagatorii darvinismului

Innes, Michael – Pseudonimul lui **John Innes Mackintosh Stewart** (n.1906), conferențiar la Universitatea Oxford, cunoscut mai ales pentru o serie de romane polițiste

James Moriarty – Personaj malefic din povestirile cu Sherlock Holmes

Jastrow, Robert (n.1925) – Fizician american

Jeppson, Janet Opal (n.1926) – Psihanalistă și scriitoare americană, căsătorită cu Isaac Asimov, autoare de cărți science-fiction pentru copii

„Joaney Phoney“ (aprox. „Joaney Țâcnita“) – Aluzie la cântăreața americană de muzică folk **Joan Baez** (n.1941), celebră pentru vocea ei puternică și pură de soprană. A întruchipat, la scara unei întregi generații, emanciparea conștiinței politice a tinerilor americani și a jucat un rol important în mișcările pentru drepturi sociale și antirăzboinice din anii '60.

Johnson, Lyndon Baines (1908-1973) – Al 36-lea președinte al Statelor Unite (1963-1968)

Joyce, James (1882-1941) – Scriitor irlandez, autorul unei opere de mare originalitate, maestru al limbajului

Jung, Carl Gustav (1875-1961) – Psiholog și psihiatru elvețian, discipol al lui Freud, care ulterior s-a îndepărtat de acesta, înlocuind noțiunea de „libido“ prin aceea de „inconștient ancestral“

Kafka, Franz (1883-1924) – Scriitor ceh de limbă germană, a cărui formulă artistică reunește într-o sinteză personală elemente de expresionism și suprarealism

Kasparov, Gary Kimovici (n.1963) – Șahist rus, care a devenit în 1985 cel mai tânăr campion mondial, titlu pe care nu l-a mai cedat până în prezent

Kaye, Danny (1913-1987) – Actor de teatru, film și televiziune american, care a transformat în artă debitarea extrem de rapidă a unor versuri cu încurcături de limbă. A primit două premii Oscar onorifice

Keyes, Daniel (n.1927) – Scriitor și conferențiar american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1960, pentru povestirea „Flori pentru Algernon“ (în Almanahul Anticipația 1983), Nebula 1966, pentru romanul cu același nume

Kiley, Richard Paul (n.1922) – Actor american de teatru și televiziune

Kissinger, Henry Alfred (n.1923) – Principal consilier de politică externă și secretar de stat al președinților americani Richard Nixon și Gerald Ford

Koch, Edward Irving (n.1924) – Primar al New York-ului, între 1977 și 1989

Kornbluth, Cyril (1923-1958) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1973 (post-mortem), pentru povestirea „Întâlnirea“ („The Meeting“), scrisă în colaborare cu Frederik Pohl

Kuttner, Henry (1914-1958) – Scriitor american de science-fiction, celebru mai ales pentru povestirile scrise în mare parte sub pseudonim împreună cu soția sa, Catherine L. Moore

Lamont, Corliss (n.1902) – Filozof, profesor și scriitor american

Leiber, Fritz (1910-1992) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1958, pentru romanul *Marele joc al timpului (The Big Time)*, Hugo 1965, pentru romanul *Vagabondul (The Wanderer)*, Hugo 1968 și Nebula 1967, pentru nuveleta „Barbutul“ („Gonna Roll Them Bones“), Hugo 1970, pentru nuvela „Corabia umbrelor“ (în Almanahul Anticipația 1993), Hugo 1971 și Nebula 1970, pentru nuvela „Răul din Lankhmar“ („I'll Met in Lankhmar“), Hugo 1976 și Nebula 1977, pentru povestirea „Prindeți zeppelinul“ („Catch that Zeppelin“), Nebula Grand Master 1981

Leningrad – Actualul St. Petersburg

„Lenny“ – Povestirea face parte din volumul *Povestiri cu roboți* (vezi)

Leon III – Împărat al Bizanțului între 717-741

Levenson, Samuel (1911-1980) – Scenarist, actor și umorist american

Limerick – Poezie umoristică cu formă fixă, alcătuită din cinci versuri rimând „aabba"

Lindbergh, Charles Augustus (1902-1974) – Aviatorul american care a efectuat prima traversare solitară a Atlanticului (20-21 mai 1927)

Long Island – Zonă din sud-estul New York-ului, cuprinzând districtele Brooklyn și Queens

Longyear, Barry Brookes (n.1942) – Scriitor și redactor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1980 și Nebula 1979, pentru nuvela „Dușmanul" (Ed. Orion, 1990)

Madame Roland – Porecla lui **Jeanne Manon Phlipon Roland de la Platiere** (1754-1793), considerată spiritul animator al facțiunii girondine în Revoluția Franceză

Mailer, Norman (n.1923)– Scriitor american, considerat unul dintre cei mai buni, afirmat după Al Doilea Război Mondial, câștigător al premiului Pulitzer pentru roman în 1968

Mandelbrot, Benoit (n.1924) – Matematician francez de origine poloneză, autorul geometriei fractale

Marea Criză – Criza economică din anii '30 care a afectat în mod deosebit S.U.A

Marele duce – *The Grand Duke* (1896), operetă de Gilbert și Sullivan

Marsh, Ngaio (1899-1982) – Scriitoare de literatură polițistă din Noua Zeelandă

McCaffrey, Anne (n.1926) – Scriitoare americană de science-fiction și „fantasy" stabilită în Irlanda. Premii SF: Hugo 1968, pentru nuvela „În căutarea lui Weyr" („Weyr Search"), Nebula 1968, pentru nuvela „Călăreț de dragon" („Dragonrider")

McComas, Jesse Francis (1911-1978) – Scriitor și redactor american, coautor al primei antologii de literatură science-fiction, în 1946

Medicare – Program guvernamental american de asigurare medicală a persoanelor bătrâne sau bolnave

Mendel, Gregor Johann (1822-1884) – Naturalist austriac, întemeietorul geneticii

Merril, Judith (n.1923) – Scriitoare și antologatoare americană de science-fiction, stabilită în Canada

Mikado – *The Mikado (1885)*, operetă de Gilbert și Sullivan

Miller, Arthur (n.1915) – Scriitor și dramaturg american, critic virulent al societății contemporane, susținător al literaturii implicate în evenimentul social și politic.

Mills, Robert Park (1920-1986) – Redactor, editor și agent literar american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1959, 1960 și 1963 pentru cea mai bună revistă(*F&SF*)

Milton, John (1608-1674) – Poet englez, autorul unor capodopere universale precum *Paradisul pierdut* și *Paradisul regăsit*

Minsky, Marvin Lee (n.1927) – Profesor și matematician american, unul dintre pionierii inteligenței artificiale

Mormoni – Sectă creștină din S.U.A., cu denumirea completă Biserica lui Iisus Hristos a Noilor Sfinți, fondată în 1830

Morris, William (1913-1994) – Lexicograf american

Moskowitz, Sam (n.1920) – Istoric al genului science-fiction și antologator american

Motz, Lloyd (n.1910) – Astrofizician și profesor american

Muller, Joseph Herman (1890-1967) – Genetician american distins cu Premiul Nobel, în 1946, pentru lucrări privind efectele razelor X asupra vitezei de apariție a mutațiilor

Nash, Ogden Frederic (1902-1971) – Poet american, autorul unui număr imens de versuri umoristice

Nelson, Horatio, viconte, duce de Bronte (1758-1805) – Amiral englez, participant la războaiele napoleoniene

Nemesis – În pregătire la Ed. Teora

Nero Wolfe – Detectiv imaginat în romanele sale de scriitorul american **Rex Stout** (1886-1975)

New Forest – Regiune de păduri în comitatul Hampshire, din sudul Angliei, cu o suprafaţă de 376 km pătraţi

Newton, Sir Isaac (1642-1727) – Fizician, matematician şi astronom englez. A pus bazele mecanicii clasice, ale calculului infinitezimal şi a emis teoria corpusculară a luminii

Nixon, Richard Milhous (1913-1994) – Al 37–lea preşedinte american (1969–74)

Norton, Andre – Pseudonimul lui **Alice Mary Norton** (n.1912), scriitoare americană de „fantasy" şi science-fiction. Premii SF: Nebula Grand Master 1984. Cărţi importante: ciclul *Lumea vrăjită (Witch World)*

Nuveletă – Categoriile de literatură care se premiază sunt în funcţie de lungime, astfel: povestire (lucrarea mai scurtă decât o nuveletă), nuveletă (21–50 de pagini), nuvelă (51-115 de pagini) şi roman (lucrarea mai lungă decât o nuvelă)

Olivier, Laurence Kerr, baron de Brighton (1907-1989) – Unul dintre cei mai celebri actori şi regizori englezi ai secolului XX, renumit mai cu seamă pentru rolurile din piesele lui Shakespeare

„Omul bicentenar" – Povestirea a apărut în româneşte în antologia *Povestiri ciberrobotice* (Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986). Versiunea ei extinsă la dimensiunea de roman a fost scrisă împreună cu Robert Silverberg (în româneşte, cu titlul *Omul pozitronic*, la Ed. Teora, 1996)

O'Neill, Gerard Kitchen (n.1927) – Fizician american, specialist în fizică nucleară

Oppenheimer, J. Robert (1904-1967) – Fizician american, care a condus lucrările pentru construirea primei bombe atomice

O piatră pe cer – În româneşte, la Ed. Univers, 1981, şi Ed. Teora, 1994

Orwell, George – Pseudonimul scriitorului englez **Eric Arthur Blair** (1903-1950), autor a două cărţi clasice din domeniul science-fiction-ului: *Ferma animalelor* (Ed. Univers, 1992) şi *1984* (Ed. Univers, 1991)

Pagels, Heinz Rudolf (1939-1988) – Fizician şi profesor american

Palmer, Raymond Arthur (1910-1977) – Scriitor şi redactor american de science-fiction. Autor al primului fanzin din istoria genului, *Cometa* (*The Comet;* 1930)

Panshin, Alexei (n.1940) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1967, pentru cel mai activ fan, Nebula 1968, pentru romanul *Ritual de trecere* (Ed. Multistar, 1993), Hugo 1990, pentru non-ficţiune – *Lumea dinapoia muntelui (The World Beyond the Hill)*

Panterele Negre (Black Panthers) – Organizaţie militantă fondată în Oakland, în 1966, care îi îndemna pe negri să se înarmeze pentru lupta împotriva asupritorilor

Parcul Naţional Everglades (Everglades National Park) – Situat în sudul Floridei, a fost autorizat în 1934, dar şi-a început activitatea abia în 1947. Suprafaţa lui de 609.659 ha este alcătuită din mlaştini sălbatice de mangrove subtropicale

Pauling, Linus Carl (1901-1994) – Chimist american, cu contribuţii însemnate în chimia structurală şi biologia moleculară, deţinător al Premiului Nobel pentru chimie, în 1954, şi al Premiului Nobel pentru pace, în 1962

Pearl Harbour – Baza Pearl Harbour, de pe insula Oahu din Hawaii, bombardată în 1941 de către japonezi, acţiune ce a dus la intrarea imediată a S.U.A. în Al Doilea Război Mondial

Pearson, Lester Bowles (1897-1972) – Om politic canadian, prim-ministru al Canadei (1963-1968), deţinător al Premiului Nobel pentru pace, în 1957

Peştera Mamuţilor (Mammoth Cave) – Sistem de peşteri subterane în Parcul Naţional al Peşterii Mamuţilor (Mammoth Cave National Park), care se extind pe cinci niveluri şi pe mai mult de 531 km

Phil Klass – Pseudonimul lui **William Tenn** (vezi)

Picasso, Pablo Ruiz Y (1881–1973) – Pictor, grafician, sculptor şi ceramist spaniol stabilit în Franţa, care a exercitat o puternică influenţă asupra artei moderne

Piraţii din Penzance – *The Pirates of Penzance* (1879), operetă de Gilbert şi Sullivan

Players Club – Club fondat în 1888 de **Edwin Thomas Booth** (1833-1893), cel mai celebru tragedian american din secolul XIX, fratele lui John Wilkes Booth, asasinul preşedintelui Abraham Lincoln

Pohl, Frederik (n.1919) – Scriitor, editor, redactor şi agent de science-fiction. Premii SF: Hugo pentru cea mai bună revistă (*If*, 1966-1968), Hugo 1972, pentru povestirea „Întâlnirea“ („The Meeting“), scrisă în colaborare cu C. Kornbluth, Hugo 1978 şi Nebula 1977, pentru romanul *Poarta* (Ed. Pygmalion, 1997), Hugo 1986, pentru povestirea „Fermi şi Frost“ („Fermi and Frost“)

Porter, Cole (1892-1964) – Libretist şi compozitor american pentru teatru şi cinematograf

Porter, Katherine Anne (1890-1980) – Scriitoare americană extrem de admirată pentru proza ei scurtă, câştigătoare a premiului Pulitzer în 1966

Porter, Sylvia Field (1913-1991) – Ziarist şi redactor american

Povestiri cu roboţi – În româneşte, la Ed. Teora, 1995

Pratt, Fletcher Murray (1897-1956) – Istoric şi scriitor american de science-fiction, cunoscut mai cu seamă pentru cărţile scrise în colaborare cu Sprague de Camp

Prester, John – Legendar călugăr creştin medieval, despre care se afirmă că ar fi stăpânit într-un ţinut mirific din Asia sau Africa („Ţara călugărului Ioan“)

Pronzini, Bill – Pseudonimul lui **William John Pronzini** (n.1943), scriitor american prolific şi respectat în mai multe domenii, inclusiv science-fiction

Proust, Marcel (1871-1922) – Scriitor francez, care a dominat romanul francez din secolul XX prin vastul ciclu *În căutarea timpului pierdut*

Pulitzer – Premii acordate anual în S.U.A. pentru ziaristică, literatură şi muzică. Atribuite prima dată în 1917, ele au fost înfiinţate de **Joseph Pulitzer** (1847-1911), care a ajutat la dezvoltarea ziaristicii americane moderne prin cele 2 milioane dolari donate Universităţii Columbia, pentru a se înfiinţa o şcoală de jurnalism

Queen Elizabeth 2 – Pachebot englez lansat în 1967, care a făcut prima cursă în 1969

Queens – Cel mai mare dintre cele cinci principale districte ale New York-ului, celelalte fiind Brooklyn, Bronx, Manhattan şi Staten Island

Războiul civil american (1861-1865) – Războiul dintre statele americane nordice, capitaliste, şi cele sudice, sclavagiste, al cărui pretext imediat a fost alegerea ca preşedinte a lui Abraham Lincoln, unul dintre principalii promotori ai campaniei aboliţioniste

Reagan, Ronald Wilson (n.1911) – Al 40-lea preşedinte american (1980-1988)

Red Sox – Echipă de baseball din Boston

Republicanii – Susţinători ai republicii în timpul Războiului civil din Spania (1936-1939), care se opuneau forţelor naţionaliste conduse de generalul Franco

Reston, James Barrett (n.1909) – Ziarist american cu o lungă şi distinsă carieră, participant în calitate de corespondent la numeroase evenimente importante, printre care conferinţa de la Yalta, procesul Oppenheimer şi moartea lui Stalin. Deţinător a două premii Pulitzer pentru jurnalistică

Rhine, Banks Joseph (1895-1980) – Pionier al parapsihologiei, ale cărui studii statistice asupra percepţiei extrasenzoriale au fost fundamentale pentru dezvoltarea parapsihologiei ca domeniu al cercetărilor cantitative

„Robbie“, „Raţionament“, „Mincinosul“ – Povestiri ce fac parte din volumul *Eu, robotul* (vezi)

Robin Hood (1922) – Producţie Douglas Fairbanks, în regia lui Allan Dwan, dintre actori făcând parte Douglas Fairbanks, Wallace Beery şi Alan Hale

Robinson, Edward G. (1893-1973) – Actor american de origine română, care şi-a creat celebritatea prin interpretarea rolurilor de gangsteri

„Robotul AL-76 o ia razna“ – În româneşte, în *Povestiri cu roboţi* (vezi)

Roboţii de pe Aurora – În româneşte, la Ed. Teora, 1996

Roboţii şi Imperiul – În pregătire, la Ed. Teora

Roddenberry, Gene (1921-1991) – Scenarist, producător şi regizor american de filme pentru televiziune, creatorul serialului *Star Trek*

Rooney, Andrew Aitken (n.1919) – Reporter TV, celebru pentru emisiunile sale ironice şi perceptive ale aspectelor vieţii zilnice

Roosevelt, Eleanor (1884-1962) — Diplomată americană, scriitoare şi soţie a preşedintelui Franklin D. Roosevelt

Roosevelt, Franklin Delano (1882-1945) – Om politic american, membru al Partidului Democrat, al 32-lea preşedinte al S.U.A. (1933–1945)

Russell, Bertrand (1872-1970) – Filozof, matematician, logician, sociolog şi literat englez, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, în 1950

Ruth – Vezi **Westheimer, Ruth**

Sagan, Carl Edward (1934-1996) – Savant american, cunoscut în principal pentru cercetările sale asupra posibilităţii existenţei vieţii extraterestre, precum şi ca popularizator de ştiinţă. Premii SF: Hugo 1981, pentru cartea de non–ficţiune *Cosmos*

Saharov, Andrei Dimitrievici (1921-1989) – Savant şi critic social sovietic care a primit Premiul Nobel pentru pace în 1975 ca urmare a campaniei sale curajoase pentru dezarmare nucleară şi democraţie în U.R.S.S.

Salk, Jonas Edward (1914-1995) – Microbiolog american care a conceput primul vaccin eficient împotriva poliomelitei

Salută din parte-mi Broadway-ul – Arie extrem de populară, mai cu seamă în Primul Război Mondial, din opereta *Micul Johnny Jones* (1904), compusă de **George Michael Cohan** (1878-1942), actor, cântăreţ, dansator, dramaturg, compozitor, regizor şi producător, care a dominat lumea teatrului american la începutul secolului XX

Sanger, Margaret (1879-1966) – Infirmieră americană; ea a inventat termenul de „anticoncepţional“ şi a fost o pionieră a mişcării pentru introducerea anticoncepţionalelor în S.U.A.

Santesson, Hans Stefan (1914?-1975) – Scriitor şi redactor american de literatură poliţistă

Sayers, Dorothy Leigh (1893–1957) – Scriitoare engleză de romane poliţiste

Schachner, Nathaniel (1895-1955) – Chimist, avocat şi scriitor american cunoscut mai cu seamă pentru biografiile unor figuri celebre din istoria S.U.A.

Schmidt, Stanley (n.1944) – Redactor, scriitor şi profesor american de science-fiction

Schulz, Charles Monroe (1922) –Desenator şi caricaturist american care, în 1950, a creat „Peanuts“, banda desenată cu cel mai mare succes comercial din toate timpurile.

Science Fiction Writers of America (SFWA) – Asociaţie profesională a scriitorilor de science-fiction din S.U.A., fondată în 1965 de scriitorul, criticul şi antologatorul Damon Knight. Din 1992, ea a devenit science-fiction and Fantasy Writers of America (SFFWA). Începând cu anul înfiinţării, SFWA acordă premiile Nebula

Scithers, George Harry (n.1929) – Scriitor, redactor şi editor american, primul redactor-şef al revistei *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine*. Premii SF: Hugo 1964 şi 1968, ca editor al fanzinului *Amra,* Hugo 1979 şi 1980, ca redactor-şef pentru *Isaac Asimov's Science Fiction Magazin*

Scrooge, Ebenezer – Unul dintre cele mai cunoscute personaje ale lui Charles Dickens, simbolul avariţiei, din „O colindă de Crăciun“ (1843)

Seder – Cină tradiţională, ţinută în prima sau în primele două seri ale Paştelui evreiesc

Seldes, Gilbert (1893-1970) – Ziarist, critic și eseist american

Seldes, Marian (n.?) – Actriță americană de teatru

Sellers, Peter (1925-1980) – Actor american de film

Sfârșitul copilăriei – În pregătire la Ed. Teora (vezi **Arthur C. Clarke**)

Sf. Valentin – În S.U.A., zi tradițională pentru îndrăgostiți, care schimbă între ei scrisori de dragoste sau mici obiecte

Shakespeare, William (1564-1616) – Dramaturg și poet englez, geniu universal, autorul unei opere dramatice incomparabile, autor a 37 de piese

Shapiro, Robert (n.1915) – Medic radiolog și profesor american

Shatner, William (n.1931) – Actor canadian, care a obținut celebritatea internațională grație rolului căpitanului James Kirk, din serialul TV *Star Trek*

Sheridan, Richard Brinsley Butler (1751-1816) – Dramaturg și om politic englez de origine irlandeză

Sherlock Holmes – Detectiv particular, personaj celebru din povestirile și romanele lui Sir Arthur Conan Doyle

Silverberg, Robert (n.1935) – Scriitor american de science-fiction extrem de prolific. Premii SF: Hugo 1956, pentru cel mai promițător nou autor, Hugo 1969, pentru nuvela „Aripi de noapte" (în *Pasagerii*, Ed. Nemira 1994), Nebula 1969, pentru povestirea „Pasagerii" (în *Pasagerii*); Nebula 1971, pentru povestirea „Vești bune de la Vatican" (în *Pasagerii*), Nebula 1971, pentru romanul *Timp al schimbărilor* (Ed. Pygmalion, 1995), Nebula 1974, pentru nuveleta „Născut lângă morți" („Born with the Dead"), Nebula 1985, pentru nuveleta „Călătorind spre Bizanț" („Sailing to Byzantium"), Hugo 1987, pentru nuvela „Ghilgameș în provincie" („Ghilgamesh in the Outback"), Hugo 1990, pentru nuveleta „Introducem un soldat. Apoi: Încă un soldat" (în *Poarta timpului*; Ed. Nemira 1993). Cărți importante: *Cartea craniilor (The Books of Skulls*; 1971), *Murind pe dinăuntru (Dying Inside*; 1972), *Omul stocastic* (Ed. Vremea, 1996), *Shadrach în dilemă (Shadrach in the Furnace*; 1976). Alte cărți apărute în românește: *Joc crud* (Ed. Graphis, 1995), *Interfețe periculoase – Poarta timpului II* (antologie, Ed. Nemira, 1995)

Simak, Clifford Donald (1904-1988) – Scriitor american de science-fiction, figură prolifică și populară în domeniu. Premii SF: Hugo 1964, pentru romanul *Halta* (Ed. Pygmalion, 1995), Hugo 1958, pentru povestirea „Poarta care duce dincolo" (în *CPSFA* nr. 333-335), Hugo 1981 și Nebula 1980, pentru povestirea „Grota Cerbului Dansator" („Grotto of the Dancing Deer"), Nebula Grand Master 1976. Alte romane celebre: *Orașul* (*City*; 1952). Alte cărți apărute în românește: *Inginerii cosmici* (Ed. Elit Comentator, 1994)

Simpson, George Gaylord (1902-1984) – Paleontolog și zoolog american, care a contribuit din plin la utilizarea dovezilor fosile pentru înțelegerea teoriei evoluționiste

„Simțul cel tăinuit" – În românește, în antologia *Fantastica întâlnire din zori*, Ed. Junimea, 1975

Singer, Isaac Bashevis (1904-1991) – Cel mai cunoscut, și posibil ultimul, dintre marii romancieri de limbă idiș, câștigător al Premiului Nobel pentru literatură în 1978

Skinner, Burrhus Frederic (1904-1990) – Psiholog american, cunoscut pentru contribuția sa în teoria behaviorismului

Sloane, Eric (1910-1985) – Scriitor și artist plastic american

Smith, Edward Elmer (1890-1965) – Scriitor american de science-fiction, considerat părintele genului „space opera". Autorul unor cicluri celebre în anii 1920-1940: *Ciocârlia spațiului (Skylark)* și *Lensmen*

Smith, Walter Wellesley „Red" (1905-1982) – Cel mai citit ziarist american de sport, unul dintre cei doi reporteri sportivi care au primit Premiul Pulitzer

Soarele gol – În românește, la Ed. Univers, 1975, și Ed. Teora, 1993

Southey, Robert (1774-1843) – Poet englez minor, cunoscut mai degrabă pentru corespondența și prietenia cu Samuel Taylor Coleridge și William Wordsworth

Spock, Benjamin McLane (n.1903) – Medic american, primul care a terminat două facultăți de medicină, una ca pediatru și alta ca psihiatru, celebru pentru manualul său despre îngrijirea copiilor și pentru rolul jucat în promovarea păcii mondiale

Stanford – Celebră universitate particulară și colegiu din California, înființate în 1885 și purtând numele fondatorului lor, magnatul căilor ferate și politicianul Leland Stanford (1824-1893), guvernator al Californiei și senator al Statelor Unite

Stapledon, Olaf William (1886-1950) – Scriitor și filozof englez, autorul unor cărți celebre în domeniul science-fiction, mai ales prin influența avută asupra dezvoltării genului: *Primii și ultimii oameni* (*Last and First Men*; 1930), *Plăsmuitorii de stele* (*Star Makers*; 1937)

Star Wars (1977) – Producție Technicolor Panavision TCF, în regia lui George Lucas, din distribuție făcând parte Mark Hamill, Harrison Ford și Carrie Fisher. Film distins cu Premii Oscar pentru scenografie, costume, coloană sonoră, montaj și efecte speciale

Stonehenge – Monument megalitic preistoric din sudul Angliei, datând din mileniile 3-2 î. Hr., despre care se consideră că ar fi avut funcții religioase sau astronomice

Stratford on Avon – Oraș în centrul Angliei, pe râul Avon, locul de naștere al lui Shakespeare

Sturgeon, Theodore – Pseudonimul lui **Edward Hamilton Waldo** (1918-1985), scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1971 și Nebula 1970, pentru nuveleta „Sculptură lentă“ (în Almanahul Anticipația 1988). Cărți celebre: *Mai mult decât oameni* (Ed. Vremea, 1994), *Nestemate visătoare* (Ed. Vremea, 1995)

Sucharitkul, Somtow Papinian (n.1952) – Compozitor și scriitor de science-fiction de origine thailandeză

Sue, Marie-Joseph Eugène (1804-1857) – Scriitor francez de romane de aventuri

Sullivan, Walter Seager (n.1918) – Redactor și scriitor american de știință popularizată

Swift, Jonathan (1667-1745) – Scriitor iluminist englez, unul dintre cei mai mari satirici ai literaturii universale

Szilard, Leo (1898-1964) – Fizician și biolog american de origine ungară, care a avut contribuții importante la realizarea primei bombe atomice

Talmud (în ebraică, „învățătură“ sau „studiu“) – Vast compendiu de legi și științe ale evreilor, constituind un document literar unic, o urmare a Bibliei ebraice și baza vieții religioase evreiești.

Tenn, William – Pseudonimul lui Philip Klass (n.1920), scriitor american de science-fiction și profesor universitar

Tenniel, John (1820-1914) – Artist plastic și ilustrator englez, colaborator al revistei satirice *Punch*, cunoscut în special ca ilustrator al romanelor lui Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor* și *Peripețiile Alicei în lumea oglinzii*

Thespis – Purtând subtitlul *Zeii îmbătrâniți* (1871), este prima operetă scrisă de Gilbert și Sullivan. Titlul provine de la Thespis (secolul VI î. Hr.), poet grec considerat întemeietorul tragediei elene

„The Star-Spangled Banner“ (Aprox. „Drapelul cu stele strălucitoare“) – Imnul național al Statelor Unite ale Americii

Thomas, Lewis (1913-1993) – Scriitor și medic american, foarte cunoscut pentru eseurile sale filozofice asupra biologiei și societății umane

Thomas, Lowell (1892-1981) – Celebru ziarist și reporter radio și TV, omagiat de mai mulți președinți, precum Harry S. Truman, Dwight D. Eisenhower și Lyndon B. Johnson

Tolkien, John Ronald Reuel (1892-1973) – Profesor de literatură anglo-saxonă la Universitatea Oxford, care a restabilit genul „fantasy“ ca formă serioasă a literaturii engleze, în primul rând prin *Stăpânul inelelor* (*Lord of the Rings*; 1954-1955) şi *O poveste cu un hobit* (1937, apărută în româneşte în mai multe ediţii)

Trekkie – Porecla afectuoasă pentru fanii *Star Trek*

Tremaine, Frederick Orlin (1890-1966) – Scriitor şi redactor american de science-fiction

Turnul Sears (Sears Building) – Construită între 1970 şi 1974, pentru Sears, Roebuck and Company, clădirea este cea mai înaltă din lume; are 110 etaje şi se ridică la 443 m

Updike, John Hoyer (n.1932) – Scriitor american faimos printre contemporanii săi pentru proza lui bogată, elegantă şi pentru arta demonstrată în povestiri şi multe dintre romane

Valhalla – În mitologia nordică, împărăţia zeului Odin în care sunt primite sufletele celor căzuţi în bătălii

Van Loon, Hendrik Willem (1882-1944) – Istoric americano-olandez, autorul *Istoriei omenirii* (1921)

Van Vogt, Alfred Elton (n.1912) – Scriitor american de science-fiction, unul dintre celebrii autori ai Epocii de Aur a genului. Premii SF: Nebula Grand Master 1996. Cărţi importante: *Slan* (1946), *Arsenalele din Isher* (Ed. Nemira, 1992), *Lumea non-A* (Ed. Cristian, 1994). Alte cărţi apărute în româneşte: *Odiseea navei „Space Beagle“* (Ed. Albatros, 1978; reeditare cu titlul *Fauna spaţiului,* Ed. Vremea, 1996), *Războiul împotriva rulilor* (Ed. Univers, 1988; reeditare Ed. Vremea, 1996), *Făuritor de univers* (*CPSFA*, nr. 485-488), *Star Cluster* (Ed. Valdo, 1992), *Soarele subteran* (Ed. Vremea 1993), *Casa veşniciei* (Ed. Vremea 1993), *Silkie* (Ed. Vremea 1993), *Rătăcitor printre stele* (Ed. Vremea 1994), *Primul marţian* (Ed. Universal Dalsi 1994), *Imperiul atomului* (Ed. Nemira, 1994), *Cartea lui van* Vogt (Ed. RAO, 1994), *Imperiul marelui judecător* (Ed. RAO, 1994), *Destinaţia univers* (Ed. RAO, 1994), *Computer world* (Ed. Nemira, 1995), *Jucătorii non-A* şi *Sfârşitul non-A* (Ed. Cristian, 1994), *Omul cu o mie de nume* (Ed. Vremea, 1996), *Invadatorii* (Ed. Vremea, 1996)

Varley, John Herbert (n.1947) – Scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1979 şi Nebula 1978, pentru nuvela „Persistenţa viziunii“ („The Persistence of Vision“), Hugo 1985 şi Nebula 1984, pentru nuvela „Apasă tasta ENTER“ (în Almanahul Anticipaţia 1994), Hugo 1982, pentru povestirea „Împingătorul“ („The Pusher“). Cărţi importante: *Linia Ophiuchi (The Ophiuchi Hotline;* 1977), *Mileniu (Millennium;* 1977)

Verne, Jules (1828-1905) – Scriitor şi dramaturg francez, considerat unul dintre întemeietorii science-fiction-ului, alături de H. G. Wells. Majoritatea cărţilor sale au fost traduse în româneşte

„Vitraliul şi geamul“ – În româneşte, în *Almanahul Anticipaţia* 1983

Von Braun, Wernher (1912-1977) – Savant american de origine germană, care a condus lucrările de construire a rachetelor V–2, folosite de Germania în Cel de-al Doilea Război Mondial. În S.U.A., a construit primul satelit american şi a coordonat construcţia rachetelor pentru programul Apollo

Wall Street – Stradă din New York, în cartierul Manhattan, principalul centru financiar al Statelor Unite

Walters, Barbara (n.1931) – Prezentatoare şi moderatoare la televiziunea americană, întâi la canalul NBC, apoi la ABC, fiind prima personalitate TV cu salariul de peste 1 milion de dolari anual

Waugh, Charles Gordon (n.1943) – Universitar american şi antologator de science-fiction

Webster, Noah (1758-1843) – Autor, eseist şi lexicograf american, care a compilat primul dicţionar ce deosebea limba vorbită de americani de cea vorbită de britanici. Seria lui de dicţionare a culminat cu *Dicţionarul american al limbii engleze* (1828), iar numele său a fost preluat de o serie de dicţionare publicate de editura Random House

Weinbaum, Stanley Grauman (1902-1935) – Scriitor american de science-fiction. Cea mai celebră dintre povestirile sale, „Odiseea marțiană", a apărut în românește în volumul *Odiseea Marțiană* (Ed. Minerva, 1975)

Welch, Raquel (n.1942) – Actriță americană și star internațional

Welles, Orson (1915-1985) – Celebru regizor, scenarist și actor american, câștigător în 1941 al premiului Oscar pentru scenariu, cu filmul *Cetățeanul Kane*

Wells, Herbert George (1866-1946) – Scriitor, istoric și sociolog englez, considerat unul dintre întemeietorii science-fiction-ului, alături de Jules Verne. Majoritatea cărților sale au fost traduse în românește

West, Mae (1892-1980) – Actriță americană, care a reprezentat o legendă în lumea spectacolelor americane, pe o durată de peste cincizeci de ani

Westheimer, Ruth (n.1928) – Psiholoagă, educatoare, scriitoare și personalitate mass-media extrem de populară în S.U.A. pentru abordarea deschisă a problemelor sexuale

Westminster Abbey – Denumirea populară a bisericii Sf. Petru din Westminster, unul dintre principalele monumente istorice engleze

Wiesel, Eliezer (n.1928) – Scriitor și conferențiar de origine română, supraviețuitor al lagărelor naziste de concentrare, care s-a dedicat păstrării memoriei Holocaustului. Laureat al Premiului Nobel pentru pace în 1986

Wilberforce, Samuel (1805-1873) – Figură proeminentă a bisericii engleze în timpul perioadei victoriene. Episcop de Oxford și Winchester, el a atacat teoria evoluționistă a lui Darwin

Williamson, Jack – Pseudonimul lui **John Stewart Williamson** (n.1908), scriitor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1986, pentru non- ficțiune *Copilul minune: Viața mea în science-fiction (Wonder's Child: My Life in Science Fiction)*, Nebula Grand Master 1976. Cărți celebre: ciclul *Legiunea spațiului* (*Legion of Space*; 1934-1939), *Legiunea timpului (The Legion of Time*; 1952), *Umanoizii (The Humanoids*; 1947-1949)

Winchester Cathedral – Faimoasă catedrală normandă, care conține mormintele multor regi și scriitori englezi

Wodehouse, Pelham Grenville (1881-1975) – Scriitor umorist englez

Wollheim, Donald Allen (1914-1990) – Fan, scriitor și editor american de science-fiction. Premii SF: Hugo 1964 pentru întreaga activitate. Fondatorul uneia dintre cele mai celebre colecții science-fiction de editură: DAW Books

Wordsworth, William (1770-1850) – Poet romantic englez, reprezentant al „școlii lacurilor"

Yale – Celebră universitate din New Haven, statul Connecticut, înființată în 1701

Yalow, Rosalyn Sussman (n.1921) – Medic american care a inventat, împreună cu Solomon Berson, testul RIA pentru măsurarea cantităților infime de hormoni, enzime și proteine. În 1977, a fost distinsă cu Premiul Nobel

Zeii înșiși – În românește, la Ed. Teora, 1993

Ziua Independenței – 4 iulie, sărbătoarea națională a S.U.A.

Ziua Muncii – Sărbătoare legală în S.U.A. și Canada, ținută în prima zi de luni din septembrie.

Ziua Recunoștinței (Thanksgiving Day) – Sărbătoare națională, care se ține în S.U.A. în cea de-a patra zi de joi din noiembrie, iar în Canada în cea de-a doua zi de luni din octombrie

Ziua Victoriei – 8 mai 1945, ziua victoriei aliaților în Europa

O carte de referință, un eveniment editorial!

Pentru prima oară în limba română – principalele evenimente dintr-o viață începută în Rusia și terminată la New York:

- **cărțile care au influențat dezvoltarea unui copil genial**
- **primii pași în SF și influența lui John Campbell**
- **cele două căsătorii și copiii**
- **cum a fost reluat ciclul Fundației după o întrerupere de 30 de ani**
- **prietenii cei mai buni**
- **hobby-urile: poeziile licențioase și povestirile polițiste**

... plus alte nenumărate subiecte din peste 70 de ani de viață ai celui mai celebru scriitor de SF, autor a peste 400 de cărți din domeniile cele mai diverse

ISBN 973-601-708-7
9 789736 017087

Editura Teora
Lei 29 000